

ISBN 978-961-92520-0-0

Taras Kermauner

RSD

Majnova dramatika 3

Teologija postmoderne

*razgovor duha
očeta in sina je svet
brez vesoljnih koles
dno brez mej
za človeka lina skozi razpad
v zgradbo nevidnih vej
zloge božjosti
v skladbo onkraj nebes*

Kristijan Muck

REKONSTRUKCIJA IN/ALI REINTERPRETACIJA
SLOVENSKE DRAMATIKE

TEOLOGIJA POSTMODERNE

Majcnova dramatika 3

Taras Kermauner

Samozaložba GolKerKavčLot
AVBER-HORJUL-LJUBLJANA-KRTINA
2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6.09Majcen S.(086.034.44)
821.163.6.09-2(086.034.44)

KERMAUNER, Taras

Majcnova dramatika. 3, Teologija postmoderne [Elektronski vir] / Taras Kermauner ; [vsebine dram Alenka Goljevšček]. - Avber [etc.] : Samozal. GolKerKavčLot, 2008. - (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

ISBN 978-961-92520-0-0

241542144

Taras Kermauner

RSD

Majcnova dramatika 3

Teologija postmoderne

RSD 108-003-2005

Izdal: Samozaložba GolKerKavčLot

Vsebine dram: Alenka Goljevšček

Računalniška postavitev: Severina Lotrič in Ajda Kermauner Kavčič

Spletna publikacija: <http://www.kermauner.org/>

Dostopno tudi v Digitalni knjižnici Slovenije: <http://www.dlib.si/>

Izdajo zgoščenke je sofinancirala Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Copyright © by Alenka Goljevšček-Kermauner

KRŠČANSKA KOMEDIJA

(ob Majcnovi drami **Ženin na Mlaki**)

I

1

V obeh knjigah **Majcnove dramatike (MD)**, ki je pravkar dotiskana, nisem je pa še dal v javnost, je obravnavana večina dram Stanka Majcna¹; ne pa njegove najzgodnejše, iz prve vojne, in ne **Ženin na Mlaki**, za katero se sodi, da je bila napisana konec druge vojne, okrog 1944. leta. **Ženina** se nisem lotil iz razloga, ki mi je bil že tedaj jasen, priznaval sem si ga: da drame dovolj ne razumem. Ko sem komentiral, v obsežni razpravi, je zadnja v **MD**, dramo **Brez sveče**, prav tako menda iz l. 1944, sem bil na vrhuncu svojega verskega preroda. Vendar me to ni motilo, da ne bi uvidel dramatikovega stališča: njegove neverjetno ostre kritike uradne - hierarhične, uradniške, zunanje, disciplinske, tosvetne, tj. Z(unanje) - KC, a ne v imenu Partije, Of, razsvetljenskega humanizma ali ateizma, ampak s stališča evangeljskega krščanstva (EK), najglobljega, najbolj radikalnega, jesusovskega; s stališča ljubezni do drugega kot drugega².

Kaplan Sergej, glavni lik **Brez sveče**, namreč ravna po svoji osebni vesti. Vest mu narekuje dejanje, ki ni v skladu s cerkveno disciplino, dejansko z družabno malomeščansko konvencijo. Kaplan vzame namreč k sebi novorojenca, otroka pravkar umrle Viktorije; odloči se, da bo skrbel zanj on. Noče ga prepustiti tujim rokam, si umiti svoje roke, čeprav ni otrokov oče in z Viktorijo ni nikoli spal. Ker mu škof in župnik v imenu ZKC zagrozita s suspenzom, če bo vztrajal pri svojem, ne pa se podredil ukazu vodstva in mnenju večine, suspenz sprejme, na izločitev iz SKS (slovenske katoliške skupnosti) pristane, z novorojencem odide na pot, ki bo zanesljivo trnova.

Drama se namreč godi na Slovenskem, tj. v še posebej temačnem, motnem, ozkem, moralno grdem, osebno(stno) nerazvitem, nerazsvetljenem, tudi versko le povrhu katoliško funkcionirajočem, dejansko še poganskem kotu sveta. Provincialno zatohla, kriminalno in moralno spačena atmosfera drame je taka tudi zato, ker se drama godi še (najbrž) v času stare Avstrije; enako kot **Bogar Meho in Marija** in **Matere**, tudi kot Majcnove mladostne drame, **Kasija**, **Prekop**, **Dediči nebeškega kraljestva**. **Dediči**, **Kasija** in **Matere** se dogajajo sredi prve vojne, medtem ko kažejo **Prekop**, **Meho** in **Brez sveče** takšnega duha, ki je primernejši še starejšemu času. Posebno **Prekop** in **Brez sveče** kot da izhajata iz arhaično vaške teme, kakršno je kasneje uprizoril Božič v **Komisarju Križu**³, iz sveta, ki je po svoje komaj človeški, napol animaličen, kolektivističen, zamočvirjen, sajast, gnil, surov do nepredstavljenosti. Iz takšnega časa je mogla med leti 1941 in 45 vzbuhiti najnižja sfera tedanje (kontra)revolucije, njen lumpenistični del - na obeh straneh svete vojne.

Prav danes spoznavamo, da ta peklenskost položaja-prostora ni le stvar zgodovine, ne še končanega podeželskega srednjega veka ali stalinizma na Slovenskem. Ampak da je enako močna prav v letu 1993, v dobi, ko se zdi, da bi morala biti Slovenija že svetla, ko so - vsaj na zunaj, po šolskih diplomah - desetisoči Slovencev že izobraženi, potujejo po svetu, gledajo televizijo in so baje poučeni. Vse bolj kaže, da se po strankarsko politični osvoboditvi in državni osamosvojitvi spet bližamo svetu **Prekopa** in **Sveče**⁴. Kdor se odloči, da bo kulturno in/ali etično razvita, samostojna, avtonomna, svobodna posamezna oseba (PO), naleti na enak odpor kot pred pol stoletja, pred enim ali dvema stoletjema. Depersonalizirana in/ali predpersonalna množica, ki jo vodijo posvetni in duhovni jerobi, kot bi dejal Cankar, strastno reakcionarni župniki in pokvarjeni liberalni oblastniki, župnika iz **Prekopa** in **Sveče**, Majar iz **Sveče**, liberalno klerikalna, povsem pozunanjena duhovščina iz **Meha** ipd., ne dopusti nikomur personalizacije. Kdor hoče slediti Jezusu ali biti samobitni on sam, mora računati, da bo kaznovan; množica se že spreminja v linčarsko grupo⁵. Ta poteza Slovencev kot pozverinjene množice prihaja na plan tudi danes, le da pod hinavsko masko. Ni naključje, da postaja **Tartuffe** spet tako sodoben; da ga obnavlja mlajša slovenska dramatika (SD), recimo Rozman-Roza v **Tartifu**.

Majcnova dramatika postaja spet aktualna; kot - za Cankarjevo ne zaostajajoča - brezobzirna moralno socialna kritika slovenstva in kot verska tematika. Majcnu se je posrečilo še bolj kot Cankarju združiti EK s pozitivnimi razsvetljskimi momenti; v **Prekopu** itn. Majcen kaže sicer tragedijo razsvetljencev - inženirja Čopa, ki koplje prekope, da bi osušil barje: da bi Slovence iz žabarjev naredil soljudi -, a pri tem ne obupa. Uprizori problem, ga pusti odprtega. Točneje: rešuje ga versko, z EK. Izhaja iz **Hlapcev**, iz petega dejanja drame, iz Jermana, ki iz razsvetljenca, iz Prometeja, postaja vernik. Gre za Čopov prehod od pretresenosti, ker je njegova muza Kamila (Jacinta) naredila na vrhuncu zunanje družbene zmage uma samomor, k Mehovi pobožnosti. Majcen se ne vda Cankarjevi melanholiji, Jermanovemu pristanku na izolacijo na Goličavi. Meho doživi na »Goličavi« čudežno smrt, čudež; prikaže se mu Devica Marija, njegovo življenje se osmisli, dogodi se, kar je vse življenje pričakoval, v milosti je, zdaj umre odrešen.

Sergej, ki je mlad človek, pa zapusti črno KC in se odpravi v življenje: ne v boj po poti Kreftovih marksističnih junakov, tudi ne kot Ščuka ali Dioniz iz Cankarjeve **Lepe Vide**, kot sinteza (psevdo)religioznega milenarista, ničejanca, nosivca EK, ampak kot tisti spoj, ki je danes tako za slovenskega kristjana kot za slovenskega razsvetljenca - sploh za Slovenca - najbolj zgleden. Ravna po vesti v duhu EK, a se ne umakne ne v osamljenost, ne v samotarsko molitev. Postane civilen človek, ki polaga račune le osebnemu Bogu; družbi kot konvenciji-linčarstvu pa kljubuje, se zanjo niti ne zmeni. Izpolnjuje božjo Besedo, po kateri se je treba posvetiti drugemu kot PO, ne pa se podrediti kakršni koli ustanovi; tudi cerkveni ne. Ta končni Sergej je spoj EK in razsvetljenstva v najboljšem pomenu besede. Ostane dejaven, sredi sveta, celo sredi družbe, saj otroka ne bo preživljal in vzgajal v zapuščenem skalovju; a ne pristane na vrednote - cerkvene in laične - družbe(nosti). S tem zasnuje in uresničuje resnično Cerkev: N(otranjo)KC, tj. Cerkev, ki je božja⁶.

MD sem mogel končati z analizo prav te drame, **Brez sveče** in ne **Meha**, ki je apoteoza čudeža, ker mi je bila že v letu 1989, ko sem (na)pisal razpravo

o **Sveči**, najbližja prav Sergejeva drža, čeprav enako občudujem Mehovo milost. Z vrstnim redom objavljenih razprav v **MD** sem nakazal svoj angažman: k samotni čudežnosti, a enako k življenju sredi družbe, ki pa se ne ravna po pravih družbe, ne te ne nobene; hoče se ravnati po božjih zakonih. Le da si l. 1989 nisem predstavljal, kaj se bo začelo dogajati v (Z)KC (v SKS) po strankarski osvoboditvi in državni osamosvojitvi; da bo tako rekoč povsem popustila tosvetni logiki, poželjivosti, pogoltnosti, pollaščevalnosti, maščevalnosti, kar vse bo skrivala za masko socialnega etizma (ki ga propagirajo uradni cerkveni teologi).

V l. 89 je kazala slovenska KC - je tudi bila, o tem sem prepričan - podoba EK: velikodušnosti, ljubezni do drugega kot drugega, usmiljenja, strpnosti, resnične etične moči, ne pa peterletovske ideološke in smrdljive »pokončnosti«, ki skriva neverjetno nenačelnost, koruptivnost, pohlep. V trpljenju nove izkušnje - v razočaranju - sem se med leti 1991 in 93 vzgajal, osveščal in dognal, da je takšna usoda vsega tosvetnega; a ker je tudi KC po eni strani tosvetna - zunanja -, ne more uiti tej usodi. Enkrat - ko je preganjana - je blizu EK; drugič, in to brž ko se ji ponudi možnost vladanja, koristi, jo zanese v bližino pekla.

Enako je z milenarizmi. Ne glede na kriminalne - noro samoslepilne - momente v marksizmu je bil ta pred vojno v marsičem edinstven, člani Partije in levičarskega gibanja moralni, požrtvovalni, ljubezenski, solidarni, res v boju za dostojanstvo ponižanega, za enakopravnost vseh, ras, narodov, razredov. Če ne bi bil tak, ga na Slovensko ne bi uvajal Cankar; ne bi Cankar na njegovi osnovi pisal upravičene in pravilne kritike zgodnjega slovenskega meščanstva, ki je prav tedaj prehajalo v pokvarjeno in zločinsko buržoazijo (skoz like Kantorja, Grozda, Grudna, Župana, Župnikov itn.); in ne bi t(akšn)e kritike nadaljeval Kreft s **Kreaturami**, Cerkevnik z **Roko pravice**, Ferdo Kozak s **Kraljem Matjažem** in **Punčko** itn. Po zmagoviti revoluciji pa je isto gibanje nenavadno kmalu spremenilo svoj značaj, izgubilo skoraj vse pozitivne poteze, razvilo svoje kriminogene momente v načelno platformo, ubijalo, mučilo, preganjalo, zatiralo, korumpiralo⁷, tako da je moral Ferdov sin Primož Kozak naslikati kot glavne temačneže povojne Slovenije ravno nekdanje »idealne« revolucionarje, Komisarja v **Aferi**, Vincenta v **Kongresu**, Menderja v **Dialogih** itn.

Isto dvojnost moremo zasledovati tudi pri meščanstvu. Na **Matičkov** razum, distanco, spretnost, strpnost, delovnost, ljudskost ipd. je treba pristajati še danes. Tudi na lednikovo poštenost, strokovnost, zanesljivost, možatost (Vošnjakove **Pene**). A Vošnjak je videl bistvo: že med prvim meščanstvom je opazil ljulko, nagnjenje h korupciji (**Dr. Dragan**). Komaj desetletje za tem so Cankar, Kristan, Kraigher idr. to kritiko razvili do skrajnosti. A s tem ne smemo pasti v past, v katero je zletel marksizem-leninizem, ko je zaradi omenjenih negativnosti odpisal - dal likvidirati - celotno meščanstvo, vsa meščanska načela. Marsikatero teh načel še drži. Enako ni mogoče odpraviti hiliastične težnje po človekovi sreči, po tosvetnem idealu, po pravici in enakosti; v tej potezi bo milenarizem »večen«. Utopizmi se bodo kar naprej obnavljali, vse do nesrečnih zločinskih pomot, kot so individualni in kolektivni terorizmi. Enako ne smemo zavreči vse KC, če vidimo njen zlom v ZKC. V KC tiči EK. - Treba je torej upoštevati vse tri momente, EK, razsvetljsko humanistične in hiliastično ljudske⁸.

Majcen je upošteval predvsem prva dva; do ljudstva - ki ga je imel za množico, za plebs, za linčarsko noro zločinsko drhal - je bil bolj zadržan. Imel je pač prav; nosivec božjega je le PO, ne kolektiv. Tu je imel Majcen mnogo bolj prav od Krefta, ki je v **Tiberiju** nihal med zgodovinsko - herojsko, nadčloveško, izjemno, karizmatično - osebnostjo (Leninom) in ljudstvom kot množico, ne v enem ne v drugem pa ni znal odkriti PO; v Tiberiju vsaj ne dovolj. Razlika med Cankarjem in Majcnom je prav v tem: v Cankarjevem »naivnem«, emfatičnem razmerju do čudovitega ljudstva, ki ga je razločeval od zapeljane Drhali (v **Blagru** še ne, v **Hlapcih** izrazito). Cankar pač ne bi mogel biti marksist-demokrat, če ne bi veroval v notranji prerod realnega ljudstva. Majcen te vere ni imel. Bil je aristokrat; po naravi, obnašanju in poreklu.

Danes je tistemu, ki bi se rad prav usmeril, ta Majcnova drža ustrežnejša od Cankarjeve. Na Cankarjevi - seveda prirejani, deformirani, zlorabljeni - je temeljila polpretekla partijska oblast. Današnja je bolj prekanjena: trdi, da izvira iz meščanskih vrednot - iz PO ipd. -, dejansko pa je njen izvor celo slabši kot izvor Komunizma. Ta je izhajal iz požrtvovalne partijske revolucionarne predvojne elite. Elita, ki je udejanjila današnjo strankarsko osvoboditev in državno osamosvojitvev, pa je bila bistveno manj številna kot množično gibanje med leti 1941 in 45 oz. kot predvojna Partija in Levica. Bila je bolj katalizator drugih. Odprla je tisto v ljudeh, kar je v nemajhni meri odpiral že Kardelj s samoupravnim sistemom 70. let (strankarstvo ga je nadaljevalo in radikaliziralo, kontinuiteta obeh sistemov je bistveno večja, kot si mislimo oz. kot smo si pripravljene priznati), a je zadrževal s terorjem Partije; tudi z moralnim; to vidimo šele danes, ko vlada še večja nemoralnost kot pod komunizmom. Zdi se že, da ima nova - današnja - strankarska elita v sebi še manj moralnih zadržkov kot partijska; ne ena ne druga se ne ravna po EK.

Da bi bila mera polna, je EK pasja figa tudi za SKS. Ne pravim, da za vso; pač pa za njene vidne - politično cerkvene - elite. Odstop Partije kot edine vladarice z oblasti so slovenske lumpenelite - drugih skoraj ni - vzele kot priložnost bednega zajedanja, trganja, kraje, okoriščanja. Prišlo je do strašnega padca civilizacijskih norm; te se komaj še držijo nazunaj. Bivši partijski sproščajo v sebi, kar jih je gnalo že prej v bogatenje, v polaščanje. Razpasli so se po vseh strankah. Tisti, ki prej zaradi porekla niso mogli preiti v partijske vrste, zdaj nadomeščajo zamujeno⁹; takšna je politika SKD (slovenske krščanske demokracije). Komaj kdo - vsak dan bolj poredki - še verjame v moralne socialne meščansko citoyenske norme nove - demokratične - oblasti. (Demokratične, kajti na oblasti je podivjano ljudstvo-drhal, kar na vseh nivojih, do občin in krajevnih skupnosti.) Zdaj je dokončno - dokončno? nikoli! - padla iluzija o dosegljivi enako(pravno)sti, o ljudski družbi solidarnosti in človečnosti, o svobodi, ki je blagor za vse ipd. Cankar se zdi v svojih sanjah bedast; Dioniz iz **Vide** šema, samozaslepljeni histerik.

Vse to je bilo mogoče videti in analizirati že v 60. in 70. letih, ko se je začel stalizem topiti in ga je začel zamenjevati - sicer partijsko vodeni - trend k usrednjeslojevanju, k SSS (spodnjim srednjim slojem). SD ni zamudila trenutka; od Smoleta, Kozaka, Božiča prek Šelige do Rudolfa, Jesiha itn. je to, o čemer govorim, že podala. Tudi sam sem to analiziral, le da sem vendarle predpostavljial neko drugačno meščanstvo - tisto iz 18. stoletja -, temelječe na odgovorni, svobodni, etični, evangeljski PO. Temu merilu se še danes ne

odrekam: človekovi odgovornosti do drugih, ki terja, da človek ne zapusti družbe, da se v nji bori za ustrezna etična in socialna načela; da jih osebno prakticira. To je primer bivšega kaplana Sergeja, ki nima več nobenih iluzij o tem, da spreminja družbo v načelu. Ni nikak revolucionar, vendar pa živi z drugim in sredi drugih.

To načelo je treba združiti s človekovo ljubeznijo do drugega kot drugega, ki terja, da človek preide z družbene ravni na versko, saj je bistvo PO v EK Bogu, ki je oseba. Vsakršna etična skrb za drugega, razumljena kot humanistična, ne more vzdržati pritiska človekove narave, pohlepa, pokvarjenosti, strahopetnosti ipd., če se kar naprej ne poji iz stika z onstranskim kot osebnim Bogom; ta je pogoj za obstoj morale in družbe, ki nista le hinavstvo in lumpenizem. Ta moment uprizarja Majcen v Mehu; Meho in končni Sergej sta tako sestavljeno eno.

Idealno je, če se nekomu posreči ta spoj udejanjiti tudi v družini, je pa to skrajno težko, kar dokazuje Majcnovo nihanje ob drami **Mater**. To pravljico o močni etični materi, ki ohrani družino, je napisal v dveh različicah; poleg romance tudi tragedijo. (Te sicer še ne poznam, a sklepam, da gre za problem, ki ga pravkar omenjam.) Dosti dlje od družine (ki jo zagovarja - na Majcnovi liniji **Mater** - tudi Goljevščkova v **Lepi Vidi 86**, že prej Vošnjak v vseh dramah) pa ni mogoče priti. »Idealne« socialne grupe kot komunistična, katoliška, meščanska iz 18. stoletja itn. so že tako inficirane od družbe in narave, da gre pri njih bolj za fantazme, za trenutna obdobja strasti in vizij kot pa za trajno realiteto. To lahko vzdrži le PO, pa še v tej je kar naprej ogrožena, PO se kar naprej šibi pod bremenom svojega versko-etičnega poslanstva. (Dr. Dragan in Ismena v Smoletovi **Antigoni** pa celo padeta.)

Majcen je smerodaven. Zanašanje na ljudstvo je - tako danes kot zmerom - ali smešna naivnost ali prebrisana diplomacija. PO naj ima do ljudstva odnos kot do drhali. Najbolj pokvarjena je drhal pri svojem vrhu, tj. pri tistih, ki jo zastopajo. Danes so to strankarski voditelji, kot ve že Kreft v **Tiberiju**¹⁰ (tandem Nazika in Oktavij), le da Kreft še veruje v idealnega vodjo ljudske stranke: v Tiberija, v Lenina. Napredek demokracije v 90. letih na Slovenskem je - v duhu 70. let - le ta, da je več ljudi na »vrhu«; da jih lahko več pride v položaj, kjer morejo krasti, ropati, odtujevati, zajedati. To sicer še ni dvotretjinska družba kot ZDA ali v Zahodni Evropi; ta ima tudi trdnejše meščanske - celo krščanske - temelje. Je pa izkoriščevalcev vsekakor že več kot v 20. ali 30. letih, ko se je govorilo o zgornjih desetisoč premožnih. Ko bodo tisti z dna - proletariat in podproletariat - ugotovili, da so povsem prevarjeni, da je bila Osvoboditev tudi tokrat lažna, spet narejena v njihovem imenu - v imenu Demokracije in svobodnega ljudstva -, a le zato, da bi s tem imenom novi gospodarji prikriji, alibizirali svoj interes, bodo terjali ali primeren odstotek od splošnega ropa, sodelovanje pri tem ropu, ali pa bodo ponovili komunistično revolucijo v tej ali oni varianti bojevitega milenarizma¹¹.

In spet bomo v položaju-strukturi Cankarjevega **Blagra**. **Blagor** kot prikaz prve (tudi lumpen)revolucije, upora, demonstracije se bo - in se je že - dopolnil z duhom ljudstva v drami **Brez sveče**. Duh **Blagra** - Ščuke kot razbijača buržoazije - zmerom znova zapelje v komunizme, pa naj je še tako anarhističen; torej v obnovo družbenosti. Majcen ve, da tod ni rešitve. Da je (od)rešitev mogoča le na liniji PO: v skrajno jasni distanci do družbe¹². - Seveda s tem tudi do države in množice.

Kar sem pravkar izrazil, je moje stališče že skoz vsa 80. leta; proti koncu 80. let vse bolj izrazito, ozaveščeno. Prav zato sem bil negotov, ko sem - prav leta 1989, obenem z dramo **Brez sveče**, vsaj ne dolgo pred tem datumom - naletel na **Ženina na Mlaki**. Problematika le-tega se mi nekako ni skladala s tezo **Sveče** in/ali **Meha**; drame nisem vedel kam vtakniti. Čutil sem, da je pomensko strukturalno drugačna; da je bližja tistemu, čemur sem se prav v 80. letih in z bližanjem Cerkvi skušal čim bolj ogniti: paradoksalizmu in s tem ludizmu, ironizmu.

Čudil me je nenavaden konec drame - srečen (?) -, pa vendar ne tak kot v **Materah**. Namesto čudeža - v **Mehu** - problematizacija teološko krščanskih žrtev. Skoraj zopercerkvena polemika. Mica Pljusik je sorodna pobožnjakarici Evi iz **Meha**, grbasti priletni šivilji, ki vodi linč zoper Meha in je najbolj negativna figura v drami poleg bodočega klerofašista lemenatarja Čuješa. - Čuješ, model za bodoče Ehrlichove učence¹³, in čudež se kot pojma fonemsko-morfemsko razhajajoče ujemata.

Mica je voditeljica ne le cerkvene, ampak krščanske - božje - stranke v **Ženinu**. Kako ocenjuje Mico sam dramatik? Da Majcen Evo zavrača, je zunaj dvoma; pri Mici zadeva ni enoznačna. Problem je tudi teološko poglobljen. Meho je preprost mož; problematika **Ženina** zamotana. Čutil sem, da Majcen sicer še zmerom stoji na strani božjega-krščanskega, da pa tega ne jemlje - ne kaže - več enostransko, kot v **Materah**, mistično pobožnostno, kot v **Mehu**, etično krščansko direktno, kot v **Sveči**; da znotraj prave - krščanske - države odkriva globine, ki na prvi pogled niso opazne, idilizatorjem so nedostopne, medtem ko jih dramatik, ki mu je do po(po)lne resnice, ne sme spregledati. Bilo mi je jasno, da zadeva Majcen na tej - nevarni - poti na probleme, ki so temeljni, a pohujšljivi¹⁴.

V času, ko sem se moral - zaradi čim močnejšega obračuna z ludizmom in skepticizmom - EK bližati tako, da sem vsrkaval ter ponotranjal predvsem nedolžnost, čistost, čudežnost, lepoto, skromnost, preprostost, milino srca krščanstva, me je duh **Ženina** motil. Ne da bi hotel dramo zamolčati; instiktivno sem jo odložil za kasnejši čas. Oziroma: zavedal sem se, da ne bom mogel ostati pri oznanjanju miline-nedolžnosti (kakršna je recimo v slikarstvu Šorlijeve, deloma Metlikoviča), saj je globlja resnica vse drugačna, prav tedaj sem napisal najhujšo kritiko - Šalijevega, Beličičevega - predvojnega idilizma in podal najvišje merilo z Balantičevo poezijo, z vrtanjem v prepad duše, s soočanjem krvi in smisla, dvoma in vere, z raztrganostjo osebe, ki pa jo človek premaguje z božjo milostjo, glej mojo knjigo **Ogenj, ki prečiščuje**, 1991, a sem radikalno kritično obravnavo krščanstva in posebej KC vendarle preložil na kasnejši čas.

Menim, da sem ravnal razumno, saj je treba napredovati stopnjema; v tem sem še zmerom pristaš Hegla. Moral sem kolikor se da pristno od znotraj osvojiti vidik nedolžnosti, izkušnjo čistosti, držo ponižne pobožnosti, da bi lahko na tem trdnem temelju osnovne zaupljive vere zidal bolj diferencirane, s hudo eksistencialno problematiko obremenjene svetove; da bi svoje nihilistične, mučne, pretresljive, obupne izkušnje, ki sem jih dobival skoz vse življenje in sem jih imel že dobro premišljene, mogel vzdržati, jih nanovo

predelati in osmisлити; enako kot vera v NKC človeku pomaga, da vzdrži tudi v - skvarjeni - ZKC¹⁵. Zato je moral **Ženin** na analizo počakati.

Grde izkušnje v ZKC in SKS med leti 1991 in 1993 pa so mi - to je bilo zame zelo koristno - preprečile, da bi smel še naprej in predolgo prebivati med lepoto nedolžne vere. Moral sem se vrniti h kritiki, k radikalni analizi, k avtorefleksiji, k pozornemu pregledovanju ne le KC kot ZKC, ampak tudi k odprtosti paradoksalike, za katero vem, da je bistveno krščanska, že od svojega prvega študija Kierkegaarda, to je iz konca 40. let. Ne pravim, da krščanstvo male Terezke ni mogoče. A je le eden od vidikov krščanstva. Drugi je negativna dialektika ali negativna teologija; tretji mistika, četrti smer, ki sta jo ubrala von Balthasar in Rahner, peta je Küngova smer, onkraj teh pa so protestantske, Schleiermacherjeva, Lutrova, Calvinova, na robu stoji celo Jakob Böhme itn.

Sam svojo šele iščem, izdelujem¹⁶; tudi skoz pričujočo analizo **Ženina**. Bistveno za moj današnji trenutek ni le to, da radikaliziram svojo kritiko današnje slovenske - »politične« - družbe; na stališču kritike strankarstva sem že ves čas, tudi leta 1990, tudi javno. Prav l. 1988, ko sem tako rekoč z nujnostjo predvideval prodor strankarstva in ga celo sopripravljaj, saj je vladavina ene stranke že zgnila, sem hote poudaril Majcnovo hudo kritiko strankarstva v drami iz začetka 50. let, v **Cesarju Janezu**. Ko je moja razprava izšla v **Majcnovem zborniku**, je recenzent, ki mi je sicer nenavadno naklonjen, zapisal, da je nerazvidna in mislil pri tem ravno na ta moj poudarek distance do strankarstva¹⁷. Priznam, da je tedaj res bilo težko ne biti poenostavljajoči strankarski pluralist, celo evforik, ki pričakuje od prodora parlamentarne svobodne politizacije vsesplošno deblokado slovenske ustvarjalnosti; sam sem bil do tega kritičen.

Še važneje je, da sem kritičen do hudo pomanjkljive časnikarsko aktualistične, dejansko politične »teologije« slovenskih uradnih teologov¹⁸, ki KC neizmerno škodijo, saj jo repoganizirajo, iz EK jo pretvarjajo v liberalno-klerikalno pollaščevalnost. S tem v zvezi je poglobljanje moje dozdašnje teologije. Profesionalni teolog ne bom nikdar; mi manjka za to znanje; daru in poklicanosti za to pa imam. Ne morem pisati **Teologije slovenstva**, tj. raziskovati razmerij med božjim in tosvetnim v SD, ne morem življenja in SD utemeljevati na osebnem krščanskem razodetem Bogu, če ne razvijem kolikor zmorem svoje teologije; če teologije kot take ne razumem.

Kritika družbe in kritika teologije-KC gresta torej z roko v roki. S tem sledim Majcnu: prav njegovi metodi, pristopu, kakor ga je pokazal v **Ženinu**, ne pa v - zelo preprostih - **Materah**. - O katerem koli avtorju oz. njegovem delu pišem, v vsakega se skušam čim bolj - od znotraj - vživeti. Šele vrsta takšnih - sila različnih - vživljanj more dati kompleksnejšo in bolj diferencirano - dialektično - resnico.

Je pa tudi razlika med Majcnom in mano. Razlika med najinima značajema, socialnima vlogama in dobama, v katerih živiva. Majcen morda ni verjel - si morda sploh ni tega želel -, da bo **Ženin** kdaj izšel. Ker je vedel, kako ostro zadira z njim v poenostavljeno - ideološko, varno - shemo povprečnega uda SKS, se je zavedal pohujšanja, ki bi zajelo povprečnega katoliškega bravca ob branju **Ženina**, seveda ob pogoju, da bi bravec v drami sploh kaj razumel. Značilno je, da je dal Majcen med vojno v uprizarjanje **Matere**, saj je želel dati ljudem, ki so se nahajali v skrajni stiski, tolažbo, ne pa **Ženina** ali **Svečo**,

ki bi jih begala. Po vojni Majcen v domovini ni imel možnosti objavljanja, emigracijo pa bi objava teh dveh dram podobno zadela, kot bi medvojne katoličane. Zato je osta(ja)l zavestno nem.

Morda bi nadaljeval s serijo dram a la **Sveča** in **Ženin**, saj je bil na višku sil, kot upokojenec je imel obilo časa na razpolago, globoko preizkušen, če bi živel v drugačnem času; če bi se recimo po I. 1945 dogodilo, kar se je po letu 1990. Prav zaradi današnje narave časa, ko SKS ni več preganjana, ko sodeluje pri oblasti, ko ni več vojne, ko se vse korumpira, ko je znova pogrnil po tleh tudi liberalizem, ko je vse ena sama mlaka kaozmatične postmoderne (ni naključje, da govori Majcen tedaj, ko misli na zemljo in dom, o mlaki - kakšna kritika duha **Mater!** -, sam naslov ali izraz je asociacija na Golievo operetno komedijo **Kulturna prireditev v Črni mlaki**, ki spreminja slovensko družbo v ludistično provincialno bedno potegavščino na liniji Milčinskega, tudi ludističnih **Ciganov**, linijo je kasneje Javoršek obujal z **Deželo gasilcev**), Mlaka je na družino zožena **Dolina šentflorjanska** ali **Goga**, pa je takorekoč nujno **Ženina** obuditi od mrtvih, komentirati ga, osvetliti prav s tistih strani, ki bodo za povprečnega katoliškega konvencionalca sicer še zmerom škandal, ta povprečnež pač živi od sprenevedanj, bo pa pokazano, kaj je prava slovenska elitna zavest nekoč že vedela, kaj je odkrila kot bistveno naravo slovenstva v obliki razsvetljenstva in katolištva.

Če bi Majcen živel danes, bi, prepričan sem, moj pristop odobril. To je seveda moja subjektivna podmena. Do nje imam pravico, saj je Majcnova drama I. 1981 izšla; s tem je dostopna javnosti, njeni kritični recepciji in analizi.

3

Majcen je nenavadno diferenciran. Vse štiri medvojne drame - iz I. 1944/45 - so drame o kmetih; pa vendar vsaka na drugačen način. **Matere** so apoteoza kmetstva, zato tako dobrodošle desn(ičarsk)emu idejnemu vodstvu tedanje ljubljanske Drame, Modru itn.; desnica je temeljila na ideologiji Kmetstva. V **Mehu** je kmečka vas scena(rija), znotraj katere se dogaja vse drugačna resnica: osamljeni bogar, tj. obrtnik-umetnik, ki živi na robu vasi, zunaj vaškega kmečkega kolektiva, duhovščina, ki je izrazito paternalistična plast nad kmečko vasjo, sami kmetje pa so bedaki, linčarji, zaslepljenci. V **Sveči** kaplan Sergej nenehoma in vse bolj konfliktira z vasjo-množico-kolektivom in njenimi duhovniško ekonomskimi šefi. V obeh dramah je kmetstvo podano z izrazito negativne plati. Enako v **Ženinu**.

Kot da pravega meščanstva na Slovenskem Majcen, ta redki pravi meščan, ni opazil. Ko ga je slikal, v **Kasiji** in **Dedičih**, je bilo to meščanstvo okupiranega Beograda med prvo vojno, avstrijska aristokracija, oficirji, Judje. Ko je uprizarjal slovensko meščanstvo kot politike in gospodarstvenike, v **Janezu**, niso kot provincialno polpismeni kaj prida različni od meščanov Cankarjevega **Blagra**. **Janeza** je treba brati prav danes, kajti nova slovenska elita je na las enaka tej iz 30. let: kranjsko zaručani, neizmerno pohlepni, spletkarski, nemarni, nič(vred)ni. Kot pozitivne - prave - meščane je Majcen

videl le PO, ki živijo do okolja-družbe v kritični distanci, Čop (Meho in Sergej nista meščana), ali celo povsem osamljeni. Kmečkega okolja si za svoje medvojne drame Majcen ni izbral le iz nostalgije, bil je zaprt v medvojni Ljubljani kot v velikem koncentracijskem taborišču, tako sem domneval v **MD**, ampak najbrž tudi zato, ker je imel to okolje za edino pristno slovensko. Menda se ni motil. Tudi današnja Slovenija živi v znamenju Slakov, godb na pihala in klerikalnega Materinskega kruha v duhu časnikarja-teologa Jožeta Zadravca¹⁹, ne pa Prešernovega ali Zoisovega kroga, ki sta ju uprizarjala Kreft v **Kranjskih komedijantih**²⁰ in Mrak v **Spovedi lučnim bratom**.

Slovenski razsvetljenci, tudi levičarski komunisti, Kreft itn., so se trudili slovenstvo razkmetiti, internacionalizirati, **Tiberij, Leto 1905**, kozmopolitizirati, Grumovi **Trudni zastori**, **Upornik**, Mrakova **Obločnica, ki se rojeva**, **Josephina Baker**, Jarčeve drame, **Ognjeni zmaj**, **Vergerij** itn. Ne pravim, da je bila ta preusmeritev brez posledic. Vendar se ni dovolj globoko zasidrala oz. smo nasedli v oseki: bolj ko retoriziramo našo željo »vrnitve« v Evropo, bolj tičimo v mlaki zaostale province. Bolj ko Peterle leta po svetu, bolj sodi v Smrekarjev album smešnih butalcev. Je pač le predstavnik irhastih Slovencev; resnični svetovljani - Veljko Rus ipd. - izgubljajo igro, v kateri vodijo mlakarji. - Ni naključje, da je dal Cankar svojemu prvemu dramskemu junaku ime Mlakar. Njegov problem je: prebija mlako, začčenja gledati iz mlake, skoz zadušljivo meglo slovenstva v absolutnost²¹.

Majcen že od začetka - od **Prekopa** - razbija Finžgarjevo kmetiško slovenstvo; ne le folklorizem **Divjega lovca**, enako socialni etizem **Verige**, »državni(ški)« politizem **Naše krvi**. (Razen v **Materah**, ponavljam.) Finžgar sicer kritizira posamezne kmete kot pohlepne, prepirljive, pravdarske, skope, mogočnjaške, ohole, samopridne ipd., a prostor-družba, v kateri prihaja do teh anomalij, je zanj pozitiven. Kmetstvo je zanj edina prava družba, v kateri so sicer odstopanja in deformacije, a od pravega toka-votka. To linijo nadaljuje Jalen, v **Domu**, tudi Kociper v **Šentjurjevskem provizorju**. Potrč je razklan med svoje naravno pristno kmetiško kulaštvo in marksistično likvidacijsko kritiko tega; v predvojni **Kreflovi kmetiji** in v povojnih **Kreflih**. Majcna kmetstvo ne opredeljuje več. Zanj je sanja-pravljica-romanca - v **Materah**. Sicer pa je zanj kmetstvo topos slovenstva kot radikalne duhovne in intelektualne, moralne in eksistencialne bede²².

Prvo znamenje te sumljive zmesi med kmetstvom in meščanstvom, a sta oba razreda podana kot spačena, je spačen pristop k njima oz. k mlakarjem. Majcen ne piše zdravega, klenega, pristnega kmetiškega jezika, ki ga je zasnoval zreli - ne pa še mladostni - Finžgar²³ in ki je postal vzgojno vrednostno ideološko merilo predvojne katoliške desnice. (Prežih ga ni zmogetl doseči; tudi Kosmač ne.) Majcen se iz tega jezika norčuje. Piše umetelen, izbran, nenaraven, izkrivljen, intelektualski jezik, ki sodi v grotesko, ne med rasno in mentalno čist(unsk)e kmetiče. S svojim jezikom Majcen trga vsakršno harmonijo, idiliko, naravnost tega kmetištv. - Značilno: v **Materah** je jezikovno mnogo manj radikalen.

Že jezik kaže, da gre za notranje poškodovane ljudi²⁴. Ni pomembno toliko to, da Marjeta odide v mesto, v samostan, za njo pa Janezek; oba se spet vrneta. Razzemljenost je v sami vasi oz. kmetiji, ki je uprizoritveno mesto **Ženina**. Oče Janez Mlakolop (ima sva sina Janeza - tu je morda dobil Štih idejo za **Spomenik**, v katerem so številni nastopajoči imenovani Ignac) je

človek, ki je lopnil v mlako ali pa bije s palico po mlaki, kot je Kserkses menda po morju, da bi ga ukrotil in/ali kaznoval. Iz mlake ne gleda v transcendenco, kot Cankarjev doktor Mlakar (**Romantične duše**), ampak le do vrha kapelice, ki jo zida na kmetiji in ki je komična fantazma; kaj pa naj dela kamnita kapelica na kmetiji, kjer manjka kamna celo za hišne temelje? Stari Mlakolop zida gradove v oblake: konstruira umetelen - psevdoverski - svet, ki se kaže, da ni svet EK, ampak institucije, cerkve, ki zamenja dušo in celo prepreči dostop transcendenci. (To ni cerkev, kakršna ostane edina nedotaknjena, nepoplavljena v novem svetovnem potopu, kakršnega riše Lainšček v romanu **Ki jo je megla prinesla**²⁵.) To je fikcija, izmišljotina, nekaj nenaravnega kot takega.

Zemlja je v ideološki opciji desničarskega ruralizma Narava; seveda oplemenitena z Bogom, ki je v resnici le poganski - lokalni, našostni - bog, malik ozemlja. Zato je (naj bi bilo) vse, kar pride od svete Narave ali je na njej sezidano-utemeljeno, naravno, lepo, moralno, dobro, čisto. (Posebej se obramba te države posreči Vombergarju v **Vrnitvi**, drami z začetka 30. let.) Kdor spodbije to - sveto - prepričanje, spodbije ideologijo Kmetištva. Tega spodbijanja si ruralistično proletarska levica na predvojnem Slovenskem ni upala privoščiti; kmete je pritegnila v kmečko delavsko zvezo (Prežih, Kranjec, Potrč, Kosmač²⁶ itn.). Vedela je, da bo revolucija, ki jo je pripravljala, odvisna od pomoči terena. Na terenu pa so doma kmetje; ne le kmetiški proletarci; ti nimajo hrane, potrebne za preživljanje goščarjev. Bartol in Grum sta kmetstvo odmisliła; kar ju je udarilo nazaj, ostala sta neznaná, nebrana, brez recepcije občinstva, saj je bilo to, pa naj je še tako mrgolelo po mestih, še zmerom po duhu kmečko. Bralo je **Samorastnike**, **Kapitanove**, **Goričanca**, **Krko**, **ki umira**, ne pa **Alamuta** in **Upornika**. Grum in Bartol²⁷ sta se ognila problemu; nista hotela vzbuditi pohujšanja. Majcen drugače.

Majcen dá osnovo, na kateri nato radikalni ludistični posmehljivec Jesih napiše gorenjsko **Afriko**²⁸. Majcen ne gre tako daleč. Majcen ni lahkoten²⁹; njegova ironija je težka, trda, nesproščena, mrzla, ostra, grenka; vezana na eksistencialno problematiko. Majcen razzemljuje, a ne na način površine, plesa, kozmičnosti kot poplesavanja v praznem veselju. Majcen zmerom znova tudi ozemlje; ne le v pravljici **Mater**. Ozemlje v Bogu skoz smrt (**Meho**, **Dediči**); a tudi na slovenski zemlji - v **Ženinu**. Ta ozemljitev ni niti pogansko ritualna, kot rodovitnostna in - v skrajni liniji - v duhu bitno zemeljskega Heideggerja, ampak izrazito neideološka, brez patosa Zemlje in Doma. Zemlja in Dom sta sproti problematizirana, smešena in vrnjena v njuni stvarnosti; ne pa v njuni ekstatični edinopravosti³⁰.

Majcen spozna, da se ne dá živeti v praznem kozmosu in ne na prepolni rodni Grudi; v enem človek izdihne zaradi premalo zraka - Ruplovi **Mrzli viharji**, **jezne domačije** -, v drugi ga prst zaduši (v teatru Jožeta Zadavca). Majcen predlaga, da naj živimo v tem vmesnem: ne zemlja ne praznina zraka (predsokratični zrak in apeiron, ki ju tako vzneseno avtomagizirajoče obnavlja Dekleva). Majcen je dejansko, ne dá bi se tega zavedal, predhodnik - uvajavec - kaozmatične postmoderne, a ni le to; res misli, da je skeptično pobožen realist? V **Mehu** ga zanese na ono stran, v ekstazo mistike in čudeža; tu obnavlja EK. V **Ženinu** pa se trudi ostati trezen. A trezna presoja ga ne more usmeriti nikamor drugam kot v postmoderno: v spoj kaosa - v tega je prešla, paradoksalno, polna zemlja - in kaozmosa, ta se je razkril kot prazna

škafca po tem, ko je Pandora izpustila iz nje vsa zla sveta. Majcen je bistveno bolj postmodernist³¹ kot Cankar; na tej točki se ujemata z Grumom.

Realizem, kot si ga zamišlja Majcen, je že skepticizem, parodizem, simulativizem; v tej iznajdbi je Majcen genialen. Kajti realitete, ki bi mogla vztrajati brez Boga, ni. Nujno se spremeni ali - v teku regresa - v arhaično bratomornost (nekaj te v **Ženinu** je, napetost med staršema, med materjo in hčerjo Mico, med sestrami, tj. Mico in še dvema na eni in Marjeto na drugi strani, a se drama v to smer ne zaostri, tudi **Sveča** ne, pač pa **Apokalipsa** in **Zamorka** kot mimetična zmeda), v to smer kaže Jovanovičeva **Antigona**, ali v stik s transcendenco (**Meho**, **Dediči**). Tragedijo, seveda groteskno (teologa, ki retorizira o Svetem pismu in Božji besedi, v realnem življenju pa ne ravna v duhu EK), je podal dramatik v **Revoluciji**: zgodbo profesorja Stvarnika, tj. samega sebe. Retorika ne »ujame« transcendence. Onkrajnost doživi preprosti, komaj nadarjeni, skoraj neumni, v glavnem zanemarjeni in sitni Meho, ne pa spoštovani in hiperinteligentni univerzitetni profesor. Ostati v verbalnem, v pomenski strukturi lingvizma, ki je variacija ludizma, se torej ne da; Majcen to ve³².

V **Ženinu** Majcen tesno spne obe plati: ironično skepso, ki vodi v območja Anatola Francea in njegovega antiklerikalizma, zoperkrščanskosti, radikalnega razsvetljenstva - glej **Thais**, **Otok pingvinov**, **Kuhinjo pri kraljici gosji nožici** -, na eni in verskega čuta na drugi strani. Niti ne vemo, ali je ta verski čut resničen ali le histerija stare device, ženske brez moškega, ki je v méni. Kot niti ne vemo, ali je Meho res ugledal Marijo ali pa gre le za čudakov predsmrtni privid, torej za fantazmo. Majcen je ves čas na robu uprizarjanja »pristine« simulacije, dosežene z nevrotično avtofascinacijo, kar je psihološki model za sociologijo SSS³³.

Sam berem **Meha** kljub omenjeni dvojnosti - dvoumnosti - kot versko dramo; verujem, da je obrobnež doživel pravi čudež³⁴. In me Majcnova obdelava tega čudeža ne le ne moti, ampak mi je celo blizu, ker se mi upirajo obnove čudežev na način rearhaizirane idilike Krekovih Zgodb o **Življenju svetnikov**³⁵ in Jeranove čudodelne pedagogike, ki je povsem zunaj(hiper)moderne skepse. Današnjemu času primeren čudež mora biti na meji verjetnega, v okolju, ki ga spodbija; biti mora le vera v to možnost, ne pa ideološka samoumevnost.

Majcen omogoči, da nekdo bere **Meha** kot dramo o čudežu; to mu zadošča; in zadošča meni. Ni pa drame nujno tako brati; postmodernisti jo bojo brali kot posmehljivko. Šele svoboda, s katero PO bere in razbira svet ter dogodke v njem, je sodobni pogoj za vero v duhu EK. Vse drugo je fanatizacija na osnovi pranja možganov, omejenosti, ki prihaja iz črnih temin Jesihove **Afrike** (Jesih se ji posmehuje), a se ima za božjo majevtiko. Človek, ki ni pojmovan kot svobodna PO, ampak kot ud Družbe-ZKC(erkve), je s tem naturiziran, materializiran, funkcionaliziran, reificiran: prisiljen v idolatrijo naš(ostn)ega malika. V tem okvirju nima svobodne izbire; v tem okvirju se Bog EK ne pojavlja - ali pa zelo posredno. Kar pomeni, da je danes prav postmoderna prostor za teofanijo; in za stik z Bogom³⁶.

Kar spet pomeni, da je imel Majcen najbolj prav. Še bolj prav kot Cankar, ki je človeka preveč nabijal s fantazmatičnimi fanatizmi milenarizma³⁷ (Poljanec in Dioniz v **Vidi**). Bolj prav kot Grum, ki se ni mogel dvigniti nad drogantno fantazmatiko. Mnogo bolj prav kot Vombergar, ki sploh ni začutil problema razlike med sveto Naturo in transcendentnim Bogom (v **Vrnitvi**). Majcen je

upošteval vse te prvine - kmetstvo, zemljo, sanjo o odrešenju, svobodo, skeptični um, zvestobo domu, eksperiment, zanesenost, srečo³⁸ itn., vse v **Ženinu** -, a se ni odločil za nobeno od teh prvin kot za samoumevno, s tem za ideološko-masivno. Prepustil je PO, da se sama opredeli; da izbere rešitev v skladu s svojo osebno vestjo. Če je Bog najbolj navzoč v vesti-duši PO, potem se gre pač na to vest-dušo najbolj »zanašati«. Vsaka paternalistično patriarhalistična »pomoč« je tu odveč oz. človeka reducira v stvar.

4

Majcen skuša biti v **Ženinu** sintetičen, upoštevati zelo različne momente.

Mlakolopova žena je iz rodu levstikove Kastelke - **Gadje gnezdo** -, izjemno močne ženske, ki deluje v imenu Zemlje in Doma, a ne na sladkoben ideološki Zadravčev način³⁹. Niti ni ruralistično fašistoidna Heroína, v katero bi se mogla razviti Kastelka oz. se je razvijal že sam silaški Vladimir Levstik, za katerega pa se je kmalu, že na začetku 30. let, skazalo, da se je v tem prizadevanju biti slovenski Barrés, prenapel. Kmalu se je izpraznil, postal kritičen humanist in umolknil; kot da se je ustrašil lastnega hybrisa. Pristal je, v **Dejanju**, pri skromni moralnosti⁴⁰.

Majcen, ki ga ni nikdar zanašalo v te sfere, ima do Mlakolopke spoštovanje, ker je tako vzdržljiva. Nazadnje ji nakloni celo zmago: Marjeta in Janezek se vrnete domov; on ne postane duhovnik in ona je eks-nuna. A ne zmaga Dom kot Patos Deželskosti, tj. poganke idolatrije, za katero je edini smisel v porajevalnem, v narojenem. Zmaga majcnovska skeptična razsvetljenska stvarnost: njegov čut za stvarnost, ki ga je razvil že v **Prekopu**.

Zemlja na Mlaki - torej Mlaka, mlaka - je edini stvarni Slovenčev prostor. V velikem svetu se Slovenec izgubi. Že v samostanu, kjer živijo male avtokratinje, častita mati prednica, in svetovljani, pater doktor Pokoren, ki so sicer otroci šolskih slug, Korošec (če ne on, pa Kocbek) je bil mežnarjev sin, Izidor Cankar krojačev, a imajo dar za igre po parketih-institucijah sveta. Da bi bil samostan verska zadeva v duhu EK, iz **Ženina** ni razvidno; je natančno toliko verski kot današnja ZKC; torej hudo povnanjen. Da pa se mlakarji ne bi vrnili v barjansko črno vas (Božič slika to barje kot klavsko področje Črne roke - kot Avguščina in kaplana Kregulja v **Krišu**), kjer bi nujno klali, linčali, preganjali, zatirali, uživali v kolektivni bestializiranosti, se morata združiti tako ozemljenost - na edinem prostoru, ki ga Slovenci imamo, tj. na mlaki, na kmetih - in razzemljenost, tj. razsvetljensko načelo, Janezkova šolanost, umno kmetijsko gospodarstvo; Janezek je analogen inženirju Čopu, predstavniku umne tehnike. Oboje pa naj bo utemeljeno na božjem. Na poudarjeno naravnem božjem, ki pa je - posmehljiv paradoks kaozmosa - obenem histerično, duševno bolno; glej verske vizije najprej fanatične, nato patološke Mice Pljusk⁴¹.

Nič zanosnega. Nič prijetnega. Groteskno. Kot da mora - more? - pravi Bog nastopati le v groteski, v groteskiziranem svetu. Prav to se Majcnu posreči: Boga ne izgubi; ne pretrga stika med EK in skeptičnim razsvetljencem, čeprav se zaveda odsotnosti Boga kot patetičnega v sodobnosti. Če upoštevamo, da je prav čas, ko je Majcen pisal **Ženina**, dosegel slovenski desni(čarski) in celo

klerofašistični fanatizem vrh, skoraj že kot nekak paradržavno kmetiško idilistični mysticizem, kot vera v milenarizem znotraj KC, vera v zmago KC nad hudičem-komunizmom, kot sveta vojna zoper nevernike - glej tudi Debeljakovo **Črno mašo** pa Jeločnikovo **Vstajenje kralja Matjaža** -, ko so remedievalizantni momenti odpravili razsvetljenske tudi v domobranstvu kot mogoči vojski zahodno usmerjenih Slovencev⁴², šele tedaj razumemo kontekst in konotacijo tega Majcnovega skepticizma in realizma.

Po vojni se je dogodilo ravno to, česar si Majcen ni želel in kar je hotel preprečiti. Oba fanatizma, ultralevi in ultradesni, sta se sama v sebi obrabila. Vse bolj sta živela iz pogansko milenarističnih virov, sveta vojna zamaši kanale, po katerih doteka transcendenca; vse preplavi simulacijska tosvetnost, poganizem. Ko je odpadel zanos, se je pokazalo, da je ostal le interes. Na tej točki so si padli danes vsi trije v objem: SKD, LDS in ZLSD, tj. bivši domobranci, liberalci in bivši komunisti. Vsi so se skazali za kriptoliberalce; liberalizem jim je postal ime za prakso zajedanja, pollašanja⁴³.

Danes ni na Slovenskem več ne emfatičnega Boga ne Zemlje ne Svobode, ničesar versko močnega. Le mala strast. Eni to izgubo prikrivajo, ker se je sploh še ne zavedajo; to so ljudje preprostejšega uma (Zadravci). Drugi - mlajši, nadarjenejši - se gredo postmoderno (Filipčič, Rudolf, Rozman-Roza itn.). Ti ne vedo, kaj naj bi počeli, razen da v imanenci programatsko uživajo. (Vse manj so prepričani, da res uživajo; glej **Psiho, Tartifa**.) Vsi skupaj so izgubljeni. Zganjajo sicer strahoten trušč - po modelu afriških ritualov, da bi priklicali prave energije in odgnali zle, drugače si kakofoničnosti ponorelih decibelov pop glasbe in celotne kontrakulture ne moremo razlagati -, ta trušč jih sicer postopoma omamlja, dela za glušce, jim viša prag vsakršne dojemljivosti in občutljivosti, a kot ljudje vseeno ohranjajo dušo, ta pa trpi in se cvre v vicah kaozmosa. Upam, da jih bo doletela milost in bodo v porah kaozmosa zagledali ne le Praznino, kot Zagoričnik že pred tremi desetletji, ampak odprta okna v onkraj. Pri tem jim bo v veliko korist MD. Tudi **Ženin**.

Od **Provizorja** bodo težje prišli k Bogu; od Krekovih igrokazov sploh ne; so danes vendar predebilni. Od Majcna pa. Ravno ker jih **Meho** v nič ne prisiljuje - pušča jim popolno svobodo -, bodo morda v mejnem primeru kontingence in verjetnostnega računa gledali nekaj, kar se transsubstancira iz singularnega fenomena v skrivnostno odrešenje. Morda - upam - jih bo k temu navedel njihov študij parapsihologije, vzhodnjaških kultov, tudi Svetinove **Knjige mrtvih**, tudi najbolj zoperkrščanskih psevdoteologij⁴⁴. Kaže, da so ti in podobni procesi, ki so danes tako česti na Slovenskem, bližja in uspešnejša pot k EK kot zadravčevski idilizmi. Ti blokirajo. New age usmeritve sicer preinterpretirajo, a odpirajo. Odpirajo postrani, narobe, a nekaj se v njih in z njimi razpira. Pa čeprav gre za nemalo nekrščanskega duha recimo Svetinove **Šeherezade**⁴⁵.

Današnji postmodernist lahko sprejme ironično podano Mlakolopko, ki pa je vendar heroína, ne more pa več ne Ivane Arške⁴⁶ slovenske narojenosti ne Kastelke. Mlakolopko sprejme, ker uvidi njeno moč: da vztrajno pripravlja poroko med Marjeto in Janezom. Mlakolopka ne ukazuje, ne prisiljuje, ne zganja »materinskega« teatra s silno Žrtvijo Matere-Pelikana. (Ki jo je raztrgal že Strindberg v **Pelikanu**.) Mlakolopka noče, da bi ostal njen sin »otrok«. Ne v takšnem ne v drugačnem pomenu; ne otrok do nje, ne hlapec Gospodarjev. Noče pa tudi, da bi postal Despot - v duhu Župnika iz **Hlapcev**, iz

Govekarjeve **Grče**, iz Mrakovega **Aškerca**. Hoče, da bi bil Janezek samostojen; le iz samostojnosti se lahko kaj narodi na dolgi rok.

Da dramatik Mlakolopke ne heroizira, kaže njeno ime; imenuje jo Filomeno, ovdovelo Frlinko, rojeno Pljusk; je mogoč bolj nesramen posmeh - že kar v duhu **Psihe** in **Tartifa**? Kastelka pomeni ženska - človek - iz kastela, iz gradu: plemkinja, seveda slovenska, mati-kraljica, junakinja, jeklo in srce itn. Njen grunt ima korenine do pekla, kot poudarja levstik; pekel in gadjost gnezda govori o fašistoidni nacionalistično poganski sintezi pekla in neba, krvi in duše, rodu in zemlje, diaboličnega in sakralnega; levstik zganja res silen teater - in Jeločnik za njim. Majcen pa je stvaren. Človek je zanj pol Kastelka pol Frlinka, ki frli in pljuska kaotično naokrog⁴⁷. Morda pa je srečen konec **Ženina** golo naključje? Marsikaj kaže na to razlago.

Tudi ta vidik je nenavadno blizu postmoderni; postmoderna temelji na naključjih, njen racio - predvidljivost življenja - na verjetnostnem računu. Huda pomota konservativnega katolištva, ki s tem nehuje biti krščansko, saj ne pristaja na logiko sveta kot božjega, ampak novoveško napuhnjeno suverenostno - »humanistično«, subjektivistično⁴⁸ - jemlje usodo sveta kot ZKC v svoje roke, je v tem, da odklanja hipermoderne znanstvene ugotovitve; da vztraja pri starih, pri Newtonovih itn. zakonih, te prenaša v družbo in moralo, z namenom, da bi ohranilo ali vrnilo sistem paternalizma-patriarhalizma-avtoritarizma.

Socialni moralizem - Stres itn., podrobno ga obravnavam na drugem mestu - je skrit avtoritarizem bratovstva-terorja, kjer starejši brat ali oče izrabi nesoglasja med brati in prevzame - »moralno« utemeljeno - oblast. Pač model cezarizma, ki je papeštvu kot cezaropapizmu zmerom inherenten; je njegova največja - tosvetna - nevarnost. Zoper ta model - usodo - se mora KC zmerom boriti⁴⁹.

5

S stališča tega sveta in v optiki postmoderne je vseeno, kdo zmaga: ali dobro ali zlo; ena kot druga zmaga sta naključje. Misel, da je zmaga dobrega božja volja, je poganska misel, v nasprotju s temeljnim sporočilom krščanstva, ki je Jezusova smrt na križu, njegov popolni »polom« na tem svetu, izdanost, obup. Tudi ko se Jezus prikaže učencem po smrti kot telesno vstal od mrtvih, te priložnosti ne izrabi, da bi vnesel v ta svet pravico, se pravi, da bi se maščeval nad rablji, da bi povedel učence v pravični boj⁵⁰, kot ga, naj navedem najmlajši in najbližji primer, bojujejo Srbi zoper »Turke«, tj. Muslimane v Bosni, da bi vzpostavili stanje izpred turške zmage-zasedbe Srbije v 14. stoletju.

V malem oz. znotraj strankarske države-družbe, ki se pokriva s CD (s civilno družbo), vidimo ta model vsakodnevno v Sloveniji kot prikrito državljansko vojno, celo kot »civilizirano« bratomornost. Politiki, ki ne uspevajo in niso na oblasti ali so premalo na oblasti in bi radi tiste, ki so po njihovem mnenju bolj - preveč - na oblasti, izrinili z oblasti, uprizarjajo ti. afere z namenom, da bi vladajoče politike moralno, tudi pravno itn. diskreditirali⁵¹. To je oblika

vojne, ki ima svojo moralno utemeljitev: politiki hočejo »nove ljudi«, čiste, neomadeževane ipd., kot jih je hotela in proizvajala Partija l. 45. Ker pa je v človekovi naravi, da se tudi najčistejši skorumpira, razen če ga pravočasno ne ubijejo kot Saint Justa ali Vita Kraigherja - so pa ti čisteži že teroristi -, oblast proizvaja kar naprej pokvarjence, zato jih je treba kar naprej razkrinkavati z aferami, jih vlačiti pred sodišča⁵² in jim dokazovati narodno izdajo - Nagodeta in Vodetova -, sodelovanje z okupatorjem - Narteja Velikonjo. Procesu čiščenja ni konca oz. konec je cilj čiščenja, a tak konec, da zmagoviti - čisti - sebe z zakonom razglasi za Čistega (Robespierre je bil Nepodkupljivi), to svoje stanje pa brani z vojaškim policijskim terorjem. (Tudi Hitler je bil nepodkupljiv; menda tudi Kardelj.) Menjavi terorja in državljske vojne ni konca. Vsak cezarizem je poskus nadvladanja državljske vojne s paternalizmom, ki pa prav tako temelji na nasilju: Cezarjev, Napoleonov, Ludovika XIV. Celó Tito je bil v nemajhni meri - jugoslovanski - cezar, podložniki so ga oboževali kot Očeta; tudi številni udje SKS, ki govorijo danes o svoji preteklosti seveda drugače.

Na modelu današnjega slovenskega aferštva nazorno ugotavljamo, da je vsaka strankarska država civilizirana državljska vojna; Herakleji se kar naprej porajajo⁵³. Bučar, ki je doživel dvoje (spoznal je umetnost, koruptnost, ničvrednost današnje družbe, tj. tiste, ki jo je osvobodil, obenem pa je padel z oblasti - dokler je bil na oblasti, tega ni uvidel, hoče pa nazaj na oblast), more storiti spet dvoje: ali se zagrenjen (filozofsko, kot modrec) umakniti iz družbenega življenja, takih primerov je bilo v zgodovini mnogo; ali pa obuditi v sebi svoja partizanska čustva-vrednotenja, oceniti današnjo družbo kot direktno obnovo starega. To današnja družba tudi v veliki meri je; bivši komunisti, bivši domobranci in kriptoliberalci so se znašli na platformi obuditve 20. in 30. let.

Vendar je razlika z 20. in 30. leti velika. Ko sanja Kreft - v **Tiberiju** - o idealni zvezi kmetov in delavcev, poštenega voditelja in pravih ljudskih množic, misli iskreno in iz svoje izkušnje, ki je izkušnja slovenstva. Tedaj - sredi 20. let - celo Evropa ni imela dovolj jasne izkušnje o opisani naravi milenarizma; v teku nekaj stoletij je pozabila na grozote, na nesmisel verskih vojn. Kreft in Bučar sta nekako »upravičena« in »opravičena«, da pripravljata revolucijo l. 1941. Leta 1993 pa je položaj povsem drugačen. Izkušnja nesmisla - neučinkovitosti, neprimernosti, zla - milenaristične revolucije, samoslepilnosti čudovitih idej o Novih ljudeh, Novem svetu, idej fašizma in komunizma je tu.

Bučar je l. 93 nacionalist-gentilist, obnavlja spoj med fašizmom in komunizmom v duhu Hribarjeve in Urbančiča, seveda najlepših strani obeh Gibanj. Svojega delovanja ne razume v duhu teh dveh gibanj; moje kritike gentilizma zato tudi ni bil pripravljen sprejeti. Nad mojim »očitkom« se bo - moralno hiperindignirano - zgražal. Bučar obnavlja lepoto in čistost l. 1941, kar je starčevska nostalgija, medtem ko drugi udje njegove Stranke Bučarjevo renaivizacijo uporabljajo v utilitarne namene, saj so se kot maoistična generacija - Bavčar itn. - profilirali kot ultraciniki, ultrapragmatisti, ultrarealisti. V tej točki ni razlike med voditelji različnih strank, med Bavčarjem, Janšo, Šetincem, Ribičičem; vsi so ptički istega gnezda, istega rodu, istega duha: 70. let. Natančno tam, kjer so oni, so tudi udje SKS, Peterle, Bizjak, Podobnika, desničarji a la Jelinčič et comp. Ti namesto s pučnikovskim tehnokratizmom

oblačijo svojo strankarsko pollaščevalnost v socialni moralizem katoliškega nauka; Stres ga prav zanje napiše - glej njegovo **Etika ali filozofija morale**.

Razlika med mano in Bučarjem - ali Peterletom - je ta, da se Bučar in/ali Peterle strinjata z mojo oceno glede vseh ostalih, le sebe izvemata, medtem ko smatram sam vse politike strukturalno kot iste. Kdor je na oblasti, mora pač ravnati kot ostali. Lahko je sicer v opoziciji in tam retorizira. A če je strankar, mora težiti nazaj na oblast, tam bo pa isti kot ostali, kot so bili Bučar, Rupel, Bavčar itn. še pred enim letom. Zato je Bučar tedaj zastopal stališča ravno nasprotna tistim, ki jih zastopa danes. Obljubljanje strukturalno drugačne oblasti (to obljubljata oba, Bučar in Peterle, jemljem ju kot predstavnika nekega stališča-drže, kot vidni in izraziti figuri, ne kot zasebnika) pa je ali goljufija ali neizrečena naivnost, ki pa je strukturalno simulacija, saj po izkušnjah revolucije, kontrarevolucije in povojnega terorja resnična vera v nove ljudi in Novi svet na tem svetu pač ni mogoča; razen kot - nesramna - igra.

Partija je še lahko vzbujala vtis, da bo vzgojila nove ljudi, ti so se šolali v skrajno požrtvovalni ilegali, v zaporih, v nekaj letih pogumnega partizanstva; vidimo pa, kaj je nastalo iz teh čudovitih fantov, kasneje v glavnem oznovcev, Tončka Turnherja itn. Če pa Bučar in Marko Kos blodita o novih ljudeh, pri tem pa nam moreta ponujati kot nove ljudi le ali sebe in svojo generacijo sedemdesetletnikov ali bivše maoiste, je to komedija, primerna le za Rozmana-Rozo in Filipčiča; upam, da jo bosta kmalu napisala. Kidričeva in Kardeljeva praksa - ko bosta spoznala, da ni nič z Novimi ljudmi in Novim svetom - je bila neustavljiv teror, nato pa - v 70. letih - s terorjem zavarovana Korupcija; Bučarjeva in Kosova pa se končuje - v socialni, ne v zasebni - paranoji, v blodnjah o vseprisotnosti in nadvladi udbomafije, kar je konstrukcija dezorientiranih, obupanih, nesrečnih, nepripravljenih na držo distance in modrosti. To je pokazal razvoj od Komisarja, **Afera**, in Komisarke, **Napad**; prehod k CD je naredil že l. 64 Jovanović v **Norcih**; to je ludizem - začeniši z Rudolfom - duhovito in točno obdelal. Paranoja ne more biti ustrezna platforma za politično akcijo, ki bi ji človek zaupal.

Sam se odločam za drugačno držo. Jasno mi je - celotna zgodovina kaže isto -, da delajo politiko »pokvarjenci«. S tem hočem reči, da se mora vsak, ki hoče biti oblastnik - na ravni tovarne, občine, države ali katere koli ustanove - , nujno podrediti pravilom oblasti kot take; ta pa je malo bolj ali malo manj koruptna ter teroristična; drugačne oblasti ni. Zato se zmerom znova porajajo sanje milenarizma o idealnem tosvetnem kraljestvu božjem na zemlji; tako razlagajo tudi vizije prerokov, Izaije itn. Sam se kristjan v duhu EK prav zato, ker v milenarizmu ne verjamem, čeprav nenehoma tudi mene zanaša vanj, saj se mi lastna distančna skepsa gabi; upam, da ne zahajam v pretiran moralizem. - Čeprav tudi zahajam, ne znam si pomagati, šibak sem.

EK uči, da je rešitev - odrešenje - šele zunaj smrti, veruje v Boga, ki obeta človekovo vstajenje, ki ni določeno po smrti in zmagi nad smrtjo. Torej ne s politiko. Jezus ni bil politik in državnik, kot sta bila Mojzes in Mohamed. Oboje je odklanjal oz. dajal v oklepaj oz. na ustrezno mesto: v območje cesarjevega. V analizi - ne le - Mrakovih dram bom natančno pokazal ta Jezusov model; recimo v analizi Ješue, **Proces**. Poskusil bom razviti mesto-prakso kristjana glede na območje družbe(nosti)-državnosti. Bučarjeva in Peterletova linija sta preprosto napačni, zavajajoči. V današnjem času je prva

smešno naivna, čeprav subjektivno iskrena in plemenita, druga ogabno hinavska, čeprav tudi ne izključujem osebne avtentičnosti njenih nosivcev⁵⁴.

Zato je - glede na strukturo oblasti - vseeno, kdo je na oblasti. Našli boste že kar precej pošteno mislečih in pod komunizmom trpečih, ki bodo prepričljivo trdili, da je bilo pod komunizmom bolje kot danes; da je bilo vendar več poštenosti itn. Takšne trditve so bedarija. Stalinizem je bil - relativno - slabši od strankarstva 20. in 30. let, a tudi današnjega, ker je tako strahotno ubijal. Bil pa je njegov teror utemeljen idejno. Treba je bilo zaščititi véliko Idejo, ki so jo imeli komunisti za svet-odrešilno, medtem ko danes direktni teror ni potreben, ker ni nobene Ideje več in ker zato ni kaj na ta način - socialno politično - braniti. Danes zadošča pravo, ker je kaznivo le tisto, kar je posebej prepovedano; sicer je vse dovoljeno. Medtem ko je bilo v komunizmu kaznivo vse, kar ni bilo emfatično v skladu z Idejo oz. s Partijo, ki se je imela za od Zgodovine določenega varuha odrešilne Ideje. V tem pomenu ni bila le teroristična, ampak enako avtoritarno paternalistična⁵⁵; pozna obdobja hudega - ne le »moralno političnega« - terorja, obdobje Inkvizicije itn.

Danes - kot ves razviti Zahod - je tudi Slovenija v dobi permisivnosti. V mnogočem je pravna država le krinka, za katero vodilne elite - tiste, ki so na oblasti - divje izkoriščajo svoje prednosti; tokrat pod pravno zaščito. Markovičevi zakoni lastninjenja, ki jih je vzdrževal prejšnji parlament in jih ni ukinila niti Bučarjeva DZS niti Peterletova SKD - s čimer je vse povedano o njunem čutu za realnost -, pravno ščitijo temeljni kriminal, na katerem temelji in iz katerega raste današnja slovenska »svobodna« družba. Zato je »normalno«, da je ta družba v celoti kriminalna, saj izhaja iz izvirne kriminalnosti⁵⁶; ne iz tolikernih zločinov - ti so kolektivno »utemeljeni«, alibizirani s Projektom revolucije sveta - kot komunistična, pač iz bolj banalnega kriminala, iz zasebnih interesov.

Zasebnik težko naredi toliko zla kot Gibanje, razen če je ponorel despot (**Kaligula, Kserkses**). Prednost strankarske države pred (eno)partijsko - ne opazimo, da imata obe isto ime, partija je le tujka za stranko?! - je v glavnem v tem, da je prva utemeljena na zasebnih interesih, druga na kolektivni viziji; prva zato terja uskladitev - dogovor - med interesi, druga ne, ker izhaja iz predpostavke o enotnem socialnem Telesu. - Hribarjeva je z gentilistično idejo o enotnem Narodnem Telesu le obračala komunizem v fašizem, totalitarna tendenca je ostala ista.

Totalitarna družba-država pozna mnogo - napol prikritih - frakcij znotraj predpostavljene partijsko-narodne Enotnosti. Frakcije so zmerom močnejše (vrh družbe jih prek karizmatičnega Vodje sicer zatira, Hitler Röhma, Stalin Trockega, Tito Djilasa itn., jemljem le posamezne primere, ki pa se razmnožujejo), zato odznotraj razbijajo enotnost partijske družbe. Ko Partija - ZKC - ne more več vzdrževati enotnosti, popusti. To se zgodi v časih-trenutkih vsesplošne krize, ekonomske, zunanje politične, oslavitve države, slabosti ekonomskega sistema, lakote itn.; recimo v času francoske revolucije.

Kapitalizem kot generalni ekonomsko »naravni« sistem terja pluralizacijo družbe, tj. spremembo kolektivizma v individualizem. Družba mora izhajati iz čim številnejših zasebnih pobud, mora motivirati posameznike, da bi ti pač čim več, čim bolj ekonomično proizvajali in proizvedeno proda(ja)li. Slovenija - celotna Vzhodna Evropa - se je zaradi že dlje časa trajajoče vsesplošne

socialne, moralne, intelektualne krize - krize vrednot in izgubljanja v svetovni tekmi s kapitalizmom - odločila zamenjati sistem. Tu smo danes.

Ko človek zamenja sistem, mora to storiti ne le materialno, ampak tudi duhovno. Le z obetom novih - za realne veljajočih - vrednot prepriča dovoljšnje število ljudi, da je sprememba potrebna; da naj ob spremembi, ko so zmerom nevarni položaji izbruha državljanske vojne, kaj žrtvujejo. Zato jih morajo elite navdušiti. Naloga Nove revije oz. njenega kroga - Bučar mu je pripadal pa Rupel pa Hribarja itn. - je bila prav ta: ljudi vrednostno tako zmasirati, fascinirati - poetizirati epopejo Slovenske pomladi, Osamosvajanja, Referenduma, Naroda, narojenosti itn. -, da bi šli »naivno« v novo Revolucijo, čeprav ne pod tem imenom. To ime vračajo bučarjevci šele danes, ko se jim spodmikajo tla strankarske oblasti pod nogami in morajo vrniti zato nekatere temeljne vrednote komunističnega sistema oz. tiste in takšne, ki vežejo komunistični sistem z nacionalno kapitalističnim. To pa so vrednote gentilizma - Naroda, Ljudstva, ljudske legitimnosti v nasprotju s strankarsko parlamentarno zgolj legalnostjo. Ta usmeritev je bila za marksiste temeljna; tudi za fašiste vseh baž. Glej **Tiberija** oz. mojo analizo Kreftove drame⁵⁷. Iz kroga Nove revije sem izstopil, ko sem zaznal opisani proces; nekaj časa sem se mučil, ker mi ni bilo lahko odpovedati se starim prijateljem, z njimi me je povezovala dolga doba solidarnosti, skupnih tveganj in življenja. Trpel sem tako, da sta me skoraj pokosila dva manjša infarkta - spomladi 1986. Moral sem se odločiti: ali iti skupaj z ljudmi, ki so se silno hitro razvijali v gentiliste-politike-oblastnike-fascinatore-ideologe, razvijali pa so se tako hitro, ker jih je v odločitve silil silno hitri razvoj objektivne situacije, okolja, tj. predvsem srbstva, srbske imperialistične opcije, ki je grozil Slovence - tudi vse nas kot PO - zaslužniti. Ali pa oditi stran, najti nekaj drugega od celotne grupe, ki je ostala povezana⁵⁸.

Le eden ali dva od grupe sta z mano osebno simpatizirala - recimo plemeniti Boris A. Novak -, drugi pa so drli skupaj in tulili pod Urbančičevim histeričnim retoričnim vodstvom in pod - mnogo nevarnejšo - osebno karizmo velepoštenjaške Hribarjeve in fascinatnim čarovniškim veleumom Hribarja; drli so kot linčarski veletok. Z drugimi skupinami vred - z bivšimi maoisti, Bavčarjem itn., s socialno usmerjenimi katoličani, s Stresom itn. - so, ob »pomoči« bedasto nasilne JLA, v teku nekaj let (tudi z neznansko srečo, o sreči in nesreči, o porazu in zmagi sem govoril malo prej in bom še) zmagali nad starim režimom, vzpostavili, kot so mislili, zdaj bučarjevci ne mislijo več tako, Nov(i) svet. Spominjajmo se njihove tedanje zanosne retorike, na katero bi sami danes radi pozabili; v nji sem odkrival močne prvine fašistoidnosti in ludizma.

Podpiral sem jih. Točneje: nadaljeval sem svojo linijo iz 70. let in iz prve polovice 80. let. Bil sem socialno »politično« zelo angažiran, menda sem napisal v NoR (Novo revijo) največ zadevnih, celo aktual(istič)nih člankov, tako da me je današnji strankarski politik, tedanji partijski ideolog in marksistični filozof Šešerko javno obdolžil časnikaštva in antisocializma. Seveda ne le on; a on spada med najbolj znamenite proteje oz. skakače ali revolucionarje - revolucija je Skok zgodovine - današnjega časa. Zamenjavo ene stranke z večimi sem odobral in podpiral, enako osamosvojitve, saj je šlo za evidentne - a zgolj relativne, tega sem se ves čas zavedal - prednosti glede na stalinizem (ne le Šešerko, ampak oba Hribarja, Bučar, Bavčar, Janša itn. so

bili dolgo marksisti, v času, ko sem jaz že zdavnaj odpisal to filozofijo in se s tem sistemom sprl) oz. enako glede na sistem, ki se je Slovincem obetal s strani poblaznega velikosrbstva. Ni izključeno, da bi prišlo, če bi Srbi Slovenijo okupirali, do enakega etničnega čiščenja kot v Bosni. Pošiljanje Slovencev v Graz in Filadelfijo je pomenilo idejno uvajanje v genocid; Mihajlo Švabić je zahteval, da pri tem novi emigranti pustijo v Jugoslaviji le svojo zemljo.

Pisal sem še naprej članke v omenjenem duhu. V ljubljanskem dnevniku sem objavljala **Pisma srbskemu prijatelju**, ki so bila v času pred sojenjem četverici - poletu 1987 - zagotovo najpomembnejši, trajni, moralno in miselno utemeljen poziv na slovensko avtonomizacijo. Ker so bila zelo brana, so pomenila najpomembnejši prispevek k osamosvajanju in k politični pluralizaciji. Ker so jih imeli norovci za konkurenčna - v njih sem norovsko platformo kritiziral kot gentilistično, moja obramba Slovenija ni bila utemeljena na gentilizmu -, so jih zamolčevali, mene kot osebo anonimizirali; me pač »civilno« ubijali⁵⁹. To mi je povzročilo nekaj bolečin, a za stvar samo ni bilo pomembno. Ostal sem na pravi poti.

Vse to sem počel do l. 90/91, obenem z mnogimi opozorili na temno plat zadeve-gibanja. Teh opozoril tako rekoč nihče ni jemal resno; treba si jih je le ogledati. Bolj ko se je Slovincem nasmihala - srečna - zmaga, bolj sem stopal v distanco in kritiko do nove slovenske oblasti. Ravnal sem po isti strukturi kot v času komunizma, čeprav sem moral poslušati bedasta opozorila, tako z leve kot z desne, tako od katoličanov kot od bivših marksistov, da je zdaj kritika odveč, saj da smo ustanovili svojo - »našo« - ljudsko itn. državo, uresničili sanje naših prednikov; moral sem prenašati še drugo osnovnošolsko brklarijo, ki so ji dajali Urbančič in filozofi visokomerno retoriko, v bistvu pa so bili enako maloumni kot preprosti narod⁶⁰.

Posebno sem trpel zaradi duha časnika Slovenec, ki je prednjačil v zadevnih abotnostih; pač iz slepega sovraštva do bivšega režima, iz malopridnega upanja, da bo novi režim pripeljal dozdej odrivane na oblast; zato je bilo treba novo oblast sakralizirati. Odtod pakt med temi ljudmi in tedanjo Hribarjevo, ki je bila velika svečenica tega posvečevanja. Danes je nanj ponosna, čeprav misli že nekoliko drugače. A zmerom trdi: kar sem delala, je bilo tedaj nujno; je še zmerom dobra partijska učenka. Zato ne ona ne njeni kolegi še danes ne morejo trpeti moje drže, ki je bila že tedaj kritična do njihove načrtne idilizacije in patetizacije.

Trdim, da bi bilo osamosvajanje enako mogoče brez zavajanja z idealizmi, gentilizmom⁶¹ itn. Bilo je v veliko večji meri odvisno od sreče - in od državniške umnosti sodelujočih - kot pa od moralnih kreposti, od poguma ipd. slovenskih odporikov. Pogum bi - ob brionski deklaraciji - patetike kmalu zapeljal v srbsko varianto, v hybris; ni bil tedaj širokoustnemu in neodgovornemu Grosu blizu prav Bučar?

Bil sem - v tistem času - državniško nedejaven. Ne le da nisem nadarjen za ta poklic. Menim, da je potrebno tudi v času »revolucije« vzdrževati pahljačo različnosti, različnih vlog; tudi notranje kritike. Ideja o nujni enotnosti je nevarna in dvoumna, ker ne upošteva vsaj dveh nivojev; prvi: biti enoten glede na okupatorja. V tem sem bil sam prvi in najostrejši zagovornik odpora. (Ko so me nekoč v Avberu obiskali Bučar, Janez Gril, Marjan Vidmar, Janez Pogačnik, sem zelo jasno rekel: če nas okupirajo, gremo vsi v partizane⁶²;

pisali smo leto 1986.) Drugi: koristna bi bila eksistenca še več notranjih kritikov; a so jih kolektivistični stiskali - v imenu Nedeljivega na-ROD-nega telesa. Glede na to totalitaristično pošast sem izpadel skoraj že kot narodni izdajavec.

6

Idej nova oblast torej nima. Oziroma: edina ideja, ki jo motivira, je ideja: obogatite se! To je znani klic francoske nove buržoazije pod Ludovikom Filipom, čigar dobo uprizarja Balzac: *enrichissez vous!* To je po eni strani silovita ideja. V človeku pobuja neznanske energije, vendar v smeri, ki jo EK - apostol Pavel - zavrača kot najhujši greh, kot pohlep in lakomnost. Celotna Slovenija nori od te »ideje«, na majhnem prostoru, zato tako komično - **Psiha**⁶³, **Tartif** -. tako mizerno, a ne manj zagrizeno. Sosedu je treba sleči hlače, če ni mogoče srečno uspeti na borzi ali si osvojiti Kitajske za novo tržišče (pomislimo na boksarsko vstajo). Če ne drugega, je treba sosedu speljati odjemavca, ker je odjemavec malo in so vsi revčki. Zato se geslo bogatite se! spreminja v geslo: ovirajte se! Onemogočajte se! Škodite si! Bodite zavistni in ljubosumni!⁶⁴

Ni stvarnost, ki stoji za tem geslom, sumljivo podobna tisti izpod komunizma - vsesplošna blokada, prav zoper to smo se v Novi reviji in v Problemih najbolj borili, za odpiranje vseh potencialov človeške narave? Do avtoblokade smo danes prišli po drugi metodi: po individualistični, natur(al)istični, biološki ali boljše biologizirani, a dospeli smo do iste stvarnosti kot Partija, ko je v imenu edino pravega Kolektiva - Ljudstva - blokirala vse, ki se niso strinjali s Kardeljevimi blodnjami. Te blodnje je Kardelj, ko je odkril njihovo fantazmatično naravo, bistro in v duhu nemalo individualističnih SSS v 70. letih predeloval v realistično polkapitalistične. Hribar je imel prav, ko je povezal Kreka in Kardelja. To povezavo je očital klerikalcem, ni se - še? - zavedal, da jo udejanja njegova stranka, on sam s poetizacijo nove slovenske države-družbe. Hribar je s to svojo - tako vsesplošno občudovano - filozofsko utemeljivostjo nove slovenske države-družbe realiziral, kar je oznanjal sicer: metodo pesniškega mišljenja. V tem je bil podoben pesnik mišljenja Kardelj. Kot učenec enako pesniškega misleca Marxa se je vračal tja, kamor sta se vračala Marx in Hribar, ta kot nekdanji Marxov, kasnejši Nietzschejev in Heideggerjev učenec: k predsokratikom, k Demokritu in Heraklitu, tema ljubljencema Marxa in Lenina. Liberalni Žižek ju je zamenjal s postsokratikom Epikurjem.

Je res potrebna nova revolucija, da bi odpravila vsesplošno blokada, korupcijo? Ne bo treba udbomafije, če je res tako zakoreninjena v vse pore slovenske oblasti, kot mislijo Ravnikar, Marko Kos in Bučar, pregnati z vse drugačnimi sredstvi kot s pesniškim mišljenjem? Pač s tistimi, na katera je moral pristati tudi humanist Robespierre. (Mrak končuje **Marata**, 1944, z Robespierrevim klicem: »Teror, teror in še enkrat teror!«) S terorjem? Mar kdo res misli, da se bo udbomafija - to je ime za vse, ki so bili na oblasti, oz. za vse, ki se ne podrejajo Demokratični stranki - obglavila kar sama od sebe? So bili »demokrati« res tako naivni, da so to mislili?

Klerikalci so bili - ob vsem svojem moralističnem verbalizmu in načrtnem naivnem idilizmu - bistveno bolj stvarni, ko so terjali glavo še ne potolčene komunistične hidre; ko so izhajali že od srede leta 1991 s stališča Pravice kot Maščevanja oz. kot Očiščenja narodnega telesa od epidermičnih rakastih tvorb. Tedaj je to novo (kontra)revolucijo desnici preprečila ravno Bučarjeva stranka; zdaj, ko je prepozno, pa toči krokodilje solze.

Pa bi bilo prej pravočasno? Kje pa! Močnejše bi se obnovili momenti državljske vojne, a situacija bi bila ista, kot je danes, le da bi bili na oblasti nekateri drugi ljudje, verjetno manj profesionalni; partijski kadri so se v teku let strokovno usposobili. Bilo bi, kot je, oboje je pa podobno situaciji v 20. letih ali na prehodu stoletja⁶⁵. Tudi zato se toliko ukvarjam z dramatiko teh dveh dob. (Naslednji esej bom posvetil Pregljevemu **Azazelu**, drami iz začetka 20. let; pa Kreftovemu **Letu 1905** iz istega časa⁶⁶.) Študij teh dveh dob nas pouči o današnji dobi. Čeprav moramo upoštevati tudi druge dobe; točneje drame. Recimo **Ženina na Mlaki**, ki pomeni - genialen - prehod od 20. let, od dobe-strukture **Prekopa**, k dobi-strukturi **Psihe** in **Procesa**.

V modelu, kot sem ga pravkar opisal in v katerem je vseeno, kdo je na oblasti, velja zato pravilo verjetnostnega računa in filozofija kontingence. Vsi ljudje so načelno kandidati za (ob)last, to je bila čudovita grška ideja, ki pa jo je sesul že Aristofanes v **Lizistrati** itn.; glej Smoletov postmodernistični komentar k Aristofanu v drami **Igra za igro**. Čeprav pridejo do (ob)lasti praktično le nekateri, eni bolj in drugi manj, je realiteta te zamisli zmerom enaka in nujna: ljudi motivira predvsem (ob)last in ob tem (s)last, kot sem analiziral že pred tremi desetletji v *Perspektivah*.

Zahodu se je posrečilo - iz več razlogov - silno spodbuditi znanosti, tehnike, ustvariti socialno državo ipd. Slovenci bomo vse to mogli doseči kvečjemu kot podrejeni del Evrope, smo se pač umno odločili za hlapčevanje Evropi namesto suženjstva Srbom. Do suverene svobodne samobitnosti, kot so jo oznanjali Hribar et comp., ne bomo nikoli prišli; na to sem opozarjal v vrsti tekstov na prelomu 80. v 90. leta⁶⁷. A naj je Zahod še tako uspešen v scientifikaciji in tehnizaciji, v bistvu ostaja to družba, zamejena med največje vrednote: oblast, last in užitek.

Govor o morali - socialni moralizem neoklerikalcev -, o Narodu in Ljudstvu, o razmahu človekovih darov-sil itn., o čemer brbljajo humanisti, gentilisti in drugi ideologi, je maska omenjene realitete: (ob)lasti, (s)lasti. Kdor bo na oblasti, bo zato, da bo imel v nji čim več užitka in od nje čim več koristi. Delal bo sicer »socialno«, če bo v to prisiljen - če bo struktura družbe takšna, da bodo na volitvah izvoljeni poslanci morali volivcem nekaj dati in jim bodo dajali socialno državo in zvečevanje standarda, tj. več možnosti za užitke -, a ta socialnost bo stranski produkt bistva: zvečevanja užitka (Žižkova filozofija), oblasti in lastnine (Grosova ali Paševa filozofija). Gre za dve krili liberalcev, intelektualno hedonistično in banalno dobičgarsko.

Da je na volitvah 1992 zmagala LDS in ne SDS, je bolj ali manj naključje; morda je odločilo to, da je Drnovšek pristopil k LDS. Peterletova stranka takšna, kakršna postaja danes, tj. vsak dan bližje Kohlovi in Mockovi, tudi ni bistveno različna od LDS in SDS. Da o Pučnikovi itn. ne govorim; Pučnikova je - razen v točki uspešnega Janše, ki je zagotovo kandidat za Novega človeka, tj. za despota ali za cesarja, s čimer pa tudi ni rečeno, da mora nujno uspeli (če bo premočan, ga bodo združeni liliputanci pač vrgli kljub temu, da obvlada

vojsko pa tajne službe itn.) - primer politične realizacije dobrega filozofa in diletantskega praktika, ki ga sla po oblasti ovira, da bi bil le to, za kar je nadarjen: teoretik, ideolog, siva eminenca, svetovalec⁶⁸. To je že ves čas modrejši Hribar; s tem se Hribar otepa odgovornosti pred realizacijo njegovih Hiperidej: pred praktiki diletanti. Ostaja čist; seveda za tistega, ki mu naseda. Bistvogledni pač vidi filozofovo še večjo ambicijo: biti stvarnik Vsega, ne le voditelj usrane države. Biti torej bog.

Peterletova stranka na oblasti ščiti bivše udbovce ipd.; tako pač zahtevajo razmerja oblasti-moči v koaliciji, politično strankarska igra. Kdaj že jo je razkrinkal Cankar s približevanji in oddaljevanji med Grozdom in Grudnom, **Blagor**, med Župnikom in Kantorjem, **Kralj**, med Župnikom, Komarjem, Nadučiteljem, **Hlapci**; Govekar v **Grči**, med »liberalnim« podjetnikom Koritnikom in Župnikom, Kreft v **Kreaturah** itn. Stara reč v LD - liberalni družbi. Kot je vseeno v Avstriji in Nemčiji, ali so na oblasti socialni demokrati ali krščanski demokrati, oboji so demokrati v pomenu, ki ga opisujem, bo kmalu vseeno tudi v Sloveniji. Državljska vojna in bratomornost se bosta preselili v ekonomsko sfero⁶⁹; tam pa ni milosti. Tam bo katoliški nauk še bolj izpraznjen; bo le puhla retorika. Brezobzirna tekma med lastniki bo s strani humanistične liberalne ZKC le omiljevana - s pomočjo karitativnosti. Pač za pomiritev duše.

Vseeno bo - je -, ali zmaga dobro ali zlo, ker LD oz. celo ZKC, ki je pristala na LD⁷⁰, ne zmore več razločiti med dobrim in zlim. Če to čuti in skuša stvar spremeniti, pada v regres, tj. obnavlja razliko-nasprotje med obema, kakor je bilo strukturirano v tridentinski dobi. Ta regres sili v obujanje antikomunizma⁷¹ in je bližji novemu razvoju SLS, ki išče ideološko platformo zase, druge kot antikomunistične ne more najti, sama je brez nje, razen da je zastopnik kmečkega lobija. Bližanje Kohlovemu modelu - tudi Andreottijevemu - pomeni nujno relativizacijo razmerja dobro - zlo; s tem pa tudi konec svete vojne zoper komunizem. Sveto vojno zoper komunizem in klerikalizem obnavlja zdaj SDS - Bučarjeva stranka, kar sodi pač v burlesko⁷².

To novo - kaozmatično, postmoderno, v duhu razvite LD strukturirano - družbo-svet je napovedal že Majcen z **Ženinom**. In Grum z **Gogo**. Celo Mrak prehaja v to z **Aškercem**; Aškerc se zlomi, Župnik je tako omejeno surovo lumpenističen, da sodi v grotesko, ne v resno dramo, ljudstvo je brezupna drhal, Aškercjeva izvoljenka Franca samozaverovano neumno babše, izbirno merilo izgineva, vse se utaplja v umazani - zares močvirni, ne le mlačni - entropiji. Je pa v tem modelu precej osnove za izbruh lumpenproletarske in lumpendomobranske (kontra)revolucije, revolucije **Kriš**, s tem prehoda v teror. Medtem ko je Majcnov lumpenizem izbran, spakljiv, aristokratski, simuliran, zavestno grotesken, ne pa izraz zatrtih barbarskih instinktov kot v **Aškercu**, **Razulu Rimljanovine**, **Sinovih starega Rimljana**, **Gorju zmagovalcev** in številnih »naturalističnih« Mrakovih dramah.

Zato trdim, da je narava konca v **Ženinu** irelevantna. Ali srečna: vrnitev Marjete in Janezka domov, njuna pripetost na zemljo, njuna poroka, pa se bodo narojevali novi Janezki in slovenčki in kmetički in kruhotvorci (Zadravec ne vidi, da so kruhoborci), celo sreča do mrtvoudnosti zadete avše Mice Pljuski, ki jo sreča pamet, odpove se svoji lemenatarsko bigotni fantaziji o duhovniku in nuni v družini. (Kakšna razsvetljenska pedagogika dramatika Majcna!) Ali nesrečna: Janezek bi odšel v svet, tam uspel ali se zapil, glede na dom(ačijo) v Goricah (ki sta jo tako sentimentalno slavila Jože Krivec in Stanko Janežič)

je to vseeno, domačija bi ostala brez umnega gospodarja. Marjeta bi ostala nuna pod imenom sestra Jedrt, prav tako izgubljena za zemljo, oče Mlakolop bi zidal kapelice namesto lastne hiše, Mica bi obupovala, ker bi se Jedrt vrnila iz samostana v sramoto družine itn. - (Zdaj vidimo, kaj je gnalo Majcna v dva različna konca **Mater**. Celo idealno idilistično družinske **Matere** so dramatiku obrnljive ali v kaos ali v kozmos, kar pomeni v oboje hkrati, kar spet pomeni ne v eno ne v drugo, ampak v kaozmos. Če je mogoče celo **Matere** končati ali ideološko pozitivno ali tragično, je mogoče vsako držo obrniti kot hlačni žep; to je osnovna metoda sarkastičnega ludizma.)

Majcen ve: ena družina-dom se posreči, druga propade. Se pravi: Majcen ne slika zmage umne družine-doma (v **Ženinu** in v **Materah**, nazadnje celo Mehovega videnja Marije kot ene takšnih zmag-sreč) kot paradigmo, kot tipičen in nujen primer, kot pravi primer. Ne slika družine-doma, ki je stvaren, če živijo ljudje prav in če jim je Bog naklonjen, to pa jim je, če spoštujejo božjo Besedo in se uklanjajo KC. Majcen strukturira svet drame zelo drugače: v **Ženinu** slika uspešen konec - ki sploh ni v skladu z ZKC (kot ni Mehovo videnje, ZKC ima Meha če ne za krivoverca pa za čudaka) - kot enega izmed mogočih koncev, tj. kot slučajen konec. Lahko bi bilo ravno nasprotno. Lahko tudi je ravno nasprotno: da si je Meho Marijo izsanjal, umislil, kot tolikeri norci, ne le Jovanovičevi, ampak tudi Cankarjevi; niso predsmrtne sanjarije bolnega Poljanca v **Vidi** še bolj nore od Mehovih? Meho se zdi v tej primerjavi stvaren tip. Poljanec in Dioniz sta zanesenca, eden v privide potisnjen od tuberkuloze v zadnjem štadiju, drugi od zanosa mladosti.

Majcen uvede tisto, kar je Urbančič artikuliral v drugi polovici 60. let kot geslo **Morala je amoral**⁷³; to je osnovna pomenska struktura postmoderne. Umetniško najbolj bliskavo jo je sredi 60. let upesnil Šalamun. Tudi s tega vidika je **Ženin** izjemno pomembna drama: inovativen tekst, ki odkriva nova znamenja oz. znamenja nove dobe. Nove seveda v zelo različnem pomenu od tistega, ki so ga dajali temu izrazu Cankar, 20. leta, komunizem! Kaozmos v temelju ni nekaj novega v pomenu nove stvaritve. Ampak le kot »sprava«⁷⁴, ravnotežje, umiritev obeh dozdejšnjih nasprotujočih si načel-bitnosti: kaosa in kozmosa. Novo je, da živimo hkrati v niču-praznini in v resničnosti, ki je le fenomenalna: površina.

Vendar to ni razlog za obup. Kajti, kot poskušam razložiti, je vsaka situacija tega sveta glede na tosvetno idealno stanje - glede na trajno srečo, na trajno zadovoljenost, enakost itn. - slaba, nezadostna. Vsaka pa omogoča - na drugi strani - resnično odrešenje: »preboj« zidu, pa naj je ta še tako zgolj senčen kot kaozmos, tako navidez nepodoben ječi, ampak vseobsežni svobodi kot neoviranosti človekovih želja; zidu, ki omejuje ta svet pred onstranskim. Kaozmos daje nove možnosti za stik s transcendenco; o njih tudi govorim kot o možnostih iz svobode. Torej bi bilo napačno sklepati, da neka platforma povsem preprečuje stik z božjim; da je recimo današnja SKS povsem zablodila, ko se repolitizira. Novi položaj-struktura terja nove metode dialoga z Bogom, iskanja Boga.

II

1

V **Ženinu** je precej močna kritika ZKC, samostanstva, klera. Drugo dejanje drame se dogaja v sprejemnici samostana; nastopa nekaj sester in pater dr. Pokoren (spet govoreče ime: pokornost; gre za držo, ki je nekoliko drugačna od hlapčevstva, vidnega v **Hlapcih**, **Grči**, **Aškercu**). A preden se podrobno lotim teme, nekaj uvoda; tudi osebnega.

KC je bila pod komunizmom-stalinizmom preganjana, zatirana; najprej brutalno, z zapori, nato iztiskana iz družbe(nega življenja). Številni udje SKS, najbrž velika večina, so sodelovali z oblastjo, čeprav le na nižjih nivojih - ne iz moralnosti, ampak ker so jim bila višja mesta nedostopna, prepovedana. Sama ZKC je sklepala v marsičem kompromise; pač realna politika. Kocbek je neenkrat tožil, kako sta Partija in KC obšli krščanske socialiste, te družno zaprli in/ali zamolčali, med sabo pa sklepali dogovore. Pa vendar, navzlic temu je veljalo v polpretekli slovenski družbi, da je bilo krščanstvo dopuščano v privatiteti in kot moralna korekcija preveč liberalni družbi, nikakor pa ne politično.

KC je bila smatrana za tekmico Partije, kajti Partija je sodila iz izkušenj: da sta se prav s KC med leti 1941 - 45 najostreje spopadli; da je vojaški odpor domobranstva - kot sveta vojna, tudi Partija je bojevala sveto vojno - izhajal predvsem iz KC (iz klerofašizma, od Ehrlicha, tudi iz splošnega klerikalizma, ki je tendiral k totalitarizmu - glej župnike iz **Hlapcev**, **Grče** in **Aškerca**, tudi iz Poniževega **Hrena**), ne toliko iz liberalnih momentov bivših strank, ti so bili prekoruptni, nagnjeni k taktiziranju, umiku, nejasni platformi, niti ne k narodno osvobodilnemu upor, tj. k razredno socialni revoluciji, kar je razumljivo, niti ne k moralno civilni, ki bi jo bilo na Slovenskem še treba izvojevati in jo je - paradokсно in deformirano - udejanjila Partija v imenu razsvetljenske levice in ob nji tisti liberalci, ki so se pridružili OF. Le KC je imela enako totalen program-vizijo družbe-sveta kot Partija. Ker sta imeli obe absolut(istič)ne ambicije, sta se pač morali spoprijeti na življenje in smrt, preiti v bratomorno vojno. KC sicer stalno v faznem zaostanku, a ne brez sokrivde, saj vir zla ni šele v Komisarju, **Afera**, ampak že v omenjenih Župnikih iz Cankarjeve, Govekarjeve, Mrakove in Poniževe drame⁷⁵.

V drugi polovici 80. let sem vse bolj poudarjal KC - in SKS - kot žrtvi Partije; manj sem opozarjal na ZKC kot prav tako terorističen - linčarski - subjekt. Ta - negativni - lik ZKC sem tudi in prav v tem času podrobno analiziral, ponazarjal in ostro odklanjal (napisal sem analize **Hrena**, **Aškerca**, **Grče** itn., v sklopu projekta **Družina**⁷⁶ jih bom tudi objavil), nisem pa tega vidika potiskal v prvi plan v svojih »političnih« tekstih, saj je šlo za to, da dobi KC kot socialni subjekt načeloma enake pravice kot drugi subjekti, tj. da se neha teror ene skupine: Partije. Nikakor in nikdar nisem KC razumel kot socialnega, kaj šele političnega subjekta, ki bi bil enako pomensko strukturiran kot Partija ali kot druge stranke. Ves čas sem iskal drugačno naravo in pristajal nanjo; kakšno, bom takoj razložil. Šlo mi je predvsem za utemeljitev

LD: za obnovo tipa družbe, v katerem ne bi bil nasiljevan nihče; v katerem bi vsak sam - glede na svojo (za)vest, odgovornost, vizijo, naravo ipd. - izbiral cilje, metode, vrednote; dovoljene bi bile vse - razen tistih, ki druge nasiljujejo. - Ustrezno načelo, a v praksi težko izvedljivo, kajti poleg ubijavskih fizičnih nasilstev so manj opazna, bolj prefinjena, perverzna; in prav ta so danes v prvem planu⁷⁷.

Bil sem zadovoljen, da je do takšne razrešitve družbenih konfliktov spomladi l. 1990 prišlo; da KC ni bila več pod nadzorom oz. zatirana. Nehal pa sem biti zadovoljen - oz. nezadovoljen sem opazoval vse več neprijetnih pojavov, že pred letom 1991 -, ko sem videl, da vse številnejši udje KC ne gredo v smer, ki je bila zame edino primerna, ampak da obnavljajo model, zaradi katerega so šli l. 1941 v spor s Partijo oz. že prej, v času **Hlapcev**, v udejanjanje (vračanje) avtorsko avtoritarne družbe. Ker pa se Partija okrog 1991 ni pustila izzvati - še danes se ne -, ni se pustila, ker se je kot Partija razpustila, ostala je le kot potihem povezan sklop najrazličnejših interesnih skupin, ki si pomagajo pri obdržanju (ob)lasti oz. pri pridobivanju (ob)lasti, pri tem jih niti najmanj ne navdihuje več kakršna koli total(itar)na zamisel o Novem svetu, ker je torej postala Partija dejansko socialdemokratska in se je cinično pragmatično otresla tudi vse odgovornosti za medvojno povojni teror, je poskus ZKC, da obnovi ekskluzivno oz. vojno fronto iz leta 1941, v kateri je zdaj nameravala dokončno zmagati (bila je prepričana, da bo v novih svetovnih razmerah, ki so ji neprimerno bolj naklonjene, nujno zmagala, da ji bo prav Bog omogočil popravni izpit), postajal vse bolj fiktiven, saj je udarjala v prazno. Ideje svete vojne so se kazale kot smešne, kot neoperativne, kot neučinkovite tudi glede volivcev; ti so jih, v nasprotju s pričakovanji antikomunistov, na volitvah odklonili. Ker so bistri voditelji SKD nekaj takšnega že predvidevali - kar pomeni, da so bili intimno in notranje že v postmoderni, antikomunizem so le simulirali ali pa gojili njegovo retoriko za vsak primer, če le uspe -, so že prej navez(ov)ali stike z LDS, z nasprotnikom-tekmecem, ki so ga ideologi SKD, uradni teologi, proklamirali za hudičevskega, a se je v mesecu dni po volitvah skazalo, da so le retoriki in da sploh ne mislijo resno, kot je mislil smrtno resno Ehrlich in bil zato s smrtjo tudi stigmatiziran. SKS je pod vodstvom teologov - ZKC - vse bolj plula v vode postmoderne, kjer je pretežno danes⁷⁸.

Javno sem odklanjal regres KC v predvojno-medvojni totalitarizem, nisem pa bil dovolj pozoren na transformacijo SKS v postmoderno družbo. To uvideti je bilo zelo težko, čeprav sem preusmeritev kljub temu slutil, posebno s svojo analizo, da prodira v SKS »liberalni« duh, s čimer sem mislil politizacijo, podružbljanje, ekonomizacijo, sekularizacijo, etatistično miselnost (prizadevanje za - lastno - državo; v tej zloženki izraz lastno prekriva manj ugodni izraz: državo). Napisal sem serijo kritičnih analiz liberalizma prav zato, da bi opozoril na to nevarnost sekularizacije. Nisem odklanjal le partitokracije, ampak sploh preveliko bližino oblasti in lastnini, ker sem se zavedal, kam peljeta. Vse bolj sem ugotavljal, da mojih opozoril tako rekoč nihče ne sliši; da gre KC kot ZKC vse bolj v smer »liberalne« KC, tj. podružbljene, državotvorne, strankarske⁷⁹; tudi antikomunistične. Spoj obojega je pomenil najslabše.

Danes je jasno, da je KC postala pretežno ZKC; da se ima za enega od socialno političnih subjektov, ki so v igri-tekmi za (ob)last. Pri tem niha oz. pušča odprti obe opciji, kot Korošec pred vojno: ali regres v avtoritarizem (v

populistično KC) ali pristanek na liberalno KC; oboje kombinira, ker ji to najbolj služi. Ker pa je avtoritarnost ZKC vse bolj postmoderna, tj. simulirana, retorična, hiperrealna, malokdo še verjame njeni karizmi, njeni teologi nimajo več moči fascinacije, tudi intelektualno so drugorazredni, ne glede na propagando, s katero jim SKS pri promociji pomaga. Ta propaganda je kumrna; kot da udeleženci vanjo niti ne verjamejo. KC izgublja moč - fanatične, a pristne - verskosti, kot jo je imela pri Mahničju, Rožmanu, Ehrlichu, Tomcu. Vse bolj postaja le socialno politični subjekt; tekmeč drugim. A ne totalitarni tekmeč totalitarni Partiji, med katerima mora priti do svetovno zgodovinske odločitve, kdo bo zmagal; le tekmeč ostalim strankam, celo drugim socialnim subjektom. Vse več sektam, ko se bodo - zagotovo - okrepile, ekonomskim lobijem, ideološkim centrom, kakršna je recimo NoR, itn⁸⁰.

Predvidevam, da KC kot takšni, ki je izbrala opisano pot, dnevi sicer niso šteti, a vse bolj bo očitno, da se reducira na eno izmed strank v konkurenciji za (ob)last; to pa je enak proces, kot ga je naredila Partija. Tudi tu sta si - spet - dvojčici. Ko razmišljam, kako je prišlo do tega, se spominjam, da so se pred 1990 udje SKS zelo potrudili, da bi bili družbeno koristni; da jih je pri vključitvi v sistem ovirala le ateistična - še zmerom preveč ideološka - Partija; mislim posebej na 70. in 80. leta. Ko se je Partija tej svoji naravi odpovedala, tudi udom SKS ni bilo več nemogoče podružbiti se. Kardeljevska ZKS je zapeljala vso družbo; tudi KC⁸¹.

V drugi polovici 80. let sem poudarjal trpljenje udov KC kot žrtve. Udje KC so trpeli najbolj med vojno in v prvem desetletju po nji - glej moje spremne besede k Strletovi knjigi o **Lojzetu Grozdetu** -, kasneje pa vse manj; trpljenje je bilo porazdeljeno na vse člane slovenske družbe. Ko so - jemljem le en primer - na Univerzi l. 1959 preganjali Veljka Rusa, Pučnika in mene, so katoliški člani profesorskega zbora mirno - tiho, hinavsko - dopuščali teror Partije nad drugačermislečimi; glasovali so za partijske ukrepe. Tudi zato se tedaj nisem mogel približati KC. Kasneje sem se prepričal, da so bili ti »kolaboranti« bivši krščanski socialisti ali sredinci, tedaj bolj liberalno usmerjeni katoličani. To je le deloma ustrezalo resnici.

Danes se je skazalo, da so bili udje KC »prisiljeni« v držo usmiljenja, ljubezni, velikodušnosti, strpnosti, ker so jim ostajale le te vrednote; zaradi teh niso bili preganjani. Niso pa jih eksistencialno ponotranjili. Vsaj številni - danes najvidnejši - ne, saj si drugače ne moremo razložiti, kako da so v letu 1991 kar naenkrat izginile iz obtoka in jih je nadomestila banalna ideologija strankarstva in polaščanja (pod za lase privlečenimi ideološkimi alibiji). V držo strpnosti, ljubezni do drugega ipd. bi verjel kot v eksistencialno pristno, če bi se nadaljevala danes: v času, ko je po samoodhodu Partije LD Cerkvu ponudila sodelovanje pri oblasti. KC pa ne le da ni te ponudbe odklonila, ampak jo je zgrabila z obema rokama. Leto dni - od pomladi 90 do poletja 91 - se je obotavljala; zdi se, da bolj zato, ker ni verjela v resničnost in dokončnost spremembe; bala se je, da bi znova nasedla na taktiko gesla: naj cveti sto cvetov, potem pa bi sledil nasproten partijski kurs in oblast bi cvetove, ki so se odprli, polila z ledeno vodo, kot tolikokrat poprej. Obotavljanje je bilo torej bolj iz previdnosti in strahu, iz slabih izkušenj kot iz vztrajanja pri ljubezni do drugega⁸².

V KC sem se vrnil kot v NKC, reformirano v duhu EK. Ker nisem prešel na novo linijo, so me začeli nenavadno hitro izrivati; zanje sem postal tihi

sovražnik, notranji rušitelj. Ko danes gledam nazaj, si molk duhovščine ob mojih pozivih, naj postane kot preroška kvas slovenstva in človeštva, razlagam drugače kot prej. Prej sem bil mislil, da je preveč pritisnjena k tlom in mi ne more slediti iz skromnosti; skušal sem jo zbuditi iz letargije, iz spanja, iz neozaveščenosti. Bil sem prepričan, da bo vzniknila kot sonce, ko se bo nehal zunanji teror; da se terorju ne upira le zato, ker temelji na ljubezni do drugega, na opustitvi (koncu) akcije, na nenasilju, na milini.

Danes vem, da so me duhovniki gledali čudno, ko sem jim razlagal svojo zamisel EK (tudi študentom na Teološki fakulteti v semestru 1990/91, da ne govorim o njihovih profesorjih, ki so me pri priči izolirali z »zaroto molka«), ker so bili prepričani, da blodim; da sem kot propagandni material sicer koristen - kot so bili humanisti za Partijo pred vojno -, da pa bom postal takoj škodljiv, ko bo treba delati resno; resno po njihovi oceni. Razen če se ne poboljšam. Ker se nisem poboljšal in ker tudi nisem kazal pripravljenosti in darov, da bi se, so me dali v karanteno, dokler bom deloval kužno⁸³. Nove evangelizacije niso razumeli v duhu EK, ampak v duhu vrnitve na (ob)last. Kot ZKC.

Morda bo kdo - kdor pazljivo spremlja moje življenje in moja izvajanja, je sploh kje kak tak? - pripomnil, da moje zavzemanje za PO ni v skladu z mojim pravkar izpovedanim zavzemanjem za duhovščino kot grupo. Ta je pač nujno socialna, kot socialna pa podrejena vsemu tistemu, kar kritiziram. Da sem torej v protislovju sam s sabo; torej tudi samoslepilen.

Na to pripombo, ki je le navidez točna, odgovarjam: duhovščine - celotne KC - ravno nisem razumel kot družbo. Vrnil sem se v Cerkev, ker sem bil prepričan - in sem še⁸⁴ -, da je NKC iz drug(ačn)e narave: da je res božje skrivnostno telo; da se pojma Cerkev in Družba ne pokrivata; da je Jezus ustanovil Cerkev prav zato, ker je videl, da se je celo judovski izvoljeni narod preveč socializiral, s tem sekulariziral, formaliziral, ritualiziral, s tem izgubil božjo navzočnost. Cerkev sem razumel - in jo še - kot občestvo PO (posameznih oseb), svobodnih, odgovornih, avtonomnih, globoko notranje verskih. Ne pa kot skupnost vlog, ideologij, enako vzgojenih ljudi, istega rodu ali vasi ali zgodovine; ne kot skupne varnosti, kaj šele skupnih interesov. Vse te »vrednote« sodijo v območje obrambe telesa, za to pa skrbijo družbe, od družbenih zakonov do - pravičnih, obrambnih - vojn, na katere pristaja tudi KC; ne pa EK (evangeljsko krščanstvo).

Zavedal sem se strašne paradoksalnosti - težavnosti - povezave cerkvenega in družbenega - brez te povezave ne preživimo -, a sem jo skušal izpeljati v duhu Mraka, Majcna, Strniše, Balantiča, Gradnika, Preglja, Kosovela in cele vrste umetnikov, ki sem jih podrobno preučeval, svoja odkritja o njih - o njihovem krščanstvu - tudi objavljam. So na razpolago. Ves čas sem se skliceval prav nanje; ne na Ušeničnika, ne na Stresa. (To so mi teologi tudi najbolj zamerili.) Napisal in objavil sem o tem vrsto knjig.

V (N)KC sem videl in iskal - prebujal - Cerkev, ki je obenem Gibanje, a ne socialno, kaj šele politično strankarsko, ampak ljubezensko⁸⁵.

Pravi duhovnik KC, ki je ustrojena v duhu EK, je nujno sinteza svečenika in preroka⁸⁶. Uradnik v njem je le nujno »zlo«, nujen moment, brez katerega ni mogoče organizirati niti lastnega življenja, razen kot spontanega - živeti kot ptiček na veji, radikalno nomadsko, a je to bolj ali manj samoslepilo, pesniška anarhistična gesta -, kaj šele kakršno koli skupno življenje v grupi, ki terja vsaj minimum institucije. Celo ko je človek sam - kot PO -, se mora organizirati: razporediti svoj čas po določenem urniku, če hoče biti učinkovit, če hoče primerno udejanjiti - svoj ali tuj - cilj, če se hoče fizično ohraniti, saj mora ob določenem času jesti in spati, skrbeti za streho nad glavo, potovati tja, kjer je vsaj relativno varen, ne se izpostavljati pretiranim nevarnostim oz. smrti. Če človek vsega tega ne upošteva, ogrozi svojo fizično existenco. Na višji ravni tudi psihično, saj se ne zmeni za opozorila okolja in zaide v težave, ki jih ni več zmožen obvladati⁸⁷.

Če pazi nase - na grupo - preveč, se sicer fizično in psihično ohrani, a za ceno ustvarjalnosti, razvoja, spoznanja⁸⁸. Postane tisto, kar je odklanjal Jezus; postane farizej, človek, ki se je zazidal v pravičnost, v varnost, v obrede kot sistem, ki nudi na vse odgovor, človek pa je za trdnjavskimi zidovi nedotaknjen, neranljiv, miren, trden. To je model malomeščana, samozadovoljnega, kakršnega je razkrinkovala SD na prelomu stoletij, predvsem Cankar od hlapcev, Siratk in Stebelc v **Blagru** do linčarskih kmetavzov v **Hlapcih**, od Mermoljevč do Ekspeditoric v **Pohujšanju**, tak je predvsem Bernot v **Kralju**; a tudi Grozd in Gruden, **Blagor**, Mlakar pred prebujenjem, **Duše**, Ruda pred gospodarskim zlomom, **Jakob Ruda**. V teh osrednjih figurah (ostale so le posamezna imena za maso, za drhal, ki je postala vodilni razred) podaja tako rekoč z nujno, kako se jim varni oklep solidnosti, samozadostnosti, uradniške moralne korektnosti načne in podre, vanje vdre realiteta - sistemska teorija bi rekla okolje - in jim sesuje dotodaj utečeni, za absolutno zanesljivega veljajoči sistem. Začno se bati, Grozd in njegove sanje kot môra; začno se združevati s tekmeči, Grozd in Gruden; ozavestijo se svoje nasilnosti, zla, krivde, torej grešnosti, Ruda, svoje zgolj tosvetnosti; nazadnje se nekateri odpro transcendenci, recimo skoz »romantično«, tj. radikalno ljubezen, Mlakar.

Mrak naredi v **Procesu** to dogajanje za osrednjo témo vseh svojih enodejank, ki tvorijo dramo. Pokaže, da pride nujno do razkroja osebnosti. Cankar to šele nakaže z Rudovim samomorom, medtem ko Bernot sploh še nič ne razume, ne zave se, da ni živel prav, ostaja prepričan, da prihaja zlo le od zunaj, da absolutno ni za nič kriv, da je absolutno pošten(o živel). Mrak uprizori razkroj velikega duhovnika Kajfe, ki se je posebno trudil, da bi Jezusa obsodili, ker je spoznal, da Jezus kar najbolj škodi judovstvu kot sistemu pravičništva, njegovi ritualiki, notranjim zakonom in miru, tradiciji, varnosti. Ješua je bil v njegovih očeh skrajno nevaren anarhist, ki je podiral celotno družbo z njenimi ustanovami in vrednotami vred, subjektivist in dejansko hudič. Če koga, je bilo treba Ješuo odstraniti: kot kugo iz sredine narodnega telesa⁸⁹.

Kajfa (tudi Hannan) je predstavnik tiste lažicerkve, ki je zmerom na preži, da bi spremenila ZKC kot nujni minimum, kot sredstvo v središče, v edino realiteto Cerkve. Kajfa ni le uradnik, ki skrbi za odvijanje ritualov, za

povprečje, ampak postane fanatik, narobevidec, zopervidec, pes-čuvar - s stališča EK dejansko hudič -, ki ne dopusti znotraj Cerkve osebne duše in odgovornosti ravnanja po svobodni vesti, torej razvite PO, ampak vse ljudi kot PO reducira na socialno-cerkvene vloge, na podanike-hlapce, na izvrševalce ukazov Ustanove-Naroda-Ljudstva, ki ga vodi farizejsko saducejska elita. Kajfa je podan kot farizej, medtem ko je dr. Pokoren bližji saducejem.

V Kajfi Mrak kritizira tisti lik slovenske KC, ki se je bližal klerofašizmu: spoj uradniške pokornosti, Odar, s fanatično gorečnostjo, Tomec, Ehrlich; ki se ne zadovoljuje z zunanjim opravljanjem cerkvenih dolžnosti, opravil, Cerkve kot urad(ovanj)a - tak je stric Jožef, mariborski kanonik iz **Meha**, ljubezniv, dobričina, a enak uradnik v KC, kot bi mogel biti v tedanji avstrijski državi, torej popolnoma zunanja vloga, ki je človeška le po svojem prijaznem zasebnem naturelu; ne pa več Župnik iz **Sveče**, ki čuti, da ni dovolj uradniško voditi svoje ovčice, faro, ampak se trudi k večji osebni moralni moči, zato prakticira askezo kot post. Majcen pokaže, da je tudi ta pot napačna ali vsaj ne zadostna; askeza je brez pomena - razen za ohranjanje zdravja osebe -, če ni podrejena ljubezni do drugega kot drugega; postane le sredstvo egoizma.

Župnik v sporu med škofom, tj. uradno hierarhijo KC, in kaplanom Sergejem potegne s škofom, čeprav je prej kaplanu naklonjen. Ne upa si stati sam. Zna se postiti, ne zmore pa ljubiti od srca, ne čuti sočloveka v stiski, ne trpeče Viktorije; s tem da ji ne pomaga, je sokriv njene smrti. Medtem ko čuti Sergej najhujšo krivdo prav zato, ker ni stal ob strani sočloveku (Viktoriji), ko je bil ta na robu med življenjem in smrtjo. Ve, da je to največja naloga duhovnika in kristjana: ne le tolažiti, ampak dejavno pomagati; ne le odreševati z zakramenti in postati uradnik KC, ampak se sam eksistencialno izpostaviti. Prav to uradna KC duhovniku prepoveduje; ostati mora nevtralen, zunaj dejanskega neposrednega odnosa z grešnikom, z obupancem, s pomoči potrebnim⁹⁰.

Tako se KC ohranja kot neranljiva, kot steber trdnosti, a za ceno izgube EK, torej za ceno samozanikanja. To je najslabša varianta od mogočih. Ta poteza naredi KC za zgolj socialni - vse bolj tudi politični in oblastniški - subjekt, za enega med subjekti družbe, celo za tistega, ki je prepričan, da mu gre vodstvo, če ne že popolna nadoblast nad drugimi, ker da ni le banalno socialni subjekt, kot so recimo stranke, države, profesionalna združenja in razredi, ampak je obenem tudi duhovni, več kot zgolj kulturni - odtod zaničevanje ZKC do kulture in umetnosti -, več kot le moralni (stranke in države ipd. niso niti to), saj dobiva svojo moč - moč za moralno, duha, občestvenost - od Boga⁹¹.

Zastavi se vprašanje, ali gre res za Boga, tj. za Boga EK; ali ne gre za regres v poganskost boga. Menim, da gre za ta regres; to v tej razpravi in podobnih dokazujem. Bog je v ZKC zlorabljen za magično silo; ima isto naravo kot skrivnostna kozmična energija v **Čarovnici**, kot svetost pri Hribarju, ki posveča kozmos v nekaj sakralno edinstvenega, ali pri Hribarjevi, kjer posveča na enak način Na-ROD.

Klerofašizem je varianta magizma; je drža na robu med ludizmom kot magizmom in rebarbarizacijo, ki še ne ve, da simulira. Fašizem simulira radikalno. Njegova simulacijskost se kaže v njegovem izrednem esteticizmu, glej prostorsko filmsko arhitekturo okolja pri Leni Riefenstahl, ki postane ponotranjeni del fašistične Partije, oblek njenih udov, gest, zastav, mest itn. -

Srbi so vmes med barbarskim nacionalizmom plemenskega tipa - gentilizmom - in fašizmom. Tega se dotikajo v svoji estetsko ideološki sferi bolj »prefinjenih«, recimo pri Dragošu Kalajiću. Pri Šešlju gre za primitivno maščevalnost, nasilnost, za kompenzacijo prainfantilnosti, pri Miloševiću za spoj vzhodnjaške zvijačnosti, zločinske brezobzirnosti s stalinizmom⁹².

Boga kot pogansko magično mistifikatorsko Silo ZKC zmerom potrebuje: od ene skrajnosti, da sama praznoveruje v to silo (v klerofašizmu, v katerem se bog⁹³ izrazito kaže kot Natura, tedaj je v najbolj tesnem spoju ali identifikaciji z Narodom, pojmovanim kot najvišja zemeljsko moralno duhovno magična vrednota), do druge skrajnosti, ko je hierarhija ZKC bolj »kulturna«, tj. skeptična, cinična, racional(istič)na; ko ve, da je tudi Narod le eno od fascinirajočih in skrajno učinkovitih gesel, da je treba biti zato z njim previden, saj Cerkev zapeljuje v svete etnične vojne, jo dezuniverzalizira, s tem pa ji jemlje svetovno planetarno moč; daje ji sicer izjemno energijo, aktivnost, »karizmatičnost«, a za ceno prevelikega omejevanja. Zato so cinično skeptični uradniki bolj zvesti ideji ZKC kot svetovne velesile oz. svetovnega cezarizma: cezaropapizma; so manj totalitarni, zato bolj - na daljši rok - realni. Vendar pa se bogu kot magični sili nikakor ne odrekujejo. Nujno jo - ga - potrebujejo, saj brez nje niso »več« kot drugi, kot zgolj države in zgolj družbe.

Primer - kar klasičen - fašistične pomenske strukture je Jeločnikovo **Vstajenje**; bog je tu zgolj mistična narodna Narava. Človek v tej drami - njena glavna figura je Junak - je povsem naturiziran in rearhaiziran v pravljичni lik Heroja, Herakleja; s krščanstvom - Jezusom in Ješuo - drama nima tako rekoč nobenih zvez. Bližji klerofašističnim, bolj klerikalnim, celo uradniškim momentom vladarske KC je duhovnik Klavora iz Miheličeve **Operacije**. Župnika iz **Hlapcev** in **Grče** sta državnik v malem, v vasi in v mestu; sta potentata, ki skušata zatreti, podreti vse, kar se jima - njuni Ideji - ne podreja. Nagibata se torej v totalitarizem; njun fanatizem še nima jasne fašistične narave, ni čustven, goreč, strasten tudi navzven, ni še polno mitomanski; je še racionalno obvladan v Mahničevem duhu. Sta prehodni figuri; ne več predvsem uradnika, že mala cezarja oz. despota⁹⁴.

Brez boga kot magične moči, ki simulira nadnaravno, ZKC ne more postaviti svojih zahtev do - položaja - edinstvenosti v svetu-družbi, do tega, da mora (da je upravičena) vladati nad državo, stranko, razredom; da ne govorim o vladanju nad PO. Resnična nadnarava v duhu EK se ne veže na vladanje, ampak na službo ljudem kot PO, kot jo je »ukazal« Jezus na večer pred svojo smrtjo: v simboličnem jeziku umivanje nog svojim služabnikom, tj. biti soljudem kot PO na razpolago, ko trpijo, ko so v stiskah, ko jih je treba izpeljati iz greha, jim pomagati v njihovi nebogljenosti⁹⁵.

To dela končni (eks)kaplan Sergej z novorojencem; Snežna - Simčičeva **Zgodaj dopolnejna mladost** - s svojim rabljem Matjažem; Smoletova Antigonona z zglodom in naukom, da je treba živeti po »višjih zakonih«, po onkrajnih, po takšnih, ki so nad družbenimi-ritualnimi-gentilnimi-državnimi; Uršula v **Samorogu**, ki čuva v sebi posluš za onkrajno, ne toliko etično socialen kot Antigonona, bolj eksistencialno poetičen, mističen; Fedja v **Rdeči maši**, ker rajši sprejme smrt, kot pa da bi ubijal soljudi, pa čeprav v pravični vojni oz. v vojni, ki jo ima sam za pravično in obrambno. Vsi ti nosijo v sebi sled božjega v duhu EK⁹⁶.

Te sledi niti ne dobivajo prek zakramentov - čeprav teh ne odklanjajo -, ampak prek neposrednega stika z Bogom, prek občutka za poslanstvo, ki ga

odkrijejo v sebi. Vse bolj se ozaveščajo, da jim je to poslanstvo naložil Bog; da jih je izbral zanj; da so zato izbranci. Ne izbranci v kulturniško estetsko družabno elitnem pomenu, kot uporablja ta izraz Inkret, ko z njim naslavlja svojo knjigo esejev - **Izbranci** - o umetniško najbolj pomembnih slovenskih književnikih. Takšna uporaba izraza je reduktivna, sodi v ožjo panogo kulture, ki ima svojo top pops lestvico, svoj hierarhični oblastniški sistem, svoje sodnike-presojevalce, svoje svečenike - kritike. Mene ta usmeritev ni nikdar privlačevala. Kulturništvo kot podsistem ali delni sistem v socialnem sistemu Uspeha sem zmerom odklanjal⁹⁷.

Rahner pravi, da noben duhovnik ne bi smel biti brez preroškega daru-vloge. Brez tega momenta postane hitro zgolj uradnik; odtod je še hitrejša pot, le da pokaže nekaj energije in ambicije, v oblastništvo⁹⁸. Preroku Bog ne daje nobene zunanje moči, državno družbene. Na razpolago nima organizacije. Kjer koli se duhovnik ali kateri koli kristjan - ki je to v duhu EK - posluži organizacije-ustanove, da bi utemeljil svoj prav ali ga celo praktično udejanjil med drugimi, v družbi, se odmakne od EK in ga celo zanika.

Škof v **Sveči** pokliče na pomoč KC kot močno Ustanovo, župnik Novljan v **Grči** s pomočjo te Ustanove in nji podrejenih izvaja linč nad nezajeljenim, nad dr. Grčo, mu pripravi bojkot zdravstvenega osebja v bolnišnici, v kateri ta deluje, odpoved naročnikov lista, v katerem ta objavlja za KC neprimerne članke; posreči se mu Grčo in njegovo družino, tudi to skuša odznotraj razbiti, pripraviti do emigriranja. To je že totalitarna praksa. Prikazana je še bolj socialno radikalno kot v primeru **Hlapcev**, kjer Župnik prav tako osami Jermana, zagrozi mu s fizično likvidacijo, prek linčarske »krščanske« tolpe, ga kaznuje in dejansko konfinira (na Goličavo).

Klavora, še bolj padre Giovanni, **Operacija, Ogenj in pepel**, pošiljata nasprotnike v konfinacijo-internacijo tistega tipa, ki so jo razvili tako stalinisti kot fašisti-nacisti; na Slovenskem prvi fašisti-nacisti, z Dachauom, Renicijem, Gonarsom itn. Padre Giovanni kot pristen klerofašist že sodeluje pri fizičnem mučenju političnih nasprotnikov, s katerim skuša dobiti fašistična policija (OVRA) iz mučenih zaželjene - pomembne, varnostne - podatke. Linija se radikalizira od še avstrijsko birokratskega Škofa v **Brez sveče** do fizičnega klavca v **Ognju**.

Da takšno klanje ni nekaj, kar pritiče le pozverinjenim primitivcem, vidimo danes v bosanski vojni. Šešelj je doktor znanosti, čeprav je doktoriral iz Kardeljeve psevdoznanosti; je intelektualec. Mogoče je navesti vrsto njegovih izjav, v katerih ne le grozi s klanjem, ampak klanje sanktificira. Čeprav sta **Ogenj in pepel** in **Operacija**, v katerih nastopata Giovanni in Klavora, drami sočrealizma, torej ultrakritični do KC in krščanstva, jima ne moremo vzeti dokumentarne moči, kot je ne moremo vzeti **Vstajenju**, enako antikomunistični drami, kot sta drami Miheličeve-Pucove antifašistični, zoperdomobranski⁹⁹.

Tragedija Kajfe - Jude, Pilata - v **Procesu** je, da Kajfa - in oba druga - naenkrat v sebi odkrije dušo-vest; kot jo je Kantor po zločinu. Mrak daje s tem zavestno drugačen model - razumevanje - človeka, PO.

Socrealizem - sochumanizem, stalinizem - je človeka v zadnji instanci razumel kot ideološko razredno reč; zato ga je smel - znotraj svoje morale in ideologije - kot mehansko, kot fizično reč razstaviti; ga mučiti, ubiti. (Enako gleda na človeka Jeločnik v **Vstajenju** oz. reč zamenjuje z zverjo; nasprotniki domobranstva so iz rodu Rdeče zveri. Bestializacija namesto reifikacije¹⁰⁰.) Iz tega pojmovanja izvzema - tudi Jeločnik, torej klerofašistična drža - le svojo grupo; le ta je edino človeška, v skladu z merilom, ki velja za pridobivanje certifikata človeškosti; ne človečnosti kot moralne lastnosti, ampak človeškosti kot objektivne narave. Zato: kdor ni človek-človeški, ne zasluži tretmana kot ljudje; zanj ne veljajo človeške pravice itn. Mogoče ga je obravnavati kot delovno silo; tudi Poljake, Slovence itn. med vojno pri nemških kmetih. Še bolj v industriji¹⁰¹; kot delovne živali; kot poskusne kunce - v taboriščih kot snov za milo in glavnike - v uničevalnih taboriščih; dejansko kot sužnje v radikalnem pomenu besede. Drža hlapcev prehaja - v fašizmu/stalinizmu - v kondicijo sužnjev.

Po tem kopitu presoja socrealizem človeka-sovražnika. V tem je mojster posebno Torkar - v **Veliki preizkušnji**; in Bor - v **Težki uri**. Gestapovski agent Matoh je cilj likvidacije; vosovec-delavec ga likvidira, tako pravi sam, kot bi pokadil cigareto. Večkrat slišimo: kot bi človek pohodil črva. (Ne)krščanstvo uporablja izraz: pohoditi kačo. Medtem ko v duhu EK nikogar ni mogoče imeti za kačo, čeprav se ga da ostro kritično analizirati, odklanjati njegove vloge, dejanja, ideje, celo značajske poteze in pomen osebnosti. A nikdar in nikakor ga v celoti oz. v bistvu reducirati na zver, na kačo¹⁰², na kamen, po katerem hodimo.

Bolj humanistična ZKC se trudi izraze kot kača itn. razlagati simbolično. A ne smemo pozabiti, da zmerom skrivajo v sebi možnost regresa v dobresedno tolmačenje. Jeločnik kot član KA (Katoliške akcije), kot nekdo, ki se ima¹⁰³ za kristjana in ga imajo za kristjana ljudje iz njegove grupe, predvsem je pa viden propagandist domobranstva iz Rupnikove neposredne bližine, ima komunista-oznovca zgolj za zver; kaj se počne z zverjo, ki kolje, vemo: likvidira se jo. Je pa Jeločnik sam hitro spoznal, da ta drža-presoja ni povsem prava. Ni je sicer zanikal in odpravil, jo je pa dopolnil - v **Simfoniji iz novega sveta** - z držo požrtvovalnosti, ljubezni do drugega. Žal ni šel tako daleč kot - res izjemno radikalni - Simčič. - Zdi se, da se je Simčič kasneje te radikalnosti ustrašil, morda pod vplivom Milana Komarja, in je razlagal Snežno precej drugače kot jo jaz, mnogo manj v duhu EK¹⁰⁴.

V **Simfoniji** se Sestra žrtvuje za Moža. A ta ji ni povsem drugi; ni ji - kot Matjaž Snežni - rabelj. Ji je bližnji drugi, nekje vmes med istorodnim (ta sodi v skupni identični narodni ideološki kolektivni subjekt) in drugim kot drugim. Pristni drugi kot drugi - doživljan kot grešni, celo kot zločinec, utelešen in simboliziran z obema razbojnikoma, z Jezusom vred obešenima - ostaja tudi v **Simfoniji** še golo zlo: Zapeljivec, imenovan Vsiljivec, oznovec, ki grozi in kvari. Vendar se je Jeločnik v nekaj letih premaknil od klerofašističnega - oz. celo

zgolj fašističnega, kajti v **Vstajenju** skoraj ni govora o Bogu, krščanstvu in KC - ideologa bliže EK; to je izvedel pod Claudelovim vplivom **Marijinega oznanjenja** v prvi polovici 50. let. Na ta premik kaže lik duhovnika - Brata - v **Simfoniji**. Brat je komaj v čem ideolog, predvsem je tolažnik, tisti, ki daje trpečim, preganjanim moralo, pogum, uteho. Tvega življenje, živi skrajno nevarno; niti sledu ni v njem o uradniku. Skače pred praganjavci v globoke kanjone, v Savo nad Medvodami; ne umakne se na varno čez mejo, niti ne v Argentino, ostaja med svojimi. Poudarek drame ni več na »naših«, na Na-ROD-u, ampak na trpečih, obupanih, nesrečnih, skrajno ogroženih. Duhovnik jih noče zapustiti. To je hoja za Kristusom, kakor jo razumem v duhu EK.

Jeločnik sicer še ne ustvari duhovnika, ki bi tolažil in odreševal druge kot tuje in sovražne: oznovce v njihovem obupu; vemo, da je bil ta obup strašen. (Torkar se prav tako kot Jeločnik odpre in pokaže v **Zlati mladini** izgubljenega bivšega oznovca-likvidatorja Jerneja, ne obsoja ga enostransko kot prej.) Brat iz **Simfonije** ni več pretežno rodovni in/ali grupni (domobranski) brat, čeprav je fizični družinski brat Žene, ampak je brat kot mali brat Karel (Charles Foucauld), kot PO, ki nesrečnih ni pripravljena nikdar zapustiti, ker se boji, da bi brez nje zdvomile, obupale. Torej se jim daje na razpolago v duhu simbolike dobrega Samarijana: človeka, ki ne blaži le telesnih stisk, žeje in lakote, ampak predvsem duševno-duhovne. Jeločnik je z obema likoma - Rdeče zveri in Brata - opisal skrajni lok od klerofašizma do EK¹⁰⁵.

S stališča EK ima vsak človek dušo, ker je vsak božja stvaritev, v prenesenem pomenu božji otrok: božji posinovljenec, pohčerjenka; prav Kristus je vsakogar s svojo žrtvijo zanj odrešil¹⁰⁶, ga naredil za ekstatično božjega. V Kristusu, ki je pojmovan kot zadnji prerok - v klasičnem pomenu besede, kot prerok, ki sklepa preroštvo v Novi zavezi -, je vsakdo vrnjen k Bogu¹⁰⁷. Prav zato se spremeni perspektiva: poslanstvo vsakega kristjana, tj. človeka, ki živi zavestno v skladu z božjo besedo, je v tem, da odrešuje - pomaga mu iz obupa itn. - najbolj ogroženega, tj. grešnika, zločinca; ne pa, da bi skrbel predvsem za varnost naših, za pravilno potekanje ritualne institucije naroda-družbe, kot so to počeli farizeji in kot to počno uradniki ZKC. Jezusa ni zanimalo, da bi se družno s farizeji ukvarjal s pravičništvom, kakor ga je razumel sam: kot napuh zavesti o lastni izbranosti, ta pa sledi iz zavesti, da dela človek vse po pravilih, da izpolnjuje stotine pravil Svetega pisma; ni pa tu mišljen pravičnik v pomenu Stare zaveze kot tisti, ki živi v skladu z božjo Besedo; farizeji božje Besede niso več razumeli kot žive, kot neposrednega dialoškega stika PO z Bogom¹, ampak kot formalizirano, ritualizirano, retorizirano v sistem pravil, vse bolj zunanjih, čeprav tudi moralnih, a predvsem socialno moralnih. (To ponavljajo teologi ZKC s svojim socialnim moralizmom.)

Če pa ima dušo vsak človek, umetnost ne more nikogar podajati kot zgolj žival-zver ali reč-snov; ali zgolj kot idejo, kar je isto kot snov. Oziroma: more že, vendar takšna umetnost ne seže globoko. Je lahko gladka, slogovno mojstrska, duhovita - ludizem je na tej liniji kot zabavni reizem -, a ker človek ni le lastna koža - površina -, je potreben prenicljivejši pogled. Baudrillard se tega zaveda, zato je konsekvence iz njegove filozofije Površine nujno diabolizem. S tem dobiva človek lažiglobino, nekaj, kar ni isto kot reč: zapeljevanje površin, ki proizvajajo trpljenje, strast, norost; vse to ni lastnost reči, ampak človeka. To je vedel slovenski reizem-ludizem že na začetku. Zato je bil že na začetku magizem-misticizem, o obojem sem pisal že na samem

začetku 70. let, in je bil diabolizem. (Rudolf v **Kserksesu**, Šeligo v **Skaku**, Jovanovič v **Tumorju**, že v **Norcih** itn.)

Dramatik človekove globine je Mrak. Čeprav prav dobro pozna diabolizem, kot malokdo, se ves čas trudi, da bi ga obrnil v pozitivno; recimo razmerje diabolik Gaugin in v božjost težeči Van Gogh v **Van Goghovem Vidovem plesu**; razmerje zapeljivec Verlaine in zapeljani najstnik Rimbaud v **Begu iz pekla**. Prav tega Mrakovega truda Bor ni mogel razumeti, zasmehoval ga je, ga dolžil zločinstva v drami **Šola noči**. Mrak je učenec Ajshila - nato Shakespearja -, zato obnavlja grško tragedijo, ne pa Menandrove komedije, ki uvajajo ludizem. Mrak premaguje grško usodnost s himnično vero v duhu EK; a se tragediji - pasijonu kot Jezusovi poti - ne odreka. Tragedijo vidi posebej izrazito v negativnih likih, ki se dolgo časa slepijo, da delajo prav ali da jim nihče nič ne more, da so zadostno zavarovani, fizično in psihično. Nazadnje pa se skaže, da niso; zavejo se, da ne delajo prav, bodisi da jih okolje načne in porazi, bodisi - in to Mraka še bolj zanima - da (jim) spregovori njihova duša. Dejavnik okolja deluje tudi v nekrščanskem svetu; je fizičen, ogroža in uničuje tudi živali, tudi - Rdeče - zveri. Dejavnik duše-vesti pa je mogoč le iz krščanstva; antično grštvo ga pripravlja. Ojdip ima vest, saj se kaznuje za dejanje, ki ga niti ni kriv; ga pa je povzročil. Dela pokoro - kot romar-nomad-berač; v **Ojdipu na Kolonu**².

Hannan, Juda, Pilat se zlomijo od znotraj; tj. Mrakovo poudarjeno EK. Začne jih nažirati vest. Vendar vest ne ostane le nekakšen moralni nadzornik, kompjuter, ponotranjeni sistem pravil, po katerem se človek ravna ali mora ravnati ali prej ko prej spozna, da se mora ravnati. Do tako pojmovane - v bistvu socialno individualne - vesti pride najbolj dobro misleči socialni moralizem tipa današnjih slovenskih uradnikov teologov-ideologov. Natančno to je duh Finžgarjevih moral(istič)nih dram, **Verige** in **Razvaline življenja**. V tem pomenu ni nenavadno, da je Mrak Finžgarja kar se da ostro odklanjal: njegovo, kot je govoril, pozunanjeno krščanstvo. In res je bilo - tudi v Finžgarjevi zvezi z OF, s slovenstvom kot uporniško-družbeno-državnim. To Finžgarjevo držo je radikaliziral duhovnik Stanko Cajnkar v enobejevski drami **Za svobodo**. V nji ni več sledu o EK; le o individualni zavestni ideološki morali, ki izhaja iz narodne - nacional(istič)ne in nemalo agresivne - ideologije. Vidimo - paradoks -, kako socialni moralisti, ki se imajo za zastopnike antikomunizma, dejansko obnavljajo drže teologov, ki so s komunizmom sodelovali.

Vest pri Hannanu in sorodnih gre dlje od razumsko ideološke zavesti, ki jo človek prizna kot veljavno in se skuša po nji ravnati. Mrak je pristen eksistencialist. Vest mu je eksistencialna. Ugriz vesti mu pomeni totalno notranjo pretresenost človeka. Mrak ne čuti totalitarno, pač pa totalno; je »služabnik« brezpogojne terjatve in pesnik dokončnosti; torej absolutnega, ne relativnega. Kot tak je v izključujočem se nasprotju z ludizmom. In res je v malokaterem slovenskem dramatiku tako malo ludizma kot v Mraku. Shakespeare mu je dejansko tuj, čeprav ga je izjemno spoštoval. Nimajo pa nič ludistično komedičnega v sebi Ajshilove drame; česar ni mogoče reči za Evripidove; **Bakhantke** so sicer grozljivo črna, vendar groteska. Mrakova (versko moralna, ne socialno moralna, oboje je bistveno različno, zato socialni moralisti, tudi Rebula kot pisatelj, ne le kot ideolog, ne zapopadejo tragedije, ne prenesejo Mrakove dramatike in so verski le navidez) dramatika izhaja iz

versko moralne postavke, da se človekova narava, ki (mu) ni le ideološka, socialna, rodovna, pollaščevalna, strast, nasilnost, pohlep, čustva, politična akcija, samoslepila itn., ampak je v temelju zgrajena iz duševne vesti, izhajajoče iz Boga in hrepeneče po Bogu, vračajoče se k Bogu - to je tudi temeljna Cankarjeva postavka, vidna od Mlakarja do hrepenevcev v **Vidi** -, ne more trajno zadovoljevati-slepiti s hrano tega sveta, s cilji, ki zadoščajo strastem in temperamentu, poželenjem in zamislim; vse to velja, a na nižji ravni. Velja v svetu Kristanove, Borove, naturalistične, celo ludistične dramatike; tu se dogaja vse v okvirju igre, rečnosti, besednosti, magizma.

Prej ko prej pa se v človeku odpre globlja narava, njegova vezanost na transcendenco, njegov posluš za božje: človek kot prvina božje ravni. Nema lokrat - prav za prav zmerom, ker je človek grešnik, vendar enkrat bolj, drugič manj - se človeku odkrije njegov stik z božjim per negationem: kot nenadno nastala zavest nedokonč(a)nosti, nepopolnosti, zgrešenosti, ontološko verske izgubljenosti, ničnosti, praznine, a takšne, ki vpije po polnosti, po smislu, po Cilju, ki je vse kaj drugega kot tisoči malih ciljev iz območja samoohrambe, po Lepoti, ki je »onstranska«, po absolutnem in brezpogojnem. Tu se šele začinja pristna EK etika, ki temelji na absolutnem, ne na družbenem. Človek odkrije v sebi trpljenje, ki ga ni mogoče pomiriti, Željo, ki ji ni mogoče ustreči z običajnimi sredstvi: s stvarmi, s tosvetnimi odnosi, s Pravico, z varnostjo, kaj šele z oblastjo, pa naj bo še tako »naša«, katoliška, oblast ZKC; tudi ta je nična vis-a-vis območju transcendence, ki naenkrat nastopi v človeku z neodjenljivostjo, ki ji ni primere.

Tako se podre Hannanu vsa varnost, ki mu jo daje njegova Z(unanja)C(erkev), judovska, Pilatu njegovo »univerzalno« rimstvo, Romanitas, Judi njegov zelotski vojaški nacionalizem. Isto je dojel tudi Ionesco v **Želji in lakoti**, ki je drama o vdoru neskončnega v ta svet; tu se ludizem združne kot ničevost. Poljanec in Meho odkrijeta čudežno zadoščenje v pričakovanju in hipu smrti: prikazalo se jima je božje območje, Marija, videnje absolutne Prihodnosti. Nagrajena sta; v milosti.

A je to - s človekovega stališča, s stališča tega sveta - le naključje; kot ves ta čas poudarjam: zmaga ali poraz, nagrada in kaznovanost sta naključji. Jezus - in Ješua - je bil tosvetno poražen: kot da bi bil »kaznovan«, tako se zdi odtod. Človek lahko v po krivici prejeti smrti - Fedja - vidi blaženost, saj veruje, da prehaja na drugo stran. To je edina pot, da tosvetni poraz predela v »zmago«. Navsezadnje je tosvetno poražen tudi Meho; nihče ga ne ceni, ne podpira, ne razume, ne živi z njim; od okolja dobiva le brce, posmeh, zaničevanje ali račun. - Da ne govorim o Poljancu, ki umira v podzemlju, v ubožnici; a ima ob sebi vsaj Dioniza, ta mu vliva vero v Življenje, in nekaj ubogih sotrpinov. Meho še tega nima, le - precej nevtralne - vaške otroke. Majcen je radikalen skeptik in realist. - Tosvetno sta poraženi tudi Antigona in Uršula. Itn.

Model Hannana je drug. Hannan³ je predstavnik posebej krivih: rabljev - Ješuo oz. Jezusa spravi na križ -, linčarjev. Mrak mu da še poseben pomen: je predstavnik »verske« institucionalne oblasti, hierarhije, »Vatikana«, če hočete, v njegovem zunanjem vidiku reificirane, sformalizirane, prazno zritualizirane vere. Njegovo ravnanje z Jezusom sploh ni zasebno; brani ZC, judovski narod-državo, judovsko izročilo, judovski Kruh-Mater-Zemljo-boga-tradicijo-zakon-duha, če se hočemo izraziti v terminologiji Jožeta Zadravca. Hannan je heroj socialne

morale; kdo bo skrbel zanjo, če ne on, ki je véliki duhovnik v templju. Njegova ideološkost izhaja iz njegove socialne vloge v versko-narodni ustanovi, natančno tako strukturirani in razumljeni, kakor razumejo in bi jo radi obdržali na Slovenskem teologu ZHC, ki so ob socialnih moralistih tudi nacionalisti, uradniki, funkcionalisti in magi (ki repoganizirajo, ko zastopajo »našega Boga«).

Medtem ko piše Torkar tragedijo nedolžnih žrtev - Gaše v **Pisani žogi**, Gordane v **Deliriju** -, in počne Vombergar, na drugi ideološko vojaški strani, isto z likom Stotnika in Vere v **Napadu** (ob Vombergarju tudi Jeločnik, ki je soavtor drame), tako Torkar kot Vombergar (Jeločnik) pa gledata rablje od zunaj, jih ideološko moralno obsojata, Renka, polkovnika Igorja, Komisarko, se Mrak osredotoči na rablje in pokaže, da so hujše žrtve (paradoks) od njihovih žrtev. Ješui dejansko nič ne morejo; ne Fedji ne Chénieru, pa čeprav ta umira v zaporu, kamor ga je vrgel donedavni revolucijski tovariš Robespierre, glej Mrakovega **Andreja Chéniera**. Nič ne morejo pesniku-romarju Nouveauju, pa čeprav živi razcapan na trajni poti; ne Smoletovi Antigoni ne Strniševi Uršuli itn. Vsi ti ljudje so za lovke tega sveta neujemljivi, ker - če - se odprejo božji sferi. Ujemljivi so - zlomljivi -, če živijo le v tem svetu, ker tu jih prej ko prej pograbi obup; ne najdejo absolutne zadostitve⁴.

Vera v odrešenje - v od smrti vstalega Kristusa - ukine vlogo žrtve, pa naj je tosvetno gledano žrtev še tako huda. A naj je na drugi strani zmagovitost uspešnih še tako navidez brezmejna - Zupanov Aleksander **Praznih rok**, Kozakov Vincent itn. -, prej ko prej takšen Zmagovalec spozna, da so meje njegovega imperija končne, da je njegova oblast krhka; konkretno: da je komunizem pomota. Da je zato, ker je sam kršil božji Zakon, zmagovalec kriv. Tedaj vdre vanj groza tega spoznanja. Odpre se absolutnemu, a tako, da spozna(va) najprej le »absolutnost« praznine, nesmisla, krivde, zla. To s stališča EK ni prava absolutnost; zares absoluten je le Bog, ker le Bog prebiva v transcendenci in tisto, kar je od Boga. Kar je zgolj od tega sveta ali od hudiča, hudič pa ni nič drugega kot psevdabsolutizacija tega sveta (Zapeljivec kot mag načelne, ideološko magizirane tosvetnosti - v diaboličnem magizmu ludizma, pri Šeligu, Jovanoviću itn.), je lahko le začasno, pa čeprav skrajno mučno. A se ne more dokončno postaviti Bogu po robu.

Zato je vsakdo - vse tosvetno - načelno odrešljiv(o), ker je v razmerju do Boga nemočno, le ustvarjeno in le uporno. A točke-stanja-časa odrešljivosti prav tako ne moremo predvidevati; milost je zastonjska, uči EK. Ne vemo, kdaj in kdo je pomiloščen; ali morda celo vsi⁵. Moremo pa se - in tu je bistvo verske etike - pripravljati za sprejemljivost. Zakramenti imajo navsezadnje ta pomen; njihova ritualnost je forma, dedovana od poganstva. Zato so skoraj brez pomena, če jih sprejemamo le zunanje ali kot »verniki« Našega; kot taki so le magične čarovnije za hlapce. Moremo živeti po božji besedi oz. točneje se truditi živeti tako, s tem klicati Bogu, naj bo usmiljen; s tem - in edinole s tem - zidati božje kraljestvo na tej zemlji: postajati - pač po svoji moralno verski volji - prostori, odprti za prihod Boga. Koliko smo res odprti in koliko res ravnamo v duhu EK, ve Bog; nam je to v dokončnem pomenu neznan, nedostopno. Tudi vse odveze, ki nam jih dajejo duhovniki pri spovedi ipd., so z vidika božjega pogojne; so v bistvu sredstva socialne morale, da ljudje pomirijo svoje vesti, če duhovniki presodijo, da se spovedanci res kesajo. Danes je postala spoved bolj ali manj formalizirana igra, saj je ne spremlja

resna pokora; liberalna KC živi in deluje iz skepse do Boga, takorekoč res le iz socialne morale.

Človekovo življenje na tem svetu ostaja do konca prostor negotovosti.

4

Pekla si ni treba predstavljati zunaj tega sveta; na drugem svetu je Bog, ne hudič. Pekel si ustvarjamo ljudje sami. Mar ni bilo peklensko za Kardeljevo Pepco, revolucionarko, pred vojno - in med vojno - tudi zapornico, ki je skozi desetletja doživljala same zmage svoje ideologije, nato pa jo je zadelo tam, kjer je tudi najvišji oblastnik nemočen: samomor sina. A udarci usode se niso nehali. Sledil je zlom komunizma, vsega, kar je zamislil njen mož Edvard; kri in žrtve tisočarih, krivde in tveganja, zločini in zasluge, vse se je naenkrat pokazalo, da je bilo zaman. Si je mogoče misliti večjo strahoto? Kardeljeva je živela pekel: popoln obup. - Jemljem jo kot izjemno, značilno predstavnico komunizma in tragedije; kot javno osebo, že zdaj kot osebo iz slovenske zgodovine. Ne kot privatnico. V nji se je prelamljalo to, o čemer govorim.

Nazadnje je storila samomor še sama. Ni se znala, kot Ribičič senior, zvito prethotapiti mimo pasti usode; Mitja Ribičič je svojevrsten Odisej. Kardeljeva je bližnja Hannanu/Pilatu. Prišla bo v dramatiko kot Tone Tomšič v Božičevi drami; in vendar drugače, kajti Božič je v tej drami zares grešil zoper svojo siceršnjo dramsko-umetniško pot, saj je napisal agitko ideološkega značaja v duhu magične posvetitve 70. let; pač - ne ravno majhen - moralno eksistencialni padec siceršnjega velikana. Ni človeka, ki ne bi padal; tudi jaz. O tem sem se tudi javno - neenkrat - spovedal.

Judo obup porine v samomor; Hannan in Pilat sta na robu samomora; samomor bi jima celo olajšal muke. Mrak podaja pekel - v vrsti svojih dram, v **Življenju-karnevalu**, tudi v **Begu iz pekla**, pekel je tudi kasna erotsko telesno čutna blodna ljubezen Laja do Chryssipposa, Mrakov **Chryssippos** itn. - kot stanje, ki si ga človek sam pridela, prisluzi, ker ne spoštuje božje Besede. Mrak je - v duhu EK - usmiljen z grešniki; ne zganja zoper nje ideološke, moralistične itn. propagande, kot Vombergar-Jeločnik zoper par Polkovnik-Komisarka ali Zupan, **Rojstvo**, zoper par Žolc-Mirtič. Dramatiko razume kot versko umetnost; takšna je bila v antični Grčiji, Mrak obnavlja to njeno naravo. Katarze ipd. ne razume kot Šeligo - glej Šeligovo esejistično znanstveno knjigo **Identifikacija in katarza**, napisano v duhu po svoje razumljenega Pirca - v magistično ontoloških okvirjih, ampak kot krščansko usmiljenje, kot zavest odrešenosti zaradi neskončne božje milosti. Le kdor ne veruje v Boga - to pa je nazadnje stvar njegovega napuha, zoperbožji hybris, posebej značilen za ludizem-magizem (Hribarjeva praksa zapeljevanja je prav v tej točki najhujša oblika napuha, najbolj diabolična, kar je opozoril že Koncilija v knjigi **Živeti z Bogom Janes**) -, se izpostavlja nevarnosti, da ga bo zgrabil »metafizičen«, tj. brezdanji, neznanški, strahoten obup, ker pač ne bo (u)videl možnosti odrešenja; ker ne veruje v obstoj Milosti. Prepričan je, da bo Bog z njim enako neusmiljen, kot je sam z drugimi.

Tu se - že kar na začetku - zlomi Zajc kot krščansko čuteč. Če bo hotel iz nihilistične dramatike v versko, se bo moral vrniti prav na ta začetek, k **Otrokoma reke**, Boga zapopasti ne kot Kamnito ptico, kot bitje s kamnitim srcem, ki le kaznuje, ki se le - kot zastopnik Pravice - maščuje nad krivci, ampak ki je, prav nasprotno, Dobri pastir⁶. Žal mu današnja usmeritev ZKC tu prav nič ne pomaga; domobranstvo rehabilitirajoči »pravičniki« usmerjajo KC v model Kamnite ptice. Usmiljeni Bog je **Mehov**.

Osnovna »napaka«, ki človeka zapelje v pekel, je nevera v usmiljenega, tj. v EK Boga. (Jeločnik v **Vstajenju** ne veruje vanj; pač pa v **Simfoniji**.) Gotovo da ta vera ne sme postati prebrisan račun, kakršen je vse bolj pogosten v liberalni KC in je dejansko le obnova poganskega razmerja »vernikov« do svojih malikov; s temi se namreč da trgovati. Žrtvovanje, seveda drugega in drugih, kot ritualika je takšna napačna menjava človeka z bogom; jaz tebi najboljši del živalske žrtve, mesa, tudi desetino svojega rodovnega pridelka, enega otroka za duhovnika ali za nuno kot nadomestilo za duhovnika (ženska je lahko le nadomestilo), kar je osnova za Majcnovo kritiko Micinega poganstva, ti (bog) pa meni plodnost njiv, družine, rodu, uspehe na tem svetu. (Judje celo še v času judovske države, po Davidu, žrtvujejo žive otroke, kralj sina.) Če pa bog ni fair in se ne drži pravil menjave, če ne vrača z uspehom, čeprav smo mu žrtvovali po vseh obrednih pravilih, ga naš na-ROD zamenja s primernejšim, učinkovitejšim, poštenejšim bogom.

Navsezadnje je to osnova zamenjave klerikalnega boga s komunističnim v prvi polovici tega stoletja na Slovenskem in v Evropi; tudi z nacionalistično-fašističnim. To je bog Vladimirja Levstika v **Gadjem gnezdu**; seveda bog iz podzemlja. Magizem-ludizem je navezal tu; zato je fašistoiden. Le da je napravil identiteto med htoničnim in kozmičnim. V Šeligovi **Čarovnici** in **Vidi**; pri Jovanoviću itn.

Tak bog deluje tudi v socialnem moralizmu: kot garant varnosti, sistema ZKC, njegove učinkovitosti. Zato morajo socialni moralisti praznoverovati v možnost - v nujnost - udejanjitve božjega kraljestva na zemlji, a ne v duhu modela EK, kot ga razvijam, ampak kot v družbo-ustanovo, v kateri skrbi za moralo, za odrešenje, za srečo ZKC kot paternalistični nadzornik, usmerjevalec, oblastnik, vir vseh vrednot, učitelj, tudi mati, tako pojmovana KC kot Mater et Magistra. Tendenca takšne posvečene tosvetne družbe je nujno totalitarizem; saj temelji na milenarizmu. Partija je delana po tem modelu. Komisar iz **Afere** je legitimni dedič Župnika iz **Hlapcev**.

Človek v tem okviru ni svobodna, Bogu odgovorna, po osebni vesti ravnajoča se PO, ampak hlapec, uradnik, formalistični izpolnjevalec družbeno cerkvenih predpisov. V tem pomenu je politično bitje, pravzaprav psevdopolitično, podobno kot pod Partijo, saj je (zame) prava politika liberalna, sad grškega polisa, svobodnih subjektov; človek pa v Tomčevem »božjem kraljestvu« ni subjekt, ampak izvrševalec nalog, ki mu jih daje sveta Institucija. Ne Bog neposredno - kot prerokom. Ampak nadrejeni klerik; a tudi temu je zmerom kdo nadrejen, vse do vrha sakralističnega cezaropapizma, kot ga uči Tomec. To je bistvo ideologije re-medievalizacije, ki se vse bolj uveljavlja v ZKC po francoski revoluciji. In doseže vrh v klerofašizmu; tudi v slovenskem tik pred drugo vojno in med njo.

Ta smer sicer meni, da se z bogom ne pogaja; da ne sklepa z njim računov. Prepričana je, da je absolutno pokorna; da le izvaja in ne taktizira,

ne diplomatizira. A goreče slepo izvrševalska je le na vrhni ravni, tudi v svoji zavesti; tu so njeni udje pristni, celo izjemno iskreno poštene, kot ponavadi zapeljani fasciniranci. Takšni so tudi plemeniti partijci in skojevci, ki so dajali življenja za Novi svet, pa člani NSDAP, ki so prav tako v stotisočih herojsko umirali na frontah za zmago Velike Nemčije, ki je sinonim za pravo usmeritev in rešitev sveta; pa sfanatizirani domobranci v duhu Jeločnikovega Junaka, ki grede osvobajati Slovence izpod sužnosti Rdeče zveri. Utemeljevanje te države je vidno tudi iz Debeljakove **Črne maše**.

Pod to ravni pa je raven, ki sem jo osvetljeval malo prej. Te ravni se uporabljenci ne zavedajo. So, kot se je znal izražati Kidrič, »kanonenfuter« Zgodovine in Partije, ZKČe in na-ROD-a. So snov - dražje -, ki gori, da se bo svet v vesoljnem Ognju, v grmadi do neba sežgal in pretopil v Novo, kot uči Kozakov Komisar; in kot poje na osebno individualni ravni Balantič. Seveda gre za najstrahovitejšo magijo od mogočih; za slepoto do neba. Le na osebno individualni ravni je mogoča vera v duhu EK: ker tam očiščevanec skoz zublje Ognja ni manipuliranec socialnih cinikov in konstruktorjev. Točneje: PO se mora zavedati, da deluje iz sebe oz. v neposrednem stiku z Bogom, ne pa kot potrdilo - snov, sredstvo, dokaz - neke socialne oblastniške logike. Da pa bi se tega zavedala, mora biti PO radikalno kritična; avtokritična in kritična do vsega »našega«. Najbolj še do tega. Potreben je radikalen grško filozofski in razsvetljensko novoveški, Sokratov in Descartesov kritični um, vzgoja k distanci do vsega; tudi do vsega, kar se ponuja kot božje.

Torej tudi skepsa. A ne uporabljena za manipulacijo, na ciničen način - v kar težijo dediči Majcnovega dr. Pokorna -, ampak kot metoda trganja (samo)slepil - v cilju, da pride PO nazadnje do osnovne čistosti⁷; če hočete do mistične pobožnosti radikalno preproste duše - a la sestra Pia v Smoletovem **Krstu pri Savici**, a la pater Ambrozij v **Rdeči maši**. Pia skoz Patriarhovo skeptično antično modrost. Ambrozij skoz svoje izkušnje, ko je bil dr. Pokorn ali dr. Velnar - v Cajnkarjevem **Potopljenem svetu** - ali Izidor Cankar, nekakšna predloga za dr. Velnarja. Razsvetljenski kritični um se nadaljuje ali osmišlja v dve smeri: ali v smer Holbachovega hedonizma, Smithovega utilitarizma, Marxovega ekonomizma, de Sadovega (la closovega itn.) diabolizma. Ali pa v smer metode, s katero je človek kritičen do vseh magij, predsodkov, kolektivitet, idolatrij, fantazem, praznoverij.

SD - posebno pa SPD (slovenska povojna dramatika) - je šla v obe smeri; v obe intenzivno. Balantič (pesnik, a zelo dramatičen) je skrajni primer samoodpovedi razsvetlenskemu umu; zato je največja nevarnost za njegovo držo manipuliranost, čeprav je ta drža čudovita v svoji mističnosti, a »naivno«. Bartol je skrajni primer distančnega, skeptičnega, tudi hedonističnega in demoničnega uma, ki pa vendar svoje države ni politično ideološko izkoristil; ostala je zasebno teoretska in s tem relativno »čista«⁸. Primeri dramatikov, ki so šli skoz radikalno umsko razsvetljensko avtoanalizo - celo do avtodestrukcije -, a pri tem ciljali, v začetku tudi »instinktivno«, k božjemu in se božjemu v duhu EK tudi zgledno približali, so Cankar, Majcen, Mrak; med pesniki Gradnik, Kosovel. Medtem ko sta se Kocbek in Zupan zelo lovila. Prvi v gentilističnost Zemlje-Naroda, v sakralnost domačijske Tradicije, **Prve pesmi**, v sakralizacijo Revolucije, **Pentagram**; drugi v ideološkost Revolucije, v karnizem-diabolizem; **Rakete, Zapiski ...**

Iz rečenega je jasno, da so gibanja, v katera se potegnejo ljudje, ponavadi zmanipulirana, vódena s strani zvitih ali fanatičnih, vsekakor silno po oblasti hlepečih usmerjevalcev; da so reificirana, socializirana. Pomenijo dinamično pretvorbo ljudstva kot predmeta - bodisi ideala ali drhali, oboje je nevarno v bližini indiferenciacije - v gibljivo družbeno skupino, ki se dimenzionira v čas, svet kot predmet predeluje glede na vizije in cilje, ljudi iz hlapcev-podložnikov bratovstva-terorja preoblikuje v agresivno, silovito maso, ki je prepričana, da ima zgodovinsko ali religiozno poslanstvo. Ponavadi Gibanja zato težijo v svete - etnične, narodne, razredne, »verske« itn. - vojne. NOBD in SPED - obe v kar največji meri - uprizarjata takšna gibanja: **Vstajenje, Črna maša pa Rojstvo, Raztrganci ... V Tiberiju** gibanja⁹ še ni; a se čuti, kako dramatik ves hlepi po njem; kako pripisuje tragični konec svojemu heroju tudi zato, ker ni bil zmožen ustanoviti in voditi Gibanja; zdinamizirati mase v dejavno udarno mogočno socialno Telo; tudi nedeljivo. - Medvojni Kocbek je véliki pesnik takšnega Gibanja. Tudi Tone Seliškar; le da manj velik, a še bolj strasten: zagrizen.

Vsiljuje se misel, da je najprimernejša opozicija Gibanju - kot nečemu vsaj dvoumnemu, če ne celo negativnemu - PO kot individualna, nepotegnjena v dinamiko družbe in ideologij, samobitna, v distanci, skepsi, zadržana in modra. Med vojno je takšno PO izdel(ov)al Bartol v **Empedoklu** - lik Timona. Majcen mu je v Mehu in Sergeju sicer dal - pustil - zopergibanjske poteze, ga je pa dimenzioniral v versko moralno sfero. Mrak spet drugače, saj je pater Ambrozij nabi, učenik, vzgojitelj - tudi Fedjev -, se pravi človek s socialno erotiko, čeprav ne na ravni ideološko razredno narodnih in religioznih gibanj, ampak v okvirju ozke grupe posvečenih. Zupan, ki se v **Rojstvu** povsem opredeli za ljudsko Gibanje, lika Marjane in Mihe, se v komaj dobro leto pred tem nastalem **Tretjem zaplodku**, torej tudi medvojni drami, odloči za golo nasprotje temu: za osamljenega, diaboličnega, nesrečnega, herojskega, avtodestruktivnega in vendar vest čutečega človeka oz. PO (figura Osma). Zupana je metalo iz ene v drugo skrajnost; prave smeri-mere ni našel.

Moja zamisel - na prelomu 80. v 90. leta - je bila poskus sinteze: reaktivirati Gibanje, vendar, prvič, kot versko, kot gibanje v duhu EK, sestavljeno iz samih PO, ki so predvsem preroške; ne zoperinstitucionalne. Svoj odpor do institucij sem zadrževal; ustanove sem razumel kot nujni minimum organizacije v tem svetu, tistega dela tosvetnosti - človek je tudi telo -, ki mu je Sartre dejal praktikoinertnost. Nisem torej popuščal anarhizmu; sprejemal sem zakramente, dogme itn. prav zato, da bi - sebe in svoj model - zadrževal v okvirju sinteze. Veroval sem, da je takšno Gibanje mogoče, saj so mu dali prvi model, zgled - prvi - apostoli, tj. Cerkev, kakršna je nastala tik po Kristusovi smrti. Še danes verujem, da je takšna apostolska gibanjska skupina - univerzalnostno usmerjena - mogoča¹⁰; in »nujna«, čeprav prilagojena današnjemu ali jutrišnjemu času; vendar prilagojena na zunaj, ne da bi se spremenila drža EK. Je - bo - pa ta drža drugače razumljena. Morda ne poglobljena; je mogoče trditi, da bi bila Rahner in von Balthasar globlja od svetega Pavla? Ne. Ampak razumljena v drugih segmentih. Božja beseda je neskončna, zato je v nji neskončno možnosti za razumevanje; bližamo se ji

lahko z najrazličnejših strani. Kakor smo je dozdej razumeli, je komaj kaj, čeprav smo razumeli bistvo: ljubezen do drugega kot drugega, odrešenje.

Ne pristajam na skeptično misel, ki jo gojita oba nasprotnika-tekmeca, ki pa sta nazadnje delana po istem modelu nevere: da je mogoča le ali - anarhistična¹¹ - PO ali socialno kolektivizirani in institucionalizirani človek. V tej točki se razlikujem od Majcna in Mraka; oba sta - glede na mojo zamisel - bolj na strani krščanskega anarhizma. Tudi sam po svoje težim k temu; zato pa - ker sem držo izkusil od znotraj - vem, da ne zadošča. Seveda še bistveno manj zadošča pozicija kolektivizma (**Vstajenje**), pa naj bo še tako navidez prilagojen današnji družbi in naj še tako navidez upošteva mesto posameznika (pri Stresu); gre le za nebistvena odstopanja, a Ustanova ostaja skoraj »absolutno« nedotaknjena kot oblastniška. Od Majcna-Mraka mi je bližji Cankar, le brez njegove transpozicije gibanja v milenarizem, celo v komunizem; čeprav sem šel sam tudi skoz to držo-izkušnjo, bil v nji vzgajan in mi je po svoje blizu še danes; zato jo - ker mi je tako intimna - tako (avto)kritiziram.

Od malega sem nihal med hoteno osamljenostjo in socialnim erotizmom. Umikal sem se vase, na rob družbe, a se spet vračal v sredo družbe; seveda ne v sredo institucije. Do te sem večinoma gojil hud odpor, a ji tudi v nekaj momentih-obdobjih svojega življenja popustil; tedaj, ko sem bil najbolj obupan, brez samozavesti, brez morale, izgubljen; tedaj sem se z zvijačnostjo uma, preračunano, začasno zatekel pod okrilje Ustanove, da bi preživel, da bi se spet moralno eksistencialno sestavil. Če sem le mogel, sem prehajal v tiste segmente družbe, katere sem čutil kot žive, ustvarjalne, sveže, perspektivne; iskal sem jih, sotovril, spodbujal. Tako sem bil sotovorec vrste kulturniških gibanj-grup od ustanoviteljev Mladinske revije poleti-jeseni 1945 prek idejnih sotovorcev Besede, Revije 57, Perspektiv, Problemov med 1966 in 1972, Nove revije med 1980 in 1986. Podrobnejša analiza tega ne sodi sem; le omemba.

V teh grupah-gibanjih sem skušal videti - jim vcepiti - tudi religiozne momente: notranje vezi med udi grupe, ki so vsi - to je bil zmerom pogoj za članstvo v takšni grupi-gibanju - samostojne svobodne avtonomne ustvarjalne PO. (Vezati se - religare.) Nobena od teh skupin ni bila eksplicitno verska; vse umetniško filozofske, socialno kritične, a nikakor ne le razsvetljenske, kaj šele politične. V politično smer je skušal potisniti Pučnik tako Revijo 57 kot Perspektive. Ju je zato tudi pomagal - kot glavni sokrivec - uničiti. Čeprav s tem ne pravim, da je bilo to narobe. Morali smo skoz takšne izkušnje. Spori s Partijo so vsakega od nas zoreli v pogumno, moralno PO. Brez teh sporov bi ostali preveč retoriki; v retorizem je neslo Kozaka in Kosa; oba v profesuro, prvega v kulturno politiko, drugega v znanost.

Današnji Pučnikov profil jasno kaže njegovo pravo naravo: politično strankarsko kot oblastniško, čeprav v prepričanju, da deluje za socialno optimalno oblast, za funkcionalno. A že od začetka je Pučnik plediral za družbeno delovanje, ki ga je razumel izrazito socialno politično; tudi moralno je reducirjal na socialno. Do verskega momenta v pomenu EK je bil ves čas nestrpen, kar pomeni, da tudi razsvetljenstva ni dobro razumel, saj je ta v osnovi strpnost. Verski moment je imel za čustven, s tem iracionalen, za intimno zaseben. Gibanja, v katerih sva skupaj sodelovala, je reducirjal na manipulativna v pomenu tehnologije.

Do neke mere mu je bil podoben Veljko Rus, čeprav bolj socialen in manj političen, nič pa strankarski. Imel je več posluha za verskost; a ga je načrtno

zatrli. Verskost je pri njem izhajala iz njegove čustveno eksistencialne notranje navezave na OF, na partizanstvo kot na Tovarišijo, na občestvo, ki ga ni mogoče izčrpati z racionalno tehnološkimi pojmi. Kot komunist je veroval v Novega človeka, v Novo družbo na »iracionalen«, tj. verski način. Žal se mu ni posrečilo ali ni bil pripravljen te verske komponente svoje osebnosti transformirati v krščansko v duhu EK. Če bi hotel do Boga kot Drugega, bi moral skoz krščanstvo.

Ker nisem dobil tovariša, ki bi me v mojem - napol instinktivno navdihnjenem, napol že polagoma zavestnem - prizadevanju bil pripravljen podpreti (deloma je bil - bi mogel biti - tak Rožanc, a ga je zanašalo ali v depersonalistični kolektivizem, **Stavba**, **Greda**, ali pa v ludistični reizem, **Paradiž**, v diabolizem, **Lectio divina**, **Prizori s hudičem**. Nazadnje žal v vse bolj površni sinkretizem različnih modnih momentov, ki ga je naredil uspešnega in ki je navdušil ideologe postmodernizma kot Tomija Virka itn.), sem moral nazadnje zapustiti ne le grupo nor-ovcev, ampak sploh vsako tako strukturirano grupo. Kot pravo možnost sem ugledal KC. Še danes verujem, da se nisem zmotil. Vendar pa sem - jasno - šele leta 1991 uvidel, da današnja KC, kakor je realna na Slovenskem, za mojo zamisel ni primerna; da je na prehodu med populistično predvojno arhaično in današnjo zahodno liberalno KC pretežno ZKC; da v nji NKC živi zelo po tihem, s pomočjo Svetega Duha, ne pa vodilnih teologov in hierarhije; da njeni udje - kler in plebs - niso zmožni nove evangelizacije v duhu obnove prvih apostolov.

Ne mislim tega na banalni ravni; da cenijo lepe avtomobile in vse bolj tudi že spet cerkvene naslove, od monsignorjev do prelatov. Ampak preprosto se še niso ozavestili, kaj so, kje so, kaj so cilji in naloge KC; niso še začutili perutnic Svetega duha¹²; do preroštva imajo še nezainteresiran, ravnodušen, če ne celo posmehljiv odnos. So pač v stiski, v samoslepilu; v odtujenosti KC njeni božji naravi. S čimer pa ni nič rečeno. Kolikokrat je bila Cerkev že v takšnem - in hujšem - položaju, mnogo manj vredna. Pa traja, ker je Ecclesia semper reformans¹³. Pri tej njeni novi reformi - v duhu nove evangelizacije - bi rad sodeloval. V ta namen pišem tudi te svoje razprave in si drznem v javnost s tako ostro - radikalno - kritiko, ki gre nemalokrat čez mero in udarja ter povzroča bolečine, še posebej tedaj, ko imenujem konkretna imena. A jemljem za to odgovornost nase.

Nova evangelizacija ne more ne biti gibanje, ne more biti le geslo, le uradniška naloga, niti le aktivistična kampanja, kakršne so sprožali komunisti. Če hoče biti resnična in učinkovita, mora zajeti celotnega človeka, celotne ljudi; ne le njihove socialno moralne odnose ali še kaj manj, pri tem pa ohranjati duha kapitalizma, pollaščevalnosti, ekonomizma, politizma, varne malomeščanskosti, čemur vsemu se današnja ZKC na Slovenskem ne le da ni pripravljena odreči, ampak vse to goji; deloma hinavsko skrito deloma eksplisicito. Lik duhovnika in laika, ki naj bi danes apostolsko in misijon(ar)sko evangelizirala, bi moral biti delan v osnovi po likih, ki jih obravnavam v SD kot zgledne: po likih Ambrozija, Sergeja, Antigone, Uršule, Priorja, Pie, Poljanca in Dioniza, Mlakarja, Meha, Brata, Fedje, Snežne, apostola Petra, Ješue. Že številnost teh - pozitivnih, »idealnih« - likov nudi vsakomur izmed evangelizatorjev možnost, da ga sledenje idealnemu liku notranje ne poškoduje, ker mu je ali tuj ali preveč drugačen od njegovih darov. Vsak si lahko izbere model, ki mu je bližji: bolj trpen, Uršula, bolj svetniško molitveno

meditativen, Pia, bolj neposredno socialno angažiran, Sergej, bolj učeniški, recimo v zen budističnem pomenu, Ambrozij, bolj goreč, Dioniz; možnosti je veliko; naštel sem le nekatere¹⁴.

Bistveno je, da živi novi apostol iz Boga in sebe, iz svoje (za)vesti, tj. vesti in zavesti; da pristaja na kolektiv(izem) le kot na nujni robni primer in »zlo«; da prenaša - uči, zgleduje, sporoča - božjo Besedo in ne človeške moralno socialne; da prebija meje bratovstva-terorja oz. njegovih ideologij naroda, razreda, profesij, znanosti, prakticizma, instrumentalizma; da se odreka vsakršnim magijam; da ne teži po varnosti, ko se znajde iz oči v oči grôzi, nesreči, sovraštvu, nerazumevanju, samoti, trpljenju, celo obupu - vse kot Jezus (in Ješua); da si ne olajšuje nenehoma mejnega položaja s pobegom v to ali ono ideološko-socialno držo, priznano od danih oblasti, od javnosti, od mode, od povprečja. Ampak da ne popusti; da se pusti uničevati ne glede na telesne posledice¹⁵.

V svojih sodelavcih naj vidi ljudi, ki gredo enako pot, to mu daje nekaj poguma za vztrajanje; v osnovi pa se ne sme zanašati niti nanje, kajti iz takšnega zanašanja-povezovanja kaj hitro znova zraste model družbe(nosti), ta pa je glavni, ki ga Cerkev kot NKC odklanja in nadomešča s sabo; s skrivnostnim božjim telesom, z božjo naravo. Odreše(va)nje je sploh mogoče - to je njegov a priori - le v primeru, če se v teku evangelizacije družba spreminja v Cerkev¹⁶; to je osnovna transsubstanciacija EK; če - po tej poti - prihaja božje kraljestvo na zemljo. Apostol »inficira« evangeliziranega, tako da tudi ta izstopi iz družbe(nega) in odkrije v sebi - v svoji notrini, duši - že pripravljeni prostor Duha, ki je božji. Evangelizacija je majevtika, je božje babilštvo, je pomoč pri tem, da se nekaj pojavi, kar je že v človeku, a skrito, zatajeno, skoraj zatrto, za kar človek sploh ne ve ali pa spačeno.

Ne nastaja nekaj absolutno novega; te moči ustvarjanja človek nima. Evangelizator kliče iz brezna - iz padlosti, ne pa (še) propadlosti - v brezno božjo navzočnost v svetu. To pa je edini način bivanja božjega kraljestva na zemlji, ki ga dopušča EK; drugi so simulacije in potvorbe. Brž ko je božje podružbljeno - tega se je Kardelj dobro zavedal, to je hotel -, je že prikrito in nepristno. Brž ko je zritualizirano, sformalizirano, zbirokratizirano, zideologizirano, kaj šele spolitizirano in pooblastničeno, je že omravelo, ne govori več ali z zastrupljenim jezikom; božji jezik smo zastrupili mi, ljudje, kot zastopniki družbenosti. Zato je Civitas Dei lahko le takšna, kot jo opisujem; nikakor pa to ne more biti klerična ali klerikalna ali kakršna koli - »krščanska« - država. Država se v osnovi izključuje s Cerkvijo; brž ko se je začela Cerkev vezati na državo - od Konstantina in Teodozija naprej, dejstva poznamo -, je začela izgubljati svojo božjost.

Ne pravim, da jo je izgubila. Zavedam se, da je vse, kar je človeško tosvetnega, okuženo po minljivem, zmotnem, slepilnem, temnem, hudičevskem, če hočete; da kot ljudje ne moremo živeti idealno. Da Jezusa ne moremo nikdar doseči, saj je Bog, biti povsem taki, kot je - bil - on; lahko se mu le delno približujemo. Tudi liki SD, ki jih omenjam, so le »idealni«, tj. modeli, ki nam služijo za orientacijo, včasih predvsem kot sheme, opozorila, nosivci posebnih lastnosti in karizem; a so tudi pomanjkljivi, saj so dela človeških rok, dramatike-umetnosti, ne božje Besede. Pa vendar je v njih zelo močna navzočnost božjega.

Kakor je na drugi strani res, in to je nazorno pokazal Girard v **Grešnem kozlu**, kako pomanjkljivo so se apostoli spominjali, razumeli in nazadnje zapisali Jezusov »nauk«; kako ga vprašljivo in nezadostno razumemo tudi mi. Sploh ga ne moremo spreje(ma)ti, če ga ne razlagamo; vsaka razlaga pa je že subjektivna. KC se je zelo trudila, da bi dala edino pravilne razlage, posebno z institucijo koncilov, za katere je verjela, da v njih deluje Sveti duh in so zato dogme, ki jih sprejme, nezmotljive. Danes je jasno - tudi sami KC -, da so koncili sprejeli zelo različne dogme; da je bila cela vrsta spoznanj-odlokov, ki so, nota bene, imeli hude posledice za ljudi - izobčevanja, preganjanja, umore -, zelo nekrščanskih, neumnih. En sam primer: nekoč se je izobčalo vsakogar, ki je računal obresti, danes more Krekova banka v Mariboru uspe(va)ti le na bazi obrestovanja. Dokler bo na tem svetu, bo človek prehodan, zmoten, temen; Rahner govori celo o transcendentnem Bogu kot temnem, nedostopnem, neumljivem, skrivnostnem; kako naj bomo ljudje jasn(ejš)i?

Judje so ustvarili pametno, strpno, zelo kulturno ustanovo: Talmud, tj. zbirko izrekov, raziskovanj, komentarjev, branj Svetega pisma, ki so jih opravili modreci, rabini. To ni božja beseda, je pa pot k nji. Danes tudi KC spodbuja mišljenje, komentarje, analize - brez kritičnih analiz so analize le apologetske, torej ideološke - in ne daje več v prvi plan oz. ne terja predvsem pokornost dogmam. Vsakega odstopanja od v nekem trenutku uradne - s tem seveda časovne, tosvetne, družbene - razlage dogem ne kaznuje več; ne ukvarja se več z ekskomunikacijami, s preiskovanjem - Inkvizicija - osumničenih, zato krivoverstev. Današnja KC ve, da živi v svetu informela, abstraktnega ekspresionizma, surrealizma, dadaizma, hiperrealizma, kaozmosa in da je zato razumevanje božje Besede zelo drugačno od časa, v katerem je človek dojemal okolje po slikarskem modelu Janeza Wolfa ali po filozofskem Antona Mahniča.

Žal slovenska KC še ni tako daleč; izobčuje ne, a ne spodbuja samostojne misli; je v prehodnem obdobju avtoblokade; ne ve dobro, kaj bi. S svojo birokratskostjo, ritualizmom, celo političnostjo strankarskega tipa dejansko zatira EK. EK vztraja v nji zaradi pobožnosti - molitev, pristnosti, zunajdružbenosti - mnogih, zdi se, da ravno tistih, ki so v ozadju, neznani, skromni, majhni, bolni, nesrečni, ubogi; to so tisti, katerim je govoril Jezus in na njih zidal - svojo - Cerkev. S temi ubogimi družbena struktura (monsinjorji in prelati) v KC pač manipulira; kot so to delali Judje v Jezusovem času. Celó zaničuje jih; večkrat sem opazil ponižujoče razmerje recimo do karizmatikov. Ne pravim, da so vsestransko idealni; gotovo je med njimi precej duševno neuravnovešenih, nevrotičnih, simulacijskih. A prav kot ubogi, kot potrebni tolažbe¹⁷ in vere, so bližji božji Cerkvi kot samozadovoljni uradniki in razumarski diplomati posvetne ZKC.

Evangelizatorsko gibanje, ki naj bi zajelo znova ves svet, tudi Slovenijo, more izhajati le iz preroško navdihnenih apostolov, ki se obračajo na uboge. A ubogi niso le gmotno revni, telesno bolni, slovenska KC vidi predvsem ti dve kategoriji. So tudi duševno-duhovno zmedeni, ideološko slepi¹⁸, grešni; tudi samozadovoljni, državniki, podjetniki, ščuke in nasilneži; morda ti še bolj. Zavedam se, da je priti do njih najteže; da apostol ne podpre njihove polaščevalnosti, da ne sodeluje z njimi, kot je Cankarjev Župnik s Kantorjem ali ljubljanska cerkvena hierarhija z nemškimi nacističnimi okupatorji, **Velika preizkušnja**, lik dr. Dizme. Da pa se obenem - in v nasprotju s kolaboracijo, s korupcijo, z varovanjem telesno zasebnih interesov, tudi gmotnih in ideoloških

ZKC - apostol posveti tem zmerom najbolj nesrečnim, saj so odgovorni za usodo sveta, a jo ponavadi zapravljajo, druge preganjajo, sami pa izgubljajo božje kraljestvo.

Mrak kaže v liku Hannana - in Pilata - prav takšen pristop k samozavestnemu duhovno državnemu oblastniku, ki ga čaka pekel v duši in iz obupa samomor. Le apostol lahko takšno nesrečno dušo reši; s tem pa tudi pomaga soljudem in svetu, saj tak rešenec spremeni - vsaj spreminja - svojo naravo, usmeritev, prakso. Seveda nastopajo ob tem neznansko težki problemi. Naj navedem le enega samega: je bila rešitev pogana Konstantina res nekaj pozitivnega? Ni bila to past za Cerkev? Enako kot se sprašujem danes: je koalicija SKD, ki jo podpirajo cerkveni teologi, z liberalci in bivšimi komunisti res nekaj, kar je v skladu z EK; ali pa je to najhujša pomota slovenske KC v zadnjem času, enako huda kot kolaboracija s fašisti in nacisti? Po eni strani ta koalicija pomeni konec surovo krvave in ideološko fanatične državljanske vojne, bratomornosti; pomeni začetek liberalne strpnosti kot nenačelnosti, kot zunajkrščanskosti, kot zmage juridizma, legalnosti in kvečjemu - v najboljšem primeru - socialne morale. Ni s tem EK zamenjano s poganskim modelom? Če pa upoštevamo, da se Slovincem ni posrečil najboljši primer - o tem se vsak dan poučujemo -, je verjetno, da se bo državljanska vojna nadaljevala v obliki boja vseh zoper vse, mnogo strank zoper mnogo strank -, pač z drugačnimi sredstvi, s kapital(izm)om, s pollaščanjem, z zavistjo, s hinavstvom, z lakomnostjo, z nevoščljivostjo, z blokiranjem in onemogočanjem bližnjega, torej s celim kompleksom sredstev, ki so vsa radikalno zoperkrščanska. In na ta sredstva morata pristajati tudi SKD in ZKC, če sta se odločili sodelovati v dani družbi; da stranka sodeluje, je normalno, normalno ni le to, da se imenuje krščanska.

Da pa sodeluje - prek stranke in direktno - KC, je katastrofa. Na to opozarjam že vse preteklo poldesetletje; a zaman. Zaradi svojih opozoril postajam »izdajavec« našosti. Kar me ne moti, saj sem - v dialogu s Capudrom (na katerega pa se ta - v dobri maniri avtokratske ZKC - ni odzval) pred dvema letoma javno povedal, da še zmerom nisem ne »naš« ne »vaš«, kot nisem bil pod komunizmom, ko sem to javno izjavil Ribičiču starejšemu. Motilo bi me le, če bi izdajal božjo Besedo. A dokler me nekdo ne prepriča - z umnimi argumenti in z zgledom -, da se motim, mi ne preostaja drugega, kot da vztrajam na svoji poti; in da sem si kritik pač le sam.

Srečen bom, ko se bo znotraj KC vzpostavil dialog¹⁹. Šele tedaj bo nastala prava osnova za EK in apostolstvo nove evangelizacije, saj bo ta sledila iz notranje verske diskusije. Dokler te ni, je vsakdo v KC sam, osamljen, skoraj izgubljen - kot Uršula, Sergej, Meho itn. Je sicer kvas, je možnost, je točka božje navzočnosti na svetu; a skrita, sama v sebi nalomljena, nesrečna, negotova. O gibanju, tj. »povezavi« teh točk kot dejavno misijonarskih še ni sledu.

6

Ni naključje, da je Jeločnik v SPE prevedel Hochwälderjevo dramo **Sveti eksperiment**; da je bila natisnjena v reviji Katoliški misijoni. Skleпам, da je

privlačevalo ude SPE več momentov v tej drami. Najprej simpatija do jezuitov, ki se jim je posrečilo vzpostaviti takšno »idealno« družbo-državo, v kateri je prišlo do maksimalne indiferenciacije med družbenim in cerkvenim (verskim). To je bil ideal Ehrlicha in Tomca, spoj njunih drž: skrajni paternalizem, a izvirajoč iz plemenitih pobud delati ljudem dobro. A kaj ko ljudi takšna drža ni priznala kot svobodnih PO; ni jim zaupala; bila je prepričana, da se bodo izgubili, če bodo svobodni. Današnja doba - na vsem Zahodu - jim daje po svoje prav; današnja ZKC na Slovenskem dejansko izdaja - se ji odpoveduje - Ehrlichovo in Tomčevo usmeritev. A novo evangelizacijo razumem le kot pristanek na svobodo PO, na tisto, kar se je dogodilo v zadnjem času: na formacijo kaozmosa. Vsakršno regresiranje v paternalistični model je brezupno. Če bo KC gledala današnje Slovence, kot jih je predvojna, namreč kot na Indijance - tudi odtod navdušenje nad Barago v prejšnjem stoletju in današnja Rebulova simpatija do Barage, ki ga razume podobno kot Slomška, ta pa je gledal na Slovence kot na otroke, kot na Blažete in Nežice v nedeljski šoli -, bo izgubila večino udov, le da tisti, ki bodo ostali, ne bodo kristjani v duhu EK, ampak zaostali slepci, padajo v prepad-past, ki so si jo sami izkopali. Bodo tragični, a obenem groteskni; kot so že in so vsak dan bolj.

Drugi moment je bil paradoksalno s tem v zvezi-nasprotju. SPE je pristajala na vsakršno papeževo odločitev; njen antikomunizem je bil pač v skladu s papeževimi okrožnicami iz prve polovice tega stoletja, **Quadragesimo anno** itn. (Zato je koncilski duh s takšno težavo prodiral v SPE; in ni prodr. Kar imam za znamenje pogumnosti in pristnosti vere tistih redkih, ki so celo polemizirali zoper duha koncila, čeprav v obliki polemike zoper nekatere njegove napačne interpretacije; Geržinič itn.) Zato so se duhovno uklonili tudi papeževi zahtevi, da morajo jezuiti razpustiti svojo državo v Južni Ameriki, v področju okrog Paragvaja in severne Argentine; kot so se v osnovi uklonili spremembi kursa KC na koncilu; in spremembi kursa KC do komunistov 1993 - čeprav s stisnjenimi zobmi. Tomčeva šola deluje še naprej; stražarjev pa je komaj kaj. Zmagal je duh: treba je biti - papežu, torej KC kot hierahično avtoritarni - pokoren, pa čeprav terja od človeka nekaj, kar se mu najgloblje upira. Pravi kristjan bo pokazal svojo krščanskost s tem, da bo svoj odpor - svojo avtonomijo - zatrl.

Sam menim, da je takšno razumevanje pokornosti z vidika EK povsem napačno. Da sodi v srednjeveško in paternalistično, v tem pomenu v družbeno pogansko Cerkev, saj nadomešča PO s hlapci. Po mojem: Bog terja pokorščino do sebe, do svoje Besede, ne pa do ljudi, ki vladajo v družbi (državi). Terja zgledovanje pri apostolih, za te je pa bistveno, da izkazujejo ljubezen do drugega, velikodušnost, usmiljenje, dobroto, razumevanje, da so na svetu zaradi odrešenja ubogih, ne pa da branijo čistost Nauka, tj. vlado določenega tipa sakralizirane družbe²⁰.

Apostol, za katerega se zavzemam, ne sme pripadati kot integralen del, kaj šele kot strast in čustvo, svoji biološki družini - Jezus je učencem ukazal, naj zapustijo svoje družine, starše - in ne svojemu (našemu) narodu in ne svoji (naši) Cerkvi, če se ta razume kot narodno grupna, kot ideološko enotna, kot socialno integrativna. Pomen izraza catholica v Cerkvi je ta, da je univerzalna: da ni vezana na noben narod. Kot Cerkev - ki ni družba - ne sme biti vezana na čustva pripadnosti, kaj šele na institucionalne povezave med apostoli. Njihovo središče je v Bogu, ne v posvečeni Družbi; v onkrajnosti, ne v Rimu ali

na Dunaju ali v Moskvi ali v Beogradu ali v Ljubljani. Apostol je »bolj« odprt²¹, če smemo temu tako paradoksnost reči, tujcu kot domačinu; tudi Stara zaveza - preroki - kar naprej to ponavlja, a enako Mojzesova Tora, ki je božja Beseda: posvečenost predvsem ubogim, vdovam, sirotam, tujcem. Antikomunizem je torej izraz-drža, ki je v temelju izključujoča se z EK; enako kot antifašizem.

Nič ne pomaga, da se razločuje med ideologijo in ljudmi, ki se k nji priznavajo; vemo, da med vojno člani OF pri marsikaterem duhovniku niso dobili odveze. (Treba bi bilo še raziskati, kako je bilo s tem; a pričevanj je veliko.) Ne zanikam, da so duhovniki - v najboljši veri, da se borijo zoper podivjanega hudiča - izkoriščali podatke, dobljene pri spovedi, za boj domobranstva zoper komuniste. KC tega uradno ne odobrava; morda je to praktično tolerirala. Je takšne duhovnike kdaj kaznovala s simboličnimi pokorami? Če bi jih, bi bilo navsezadnje hudo hinavstvo. Trdim, da se boj zoper ideje - antikomunizem - nujno odraža tudi kot boj zoper ljudi, ki so nosilci teh idej. Da je ravno to najtežje: med obojima razločiti. Se to sploh da? Morda je edina možnost razločevanja ta, da spozna EK kristjan vsako ideologijo za slepilo; tudi »našo«, torej tudi domobrantsko pa Mahničovo pa Peterletovo oz. Stresovo. Stres je skriti ideolog SKD; in drugi vodilni mlajši teologi. Da bi moral EK kristjan odkrivati tudi v komunizmu veličino projekta, le kriminalnost izvedbe in napačnost projekta²².

Kot da križarske vojne ne bi bile napačen projekt, čeprav veličasten, s kriminalno izvedbo! Ne velja isto za verske vojne 17. stoletja? Ne strašim se zapisati, da velja isto tudi za domobrantski boj zoper komunizem-komuniste. O še hujši naravi istega na strani komunistov seveda ni da bi govoril. Cajnkar je padel v isto, ko je sodeloval s partizani, **Za svobodo**, kot Rozman, ki je sodeloval z domobranci. Razlika med delovanjem-pomenom obeh - seveda znotraj področja, ki ga obravnavam, znotraj SD - je razlika med njunimi dramami. To razliko bom natančno raziskal, ko bom analiziral Rozmanovo dramo **Obsodili so Kristusa**. (Kasneje tudi **Roko za steno**²³.) Tedaj bom odkrival, koliko je v - eksplicirani in implicirani, a zapisani - umetniško dramski realizaciji enega in drugega duha EK. Že zdaj lahko zatrdim, da ga je pri Rozmanu bistveno več, da pa opozarja Cajnkar na nujnost človekove avtonomije; žal je še ne razume dovolj individualno-personalno, ampak pretežno kolektivno-nacionalno. V **Svobodi**²⁴ Cajnkar vzpostavlja uporni nacionalni kolektiv kot subjekt; nahaja se povsem znotraj družbe(nosti).

Ne bi se motili, če bi sklepali, da gre za suverenizacijo PO kot subjekta - Rahner uporablja izraz subjekt v pozitivnem pomenu in v krščanskem okvirju - tudi skoz fazo kolektivnega narodnega subjekta²⁵; to se vidi na primeru evropskih in slovenskih liberalcev, ki so bili vsaj v enaki meri - slovenski in nemški mnogo bolj - nacionalisti, tj. kolektivistični, magični sakralisti Na-ROD-a kot pa personalni individualisti²⁶. Individualisti postajajo šele v zadnjega četrta stoletja, a v obliki pripadnosti SSS, tj. postmoderne. To pomeni, da njihov liberalizem ni več klasičen, ni več personal(istič)en, ampak znova deformiran po novem kolektivizmu, po postmodernem, po navidez radikalno libertinskem - vsesplošna osvoboditev od vseh norm, laksnost -, dejansko pa gre za novo (za postmoderno) normo, za normo plurinormnosti. Kako je ta nova norma obsežna, vidimo iz nekritične zvestobe mlajših ideologov - Strehovca itn. - Ideji Postmoderne; ti ideologi v bistvu niso nič bolj svobodni - v duhu EK ali klasičnega »liberalca« -, kot pa so bili Mahnič, Zihlerl, Odar²⁷.

Kar mi je pri klerofašizmu simpatično, je gorečnost²⁸; ta je zgledna, kot tudi pri medvojnih komunistih. Žal je njihova vera preozka, njihova ideologija pa povsem napačna, saj vodi v kriminaliteto (po zgledu stalinistov). Ko bi danes preveval vsaj delček te vere današnje slovenske uradne teologe. Žal so suhi in razumarski, brez zagona in navdiha, utilitarno minimalistični, taktizerski, v osnovi skeptični in simulacijski; iz takšne snovi ne bo zraslo nič drugega kot slabi birokrati in še slabši ideologi. Zavzemam se za gorečnost, ki je ne spodbuja goreči Kolektiv - Katoliška akcija itn. -, ampak dobiva apostol gorivo od Boga. Znamenje, da je na pravi poti - na poti EK -, je in bo to, da ga bo kolektiv napadel, zavrgel, zamolčal, kot je izraelske preroke in še bolj; kot so Judje zavrgli - ne le obsodili - Kristusa.

Zato ni slučaj, da imajo glede tega omenjeni pozitivni zgledni liki SD vsi isto usodo, Antigona, Uršula, Fedja, Ambrozij itn.: usodo smrti, izločenosti, izgnanosti, izobčenosti. Danes ne toliko iz ZKC, ker to malo pomeni po letu 1945, a iz Družbe; neposredno po letu 45 iz komunistične, Majcnov in Mrakov primer, ki sta ostala sama, v KC le na poseben način, a ju ta ni branila. Danes pa iz narodno državne Družbe, iz tiste, ki sta jo Hribarjeva in Urbančič ideološko posvetila kot Nedeljivo sveto telo, ki se sicer leta 1993 celo že časnikarjem²⁹ odkriva kot gnojišče-mlaka, kot ljudožerski boj pobesnelih norcev za kos mesa, a je magično še zmerom naša Domovina, naš Narod, uresničitev naših sanj itn. Vsak od teh miniklavcev v strankarsko psevdoekonomske državljanski vojni je prepričan in trdi, da sam nastopa v imenu edino pravega Naroda ali Družbe - tako trdijo Bučar, Peterle, Močnik itn. -, da pa so vsi drugi kriminalci, izdajavci, amoralneži.

Potrebno je sodbo posplošiti: udeleženec kaozmatične državljanske vojne v razmerah SSS je vsakdo, ki se udeležuje tega družbenega življenja. Načelno se ga vsakdo, kdor hoče preživeti; vendar je empirična razlika med grešnikom, ki ga težijo mali grehi, in kriminalcem velikega formata. Zdi se, da so kandidati za takšne večje kriminalce vsi, ki se danes po slovenskih parlamentih-skupščinah trgajo za (ob)last; in vsi, ki počnejo isto v vodstvih tovarn, uradov, vseh ustanov, kjer se da polasčati; nazadnje tudi v družinah. EK kristjan bi se moral najprej odreči tej praksi: tej »zavezanosti«³⁰ Narodu-Družbi-Politiki-Denarju. Nastaja ali se obnavlja sloj proletariata³⁰, prevaranih, zapostavljenih, bolnih, nemočnih, blagih; ki pa bodo kmalu pokazali zobe, kot so jih v **Premogarju**, **Blagru**, Kristanovi **Zvestobi** na prelomu stoletij. Reagirali bodo pač v skladu z veljavnim modelom - medsebojnim pobijanem -, le da bodo nastopili znova v imenu kolektivnih milenarističnih samoslepil. In zgodovina bo v svoji bedi tekla naprej.

Če vzamem za vzorec tri osnovne momente, kot jih je opredelil Deleuze v **Tisoč ravneh**, nomadstvo, državo z birokracijo in vaško - kmečko - skupnost, potem se zdi, da gre »razvoj«³¹ ZKC na Slovenskem od arhaične vaške skupnosti k birokratski državi; ta razvoj je vzgibaval že Mahnič in deloma Krek, čeprav je bil Krek še nemalo podvržen predstavi Naroda kot integralne »vaške«³¹ skupnosti³¹; kasneje tudi Kardelj. Je pa čutil KC kot državo že Missia; pač diplomati v KC. Nomadske momente, ki postanejo v EK romarski, po eni strani povzema in s tem deformira, manipulira, simulira postmoderna, po drugi strani pa jih - dejal bi pristno - udejanja umetnost. Morda je umetnost - tudi dramatika - tista človekova od Boga navdihnjena dejavnost, ki v času, ko ne pride do novega apostolskega gibanja nove evangelizacije, zastopa božjo

»stranko«. Kajti prav umetnost se, to je le en »dokaz« med mnogimi, posveča največjim kriminalcem; ne malim. Ubogim, a ne povprečnim. Nesrečnim, a ne konvencionalnim. Oziroma: tistemu v ljudeh, kar se skriva pod konvencionalnostjo, kar je ranljivo in ubogo.

Umetnost zločincev, zaslepljevalcev, zapeljivcev, nesramnežev ne zagovarja, kot jih ideologija, če so na njihovi - na »naši« - strani. Po svoji naravi je taka umetnost velikodušna, velikopotezna, v zločincih vidi žrtve zločincev, v državno zgodovinsko družbenih velikanih nesrečnike, kot jih predstavlja Pepca Kardelj³² ali pred smrtjo zlomljeni Rupnik, ki so ga izdali lastni ljudje v italijanskem taborišču, se mu odpoved(ov)ali, prej pa ga slavili in korakali pod njegovimi ukazi.

Ajshil je dal model, ko je uprizarjal velikega borca zoper Zeusa: **Prometeja**³³. Izбира mitskih osebnosti - polbogov, junakov, kraljev - za dramske protagoniste-antagoniste izvira predvsem iz tega: da so to veliki krivci, zato potrebni velikega razumevanja: Polinejkes in Eteokles v **Sedmerici zoper Tebe**, **Macbeth** in njegova soproga, **Herman Celjski**, Komisar iz **Afere**, Črtomir iz Smoletovega **Krsta** itn. Kardeljeva je nekoč govorila kot Komisar; Pirjavec je kot partizanski Ahac deloval natančno v smeri Črtomirja. Vito Kraigher in Hacin sta dvojčka; pa naj se čistuni - na obeh straneh, kajti SPČ vsako leto časti spomin »nedolžnega« Hacinu - zgražajo nad mojo ničvrednostjo, ko sem zapisal ta strahotni sakrilegij. A če ne bi tako mislil, ne bi mogel »objektivno« analizirati Snojeve drame **Gabrijel in Mihael**; in je ne bi mogel Snój napisati, drame, v kateri dvojčka tako rekoč poisti; dvojčka: partizanskega in domobranskega oficirja kot rodna brata. In ne bi mogel, kot to počnem, vzporejati **Napada** in **Rojstva**, zato Stotnika in Polkovnika, Krima in Žolca.

Kdor tega ne zmore, ne ravna v duhu EK, pa naj so s tega ali onega vidika - in so, vsi, čeprav eni bolj in drugi manj, a tudi to relativno presojo upoštevam - še tako krivi. EK kristjan in umetnik - v tem sta si enaka - odkrivata, uprizarjata Stotnika in Polkovnika, Vero in Komisariko, **Napad**, enakopravno: kot človeške kreature, ki padajo pod bremenom prevelike odgovornosti, ki se slepijo, ko skušajo uravnati in celo obvladati zgodovino³⁴. Zgodovino smo ljudje iznašli zato, da bi jo obvladali; a smo se zmotili: zajahali smo žrebca, ki se ne pusti osedlati. Lahko ga ubijemo; izmojstrili ga ne bomo. EK kristjan ni jahač, ampak romar, ki popotuje peš. Ta podatek je pomemben v zvezi z dr. Pokornom, ki igra aristokratskega jezdeca; vsak dan jaha na sprehod.

EK kristjan je zgled-model za slehernika, ki blodi po puščavi sveta, je vera, da je mogoče blodnjo spremeniti v romanje. Romanje pa ima cilj v Bogu, ne v tej ali oni cerkvi. Cerkve so primerne le, če so materializacije Boga; a kot materializacije so zmerom že alienacije in zakrivanja, nekaj zunanje obrednega. Romanske in/ali gotske cerkve prevajajo gorečega, velikega verskega duha; s tem tudi umetniškega. Slovenske cerkve na prelomu stoletij so enake, kot je Finžgarjeva, Meškova, Krekova vera. Ni čudno, da je bil kres klerikalne vere v 30. letih že napol simuliran, shisteriziran - klerofašistoiden; da mu je sledilo pogorišče. To se še ni videlo, ker je za drugačen imidž KC skrbela bedasta Partija: KC je potiskala v pristno vlogo žrtve. A ko je ta vloga - zaradi prenehanja zunanjega pritiska - odpadla, se je prikazalo pogorišče verskega duha v pošastni praznini; to je osnovni šok za današnjega EK kristjana.

Uradniki in ideologi skušajo skriti pogorišče za retoriko, a zaman. Nimajo več niti tistega verskega navdiha, kot so ga imeli Kociper v **Šentjurjevskem provizorju**, Šali v **Slapu tišine**, Jeločnik v **Vstajenju**; zato tudi ne umetniškega. Do umetnosti so navidez ravnodušni, v resnici pa sovražni. Še Rebulove umetnosti ne potrebujejo in ne propagirajo; le njegovo žurnalistično ideologijo. In ne Capudrove umetnosti; le njegovo državniško gestikulacijo.

Pravi zastopniki EK na Slovenskem v zadnjem stoletju so bili umetniki: Cankar, Pregelj, Majcen, Gradnik, Mrak, Kosovel, Plečnik, Ramovš, Grohar, brata Kralja itn. V njihovih delih je vsebovana sodobna razlaga božje Besede. Z analizo grešnikov, zmed in zločinov, z opevanjem resnično nedolžnih, s slikanjem kaosa in miline, s postavljanjem cerkev, ki je v njih enaka versko umetniška moč kot v romanskih in gotških, je umetnost teh umetnikov vse drugače kot ideologija Mahničiča ter Stresa, pastorala škofov Rožmana in Krambergeja v duhu žive, močne, sveže, pretresljive, odrešujoče evangelizacije. Le prav moramo znati Cankarjeva itn. dela prebrati. In ne vere ne umetnosti vzeti kot psihoterapevtiko ali profesionalno stroko(vnost). Kar skušam povedati v teh razpravah, je obujanje »ideje« o območju versko kulturnega, versko umetniškega.

III

1

S tem začasno končujem - »uvodne« - pripombe, ki pa se seveda tičejo vse SD oz. **RSD**, kot se je tiče sploh vse, o čemer pišem; tako pač terja moja komparativna metoda, zelo različna od tiste, ki jo gojijo od Ocvirka naprej na ljubljanski komparativistiki. Moje žal ne razumejo; Lado Kralj jo v nekem intervjuju lani označi kot »sociološko«; kar ne zadeva bistva. Tudi s te strani je moje delo neprebrano. Do dialoga z njim ne more priti, ker možni dialogizatorji ne vidijo - v mojem delu - pravega predmeta. Zato jim moje delo ne postane niti problem; kaj šele, da bi jim govorilo in to tako, da bi menili, da morejo od njega tudi kaj imeti. Tako je moje delo - in moja oseba z njim - zamolčevano s strani KC in s strani stroke. Osamljenost je najina usoda³⁵.

V okviru teh pripomb sodi konkretna analiza lika patra dr. Pokorna in samostana oz. njegovih sester; obojega kot duhovno socialnega prostora in kot PO. Pokoren sodi med duhovniške like, ki jih Majcen tako rad in često uprizarja; a niso pozitivni - razen Sergeja, pa še ta je zgleden šele takrat, ko postaja eks-kaplan. Majcen ne polemizira ideološko; njegovo stališče je redno skrito za njegovim slogom; lik se kvečjemu ne zdi dovolj zanimiv, dovolj izrazit.

Pri podrobnejšem branju odkrijemo puščice, ki jih namerja dramatik v te svoje like oz. pomensko strukturo, ki je pod pritajenostjo vse bolj ostra. Da pa bi mogli te - sploh Majcnove - like ustrezno brati, jih je treba postaviti v kontekst.

RSD bi mogel opredeliti tudi kot nenehno poglobljanje, širjenje, tematizacijo konteksta (kontekstov). Nobene drame/lika ne obravnavam izolirano, vse v kontekstu. V jeziku systemske teorije bi dejal, da mi je okolje enako važno kot sistem, medtem ko je večina evropske - tudi slovenske - pretežno vidne in uradne metodologije izšla iz francoske klasične: iz zatemnitve konteksta, celo iz izločitve okolja kot nevažnega, kot odpadka in nerabne snovi, do katere pride, ko zgradi demiurg - znanstvenik mislec - svoj sistem. Vso pozornost nameni sistemu; zato je ta res odličen, jednat, skop, osredotočen, usklajen, bistven, poveden; vse drugo ni važno. (Tako se ravna od Stritarja prek Vidmarja do Paternuja.) Kar ni sistem, se smatra za anarhično, naključno, material, odvečno: za redundantno.

Moj pristop je ravno nasproten. Raziskujem prehajanje okolja v sistem, sistema v okolje; njuno interakcijo. Okolja nimam za snov in sistema za subjekt; oba cenim kot enakovredna. Vem - Evropa to ve od de Sada, od Marxa, od Nietzscheja, od Freuda, od Brétona itn. naprej -, da kaosa ni mogoče odpraviti; lahko ga le potisnemo navzdol, v nezavedno, v proletariat, v čustva, v netematizirano, v magično-mitsko. A se maščuje; po neobvladanih in nenadzorovanih poteh se vrne. L'age classique - Descartes - priznava le sistem-subjekt-zavestno: polis. Po tej metodi umetnosti ni mogoče dojeti; ne vere. Ali pa pristane vera v španskem škornju Mahničevih-Tomčevih katoliških načel, umetnost pa kot racionalna tipologija, tudi formalistična. Obe izgubita pravo naravo. Hvala Bogu je bil Stritar poleg klasika tudi umetnik; njegov esejizem je nadarjeno prebijal njegov klasicizem. Celo pri Vidmarju se ta dvojnost še pozna. Ne pa več pri praznih formalistih.

Grška umetnost je še danes sveža in povedna tudi - morda prav - zato, ker je znala poslušati in poda(ja)ti kaos, skrito, nezavedno, demonično, napačno. Res se je (posebno nemška) umetnost, ki je prišla po romantiki in ki je ugotovila izpraznitev umetnosti ter filozofije, če sta se ravnali le po francoskih načelih 17. stoletja, zavedala, da je treba kaos prav tako izraziti kot formo. Veličina Goetheja, Schillerja, Hegla, Schellinga itn. je prav v tem, da se jim je namen posrečil; da je - posebno v Goetheju - dosegla vrh sinteza obojega (od **Goetza von Berlichingen** do **Fausta**). Tudi Hegel je še zgleden ali sploh najbolj zgleden, saj je dal kar največ - zgodovinske, verske, pravne itn. - empirije v kar najbolj sofisticiran sistem Uma. Dialektika je metoda omenjene obojnosti, v kateri ena teza nastopa zmerom kot negacija, kot temno, preseženo, potisnjeno; druga teza dvigne to temno na dan, preseže, a ohrani.

Kasneje ta model ni bil več ponovljiv; Schopenhauerjev pomen je ravno v tem, da ga enkrat za vselej uniči oz. ugotovi njegovo nemožnost, neobnovljivost: da vlada vsemu gonsko, ne pa racionalno; temno, ne pa svet Uma. Bataille itn. - hipermoderna - dela le skrajne sklepe iz tega Schopenhauerjevega - tudi Marxovega, Stirnerjevega, Büchnerjevega itn. - obrata. V kaozmosu pride - po ekscesih gonsko iracionalnega, razrednega, krvno rodovnega, fantastičnega, fašističnega, komunističnega in avantgardističnega - nazadnje do umiritve, do pomiritve nasprotij, kaosa in kozmosa, gona in reda, barbarstva in askeze, invencije in discipline. A tako,

da izgubi - v postmoderni - kaos svojo epidemično moč, ki jo je imel vse do Artauda, kozmos pa svoj bleščeči fascinantni red, ki se je samozanikal v Malevičevi ali Mondrianovi identifikaciji sistema in okolja, črte in praznega prostora: v nič, v naslikanju nič.

Ostalo je tisto, kar je pred leti tako rad - in upravičeno - ponavljal Hribar: vse je igra videzov in razen tega nič. Tu sva se s Hribarjem strinjala. Razšla sva se tisti hip, ko sva oba hotela to ugotovitev-stanje premagati; vsak ga je premagoval v drugo smer. Jaz k Bogu, on k remagizaciji: nič je razglasil za bit, bit pa naredil za sveto. Zame je ta njegov model čarovnija vrača, ki vleče zajčka - ves svet - iz klobuka; je sanktifikacija simulacije. Sam simulacijo upoštevam - kot novo okolje, ne kot novi sistem - in ji iščem sistem, ki bi ji - edini - pariral. V postmoderni postaneta tako sistem kot okolje simulirana; vse je le psevdosvet iz računalnika, le kibernetika. Verujem, da je danes enako daleč in blizu do resnice-resničnosti, kot je bilo včeraj in zmeraj; ker je edina resnica-resničnost Bog, ne pa kateri koli sistem, Descartesov, Platonov, Tomažev ali Nicolaja Hartmanna. Iščem - in najdevam - sistem, ki je transcendenten. Ta sistem je obenem subjekt; je absolutnost: Bog.

Z mojega vidika, ki je parafraza postmoderne - če hočete tudi postmoderna na kvadrat, tako da se zruši sama v sebi, ker je pripeljana do nonsensa -, je okolje enako pomembno kot sistem. Konkretno: razprava o KC, Bogu, »idealnih« zgledeh SD je enako važna - ne nasploh, ampak za študij Majcnove drame **Ženin na Mlaki** in njenih likov, tudi dr. Pokorna - kot obravnava same drame oz. likov. Drame in likov sploh ne morem (u)videti, če jih ne berem komparativno z »vsemi« drugimi liki SD in sveta. Meja teh komparacij je le empirična; je meja mojih sposobnosti držanja v glavi množstva likov in vzporejanj; in - kar je teže - meja držanja v glavi (spremljanja, zapomnjenja) teh likov in njihovih paralel pri bravcu. V limiti - ko bom napisal celoto SD oz. **RSD** kot plerome, tega empirično seveda ne bo nikdar, nihče tega ne zmore, to zmore le Bog, vsak človek poda le majčken delček dinamične celote - sploh ni več važno, kaj je sistem, kaj okolje, ker oba preideta drug v drugega; dokler pa raziskujem - sem na poti -, le prehajata. Ta hip je Sergej okolje Pokornu, naslednji hip dr. Velnar, pa spet Pokoren okolje Sergeju in Velnarju; možnosti križanj je brez konca.

Ljudje smo subjekti sveta, zgodovine, družbe, ker imamo um, sposobnost načrtovanja, sredstva udejanjanja načrtov itn., obenem pa - in ravno to kaže dramatika/umetnost - smo povsem nezmožni vsega tega, daleč pod to nalogo: le snov alieniranim temnim nezavednim silam, ki se igrajo - kot riba Faronika (to je globoko uvidel Pregelj) - z ljudmi in svetom. Smo oboje: kentaver, lik, ki ga obožuje postmoderna, ki pa ga je Stara zaveza - vsakršno mešanje človeka z živalmi in rečmi - strogo prepovedovala, ker je izhajala iz postavke diferenciacije, človeka kot božjega mesta.

Sam moram, če se hočem vrniti k Stari zavezi, h Genezi, narediti ovinek in upoštevati »zakone« - dejstva - postmoderne; sicer bom le epigon klasike, ki ni obnovljiva, le služabnik zmerom obstoječih vladajočih elit, kot je bil Vidmar po letu 1945. (Tudi Kardelj-Tito nista bila Goethejev Karel Avgust ne Ludovik XIV.) Načrtno moram indiferencirati - zamenjavati sistem in okolje -, da bi prišel do nove, času primerne, a obenem Boga zadevajoče diferenciacije. To diferenciacijo izvajam na dveh ravneh: v nenehnem kritičnem - tudi avtokritičnem, avtorefleksivnem - komentarju, ki je tudi polemičen in se večkrat

zdi, kot da je naključnostno ekstemporiranje - aktualizem itn. -, in v nanašanju vsega (vseh podatkov) v razmerje do transcendence, kakor - kolikor - jo pač zmorem dojeti.

2

Dr. Pokoren je izrazito negativen lik-duhovnik. Ko je Marjeta - zdaj sestra Jedert - tik pred posvetitvijo, torej v najodločilnejšem trenutku svojega življenja in bi res potrebovala spovednika, pomoč, človeka, ki bi jo razumel (ki bi jo znal odpreti, približati nji sami, ji artikulirati vprašanja, ki bi si jih sama rada zastavila, a ne zna, pa še odgovoriti nanja, a v skladu z njo in z Bogom, vse to pa bi bila in je naloga pravega dušnega pastirja v duhu EK), jo pater skoraj nažene: »Pri spovedi ste bili sinoči. Vsak dan vas ne morem poslušati.« Jedert jedlja, ker je v skrajni stiski; še zdaj ji ni jasno, ali ravna prav ali ne. Da ni ravnala s sabo v skladu, se bo kmalu - po letu ali dveh - skazalo; samostan bo zapustila. Pokoren pa ne čuti sočlovekove stiske. Je tisto, čemur pravim v uvodu uradnik; višji uradnik, skoraj že diplomat; ali kandidat za diplomata, za višje funkcije v ZKC. Pri tem pa, naj bo to jasno, ne gre za zasebno naravo (posebnost) patra Pokorna - gre tudi zanjo -, ampak za tip, kakršen je tako čest v ZKC oz. ki v nji prevladuje; vsaj tako misli Majcen. A komu gre verjeti, če ne Majcnu, Koroščevemu najbližjemu sodelavcu, Natlačenovemu podbanu, celo Rupnikovemu najbližjemu podrejenemu? Majcnu, ki se po vojni ne boji hoditi v cerkev in sprejemati - menda vsak dan, vsaj v enem obdobju - zakramentov?

Tragedijo Pokorna je napisal desetletje pred tem Cajnkar v **Potopljenem svetu**; dr. Velnar je dr. Pokoren, ko ni več rosno mlad, ko uspe kot profesor v bogoslovju - tudi v mednarodnih okvirjih -, ko očaruje poslušavstvo, saj predava tudi širšemu krogu in drugo stroko, se ob tem zaljubi ali podleže vsiljivi ljubezni filmske igravke Lilijane Garnier, se z njo poroči, nazadnje pa spozna, da je bilo vse to njegovo ravnanje - ne le poroka, ampak usmerjenost v svetovljanstvo - pomota; da je ostal praznega srca. Prva stopnja na poti k Pilatu in Hannanu **Procesa**. Pri Cajnkarju je Pokoren-Velnar osrednja oseba drame; pri Majcnu stranska. A Pokorna ne moremo razumeti, če ga ne gledamo v celoti, tudi starejšega; če ne vidimo, kam pripelje njegova »narava«, kot si jo je omislil ali nanjo pristal kot mlad duhovnik.

To je tudi »narava« marsikaterega današnjega slovenskega uspešnega in vsaj v svojem krogu fascinantnega duhovnika; morda ta - ali večina teh - ne bo končal v izstopu iz KC ali v poroki; bo pa to svojo naravo skrival pod uradniško diplomatsko zunanostjo, pod politično oblastništvo, seveda v imenu KC - Izidor Cankar je to počel v 20. letih, a mu ni zadoščalo -, ali pa postal, če bo hotel to naravo zatreti, celo asket kot Škof v **Sveči**. Ta Škof je enako pozunanjen kot dr. Velnar; le da je hedonizem nadomestil z askezo. Askeza more biti še mnogo hujše sredstvo oblastništva kot preprost hedonizem; glej Ehrlicha in Tomca, ki sta bila bolj stremljiva kot Rožman in/ali Natlačen. V to smer raziskuje Rožanc v **Prizorih s hudičem**; lik Ignacija Loyole. Gre za - umetniško ne najbolj uspešen - poskus razumevanja »klerofašista« od znotraj,

iz njegove avtentičnosti. Loyola je postal cerkveni vodja iz vojaka; marsikateri iz uživača.

Kako označi dramatik Pokornovo pozunanjenost, nekrščanskost? Namesto da bi se odprl revi, nesreči, dvomom, nevarnostim, ki so temelj tega sveta - Jezus je krščanski Bog prav v odpiranju tem potezam, tako uči teologija Vélikega četrtka in petka -, teh težav noče videti; bodisi da je ravnodušen po naravi, bodisi da si je izbral metodo minimaliziranja težav, nekakšno povprečno »zdravo« metodo, češ, Marjeta (Jedert) se bo že privadila; gleda jo pač kot žival, ne kot PO. - Vendar se kmalu pokaže, da je Pokoren dober opazovalec, inteligenčen; tudi previden. Svetuje odložitev posvečenja; mati prednica ravna še bolj »zagovedno« ali zdravo, kakor hočete; ne ozira se na Pokornove pomisleke-predloge.

Pokoren začne ubogi Jedert govoriti »po domače«, ima jo za kmečko bunko z mlake, za kuro ali kravo, ki jo je treba božati ali trepljati po glavi, ji prigovarjati z mirnim glasom, pa se bo umirila. Pripoveduje ji, kako je »davi vstal« in kdaj. »Dve uri sem jezdil skoz pomlad in življenje. Zemlja je kar puhala vame tiste svoje goste vonje: vonj po pelinu, po melisi, po hiacintah, po češnjah in višnjah, po vseh dobrotah, ki jih že kuha in vari in pari za nas.« (Za nas! Zame!) Itn. v istem duhu. Je tako surov, brezdušen, top, da zganja idilizem lepe nature dekletu, ki je doma s kmetov in gleda na lepoto zemlje vse drugače; ki je ta hip ta lepota ne briga, saj je v samostanu ne bo doživljala? Gre za primer Majcnovega sloga in posmeha - posmeh tedanjemu idilizmu Cevčevih **Preprostih stvari**, Šalijevih »molitvenikov« in tihožitij itn. Bistro pada, čemu ta idilika služi: ali hedonizmu oblastnikov ali zakrivanju resnice.

Pokoren ni s kmetov; kot sin šolskega sluga je doma iz zelo nizkega mestnega sloja; niti ne iz proletariata - kot Krim, Nina, kot heroji NOBD -, ampak iz plasti ali poklica, ki je nujno hlapčevski. Sluga je mestno ime za hlapca oz. ime za človeka, ki opravlja v mestu - v uradu - podobno službo kot na kmetih hlapec. (Ni naključje, da je - klerikalni fanatik, italijanski ovaduh - Žolc, **Rojstvo**, vratar v tovarni. Šnajder je v **Hrvaškem Faustu** posebej prikazal kot najbolj fanatične ustaše ravno vratarje itn.) Majcen tega poklica očitno nima v čislih. SD premore malo bolj ogabnih figur, kot je mežnar Mrgoda v **Sveči**; bolj perverznih, hinavskih, nenaravnih, skrivenčenih. Mrgoda prodaja lastno hčer, ZKC pa ga trpi. Kot da jo briga - v duhu izjav Župnika iz **Hlapcev** - le zunanja podoba ljudi; le to, da pokažejo na pravega gospodarja; da sami ostanejo hlapci. Iste narave so - tokrat komunistične - služkinje v **Revoluciji**: surove, lumpenistične, brezobzirne. To je duh lumpenrevolucije, v kateri je vse mogoče: kaos kot odsotnost tako kulture kot božjega-vere.

Pokorna dramatik označi: »Mladostna prikazen svetovljanskega vedenja v obleki posvetnih duhovnikov.« Torej predstavnik svetovljanstva v ZKC; primeren za diplomata-škofa, ne za svetnika. A gorje Cerkvi, pripoveduje v svojih dramah Majcen, v kateri je sorazmerje med svetovljani-diplomati in svetniki obrnjeno v škodo svetnikov; v kateri morajo svetniško naravnani iz KC, Sergej, ali živeti na robu cerkvenega občestva, Meho. V takšni Cerkvi je Bog odsoten. Še huje, takšna Cerkev - ZKC - krščanstvu škodi bolj od njegovih odkritih sovražnikov.

Majcen ne bi bil Majcen, če ne bi bil povsod - skrajno - posmehljiv. Ne le do Pokornovega idilizma (»Zateleban pa sem v kmete, kot da sem med njimi rojen« ali »Prijezdim tedaj do prve kmetije pa vprašam po kislem mleku.

Pomislite, ob pol petih zjutraj!«), ampak tudi do njegovega psevdoaristokratizma. Kajti Pokoren jezdi »na muli«; oba z mulo uživata: »Mula je širila nozdrvi, jaz sem razpenjal nosnice, in oba sva goltala vase ta topli vzduh vsega mladega, zdravega, sočnega«. To je resnica tistega Zdravja, ki ga tako ljubi klerofašizem, vsak fašizem, a tudi nacionalizem: zdravje rase, zemlje, pokončnih ljudi ...

Kakšno nasprotje z Grumovim svetom, s **Trudnimi zastori!** Cankar je celo EK vezal z boleznijo na smrt - v **Vidi**, v Pavli, **Romantične duše**, v Maksu. Samo da bi bil čim dlje od teh zdravcev, ki jih kasneje ironizira Šeligo - v dramah **Svetloba in seme**, **Slovenska savna**, **Čarovnica** itn. Od ljudi, ki dušo predelajo v samoužitek ekspanzivnega telesa. Ti bedaki kar najhitreje postanejo žrtve - sredstva - fašistov in drugih čarovnikov; glavnina »idealnih« vosovcev in oznovcev je prišla iz sokolskih vrst.

Pokornor lik je domet slovenskega aristokratizma. Zato se ne smemo danes čuditi, da spet veljamo za sluge in hlapce Evrope; Ottu Habsburgu bi pač - ali bomo - čistili (Snaga! Čistost rase, ideologije in telesa!) škornje, kot smo jih njegovemu staremu stricu Francu Jožefu. Zunanji lošč - komaj kak blišč - tako rdeče buržoazije, tega je razkrinkal Rupel v **Mrzlih viharjih**, kot narodne, to je sezul iz kvetrovcev in slekel iz frakov Cankar v **Blagru**, je preplesk, ki odpade pri prvi priložnosti. Goljevščkova se ni motila, ko je šla slikat sodobno slovensko realiteto na - nove - kmete, **Zelena je moja dolina**; nizki - lumpen - stil teh ljudi je resnica meščanov. Obema Kozakoma, **Punčka**, **Afera**, je spodletelo, ko sta hotela Slovence vendar vzdigniti nekoliko više, stilno in idejno. **Afera** - Smoletova **Antigona**, **Otroka reke** ipd. - so stilno zelo visokomerne drame; a končujejo se v Jovanovičevi **Antigoni**, v **Psihi** in **Tartifu**. Slovenska pot ne gre od Ogrinčeve **V Ljubljano jo dajmo** do Smoletove **Antigone**. Ampak od **Tugomerja** do **Afrike**. Naša afrikanizacija - hispanoamerikanizacija, ki jo je Hieng dobro predvidel, kapitalizem po mehiško argentinskem modelu - je na liniji pristnega izročila: naše indijanizacije, glej tudi Jeločnikovo dramo o Baragi **Unum est necessarium** pa drame Darinke **Konc Duh velike reke**. Komisar iz **Afere** in Župnik iz **Hlapcev**, oba sta Slovence enako ohranila na stopnji domorodcev.

Marjeta je šla v samostan iz samoprevare: v kraj ljubezni, svetlobe. (Tudi sam sem tako vstopil v KC, ki je nisem razločeval od ZKC.) Pokoren ji cinično, zviška, posmehljivo - poznam ton teh teologov - sanje razdira. Ko Marjeto razdevlje hrepenenje po domu in domačih, ji Pokoren govori: »Počemu se vam tako mudi? Saj jih potem ne boste videli več, in to dolgo, dolgo ne.« Kot da bi v tej ugotovitvi užival. »Dolga je pot do smrti.« Marjeta je šla v Življenje, pater ji slika bodočnost kot umiranje; očitno ne verjame v samostansko - in sploh ne krščansko - Življenje. Je stvaren: »Razdelite si čas, danes nekaj, jutri nekaj, sicer vam ta strašna pokora še zlomi hrbtenico.« Samemu ni prav nič do pokore; ampak do užitka - danes s kislim mlekom, jutri, kot dr. Velnar, s filmsko divo. Pokoro ima za usodo tepcev, hlapcev, dekel. Sam se je tej mučni usodi ognil - se iz kletne čumnate dvignil v svetle sobane morda že škofije. Na zelo drugačen način kot Cankarjevi marginalci iz **Vide**, ki verujejo celo - vsaj napol ali nejasno - v tosvetno udejanitev svetlega Življenja.

Kot realist-skeptik Pokoren ve, da se to ne more posrečiti vsem; niti ne večini; le srečnežem. Zato hvali boga za svojo srečo; bog je z njim. Njegova skupina zato lahko zmerom reče: bog je z nami, ker se ima za elitno

privilegirano. Verjame v srečo, v igro na srečo, ne v Pasijon; razumevanju tega se bo bližal, če bo maja 1945 odšel v emigracijo; spoznal ga bo v taboriških za razseljene osebe. Kot Jeločnik, ta med vojno tako privilegirani Rupnikov protegé. Kot - enako in še bolj med vojno forsirani - Kociper. Zato bo morda napisal **Simfonijo iz novega sveta** ali **Roko za steno**. Ali **Napad**. Dobil smisel za tragedijo, za poraz in poražence. A zdaj je takšna prihodnost zanj še povsem tuja; ne more si je niti predstavljati; zanj je vse sveže pomladno - idilično - Jutro. Čuti, da ga čaka velika kariera.

Predvojni cerkveni svet torej nikakor ni le temni v duhu kaznovanja, sodbe, pokore, raziskovanja grešnosti; to je le en njegov vidik. V SD ga je presenetljivo malo: recimo v Meškovih dramah **Pri Hrastovih** in **Mati**³⁶; Meško je bil pristna figura. Več je posluha za greh, za kazen, za nesrečo pri Grumu, **Goga**; pri Cankarju, **Ljudje, Kralj**; pri Cerkvniku, **Greh**; torej ne pri katoličanih. Če empirično pregledamo drame katoliških avtorjev, je mnogo več poudarka na sreči - Medvedovo **Sreče kolo**, tudi **Posestrimi** in **Na odru življenja**³⁷ -, na uspehu, na socialno moralnem (to pa je zunanje) in ne na eksistencialno tragičnem pojmovanju greha, pokore. Temu se je do neke mere približal Kociper v **Provizorju**, a do nerazločljivosti pomešano z idilizacijo. V tej drami je uprizorjena nekakšna sladka svetniškost-mučeniškost. Očitno so Calderona brali s tega baročnega vidika.

Tudi zato je bilo najbrž tako malo domobranske dramatike med vojno; le propagandni skeči. Niso se zavedali resnobe položaja, realne možnosti, da jih čaka poraz-nesreča. Bogu so zaupali na tako naiven način, da to ni več v duhu EK. EK kristjan se zaveda, da ga lahko vsak hip zadene trpljenje, smrt, celo obup; odprt mora biti ravno temu. Ni trpljenje le pri »zares« krivih, tj. pri drugih, pri naših sovražnikih. Ni trpljenje le retorika iz zgodb o življenju svetnikov. Kaj pa če je Bog dopustil trpljenje - poraz - »svoje« Cerkve, ker je ta postala tako površna, tako triumfalna, tako zunanja? Da bi jo znova peljal skoz puščavo, skoz katero je nekoč vodil Mojzesov rod? In se je preizkušnja posrečila? **Napad, Razval, Simfonija, Roka za steno, Živi in mrtvi bratje, Zgodaj dopolnjena mladost, Zadnji krajec** itn. so drame globokega eksistencialnega izkustva, doživetja pasijona, problematičnosti sveta, verske v odličnem pomenu besede.

A je ta(kšna) dramatika tudi v SPE usahnila v 70. letih; usihati je začela že v 60. letih, ker-ko se je SPE iz začetnega trpljenja, ponižanja, strahot uspela dvigniti v varnost, v malomeščansko življenje in obnoviti predvojno socialno moralo SSS. Iz te nove situacije - in takšne SKS - eksistencialno verska dramatika ni več mogoča; le obnove **Martina Krpana**, Vombergar, in propagandni skeči. Še huje pa je s katoliško dramatiko v domovini. Če je bila neposredno po vojni neuprizorljiva, to že ni več veljalo za 60. leta in dalje. Sploh pa ne velja za danes. Rebula je napisal nekaj radijskih dram na biblijsko témo; obravnaval jih bom podrobno. Odrska drama **Hribi, pokrijte nas!** pa je (bila) izrazito ideološko propagandno zunanja; v duhu Jeločnikovega **Vstajenja**, le bolj spačeno zakrito. Bomo videli, kakšna bo njegova nova drama, napovedana za letošnjo sezono. Če bo tudi ta pretežno politično ideološka - antikomunistična -, je s tem veliko rečeno: da današnja SKS ni zmožna drža v duhu EK, versko kulturne, versko umetniške³⁸. Tudi to bi bilo potrdilo za napačno usmeritev SKS. ZKC ne postavlja za zgled Mrakove ali Majcnove dramatike. Moje interpretacije Simčičeve **Mladosti** ni ne razumela ne

sprejela; bo kaj drugače, ko bo ta drama - letos - pri Mohorjevi ponovno izšla³⁹?

Kot da pravi Pokornov cinizem: ve, kmečke koze, delajte zame in za nas, ki smo otroci sreče, pokorno; odkupite nas! Po tej paradoksalni logiki deluje tudi Mica Pljusk, le da ona naivno fascinirano, kot bigotna tercijska, medtem ko Pokoren manipulira. Majcen se nazadnje iz te logike ponorčuje: pripelje do srečne poroke dveh ponovno zdravih ljudi, Marjete in Janezka, odkupnina zanj pa je mrtvoudna Mica, torej, cinično rečeno, odpadni material. Prav v nasprotju z EK in staro zavezo; prav za prav z vsemi verstvi, v katerih je deloval božji Duh: da se da Bogu najboljšo. Zadeta Mica res ni najboljša od dobrega. Kot da Majcen sugerira: le takšne pokveke - ki so si spačenost same zaslužile s histerizacijo in zapeljevanjem nedolžnih - sodijo v samostan. Z njimi naj se ukvarja Pokoren, na pa z možnimi ženskami-osebnostmi, ki jim namerja »strašno pokoro« za druge in morda celo »zlomljeno hrbtnico«, tj. popoln obup v samostanu!

To dejstvo ga seveda ne prizadene. Doktor teologije je vzvišen nad trpljenjem drugih. V samostanu pomaga kot nadzornik deklet v noviciatu, kot bistri, ki - nekakšna cerkvena »politična« policija v samostanu, kot poznavalec duš - zasleduje duševna življenja nun, jih obvlada, poroča, vsaj načeloma, o nadzorovanih, saj so na njegovi duševni skrbi. Nekakšen šef agitpropa, na bolj prefinjeni ravni; bolj tope, kot je stalinistična, ni. Samostan ima doktor kot zdravnik bolnišnico; tu opravlja svoj poklic: reže kosti, daje zdravila, zdravi duše, da bi dobro delale - molile, se pokorile - naprej. Sistem - samostan in ZKC - verujeta, da brez teh molivk bog ne bi bil več Cerkev naklonjen; ne bi imela več sreče. Nune nosijo sistem, kot delavci kapitalizem in brezpravni državljani stalinizem. V tem pomenu so nune žrtve: a ne za druge, za sočloveka, ampak za nas, za »naše«.

V tej točki pride do radikalnega razkristjanjenja ZKC: do cinizma, ki gre čez vse mere, do nedopustnih zlorab. Primerjava s Snežno, **Mladost**, bi bila tu zelo koristna. Simčič izriše namreč idealni lik dekleta, ki ne gre v samostan; ki tudi v samostanu oz. pri svoji sestri-nuni ne najde prave rešitve-usmeritve. Ne pravim, da nune - ali menihi - ne molijo tudi za druge; celo za sovražnike. Vprašanje pa je, koliko je ta molitev iskrena; koliko ni le retorična. Njena iskrenost ni odvisna le od tistega, ki jo moli, ampak od sistema, ki jo interpretira. In, kar je še važnejše, udejanja. Snežna udejanja ljubezen do drugega-sovražnika-rablja. V samostanu **Ženina** ni sledu o tem; in v samostanu **Mladosti**?

Dr. Pokoren niti ne skriva svojega ciničnega posmeha; ubogi novinki kar se da kruto trga samoslepila z oči: »Samostansko življenje je ječa na ljubo ljubemu«, tj. Kristusu. »Da ni, ne bi bila zasluga to samostansko življenje.« Ječa. In smo pri osnovnem pojmu-eksistencialu-toposu SPD; le da je v **Aferi**, **Dialogih**, **Valčku** itn. ječa življenje pod stalinizmom, Majcen pa je ječo razširil na samostan, na ZKC. Radikalnejši skoraj ne bi mogel biti, čeprav izreka - in uprizarja - svoje strašne sodbe na prijazen, rahlo posmehljiv, zakrit način. (Miheličeva izhaja od tod, ko postavlja ZKC v vojaško-policijsko zvezo z zapori; v **Ognju** in **Operaciji**; enako Torkar v **Preizkušnji**, Rožanc v drami **Lectio divina** podaja metode olajševanja te ječe kot vdajanje spolni perverzности, homoseksualstvu, zapeljevanju vseh vrst. Tako nastane v SPD poleg politične kritične analize ZKC kot zaporniškega sistema tudi moralna. In kot je današnji

kaozmos postmoderne rezultat tudi postopoma olajšujoče se komunistične ječe - olajšujoče se v 70. in 80. letih -, tako izhaja tudi iz »liberalizacije« ZKC, čeprav pozna zgodovina takšno »liberalizacijo« že večkrat; berimo le Diderotovo **Nuno**. V 18. stoletju se je ta zgodba dogajala tudi na Slovenskem - tj. Kranjskem, Štajerskem; tudi zaradi nje je Jožef II. razpustil amoralne samostane, v katerih so popivali in spolno blodili nepismeni menihi ter nune in delali sramoto svetemu Benediktu, ustanovitelju samostanske ideje v duhu EK.

»Nenačelna« koalicija, h kateri se večkrat vračam, ta promiskviteta klerikalcev, liberalcev in bivših komunistov, je tako utemeljena tudi s te strani. Vsi trije momenti sodelujejo v pretvorbi trde ječe, znane iz **Sveta brez sovraštva, Mladosti in Ženina**, v mehko ječo, v kateri so jetniki - **Jetniki svobode** - zadovoljni; ki si jo - drogiranci - skoraj želijo. Metoda takšnega drogiranja je znana že iz fanatično fascinativne ZKC; to Majcen v **Ženinu** razkrinkuje. Partija je klerikalno metodo obnavljala, posnemala. LD pa jo izbrusi do perfekcije, ječo napolni z dostopnimi predmeti želj, z ogromnim in kar naprej naraščajočim številom luksuznih predmetov, tudi soljudi kot opredmetenih teles, ki dajejo najrazličnejše užitke, tj. izpolnjevanja - umetno, na tržišču, z reklamo spodbujevanih, prav konstruiranih - želja. Gre za majestetično konstrukcijo - s stališča EK - lažnega življenja, simuliranega, fantazmagoriziranega, fiktivnega, surrealističnega, hiperrealističnega, ki mu služita celo kapitalizem, sistem produkcije in Sloterdijkovega mobilizacijskega uma.

Postmoderna⁴⁰ je pekel, spremenjen v željo. Je zmagovalec nad vsemi konkurenti, nad socialnimi sistemi, ideologijami, produkcijskimi sistemi, moralami, zgodovino itn.; v nji se zgodovina končuje, saj čas ni več potreben. Ne zori več; dosegli smo zenit: simulacijo paradiža. V nji z roko v roki kolaborirajo vsi dozdejšnji zapeljivci sveta. Peterle objema Dolanca, oba - obe njuni Ustanovi - sta postala realista, tj. skrajna idealista, ker menita, da je resnica v kaozmosu; oz. da resnice ni; da ni resnice o resnici, kot je že davno zatrjeval Hribar. Da je le magija kot avtomagizacija; le avtodestrukcija človeka, to dodajam jaz, ki ne hrepeni več po absolutnem; ki mu ni več do transcendentne svobode in psihe; ki je zadovoljen, da je le tartif - ker je resnica isto kot svetohlinstvo: hlinjenje svetega. Ker je edini ženin, ki je dovoljen, ženin na mlaki, z mlak(už)e. Ne On kot Bog, ampak označevalec: fikcija želje, ki prikriva »absolutno« praznino.

V takšni SSS družbi je vseeno, ali si liberalec ali komunist ali neoklerikalec. Tudi klerikalizem je le simulacija, kler nič več ne pomeni; zato bi mogli govoriti tudi o eksklerikalcih, če ne bi klerikalizem že od nekdaj, glej Molierovega **Tartuffa**, pomenil svetohlinstvo; tu je ZKC inovator. Ni več EK Boga, ampak le maliki - od Tržišča do Oblasti, od Pokončnostne etike do Denarja, kar koli. Vse je zamenljivo, vse pada v Užitek, ta pa se suši, zato se množi, pozunanja, terja vse več stimulansov, se pervertira, dokler ne bo spet prešel v znani stari vrtinec narcisa, ki se bo odkril kot dvojček, dvojček v mimetični krizi, s tem v bratomornosti, in realiteta se bo vrnila, a na spodnjem dnu: kot klavski nož⁴¹; kar kaže - zmerom navdihnjeni - Jovanović v **Antigoni**.

EK kristjan pa veruje, da v nobeni teh faz Bog ne bo povsem odsoten, kaj šele mrtev in dokončno zaklan, kot bi rad ničejanski Dioniz. Da sveti luč tudi v kaozmos, ne le v temo. Da Bog ni le bitje kaosa in kozmosa, kot trdijo

postmodernisti, ki da se jim je posrečilo ukiniti tako kaos kot kozmos in s tem Boga. Bog ni niti najmanj spodbit, ko nastane obdobje kaozmosa. Gre le za eno od tosvetnih faz - bogve koliko jih bo še -, ki meni, na tej premici slabe Heglove neskončnosti, da je prejšnje faze premagala, nadigrala, povzela, ukinila, kar hočete. Vse to so le samoslepila postmodernistov kot novih iluzionistov. LD je prav tak milenarizem, kot sta bila klerofašizem in stalinizem. Le da je stalinizem barval stene ječe s krvjo, klerikalizem z znojem in sámomučenjem, postmoderni liberalizem, ki je šele »pristni« liberalizem, tj. resnica liberalizma kot takega, pa barva ječo s farmakološkimi psihotiki od pop glasbe do LSDja. Danes tudi z ideologijo ZKC oz. socialnim moralizmom, pač za tiste, ki jim je takšna simulacijska ideologija-užitek blizu.

Nekoč je nastala bazilika iz javne zgradbe, agora kot pojem središča polisa iz tržnice, kjer se je vse menjalo, tudi ideje. Danes se vse véliko - Cerkev in cerkev - vrača na začetek igre: v tržnico užitkov: k sveti prostituciji. Kar pa ne more zadeti in odstraniti - navzočnosti - Boga v tem svetu. Bog sam je začetek in konec sveta; ne pa začetek katere koli izmed socialno zgodovinskih iger. Te se vračajo vase in se po zgodovinskem loku realizacije iztrošijo v groteski. Bog pa je kot absolutni Začetek mistično vsak hip tu; in tudi kot absolutni Konec. Boga ne moremo ujeti v Institucije, v Zgodovino; klerikalci še zmerom trdijo, da je Bog vladar zgodovine. A gre le za boga-malika, ki si ga želijo kot gospodarja zgodovine, da bi njim podelil trajno in dokončno zmago.

3

Radikalno gledano deluje dr. Pokoren v samostanu enako kot padre Giovanni v ječah, v katere so italijanski okupatorji vrgli Slovence po 1941. Razlike med **Ognjem in pepelom** in **Ženinom na Mlaki** oz. obema duhovnikoma seveda so; in ne majhne. Med vojno so Slovenci v ječah zoper svojo voljo. Sploh je vsakdo, ki se znajde v ječi, tam zoper svojo voljo; beseda ječa prav to pomeni: odvzem svobode. Človek ne gre v ječo iz lastnega nagiba, razen v redkih položajih-primerih, ko iščejo brezdomci v ječi hrano in zaradi mraza streho nad glavo. Tudi samostansko življenje pozna takšne robne primere, ko domači - ponavadi najvišji krogi, aristokrati - strpajo dekline v samostan bodisi zaradi neposlušnosti staršem ali družinske politike ali v zvezi s problemi dote. V osnovi pa je vstop v samostan prostovoljen⁴². Gre za človekovo odločitev, da se odpove življenju v družbi - družabnosti - in se posveti Bogu - ali bogu - v okvirjih, ki so strogi ali zelo strogi in hudo omejujejo izpolnjevanje človekovih vsakdanjih želja; samostan je model discipline, iz njega izhajajo potem ostale disciplinske ustanove - šole, vojašnice, bolnišnice - moderne družbe.

Dr. Pokoren smatra samostan za ječo; on je, ki naredi ta enačaj med toposoma. Sam živi zunaj njega; obiskuje ga po službeni dolžnosti, po nareku reda, ki mu pripada. Kot redovnik je tudi sam podrejen disciplini, ukazom nadrejenih. Vendar je tako visoko, da je njegova služba posebnega tipa; oz. ud takšnega reda je, da mu dovoljuje oz. celo zapoveduje živeti zunaj lastnega samostana; kot duhovnik pa je sploh privilegiran. Majcen - kot kritik - izpostavlja na duhovniku tisto, kar dela ta poklic za oblastniški; ne molitev, ne ljubezen do drugega, ne služabništvo drugim, niti ne prenašanje božje Besede,

ampak socialno psihološka Kontrola. Duhovnik je v **Ženinu** Nadzornik, kot je v **Hlapcih** duhovni vodja vaškega občestva s takšnim vplivom na svoje ovce, da jih s prikritim ščuvanjem, z obračanjem v zaželjeno smer zmore narediti za kar koli, tudi za linčarje, za ljudi, ki so pripravljeni - in to tudi storijo - nekoga, ki je duhovniku ali ZKC neljub, s silo preganjati, izgnati, tudi pobiti. Model izhaja od Župnika iz **Grče**, prehaja na Župnika iz **Aškerca** in na škofa **Hrena**. Medtem ko je Škof v **Sveči** Gospodar, Oblastnik, je župnik v **Sveči** Uradnik, izvrševalec volje nadrejenih, ki se odpoveduje lastni volji-osebnosti; je le transmisija. Vse te oblike je prevzela Partija in jih preuredila po svoje: od Komisarjev in Komisarj prek fanatičnih izvrševalcev, Marcel iz **Afere**, do različnih vlog transmisije⁴³.

V **Materah** je duhovnik-župnik najbližji dobremu vaškemu očetu - duhu blagega paternalizma, Varuhu. Medtem ko so v **Mehu** duhovniki od višjih škofijskih Uradnikov, stric kanonik Jožef, do začetnih, pripravljajočih se Poslancev fanatičnega klerofašizma, prisluškovalcev, že ovaduhov, prepričani, da je bistvena naloga klerika in katoličana nadzorovati, podrejeni, nepodredljive - Meha, Marjeto-Jedert - celo preganjati, izločati, osamljati, potolči; semeniščnik Čuješ. - Spet značilno ime, s katerim je dramatik cikal na novi rod stražarjev in mladcev, med katerimi je bilo prav ovadustvo zelo razvito, seveda ne pod tem negativnim imenom, ampak kot moralna zasluga pomoči bližnjemu, da ne bi padel v greh, ker bi bil pravočasno opozorjen, oz. kar je še važneje, kot sredstvo Občestva, ki je tako intergrativno, da mu je važna predvsem z medsebojno kontrolo dosežena enotnost-enost-monolitnost, skoraj Živa reč. Tudi ta model je prevzela Partija.

V **Mehu** in v **Ženinu** do preganjanja drugačnih, odstopajočih še ne pride; tudi zato ne, ker se ne Marjeta ne Meho ne postavita ZKC kot družbeni sili - kot totalni oblasti - po robu, medtem ko je inženir Čop drugačne narave človek, njegova socialna vloga je razsvetljenska, barje - Mlako - osušuje, z vnosom Tehnike v bistvu spreminja socialne razmere na barju, tj. med Slovenci, postavlja družbo, v kateri Župnik ne bo več tako rekoč absolutni poglavar vaške skupnosti; uničuje tudi zadnje ostanke arhaičnega, selstva, pragozda, starega Šotarja, Kamilinega deda, ker vzpostavlja državo, razsvetljeni absolutizem, birokratsko strukturo tipa Jožefa II. Morda se drama tedaj tudi godi, v času, ko »jezuit« Gruber regulira Ljubljano; tehnika je smrtno nevarni tekmeč ZKC.

Čopa arhaična vaška skupnosti, ki je katoliška, mora napasti, poskušati pregnati. Čopa podpira sicer država, ta se je kot razsvetljensko začetno liberalna odločila, da bo tridentinsko ZKC omejila tako upravno kot duhovno, tako socialno kot politično, zato se liberalizem na Slovenskem ne oblikuje kot revolucija, le delno in neradikalno. Do pristne revolucije pride šele med leti 1941 in 1945, ko Čopov dedič Filip alias Kriš organizira ljudski upor zoper tridentinsko oz. klerikalno intergralistično, na robovih že klerofašistično ZKC, del ljudstva dobi že na svojo stran. A država mu pri tem ne pomaga, narobe, podpre ZKC oz. Kaplana, tako - tudi zato - Kriš vzpostavlja nov model države, ti. ljudsko demokracijo, takšno, v kateri bo imela absolutno oblast njegova grupa (Partija); analiziram Božičevo dramo **Vedomec Kriš** oz. **Komisar Kriš**.

Majcen take konsekvence ne potegne; niti od daleč ne. Še bolj od klerikalizma-klerofašizma mu je zoprni stalinizem. Ne uprizori Čuješeve vojaške akcije zoper partizane ali oefovce, kot jo Miheličeva v **Operaciji**. Pač pa,

nasprotno, zelo jedko, groteskno, radikalno razkrinka nastajanje revolucije, ki jo vidi sicer prav tako kot Božič kot lumpenrevolucijo, povojna drama **Revolucija**, vendar Božič s temi lumpenpopulističnimi momenti v revoluciji simpatizira, kar izhaja iz njegove osnovne simpatije do lumpenizma, do Cunjarja v **Zasilnem izhodu** itn., medtem ko se Majcnu gabijo lumpenslužkinje, ki pod vodstvom lumpenzdravnika, celo univerzitetnega profesorja (dr. Štrucarja) oblikujejo novo slovensko družbo.

Za Božiča je v revoluciji še romantični moment upora tlačnega ljudstva, pozitivnega, kot je bilo v **Tiberiju**, pri aristokratu in antipopulistu, moralnemu elitistu in antičnemu modrecu, ki se drži v distanci do socialnega, Majcnu, pa romantični momenti niso več navzoči, ne vidi jih, le ultranaturalistično govno, ki ga proizvaja drhal - enako kot v Mrakovem **Razsulu Rimljanovine**: oblast najnižjih elementov Ulice. Skratka, Majcen ne izdelava lika lumpenklerika, kot ga Božič s Kaplanom, čeprav ga v **Prekopu** nakaže, kot model sinteze - srečanja - lumpenfolka in ZKC, ki je za to, da bi ohranila totalno oblast, pripravljena storiti marsikaj. V **Sveči** je takšno le ljudstvo in cerkovnik, Mrgoda; ne še duhovščina. A je vse pripravljeno, da bi takšna mogla postati; in prav hitro.

Lik dr. Pokorna je drugačen. Ni izključeno, da se bo dr. Pokoren v politični emigraciji odločil za OF in Tita, kot se je dr. Izidor Cankar; ali doma celo za partizane, kot sta se svetovljana dr. Stanko Cajnkar in dr. Metod Mikuž.

Bistveno za prizor med Pokornom in Jedert je to, da v pogovoru duhovnik nuni ne daje moralno eksistencialne, kaj šele verske podpore, da z njo ne ravna v duhu EK, tj. ljubezni do drugega, niti ne do bližnjega ali našega. Zaslišuje jo; model odnosa bo naravno peljal k medvojnima vojaškima zasliševalcema Giovanniju in Klavori. Nazunaj je - tudi moralno - pokrit, saj da bi vedel prav svetovati, mora poznati kandidatko v srce. Pa vendar ne ostane pri tem. Bilo bi v redu, če bi bilo spraševanje en del razmerja in to podrejen del; če bi bilo bistvo njunega razmerja duhovnikova apostolska gorečnost in sploh verska gorečnost kot odrešenjska lepota, kot milina, ki pomensko strukturira razmerje med nunami v samostanu, med duhovščino in nunami. A v **Ženinu** ni sledu o tem; Pokoren je brez daru za EK; zgolj zaslišuje. Odnosi v samostanu se reducirajo na stvarnostno utilitarno hierarhično oblastniške in disciplinske; molitev se razume kot pokora, kot kar najbolj mučno delo za odrešenje naših višjih. Za te tudi predvsem molimo in prosimo, pri vsaki maši, za škofe itn.

Marjeta kliče: »Pomagajte«, Pokoren pa sprašuje: »Kaj mi imate povedati«. In vrta, v slutnji, da Marjeta visi na nekem moškem. Zdi se, da Marjeta ne za življenja pred samostanom ne na začetku samostanskega življenja še ne visi na Janezku; da ji je ta blizu, a ne dovolj. Janezek tudi še ni pravi moški; je še skromen, plašljiv, predvsem neodločen, negotov, skoraj ženski fant. Marjeta se odloči zanj najbrž šele na koncu drame, ko se vrne domov; vrne pa se ne k Janezku in/ali zaradi Janezka, ampak na domačijo⁴⁴; ta je njena ljubezen. Šele v samostanu spozna, da je domačija njena ljubezen. V to spoznanje pa jo porinejo prav nune in Pokoren, tj. samostansko življenje, ki ji ne omogoči izražanja ljubezni; ki jo v temelju razočara. Pokoren torej ne odkriva, kaj je, ampak uničuje v Marjeti-Jedert verski čut, ljubezen do Boga. ZKC je pozunanjena in vse manj božja Cerkev. Kar Pokoren spregovori o ljubezni, je tako splošno, neosebno, retorično, tako frazersko, da se zdi že cinično; ponavlja le besede, ki se jih je bil naučil; a enako bo mogel kasneje

ponavljati drug(ačn)e besede. Ker je inteligenčen, se jih bo enako dobro naučil; kot se jih je po vojni Mikuž⁴⁵.

Drama prehaja tudi na tem mestu v grotesko, v komedijo, Pokoren se skriva v spovednico, da bi neopazen prisostvoval zadnjemu srečanju med Marjeto in domačimi; ti so jo prišli obiskat; tudi Janezek. To je komedijski element: prikrivanje za paravanom. A je tudi moralni: pretvarjanje. Naj je še tako dobro mišljeno: v korist kandidatke; seveda tudi samostana. V bistvu namen posvečuje sredstvo; to je hotel poudariti Majcen. Duhovnik se dela, kot da je posvečen molitvi, tj. najtesnejšemu stiku z Bogom - »Sede v spovednico in odpre brevir pred seboj« -, zavestno se prikriva - »Tu ne bom na očeh nikomur« - zaradi namena: »od samega začetka moram videti vse.«

4

Kakor je na prvi pogled presenetljivo, pa je kljub temu res: opisovani model prikrivanja/nadzorovanja/prisluškovanja/poučenosti o vsem je veljal v predmodernem času, še v času začetnega liberalizma, za privilegij - dolžnost, nalogo - KC oz. Države, le s to notranjo razliko, da je ZKC videla v tem svojo zaslugo (brez te in takšne njene dejavnosti bi se ljudje-ovce izgubili in bi družba razpadla), medtem ko se je začetnim liberalcem-razsvetljencem silovito upirala, saj so jo - upravičeno - imeli za nedovoljen poseg v človekovo osebo, privatiteto, svobodo; za izraz avtoritarizma, ki preferira Družbo-Sistem nad človekom kot PO. Ti prvi meščani so bili pobožni, a so - predvsem kot protestanti, v tem je tudi eno od bistev protestantizma - gojili neposreden odnos med sabo in Bogom, ne pa med sabo in ZKC, tj. duhovščino kot paternalističnim razredom. Ta pomensko strukturalna razlika še danes opredeljuje razliko med KC in protestantskimi Cerkvami. Tudi zato je hudo škoda, da je ZKC na Slovenskem protestantizem zatrla; glej **Hrena**. In da je v Nemčiji prevladal luteranski, tj. gospodstveni tip protestantizma, ne tisti, iz katerega je nastalo moderno meščanstvo; ne tip v duhu Calvina itn. Slovensko in nemško hlapčevstvo izvira odtod; to je najbolj poudaril prav Cankar v **Hlapcih**.

Meščanski liberalizem poudarja tisto, kar poudarja v KC šele zadnji koncil: individualno osebo, njeno odgovornost predvsem pred vestjo in Bogom, ne pa pred zunanjimi znaki ZKC: pred družbenim v KC. Predmeščanski model je bila družba, v kateri je imela KC popolno oblast nad človekovim duhom in dušo, moralo in notranjim življenjem; nemalokje - poudarjeno na Slovenskem - pa tudi oblast nad telesi podanikov.

Župnik v **Hlapcih** doseže Jermanovo (učiteljevo) premestitev, tj. socialno izolacijo, družbeno državno kazen. Župnik v **Grči** gre še dlje, pokrene celoten aparat družbe, organizacijo, institucije, bolnišnico, časopisje, paciente itn.; vse to ima v rokah. Padre Giovanni sicer nima v rokah OVRE, tj. italijanske politične policije, a sodeluje z njo. Klerofašizem je tekmelec nacizma - recimo v Avstriji pod Dollfussom kot avstrofašizem -, s fašizmom in nacizmom pa kolaborira oz. prevzema od njega določene segmente v oblast; izrazito v Sloveniji, kjer se italijanska oblast vse bolj obrača na škofa Rožmana; pri njem

je sestanek v zimi 41/42, kjer sklenejo antikomunisti ustanoviti svoje vojaško zaščitne čete in to predlagajo Italijanom; pri Italijanih se temu upira vojska, ne fašistična stranka. Nazadnje pride celo do zaupnega razmerja nemških nacistov do škofa Rožmana; ta tudi potuje v Reich, na Gorenjsko na posvetovanja ali celo poročat; vsebina in narava pogovorov še nista jasni. - Model za vse to da kontrareformacija; glej Poniževega **Škofa Hrena**. Hren je - z vojaki -, ki vodi boj s protestantizmom, ta boj pa je obenem ponovno podrejanje družbe KC: KC je tu država v državi.

Za to gre. KC sme - s svojega vidika: mora - nadzorovati državo in družbo, da ne bi odpadli od ideološkega modela, na katerega pristaja. Ta ideološki model je na zunaj lahko različen: včeraj dobresedno državen, danes se prikriva pod masko cerkvenega socialnega nauka. Ni naključje, da je zanj v slovenski KC pristojen dr. Stres. To je točka, kjer se vežejo moral(k)a, socialiteta, paradržavnost, teologija, filozofija, ideologija, birokracija. Kdor obvlada to točko, je na komandnem položaju, kot so radi govorili vodilni partiji. Škof je bolj zunanji predstavnik KC, diplomat, drugi so uradniki pa obredniki, spet tretji dnevni propagandisti, recimo klerični časnikarji v tedniku Družina, medtem ko daje vodja medškofijske komisije Za pravičnost in mir osnovni ton in smer. Je močnejši kot nekdanji šef agitpropa. Kardelj in Kidrič sta združevala v sebi vse bistvene vloge: ideologa, partijskega šefa, planerja gospodarstva in razredne družbe, celo zunanjega ministra in generala; Kidrič je bil generallajtnant, torej tedaj najvišji čin Slovenca v vojski, Boris Kraigher in Maček sta bila le generalmajorja. Šef agitpropa - Ivan Bratko itn. - ali Ideološke komisije CKja Partije je bil le izvajavec omnipotentnega Vodje.

Ker je KC nadnarodna, kot rad poudarja prav Stres, je vezana na Vatikan; o tem Stres ne govori; so pa o tem govorili slovenski liberalci od Tavčarja in Aškercu naprej; tudi Torkar v **Preizkušnji**. Šele tam je osredotočena absolutna socialno državna - paradržavna - moč. Hren je deloval v imenu Vatikana, ne v imenu slovenstva, kaj šele v imenu EK Boga. Ta se izključuje z verskimi vojnami, pokoli. Verske vojne v Hrenovem času - glej tudi Aškercovega **Primoža Trubarja** - so izhajale iz ne povsem drugačne strukture kot vojna med antikomunizmom in antifašizmom. Tudi tedaj sta se imeli obe strani-gibanji za zgolj obrambni; kot se danes Srbi le branijo, se imajo le za žrtve. Prav analiza SD to potrdi. Prvi despot je aristokrat, baron Naletel, **Matiček**.

Če KC sodeluje s fevdalno državo in jo celo posveča v božjem imenu, sodeluje pri terorju nad svobodo ljudstva ter PO. (Glej Levstikovega in Jurčičevega **Tugomerja**: vlogo katoliških duhovnikov v germanizaciji in fevdalizaciji. Kasnejših takšnih primerov je vse polno.) To sodelovanje doseže vrh oz. se pokaže kot teror nad drugačemislečimi, drugačeverujočimi, drugačnimi v **Hlapcih** in **Grči**. Tedaj še ni komunistov. Celu socialisti - socialdemokrati - se šele polagoma ozaveščajo in organizirajo; glej **Zvestobo** iz konca prejšnjega stoletja pa **Blagor**, **Kralja**, **Hlapce**. Niso še nobena velika nevarnost. Predvsem pa - še - niso teroristi. Maksa ubije Kantor, Kantorja podpira Župnik; ga zaradi umora ne kliče na zagovor, niti ne na zagovor vesti; dela se, kot da o ničemer nič ne ve. - Znan preizkušen model. Ko sem vprašal visokega cerkvenega dostojanstvenika, doma s Štajerskega, kaj misli o partizanskem duhovniku Šmonu, mi je rezko odgovoril: »Ne poznam.« Takšna struktura ne omogoča dialoga. Ali brez dialoga ekskomunicira, ali zamolčuje; kar je današnja oblika terorja do smrti.

Ščuka in njegovi mečejo le kamenje, razbijajo šipe na oknih bogatinov in oblastnikov, kar je komaj kaj; a živijo v neizrečni bedi - dokumentirani s kriki Lužarice na koncu **Kralja**, v Kvedrove **Amerikancih** -, ki jo KC v liku omenjenih Župnikov tolerira, se zanjo ne zmeni, podpira izkoriščanje proletariata. Jerman je tako rekoč - še - sam; s peščico prijateljev, ki sploh - še - niso nasilni. Res je, da tedanja KC pozna Marxov **Komunistični manifest**; da ji je znana Pariška komuna z njenimi zločini; Komuno je Marx podprl. Torej lahko predvideva eskalacijo upornikov - proletariata -, ki se ozaveščajo in pripravljajo revolucijo. Če še ne - na Slovenskem - danes, tj. okrog preloma stoletij, pa jutri; in tako se je tudi zgodilo: jutri, med leti 1941 in 45.

A obenem je treba upoštevati, da je prav konservativni - fevdalizem podpirajoči avtoritarni - del KC zelo pripomogel k tej eskalaciji. Ne le k izgubi cerkvene verodostojnosti v območju verske morale - kako naj bo oblastniška KC krščanska v duhu EK, če podpira Kantorje, ne pa zatiranih delavcev? -, ampak prav k zaostrevanju razrednega boja. Ideologija avtorja in njegovih pozitivnih oseb v **Krvavi Španiji** - Jeločnika, čigar dramo podpira KA in vodilna tedanja slovenska cerkvena oblast - je eksplicitna: obdržanje-zadrževanje družbe, kakršna je (bila); nobenih bistvenih reform. Tu je Krek drugačen: oblikuje tisto, kar je postala kasneje krščanska demokracija, politično, socialno in ideološko. Je človek ljudstva in KC; oboje povezuje v nove oblike, ker to terjajo nove razmere; kar pa Evgen Lampe itn. ne razumejo. Na kulturnem terenu tudi Krek ne dovolj. KC kot uradna pred prvo vojno odklanja tako Cankarja kot impresioniste! Izidor Cankar s svojo linijo je izjema; je znanivec novih časov, antikonservativnih. A tudi on le do določene meje.

Kaj je bilo drugega pričakovati, če je bilo tako, kot opisujem, kot da je prišlo do obojestranskega ekskluziviranja? Kako odgovoriti na vprašanje: kdo je kriv? Oba. In kdo je bolj kriv? Se na to vprašanje da odgovoriti? Ali je bolj kriv tisti, ki je zatiral v imenu potentatov in krivične družbe, pa čeprav ni ubijal oz. ne tako množično kot kasneje stalinisti? A je v verskih vojnah prelival enako količino krvi in ni bil manj totalitaren od komunizma. (Glej **Hrena**.) Ali tisti, ki je nazadnje podivjal, ker se mu ni posrečilo vzpostaviti vsaj relativno znosne družbe, kakor sta jo vsak na svoji strani želela oblikovati Krek in Etbin Kristan, oba tudi dramatika in v dramah eksplicitno ideološka?

Sam se postavljam na stališče ekvidistance. Oba tekmeča skušam razumeti od znotraj: Hrena in Komisarja. Med vojno sem podpiral Komisarja, ker je bil na teroristični oblasti Hren oz. njegovi dediči; v 80. letih Kreka, ker je bila KC preganjana pod Komisarjevo oblastjo; v 50. letih itn. sem podpiral liberalno razsvetljenske oponente, kritike, nepodredljivce: Antigono, Simona, Kristijana, celó novo delovno in zatirano ljudstvo iz **Tople grede**, tega dediča ljudstva iz **Tiberija**, ki se je v mejnem primeru videlo tudi kot domobransko ljudstvo ali ostanki domobranske strani po vojni v Sloveniji (v **Vstajenju**).

Po zamenjavi avtoritarnega sistema s politično strankarsko pluralističnim 1990, še bolj pa - tokrat dokončno - po nastanku koalicije med potomci-dediči Rdečih in Črnih totalitaristov z blagoslovom plavih in oefarskih liberalcev pa je položaj bistveno drugačen. S sklenitvijo koalicije sta obe strani de facto priznali enaki naravi v preteklosti; zato enaki izhodišči v današnjosti. Obe sta s tem preteklost presegli, čeprav ne trdim, da vsi v obeh taborih in da vsi iskreno⁴⁶. Obe sta se odločili za drugačen tip terorja; ne več za avtoritaren, ampak za postmoderen. V takšnem novem zgodovinskem položaju je moja

načelna ekvidistanca še bolj utemeljena⁴⁷; le da jo razširjam tudi na liberalno razsvetljensko sredino, saj so postale vse tri pozicije v postmodernej strukturalno iste: brez karizme, brez identitete Terorja in boga, brez pristne vere v transcendenco; redukcija na novi milenarizem novega liberalizma, ki ga sotvori tudi liberalna ZKC⁴⁸. S stališča EK, ki ga zastopam, so vse tri pozicije realne in obenem neprimerne. Do njih sem načelno in empirično analitično kritičen.

V postmodernej je novo to, da je opisani model ZKC kot model prisluškovanja-spraševanja-opazovanja-nadzorovanja-prikrivanja-poučenosti o vsem postal iz privilegija ene skupine, državno družbeno oblastne, »privilegij« vseh skupin, vseh ljudi; torej demokratizacija nečesa, kar so imeli razsvetljenci za slabo. Zdaj se oprezuje-nadzoruje itn. vsakdo z vsakim. Ljudstvo, ki je pomenilo za prve pozitivne meščane idealno občestvo, sestavljeno iz svobodnih itn. PO, zdaj sicer ni svoje nasprotje - Drhal⁴⁹ -, je pa »sinteza« ali bolj točno določen tip prežemanja obojega. Ko je nekoč verski oblastnik prisluškoval hlapcu, kaj ta misli, je imel zavest, da to dela po božjem nareku; da je to njegova dolžnost, celo žrtev za drugega; z današnjega - predvsem pa z EK - stališča je takšna zavest perverzna, a tako so se oprezovalci razumeli. V postmodernej to poslanstvo - kot vsako poslanstvo, saj ni več ne Boga ne nikogaršnje karizme, le publiciteta in zvezdnitvo - odpade; ostane pa sama metoda. Ki je več kot metoda. Namen razsvetljencev je bil narediti družbo do kraja pregledno - nikjer nobenih tajnih zakonov, privilegijev, oblasti več. Vse mora(jo) biti pod nadzorom ljudstva, ljudi. Vsaka moč mora nastopati v imenu volivcev oz. zastopati ustrezno število ljudi; le tako je - v večinski oz. kvantitativni demokraciji - legalna in legitimna. Vsaka moč se mora zmerom znova - na zahtevo vsakogar - legitimirati: v javnosti.

Klasično meščanstvo je ohranilo pravico do varovanja zasebne intimne; v postmodernej tudi te ni več: rumeni tisk prodira do zadnjih skrivnosti osebe in njenega privatnega življenja. Novinarstvo ni več - kot je bilo v herojskih meščanskih časih - v službi velikih Idej, ampak prav te vsenadzorovanosti-vsepoučenosti, o kateri govorim. Ta ima poleg tega, da podpira demokratične mehanizme socialne kontrole, tudi to dobro plat, da krepi s svoje strani atmosfero, ki je ugodna za razvoj znanosti-uma; kaj je znanost drugega kot vsepoučenost? Pri tem nastopajo novi problemi: znanost prebija meje, ki so etične - kloniranje, bioinženiring itn. -, kar je vse v skladu z radikalno poroznim, odprtim, neblokiranim svetom; Slovenci v njem še nismo, a vstopamo vanj. Naše blokade so znamenje zaostalosti, tudi omejenosti v nacionalne meje⁵⁰.

V postmodernej je vsakdo vsakomur na razpolago; ta model zamenja ljubezen do drugega kot drugega⁵¹. Namesto ljubezni - Snežnine itn. - vserazpoložljivost, kar pomeni, da ni le Marjeta-Jedert na razpolago ZKC-Pokornu, ampak Pokoren enako Marjeti. S tem KC izgublja karizmo, izbranost, posebno nalogo; postaja le humanitarno karitativna. Prav je, da izgubi elitnost fevdalnega tipa; te ji Kristus ni podelil, to si je vzela sama. Če pa izgubi tudi svojo božjo naravo⁵², postane le eden od socialnih subjektov. To je osnovna dilema današnje KC.

Ni le Kristijan na razpolago Komisarju, ampak tudi narobe. S tem se neha model klavske - bratomorne, družinske in (med)narodne - vojne. V vojni sta si Stotnik in Polkovnik - Gabrijel in Mihael - na razpolago tako, da se drug

drugega ubijata. V - sveti - vojni more ostati pri življenju le eden; tragedija kaže, da se pobijeta medsebojno oba (Eteokles in Polinejkes). V postmoderni pa je načelo, da se ne pobijata-pobijamo. Da drug drugega spreminjamo najprej v proizvodne sile, nato v kibernetično informacijske, a ob pogoju, da smo si medsebojno predmeti uživanja. Da bi mogli čim več proizvajati, moramo več informirati; brez uspešnejših informacij ni uspešne produkcije.

Proces gre tako daleč, da se zdi ideologom informacijskega modela, kot da proizvodjanje prepušča odločilno mesto informiranju. Kar ni povsem točno; informiranje brez proizvodjanja postane larpurlartizem, izgubi osnovo-motor-pogonsko silo. Naj so novi predmeti-artikli še tako informacijske narave - od radia in telefona do televizije in najrazličnejših elektronskih komunikacijskih naprav -, če ne služijo zvečanju produkcije, ki producira predvsem stroje za produkcijo-informiranje (to pa niso informacijski stroji, ampak njihovi generatorji), se bo sistem sesul; človek je še zmerom - in bo ostal do konca - telo. Ne more preiti v duha, kot terjajo ideologi Informacijske dobe, ki vidijo duha v informaciji; to so novi gnostiki.

Prav zato je danes tako v modi - vlada huda potreba po tem - ezoterizem. Ezoterizem je ludistična igra z območji-toposi, katerim pripišemo naravo skrivnostnosti - magičnosti, neznanosti, iracionalnosti, fantastičnosti itn. -, potem pa ta območja raziskujemo, jih razkrivamo, ali pa tudi ne, če se želimo trajno igrati skrivalnice; odločitev za eno ali drugo je v naših rokah. Tudi slovenska recepcija Heideggerja poteka v tem duhu. (Ne pa moja iz 1956 in/ali 1959.) Tudi bit je skrita in se raz-kriva kot a-letheja. V Hribarjevi igri na srečo se kaže zdaj kot bit zdaj kot nič; čarovnija čarodeja. Pač narava lingvizma-retorike (označevalcev) kot bistva ludizma-postmoderne.

5

Razlika s sistemom samostana v **Ženinu** in Partije v **Aferi** je vidna. Prej je bilo nadzorovanje-vednost enosmeren proces, ki je prinašal prednosti le eni grupi. Zdaj gre za obojesmeren proces ali za vsesmeren. Prednosti dobijo lahko vse grupe in posamezniki; meja teh prednosti je stvarna empirična moč tega ali onega. A ne načelna, kot je bila v fevdalizmu, kjer so bili eni - hlapci, tlačani - izločeni iz medsebojne igre; ta se je odvijala le na liniji KC - država, papež - cesar. V postmoderni je vse igra, medtem ko se je v fevdalizmu zdelo, da gre vse zares. Komunizem-nacizem-(klero)fašizem so skušali to Resnost obnoviti s pomočjo milijonov žrtev in strašno prevaranih vernikov; s pomočjo do absurda radikaliziranega fascinantnega samoslepila⁵³.

Opisana sprememba je v zvezi tudi z izgubo duše v postmoderni; in vesti. Ker ni več notrine, ki je posvečena osebnemu Bogu, odkrivana v pogovoru-komunikaciji-meditaciji-kontemplaciji z Njim, ostane le zunanost; Z(unanja)KC in ne več NKC; le alienacija, reifikacija; le mehansko-elektronska Reč, ki je dobila z infuzijo naravo biološke vitalnosti, kot terja Deleuze, torej reč-žival, v katero je deformiran človek kot svobodna - božja - PO. (Glej Zajčevo **Mlado Bredo** itn.) Era Frankensteinov, mistrov Hydov, Drakul itn.

Namesto psihe kot krščanske duše je tu le še **Psiha** v Filipčičevem pomenu kot erotskoseksualna, kot psihologija, ta pa je postala psihedelika, ne le psihoanaliza. Žižek in njegovi Freuda prek Lacana pretvarjajo v čarovnika, ki kot sejmarski uslužbenec služi Družbi, ta pa si prek izjemno potenciranega območja komercializirane psihiatrije predvaja predstavo, da ima dušo; mora jo imeti, ker - to je dokaz - jo zdravi. Kaj je psihoanaliza drugega kot razkrivanje najbolj intimnih, zadnjih - dejansko že imputiranih, konstruiranih, po modelih-hipotezah potekajočih - skrivnosti PO? Da ostanejo te skrivnosti le v zdravnikovi specialistični ordinaciji, je moment postmoderne igre. Družba kot taka je utemeljena na popolni iradiaciji skrivnosti-podatkov.

Tu je vzrok, da slovensko postmoderno tako obvlada lacanovsko žižkovska psihoanaliza; da so ji podložne cele generacije nadarjenih fascinirancev, podobno kot pred vojno marksistov. Biti psihoanalitik, bodisi zdravnik bodisi filozof, kar je še bolj imenitno, pomeni videti družbo skozinskoz. Močnikov itn. metodologizem je dal mladim občutek, da so na odločilnih mestih sistema, odkoder vse vidijo, znajo vse razložiti. Znanstvena abra-kadabra teh metod - tega načela mišljenja - odkriva povsod, celo v nezavednem, abstraktne logične mehanizme; kdor jih pozna, verjame, da družbo obvlada. Prav tu je čer, kot bi ji rekli ti mojstri, Iztok Saksida itn., sami. Čer, ob kateri se razbija njihov napuh; njihovo samoslepljenje.

Medtem ko sta nekoč ZKC in Država, Župnika iz **Hlapcev** in **Grče** pa poslanci ter podjetniki Grozd, Gruden, Kantor, Broš res imeli moč, nad narodom, nad delavstvom, nad dušami, je moč psihoanalitikov in (psiho)sociologov ali politsociologov enako majhna kot moč današnjih poslancev, strankarskih voditeljev in podjetnikov. Tudi ko bo prišlo do razmaha kapitalizma-tržišča, ta moč ne bo bistveno večja. Bo in je že izjemno velika kot moč Sistema (postmoderne), ne pa kot moč posameznikov⁵⁴. Oblast po svetu imajo velike nadržane, anonimne korporacije, menedžerji se menjajo, morajo delati po nareku stroke, tržišča, optimalne učinkovitosti, pod kontrolo vseh mogočih dejavnikov; kot da so posamezniki le računalniško vodene figure, ki najdejavajo najboljše poteze, nekakšni šahisti, sicer dobro nagrajeni, a tudi oni hlapci v vlogi gospodarjev, postmoderni pol hlapci pol gospodarji, skrivenčena psevdosinteza nekdanje sanje-načrta začetnih meščanov, da bodo obenem popolni gospodarji in lastni ter narodovi-družbeni uslužbenci, medtem ko je bila moč Hermana Celjskega, Kantorja, Trajbasa, Bešnarja, Drenova, Komisarja in Komisarke, Vincenta in Menderja, Starega in Sivega itn. neznanstvena. SD - umetnost - je kazala, kako je ta moč v sebi načeta, kako jo rušijo tekmeci in sovražniki, a je ostajala; SD je uprizarjala velike osebnosti.

Teh postmoderna strukturalno ne omogoča več. **Psiha**, **Tartif**, že **Sadeži** itn. jasno kažejo, da so vsi ti novi gospodarji Slovenije pajaci, nebolgljenci, pohlepneži, **Kserkses**, ki dobivajo zadoščenje nazadnje le v fantaziranju, postajajo avtisti-narcisi, saj čutijo realiteto še bolj omejevalno, kot so jo čutili Kantorjevi, Hermanovi in Župnikovi zatiranci. V **Psihi** in/ali **Tartifu** ni niti sledu o možnosti, da bi kdo postal velika osebnost ali oseba, pa naj ima še toliko denarja ali naj je celo predsednik države⁵⁵. Demokratizacija je zares izvršena, čeprav pomeni strukturalno nekaj zelo drugega, kot pa so njeni projektanti pričakovali od nje. Z njihovo - optimistično - ideologijo si danes ne moremo nič pomagati, služi le za mistifikacijo, za prikrivanje realitete. Zato so ideologi Na-ROD-a in politično svobodne Družbe - posebno tisti, zbrani okrog NoRe pa

tudi drugi, tudi naivni zanosni udje SKS - danes še bolj smešni in zbudajo odpor, saj bi kot kritični misleci morali biti odgovorni. A niso in so se temu že vnaprej odpovedali, ko so se razglasili za pesnike mišljenja, ne za kritične filozofe a la Frankfurtska šola; res so »pesniki« v posmehljivi rabi tega izraza.

Hitri prehod strukturalno že obstoječe postmoderne v 70. letih - in tudi že analizirane, tako s strani Močnika in Žižka kot mene - k ideološki poeziji Na-ROD-a in Svobode na prelomu 80. v 90. leta pa še hitrejši zlom, izpraznitev te poezije oz. samoslečenje družbe-naroda med leti 1991 in 93, so Slovence postavili na trda tla. Točneje: v postmoderni ta tla niso trda; mehka so, porozna, ker je njena struktura kaozmos: ker se nihče do konca ne utopi v nezavedno-magmatično-htoničnem, za to skrbi celotni družbeni psihoideološki aparat, ta pa je ravno lacanizem ali v 80. letih lacanomarksizem ali neoklerikalni socialni moralizem kot nova oblika demokratiziranega modela bratovstvo-teror. Tu je čer teh junakov: mislijo, da razkrinkujejo oblastvena - gospostvena - razmerja, v resnici pa razkrinkujejo stara, ki niso več v veljavi - to je potegavščina, ki jo počnejo, a so sami njene prve žrtve -, in uveljavljajo nova: postmoderna kot novi sladki represivni aparat. Idilizem SKS sodeluje v tem sladkanju - sahariniziranju - slovenske družbe.

Nihče se ne dvigne - ne more dvigniti - na nekdanjo raven kozmosa, kakršen je bil v antični Grčiji ali v evropskem Novem veku, pri Newtonu/Descartesu in v neotomizmu, na točki Mahničja-Ušeničnika. Ta točka je nedosegljiva: ne negativno, kot ječa, ne pozitivno, kot odgovornost, disciplina, askeza, trd(n)ost vizije; vse to je bilo značilno za Kantorja, za Župnika iz **Hlapcev**, za Škofa iz **Sveče**, za podjetnika-lastnika Glavače iz **Zvestobe**, za vse **Hermance** Celjske, za Krima in Nino. Danes kot da s(m)o vsi luknjičavi, gnili, zavaljeni (askeza jogginga je igra-mask), blede, humani(stični), strpni, breztemeljni, prazni; kar niso karakterne lastnosti, ampak poteze sistema, ki nas opredeljuje: kaozmosa.

Tudi lepi, intelektualno skoraj veličastni napor Hribarja in njegove skupine, že od Strniše, Zajca, Šeliga, Jovanovića naprej, torej od konca 50. let, da bi vrnili kozmos v duhu kozmocentrizma, je zaman; je le maska; je le geslo, pod katerim se skriva kaozmos. Hribar bi rad postmoderno razložil kot kozmično; to pa je ravno njegova filozofsko-miselna sleparija. Da bi postala kozmična, mora nehati biti postmoderna, ludizem, reizem in magizem; mora regredirati v Newtonov-Descartesov in Lessingov-Vicov sistem, ki že zdavnaj niso več teocentrični, ampak vsaj napol antropocentrični, sploh ne krščanski v duhu EK, ampak znova poganski, obnavljajoči grško teologijo in kozmologijo, za grško pa dobro vemo, Vernantove in Meierjeve analize, da je kozmos zmerom pendant polisa, torej odvisen od družbe (človeka, tosvetnosti), v bistvu sociocentričen, če smo natančni; to je moj izraz.

Stara zaveza je prebila to mejo in še bolj EK. Če polis-kozmos ni utemeljen v božjem (zmerom je do neke mere, ker je Bog, s stališča EK, Stvarnik tega sveta in človeka ne zapusti), se že od nekdanj, odkar je prvič strukturalno nastal, nagiba v model kaozmosa, saj tragedija - že epa **Iliada** in **Odiseja**, že Heziodova **Teogonija**, tudi babilonski **Enuma eliš** itn. - na versko obvezen način sporoča, da je pol človeka in pol družbe v kaosu; da je celo kozmos le pogojno mogoče imeti za red, le v točki zadnjega rodu bogov, olimpijcev, pa še te razdevljejo strasti, pohlep, ljubosumje, tekmovalnost, ničemurnost itn., da pa je spodnji del kozmosa, ki ga naseljujejo stari bogovi in ki velja za

podzemlje, v katerem bivajo titani, pošasti, htonična bitja, še zmerom strašno močen⁵⁶. Oba dela sodelujeta.

Oresteja sicer kaže, kako se Erinije, ki so izvrševalke božje volje, spremenijo iz grozних bitij v mile Evmenide; a to je le en vidik procesa moralizacije kozmosa-polisa; drug vidik še kar naprej kaže temno plat: celotno delovanje Dioniza (v **Bakchantkah**). Evripid v tej drami dopolnjuje Ajshila iz **Oresteje**; obe drami skupaj dajeta razčlenjeno celoto. Ali Evripidovi **Heraklejevi otroci** in **Helena**, drama o blaznem hybrisu polboga-heroja, ki je bil moralni čistivec zla in gnusobe, in drama o milini ljudi-kraljev: egiptovskega kralja Proteusa, h kateremu je Heleno zaneslo. - Grški polis-kozmos torej teži v kaozmos, če - kolikor - ga ne navdihuje božje. Kaozmatizacija sveta pomeni tudi umikanje božjega vsaj iz strukturalne zavesti sistema (kozmosa), ki s tem postaja okolje (kaos).

Boj slovenskih lacanovcev zoper Zakon - njihov pristanek na Užitek - je boj don Kihota z mlino na veter; le da je bil vitez iz La Manche naivno prepričan, da se bori s pošastmi in je to počel iz plemenitih pobud, da bi obvaroval svet in prelepo devico, medtem ko so postmodernistični psihoanalitiki oz. filozofi manipulanti, saj dobro vedo, da že živijo v kaozmosu, zunaj Zakona, zunaj patriarhalnega avtoritarizma, v Rosa klubu in z Lilit, med kontrakulturo pop muzike in laksizmom sleherne morale, v trušču, ki ne dopušča vedro mirne komunikacije z Bogom⁵⁷. Tudi tišina meditacij je v tem okvirju zaigrana, saj je ludistično neobvezna; ena od mask, ki si jih nadeva v teatru postmoderne pomalomeščanjeni nomad.

Ti učenci Žižka in Močnika so - ne le simbolično - ideološki policaji današnje Slovenije; hiperinteligentni, kot je bil nekoč dr. Pokoren, saj se kažejo koristni: v nenehnih in prenidljivih socialnih, političnih, moralnih itn. analizah, s katerimi delajo vtis, da so v budni službi Družbe kot nevtralni znanstveniki. Njihov slog je - razen kadar jim kdo stopi na prste, tedaj pa ni bolj surovega zasebnega prepirljivca in užaljenca, kot sta Močnik in Hribar - navidez objektiv(istič)en, strokoven, nevtralen, prepričljivo pravičen, pogled iz točke, ki kot da ni vmešana v banalno bedo slovenskih vsakdanjih preprirov in družbe. Pač le lak na mehanizmu, ki ima, kot analiziram, povsem drugačno funkcijo: vse vrednostno razgraditi tako, da ni več (raz)ločitve⁵⁸ med dobrim in zlim, med Bogom in njegovo stvaritvijo; da ni med obema več prepada-niča, podanega v prvih poglavjih Geneze v Tori; da je vse-eno; da postmoderna ustrezno funkcionira, kljub temu, da vsak vleče na svojo stran, ker vidi predvsem ali le svoj - naš - užitek, pač kot kolektivni ali individualni narcis.

Takšna pa ni dramatika, kot sem že poudaril. Umetnost je zmerom tudi drugje, pa čeprav zmerom opravlja tudi ideološko vlogo. Zmerom je tudi versko-kulturna dejavnost: sled prisotnosti božjega na zemlji. Tudi v **Psihi** in **Tartifu**. S takšno in to dramatiko si ideologi SSS ne morejo pomagati, čeprav jo hvalijo. Kajti bistvena poteza postmoderne je tudi posmeh kot samoposmeh: kot ironična avtodestrukcija kaozmosa⁵⁹, ki se ima ideološko za sistem (kozmos). Posmehljivi umetniki delajo v kaozmos prave luknje; ne tiste, ki so značilne za kaozmatično mrežo; iz njih je ta mreža sestavljena, brez njih ne more biti mreža; je mreža namesto ječe.

Že Swift je vedel, da se da Guliverja enako dobro onemogočiti, če se ga zveže, če je za ta posel dovolj liliputancev, glej **Guliverjeva potovanja**; da ni potrebno ubijati; Swift sega dlje od Defoeovega **Robinsona**, ki je model

disciplinsko organizacijskega individualističnega moralnega prvega in na nov način herojskega meščanstva. - Gre za dva tipa lukenj: za simulirane, ki sestavljajo postmoderna net-work, in za odprtine na ono stran, medtem ko so kaozmatične luknje le naslikane na steno ječe, transformirane v mrežo, ki stiska človekovo svobodno dušo, ne da bi človek to opazil in ne da bi jo stisnila do smrti, kot to počne piton. Postmoderna drži človeka v stanju pol onemoglosti, iz katerega pa poganjajo najbolj pohlepne fantazije, prividi o človekovi vsemoči; torej radikalno samoslepljenje. Med Mehom in Poljancem na eni in Kserksesom pa plesavci **Tumorja** na drugi strani je navidez komaj opazna razlika, dejansko pa usodna: kot razlika med svobodo - Uršulina smrt v **Samorogu** - in norišnico - **Norci**.

6

V postmoderna je vsakdo psihoanalitik-amater; pa policaj-amater; pa politik-amater. V tem je bistvo panpolitizacije, ki je »panudbizacija« slovenske družbe. Odtod fantazme kot prisilne predstave nekaterih bistrih analitikov vsezarote, ki se borijo zoper jugoudbo z metodami »srbstva« kot strukturalne paranoje, zasledovalne manije; odtod neznanski uspeh teh »teorij«, ki iz delne pravilnosti, iz muhe, naredijo noro izmišljeno celoto, slona. Za sabo potegnejo sicer trezne socialne analitike, kot sta Marko Kos in Janez Jerovšek. Gre bolj za psihosocialno pogojene anankazme, ki jih proizvajajo psihoanalitiki sami, seveda amaterji, Edo Ravnikar⁶⁰; Ravnikarjeva teorija bi bila sijajen dramaturški zaplet za Rozmana-Rozo ali Filipčiča; je pa zelo negativna kot navidez objektivna razlaga slovenske panblokade. Sodi pač v depo današnje fantazmatike, ki se razširja kot požar.

Danes smo prepričani, da je bil tako rekoč vsak Slovenec sodelavec Udbe; ali vsaj nezaveden. Da je zato še danes - in bo do konca življenja - odvisen od možnega nadzora te jugoudbe, jugodbomafije; da ga ta vodi, ne da bi sam to opazil. UDBA vse ve, vse vidi, še danes: iz Beograda, z Dunaja in od povsod. UDBA razpolaga z informacijami o vsakomer: o njegovih grehih, šibkih točkah, napakah, zločinih. Udba je novi bog slovenstva, še hujša ali enako huda, le da metodološko različna od prejšnje, od klasične. Zoper njo se borimo tako, da jo sociopsihoanaliziramo; tako zavrača teorijo udbozarote liberallec in žižkovec Gantar.

Udbomafijo mami v luknje kaozmosa SSS, kjer se - da bi se - naenkrat skaže kot smešna, kot strah, ki je znotraj votel, zunaj ga pa nič ni. Tako teorija - že v 70. letih na pohodu kot terapevtska praksa - premaga prakso, um zaroto, cinizem, tako spoštovan pri Žižku, naivnost in gorečnost ideologov. Le da ciniki ne opazijo, da so sami najhujši ideologi: vročo ideologijo zarote, ki je tudi moment postmoderne, saj je vzeta iz stripa, iz boja med Batmanom in Čar(ovnic)o, iz Disneylanda, iz trivializirane pravljice-romance, zamenjujejo s cool teorijo pletenja analitičnih mrež kot deserviranjem sistema, kot razkrinkovanje skrivnosti, kot kritičnim ogledalom ezoterizma, kot novim centrom uma, ki je dejansko frankenštajnski.

Kaj je zarota drugega kot tajna mreža, mreža tajnih agentov? Agent 008 je infantilna varianta istega. Ni zastonj Žižek zmerom poudarjal, da gleda najrajši

italijanske kavbojke; ni zastoj najbolj učinkovit laboratorij za pletenje ideološke mreže postmoderne celotni ideološko propagandni aparat filmologije, od Mladine do Dnevnika, od Marcela Štefančiča ml. do Vrtovca. Skoz luknje mreže, ki je zarota, gledajo demokratični voverji kot Pokornovi dediči na bios, ki mrgoli kot ujet v mreži, potegnjeni z morskega dna, ki je na Slovenskem seveda Majcnova in Golieva **Mraka**, Cankarjeva **Dolina Šentflorjanska**, Grumova **Goga**, Ingoličev ribnik, v katerem leno plavajo **Krapi**, Rošev **Mokri dol**, Borov **Akvarij**, v katerega je padlo **vesolje**, v resnici pa mreža Jovanovičevih oficirjev, ki gojijo, gledajo, preučujejo svoje ljudi-živali, **Vojaška skrivnost**, le da je treba videti med oficirji in poskusnimi kuncu nenehno interakcijo-menjavo: eni so drugi, drugi so prvi.

Razlika s Cankarjem je le ta, da so pri Cankarju Mrakar, Maks, Poljanec, Dioniz itn. zaslutili prave odprtine v sistemu-ječi za narisano mrežo, v **Gogi** itn. pa žal ne. Prebivalci **Goge** in Majcnovega močvirja v **Prekopu** ne vedo, kje je odrešenje; zato bežijo v linč-upor in v fantazme, h Komisarju (**Afera**), Junaku (**Vstajenje**) in k sanjačem a la Klikot, ki piše pesmi in pisma v **Gogi**. Grum ve, da vse to nenehno opazovanje drugih ne pripelje nikamor; Afra in Tarbula sta noč in dan na balkonu, pri oknu, nič ne uide njunim pozornim očem - sta resnica dr. Pokorna -, a kaj sledi iz tega? Le tesnoba mreže, ki je vržena čez Gogo.

Ta tesnoba je tudi samostan v **Ženinu**, kot ga doživlja Pokoren, ki mora zato, da tesnoba ne bi ujela tudi njega svobodnjaka, človeka od drugod, jahati vsako jutro med svobodnimi travniki in obiskovati mlekarske kmete; Pokoren se ne zaveda, da jaha med kulisami, ki jih je naslikal Vavpotič za krstno predstavo **Goge**, med scenarijo, ki jo sanja Gapit, ki ljubi lutko namesto žive ženske in med obojim več ne razloči. Da so njegovi idilični kmetje v postmoderni naslikani na reklamne plakate; da je ves prostor-okolje postal v postmoderni umetelen ambient artiklov, kot sta pisala sredi 60. let Marko Pogačnik in Iztok Geister-Plamen. Da je vse teater-ječa, iz katere po tej poti ni izhoda; niti če bi bistveno bolj vroč junak od Pokorna jahal konja, ta je več kot mula: don Kihot Rosinanta. Znotraj te mreže-sveta je tudi James Bond le junak na platnu, le fantazma onanista. Postmodernizem je ultraonanizem.

Afere z oznovskimi dosjeji so sad in znamenje amaterskega policajstva kot ene od variant magične psihoanalize oz. demokratizacije-masovizacije Pokornovega opazovanja iz spovednice. Danes na Slovenskem vsakdo vidi v sočloveku - v drugem - istega amaterskega policajca, bivšega udovca, kot vidijo tega drugi v njem, sam pa je ta pogled drugih nase že ponotranjil, se z njim že poistil, se že pustil narediti za gnusno reč, kot je to tako sijajno opisoval Sartre že v 30. letih⁶¹. Biti amater policist je le druga stran vloge biti amater politik. Nekoč je bilo treba za dosego vloge politika študirati; pač ostanek visokega fevdalnega sistema (ne začetnega, ko so bili vsi roparski baroni, lumpenmilitaristi), ki ga je prvotno ali visoko meščanstvo sprejelo in nadaljevalo. V lumpensvetu postmoderne - SSS - to ni več potrebno; prišlo je do realizacije Descartesove postavke, da je um enakomerno porazdeljen med ljudmi; to je vrednostno moralno ontološka predpostavka razsvetljenstva⁶². Ta um se je, da bi bil pri vseh enak in isti, reduciriral na načelno obrekovanje, logos na sistematični dvom, na blebetanje, na sumničenje, analiza na razkrajanje, dialog na afazičnost krikov, narisanih v okvirčkih-zankah stripov (Baaaang!) itn. Ni naključje, da je serija **Magna Purga** eno najljubših branj

slovenskih postmodern(istič)nih intelektualcev. Branko Gradišnik kot sijajen prevajavec se pripravlja na to, da jo bo kongenialno poslovenil; pred nedavnim sem ga slišal to izjaviti na teve oddaji.

Danes je vsakdo, ki odkrije v sebi dovolj pohlepa, zavisti, tekmovalne strasti, to pa odkrije prej ko prej vsakdo, če je le vztrajen, prepričan, da je sposoben za politika; »izbor« politikov v starem in novem slovenskem parlamentu to dokazuje. Kar opažajo tudi vsi politiki, le da vsak izvzema sebe iz celote. Iz nje se izvzemajo tudi časnikarji - kot pleme in profesija; in zelo spretno smešijo, razkrinkujejo politike-amaterje, vse v duhu ludističnega posmeha, katerega estetsko popolna forma so politične karikature; tudi in predvsem Jurijeve. Jesih in Rudolf sta vse to kdaj že natančno uprizorila; na prehodu 60. v 70. leta. Realni svet je v času simulacijske postmoderne le »realizacija« projekta, scenarija, predloga. Živimo v Jesihovem in Rudolfovem svetu: v komediji **Pegam in Lambergar**⁶³.

A kaj ko vsi čutimo, koliko je vredno in kaj je to radikalno prisluškovanje drug drugemu, javno pranje umazanega perila, ki je postalo nacionalni šport in je banalna resnica vojaškega heroizma, o katerem blodi bivši funkcionar Udbe Janez J. Švajncer in današnji podpolkovnik pravljичno lepe, teve in sploh fantastične slovenske vojske, ta véliki sintetik humanizma, komunizma, nacionalizma in etabliranosti; neznansko se trudi, da bi bil zmerom v skladu z bogom trenutne dane države-družbe. Čutimo, da ni nič(vredno); da je nič. Da je realizacija nič, kakor ga je upesnjeval Hribar pred desetletjem in več, ko je bil Švajncer še v tedanji oblastniški biti-eliti, Zajc pa še dve desetletji prej, ko je bil tudi Hribar še mladi fanatik podmladek ultrapartijstva, na začetku 60. let. In, naj bom pravičen tudi do sebe, ko je uvidel teror komunistično revolucijskega bratovstva Mrak v **Maratu** in **Rdeči maši**, 1943 do 1945, v času, ko sem bil tudi sam, čeprav še bolj otrok kot mladenič, to je moje edino opravičilo, vernik maratovcev, občudovalec vosovcev in bi bil srečen, če bi me vzeli v Ozno - pa me niso, ker sem bil že navzven strahopetec, kot Hribar povsem pravilno ugotavlja o mojem značaju. In sem med vojno - pač paradoks mojega protoludizma, protopostmodernizma - bil tudi občudovalec Balantiča, vernik KC - ne sicer pristaš domobranstva -, torej v času, ko KC ni razkrinkoval le Bor, ampak mnogo bolj radikalno, odznatraj Majcen, pač kot ZKC (v **Mehu, Sveči, Ženinu**).

Zmerom se najde kdo, ki vidi globlje od drugih. Vsakdo od nas je kdaj - najbrž kar često - v samoslepilni fazi, umazanec, izdajavec, celo zločinec. To videti in priznati, se samorazkrinkati in javno udariti je posebna Zajčeva zasluga⁶⁴; čeprav Zajc ne verjame - ne omogoča -, da bi se mogel človek rešiti iz te umazane kondicije. Ne dopušča možnosti, da bi se človekova avtodestrukcija preobrnila prek novega pojmovanja kenozis v odrešenje: v Novega človeka; seveda ne socialno zgodovinskega v duhu milenarizma, ampak v duhovno-duševnega na poti k EK.

Med vojno sem bil celo že umazan liberalec, oprezna rit, ki je skrbel za lastno varnost, užitke, študij in je junaško reševanje splošnih problemov - Naroda, Razreda, Vere itn. - prepuščal drugim; te sem imel že kot otrok-mladenič za drhal, ki se pusti vleči za nos. Bil sem že tedaj cinik, kakršen je postal Žižek mnogo desetletij kasneje. Bil sem egoist in narcis; onanist in afazik.

Kaj naj še rečem kritičnega o sebi? Le to, da je prav takšno moje - niti ne težavno - priznavanje lastnih slabosti povsem v skladu s postmoderno. Ne skrivam jih, ker mi ne škodijo; ker me figo briga politični in vsakršni uspeh v javnosti; ker sem upokojenec in mi ni treba skrbeti za socialno promocijo v službi; ker sem marginalesc, ki gleda na druge in nase skoz luknje v mreži, skoz zanke kaozmosa, vedoč, da sem nedotakljiv. Kot Kajn? Kot ud indijske kaste najnižjih? Torej kot pristen lumpenstilist? Da. Zato so mi tako blizu Ščuka, Cunjar, do neke mere Mrva iz Cankarjeve **Vide**; tudi hedonisti iz Rudolfovega komedijskega univerzuma, retoriki iz Jesihovega. Nimam se za bistveno različnega od biomarionet v **Psihi**. Sem kot vsakdo drug.

Morda le z izjemo, da to vidim - čeprav vidi to še marsikdo, tudi Jesih itn. - in da zaradi tega ne obupujem; ne potapljam se le v zabavo, da bi prikriil - hribarjevski, zajčevski - obup. Čutim, da sem v stiku z božjim. Zdi se mi tragično, da tega ne čutijo drugi; oz. da taksirajo takšne občutke kot fantazme, psihoze, smešnosti. Zavedam se, da z njihovega vidika spadam v norišnico oz. grotesko. Kar pa me ne moti. Prav kasno nemško gotsko slikarstvo, na cerkvenih freskah, je rado podajalo posmeh drhali, ki je opazovala Jezusa, ki se je imel celo za Boga. Že od malega sem spremljal posmeh, ki ga je ljubljanska malomeščanščina namenjala Mraku kot čudakubedaku, ki igra Jezusa: pa se nikdar - o tem ni sledu - v nobeni drami ni čutil Boga ali Jezusa. Temu je le sledil; imel se je le za učenika-preroka, za nabija; kar pa je naloga slehernega kristjana.

Mrakovo dramatiko skoraj vsi Slovenci, posebej pa še kulturniki-umetniki odklanjajo tudi zato, ker jih je strah, da bi bili enako smešni, kot je bil Mrak. Inkreta, lada Kralja, že prej Kozaka in celo Smoleta itn. je najbolj strah tega: da te okolje ne jemlje zares; zato posnemajo Vidmarja, tega zmerom vzvišenega, suverenega in nemalo ciničnega gospoda, ki pa je, paradoks zgodbe, bil med redkimi, ki je Mraka spoštoval, se z njim družil, z njim diskutiral, cenil njegova mnenja. Sam menim, da je javna smešnost - smešenje preroka - skoraj pogoj, iniciacijska preizkušnja za človeka, ki se trudi biti neodvisen od javnega mnenja, od bratovstva-terorja družbe, ki postavlja norme obnašanju, mišljenju, oblačenju, vsemu. Žižkov - tudi moj nekdanji - cinizem je sredstvo, da bi človek z njim vnaprej smešil druge, le da ne bi bil smešen sam; oz. da bi bili vsi smešni, kar je potem norma in vse-enost. V tem je prednjačil mladostni Zupan, tudi mladostni Pirjevec.

Cankar je vedel, zakaj pristaja na prijateljev posmehljivi pogled; ni protestiral, ko ga je Smrekar stalno in hudo smešil. Res pa, da ga je smešil kot vse; glej obilico Smrekarjevih karikatur na témo slovenskih umetnikov, ne le podjetnikov in buržujev. Mrak je bil edinstven, ker se je pustil smešiti kot edini; v tem je bil močnejši od drugih; ni udarjal nazaj. Jaz bijem nazaj temeljito; do Mraka mi manjka toliko, da mojstra nikdar ne bom dosegel. Dosegel sem le to, da so moji spisi - vsaj spisi zadnjega časa, odkar sem se zmoget ločiti od NoRe, za politiko, za javnost »neuporabljivi«, kot jih točno označuje Bogataj; misli, da me žali, a mi v resnici daje prav, ne da bi se zavedal. Res sem surov barbar, kot mi tudi očita. Le tega ne ve, da to hočem: da vidim v neposredni uporabljivosti nekih - tudi mojih - stališč pristanek na ideologizacijo, na igro, na sistem kaozmosa, na solidarnost v skupni pajacariji ludizma. Sem ludist, a ne bi bil rad zgolj ludist.

Tudi ta moja razprava kaže, kaj bi rad bil. Ne kot izpolnitev želje-fantazme, ampak kot prodor romarja skoz steno ječe-tega sveta, kot se je to posrečilo Priorju, Uršuli, Sergeju, Mehu, Dionizu. Bogu prepuščam, da stori z mano, kar hoče; da naredi mojo »željo« za resničnost. Ali pa da odkloni tudi mojo prošnjo-molitev, ker ve, da nisem dovolj čist in vreden. Eno kot drugo bom sprejel sklonjene glave⁶⁵.

7

Že ko Majcen - v didaskaliji - naslika samostan, je poudarek jasen: »Sprejemnica v samostanu častitih sester - prostor pust in hladen ko šolska soba. V zadnji steni tri okna na vrt, ki sredi pomladi bujno poganja. Cenene nabožne slike med okni ... V levi duri v klavzuro; poleg teh duri vitel in zamreženo okno ... Sredi sobe pregrnjena miza z vazo umetnih rož ... Na vidnem mestu brezglasno niha stenska ura.«

Čeprav uradna KC s Pregljevo povestjo o življenju v samostanu - **Dom gospe matere Serafine** - ni bila zadovoljna, pa bi bila, če bi med vojno brala **Ženina**, z njim še manj. Danes, ko smo navajeni na vse drugačne naturalizme, nas opis niti od daleč ne škandalizira; ne opazimo, da bi bil neprijeten. Leta 1944 pa je desna/katoliška literatura živela v tradiciji Kocbekovih **Prvih pesmi** z njegovim slovesnim opisom ontološko verskega notranjega miru stvarstvarave-dežele, tj. toposa, v katerem so se uskladili svet in Cerkev, vas in cerkev, notrina in zunanost, bit in pojavnost, čas in večnost. Odtod - in iz Antona Vodnika, ki je nekaj let pred tem v **Žalostnih rokah** in **Vigilijah** silno ponotranjal svet v čutno duhovne razsežnosti, v videnja, ki kot da odkrivajo živo dušo reči - je rasla tradicija 30. let, Šalijeva v **Glasu tišine**, svet posvečenih starodavnih molitvenikov z zlato obrezo, ur, ki tiktakajo čas, a tako enakomerno, da povzročajo občutek maksimalne varnosti, saj nam oznanjajo, da stopamo v božjo brezčasnost; živali in ljudi, ki se harmonizirajo v esteticistična tihožitja itn.

Svet neverjetne zanesljivosti, zbranosti, trdnosti, sproščenosti, urejenosti, varnosti, ki ga je eden njegovih avtorjev, Kocbek, na začetku 30. let dinamiziral s prehodom v poganski zanos himen - po Claudelovem zgledu -, z namenom da bi se kaj premaknilo, oživel, vitaliziralo. Vse se je začelo gibati, s tem problematizirati, kajti gibanje sproža dejavnost, ta se diferencira, difference prehajajo v dialektiko, ta terja polemos, in Kocbeka je zaneslo - sredi 30. let - v simpatiziranje s špansko levo revolucijo, ravno nasprotno kot Jeločnik v **Krvavi Španiji**. Kocbekove himne so postajale politične, ne več v Heideggerjevem duhu na-ROD-ne oz. bitn(ostn)e. Čas se je radikaliziral v zgodovino, človekovi nekoč tako svečani počasni gibi - bitnostna zasanjanost narave - so začeli postajati nestrpna akcija. Priprava na slovensko levo revolucijo, v kateri se nato oblikuje NOBD(ramatika).

Majcen je drugje. Že na začetku ni bil na Kocbekovi liniji. Izhaja iz raztrganega, vznemirjenega, problemskega, kar vidimo že iz njegove drame iz prve vojne **Čudež**, 1915; analiza te me še čaka⁶⁶. Medtem ko je Kocbek zelo urejen dialektik, njegova dialektika je sistematična in harmonična, vse se mu

sklada v sintetiziran svet - Kocbekova poezija je vrh sintetizirajočega humanizma⁶⁷ -, vse, celo krvava revolucija, je blago, mirno, dobro, umno, zvito, obvladano, je Majcen dramatik paradoksalike, ki vse načjenja, lomi ali vsaj ostrí, vse polno je nasilij, neubranosti, grotesknosti, »nerodnosti«, nakazovanja, slepih poti, kolizij, mučnosti; že - čeprav z današnjega vidika še zelo human - uvod v kakofonijo, v dvanajsttinski sistem⁶⁸. Kot da je Kocbek blizu Debussyju, **Favnovemu popoldnevu**, Majcen pa Schönbergu. Med leti 1915 in 1925, od **Čudeža** do Mrakove **Obločnice**, se je dogodil bistven prelom v slovenski zgodovini, strukturi in zavesti. Ko bo izšla Kocbekova slavnostna igra, napisana za kočevski zbor slovenskih odposlancev jeseni 43 - gre za važen datum na poti slovenske državno politične osamosvojitve, Inkret mi je povedal, da jo je odkril, a jo ima pri sebi -, bo najbrž potrdila mojo sodbo o Kocbekovi umetnosti-svetu tudi v območju dramatike⁶⁹.

Ker je bil Majcen že na začetku drugje kot Kocbek, mu je bila tuja tudi pot tako Kocbekova v - »naivno«, ekstatično, aktivistično, zanosno, moralistično, milenaristično - Revolucijo kot pot tistih, ki so izhajali iz **Prvih pesmi**, te so iz srede 20. let, a so jih iz ontološke zunajtosvetnosti dimenzionirali v tosvetnost, celo v - prikrito - ideologijo; kot Šali, Beličič, Cevc, Čampa itn. Tudi tu je vzrok, da Majcna že sredi 20. let slovensko literarno zgodovino pisje oz. aktualna kulturna zavest ni imela več za živega ustvarjalca; ni je zanimal, ni ga bila zmožna slišati. Pregelj se je še do začetka 30. let boril za svoj svet; tedaj je tudi on odnehal. Uveljavila se je ti. nova stvarnost, in vsak, ki je hotel kaj veljati, se ji je moral priličiti: Jarc - z **Novemberskimi pesmimi** in **Liriko** -, Vodušek, Bevk - s **Kaplanom Martinom Čedermacom**, Klopčič - s **Preprostimi pesmimi**, brata Kralja, Josip Vidmar itn. Majcen je ostajal v ironični distanci do obeh usmeritev. Na sredi med njima. Točneje: drugje. Na robu⁷⁰.

Če je kaj tuje Šalijevega - dominsvetovskemu - duhu, potem je navedeni opis sprejemnice v samostanu; kaplanija v Kociprovem **Provizorju** kar diši od lepih, čeprav bolnih rož, od sveže narave mladega dekleta, čeprav na smrt bolnega, od nedolžne duše provizorja Trpina, čeprav umazano obrekovanega, od zdravja kmetov, čeprav polaščevalcev, egoistov, surovežev. Kociper v tej drami še drži zvezo z Antonom Vodnikom; svet je zanj božji, čeprav se dogaja v njem tragedija. A je moč svetnika - Trpina-trpina - tolikšna, da tragedijo spremeni v idilo.

Zato je pretres tolikšen, ko lumpenrevolucionarji in revolucijski realizatorji Zgodovine, zgodovinske družbe, z orožjem in s skrajno brezobzirnostjo in odločnostjo začnejo 41 udejanjati svoj projekt. Dozdaj varno mirna zemlja se je stresla v kataklizmi. V trgovino s kitajskim porcelanom - idilika se je dogajala v duhu slovenske esteticistične recepcije Gradnikove **Kitajske lirike**, ki je v 30. letih izredno močno vplivala - je vdrlo krdelo pobesnelih slonov in vse pomandralo: molitvenike, mir, negibnost, varnost, milino, nežnost, slike, klavirje, cerkve, zlate oltarje; po njih je začela teči kri - kot opisuje Kocbek v noveli **Ogenj**.

Zunajsvetna katoliška desnica na to ni bila pripravljena. Jeločnik pač. Jeločnik je živel v krogu Tomca; **Krvavo Španijo** bi lahko navdihnili tudi Ehrlich. Večina tedanje SKS, posebej njen kulturno umetniški del, pa je gojila konservativen ruralizem. Vemo, da je kmečki razred najdlje od zgodovine, od njenih sprememb, saj živi v skladu z enakomerno ponavljajočimi se ritmi narave, plodnosti in zime, katere prekinjajo le katastrofe, toče, nalivi, suše,

pozebe, kar se kaže v kmečkem nagnjenju do vseuničevalnih uporov, Medvedova drama **Za pravdo in srce** in Ponižev **Tahi**, do iracionalnih rebeliranj⁷¹, ne pa do smotrno umnih revolucij ali znanstvenih sprememb družbe. Glavno samoslepilo te smeri je bilo samoprepričevanje, da je kmetijski stan pri Slovencih daleč najbolj številen, pomemben, socialno trden, zato ne le neuničljiv, ampak tudi bistveno neprizadatenljiv s strani mestno buržoazno kapitalističnih in proletarsko marksističnih sunkov.

Prav Kociper - v **Goričancu**, v **Provizorju** itn. - še posebej opeva kmetiško nedotaknjenost; četudi so kmetje v sebi tudi zli - najčistejši je kmečki duhovnik -, pa so kot razred-plast najbolj - edino - pozitivni. Tako rekoč vsa desnica je pristala na prepričanje, da kmetom nihče nič ne more. Da bodo tudi komunisti opleli, ko se bodo zagrizli v podeželje; kmetje da jih bodo izpljunili. Desnica se ni zavedala, da so se prek različnih organizacij - Zveze kmečkih fantov in deklet itn. - v duhu delavsko kmečke alianse v drugi polovici komunisti že prelili h kmetom; prek idej narodno nacionalne revolucije, zveze s slovenstvom in rusovstvom tudi do velikih kmetov, ti. kulakov, prek idej razredne revolucije do kmečkega proletariata in podproletariata; da je bilo l. 1941 duhovno in delno organizacijsko že vse pripravljeno na vzbuh-izbruh ljudskih sil, ki bi postale ali lumpenproletarske ali zgolj barbarske, če jih ne bi usmerjala marksistična, tj. »znanstveno« utemeljena Partija; sintezo obojega podaja Božič v **Krišu**.

Ko je desnica to nepričakovano ali ne dovolj resno vzeto dejstvo polagoma zapopadla, je bilo že prepozno. Nekaj časa je vztrajala v trpnosti, ki ji je dal model Kociper z likom **Provizorja**. Trpin namreč ničesar ne stori v svojo obrambo. Čeprav je povsem nedolžen - zgolj obrekovan, od grdega okolja stiskan do smrti -, ne izda spovedne skrivnosti, niti ne skuša z razumno razlago odstraniti od sebe sum, da je oče nezakonskega otroka. Pretirano bi bilo reči, da uživa v prizadetosti s krivico. Pa vendar je v njem nekaj tega mazohizma, ki ga je gojila predvojna KC na Slovenskem kot željo - pripravljenost - na mučeništvo; Calderonov duh. Je pa bila ta pripravljenost bolj ideološko estetska, bolj čustveno kulturna, celo kolektiv(istič)no narcisistična, kot pa stvarna; bolj ideja-predstava kot trdna fakticiteta. Bolj želja kot volja.

Desnica si ni mogla zamišljati, da bi sovjetski model mogel zares preiti na Slovensko. V Rusiji je bilo sicer strašno, o tem so desni(čarski) časniki mnogo poročali: o preganjanju Cerkve, poročila niso bila iz trte zvita. A bilo je jasno, da se to dogaja za turškim gričem; da se sicer Partija neznansko trudi prenesti model državljansko bratomorne vojne v Slovenijo, da se ji je to posrečilo že s prenosom v Španijo, da pa je na Slovenskem katoliška stranka vendar v tako veliki večini, narod dober, nedolžen, nepokvarjen, zvest KC - Cankar bi rekel: hlapčevski -, da zato hudiču ne bo nasedel. Se je pa treba zoper hudiča boriti, ga razkrinkati, tudi v dramatikii - **Krvava Španija** -, ne pa se v tem pomembnem času ukvarjati s kritiko slabih in nesrečnih, zablodelih duhovnikov, kot se je Cajnkar v **Potopljenem svetu**. Uradna SKS mu je to ukvarjanje - usmeritev, drama - zamerila po isti logiki kot meni danes to, da se nočem udelejevati v strankarski politiki, ki da je bistvena, in se ubadam z avtoproblematizacijo SKS in realnega katolištva, kar samo cepi sile, kaže nasprotniku naše šibke točke in je s tem - vsaj objektivno - moje ravnanje izdajavsko; to so mi bivši krščanski prijatelji povedali v pismih; ne v enem⁷².

Včeraj sem bral v sobotni prilogi dnevnika Slovenec politično premišljevanje teologa prof. dr. Juhanta, enega od uradnih ideologov današnje ZKC na Slovenskem. Naj s tem v zvezi omenim le to, da potrjuje mojo presojo o vlogi in naravi teh teologov. Članek ima en sam cilj: prepričati SLS, da naj se združi s SKD. Ozadje namena je jasno: potem bo katoliška stranka najmočnejša. Spet bo mogla ona izbrati premiera. Potem bomo končno začeli (za)vladati; SLS je edinstveno kriva, ker tega ne razume in ne stori. Članek je strankarsko političen, taktično stateški. Niti sledu ni v njem o verskem; kot sploh pri Juhantu.

Nobeden od teh teologov nikoli ne pozabi opozoriti, da izhaja iz krščanstva kot etike; to je njihov stalni refren. A - in o tem hočem govoriti - ta krščanska etika, ta idejna izhodišča, s katerih potem teolog izvaja strankarske sklepe, so mu tako samoumevna, tako jasna, tako neproblematična, da jih omeni kot frazo, čeprav se tega ne zaveda. Tu sva si z Juhantom - pa Ocvirkom, Grilom itn. - popolnoma raznarazen. Po mojem bi se morali teologi - doktorji znanosti, verni ljudje - ukvarjati predvsem (ni nujno da izključno) s preučevanjem (pred)postavk, aksiomov, izhodišč, s teologijo, ki mora dobiti - v gibanju nove evangelizacije - nov stik s sociologijo, naukom o državi, o morali, o vrednotah, tudi o politiki. Vse te zveze je treba zelo na novo premisliti⁷³ - kot je učil Pirjevec, da je treba nanovo premisliti osnove evropske metafizike itn. Ni mogoče sprejemati Ušeničnikove ali Odarjeve ideološke baze. A če Juhant itn. ne sprejemajo te, katero sprejemajo? Katero filozofijo-teologijo učijo, če ne neotomizma? Koliko načelnih, teoretičnih knjig so napisali o tem? Te knjige bi mogle - in morale - izhajati že pod komunizmom; a so izhajali le Strletovi - lepi - teološki spisi in nekaj - zastarelega - Stresovega obračunavanja z Marxom in Heglom. Pač pa se je v zadnjih dveh letih vdrla povodenj politično strankarskih feljtonov, aktualističnih komentarjev in publicizma, ki imajo zgolj in izključno oblastniško konotacijo.

Delati se, kot da so osnove današnje slovenske krščanske vere povsem razvidne in znane, celo verjeti v to, ni dostojno filozofa, predvsem pa je nekrščansko; ne bojim se izreči te sodbe. Je ideologija kot taka. Ideologija pomeni držo-prakso, ki ne analizira lastnih izhodišč; jemlje jih kot samoumevna, saj so ta stališča dejansko le drugo ime za »naš« interes. Ni naključje, da Juhant - naivno - kar naprej uporablja zloženko »krščanski interesi«, »interesi kristjanov«. Kam je pretežna skrb za » krščanske interese«, tj. za interese ZKC pripeljala predvojno SKS, vemo. Le teologi tega nočejo vedeti, za vse zlo dolžijo Partijo. Kot da: če bi Partijo odstranili, bi bilo vse v redu in bi nadaljevali, kjer smo srečno živeli: v letu 1940. Ne sprašujejo se o tem, kaj je bilo v KC l. 1940 narobe, da je zmagala Partija; ni zmagala le, kot trdijo, s pomočjo Italijanov⁷⁴ - sic! -, sovjetov in bedasto pokvarjenih Angležev ter seveda s pomočjo nasilja.

Brez podrobne, temeljite in temeljne analize KC kot ZKC od francoske revolucije naprej, celo od Konstantina naprej bo KC nujno padala v ideologizem; ta pa jo bo še dodatno usmeril v politizem in polaščanje. Avtokritična avtoanaliza, avtorefleksija, celo avtoproblematizacija in avtodestrukcija določenih prvin ZKC so edina sredstva ne le za to, da postane KC spet kulturno - mišljenjsko - potentna, ampak da najde znova dostop do vere v duhu EK; potrebno je generalno čiščenje, a ne drugih, purizem-nacizem-razizem, ampak lastnega doma in gospodinjstva. Pregledati, ali je res Mati še

osnova EK? Ali je KC obračunala s paternalizmom, da ne govorim o avtoritarizmu? S hlapčevstvom? Je postavila vero na PO? Prav PO je tista, ki se ne more razviti, če se razvija le v konfrontaciji z drugimi, vzvišena nad drugimi, sama s sabo zadovoljna, samozadostna in če se svetu - drugemu kot drugemu - ne odpira.

Odpirati se mora tudi navznoter; eno gre skupaj z drugim. To odpiranje navznoter pa pomeni razpiranje vsakršnih ideoloških blokov, monolitov, nekritično sprejetih, ne znova preverjenih predpostavk. EK vera je nujno notranje povezana s Pasijonom; brez pasijona ni krščanstva. Vrh pasijona je križanje, je dvom in obup na križu, kot čudovito uči Sodja v **Pismih mrtvemu bratu**; v tem modelu je tudi vir Mlakarjevega, Maksovega, Jermanovega dvoma, Sergejevih nihanj, Petrovih padcev (Mrakov **Apostol Peter**). Človekova vera ne more biti pristna, če ne gre skoz trpljenje, preizkušnje, dvome, strah, suhoto duše; berimo, kaj pišejo o tem mistiki, Janez od Križa. Samoumevnost ni drža EK vere, ampak polaščevalske ideologije⁷⁵. To očitam Juhantu ter sorodnim teologom.

Najbrž se odprtosti bojijo; slutijo, kaj sledi iz nje: ob kritiki drugih, ta ostaja v sodobnem svetu nujna - apostoli so se ji kar precej odpovedovali in jo zamenjavali z milino strpnosti, z molitvijo za napačno usmerjene, apostolom je sledila slovenska KC med leti 1955 in 1991 -, sam jo obilno gojim in podpiram pri drugih, tudi pri teologih (odločilno je le, na koga meri, ali na politično strankarske tekmece, ali na repoganizacijo v temelju slovensko evropske družbe), je nujno potrebna avtokritika »naših« in našega⁷⁶, še bolj pa odprtost do drugih; celo do njihovih idej. Treba jih je pregledati, pa se odkrije, da vsakdo nekaj ve in da tudi najhujši repoganizatorji prinašajo določene novosti in pomembnosti, v zadnjih desetletjih se je Zahod neverjetno umsko razvil. V slovenski KC je o tem morda zadnji poročal Janžekovič v 50. letih v Novi poti, o Marcelu, Brunschwigu, Sartru itn.

Treba je biti odprt do vseh eksistenc. Eksistence pa ne pomenijo le njihovega človečanskega bistva, ki ga teologi zlahka sprejemajo na retoričen način, ampak kompleksnosti njihovih življenj, med katere sodi tudi politika kot politično eksistencialna opcija. Za EK kristjana je nemogoče pisati, kot pišejo Juhant, Stres itn., ki dobesedno posnemajo pisanje - model - liberalnega okolja, stil, ki se je uveljavil v politično socialni javnosti. Ne po slogu ne po strukturi misli jih ne moremo razločiti od liberalnih in polmarksističnih kolumnistov, le da so ti dostikrat bolj strokovni (Mihelj, Gantar, Štrajn ...). Povsem so padli v past liberalizma; in po strankarski usmerjenosti.

Danes navdušenje nad Hribarjevo, jutri prekletstvo nad njo, čeprav ostaja Hribarjeva pri istih nazorih, le strankarske simpatije menja oz. ideološko napada zdaj levico zdaj desnico. Teologi so odklonili mojo kritiko Hribarjeve - njene filozofije -, ko so bili z njo kot SKD v Demosu; tedaj sem uvidel, da jih zanima le taktika, ker jih zanima - le? - oblast.

Kar sem terjal od kristjanov in posebej duhovnikov - da so zunaj vseh grup, zunaj sleherne našosti, v osamljenosti na križu trpečega Kristusa in v stiku le z Bogom oz. da je KC kot ustanova zanje le materialno instrumentalni servis (čeprav vem, da je to moja zamisel komaj mogoče realno izvesti, saj je že prenašanje božje Besede, ki je dolžnost KC kot kulture-ustanove, obenem vzgoja in se zato ne more ločiti od idej časa, od interesov - a gre mi za poudarek, za pretežno usmeritev) -, terjam še bolj od teologov kot po svoje

središčnih točk Cerkve: v njihovi misli - logiji - bi se morala kot v odprtem prostoru srečavati vsa mišljenja, trpljenja, vere, izkušnje, milost in distanca, navdih in ljubezen do drugega. Le kot takšna struktura bo mišljenje teologov »nadmočno« ne le vsem ideologijam, ampak tudi »vsem« filozofijam. Ne bo postalo »pesniško« mišljenje v duhu Heideggerja in predsokratikov, torej magija, ampak versko mišljenje: tisti spoj med vero in kulturo, katerega artikulacija je eden od namenov te moje razprave in sploh mojega početja zadnja leta.

Očitno se je ZKC »nekaj« naučila iz polpreteklega obdobja; po mojem mnenju ravno napačen nauk. Naučila se je biti previdna - kar je povsem v duhu dr. Pokorna, ki mater prednico opozarja: »Providentia mater sapientiae«; odsvetuje ji, naj dovoli sestri Jedert posvetitev. Ne zaupati svoji moči, ampak kar naprej računati na to, da so komunisti (pre)močni; da se jih bo dalo odstraniti šele polagoma. Kogar je enkrat kača pičila, se boji zvite vrvi. SKS je danes še zmerom panična pred - zdaj že bivšimi - komunisti. Ta strah jo hromi; ji preprečuje jasen pogled in primerno usmeritev: v avtokritiko, ne pa v antikomunizem. Pod komunizmom je slovenska KC opravila bistveno več avtokritike - v marsičem se je približala koncilskemu duhu - kot danes; danes tiči v neverjetnem regresu.

Napačno je prepričanje, da je treba gojiti nenehno ukvarjanje s sovražnikom; da se je treba kar naprej bati sovražnika. Danes velja - vsaj med izrazitejšimi desničarji - prepričanje, da je imel povsem prav Ehrlich; da se SKS v letih 1941 do 43 ne bi smela vdajati idilizmu, čakanju, pasivnosti, patetiki žrtve(niščnosti); morala bi pri priči udariti po Partiji-OF, kot je svetoval Ehrlich; morala bi torej takoj organizirati domobranstvo. Res je, da ji to niso dopuščali okupatorji - vse do jeseni 43. Morda pa bi ji, če bi bila bolj javno izrazito klerofašistična - vsaj v ljubljanski pokrajini. In te težnje so med SKS bile.

Ker se je 1941 začela svetovna vojna tudi za Slovence in je vstopila v vojno zoper SZ Nemčija (in Italija), je bilo že takoj jasno, kdo objektivno brani KC na Slovenskem in kdo jo ogroža. Naj so bili zavezniki še tako liberalni, via facti so sodelovali s SZ, tj. s Partijo, kar se je tudi pokazalo v letu 1944, ko so povsem prešli od podpore Mihajloviću oz. kralju Petru k podpori Titu oz. partizanom. Medtem ko naj je bila Nemčija še tako zoperkrščanska, pač kot nacistična, in zoperslovenska, kot germansko šovinistično imperial(istič)na, objektivno je bila na strani slovenske ZKC, če je bila ta najbolj ogrožana od Partije; in je bila. Objektivna struktura je bila vidna že 1941; Ehrlich jo je (u)videl.

Se pravi: SKS se ne bi smela vdajati ideologiji sladkega mučeništva in žrtve, ker je bilo to prenevarno; ni bilo verska igra, ampak politična pomota - analiziram s stališča današnjih teologov-ideologov. Žrtveniška drža je do neke mere potrebna; brez nje ni svetih junakov, ki so se bili pripravljene žrtvovati za Vélike ideje, za Vero, tj. za ZKC. (Nacisti in komunisti so svoje moštvo sfanatizirali do višin žrtvovalskosti. KC ni smela zaostajati.) A ne tako, kot jo je uprizoril Kociper: da čaka Trpin le na božjo voljo, ki da bo ljudem odprla oči, po krivem obdolženo nedolžnost oprala krivde in svet vrnila v idilo. Kociper sam se je - po lastnem izkustvu trpnosti, v italijanski internaciji je preživel več kot leto dni, vse do avgusta 1943, kako strahotno zamujena leta, v katerih je Partija neznanosko aktivno delovala - ozavestil svoje zmotne drže, vidne tudi iz **Goričanca** in **Mertika**, tu gre za držo spominov na nekdanjo

vaško-kmečko idilo, in se v mescu dni preoblikoval v najhujšega aktivista, propagandista, oficirja, napadavca.

Današnji teologi-ideologi združujejo Pokornovo previdnost in Kociprovo novo skrajno dejavnost - tudi s simpatijo do vojaškosti, pokazali so jo v odobravanju slovenske domovinske vojne v desetih dneh 1991 oz. še bolj po tem, po dobljeni vojni -, trajno cerkveno zadržanost v sodbah in védenje, ki ga je imel še ne dvajsetletni Jeločnik v **Španiji**: da se je treba radikalno boriti, se ne slepiti s tem, da bo Bog Slovenijo izvzel iz težav, ampak biti pripravljen udariti, ko je za to primeren trenutek. Obnoviti duha, ki ga poetizira Debeljak v **Črni maši** - ob duhu verske žrtve duh svete verske vojne.

To je današnja smer oz. nauk iz polpretekle izkušnje, ki se mi zdi povsem napačen; seveda če gledamo s stališča EK. Z mojega stališča je potreben ravno nasproten obrat. Brez žrtev ni mogoč; a žrtve zanj niso bistvene. Jezus je sicer bil žrtev; vnaprej je vedel, da bo žrtvovan. A ni bil mazohist; v žrtev so ga spremenili drugi; sam je nanjo le pristal. Zanj je bilo bistveno, da odpira - razpira, osvobaja, tudi razbija - okove formalizma, ideologizma, militarizma, nacionalizma, legalizma itn., kar vse je obremenjevalo pravo vero s strani Judov in Rimljanov; da daje zgled in uči ljubezen do drugega kot drugega, do sirot in tujcev, ubogih in nezaščitenih vdov, celo do javnih grešnikov.

Če to prevedemo v današnji jezik, pomeni odprtost do komunistov, rabljev, liberalcev, vseh in vsega. Kristjan »računa«, da danes - vsaj na Slovenskem - ni pobesnelih stalinistov in nacionalistov, kot so v Srbiji ter na Hrvaškem; da zato ne bo klavna žrtev; ponavljam, vsaj danes ne. Bo pa moral žrtvovati tisto, kar po mojem ni krščansko: »krščanske interese«, politične, ekonomske, oblast. Tej - in sploh usmerjenosti v politično ekonomsko, v socialno moralno - se bo - bi - moral odpovedati; to bi bila ta »žrtev«. Dejansko: odpovedati bi se moral le grehu. Se osredotočiti na odreševanje; odreševanje je »metoda«, je cilj EK, ne »pravična« socialno moralna institucija.

Kociprov Trpin je tudi odreševal, saj je dal svetniški zgled. Tudi Debeljakovi pobiti domobranci odrešujejo, čeprav so vojaki; odrešujejo kot pobiti. A ker danes ne »računamo« s pobijanjem, njihov zgled ta hip ni aktualen; bolj je Trpinov. Najmanj odrešujejo Jeločnikovi vojaški pristaši starega - fevdalnega - režima, oficirji, privilegiranci, ki se odločijo za vojno zoper komunizem; njihovo krščanstvo je danes najmanj uporabljivo⁷⁷. »Uporabljiva« - a na skrajno težak način - je Snežna iz **Mladosti**. Tudi Smoletova Antigona. Pa Sergej. Pa Ambrozij. Če bi hoteli slovenski teologi delovati v duhu EK, bi morali v tedniku Družina, v dnevniku Slovenec itn., če se že hočejo boriti v aktualiteti, pisati o teh »idealnih« likih SD. Jih prevajati v dnevno življenje. Učiti ude SKS, kako naj ravnajo v posameznih primerih, da ne bi padali v ideološkost-polaščevalnost, ampak bi (p)ostajali EK zgledi.

Žal o čem takem - ali podobnem, o prevajanju Janeza od Križa, malega brata Karla, Edith Stein, apostola Pavla v vsakdanje življenje - pri slovenskih teologih ni niti med najbolj izobraženimi sledu. Med verniki prihaja kvečjemu do obnove idilizma; mislim na slikarstvo Šorlijeve, deloma tudi Metlikoviča. Pesniku Kuntnerju ni mogoče očitati direktnega idilizma, saj gre za poezijo žalosti, trpkosti, nesrečnosti: ugotavljanje propadanja slovenskega kmetstva, onesnaževanja lepe narave, usihanja človeškega. Pa vendar je pomenska struktura te poezije predpostavka idile: slovenska rodna zemlja bi morala biti

čista, lepa, dobra, plemenita; v bistvu je takšna, če je ne bi zle zunanje sile razkrajale.

EK kristjan nikakor ne bi smel misliti po tem modelu: da so zmerom krivi drugi. Jezusa niso ubili marsovci, ampak mi ljudje. ZKC je hotela naložiti krivdo - le ali predvsem - Judom, kar je bil eden njenih največjih grehov, zločinov in ideoloških (samo)prevar. Zato ni bilo Kocipru težko preiti v antisemitizem; in ultradesnici ob njem, tisti desnici, ki je začutila pri nacističnih Nemcih notranjo sorodnost. Njegov Trpin je absolutno nedolžen. Celotna krivda je na drugih, na pokvarjenem Korenjaku. Ta se nazadnje zave svojega zla, a struktura drame-sveta zato ni spremenjena. In ta struktura je opredelila tudi **Črno mašo, Vstajenje, Napad**. In današnje ideologe-teologe; je v bistvu ideološka. Predpostavka popolne nedolžnosti človeka - torej idilizma - je ideološka; ni realna in ni EK. Kajti po EK je bil edini popolnoma nedolžen le Jezus; in to zato, ker je Bog. Človek je v temelju kriv; tudi zato je moglo krščanstvo prevzeti grške momente, poleg Platona tragedijo.

IV

1

Paradoksi usode: celo Majcen, ki je skoz in skoz antiidilik, je v dveh dramah popustil idilizmu: v **Materah** skoraj povsem, v **Cesarju Janezu** v bistvu: v odnosu do Mete, do sanjanega kmetstva. Nekaj idilizma je tudi v **Ženinu**, a je nerazločljiv od posmeha⁷⁸. Samostana vsekakor ne slika idilično. Človek bi razumel, da samostanske sobe niso opremljene s kultiviranim pohištvom, z Jakopičevimi ali Van Goghovimi slikami. A zakaj je »pust in hladen kot šolska soba«? Pobožne nune obračajo vse pogled navznoter, k Bogu; tam je bogastvo in lepota, v molitvi, v duši. Nočejo imeti predmetov, ki bi jim odvrčali pozornost k nebistvenemu ali celo k užitkom, pa čeprav so ti kultivirani.

A eno je prazna soba, druga pusta in kot šolska. Poudarek na šolskosti je spet Majcnova »hudobija«: samostan dela enak učilnici, vojašnici, bolnišnici, tovarniški hali, torej nečemu zunanje disciplinskemu. To je posebej vidno zato, ker nun ne spremljamo pri njihovi pobožnosti; o vroči - pristni - molitvi v **Ženinu** ni sledu. Celo v **Mehu** ne; Meho ne moli kot goreč menih; v **Mehu** moli vaško kmečka množica, Eva s svojimi. A to je zunanje žebranje, pogansko, skoraj malikovanje. Morda je poleg izrekane - monotone - besede tudi čustvo, a je vprašanje, če je to čustvo v skladu z EK; če ne gre prej za čustvo kolektivitete, za občutek sopripadnosti, moči v občestvu, želje po skupni akciji, s katero bi žebrajoča grupa hotela narediti nekaj socialnega, neko učinkovitost. Če ni Bog - posvečanje, blagoslavljanje novega razpela pred

vasjo - le priložnost za izvrševanje vaškega socialnega obreda; zdi se, da je to. Gentilistični »kristjan« se še zaveda ne, da takšno početje ni EK; ker pač pozna en sam model-tip vere: kolektivno narodno ljudskega v duhu populistične predvojne slovenske KC, tako bogate s praznovanji, romanji, blagoslavljanjem, zunanjim bliščem, nastopi cerkvenih dostojanstvenikov, svečanimi mašami ipd. - kar je bilo še za janzeniste preblizu poganskemu.

Ko je Krek organiziral katoliške Slovence na vseh mogočih ravneh - od ekonomske do kulturne -, je pazil, da se ni odrekel temu »baročnemu« teatru, seveda baročnemu le simulacijsko, v razmerah, ko ni bilo več baročne vere in duha; da je gojil družabnost kolektivitete, sestankov, zdravic, navdušenja, čustva enotnosti. Dedoval ga je iz čitalniške dobe, a ga preoblikoval iz meščansko frakarskega, ta model se je izpe(va)l, Cankar ga je povsem osmešil v **Blagru** itn., v Govekarjevih narodnih igrah je posta(ja)l malomeščanski⁷⁹, v vsaj deloma verskega. Po eni strani ga je »rešil« iz liberalistične komično komedijske pozunanjenosti, sformaliziranosti, ker ga je spustil na ljudsko vaško kmetiško raven, po drugi strani pa je zlorabil EK, ker je vero uporabil za ferment pri organiziranju narodove družbe. Mahničeva linija - tudi z Ušeničnikom, nato z Ehrlichom in Tomcem, tudi z Jegličem in Rožmanom - si je sicer zelo prizadevala, da bi bila vera glavno - Jeglič je bil zato kar precej nezaupljiv do preveč organizacijsko družabnega Kreka -, a je to dosegala s fanatizmom, ki se je v vezavi s politično strankarskim in ideološkim oblastništvom oblikoval v nedobro zmes: v zoperrazsvetljensko - ta poudarek poslušamo še danes -, v pobožnostno za hlapce in deklet, a v avtoritarno za gospode, za kler; v nekaj perverznega, v spoj, ki ni razločeval med verskim in političnim, med pobožnim in oblastniškim⁸⁰. - V **Ženinu** je nosivka fanatične - histerične - vere Mica Pljuska, ne nune in duhovniki.

Kar so bile okrog preloma stoletij »cenene nabožne slike«, je danes Gasparijeva folkloristika. Poznam nekatere samostane, katoliške hiše, župnijske urade itn., a nisem videl v njih še niti ene reprodukcije Groharjevega **Macesna** ali **Črednika** ali **Krompirja**, pa so to po motiviki kmetiške slike; niti Jakopičevega **Slepca** ali **Sejavca** ali **Košnje**. Pač pa nekaj Perkovih pokrajinj, sicer pa vse sam Gaspari. Kar nekaj pove o mentaliteti - ne le kulturi, ampak kvaliteti in naravi vere - današnjih slovenskih klerikov. Potrjuje to, da je njihova vera gentilistična, folkloristična, narodnjaška, populistična. Zato jim je tako blizu tudi Pavčkov duh; intervjuji verskih časopisov so najčešči prav s Pavčkom - niti ne s Kuntnerjem. Kuntner je pristen, medtem ko Pavčka razganja nepreboljen, komaj zadržan, zaželjen triumfalizem, ruralizem, patos ekspanzivnosti Krvi, ki je prikrita pod varni mir dobre Zemlje-Kruha-Matere-Dedov. Opazil nisem niti slik Toneta Kralja, pa bi jih lahko imeli za idilistične, čeprav niso; so pesem čistosti in nedolžnosti, enostavnosti in skromnosti. Kralja nova stvarnosti ni priznala, izločila ga je že pred vojno, v 30. letih.

Rože v samostanu so »umetne«; zakaj bi bile umetne rože bliže Bogu kot naravne? Zakaj vdira lepota narave - pomladi - v samostan le od zunaj? Se mora kristjan res odpovedovati naravi-naravnosti, da bi bil všeč Bogu? Ni to pomota? - V to smer sugerira Majcen, saj kaže, da si je Pokoren lepo omogočil uživanje narave, telesa; le sestram se to odvzema. - Ura, ki brezglasno šteje čas, je simbol minljivosti. Spovednica, ki je glavni subjekt sprejemnice, pa vemo, čemu služi: opazovanju. - Odbijajoča podoba.

Iz pogovora med sestro Jolanto in Prednico spoznamo še nekaj zelo značilnega za odnose v samostanu oz. v ZKC; ne za odnose povsod in med vsemi, a (pre)često: trdost medsebojnosti. Verjamem, da je po eni strani trdost nujna, saj bi pretesna razmerja med nunami, menihi, duhovniki pripeljala do privatitete, ki je razmerja med ljudmi postavila med razmerja človeka z Bogom. Sprašujem pa se: kaj pa tam in tedaj, ko so razmerja z Bogom formalizirana, ritualizirana, pozunanjena; kam se potem obrnejo čustva klerikov in redovnic? V institucionalizaciji: v nabijanje ustanov s čustvi-strastmi, ki so ponavadi gorečnost, stremljivost, sla po uspehu ali izkazovanju lastnih prednosti, tudi večje molilne sposobnosti, večje »pobožnosti«, ta postane sredstvo tekme med kleriki. Redukcija na medosebne odnose torej ostane, vendar ne kot plemenita velikodušnost, kot blaga dobrot, kot strpen posluš, kot nežno prijateljstvo. Obrne se v tisto, kar je značilno tudi za politizacijo-ekonomizacijo KC, a se pojavi znotraj cerkvenega telesa. Se sicer prikriva, a zastruplja odnose v samostanu, v fari, med župnikom in kaplanom, celo med župnikom in farani - kot v primeru Gregorčiča v Gradišču nad Prvačino.

Če se takšen tip razmerij poveže s kolektivističnim fanatizmom, z investiranjem čustev-strasti-energije - emocionalnega življenja - v Organizacijo-Institucijo (Z)KC kot sakralno socialno, potem dobimo trdost navznoter in navzven, to trdost pa je mogoče prenesti le s skupnim žarenjem v identifikaciji s svetim - cerkvenim - Sistemom. Kar je še slabša različica. Na predvojnem Slovenskem zelo česta. Moralnost - versko zaslužnost - PO se v takšnem sistemu meri z njihovo askezo-samozatajevanjem, ostrino do sebe in drugih oz. s prisilo - zunanjo, disciplinsko, volitivno - prizanesljivostjo do drugih le takrat, ko tako terja taktika pridobivanja drugih za sveto ustanovo: da jih ne odbijemo; da jih pripeljemo v pravi hlev. A pri tem ne gre za resnično nagnjenje do konkretnega drugega; ta je le del števila, ki ga je treba pritegniti, da bo masa »našosti« še močnejša. - Šele če tako razumemo odnose v ZKC, razumemo, kaj je pomenilo Prešernovo udejanjanje neposredne ljubezni do Julije. Ne pravim, da je zgledno in krščansko. V svoji - še neobjavljeni - knjigi o Prešernovi poeziji z verskega stališča sem odkrival njeno poganskost. Treba je odkriti tudi njeno EK.

Sem ne sodi, pa vendar bi bilo treba čim prej narediti primerjalno analizo razmerja Prešeren - Baraga. Tudi Baraga se ni mogel vključiti v slovenski svet; ta za njegovo apostolsko gorečnost ni imel posluha. Janzenizem je pomemben v tem, da je vnašal na Slovensko evropskega disciplinskega, asketskega, s tem moralnega in delovnega duha. Je pa človeka zadrževal v območju uma in volje; čustev mu ni razvijal. Pa se je mogoče postaviti na stališče, da je krščanstvu primernejši janzenizem, tj. sklopa volja-um in moralnost-disciplina, kot pa romantika? Ni razvoj človeka - širitev njegove psihične skale - v skladu z božjo voljo? Če ni, potem je v nasprotju; potem konservativna drža razglasa vsako spremembo za zlo in išče merilo zmerom v polpreteklem obdobju; ker pa je bilo tudi vsako preteklo obdobje inovacija glede na prejšnje, je takšen konservativizem slep, neumen, naiven. Potem bi moral biti konservativec dosleden in vse meriti le s stališča Jezusove dobe. A kako to stališče pristno obnoviti? Hermenevtika pove, da tega načelno ni mogoče storiti. Kaj najprej se obnavljajo gibanja, ki uče vrnitev k virom; eno od takih je tudi slovensko heidggerjanstvo, vrnitev k predsokratski biti. Kritična analiza pove, da gre v

veliki meri za neomagizem. Nove ideje se često sklicujejo na stare ideje; z njimi dejansko manipulirajo, jih jemljejo za gesla in maske.

EK je velikodušno, verujoče, zato je prepričano, da je bil Prešernov dar v skladu z božjo voljo; in že prej Novalisov pa gibanje obeh Schleglov, od katerih je Friedrich postal v starejših letih celo zagret katoličan, pa že Schiller in Goethe itn. Da se je v teh osebah - kot srednikih - odkrilo, kar je bilo prej še nevidno; kar se je sklicevalo na provansalske trubadurje, na Abelarda, a se je od **Wertherja** naprej neznansko sprostilo in razmahnilo. V **Wertherju** ima melanholično samomorivsko obliko nesrečne ljubezni; tudi pri Prešernu. A ta oblika ni edino veljavna. Je le zunanja oblika nečesa notranjega, globoko duševnega, kar je samo na sebi silno ustvarjalno. Romantični zanos ni le diabolichen - kot pri Byronu; ali zagrenjen - kot pri Leopardiju. Obnovil je tudi krščansko vero. Teško je trditi, da ni značilen za Barago. Kako nove poudarke, razsežnosti vnaša v EK Cankarjevo hrepenenje, Kosovelova zmaga vere v Boga nad kozmičnim obupom, Gradnikova pomiritev po tragedijah strasti, Balantičev radikalni zanos slišanja Boga po strahotni zavesti greha, Strnišev pristanek na vedro svetniško držo - Priorja - po spoznanju globin zločina! Vse to je novo glede na prej, glede na doživljanje krščanstva recimo patra Romualda.

Teško bi zanikali, da ravno romantika ne obnavlja tistega božjega zanosu, ki so ga čutili prvi apostoli, da so se mogli, peščica neukih, napotiti v svet, govoriti filozofom v Atenah, izobražencem v Rimu, vsem brez izjeme, preprostim in prefinjenim. Ta zanos ne more nastati le na osnovi volje in razuma; tudi ne na osnovi moralne discipline. Je ogenj, ki vnema ves svet. Je navdih. Je ljubezen do drugih kot drugih, saj žene apostole k drugim; ne zadovoljuje se z odrešitvijo zgolj sebe⁸¹. Boga ne vidijo prvenstveno v templju ali v sinagogi, pri obredih in v zvezi s svetimi rečmi, ampak v konkretnih soljudeh: v dušah. To je pravi pomen Kristusovega obrata od judovskega h krščanskemu Bogu. Zapoved ljubezni do drugega kot drugega je tista, ki povzema vse ostale zakone. Res jo je Bog dal že v Tori; a se je razcvetela šele s Kristusom, v njegovem dejanju žrtve za ljudi je dobila poln pomen.

Slovenski janzenisti so bili nemalo obrnjeni vsak k sebi, v moralizmu utilitarni, skopi, nevelikodušni; cenzorji - tudi Prešerna, nadzorniki, ki so iskali predvsem greh, napake in odstopanja od prave cerkvene misli-dogmekonvencije. Takšna usmeritev mora zadušiti vsako velikopoteznost in s tem ustvarjalnost; tako vzgojen človek premišljuje predvsem o tem, česa ne sme storiti narobe, potem šele, kaj mora storiti prav, a ta prav je kar naprej spremljan od želje, da bi bil čim bližje socialnemu pravilu, ni pa zanos nesebične ljubezni, kot jo je Slovencem podal Prešeren - oz. kot jo je odprl Slovencem Bog prek Prešerna - in nazadnje udejanjila Simčičeva Snežna.

Julija je - poleg vprašljivih lastnosti, ki jih nosi in ki jih analiziram v omenjeni knjigi o Prešernu - sočlovek, ki je dvignjen pod nebo; pobožanstven; pa vendar ni Bog. Prešeren opozarja, da je največ pristno božjega v sočloveku. In ne v najbližjem; ne v rodovno družinskem, materi ali otroku. Prešeren napiše lepo pesem o **Nezakonski materi**. A daleč pretežni poudarek namenja Juliji. Odmislimo hedonistično libertarne in erotistične momente na ženskah, ki jih opeva, pa bomo našli nekaj, kar je bistveno EK: največjo vrednost Drugega človeka; to je bistvena pomenska struktura, ne naknadna vsebina in celo ideologizacija. Ta drugi človek je celo tujec; Prešeren z Julijo nikoli ne spregovori; pozna jo le od daleč; ona dolgo zanj ne ve. Še prava Slovenka ni

- vsaj po zavesti ne. Spada v drug socialni razred. Tudi poroči se v drug razred in v drugo nacijo. Torej je poudarjeno nekaj drugega. In prav v to drugo(stno) bitje se gre pesnik zaljubiti na radikalen način, tako da posveti temu Drugemu vse življenje; temu drugemu kot konkretno osebnemu. Iz banalno drugega postane veličastni Drugi.

Je kaka sled takšne posvetitve v razmerju dr. Pokorna do sestre Jedert, do katere koli druge sestre? Te sestre mu naj bi bile najbolj bližnje - sestre in bratje -, a je do njih kot uradnik do svojih podrejenih ali kot nadzornik do svojih delavcev. V Majcnovem samostanu ni sledu o pristnem bratovstvu ali sestrinstvu gorečega krščanskega tipa, kot ga kasneje - kot duhovno čutno občestvo - obnavlja Anton Vodnik; je pa kar precej sledu o terorju. Odnosi v tem samostanu so zunanje moralni, disciplinski, ne ljubezenski.

Morda je Baraga nekakšna sinteza dvojega: neznansko močne ljubezni do soljudi-drugih, bolj drugih od Indijancev si je težko predstavljati, bolj zavrženih, neizobraženih, neznanih, neuporabljivih, čudnih, marginalnih, obenem skrajno ogroženih, torej ubogih kot takih. Zanje dobesedno daruje svoje življenje, odide od doma k njim, živet v najtežje razmere, fizično in psihično. Med njimi je povsem sam. (Tako sam se je počutil Mrak med Slovenci, kot prerok med domorodci. Pa Kosovel, Balantič, Strniša, Majcen.) A ti drugi zunaj niso, vsaj dovolj ne, PO; so masa-rod, ki ga je treba krstiti, tj. pritegniti v KC, zato jih ne gleda dovolj personalne. Bodimo natančni: sam Baraga deluje zelo personalno; celo njegova osamljenost pomaga v tej smeri posebljanja. Drugi pa so mu množina. Zanje se - ves - daje, a kot do plurala; odtod do našosti ni daleč. Prej so oni, potem postanemo - ker smo znotraj KC - naši. Hvala Bogu Baraga ni imel časa - in najbrž ne potrebe, kot pravi apostol -, da bi kot uradnik, kot škof, kot paternalist izgrajeval indijansko našost; vleklo ga je naprej v puščavo pokristjanjevat. Institucionalizacijo Indijancev v KC je puščal drugim.

S stališča EK, kot ga razumem, ima to masovno krščevanje slabo stran; podal jo je tudi Smole v **Krstu**. Je blizu triumfalizmu - kar je, a kot pozitivno, začutil tudi Jeločnik in podal v drami **Unum est necessarium** prav to plat Barage oz. zadeve: slavospev, hvalo Cerkvi kot absolutni. Smole pokaže klavsko - nesimpatično, nekrščansko - stran množičnega pokristjanjevanja, ki pridobiva Cerkvi duše kot živali in reči. Kristijan sicer veruje, da je zakrament krsta odločilen; a se zdi, da je 19. stoletje in sploh preveč ritualistična KC v tem pretiravala; da je šlo v tridentinski KC - pač v duhu časa - za kvantifikacijo, za mehaniko, za tekmo z drugimi Cerkvami, tudi z mohamedanstvom, kdo bo imel več vernikom, v katerem Hlevu bo več ovčic, nazadnje pa, v kateri vojski bo več vojakov.

Natančno tako gleda na človeka - kot na maso, na rod (rod je le biologizacija mase, Narojenost namesto Materije, fašizacija namesto marksizacije) - Jeločnik v **Vstajenju**. Klerofašizem ni priznaval PO. Človeka je nagovarjal kot osebo predvsem zato, da ga je učil - disciplinsko asketske - samoodprave sleherne njegove zasebnosti, s tem pa v velikem delu tudi osebnosti, ustvarjalnosti, svobode; tako je učil Mladce Tomec, njihova ideologija pa je bila osnova domobranstva. Ljudje s(m)o postajali masa, a obenem usmerjena, udarna: kot aktivistična grupa, ki goji izjemno močna čustva; čustva pa so dediščina romantike, Prešerna. Le da so v klerofašizmu kolektiviv(istič)na: ljubezen do naših kot skupnosti, a kot do »apostolske«,

misijon(ar)ske, navzven v družbo, v osvajanje sveta usmerjene, vojaško verske - kar sledi od Konstantinove dobe, ko se država, vojaškost in vera zblížajo včasih do nerazpoznavnosti.

Baraga se ne ukvarja z drugimi kot s PO. Za to nima ne časa in najbrž ne daru-poslanstva; tudi zanimanja ne. Snežna posveti vse svoje življenje - ne le časovno, ampak v biti - Matjažu, svojemu rablju, da bi ga odrešila. Vprašanje je, koliko ljudi more kdo odrešiti. Misijonar se gotovo obrača na mnoge; tudi pisatelj, filozof, dramatik, znanstvenik. A ta njegov plat najbrž ne zadošča. Razvijal jo je zoperkrščanski Nietzsche kot ljubezen do daljnega, s čimer je hotel reči: do neznanega; ta pa je abstrakten. Nevarnost samotnega je, da izgubi konkretno PO; Nietzsche jo je. Nazadnje se je iz skrajne osamljenosti nomada, ki bega po pobočjih Alp, vrnil k Materi, pa vendar simbolično: k najbolj neposredni varnosti in otroškosti.

EK uči spoj človekove samote - nepotopljenosti v kolektiv - s konkretno osebno ljubeznijo do drugega kot do PO. Priznam, da ima pri tem katoliški duhovnik strukturalne težave; sam se ne sme - v nasprotju z protestantskim - vezati na nobeno PO. Protestantski izrabijo to svobodo, kot opisuje angleški roman od Richardsna do Dickensa ali Mereditha prek Austinove, za sklepanje skrajno konvencionalnih porok, malomeščanskih zakonskih zvez; če je pri teh utilitarističnih moralistih kaj skrajno, je njihov odpor do sleherne skrajnosti, torej tudi do jezusovske ljubezni-žrtve-daru. Pa vendar se da razločiti med katoliškim duhovnikom, ki je - ali vsaj skuša biti - v odnosu do vsakega človeka neposreden, dober, zaskrbljen, odprt in z njim deli njegovo bolečino, pa katoliškim duhovnikom, ki je uradnik, diplomat, državnik, politik, ideolog in ki zanimanje za PO le igra kot hinavski retorik; žal ZKC kar precej vzgaja k tej simulaciji. Pokoren se je niti ne zaveda, tako nadarjeno jo je ponotrnil.

Majcen ni kak poseben mojster podajanja neposredne ljubezni med dvema ali enega do drugega. V **Kasiji** je Ivančič izdajavec, ki deklo uporablja zaradi zadoščanja svojim erotično seksualnim potrebam; Kasija je podana kot žrtev. V **Prekopu** je Kamila sicer - enako kot Kasija Ivančiču - zvesta Čopu, a je sama na sebi mitsko alegorično bitje; Čopova energija, pozornost, strast je usmerjena v družbeno tehnično dejavnost, v zidavo prekopov, ne k sočloveku. **Dediči nebeškega kraljestva** so veličastna - žal dozdej povsem nerazumljena - drama o EK ljubezni; morda je prav tu model za EK ljubezen. A tudi v njih ni razmerja med dvema; pač pa razmerje med otroki kot grupo, med spreobrnjeno Polkornico in ljudmi v stiski, ki se jim daje, med Zdravnikom-Jezusom in vsem svetom. Meho živi zgolj za Marijo, stara lebarka sprejme - ne posebno vredno - Julko za snaho iz družinsko etičnih razlogov, **Materi**. Sergej uporabi vso svojo moralno moč, da ostane Viktoriji oddaljen, da se ne preda erotsko krščanski ljubezni, v sebi s skrajno askezo goji nekakšno tujost ljudem. Odmaknjenost, ki je pri Župniku preprosta uradniškost, občutek članstva v posvečeni Ustanovi, povzroča pri kaplanu, ki po duši ni uradnik, neljube duševne posledice, neko trdost značaja, kar ima celo tragično posledico; da se Viktorija spolno in osebno(stno) izgubi, zmede, pade v pošastno trpljenje in ponižanje, v ječo perverznega, najbolj nekrščanskega razmerja, v katerega jo (pri)sili lastni klerikalno hlapčevsko sadistično pokvarjeni oče Mrgoda, nazadnje pa - najbrž - stori samomor, čeprav v skrajni duševni zmedenosti, saj ji je skok-padeč v narasli hudourniški potok edini izhod iz stiske; **Brez sveče**.

Kaplan se začenja polagoma zavedati, da je kriv, ker se ji ni dovolj posvetil; ker je od instinktivnega strahu pred tem, da bi se vanjo spolno erotsko zaljubil, bežal od nje. Ni je usmerjal v držo svetnice; puščal jo je, da raste kot divja roža. Preveč je prepuščal njeno vzgojo Bogu; pa jo je prepustil slučaju, okolju, zlu. Bil je, kot kristjan, dolžan pomagati ji, saj je bila preprosto kmečko dekle, pastirica, čeprav z izjemnimi karizmami, on pa študiran duhovnik, povrh vsega še pameten, izobražen. Morda je bila s tem zamujena izjemna priložnost: da dobimo Slovenci svetnico. Bog - v duhu drugega Vaticanuma - terja od človeka kot od PO sodelovanje. A ne le s samoodpovedovanjem v Tomčevem in Ehrlichovem duhu, ampak s posvečanjem drugemu; ne le - spet v Tomčevem in Ehrlichovem duhu - kot posvečanje drugim, da bi jih pritegnili v našo grupo, tako je ravnal tudi Grozde, tako so ga (na)učili, ampak kot Snežna z Matjažem, kot Ješua z Antipatrom, **Herodes Magnus**, kot Prešeren s Čopom in Smoletom oz. vsak od njiju z drugima dvema udoma trojke, **Spoved lučnim bratom**, kot Mlakar s Pavlo, **Romantične duše** itn.: do kraja poosebljeno, v razmerju, v katerem je drugi zmerom cilj in ne sredstvo (pridobivanja za našo grupo-Cerkev).

Cerkev kot božje občestvo zaradi navzočnosti Boga v nji lahko vsakomur kot PO veliko pomaga, zmanjšuje njegovo socialno osamljenost, čeprav mu obenem lahko precej škodi, saj mu daje varnost, ki je človek na tem svetu ne sme imeti; varen sme biti le v Bogu, ne v Cerkvi kot Družbi. Cerkev nikdar ne more nadomestiti neposrednosti razmerja, ki ga ima človek do Boga, tudi Antipater do Ješue kot Jezusa, in po tej poti do sočloveka, v katerem najbolj pristno nastopa Bog, saj ni nobena reč tega sveta - tudi noben zakrament, nobena posvečena cerkev, nobeno najsvetejše v templju - tako blizu Bogu ali tako delano po božji podobi, kot je to ravno človek. Človekova duša je najbolj svet oltar in monštranca in hostija; zato vodi vsak ritualizem proč od Boga; obredi so pomožna sredstva za bližanje Bogu in za odrešenje, ne središče vere. Pač pa so središče pozunanjene vere, repoganizirane: idolatrije.

Prav tega je Slovence najbolj naučil Prešeren: pod svojim libertarnim erotizmom. Malokdo na Slovenskem je tako kot on globoko - usodno, čeprav tudi milostno - razumel človekovo posvečenost drugemu kot bistvo človekove božje narave⁸².

2

Brez sveče⁸³ je v bistvu tragedija - tragični nesporazum - človeka, ki je narejen za ljubezen do drugega, za neposredno krščansko (od)reševanje bližnjega, pa se v KC ne znajde, Kristusovo zapoved narobe razume, preveč v duhu institucionalizma, preveč pazi na čistost Cerkve kot svete Ustanove, namesto da bi tudi Cerkev podredil odrešenju (so)človeka.

Cerkev je Jezus ustanovil za odreševanje, ne pa ljudi določil, da ji - kot alienirani triumfalistični nedotakljivi Veličini - služijo. Sergej je svojo napakogreh razumel. Zato se je odločil - je človek izjemne volje in samoodpovedi -, da jo popravi, kolikor se da; da se kaznuje za greh; da se (s)pokori. A ne na larpurlartističen način kot Župnik in Škof, z askezo zaradi askeze - kot da bi

Bogu bilo kaj do takšnih rekordov in dokazovanj volje, ki ne služijo odreševanju bližnjega, takšni tehnicizmi so mnogo bliže budizmu, praktikam joge ipd. -, ampak tako, da bo služil sočloveku, drugemu, tistemu, ki je pomoči najbolj potreben: otroku, novorojencu, nezakonskemu - ali vsaj od zunajzakonskega očeta spočetemu, s tem že vnaprej osramočenemu, marginaliziranemu, za predmet socialnega sadizma kot grešni kozel izbranemu - sinu umrle Viktorije. To ni humanizem, ampak razumevanje božje Besede v duhu EK.

Sergej hoče združiti kaplanstvo - službo KC - s samarijanstvom, ki ga je dal Jezus za osnovni zgled. A ZKC - Škof - reagira kot judovski farizeji: več ji je do ohranjanja konvencionalne čistosti, ugleda - predvsem se boji škandala, pohujšanja, sramote - kot do pomoči bližnjemu. Jezus je kršil silno pomembne zapovedi o spoštovanju Sabatha ipd., da bi pomagal bližnjemu; to je zgled za EK. Sergej se odpove kaplanstvu - je prisiljen sprejeti to odpoved - šele tedaj, ko ga ZKC postavi pred zanj nerešljivo dilemo; ali otrok ali duhovništvo. Oziroma: dilemo reši brez sinteze. Nerad preneha biti duhovnik; a ve, kaj je bolj važno.

Majcen jasno pokaže na krivdo ZKC, ki se s takšnimi dejanji - enako kot z današnjim politizmom, ki je le slabo prikrit - oddaljuje od EK. To krivdo je KC enkrat že plačala; se zanjo pokorila skoraj pol stoletja pod terorjem Partije. A kot da se ni nič naučila; vsaj njen javno vidni del ne. Slepota - naduto - ponavlja staro napako ali točneje greh; drvi v hybris. S tem v novo tragedijo. Takšna je pač narava človeka in človeškega dela KC: samozaslepljenost v napuhu⁸⁴.

Cesar Janez je komedija, zato ne prodira v tragične ljubezenske odnose med ljudmi; **Revolucija** variira **Svečo**. Le da gre v nji za odnos očeta in sina; bolj: očeta do sina. Oče - profesor Stvarnik - živi v blodnjah, teorijah, abstrakcijah, verskih zakonih, ki pa jim manjka tisto, kar je za krščanstvo bistveno: neposredna konkretizacija v odnosu do drugega. Profesor ne vidi stvarne realitete - ni ne Stvarnik ne stvaren - in ne življenja svojega sina; ta pa je spregledal, uvidel, kaj tiči za OF: lumpenstalinizem. Najbrž se je - s stališča EK - sin Vanja zmotil, ker se je vpisal v domobrance ali v PlaGo kot v vojsko. A se tega zaveda; nase jemlje breme te krivde - morebitnega ubijanja -, ker je prepričan, da je mogoče in da je dolžen zaustaviti absolutno zlo stalinizma (obraniti življenje od Partije drugače mislečih Slovencev) le z nasilno obrambo.

Analogno jemljem sam nase breme krivde, ker sem v tej razpravi in sorodnih (pre)surov, brezobziren⁸⁵, z bližnjimi ravnam tako, ko jih - Stresa, Juhanta, Ocvirka, Hribarjeva, Žižka, Močnika, Peterleta in številne osebe, a vse javne, torej odgovorne pred javnostjo, tudi pred mano, že vnaprej pristale na to, da dajejo odgovore na javno kritiko - stresam, napadam, razkrinkujem, skorajda (le z besedami) pretepam. Za to sem se odločil, ker me drugače nihče ne sliši; ne oni ne tisti, ki jim tudi govorim. Želel sem - kot Sergej - združiti oboje: blagost v odnosu do drugih in resnicoljubnost. A ni šlo. Blagih besed, ki sem jih - in nemalo - nekaj zadnjih let pošiljal med Slovence, posebno med ude SKS, ni nihče percipiral; nihče me ni poslušal, ker je ali prevelik trušč ob premočevanju ali pa govori velika večina jezik politike, tj. nadletavanja, in mojega jezika ne upoštevajo. Zato izbiram manjše zlo: ne skladnost z nasvetom KC, naj bo dialog blag in strpen, naj ne omenja PO, ampak le ideje

itn. - tako mi svetujejo teologi -, kajti ta nasvet in takšna praksa nimata učinka, ne pretreseta napačno ravnanja. Upoštevam tisto skladnost s terjatvijo krščanstva, da je treba za vsako ceno govoriti resnico, tisto, kar imaš za resnico in to tako dolgo, dokler te o nasprotnem ne prepričajo.

Ne jemljem v roke puške. Nikomur ne kratim nič socialno institucionalnega, kot so domobranci partizanom in udom OF, ko so jih zapirali, ali kot ZKC tedaj, če ogrne svojega uda, s katerim se ne strinja, v »zaroto molka«. Zgolj govorim - pišem v javnosti; niti ne ali komaj kaj v dnevnem časopisju. Temu se zavestno odpovedujem, da svoje misli ne bi reduciral na politično aktualistično tekmo premočevanja. Ostajam v strokovni literaturi; pišem slog, ki je težko dostopen, čeprav obvladam tudi novinarsko efektnega. A ne smem molčati. Bog mi bo »sodil«. Ljudje, ki me sodijo - KC -, pa naj upoštevajo moj zagovor. Sprejemam pokoro; si jo že sproti nalagam z odpovedjo užitek, h katerim sem zelo nagnjen. Nisem se pa pripravljen odpovedati svojemu ravnanju; pri njem nameravam vztrajati.

Spovednike in kristjane prosim, naj mi ne svetujejo molka, tihega trpljenja človeka, ki ve, da ima prav, a se raje odpove javni besedi, kot da bi koga užalil. Takšnih nasvetov sem dobil kar precej. Načelno in praktično jih zavračam⁸⁶. Jezus ni trpel potihem. Ne le da je umrl vsem - človeštvu, zgodovini - na očeh, ampak je celo fizično podrli stojnice Judom, ki so iz vere delali trgovino; duh ekonomizma. Ravnal je »politično« anacionalno in antinacionalno in s tem a(nti)politično, ko je sprejel rimskega stotnika; ravnal je »amoralno«, ko je odšel v hišo cestnarja, kjer so bile tudi hotnice. Jezus je farizeje kritiziral z najostrejšimi besedami; neenkrat zakričal nad bližnjimi, da je v njih hudič. (Kolikokrat je to ponavljal kler - od papežev navzdol.) In Peter, ki ga je Jezus »brezobzirno« opozoril, ni bil drugi, Rimljan, komunist, ampak »naš« človek, Jezusu najbližji, nanj je celo stavil Cerkev; torej je šlo za primer avtokritike našosti.

Profesor Stvarnik je pustil sina samega; ne kot Bog-Stvarnik, ki je dezorientiranemu človeku poslal lastnega Sina v pomoč. Majcen naredi v **Revoluciji** strašno grotesko: Profesor igra boga stvarnika in dejansko pošlje lastnega sina, Vanjo, v odkup za grehe ljudi. Ljudi? Tu je čer. Za lastno zmoto! V odkup za lasten greh, ker je sodeloval z OF in lumpenisti-zločinci. Prav zato profesor ni Bog; Bogu ni treba odkupovati sebe, ker je po definiciji popoln, brezgrešen⁸⁷. Stvarnik bi moral poslati v odkup - za svoje grehe in za tiste grehe, ki jih prisoja drugim, celo sinu - sebe; kot ravna Paž v Smoletovi **Antigoni**; ali Sergej.

Snežna je bližja Bogu, če je to mogoče. Je mogoče; to je mejni položaj svetnikov. Snežna je nedolžna; bila je umorjena že kot otrok, a z voljo hoče delati pokoro in se tako dolgo ne pustiti odrešiti, dokler ne bo odrešen - tudi z njeno pokoro (ki je drugo ime za EK ljubezen) - Matjaž. Tega njenega početja ne smemo tolmačiti kot napuh; v to tolmačenje se nagiba njen avtor Simčič; morda pod vplivom tez Milana Komarja. Kar sledi iz ljubezni do drugega in pomaga odreševanju drugega, načeloma ne more biti napuh; merilo ravnanja je v konkretnem razmerju do drugega, ne v izpolnjevanju pravil-zakonov. Zakon ljubezni do drugega povzema in ukinja vse druge zakone. Snežna ima, po mojem mnenju, »pravico« odkloniti božje odrešenje, če s tem pomaga drugemu; ali to svoje odrešenje - bolje rečeno - zadržati.

Bog kot vsemogočen ji seveda lahko ustreže; lahko pa ne. Lahko se otroku le nasmehne, saj vidi, da je njegov »napuh« le sad ljubezni in ne samovolje ali samopotrjevanja. Bog nazadnje - in kadar hoče - uredi, kot misli, da je prav⁸⁸. A - koncilski - Bog, kakor ga razumem (v skladu z razlagami von Balthasarja in Rahnerja), terja od človeka njegovo sodelovanje v odrešenjskem procesu, njegovo dejavno soodreševanje. Ker je človek, je s tem napol slep; nase jemlje tveganje, izziv, možnost zmote, samoslepila itn. A vse to je nujni stranski efekt bistva: sodelovanja v odreševanju. Človek je svobodna avtonomna PO, ne pa hlapec-suženj-reč, ki zgolj izpolnjuje Pravila, Ukaze, deluje po fizikalnih načelih, ki da mu jih je vgradil Bog. Ne. Tak Bog ni Bog, ampak bog: je le ZKC, ki nastopa v imenu Boga, ga zakrije in spreminja v malika. S stališča EK se ima Sergej pravico upreti Škofu in ZKC: ravna po svoji vesti, ne po subordinaciji, ki je očitno formalistična in s tem poganska⁸⁹.

Groznost **Revolucije** ni le v lumpenstilu Štrucarja in služkinj, Dore itn., v ubijanju - Ehrlicha, Praprotnika, drugih; enako v početju Profesorja, ki - po objektivni logiki, ne da bi to sam hotel - pošlje sina v smrt, v odkup zase, namesto da bi to storil on: da bi vsaj javno spregovoril resnično besedo. Za to ima možnost, celo mikrofona na javnem zborovanju drži v roki; a se moralno sesede, blebete fraze, ki jih nihče ne razume oz. ki jih množica tolmači, kakor ji je všeč. Stvarnik ni Abraham, ki bi ubil sina Izaka. Stvarniku Bog tega ni naložil. Stvarnik je intelektualna reva, ki sprejema odrešenje od drugih, od sina; je trpna šema, ki se je odpovedala aktivnemu posegu v svet, seveda drugačnemu, kot je komunističen in klerikalen. Stvarnik bi moral storiti, kar je storil končni Sergej. Ker ni, je sinomorivec. - Kot razlaga judovsko krščanskega boga Reich.

V primerjavi s Stvarnikom je njegov sin Vanja vse kaj drugega, pa čeprav jemlje puško v roke; in so bližji EK drži Debeljakovi domobranci v **Črni maši**, pa čeprav so ubiti kot - razoroženi - vojaki. Res pa je, da je njihov militarizem - imajo se za vojake svete vojne, za herojske vojaške svetnike - odkupljen z njihovo smrtjo; kot je Vanjev. Če bi zmagali, če jih komunisti ne bi dobili nazaj in pobili, bi bili bistveno manj v skladu z EK; krščanstva si pač ne moremo zamisliti brez njegovega temelja-pogoja: Jezusove smrti. Kar ne pomeni, da mora biti vsakdo, ki bi rad sledil Jezusu, ubit; da si mora celo želeči smrt. Ta moment je nemalo močan v medvojnem mističnem krilu domobranstva ali klerofašizma; tudi v **Vstajenju** in **Napadu**.

Po mojem se mora vsak kristjan, ki se ga trpljenje ogiblje, zavedati, da ima srečo; ne vem, če se da temu reči milost. Se zavedati, da bo imel lahko jutri skrajno nesrečo; ali pa ne. Da je to povsem negotovo; in neodvisno od njega. Zato pa se mora v svoji notrini poistiti s tistimi, ki odkupujejo grehe drugih. Ti, ki zavestno jemljejo nase trpljenje drugih - in to je prava osnova za molitve v samostanih -, so s tem dejansko v milosti, kajti Bog jim je dal izjemno moč, da kaj takšnega prenesejo⁹⁰; so karizmatične osebe. Kaj je institut pokore drugega kot takšno ponotranjenje grehov vseh ljudi, vseh krivd, ne le svoje? To je tudi bistvo molitve. Molitev in pokora sta najbolj pristni, če se transformirata v dejavno ljubezen do konkretnih PO; ne pa, da se larpartistično ali mazohistično izživljata v zakramentih, v drsanju z golimi koleno po trdih tleh, kot z zgledom uči Škof iz **Sveče**. Zgledno dela Snežna. Zato je, tako še zmerom mislim, prav Snežna »idealna«.

Če bi bili domobranci zmagoviti, ne bi smeli, kot so to storili zoperkrščanski partizani, slaviti svoje - naše - zmage, ampak jokati nad trpljenjem vseh ljudi, nad samoslepilom zločincev: te odreševati, kot je Matjaža Snežna. Reakcija ostankov domobranstva doma in v SPĚ ne kaže na takšno možnost; prej na potrebo po zapoznelem triumfalizmu, po - vsaj moralnem - maščevanju. Vrednota Pravice je povsem izrinila vrednoto ljubezni do drugega. Tu je SKS danes.

Celo predkrščanska verstva - a že od Boga navdihnjena - so se zavedala človekove osnovne dolžnosti. Sofoklej je uprizarja v **Antigoni**: izkazovati čast tudi poražencem. Niso še razumela, da je treba izkazovati ljubezen tudi zločincem. KC je še do nedavnega prepovedovala pokop v posvečeno zemljo samomorivcem; tudi zločincem. Partija je to njeno - nekrščansko - potezo le radikalizirala, ko je prekopala grobove padlih domobrancev in jih vrgla v puščavo hijenam v slast, kot je ravnal Smoletov Kreon s truplom Polinejka. Bistvo sprave, ki ni zgolj socialno politično sredstvo za demokratično vladavino interesov, kot je danes na Slovenskem, je v odpuščanju zločincem; ker pa so za vsako od sprtih strani vsi drugi zločinci, gre za medsebojno odpuščanje vseh. A to odpuščanje je brez pomena - je zgolj zunanji ritual, celo hinavska retorika, kot je danes pri marsikaterem udu SKS -, če ga ne spremlja ali vsebinsko napolnjuje realno ravnanje, ki odpuščanje udejanja.

Kritika naj ostane, saj spomina ne smemo zakriti. A kritika - tudi moja v teh razpravah - ni isto kot pravičništvo: kot poskus dobiti moralno prednost pred drugimi, češ: jaz odpuščam, tebi odpuščam, ti si podrejeni, ob tem boš še za nekaj časa kaznovani, odslovljeni od javnih funkcij, recimo za pet let itn. To je odpuščanje z namenom, da se ta prednost prelije v politično ekonomsko, izraženo dostikrat takole: prej ste imeli vi prednost in ste bili na oblasti, celo na krvavi, zdaj bomo pa mi, a bomo pokazali, kako smo boljši od vas, saj ne bomo preganjali in ubijali, le moralno zaničevali oz. dopuščali, da zavlada takšno zaničevanje. Vse to je v popolnem nasprotju z ravnanjem-mislijo Snežne. (Bojim se, da Snežnin avtor ne ve dobo, kaj je napisal, čeprav je umen; ali pa si tega ne upa priznati, ker vidi, kakšne konsekvence sledijo iz njenega lika, iz njegove drame⁹¹.)

Merilo za krščanskost kritike je v tem, ali je kritiku sredstvo za polaščanje, za mesto v sistemu oblasti (ne le državno politične, tudi v kulturniških ustanovah, založbah, na univerzi itn. - povsod gre za oblast, celo na mestih-vlogah profesorjev), ali za odkrivanje resnice v svetu⁹². To odkrivanje pa ni povezljivo z materialnim statusom nekoga v družbi; niti ne z njegovim socialnim ugledom. (Bojim se, da skuša prav današnja SKS - to sklepam recimo iz člankov Justina Stanovnika - vzpostaviti pravičen, »objektiven«, pošten itn. javni sistem uglednosti, zaslužnosti. To je seveda usmeritev socialnega moralizma ali moralnega socializma, kakor hočete, ne pa €K.)

3

Téma odkupa-odkupljanja je prešla v **Revolucijo iz Ženina**; navsezadnje bi bilo mogoče tudi narobe. Majcnova dramatika je takšnega tipa - paradoksalizem -, da je cirkularna. Nima izrazitega razvoja v eno smer (Cankar

se v zadnji drami, v **Vidi**, vrača k prvi, k **Dušam**). Sicer pa lahko vsako dramo postavimo na križišče med dve drugi; odkrivamo v nji trende na eno in na drugo - na nasprotno - stran; dostikrat so napredki regresi in obratno⁹³. Tako je mogoče gledati na dramatiko - na svet -, če gledajoči izhaja iz središča, v katerem je Bog, ki je hkrati začetek in konec in središče⁹⁴. Linija premice je le ena od mogočih; ponavadi pa je to ideološka konstrukcija.

V **Revoluciji** avtor izhaja iz tragičnega osebnega dejstva, da so mu z drugimi vrnjenimi domobranci⁹⁵ ubili sina. V **Ženinu** odkup še ni povezan s smrtjo, čeprav je v **Materah**, nastalih istega leta kot **Ženin**, med vojno, drama že tematizacija smrti edinega sina družine; kot da se je Majcen za sina-vojaka-domobranca že bal oz. predpostavljaj možnost, da pade. Odkup v **Ženinu** je, če smemo tako reči, bolj »lahkotne« narave: groteskno komedijske, čeprav grenke. Samo ozadje je manj usodno kot v **Revoluciji**. Medtem ko uprizarja **Revolucija** strašni svet vojne, državljanske in bratomorne, in so vsi nastopajoči potegnjeni vanjo, v nji so žrtve in rablji, se Majcen 1944 očitno v celoti še ne zaveda strahot vojne. Drame, ki jih piše tedaj, so ali iz mirnega avstrijskega časa ali so situirane na podeželje Štajerske recimo 1916, ko je vojna zelo daleč, slovenski fantje v Karpatih. Medtem ko doživlja Mrak vojno izjemno neposredno - med vojno piše silovite tragedije, kot so **Rdeči Logan**, **Marat**, **Blagor premagancev**, **Gorje zmagovalcev**, **Rdeča maša** -, ohranja Majcen do nje ironično distanco. V **Revoluciji** se mu podre; sama distanca postane téma-predmet njegove tragiško-ironične obdelave; profesor Stvarnik je simbol te distance.

Vanja spozna absolutno zlo komunizma, zato se mu - vojaško - upre. Njegov lik postane - iz povprečnega sodelavca Of - herojsko žrtveniško svetniški; vodi v **Črno mašo**, med Debeljakove pobite. V Vanji je izjemno močna zavest odgovornosti, poslanstva; njegova odločitev in drža imata polno, bogato, versko moralno vsebino, čeprav vprašljivo zaradi vojaške opcije. Medtem ko je odločitev Mice Pljusk, da mora postati Janezek duhovnik, neprimerno manj utemeljena; ali je - in deloma je - iz konvencije, iz želje po uglednosti družine, ali - in deloma - iz verske histerije odcvetajoče device. V nobenem primeru to ni zadosten razlog. Ni božji klic v samem Janezku, da se posveti Bogu; je zasebna in socialna odločitev-raven. Sam Janezek je pri tej odločitvi trpen, neodločen; fant je cagavec in še otročji. Z njim Mica manipulira.

Dostikrat so bili takšni fantje žrtve materinih želja po Ugledu itn. Tokrat se mati Mlakolopka Mici upira, a nima odločilne besede, ker je Mica - kot zatrta voditeljska osebnost - pridobila skoraj vse druge člane, tudi očeta družine, na svojo stran. Je prepričljiva, ker ima veliko strast; Janezek je - še - brez strasti. Ko Janezek vendar spozna resnico in si prizna, da ni za duhovniški stan, in ko Mica zamenja Janezka z Marjeto oz. se sama Marjeta - že indoktrinirana od Mice - ponudi za zamenjavo, dobimo model odkupljenja. Janezek ni imel posluha za to, da bi postal žrtev; Marjeta pa. Tu se začne tragedija. Drama se sicer ne razvije v tragedijo, Marjeta se vrne iz samostana, Mico zadene le »božje« - kako ga tolmačiti? Nazadnje se bosta Marjeta in Janezek še vzela; drama se preobrne v komedijo. A je njena téma resna; kot v **Hlapcih**; tudi tragična.

Kaj pomeni tak obup? Je sploh smiseln, smotrno, krščanski? Zakaj bi bilo narobe, da se Janezek - po svoji svobodni volji - ne odloči za duhovništvo? KC načelno nikogar ne sili v ta stan. Celu odsvetuje ga ljudem, za katere meni,

da nimajo poklicanosti; Mica se prav za prav vmešuje v posle Cerkve. Odreči se poroki, fantu, ki ga imaš rad(a), vstopiti v samostan, ki je pokora za grehe ljudi, čemú, če nimaš te poklicanosti za žrtev? Mica naklepa nekaj neprimernega, diletantskega; zato se vse skupaj, kar izvira iz njenega ravnanja, tudi skaže kot diletantizem, kot same nezgode. Morda Mica na koncu res pride k pameti in je vesela, da se Janezek in Marjeta vzameta; spoznala je svoje blodnje.

To bi bil en vidik vzgojne drame, seveda prav nič krščansko intonirane, vendar v skladu z zdravo pametjo kot tako, z moralnostjo biologije, če smemo tako reči: da spadata dva zdrava, delovna, simpatizirajoča se mlada človeka drug k drugemu, ne pa v duhovniški stan in v samostan. Razlog, ki nekoga žene v samostan, mora biti vse drugače močen - navdih, poslanstvo -, kot je v **Ženinu**. Takšne razloge odpovedi imajo Sergej, Meho, Stotnik in Vera, **Napad**, Smoletova Antigona, Pia itn. To so svetniški ljudje - izbranci. Pač nis(m)o vsi ljudje tega kova, iz tako posebej božje snovi.

Mica uvede v svet nekaj, čemur bi kar precej upravičeno lahko rekli igra. Vlogo, ki je karizmatična, zato strašna in fascinantna, vlogo posvečenca Bogu, vzame mnogo prelahkotno, preigrivo: kot rezultat svoje družinske strategije za obvladanje družine, za moč-oblast. Razumljivo je, da se mora ta igra navsezadnje razkrinkati in razdreti, ker igralci v nji niso primerni. Medtem ko Sergej, Antigona, Prior itn. vzdržijo breme Vloge-Poslanstva, ga Marjeta ne more, kaj šele Janezek. Še sama Mica ga ne; v nji pride model obupa najbolj do grotesknosti. Biti Baraga (**Unum**) ali Klemen (**Kaplan Klemen**) ali Stotnik itn. pomeni biti povabljen za božjega izbranca, v zamenjavo za Jezusa. Tak človek je posebej božji. Mico pa zadene »božje«, tj. mrtvoud ali še to ne; neka psihofizična bolezen - kap -, ki je prej kazen kot izbranost. Ljudje pravijo »božje ga je zadelo«. Tak človek trpi, postane nedolžen, ker ne more - več - grešiti, a je v bistvu trpen in predmet sveta, ne akter, kot je - bil - Jezus.

Pomena božjosti v obeh primerih sta temeljno različna. Mrtvoudna Mica ne spada med zgledne like, kot so Sergej, Uršula (**Samorog**) itn. Čeprav Uršula ni dejavna in je napol nora, v resnici vidi onkraj, je čudovito lepa v svoji poetični zamaknjenosti, mistični komunikaciji z nebese, nekakšna Katarina Sienska; medtem ko je zadeta Mica ubogo bitje ponesrečenosti; kot da je njena bolezen-kap sama na sebi ponesrečenost-diletantizem. Afazična je, blebета, kot nekaj desetletij kasneje udje SSS v **Psihi, Tartifu**, Lužanovih **Srebrnih nitkah**. Ne nosi nikakršnega znamenja; njeno ohromljeno telo niso stigme svetega Frančiška, ampak simptomi duševne bolezni, psihoze. Največ, kar more priti iz takšne figure, ki je zopersnežna, zoperuršula, je to, da ji zmeda popusti in jo sreča zdrava pamet; da se zave svoje neumne stremljivosti postati božja ali poriniti v božje svoje najbližje, da bi prek njih prišla v božjo bližino.

Ni Mica na nizko zasebno družinski ravno to, kar so sekte in ZKC na zgodovinsko socialni? Samozvani gurugi in cerkveni dostojanstveniki histerično političnega tipa - tudi klerofašizma - si prizadevajo na silo, en gros, masovno, s socialno fascinacijo (torej tudi milenaristični marksisti-komunisti, Marx, Lenin, Kidrič, Kardelj itn. - Komisar, Špelca, Tiberij, Ščuka, Dioniz, itn.) narediti iz naroda svetniško herojski narod izbrancev, iz grupe - KA, SKOJA, Partije - karizmatično grupo, a pri tem ne pozabljajo - in to je bistveno izdajavsko znamenje njihovega početja - to grupo delati za oblastniško. S svojo posvečenostjo-izbranostjo posvečajo tudi oblast, oblast, ki jo zasedejo, naj bi

postala s tem božja in ne zgolj človeška. S stališča EK gre za bistro sleparijo velikih razmerij. Ne morem si misliti, da Majcen kot od klerofašizma distancirani modrec v Mici ni uprizoril fanatične klerofašistke, z njo dopolnil Ēve in Čuješa iz **Meha**. V nji je razkrinkal prazni tek mehanizma, s katerim skrite sive eminence - v tem primeru Mice -, ki same sebe fascinirajo, proizvajajo vojaške svetnike oz. »božje« ljudi. Leta 1944 Majcen očitno še ni videl pristnih razlogov za vojaško obrambo pred komunizmom, torej tudi ne pozitivnih plati klerofašizma in/ali domobranstva; tedaj je bil sam profesor Stvarnik. Drugih plati zadeve se je zavedel šele po vojni; kar je izrazil skoz **Revolucijo**.

Revolucija se pokriva z dramami SPED, nastalimi približno v istem času: predvsem z **Napadom**, z njegovo brezobzirno - daleč preveč poenostavljeno - kritiko partizanstva, Polkovnika in posebej Komisarke, ki ni več človek, ampak hudič iz ideološko stopnjevane pravljice-romance. Pokriva se z Vombergarjevo-Jeločnikovo interpretacijo versko moralno socialno narodnih razlogov, ki so Vera in Stotnika pripeljali v domobranstvo, na vojaške pozicije, čeprav je klical Stotnika prej Bog v duhovniški stan. Bratomorna realiteta medvojne ga je prepričala, da je bliže božji volji, če se postavi zlu po robu s puško, kot pa če moli za odrešenje Slovencev.

Ne trdim, da ima prav; trdim le, da se je dal Stotnik - in Vera - v pristni odkup, kot Vanja. V **Napadu** vidimo njegovo vojaško življenje, njegovo nenehno spraševanje vesti, ali ravna prav, ko strelja, namesto da bi molil. Njegov odkup je pogumno, utemeljeno, preiščeno, eksistencialno, vsebinsko bogato dejanje, ki dopolnjuje lik Snežne, čeprav obenem vnaša v svet problematizacijo, ne le avtorefleksijo, ampak celo avtodestrukcijo. Avtodestrukcija Mice - mrtvoud -, ki ne sledi avtorefleksiji, te ni zmožna, je parodizacija Stotnikovega problema. Marsikaj v Stotnikovih razlogih in preiščevanjih je v bližini klerofašizma; menda so to predvsem Jeločnikovi vstavki-vrinki⁹⁶. Sam lik pa je temeljno posebljen. Če govorimo v zvezi z njim o fascinaciji, in nekaj takšnega govora je legitimnega, je ta le del celotnega eksistencialno miselnega Stotnikovega ustroja; nikakor ne njegovo bistvo.

Micina eksistencialnost pa kot da je sama na sebi potvorjena. Mica se noče sprijazniti z življenjem, kakršno živi; obrobno je, je nezakonska Mlakolopkina hči. Noče bili le dekla (hlapec). Ker ne more sama v šole in v samostan, tja je ne bi sprejeli, se fantazmatično poisti z bližnjim, z Janezkom in/ali Marjeto; skoznju skuša doživljati veličino poslanstva-vloge, ki je njej zaprta, nedostopna. V bistvu tragičen položaj, ki ga po svoje bistra in sposobna Mica premaguje fiktivno-simulacijsko-psihotično.

Sprašujem se, ali ga ne premagujejo razredi - ljudstvo - in narodi, ki nimajo moči, da bi se izrazili socialno državno v zgodovini, na enak način kot Mica? Ali ne izvira velik del ZKC iz tega položaja in ne uporablja tega mehanizma? Duhovniki pridejo visoko, celo do škofov in cerkvenih dostojanstvenikov, do kardinalov in papežev, iz nič, iz vaško mestne revščine, iz obrobja zgodovine, iz slovenjgoriške vasi, povsem enake tistim, ki jih opisuje Majcen, tudi v **Ženinu**, kot kardinal Missia; ZKC pomeni ob direktno državno politični družbi vzporedno svetovno silo, ne direktno oblastniško, pa vendar skrajno oblastniško. Papeži (boj za investituro, pred papežem kleči mogočni cesar Henrik IV. v Canossi, bos, v snegu, dneve in noči, proseč ga za oprostitev, saj bi sicer kot izobčen imel preveč težav s svojimi tekmeci) hočejo ukazovati cesarjem, duhovna oblast posvetni.

Kot da je ZKC sama na sebi, po svoji strukturi simulacijska, v slabih skrajnostih svetohlinska, **Tartuffe**, ker je lažidružba, psevdosocius, socius in še nekaj »več«: prav tisto - sveto -, kar bi rad Hribar vzel KC in prišil pesnikom mišljenja, sebi in svojim. Ta več je magija, je prevara, je samoslepilo. Ni božja vloga v duhu EK, ampak nadomestek te pristne božjosti: ponaredek. Ker je boj za oblast - kot bi dejal naivno poželjivi Juhant, trud za »krščanske interese« -, ne pa praksa odreševanja. Ne pravim, da te ni zraven; KC je spoj ZKC in NKC, posvetno oblastniškega in božjega. A jo mora analitični kritik razčleniti, razkrinkati; s tem pomaga negativnost odpravljati, kolikor to na tem svetu s svojimi zgolj človeškimi - avtokritično priznajmo: tudi napol samoslepilnimi - postopki zmore.

ZKC - in sploh magijsko poganske strukture sorodnega tipa - prav s to svojo magijsko naravo, s simulacijsko kompenzatoričnim, nadomestnim naturelom uvaja tisto, čemur že ves čas pravim postmoderna ali kaozmos. Uvaja svet, ki obenem je in ni, kot je to genialno uvidel eden prvih zagovornikov in obenem razkrinkovalcev - kot vsak umetnik - postmoderne Zagoričnik; vse je bit in nič; odtod izhaja Hribar. A je bit - Bog - simulirana, spremenjena v boga-malika, v magično kozmično energijo, nič pa dvignjen v model povprečnega srednjeevropskega »sistemskega«, »normalnega« življenja, bolje životarjenja; oboje skupaj je zdaj norma. Nihilizem v svetem, sveto kot alibi za nihilizem. Na tej točki ni razlike med Gantarjem in Juhantom, med Hribarjem in Stresom. Le nekoliko prehisterični - presamozaslepljeni, prevroči -, kot so Urbančič, Tine Velikonja ipd., štrlijo iz povprečja, rahlo smešni, rahlo neprijetni, po svoje ganljivi, a s tem enako kandidati za komedijske figure v postmodernem psevdoteatru današnjega slovenstva⁹⁷.

Tudi zato je KC danes na prekretnici: rezervna oblast ne more več biti. Direktna oblast - država - ni več starega fevdalno avtoritarnega in arhaičnega vaško bratovskega tipa (poskus sinteze obojega sta dala Krek in Kardelj); postaja kot funkcionalna paraoblast, kaozmatično nevtralna vloga. S tem ne dopušča - ne omogoča - več svoje sence, sive eminence, nadzornika: ZKC. Tudi ta se mora ali funkcionalizirati v postmodernem, liberalizirati, socializirati na način SSS; to na Zahodu, posebno v Nemčiji, ki je naš socialno zgodovinsko vrednostni model, tudi počne. S tem ne more več igrati vloge, da je »božja« oz. točneje: sveta, saj česa takšnega v postmoderni ni oz. le kot magija. Ali pa se mora otresti vloge ZKC, ki jo je spremljala od Konstantina-Teodozija in se vrniti v začetno NKC. Dilema je eksistencialna, strukturalna, zgodovinska.

Na slovenski KC je, kako bo ravnala: ali se politizirala, v duhu Juhantov itn., ali se napotila v novo evangelizacijo, kot to tako prisrčno želi - in s svojimi prevodi Nerija, Giussanija itn. udejanja - duhovnik mladih Vinko Kobal; na pedagoški ravni, predvsem za mlade, a s točnim občutkom in pristno vero. Takšnih duhovnikov sem še nekaj srečal: gorenjskega župnika Jožeta Dolenca, ki je zaradi sporov s cerkveno oblastjo odšel v Stično za meniha, ptujske kapucine⁹⁸ itn.

Majcen kot da ves ta razvoj predvideva, čuti; umetniku je jasnovidnost dana. Bog mu jo daje in dopušča, ker pri umetniku ni zlorabljena za oblastništvo, ampak v funkciji resnicoljubnosti. Ni direktno enoumna, ampak zmerom večplastna in mnogopomenska; torej praktično nikoli uporabljiva⁹⁹. Ta neuporabljivost je ena bistvenih lastnosti umetnosti, pendant njeni (Kantovi) brezinteresnosti. Je takšna, da človeka pripravlja k avtorefleksiji, k dialektiki in

paradoksaliki, k negativni teologiji, ne pa k ideologiji. V Mici prepozna histerično psihotično fanatični, a že izpraznjeni, že umetelno samospodbujajoči se del ZKC; dejal bi, da bi bila Mica blizu Tomcu, če ne bi bil Tomec tolikšen racionalist, učenec in sodelavec Ušeničnika, človek načel in mentalne jasnosti, ne pa mistik in iracionalist. V dr. Pokornu prepozna drugi moment ZKC: svetovljanski, celo kozmopolitski, fevdalno meščanski - medtem ko je Micin ljudski -, nič čustveni, ampak obvladani, pozunanjeni, elegantni, utilitarni, državniški, vendar enako kot pri modelu Mice izpraznjeni in že skozinsko posvetni. Ta je blizu modelu dr. Ehrlicha, čeprav brez Ehrlichovega fanatizma oz. zavesti poslanstva; v Pokornu je preveč ljubeznivega cinizma, ki je, kot sem dejal, vodil k Izidorju Cankarju in Metodu Mikužu. Majcen uprizarja-analizira tudi druge tipe katoličanov, hujskaškega političnega ovaduškega lemenatarja Čuješa, asketa Škofa itn. Vsi skupaj dajo realiteto v njeni pluralno diferencirani obliki.

Samostan in duhovništvo sta tako lahko mesti za resnično poslanstvo in za trgovsko menjavo. Majcen slika kritično; resničnega poslanstva v (svojem) samostanu ne vidi. Nun nikakor ne slika simpatičnih. Jolanta je ovaduhinja; Prednici nosi informacije o drugih sestrah, konkretno o Jedert. Obrekuje ne, ampak (pre)interpretira; Küng je - v eni svojih pomembnih teološko publicističnih razprav - opozoril prav na to plat ZKC; da uči spretno srednjo pot: ne lagati, a tudi ne govoriti resnice; tako diplomatsko se izvijati, da dosežeš svojo - našo - korist (tudi Juhantov pojem interesa), a da obenem nisi padel v greh, ker je greh zavestno obračanje resnice, trditi, da je nekaj črno, za kar veš, da je belo. Iz spretnosti vijuganja med resnico in lažjo sledi klerikalno hinavstvo; Küng presenetljivo opozarja, da med desetimi Mojzesovimi zapovedmi ni zapovedi: govori resnico! EK si ne morem predstavljati brez gorečega pristajanja na govorenje - izpovedovanje - resnice; kajti kako naj človek živi po resnici, če jo skuša v svoji intimi in v odnosu z drugimi že sam previjačiti?

Jolanta ravna v duhu Tomčeve zahteve, da člani KA poročajo drug o drugem: medsebojni vsenadzor, seveda v imenu doseganja čimvečje moralnosti-svetosti vseh. Poroča, da Jedert ni spala, da je do polnoči klečala, da je po polnoči jokala; kako natančno opazovanje! Poroča, kaj je govorila, šepetala (stene imajo v samostanu ušesa), da je »nevredna«, »zavržena«. Prednica jo pokara, da je preveč zaskrbljena, ne pa, da prisluškuje; prisluškovanje - ovajanje, nadzorovanje - je moralni model samostana v **Ženinu**. Prednica ima sestro Jolanto celo za pre»mehko«. V čem? Prednica sama je res trda; kot mora biti trd oblastnik, človek, ki vodi paradržavno ustanovo, ki mora držati podrejene v primerni disciplini. Tudi to z EK nima nobene zveze; le z zakoni družbe. V EK - model Jezusove skupine - vežejo ljudi vera, navdih, Bog; ne sistem in disciplinski pravilnik, ne teror predstavnikov oblasti.

Prednica se obnaša avtoritarno. Je odrezava, samozavestna; ve, da ima vso oblast v samostanu in to tudi kaže. V nji ni niti sledu miline, ljubezni, prijateljstva, naklonjenosti. Je njena trdost le paravan za ljubezen? Kako vedeti? Dramatik nam tega, kar je skrito za njeno značajsko špansko steno, ne pokaže. Prednica naravnost brezobzirno ukazuje; kot feldvebel. V takšnem duhu je samostan bolj vojašnica in šola iz začetka 19. stoletja - kot jo je kazal Dickens -, ne pa kraj blage molitve; Simčičev samostan v **Mladosti** je drugačen.

A Predničina - upajmo, da dvoumna in navidezna - trdota malo pomeni v primerjavi z njeno resnično neobčutljivostjo. Razlaga se kot zgolj zunanje neobčutljiva. A to je razlaga v lastno korist; v nasprotju z mladostjo, pravi, »so mi danes v ustih korita, da komaj govorim, čujem pa debelo in zato tudi tako vpijem. Ne ustraši se me, otrok moj!« Govori sestri Jedert v njenem odločilnem trenutku. To je lep zagovor njenega vpitja! A da bi vpila kaj globokega, versko odrešilnega, osebno prijaznega ali prijateljskega, dobrohotnega! Pa ne. Kaj svetuje notranje raztrgani in negotovi sestri tik pred posvetitvijo? »Zaupaj Njemu, ki te je poklical v ta sveti red!« To je lahko le fraza; posebej če vemo, da jo je v red spravila perverzna logika Mice Pljusk; da Micino vztrajanje pri tem ni nujno božja volja. Koliko je vredno Predničino opozorilo na božjo voljo, vidimo iz nadaljevanja pogovora, v katerem hoče Prednica svojo misel vsebinsko utemeljiti; tu spodrsne podolgem in počez. »Obred, ki te čaka, bi bilo najbolje prespati. Naš duhovni vodja pred petinštiridesetimi leti«, ko je ona vstopala v posvetitev, »nam je svetoval, naj nič ne mislimo na ta dan, tisto uro. Nič, prav nič. Ne bo greha, če boš preštevala bucike, ki jih imaš v habitu.«

Prednica da normo-model; samostanska molitev naj bo navsezadnje kot preštevanje bucik: nekaj zunanje disciplinskega, pokora za dušo in telo sicer, ker je molitev veliko in so naporne, a ta pokora je zunanja. Nunin kenozis - izpraznitev osebe od vsega zasebnega, da bi bil narejen prostor le za Boga - je pojmovan tako, da pride do izpraznitve nunine osebe, do njene pozunanjitve, alienacije, reifikacije, torej do tega, da postane reč-molilni mlinček, kar ima vzhodnjaška mistika - tudi pravoslavna - za vrh pobožnosti, stika z božjim, ker se človek najbolj avtodestruira, ker da skoz takšnega človeka govori zgolj ali pretežno Bog. Jaz kot zahodnjak in človek, ki utemeljuje vero na svobodni avtonomni PO, v to dvomim. S tem postane nuna sredstvo v rokah šefov: Prednice, Pokorna in še višjih. V nuni ni več sposobnosti za presojanje, kaj je prav in kaj ne, za lastno odločanje. Prav je, kar ji ukažejo predstojniki; tem mora »absolutno« zaupati, kot je učil Tomec brezpogojno zaupanje - podrejenost - papežu. Kaj je v takšni nuni še osebna svobodna vest?

V uri, ko bi bila potrebna največja osredotočenost kandidatke za posvečenje, ko bi morala čakati na božji navdih in bi ta moral priti (mogoče je tudi to, da ne bi prišel, to bi bila največja kazen in pokora za novo nuno, spoznanje negotovosti tega sveta, tudi negotovosti božje navzočnosti v njem), v uri blaženosti ali vsaj pretresenosti, svetuje stara izkušena Prednica nekaj psihoterapevtskega, najbrž koristnega za življenje v pozunanjenem svetu, prav nič pa skladnega z poklicem božje izbranke. Nasvet se bo najbrž še nadaljeval: nič ne mislite! Molite in delajte! Ora et labora! (Tako je učil predlanskim tedanji kulturni - »krščanski« - minister Capuder slovenske izobražence in sploh Slovence; ni dodal: misli!) Bodite poslušni! Izpolnjujte naročeno! Postanite »nič, prav nič«.

Tu se začne svojevrsten nihilizem, ki je eden najvidnejših znakov ZKC. (Tudi Capudra in njegovih prijateljev teologov. Capuder ga je izražal - nadarjeno - v svojih romanih¹⁰⁰.) Vsa bit je na strani Boga, a ker Boga razlagamo in posredujemo mi, cerkveno samostanska hierarhija, Prednica in Pokoren, je božje-bitno tisto, kar sporočamo mi. Kar pa nastaja na strani PO - posameznih nun, vsakogar kot PO, tudi Prednice in Pokorna v razmerju do

višjih stopenj hierarhije (lik Marcela, **Afera**, tudi Komisarja, ki ima nad sabo še višje Komisarje, dokler se ne pride do samega vrha, do Kidriča, Kardelja, Tita, Stalina) -, je nič(no). Ta ničnost - doseči to ničnost - je celo moralna zasluga podrejenih (nun kot dekel, menihov kot hlapcev), ki so morali ta cilj dosežati v teku let s skrajno naporim samomrtvičenjem. Na to samomrtvičenje - avtodestrukcijo - je cikal Pokoren, ko je govoril sestri Jedert o samostanu kot pokori, zaslugi in ječi.

Če prenesemo ta - idealni, zgledni, zaželeni, organizacijsko izdelani - model iz samostana v posvetno življenje, ki pa naj bi se v vrhu poistilo s samostanskim, kajti le tako bi KC udejanjila božje kraljestvo na zemlji - Ehrlichova in Tomčeva zamisel -, potem dobimo radikalno avtoritarni model; ne le paternalistični s popolno izgubo svobodnosti in narave PO, celo osebne vesti, ki jo - v sistemu medsebojnega nadzorovanja, ovajanja itn. - nadomešča kolektivna vest. Za stališča EK je to strašno in ogabno: najhujša negacija in posmeh Kristusu. Čeprav iskreno mišljena, da je v duhu Kristusa. Pač samoslepilo. Ta model uprizarja Miheličeva v **Operaciji**, lik duhovnika Klavore. Isto terjata že Župnika iz **Hlapcev** in **Grče**.

Kaozmos postmoderne ta radikalni model olajša, ukine. Doseže (se) stanje, v katerem vsi sodelujoči menijo, da delujejo iz svobodnih volj, celo iz samovolj - permisivnost, delovanje iz interesov, želj, užitkov -, so s tem zelo zadovoljni. Jesih, Rudolf, Filipčič, Rozman-Roza itn. kažejo samovšečno samozadostnost udov SSS, nekakšno rajsko stanje, doseženi paradiž. Ton vseh je ironično samoljuben; pol ironičen, pač do samoljubja kot distanca, pol samozatrapan, pač kot edina - narcisoidna - »polnost« želj in užitkov, kajti kaj je užitek drugega kot stanje zadoščenosti, najedenosti, telesno duševne blaženosti, s stališča, ki je onkraj postmoderne, pa skrajne samoomejenosti?

Dejansko - to vidi kritični pogled - delujejo kot marionete, ki so depersonalizirane vloge sistema; torej povsem nesvobodno, programirano tudi v naključnosti. Kajti če socialne naloge ne izpolni ta figura-lutka-sredstvo, jo pa ona; verjetnostni račun »skrbi« za to, da je funkcionalna naloga izvršena; pač svet mravelj in/ali čebel, ki ga je kdaj že - svojevrstno - opisal Maeterlinck v **Življenju čebel**, med Slovenci pa v SPD Zupan s **Črvi** in Rudolf s **Termiti**.

Postmoderna res »genialno« ukine tako ZKC kot NKC; tako pristno začeto meščanstvo kot grško etiko. Dopusča le še retorje, ki v teatrih obnavljajo nekdanje modele. KC postaja tak teater, če ne najde v sebi evangeljske moči - če ni v milosti - in ne odkrije pristnega stika z božjim; ne pa s socialnim, ne s hierarhično avtoritarnim. Obnavljanje le-tega vodi v klerofašizem. Ker pa je že ta simulacija, a histerično krvava, je zdaj simulacija na drugo potenco: ludizem.

4

Ne pravim, da vodja neke socialne skupine ne potrebuje zdrave pameti in »kmečke« odločnosti. Gre za sorazmerje med socialnim in božjim-verskim v samostanu. Manj ko je v samostanu božjega Duha/navdiha, več mora biti socialnega, tj. zunanje discipline; odločnosti pri vodenju, praktičnega duha. Več

je nuje po podrejenosti, po redu in miru. Mir postaja iz duševne lastnosti poteza življenja v kolektivu oz. pravno policijski pojem; sad terorja v bratovstvu, ki kot bratovstvo med ljudmi zamenjuje bratovstvo v Bogu. Le bratovstvo v Bogu, ki je dejansko božje otroštvo, otroštvo v Bogu - in verniki doživljajo svoje medsebojno bratovstvo v občestvu prek Boga -, lahko odriva teror, ki je druga plat slehernega družbenega bratovstva. Družba je znosnejša, bolj svobodna, bolj ko temelji na svobodnih, odgovornih PO, ne na kolektivu.

Kakšen je cilj prvotne meščansko liberalne družbe, vemo: harmonizacija ali vsaj usklajevanje PO. PO so primarne, odločilne; družba je kompozicija in tehnični servis; naj bi bila. Do česa je ta ideal - realizacija tega ideala - pripeljal, v teh razpravah ves čas analiziram: do kaozmosa, do navidezne radikalne osvoboditve PO, dejansko pa do njene podreditve Sistemu, Funkciji, Réči. Do ravnotežja med obema skrajnostma, v katerih PO Sistem izdaja, ker je pišmevuharska, ludistična, individualno egoistično antisocialno hedonistična. Tu prebija meje kaozmosa in vrača realiteto, vendar na perverzno kriminalen regresiven način; recimo z mučenjem nemočnih, otrok. (Osnovna poteza današnje bratomornosti - bolje rečeno otrokomornosti - na Zahodu.) Na drugi strani pa popušča Sistem, saj dovoljuje PO vse, kar je zgolj njeno privatno; kar je v skladu s prvotnim meščanskim modelom, s pravico PO do privatitete. Tu se zdaj odvija največ: v individualnem užitku, sanjarjenju; gre za prehod od PO kot realne k svetu želja, k fantazmatiki.

Sistem se spreminja iz obveznega (avtoritarnega, tudi v meščanstvu je še zelo paternalističen, zgodbo tega razkroja, a tudi značilnosti sistema in osvobajajoče se PO je uprizoril Strindberg v **Očetu** in v **Gospodični Juliji**, Brnčič v drami **Med štirimi stenami**, Mrak v **Sinovih starega Rimljana**) v poljubnega, igrivega, zgolj funkcionalnega, zunajmoralnega, v golo Reč. PO se čuti, ko živi v takšni družbi, gola reč. V tem je človekova psihološko eksistencialna - psihiatrična - ogroženost, ki pa jo človek premaguje tako, da še več čustev, sanj, energije, duha investira v zasebno fantazmatiko. Vendar mora paziti, če se hoče ohraniti pri duševnem zdravju, da obenem potencira tudi svojo socialno, gospodarsko, tehnično, menedžersko, podjetniško, ekonomsko agresivno dejavnost, tj. da se ves čas meri v objektiviteti.

Institut javnosti, ki je v postmoderni transformiran iz etične kulturno intelektualne javnosti, kakršno je hotelo napredno meščanstvo v 18. in 19. stoletju (neodvisno časopisje kot moralno umska korekcija kapitalizma itn.), v masovno, fascinantno, aktualistično, zvezdniško, v rumeni tisk, voyersko, uslužbeno množični produkciji socialno površinskih gesel, ki ustvarjajo hiperrealni svet, ta zdaj vse bolj nadomešča realiteto in se z njo meša, saj tudi v hiperrealiteti velja vse bolj zaostrena tekma za videz, za uspešnost, za imidž, za publiciteto, s tem tudi za denar; ta institut javnosti je torej prav tako kaozmatiziran¹⁰¹. Sestavljen je iz kaotičnega, to je na obeh ravneh ali nasprotjih, v individualno zasebnem kot fantazmatičnem in v socialno vrednostnem kot prav tako fantazmatičnem, na eni in iz kozmosa na drugi strani. Le da je kozmos zdaj le še tehnika, zunanji red, a še ta je v svoji novi naravi sestavljen zgolj iz kontingence, iz naključnosti, iz verjetnostnih dogodkov, iz pravil, ki so dobljena kot hipoteze na podlagi verjetnostnega računa.

Spet pridemo do istega, kot že ves čas: da ostaja realiteta le individualni - neprenosljivi - užitek, ki se mora stopnjevati v kriminaliteto (kar je ugotovil že

Rudolf v **Kserksesu**) in v reifikacijo, ki vrača družbo na raven reči-kamna-nežive materije. Ker to čuti, sakralizem - Hribar itn. - poisti, ne le izenači neživo snov z živalmi in človekom. Tako hoče skoz zadnja vrata dvigati materijo v sveto, svet v duhovno-živo (kar je že zdavnaj storil Zajc z Živo rečjo), dejansko pa počne ravno nasprotno: človeka reificira. Skoz magijo kozmosa-kozmoctrizma ga materializira. Tako se nazadnje srečajo in si dajo roko: cinični Žizek (Močnik, Rotar) in sakralistično patetični Hribar, vsi so de facto zgolj instrumentalni materialisti; njihov bivši marksizem jih ne izpusti iz objema. In nikogar ne more, če se človek-mislec ne odpre Bogu. Le Bog je učinkovita bariera zoper animalizacijo in reifikacijo človeka-sveta.

Tudi v tej točki je Majcen - v **Ženinu** - predhodnik kaozmosa-ludizma. A tudi na sociološki: Marjeta in Janezek ne bosta nikoli več navadna kmeta, arhaična - kot Lebarjevi v **Materah** ali Markovi v **Verigi**. Oba se sicer vrmeta na dom-kmete, a povsem drugačna od Tratarja, ki v Jalnovem **Domu** znova osnuje smrtno ogroženo domačijo na Trati. Duh - pomenska struktura - Vombergarjeve **Vrnitve**. Medtem ko se Marjeta-Janezek vračata že v drugačen dom. Vombergar, Jalen in Finžgar slikajo arhaične slovenske kmete; model družine je pri njih arhaičen - ne glede na moralne deformacije, ki družino trgajo, ne glede na vplive zunanjega sveta, mesta, v **Domu**, in vojne, v **Vrnitvi**. Ali je ta dom matriarhalen, **Dom**, ali patriarhalen, **Vrnitev**, vseeno; načelo paternalizma ostaja.

V **Ženinu** pa dom(ačija) - družina - ni več tak(a). Mlakolopka se trudi posnemati Kastelko, **Gadje gnezdo**, a zaman; ostaja neuspešna. Njena značajska osebnostna moč ne vpliva; tudi če vpliva na koncu, je to le posredno, ne več s socialno strukturo matriarhata, ki se je na Slovenskem očitno ohranil ob patriarhatu; glej tudi Meškovo **Mater**. Mlakolopka je v družini izolirana; takšna izolacija pa je že dokaz drugačne družinske - socialne - strukture.

Enako je z Mlakolopom. Ta je sploh slabič; šema; zida kapelico namesto hiše. Nihče ga ne spoštuje. Njegovi sinovi so nepomembni, brez jasnega značaja in osebnosti; ne le Jernej in Janez, tudi Janezek. V tej hiši nosijo hlače ženske, tj. hčere; na koncu bo sicer zmagala Marjeta, sama drama pa kaže - groteskno s tragičnimi momenti - zmago Mice. Prav nenavadno - z arhaičnega stališča: tista, ki je v družini nazunaj institucionalno najbolj dekla, najnižje, Mlakolopkina nezakonska hči Mica Pljusk, je duhovno najmočnejša. Duhovno: pač v okvirju magizma, ki obvladuje Mlakolopovo družino. (Magizem pa je, kot analiziram, osnovni »duhovni« ferment, pravo socialno vezivo postmoderne in SSS.)

Arhaična patriarhalno-matriarhalna družina je temeljila na moči posvečene Nature, **Vrnitev**, na navezanosti na Zemljo, na Grunt, na Lastnino kmetiškega tipa, kar vse je posvečala KC, a tudi vnašala v to moment EK, saj je klicala na dan v teh še napol barbarskih ljudeh osebno dušo, ostrila osebno etično vest, **Vrnitev**, čeprav je na drugi strani tudi prehajala v ZKC, popuščala magizmu agrarnega arhaizma: sveti Naravi (vidni še v **Vstajenju**, a enako v **Vrnitvi**, celo pri liberalcu Vladimirju Levstiku, v **Kastelki**). Zveza med arhaično patriarhalno naturalno družino-svetom in simulacijsko kaozmatično mestjansko je magizem. Prehaja iz ene oblike v drugo: iz »naturalistične« - magizacija, idilizacija Grunta, Zemlje, Domačije, čez to tudi Na-ROD-a, drža Jožeta Zadravca - v tehnicistično, kulturificirano, artifično, posredn(išk)o, v svet

Psihe ali **Ujetnikov svobode**. Kot sem analiziral, postaja v deruralizirani, postmoderni - na »nenačelni koaliciji« politično temelječi - današnji Sloveniji tudi Zdravčev svet poskušanege regresa v Jalnovo domačijskost simuliran; le gesla ideološko fascinativenega, tj. ludističnega tipa, a brez stvarne socialne osnove, ki bi mogla dati tem geslom realiteto: današnja slovenska kmečka družina je delana po strukturi SSS. To je svet Jesihove **Afrike**, ne **Divjega lovca**.

Razumljivo je, da v takšni - postmoderni - kmečki družini dobiva osrednje mesto-vlogo Mica, ne starši. Medtem je bil namreč že opravljen revolucionarni proces depatriarhalizacije, ki ga je udejanjal tako komunizem kot razvito meščanstvo; ali vsaj dva momenta v teh dveh gibanjih-svetovih. Obe gibanji sta tudi močno repatriarhalizirali, a histerično teroristično in na drugačen način, kot je to počel klasični kmetiški patriarhalizem, ki je bil srednjeveškega fevdalnega tipa in je težil k harmonizaciji razredov-stanov, tudi generacij v družini; ta je bila seveda velikega tipa, z mnogo strici, tetami, posli, torej družba v malem, ne jedrska družina razvitega meščanstva. Komunizem si je postavil za enega od ciljev razbiti ta model družine-naroda, viden - kot ideal - recimo v Meškovi drami **Na smrt obsojeni**. Družino v njeni intimi, notranjosti - vsakega njenega posameznega člana - in družbe v celoti vezati le na enega Očeta: na tistega najbolj zgoraj: na očeta Naroda. Meščanska linija te strukture se je začela že z idolizacijo Bleiweisa, kmečko klerikalna s kultom osebnosti Kreka in Korošca, nazadnje tudi Rupnika - glej Jeločnikovo poemo ob Rupnikovi 60. letnici -, dokler ni smer dosegla radikalne točke v sakralizaciji Tita-Stalina-Kidriča-Kardelja. - Poskus s Peterletom se je že na začetku ponesrečil. Ne zaradi Peterletove osebne nesposobnosti, čeprav res ni osebnostno enak prej omenjenim, ampak zaradi odsotnosti pogojev, ki bi ga mogli narediti za »Mojzesa«, kar so naveliko terjali udje SKS¹⁰².

Ta Oče, ki je bil obenem nasilni despot, tiran, Cezar, Napoleon, poganski papež itn. - v sebi je združeval vse socialne in duhovne moči -, je delal vso družbo za eno samo družino; je vpeljal v vsej družbi družinsko intimni bratovščinski teror s pomočjo elitne teroristične bratovščine Partije in njenih instrumentov, tj. predvsem politične policije in vojske. Cilj komunizma stalinističnega tipa, kakršen je veljal pri nas, ni bil harmonizacija, ta je bila predvidena šele na koncu dni, ampak nenehna revolucija, tj. val za valom »antibirokratskih« revolucij, ki so stalno destabilizirale doseženo ureditev in mir; ta metoda je bila v direktnem nasprotju z medievalizirano arhaistično katoliško. Tudi zato je bila katoliška stran v organiziranju narodne revolucije, Kociprova drža, in/ali kontrarevolucije, Ehrlichova drža, oz. sploh kakršnega koli upora, tudi narodno osvobodilnega in/ali civilne revolucije, toliko manj uspešna, saj je bila ves čas v sebi - načelno strukturalno - blokirana s socialnim, moralnim in duhovnim idealom srednjeveškega Skladja, doseženega predvsem z vero, z indoktrinacijo vzgoje, ne pa -, vsaj toliko ne, vsaj principialno ne - na vojaško barbarsko terorističen način. Ta način je pač zmerom zraven; ker - in kadar - ne gre zlepa, gre pač zgrda. Tudi odtod nastanek izrazito militarističnega klerofašizma.

Da pa bi lahko prišlo do takšne - v fašizmu in stalinizmu, v nacizmu in leninizmu - enotne družbe-države, v kateri je tudi ves Duh osredotočen v Vodji (klerofašizem teži k temu, lik Rupnika, ta ima geslo: Mati-Narod-Bog, mati je izraz za matriarhalno družino, ki se vključuje kot osnovna celica v družbo-narod,

ki jo vodi vodja-bog; gesla se tudi Domovina-Narod-Bog, domovina je drugo ime za narod oz. je izraz za prostor, ozemlje Naroda, za žensko matriarhalno osnovo; še bližji fašizmu pa je vrstni red: Domovina-Bog-Narod, kjer se vidi, da je vrh strukture Narod, ne Bog; da je Narod novi bog), je treba prej razkrojiti stabilnost arhaičnega modela. To se dosega z novo naravo Stranke; ta ni več ena od strank, del v igri-tekmi, ki stremi h kompoziciji večstrankarskega parlamenta, ampak postane edina kot Partija (Partei¹⁰³).

V klerofašizmu postaja tudi KC kot ZKC vse bolj strukturirana po modelu takšne Stranke, najbolj italijanske - Partito. Je več vmesnih modelov: s kombiniranjem ravnotežja s kraljem, s staro birokracijo, italijanski primer, z Vodjo, ki je v ekvidistanci do Stranke, do monarhije-monarhistov, do KC itn., španski, francov primer itn. Španski primer je zato bolj tradicijski (stvarno srednjeveški), ker je bila španska socialno duhovna stvarnost še bolj arhaična. Zato Španije-Franca ni gnalo v nacistično radikalnost vojaško magičnega, ekspanzivno ekskluzivnega tipa, medtem ko si je Hitler povsem podredil vse druge sile družbe, tudi Cerkev; bil je in postajal vse bolj zoperkrščanski. Franco je mogel edini od fašistoidnih modelov planirati normalen prehod v manj totalitarno - sam je mislil na bolj monarhično - družbo.

Ideologija ni bila podrejena vseobsegajoči veri, v kateri je v središču NKC, kar je bilo v srednjem veku, ampak podreja vero sebi. Vse se ideologizira, kar pomeni vse postaja bolj fiktivno, lažiduhovno. Simulacija oz. postmoderna simulativizem je le zadnja stopnja ideologizacije, stopnja, ko se ideologi zavejo, da počnejo nekaj fiktivnega; da se na silo ne da udejanjiti novega sveta; da ni ideologija sredstvo vzpostavljanja - rearhaizirane (nazadnje je tudi Komunizem rearhaizacija: vračanje strukture prakomunizma v novih razmerah) - družbe, ampak vse bolj družba-stvarnost prehaja v ideologijo-ideologizem¹⁰⁴, s tem simulacijski hiperrealizem (Baudrillardovega tipa). V fašizmu-leninizmu - v tej vmesni stopnji med tradicijsko, tudi še klasično meščansko, ne le arhaično agrarno družbo na eni in postmoderno na drugi strani - pride prav Ideologija do največjega pomena.

Tedaj se še ne vidi - kar se vidi v postmoderni (razen za fascinirance, ki so pač slepi, za sakraliste) -, da je bistvo ideologije magija; tedaj se ideologije še sklicujejo na znanost; nacisti na biološko, na rasizem, leninisti na sociološko (na Marxa); kar obnavljajo fasciniranci v postmoderni - da je new age utemeljen na novi znanosti, na novi paradigmi znanosti. V takšne reči verjame celo tako tradicionalen mislec, kot je Bučar, učenec Caprove holistične paradigme in sistemske teorije, vendar iz tehnične sakralizirane v nov - svet-odrešujoči - model človeka in sveta. Holizem pomeni namreč prav to: novo totalnost, vseobsežnost, harmoničnost, vsezajemljivost, kar so vse vrednostno čustveni in magijsko ideološki pojmi, če - in kolikor - niso eksistencialno verski v duhu EK.

Zato je fašizem¹⁰⁵-stalinizem tako - odločilno - pomembna ideologija kot magično sredstvo totalne transformacije človekove, ne le družbene narave v Novega človeka; kar pomeni ideologizacijo - v duhu milenarizma - EK, zamisli apostola Pavla. Ne le da je vrhovni vodja tak - vrhovni - Mag-Ideolog, medtem ko srednjeveški kralj to ni bil; prav nacistoidne tendence v 19. in 20. stoletju so skušale nemške cesarje - Friderika Drugega - narediti za modele takšne totalitarne sinteze magije, vojaškosti, državnosti. V njihovem boju za primat nad papeštvom so ugledali takšno zasnovo. Tu se razločujeta pojma cesarja

kot dediča cezarizma in kralja, ki je ločena funkcija od versko-konfesionalne, celo od vojaške.

Lenin in Stalin vesta vse in sta vse. Stalin uči pravi nauk v jezikoslovju (obračun z Marrom), v biologiji (obračun z genetiki), v sociologiji (obračun s funkcionalizmom Maxa Webra), v historiografiji itn. Je največji vojskovodja, državnik itn. Lenin se spozna na teoretično fiziko, obračunava - v **Materializmu in empiriokriticizmu** - z Machom. Največji filozof - obračunava z Berkeleyem, s Schultze Enesidemom, Avenariusom itn. Mussolini je največji športnik - upravlja letala; najmočnejši - vozi traktor, kosi s koso; s tem povzema novo tehniko - v duhu Marinettijevega futurizma - in kmečkost. Mao ze dong najvztrajneje plava - po Jang ceng jangu. Je največji pesnik. Medtem ko klerofašizem poudarja najbolj magično ideološke momente, ker ga pred radikalizacijo v karizmatično vrhovno osebnost zadržuje vloga papeža in KC. Prav duh, ki veje iz **Vstajenja** ipd., je duh, ki se je pojil pri Tomcu, Ehrlichu, medvojnem Javorniku ipd. in vršiči - na groteskni ravni - v mentaliteti-praksi-oznanjanju Mice Pljus¹⁰⁶.

KC kaže odpor do radikalizacije ideologizma-magizma, kolikor izhaja iz EK. Zato klerofašizem - vsaj na Slovenskem - nima tako močnih magov-ideologov, kot so Lenin, Kardelj, Zihel. Klerikalni ideologi niso tako skrajnostni, ker nimajo za cilj totalne razrušitve tradicijske družbe; ostajajo pri socialno duhovni vrednoti družine in stanovsko usklajene družbe; torej pri miru-redu. Tudi notranja narava človekove duše(vnosti) je za krščanstvo mir, ne vojna, medtem ko sili ideologe v militarizacijo - fanatizacijo - tudi najbolj intimne psihe. Klerofašistična gorečnost izvira odtod. A ker je podrejena papežu in urejenosti, ne dopušča, da bi prišla nova mlada generacija - generacije so tudi modeli razrednosti - do popolne ali pretežne nadvlade. Stalinizem povezuje proletariat z mladostjo; tudi fašizem-nacizem, medtem ko je v ZKC važnejši moment starosti, modrosti, očeta.

Rupnik deluje kot - varni, mirni, tradicijski - oče, medtem ko je Kidrič zgled agresivnega mladeniča, zbrane vitalno biološke sile, ki bo podrla dozdejšnji svet; model je Mussolinijev; gre za slovenski naci-stalinizem. SD, ki pripravlja revolucijo, nastopa v imenu mlade generacije, otrok - že od Jurčičeve **Veronike Deseniške**: Friderik, Janko, Veronika zoper Hermana. Že od Cankarja: Maks zoper Kantorja, Ščuka zoper Grozda, Jerman zoper Župnika; že od Kristana. Od Krefta - Pravdač in Veronika zoper Hermana. Od Brnčiča - mladi Andrej Gale zoper očeta. Od Jožeta Pahorja - sin Andro zoper starega Laha. Medtem ko je Meškov model drugačen: mati Strelčeva - **Mati** - brani pravo družino pred destrukcijo lastnih otrok. Nosivec prave drže v Finžgarjevi **Naši krvi** je patriarhalni oče - Boršnik. Pravi odpor zoper komunizem vodi v **Španiji** polkovnik Moscardo, ki je družinski oče. V Vombergarjevem **Razvalu** je najbolj pozitivna mati Ana.

Vendar to razmerje med mladimi in starimi ni zmerom enostransko v korist staršev; v radikalizirajočem se klerikalizmu - na poti v klerofašizem - se oba pola usklajata, sopogajata oz. sta v notranji napetosti; brez moči mladih bo odpor komunizmu neuspešen, stari so pač preveč taktiki, modreci, s tem pristaši čakanja, sporazumevanja, strpnosti. Slabost desnice 41 je bila v tem, da so jo vodili premalo agresivno juvenilno fanatično aktivistični voditelji: Natlačén, Kramer, Adlešič itn. (Ehrlich je bil tu izjema.) Novi duh je nastal šele jeseni 43, tudi z Rupnikom, ki je kot filonacist ali nacistoiden gojil poleg patriarhalizma - simbol brade - tudi vojaško mladostnost, napadalnost, svežino;

zbiral okrog sebe najmlajše, najbolj agresivne: Kocipra, Jeločnika, Ljenka Urbančiča; to je bil tudi duh domobrantskih udarnih bataljonov, Vuka Rupnika, mladostniško napadalnega Javornika itn. A kolikor sta se oba momenta dopolnjevala, sta se tudi blokirala; posebno duh strankarstva, ki je - v ilegali - zgolj taktiziralo in je zaviralo Rupnikove vojaško radikalne načrte, nazadnje tudi obrambo Slovenije v bohinjskem kotu, kot jo je predlagal Rupnik - po Kociprovem pisanju-spominih. Taktizerstvo se je končalo z zaupanjem v Angleže; v (sicer nehoteni) paradoksnih pripravi genocida-holokavsta-pomora domobrancev.

Kaj se je zgodilo s patriarhalno-matriarhalnim sistemom po drugi vojni, uprizarja SPD; recimo Lainšček v **Samorastnežih**, ki so za ta razkroj paradigmatična drama: mater zmagoviti otroci fizično strejo, vržejo na cesto, porinejo v blato; mlaka se razširi v močvirje, v katerem se utaplja stari sistem. Lainšček kaže agresivno zločinski moment prehoda v postmoderno; a tudi trajni moment postmoderne. Kajti ko gre za radikalno vprašanje užitka, tj. preprečevanja užitka, je en odgovor narcisov beg v užitek fantazme, drug, tega zmerom spremljajoč, pa agresiven poboj vsakogar, ki mi krati užitek, ugled, imidž, tržišče, publiciteto. Eni ta poboj skrivajo, to so socialni etiki svetohlinskega tipa, drugi ga nesramno brezobzirno kažejo. Model sta dala že Kantor in Župnik iz **Kralja**.

Do razkroja družine-družbe prihaja zmerom znova, če - ko - popustijo stare vezi, stari tip terorja, kontrole, idej. Mrak kaže - v duhu Strindberga, le še bolj lumpenizirano, v jeziku in slogu - v **Sinovih** razkroj med sinovi po očetovi - despotovi - smrti. Očetovo vlogo hoče prevzeti starejši sin; a za to ni sposoben, vdaja se alkoholizmu itn. Mrak dramo napiše prav v času, ko se poraja revolucija; ko klasični tip patriarhalne družine - tudi družbe - ni več obnovljiv, ker ga prepreči revolucija-Partija. To je Bešnarjeva tragedija v **Razsulu Rimljanovine**, v zadnji drami trilogije, napisanem 1945, medtem ko so **Sinovi** iz tik predvojne ali z začetka vojne. Bešnarju Partija - novi despot - prepreči, da bi bil še naprej kantorjevski šef, popoln gospodar gostilne; to ga spravi v obup-smrt. Zamenja ga Komisar - Stari, **Greda**, Sivi, **Delavnica oblakov**, itn. -, ki je sam pomagal vzpostaviti novo družbo in je zato tej novi družbi prilagojen. (Štefančič še ni dovolj ustrojen v duhu **Marata** in Kogoja iz **Rdeče maše**. Je še preveč oefarsko razsvetljsko humanističen. Značilno: vrnil se je iz nemškega taborišča; ni partizan!) Komisar ni več buržoazni individualist, kot so bili Kantor, **Trajbas**, Bešnar.

SD je pokazala njihov zlom, ki pa ni bil nujen le s stališča komunizma; ta namreč odpravi kapitalistično individualno privatno proizvodnjo. Ampak - in to je za našo témo bistveno - tudi s stališča postmoderne. Ta ne dopušča več - ali le fiktivno, v samopredstavi - individualističnih močnih osebnosti; tudi kapitalizem postaja »kolektivističen«, anonimen kapital, sistem namesto posameznega gospodarja¹⁰⁷ itn. Prihod kaozmatičnega funkcionalizma vzame socialno osnovo za figure Kantorjev in Komisarjev. Zato je stalinizem le prehodni - tudi regresivni - pojav med kapitalizmom Kantorjevega tipa in kaozmatizmom »informacijske« dobe, podane v Rudolfovi itn. dramatikah.

Razkroj družbe-družine patriarhalnega tipa je pogoj nastanku postmoderne. Ta kot - navidez - nenasilna, nerevolucionarna »zida« iz zmečanih, dezorientiranih, razosebljenih, poraženih, nemočnih, klavnih ljudi-figur; takšne so v **Psihi**, v **Tartifu**. Da bi bila postmoderna uspešna, je ne smejo v njeni

notranjosti motiti velike osebnosti (Kantorji in Komisarji, Krimi in Simoni, tudi ne svetniki a la Špelca, Snežna in Uršula). Velike nasilnike porine v retoriko - da igrajo v filmu, da jih recepirajo in konzumirajo gledavci kot mitsko magične figure, pač v okvirju svojega kolektivnega avtizma -, svetnike pa na rob družbe, kjer jih anonimizira; vso pozornost - publiciteto - usmeri na figure, ki jih sama proizvaja, z njimi manipulira in s tem obvlada. Svetniki so neobvladljivi, saj živijo pretežno v drugem svetu, so za vrednote-magiko postmoderne neobčutljivi, ker komunicirajo z Bogom. Namesto svetnikov proizvaja čarovnike, vrače, mage - guruje itn. (od Pogačnika do Hribarja). Te čarovnike prikaže tudi kot edine močne osebnosti; edine dovoljene, saj so ji vseč, ker proizvajajo postmoderno sakralno meglo, tj. hrano - mano - za begunske užitkarje. Za mage skuša razglasiti tudi svetnike, če jih ne more uničiti drugače: narediti tudi NKC za eno od magističnih sekt.

Anonimizirani - nimajo niti imen, le nekakšne funkcije -, anomizirani, verbalizirani, ludizirani liki **Sadežev** so radikalizacija Mrakovih **Sinov**; oz. tisti del - vidik - **Sinov** in sinov, otrok, ki je benign, marionetiziran, ki je izgubil strast, tudi strast avtodestrukcije. **Samorastneži** dopolnjujejo **Sadeže**. Gre za dve plati istega.

Gre za premik Micinega lika iz obzorja arhaizantne kmečke dramatike, iz dekle, kakršnih je polno pri Finžgarju in Vombergarju, tam so dekle le komparzerija, v središče drame, kar pomensko strukturalno pomeni premik nekdanje socialne margine v center, ne le Ščuk in Maksov, ampak tudi, na desnici, na katoliški strani, Žolcev, **Rojstvo**, Klavor, ta je nezakonski otrok, izvira iz revščine, **Ogenj**, Mrgod. S tem gre tudi tu za prestrukturiranje arhaične fevdalne hierarhično čiste vrednostne lestvice: od cesarja do hlapca, - kjer berač ni mogel postati kralj, le v Twainovi že moderni pravljici predelavi.

KC je že od nekdanj omogočala, kot sem opozoril, dvig sina hlapcev v cerkvenega kneza. A je tudi v KC razlika med klasičnim modelom, ko se je tak otrok revežev moral povsem prilagoditi okolju in igrati aristokrata, postati aristokrat, recimo dr. Pokoren, na eni in novim modelom, ki vnaša margino v središče, lumpenstil v spodobnost konvencionalnosti, na drugi strani. Če je bil Mahnič še gospod, kljub zelo glasnemu govoru, pa je slog domobraskih propagandistov zoper partizanstvo že lumpenističen, z dna. (Leta 1991 se je v časniku Slovenec in okrog njega obnovil.) Jezik katoliških udov Demokratične zveze, tistih, ki so kasneje ostali kot Narodno demokratska stranka, Velikonje, Kogejja, »krščanskih« liberalcev, Grosa, Paša, »krščanskih« gentilistov-nacionalistov, Starmana itn., je že povsem brez klasičnega sloga kakega Ušeničnika; njihov slog je že na Javornikovi medvojni liniji. Slogovna analiza bi to pri priči pokazala.

Vendar ne zadošča le gentilistični patos; potreben je še magičen moment; tega sta se najbolj zavedala zakonca Hribarjeva pa Grafenauer, Snoj itn. okrog 1991. Brez fascinacije, ki jo je na Slovensko kot teatralično simulacijski stilno socialni moment prinašal Ristić, brez resnične avtodistance, z nostalgijo po Revoluciji, dejansko na liniji srbske obnove sinteze arhaičnega srbskega ljudstva z avantgardističnim Proletarstvom, to pa je osnova tudi za Miloševićevo Srbijo (ne glede na to, da Ristić z njo ni na najboljši nogi, ker ga pri nji preveč moti ruralno gentilistično lokalno antikozmopolitski in antiestetški antiavantgardistični moment Šešljevega četništva), je Grosov ter Pirnatov patos zgolj puhla retorika in prazen moralizem. Zato so Gros, Pirnat,

Starman¹⁰⁸ na volitvah tudi izgubili. Dobil je tisti, ki je - vsaj začasno - prepričal s pristnostjo patosa, saj ga je radikaliziral v šovinizem in fizične grožnje drugačnim; mislim na Jelinčiča. Pa tudi ta bo hitro oplenel - menda že je -, ker mu manjka moment magizma¹⁰⁹.

Če bo Slovenija pretežno postmoderna, so bo zadovoljila z avtofascinacijo v gledališki retoriki, v območju politike pa bila trezno realistična: Drnovškov duh malih korakov, šahiranja s kmeti, v Keresovem slogu, kot bi dejal Veljko Rus, pragmatizma in prakticizma, preglednosti položaja¹¹⁰. Če pa ne bo zdržala postmoderne in se bo - po zgledu bratov Srbohrvatov - vračala v arhaizme, bo terjala tudi v politiki nastope Pljuskovih Mic; to pa bi lahko bili mali Hitlerčki ali navidezne in komične obnove močnih osebnosti; sem teži Janša, vendar mu manjka magično fascinativen prijem. Tedaj bi se amaterske psihiatrinje kot znamenita Kitajka Ču Feng Beng preselile v poslanske klopi ali na ulico kot heroine, ki bi zamenjale Podobnika in Bučarja; ta dva nista dovolj magična.

Hribarjeva se je umaknila; a bi imela šanso, če bi se radikalizirala v cinizem, v cinično igro z ljudmi. Tega pa najbrž ne bi mogla storiti, saj jo pred resničnim uspehom zadržuje dejanska poštenost, tudi naivnost, če hočete, resnično prepričanje, da je izraz ljudstva in Biti. A ni Hitlerja - in Stalina - brez močnega momenta cinizma; Hitler ga je izrazil v pogovorih z Rauschningom, ko je temu zaupno povedal, da sploh ne verjame v rasno teorijo; to neveroskepso je moral nadoknaditi z avtohistorizacijo. Koliko »fanatičnih« komunistov sem srečal - že v 50. letih -, ki so se izražali, seveda privatno, nenavadno cinično in skeptično. Tudi šefov Ideološke komisije! Hribarjeva pa bi zares hotela biti svetnica; in bi herojska svetnica morda tudi posta(ja)la, če bi se odprla KC in se ne zaustavila pri gentilističnem politizmu.

Včasih je bilo nezakonsko rojstvo huda ovira v KC; oz. v družbi, ki je temeljila na gentilno krvni legitimiteti. Danes Kociper prav poudarja - v intervjuju s Forstneričevo - svoje nezakonsko rojstvo, čeprav pri tem nakazuje, da mu je bil oče kak evropski aristokrat. Mica Pljuski ni naključno nezakonska. Nezakonskost pomeni znamenje nelegitimnosti in nelegalnosti. Margina je drugo ime za tisto, kar imenuje Foucault srednjeveška ilegalnost, rob med legalnostjo in kriminaliteto. (Ta rob je vseč tudi Deleuzu, ker je drugo ime za nomadstvo.) Klerofašizacija nastaja v razmerah, ko tradicionalne socialno državne strukture niso več dovolj vitalne, sposobne družbo urejati; ko se legalnost izprazni. Tedaj morajo priti z dna in roba družbe biološko magične sile, ki rešijo kralja, ker je ta brezpomočen. Reši ga pastir, tj. le drugo - pleonastično - ime za hlapca. Ta se nato - zato -, ker zmaga, poroči s kraljevo hčerjo. Pravljice so to že zdavnaj predvidele, saj izhajajo iz starega izkustva, da se etablirani sistemi v sebi razkrajajo; tudi Germani so takšni nezakonski pastirji, ki najprej obnovijo Rim s svojo krvjo, nato pa mu še zavladajo - Teodorik itn. - in ga dvignejo na novo svetovno veličastno raven (Karel Veliki z obnovo Rimskega cesarstva, tokrat kot Svetega).

Pastir, ki postane kralj, vstopi v dano strukturo; ta ga uporabi kot osvežitev. Mica Pljuski - linija fašizma - pa od tega odstopa. Marksistična kritika fašizma je bila napačna, ko je govorila o dokončni koncentraciji finančnega kapitala, o največji stopnji kapitalizma, doseženi v fašizmu itn. Resnica je drugačna. Fašizem je že višja stopnja simulacije, derealizacije; prav zato je tako krvav, ker čuti, da ne nosi več realitete; njegovo stopnjevanje realitete z zločini je ena od oblik (Baudrillardove - postmoderne) hiperrealitete. V tej meri je

fašizem tudi vse bolj magiziran. Hitler je »le« Vodja; ni Cesar, Kralj, generalissimus, maršal. Mussolini in Hitler ohranjata čina kaplarja in narednika¹¹¹; ob tem nosita le najvišja odlikovanja za pogum itn. na fronti. Stalinizem je tu bolj fevdalen; posebno jugoslovanski, ki ima svoj hispanoameriško operetni moment maršala kot konjarja, kot šefa hleva, kot cirkusanta.

Ideal Mice Pljuska bi bil, da bi ona - kot Rasputin - vodila Janezka, ko bi ta postajal prek duhovnika škof in vodja; komičnost je v tem, da je Janezek revček. Zamenjava Janezka z Marjeto je že prvi poraz. Čeprav bi tudi nuna lahko odigrala velikansko vlogo; mar ni Katarina Sienska urejala v Avignonu najbolj občutljive in pomembne politično državne zadeve, bila papeževa odposlanka? Koncilna KC »forsira« mater Terezo - karitativni humanistični vidik, pač v skladu s socialnim liberalizmom dobe. V materi Terezi ni sledu ne o magiji ne o fascinaciji s politiko ali mistiko.

Pravzaprav niti ni presenetljivo, da Slovenci ne poznamo fascinantne nune ali katoličanke, kljub temu, da smo tako strastno gojili lik Matere. Mater smo zaprli v družino - kot moralno načelo, a povsem ob strani politično gospodujočega Očeta. Takšna Mati je dejansko le sredstvo očeta; strašna manipulacija z materinstvom in ženskostjo! Potisnjenje ženske v zgolj rodilno-narajovalno vlogo¹¹². Iz takšne strukture ne more biti nobene Katarine Sienske; ali krške grofice-svetnice Eme. Slovenski kandidati za svetnike so moški; nikjer sledu o kaki ženski. Ozemljevanje in poudarjanje telesnosti ženske in matere v Goršetovem predvojnem kiparstvu ima izjemen strukturalno zgodovinski pomen. Žal je SPE Goršeta slabo razumela, čeprav je ogromno delal; še danes je neocenjen in v bistvu dojemam z rezervo - prav zaradi njegove distance do idilizma-magizma.

Grotesknost **Ženina** vršiči v tem, da ostane namesto Duhovnika-Škofa in Nune-Prednice, kar bi morala postati Janezek in Marjeta, le grogirana Mica: lik, kakršnega je naslikal Kokoschka, ne pa heroična apoteoza baročne kraljice-svetnice po slovenskih cerkvah. Mica ne ostane le nezakonska hči-teta, torej na stranskem tiru, ampak celo spaček. Zmaga opreproščena naravnost: nekoliko osebno okrepjeni Janezek, ki bo morda le odrasel v Janeza, in Marjeta, ki naj bi, sorodna Meti iz **Cesarja Janeza**, postala kmečka kraljica. Kar je v duhu postmoderne, če je komedija-želja-teater; a je nostalgichen spomin izkoreninjenega Majcna, če je s tem koncem mislil resno. Umetnost vsebuje pač vse možne interpretativne momente. Je kot ogrodje, na katero polagamo doživljajsko in zaželjeno, razlagavsko in konstrukcijsko meso.

V

1

Naj svojo razpravo opremim z nekaj značilnimi citati iz **Ženina na Mlaki**; navedki približajo avtorja, ker se bravec neposredno seznanjajo z njegovim jezikom in slogom, ne le skozi komentar. Najbolje je, če sta v razpravi oba, komentar in vsaj deli izvirnika. Bravec ju lahko primerja in s svoje strani ugotavlja, koliko je komentar zadel resnico, tj. bravec prepričan. Velika večina dram, ki jih obravnavam, so celo elitni slovenski kulturni zavesti povsem neznane; Majcnove še posebej. Znan je prav za prav le Cankar. Navedki iz **Ženina** itn. služijo tudi nekakšni antologiji slovenske dramatike, ki je najbrž še dolgo Slovenci ne bodo dobili. Zanje ni zanimanja ne pri založnikih ne pri občinstvu.

Mlako dramatik že uvodoma opiše: »pod slamnato streho hlev ... z ogovnjenim vhodom.« Svet govna. »Na koncu pojate svinjak z gnojiščem.« Spet gnoj, govno. In prav to gledavec vidi; je na odru. Torej simboličen topos. Nasproti gnoju - mlaki - kot osnovni značilnosti te - spet, kot v drugih Majcnovih medvojnih igrar - slovenjegoriške vasi, tj. slovenstva kot takšnega (kar je Majcen postavil v mesto, se je dogajalo v Beogradu, kjer je bil med prvo vojno avstrijski okupacijski oficir in je mesto poznal, šele v obeh dramah po drugi vojni uprizori Ljubljano, a v **Cesarju** napol vas, trg, v **Revoluciji** pa mesto, v katerem živijo in vladajo predvsem služkinje, tj. ženski hlapci, dékle, ki prevzemajo - kot parodija na Cankarja in njegove **Hlapce** - oblast), postavi Majcen izmišljeni svet starega Mlakolopa: »Pred pojato in v nji kamenarska delavnica očeta Mlakolopa. Še neobdelane skale ... leže naokrog.«

To je svet kamna, tega čistega elementa, ki naj bi premagal svet gnoja. A ne s hišo iz kamna; te se Mlakolopu ne posreči sezidati; ampak s kapelico. Slovenski položaj do druge vojne: revščina ljudi, njihova obzorja so minimalna, končujejo se v močvirju; a tisti, ki hočejo močvirje odpraviti (skopati kanale, **Prekop**, ga odcediti z zemlje in iz duš), morajo odnehati. Omejeno, arhaično, bedasto, samozadovoljno ljudstvo jih preganja; kot inženirja Čopa¹¹³. Morda se bi z enakim uspehom končalo razsvetljensko kmečko delo končnega Janezka, ki se vrača iz Kmetijske šole¹¹⁴. Tega še ne vemo. Vemo pa - vidimo -, kaj se dogodi na koncu z Mlakolopom. On je že stvarnost, oba mlada - kot bodoča zakonca - sta šele zamisel; iz zamisli pa lahko sledi marsikaj, kot izkušamo zamisel Kreftovega **Tiberija**. Mišljena je idealno - samozavlada ljudstva itn. - udejanji se pa skozi **Afero**, **Dialoge**¹¹⁵, **Delavnico oblakov**, **Noč do jutra**, **Joba**, **Prevzgojo srca** itn. - skozi stalinizem - in konča v **Psihi**, v fiktivnem svetu SSS (spodnjih srednjih slojev).

V prvem dejanju načrt-sanja. Dr. Jeraj, zdravnik, se Mlakolopu posmehuje: »Skalo valite na skalo? Kaj bo iz grmade skal, mojster kamenar? ... Kamen je lepa stvar. V Goricah pomeni kamen bogastvo. Če ne bogastvo, pa trdno gospodarstvo. Kar je na kamnu, drži.« Kamen je v **Ženinu** simbol trdnosti, uspeha, imetja, zmage. Kot nasprotje gnoju je kamen tisto, kar skuša udejanjiti NOBD(ramatika). Kot kaže SPD, tudi to propade, saj ji je do kamna

manj kot do - revolucijskega, vsevdilj obnavljajočega se - Gibanja, ki sproti vse podre, kar sezida.

Postmoderni svet pa ni ne kamen ne gnoj(išče); je porozen teater, nekaj tretjega, stvarna sinteza kamna in govna. Slovenci starejše generacije ne le da nimajo več avtoritete - Mlakolop je pravo nasprotje patriarhu -, ampak so takšni, kot Jeraj opisuje Mlakolopa: »Le da vsega ne boste zmogli, izvotleni kakor ste. Pretegnjeni, predelani.« To je realiteta slovenskega gospodarja-hlapca; želarja. (**Ženin na Mlaki** je »želarska zgodba«, kot bi moralo pisati v podnaslovu natisnjene drame, ne pa »železarska«, kot piše; kaj urednik in korektor, oba iz mariborskega dela Štajerske, nista vedela, kaj je želarija? Kajti ne gre za tiskovnega škrata; ista napaka se še enkrat ponovi.) Izmučenost, ne pa patriarhalna moč, kakršno so kazali začetniki judovsko krščanske kulture. Abraham še skoraj stoleten naredi otroka, Jakob kot starec vodi vso tedanjo skupnost-rod-družino. Takšnega starca, kot je Mlakolop, revoluciji ni težko odstraniti¹¹⁶.

Mlakolop razlaga Jeraju svoje življenje in načrt; ta razlaga je slovenska resnica: »Iz grape vlačim plast za plastjo - kamna -, črevje sem si že iztisnil iz trebuha pod težo, a ne odneham.« Gara, crkuje, vztrajen je do neverjetnosti. (Je vztrajnost najbolj značilna slovenska poteza?) »Dokler ne bo pozidano vse, pokamenjeno vse, ne odneham.« Načrt: spremeniti Slovenijo iz gnojišča v »graščino«. Mlakolop na vprašanje, kaj bo iz tega: »bo, kar bo; če Bog da - graščina.« Pravljična sanja neukega človeka, ki nič nima in nič ne zna, a je pripravljen izpustiti dušo v garanju, verujoč, da bo njegovo delo nagrajeno z graščino; da bo tedaj sam postal graščak¹¹⁷; pač ena od milenarističnih variacij romance. Je to ponujal Slovencem Krek namesto revolucije?

To je katoliška varianta Levstikove **Kastelke**: grunta do pekla. Ne do pekla, ne na peklenskih silah - na teh, seveda simuliranih, »temelji« postmoderna -, ampak na kamnu. Na koncu drame se skaže, da je ta skala Petrova; da zida Mlakolop katoliško Cerkev, tudi cerkev: kapelico. Dramatik sugerira razmišljanje: namesto da bi ljudje, ki živijo v bedi gnoja, sezidali nekaj umnega, dostopnega, stvarnega, koristnega - teza **Prekopa** -, torej namesto razsvetljenske vizije, zidajo ali gradove-graščine v oblake ali kapelice-cerkve.

Bravec bi dramatiku oporekal, posebno s stališča EK: cerkev je kraj božjega pojavljanja, kraj posebej svete molitve; KC olajšuje odrešenje. A bi ta pripomba držala le v primeru, če bi v **Ženinu** res videli kaj resnične - pristne - pobožnosti. A je ne. Srečamo le histerično psevdomistično bigotnost, Mica, fasciniranost od Micinih vizij pri Mariji, Marti in Marjeti; na te pristane nazadnje tudi Mlakolop, ko vidi polom vse družine in tudi to, da domačije ni postavil na kamen. Vere, kot jo ima **Meho**, v **Ženinu** ni. Ali pa, če tolmačimo tudi **Meha** skeptično, kot privid predsmrtnega blodneža, je ni nikjer. Ali pa, če tolmačimo Mlakolopa v duhu Meha - Majcnova odprta pomenska mnogoplastnost vse to omogoča -, nazadnje tudi Mlakolop prehaja iz sanjarja milenarističnih pravljic v pristno pobožnega človeka, saj se odteguje temu svetu, se posveča le še onemu. Kaj pa delajo srednjeveški zidarji drugega, ko da sredi slamnatih koč zidajo romanske in gotske katedrale v nebo? - Claudel misli v duhu EK radikalnejše: prava katedrala je v človekovi duši: v Violainini drži svetniške žrtve, ne pri mojstru Petru Craonu, zidarju stolnice v Reimsu. V duševnem, ne v kamnitem, pa naj bo še tako tehnično izjemno, umetniško

popolno in versko veličastno. **Marijino oznanjenje** je bilo gotovo eno od meril-zgledov za Simčiča v **Mladosti**.

V začetku drame še ni vizije kapelice-cerkve, tj. slovenske katedrale; ampak trdna domačija v duhu kmetijske politike fiziokratov in Marije Terezije. Mlakolop: »Samo pogledjte, kakšen je podstenek tule, kjer za jaslami stoji naša najubožnejša krava! Saj se ves cedi skoz les in blato. Cimper, ciganski cimper!« To ni le Slovenija sredi 19. stoletja, ampak dejansko še danes, pod konec 20. stoletja. Zdaj pa načrt, tudi v duhu Bleiweisa: »Tole skalo sem določil za temelj ... Nosila bo zid in nadzidek, streho in sleme ... in svinjak ... in gnojišče ...« Jeraj posmehljivo doda: »In poti in ceste, ograje in plotovi - v tri fare se bodo svetili mejniki Mlakolopove zemlje: vse iz kamna ...« Za več kot za tri fare pa Slovenije itak ni. Postavlja se temelj novi Sloveniji - in nazadnje Cerкви. To je navsezadnje ista sanja, ki jo sanja Špelca kot **Svet brez sovraštva**; le da računa s trdnimi ne le čustveno eksistencialnimi temelji revolucionarnih in narodno osvobodilnih žrtev; drami sta bili napisani skoraj isto leto¹¹⁸.

Poglejmo konec drame. Konec **Sveta brez sovraštva** je v Šeligovem **Volčji čas ljubezni** - v stalinizmu je ljubezen sovraštvo, človek človeku volk - in v **Psihi, Tartifu, Ujetnikih svobode, Afriki** itn. Vsi ti naslovi so simbolični: postmodernizacija Slovenije je afrikanizacija, je svoboda, ujeta v sistem in igrana na teve, svetohlinjena, le duša, reducirana na spolni erotizem. A tu primerjam različne drame različnih avtorjev v razponu nekaj desetletij, skoraj pol stoletja. Majcen pa že sam v isti drami obračuna z začetnim samoslepljenjem. Kajti tudi Mlaka doživi notranjo revolucijo; a »klerofašističnega«, čeprav ne političnega tipa: odhod Marjete v samostan, nato zlom te linije, pa razsvetljsko revolucijo, odhod Janezka v mestne šole, doma razkroj, Marta dobi nezakonskega otroka, Mica je udarjena z božjim, nesoglasje v družini je še večje. Konec drame bi mogel biti ali tragedija - Mlakolop se obesi (kot Jura Krefl v **Kreflih**); s tem bi bil simboliziran, kot hoče Potrč, konec kmetstva ali vsaj konec gruntarskega kmetstva, utemeljenega na individualni ravni.

Drugi dve možnosti pa je uprizoril Majcen; obe. Prva kot komedijska, a obenem kot romanca in razsvetljski cilj: poroka zdravih mladih ljudi, ki bosta oba umno delala na zemlji in gnojišče morda res uredila v spodobno proizvodno gospodarstvo: zemljo prisilila - z umetnimi prijemi tehnike in stroke - v to, da bo več in bolje rodila; kajti začetni Mlakolop zida kmetijo na kamen, tj. kleše kamen, namesto da bi oral, sejal, umno gospodaril na zemlji, na njivah. Tosvetno gledano je tepec; je otročji.

In tretja možnost: odpovedati se temu svetu, ker je človek - Mlakolop - spoznal, da je brezupen; da je ves trud brez upa zmage; da je resnica drugje; v božjem. Pa je res to spoznal? Ali pa se je le rešil - zablodil - v novo samoslepilo? Da je varnost za zidovi ZKC, za zidovi, v mali posvečeni ječi kapelice, ne pa v NKC, ki je v duši? V tej tretji je torej skrita - kot njena negacija in samoironija - še četrta možnost: beg v iluzijo.

V četrtem dejanju je prizorišče zelo drugačno. Mlakolop očitno ne vodi več gospodarstva; zato je to prišlo na zeleno vejo. Pozna se Marjetina umna roka: »hiša je prenovljena ... svinjaka ni več.« To je osnova za Janezka, ki bo tu nadaljeval. A sprememba ni le glede hiše. »Namestu gnojišča se na čedno tlakanem ohišju dviga kapela, na pol pozidana, iz kamna. Plošče in ogelniki

leže naokrog; ostrešje z zvonikom in križem je še na tleh ... Mlakolop se na videz komaj še drži na nogah, prijema pa trdno; kadar udari, kamen zapoje.« Prišli smo do bistva: do najbolj dvomne točke drame; drama je zasnovana kot dvomna: v tem je Majcnov verski paradoksalizem. (Enako moremo tolmačiti **Meha.**)

Mlakolop postavlja kapelo; a pomislimo: tik ob hišo, kot so kapele v graščinah. Torej res živi v sanjah, da je postala njegova kmetija-želarija graščina? Kapelo postavlja v nesoglasju z vsemi; tudi z Mico; očitno je v 4. dejanju Mica že ozdravljena verskih blodenj. Razmerja v družini se spet spremene: zdaj je nosivec božjega (?) - ali le verskega (?) kot zunanjega - Mlakolop, ne več Mica. Je on prava zamenjava za Janezka-Marjeto-Mico, on končni odkup? Je odkup kapelica in je le Mlakolop to razumel? Odkup nekaj predmetnega - reč(nega) -, ne živi človek? Ne ravna Mlakolop v duhu božjega posredovanja Abrahamu - da žrtev Bogu ne sme biti človeška; da jo je treba zamenjati z živalsko oz. z obredno? A kaj ko lahko postane takšno žrtvovanje - lastnine in ne sebe - navadno računarstvo, menjava z bogom kot malikom¹¹⁹.

Veličina človeka, ki ga dela podobnega Bogu - Jezusu -, je ravno v tem, da da sebe; ne druge, ampak prav sebe. Zato je tudi v komunistični revoluciji dobršen del božjosti, čeprav zelo spačene v človeških rokah, ker Partija žrtvuje lastne ljudi, se pravi, da partijci žrtvujejo sebe, v juriših, v partizanih, v tveganju ječ - Tone Tomšič, glej Božičevo dramo, glej Krima, Nino, Špelco itn. Slavo Klavoro itn. Ta odrešilni moment v komunistični revoluciji je prekrit z negativnim: z radikalno manipulacijo z drugimi, z žrtvovanjem drugih: na koncu tisočev domobrancev (glej **Črno mašo**).

Manj skrajnostno manipulira z drugimi domobranska plat; a se tudi žrtvuje šele prisiljena, v obrambi, ne vizionarsko kot partizanska. Do zavestne aktivne žrtve v napadalni vojni osvoboditve Slovencev, kot si je bil zamislil Jeločnik v **Vstajenju**, ni prišlo. SPE se je kmalu - v 50. letih - odpovedala celo pošiljanju ilegalcev čez mejo. Neuspehi so bili tolikšni in sprememba politike Zahoda do Jugoslavije-Slovenije po sporu Tito-Stalin take, da ni bilo več realnih šans za uspeh kontrarevolucije ali nove - zoperkomunistične - revolucije. Pa tudi sama SPE je začela polagoma uspevati. Ljudje so iz bednih ročnih delavcev postajali uradniki, se dvigovali na lestvici zaslužkov in socialnih vlog, dokler niso postali na koncu večinoma posestniki vsaj lastnih hiš, podjetniki itn. So se socialno in psihološko stabilizirali; našli so novo domovino; zato se tudi zdaj - razen redkih izjem - ne vračajo. - Kot stalno trdim, je vojaška žrtev neskladna z duhom EK. Primerna je Snežnina ali Sestrina (**Simfonija**) ali Antigona, Smole. Te pa v **Ženinu** ni; Marjeti se - v okvirju prav nič notranje krščanskega samostana - ni posrečilo.

Majcen je na trenutke posmehljiv do cinizma. V začetku 4. dejanja krepko namiguje, da se je Mlakolopu zmešalo. Mlakolop pripoveduje Mici, ki pa se ji ta govor upira, da bo(mo) postavil(i) v kapelico sveto Marjeto. Kot nadomestilo-odkup, ker Marjeta ni ostala v samostanu kot žrtev, žrtvovana za Boga. V kapelici ne bo Marije; je dramatik ne da v kapelico niti v **Mehu**; ampak jo ohrani za Meha samega, za njegovo - vprašljivo? - povsem osebno, na druge neprenosljivo videnje. Tu bi mogla slediti primerjava s kapelico, v kateri stoji vila, oz. z izpraznjeno kapelico - v Goljevščkove **Srečanju na Osojah**.

Mlakolop se noče odpovedati žrtvi lastne hčere in to zdaj, ko so se ji odpovedali drugi, medtem ko sam v začetku hčere ni posebno silil v samostan. Marjeta sicer ni Mlakolopova hči po krvi; je le Mlakolopkina iz prvega zakona. A sodi v tej drami v Mlakolopovo družino; ne delajo razlik med otroki iz enega ali drugega zakona ali nezakonskimi. Simbolično je Marjeta Mlakolopova hči, kot je Janezek Mlakolopkin sin. Tudi tu je Majcen na robu perversnosti. Po eni strani so Mlakolop-Frinke arhaična velika družina, kar naj bi bilo s stališča stare vaške družbe zgledno, po drugi pa prihaja med njimi do nekakšne promiskvitete: poročila se bosta nekrvna pa vendar družinska brat in sestra. Kot da dramatik s tem veliko družino razkraja od znotraj.

Mlakolop nadaljuje in zahaja v še hujši sakrilegij, dramatik pa v posmeh: »Sveto Marjeto bomo kronali v tej cerkvi« - gre za kronanje, za triumf - »in ti ji boš posadila krono na glavo«. Če ni mogla biti Marjeta nuna prednica, kraljica v samostansko konfesionalnem svetu, bo tu, doma, pred našimi očmi; ni to ravno najhujši človekov napuh? Ne zida Mlakolop lastne Cerkve? Sekte? Ni to skrajna idolatrija? Ne meri Majcen s tem na slovensko - množično, nezmerno - zidavo cerkev namesto zidave domačij oz., kar je še mnogo bolj ali edino bistveno, namesto zidave dobrih, plemenitih, poštenih, lepih odnosov v vaseh in družinah? Kajti kapelica raste in bo stala, družina pa se prepira naprej; jo bosta uredila novoporočenca, novi val - umne - mladine? Stališče EK je tu povsem jasno: odločilno je božje kraljestvo v dušah in medsebojnih razmerjih med ljudmi, v KC, v družini, v vsaki družbi; ne pa kakršna koli ritualika, kaj šele stavbeništvo! - Ni značilno, da danes slovenska KC popravlja predvsem stavbe in zida nove cerkve, medsebojne odnose ljudi pa zanemarja oz. politizira, tj. pozunanja, vrača v državljansko vojno in postaja tako pretežno ZKC?

Se Majcen posmehuje kronanju Marije - češčenju Marije oz. svetnic, Marjeta je zamenjava za Marijo mater božjo¹²⁰ -, ki je tako razmahnjeno na Slovenskem in še posebej med vojno? Mu je to le prifrknjeno pobožnjaštvo? Ga sili v protestantsko smer? Mlakolop še stopnjuje grotesknost, ko nadaljuje z govorom nemi Mici: »V belo te bomo oblekli« - hromo, nepomično Mico; »ovenčali te bomo in boš družica.« Natančno kot v postmodernem teatru; odtod je nadaljeval Fritz s svojimi najbolj antikatoskiškimi in zoperbožjimi teksti; tudi z dramo **Mirakel o sveti Neži**.

Ko Mlakolop razlaga svojo vizijo kronanja Marjete, dodaja Mici: »Sva pač oba siromaka, oba zidarja bolj za večnost kakor za ta svet. Tam šele (pokaže na nebo) bova dobila diplomo.« Slog je tak, kot da bi ga napisal Rebula, le da je pri Rebuli obrnjen v cerkveni patos, pri Majcnu pa v ironijo. Mlakolopu gre res za diplomo; Rebula govori - v **Divjem golobu** - o nebeški banki z neomejeno zavezo. Podton - skriti smisel - metafor je nedvoumen: gre za doseganje bogastva, moči, zmagoslavnosti; a kaj je večji uspeh kot kronanje kraljice? To bogastvo je daleč največje od vseh; je neskončno. Dobili ga bodo najbolj revni. Človek pa se vpraša, ali je ta razlaga res v skladu z Jezusovim govorom na gori? Ali Jezus res obljublja največje bogastvo in so nebesa pojem za kompenzacijo tega, za kar so ljudje prikrajšani na tem svetu? Mar ni Simčičeva razlaga EK povsem drugačna? Snežni ni za bogastvo, za nagrado, za blaženost, ki je drugo ime za srečo, za užitek - vse to vodi v religiozni hedonizem, ki zgreši duha EK -, ampak za to, da bi bil Matjaž (drugi) odrešen. Edina blaženost, ki jo dopušča tako razumljeno EK, je blaženost

zavesti, da je človek s svojim ravnanjem, žrtvijo, ljubeznijo drugega pomagal soodrešiti ali vsaj soodreševati. V čem pa Mlakolop soodrešuje Marjeto, Mico, svojo ženo? Z ničimer. Zida kamnito kapelico, kar bi se dalo prevesti v jezik Stare zaveze: zida kamnite malike, sohe, tj. poganski svet Baala, Zlatega teleta, in ne božji svet medsebojne ljubezni¹²¹.

Tega pa ne zida niti Meho. Mehu manjka socialna razsežnost, kar pa s stališča EK ni bistveno; tem slabše je, če je družba razumljena kot družabnost, kot kolektiv, kot funkcionalizem v službi materialnih interesov, tudi onih Juhantovih »krščanskih«, »naših«. Bistveno je, da Meho pod socialnostjo ne vidi sočloveka: drugega kot sočloveka; da se mu ne posveti, ko uvidi, da je še bolj ubog od njega. Prav ravna, ko odkloni ženitne ponudbe svoje gospodinje; pa vsiljivost pobožnjaško hudobne Eve. A eno je poroka ali odnos iz interesa, iz - spolno erotskega - užitka, iz olajševanja lastnih težav; nekaj povsem drugega pa odnos, ki stremi k (so)odreševanju PO. Ta odnos Majcen vizionarsko in povsem v duhu EK uprizori v **Dedičih nebeškega kraljestva**. Ta drama je nadaljevanje in dopolnitev Cankarjeve **Lepe Vide**, kjer so ubogi preveč usmerjeni le v lastno rešitev ali vsak v svojo, ali pa v skupno revolucijsko milenaristično fantastično. Manjka, kar daje Snežna; to manjka tudi Maksu, **Kralj**, česar se Cankar zaveda. Pač pa ne manjka Mlakarju, **Duše**. Prva Cankarjeva drama je v resnici narejena najbolj v duhu EK.

S čimer nočem reči, da je napačno ukvarjanje PO s sabo; odloča le, kakšno je. Ali narcisoidno, kot v ludizmu, **Psiha**, **Ujetniki** itn.; ali pa človek sam sebe vzgaja k odprtosti za druge in za Boga. Bog ni dosegljiv le skoz druge ljudi; to je stališče humanizma, filantropizma. Boga je mogoče kontemplirati tudi neposredno v molitvi, v dialogu z njim, prek zakramentov. Najvišja milost za človeka je, če ugleda Boga v videnju, kot je Meho Marijo¹²². A kjer je milost (odrešenje), je tudi - največja - nevarnost; znani Höllderlinov verz je treba brati tudi obrnjeno. Kajti kdo človeku zagotavlja, da vidi res Marijo ali - nekako - Boga oz. božje? Kaj pa, če vidi le mrtvo soho na oltarju? Ni ritualizem takšna nevarnost? Ni vse polno samozvanih prerokov in vidcev, ki postavljajo v resnici sebe v tabernakelj, na oltar? Kako diferencirati, če pa uči ZKC - a ta je najbolj razširjena - le zunanje disciplinsko, mati Prednica in dr. Pokoren v **Ženinu**, ali ideološko-magično-politično razločevanje, Junak v **Vstajenju**, in je torej tudi to razločevanje napačno, samoslepilo? EK pravi, da popolnega zagotovila - kot popolne varnosti - na tem svetu ni; če KC meni, da ga daje, postaja poganska, zoperbožja, saj zamenjuje svoj rek z božjim. (V dogmi o papeški nezmotljivosti, o nezmotljivosti koncilov skuša to svojo držo utemeljiti z navzočnostjo Svetega duha, a kaj, ko mora potem sama zanikati svoje prejšnje odloke, odločitve, vere!) Veličina človeka, ki živi v duhu EK, je ravno v tem, da ne izgubi vere - kljub dvomom, saj se mu tudi KC kaže kot zmotna in grešna, kar je stališče zadnjega koncila, glej Häringovo knjigo **Etika**. Da še kar naprej skuša delovati v duhu ljubezni do drugega, čeprav doživlja, kako ga morda prav ta drugi trpinči, zaničuje, preganja, ubija. Več kot pol resničnega življenja se skriva v skritem; a kaj se ne bi, če je EK Bog enako Skriti kot Odkriti, enako Temni kot Svetli, enako Skrivnostni kot Razodeti, kot uči Rahner - v **Osnovnem težaju vere**.

Družina je razdeljena; Mica se je sicer odpovedala vizijam, raste pa seme, ki ga je vsejala. Medtem ko oče Martinega nezakonskega otroka noče priti na Mlako, Mlaka postaja v očeh soseske sramota - nesojeni ženin takole piše:

»da se na Mlako ne vrne več ... kjer si privoščijo pobegle nune in kapele«, tam je namreč »kruha bolj malo in duša lačna frči v nebesa« -, pa je Marija prevzela od Mice versko blaznost. Takole čustvuje: »(od desne z zlikanim oltarnim prtom in z zastori za kapelo, v ognju: ... Roža pri roži, list pri listu, in vse živo, kot bi cvetelo! V župnišče sem nesla likat, in še kuharici se je vzvrtelo v glavi, ko je videla te vbode. Kakor bi zganil molitvico v molitvenik, tako je zloženo. Kar ne upam si razdeti; da bi vam pokazala. Zavese pa sploh ... mehke in bele kot puh¹²³!«

Marija zadeva pri materi na isto nerazumevanje, kot nekoč Mica; in kot ga bo kazal vsak čas vrnivši se Janezek; ta komentira očetovo delo na kapeli: »(s pridržano jezo): Lepo delate s kamnom, ko ga tako težko pridobivate. Kaj imajo nebesa od kamna in kaj svet od kapele? Za plotom, Bogu za hrbtom, oče, tratite čas, denar in zdravje¹²⁴.« Mlakolopka ga podpre: »Jaz bom že mrtva, ko kapela še ne bo plačana. Plačana bo, zemlja pa bo zadolžena.« Nasproti si stojijo ideje Zemlje in umne Domačije na eni in zunanje KC na drugi strani. Je sploh katera od teh prava ali vsaj minimalno zadostna? Katero Majcen najbolj obsoja ali vsaj zavrača? Ima vse za prekratke, eno za zmedeno, druge za zgolj tosvetne?

Marija je brez ženina; na zemlji mora zgolj garati; posestvo bo prevzel Janezek; kaj ji ostaja drugega kot ali zagrenjenost ali veselje v užitku s fantastičnim, sanjskim, zaželjenim, duhovnim, ki ga pa ne zmore doseči¹²⁵, niti na tako intenziven način kot nekdanj Mica, ampak ga v skladu s svojo povprečnostjo in dekelskostjo razume kot lepoto malikov, svetih reči? Obožuje oltarne prte, molitvenike, posvečene zavese kot nadomestek za prte in zavese v lastnem domu; je torej ZKC le psihološko sredstvo za ljudi, dokler živijo hlapčevsko revno življenje brez vseh užitkov, saj so stisnjeni zgolj v delo in se le sem pa tja zgonijo kot živali, kot Marta, a potem obsedijo kot nezakonske matere?

Takšna je slovenska realiteta (vsaj kmečka! kakšno nasprotje z Vombergajem v **Vrnitvi** itn.) do druge vojne. Torej je ZKC psihiatrično pomagalo: nadomestek. Kot da je **Ženin** drama o nadomestkih, nazadnje tudi Janezek kot ženin nadomestek za Jezusa kot ženina, ki v resnici ne obišče Mlake, Slovenije¹²⁶. Niti ne slab ali napačen, saj nekaterim pomaga živeti; še danes: tistim, ki so najbolj omejeni, nemočni, zgarani, nesvobodni¹²⁷. Vendar - ali so tisti, na katere so obrača Jezus v govoru na gori? In - ali ni tak način reševanja njihove duševnosti - življenja - le humanistično pogansko olajševanje trdosti razmer s pomočjo droge, bega v fiktivno¹²⁸? ZKC je sicer več kot privatna droga posameznika; je sistem, je tudi kultura cerkev, je družbena ustanova ipd. Pa je v tej dejavnosti kaj različna od drugih psihiatrično karitativnih ustanov-funkcij? Ni humanizacija KC v karitativnost nujna, ko se družba nekoliko razvije, če je KC predvsem ZKC? V vsaki, še tako razviti - recimo današnji dvotretjinski - zahodni družbi pa sploh svetovni, kjer je večina tretjega sveta še v strahotni in celo naraščajoči revščini, je mogoče najti vse polno ljudi, ki so nesvobodni, revni, zagrenjeni, obupani, brez moči. Vprašanje je le, kako se jim posvetiti? Kako jih gledati¹²⁹?

Kot predmet psihiatrično fizične pomoči, da dobijo kruh, obleko, streho nad glavo - kot danes begunci iz Bosne -, obenem pa duhovno tolažbo, ki je kruh za dušo, to pa je moralno cerkveno verska droga, praksa, ki sicer kot nauk govori o transcendentnem Bogu, a tega ne misli zares oz. samoumevno

pristaja na to, da je takšen nauk le pravljica, nastal v nekem preteklem času, ko se je tako - mitsko, magično - premišljalo, medtem ko je danes, ko se je skazal človeški koren vsega religioznega, jasno, da gre za pravljico in da je bila pravljica v tej zvezi zmerom sredstvo pomirjanja človeških bolečin, ki se jih ni dalo pomiriti kako drugače, s proizvodnjo, pametjo, uspehi, uživanjem v stvarnih odnosih sveta oz. v spreminjanju teh stvarnih odnosov. Tako misli marksizem, tako humanizem; zato ni čudno, da sta imela oba, Voltaire in Marx, vero za opij; opij je pač ime za drogo sredi 19. stoletja; Francis Bacon pa je četrto tisočletje prej postavil vero med idola tribu et fori.

A če je tako, se ZKC reducira ne le na en družbeni subjekt med drugimi; takšna je, če je socialno politična moč. (Zato humanizirajoči cerkveni teologi, ki ne verujejo več v transcendentnega odrešujočega Boga, nujno plavajo v politizem-ekonomizem, ali pa k močni KC, da bi imela finančna sredstva za svojo nalogo, ta pa je humanistična, saj so liberalci preveč samopridni, asocialni; zdi se mi, da se tako gleda v današnji bolj razsvetljenski ZKC in njeni hierarhiji, tudi na Zahodu.) Takšna ZKC je polagoma vse bolj le ena od psihiatričnih ustanov in centrov za karitativno dejavnost. Bolj ko bo namreč današnja socialna družba skrbela za ljudi, bolj ko bo socialno liberalna in bo v segmentu CD - v civilni družbi - ob kapitalističnem gospodarskem izkoriščanju ponujala vse polno državljskih iniciativ, društev za samopomoč ljudem, bolj bo ZKC kot tista, ki se ima poleg te humanistične dejavnosti še za sveto, odpadala, saj se vsak dan bolj vidi, da je vse to magično, da je koristno le tedaj, ko si ljudje ne morejo pomagati stvarno ekonomsko politično, ampak le z begom v fantazme. Oziroma: ZKC bo dopuščana, kot je na Zahodu, ampak kot ena izmed tovaren fantazem (sanj), kot je bil pred vojno Holliwood. Se pravi: kot ena izmed proizvodnih načel in proizvođenj kaozmosa v postmoderni SSS družbi.

S stališča zdravih, močnih, brezobzirnih, ki se znajo boriti - Mlakolopka bi bila v drugačnih razmerah Kastelka, tj. bogatašica, gruntarica velikega kova, ministrica a la Vida Tomšič -, je to, o čemer sanjari, »nič«; tako se Mlakolopka izrazi nasproti Mariji. Zanja je vse le v delu: »Si pokladla živini?« ltn. Da pa Marijino sanjarjenje res ni etično zgledno - pač pa na njem temelji moč ZKC, tudi fara, v kateri se dogaja **Ženin**, za cerkve in duhovnike skrbijo predvsem takšne Marije -, se vidi iz Marijinega odnosa do sestre Marjete. Čez Marjeto zabavlja, a po krivici. Marjeta se je, po materini oceni, »znašla na tem bregu, da se kar čudim,« medtem ko je prej, preden je odšla v samostan, kar naprej padala v nezavest, dajale so jo omotice, bila je bistra, a šibka za delo. Marija je ljubosumna in zavistna.

EK sodi človeka po njegovem ravnanju, tudi po iskrenih čustvih, ne po tem, koliko oltarnih prtov izveze za KC in koliko kapelic pozida; ali koliko je v prid politični stranki, ki se z ZKC medsebojno podpirata. Kriterij je Snežna in Sergej, ne Kantor, ki sezida Župniku nov hlev ali župnišče. (Bojim se, da sodi današnja ZKC - in SKS - spet bolj po modelu, ki ga kritizira Cankar v **Kralju**.) Majcen je v tej točki zelo jasen. Marjeta, ki bi morala zameriti Mici, da - ker - jo je spravila v samostan in s tem v sramoto (ljudje nemalokrat tako reagiramo, saj iščemo krivce za lastne napačne odločitve predvsem pri drugih), Mico brani; tudi zato, ker je Mica nemočna in se ne zmore braniti sama. Čez nikogar Marjeta ne reče žal besede.

Med kakšne uboge spada Mica? Gotovo da je potrebna skrbi, saj sama zase ne more skrbeti. A kot sem dejal, to dejavnost-skrb vse bolj prevzemata nase socialna država in CD. V duhu EK pa še zmerom ostane tisti residuum ali presežek, kakor hočete, ki ga nobena socialna ustanova ne more urediti, ker ne sodi na raven družbenosti, tj. na raven, kjer se medčloveški odnosi reducirajo na proizvodne, trgovske, pollaševalne, tekmovalne, uživaške, tudi moralne in kulturne. Če je nekaj takšnega »neuporabljivega«, neobvladljivega v človeku, je to dokaz, da je človek - poleg socialne narave, poleg tega, da je zoon politicon, še - nekaj drugega: drugost kot takšna, nedosežnost, nedojemljivost: transcendenca. Kar pa spet pomeni: božje v človeku (duša, vest itn.). EK se ukvarja v bistvu s tem. Ne pravim, da se ne sme s karitativnostjo ali s tolažbo sanj - čeprav mislim, da to že ni več prav, saj gre za prevaro, čeprav z najboljšim namenom. (Tako vara Maks Nino v **Kralju**, a je jasno, da gre za sanjarije. Tako vara prijatelj prijatelja v Steinbeckovem romanu **Ljudje in miši**, ko ga vodi v smrt. Cankar, ki je tudi sestavljen iz skrajne skepse in hrepenenja, sam ne ve, ali se umirajoči Poljanec, ki vidi Kristusa itn., ne vara, enako kot Meho.)

Oba dela EK nauka sta ranljiva: če je merilo za pristnost EK ljubezni pomoč sočloveku, je nevarnost, da gre le za humanizem. Če pa je merilo za PO neposredni stik z osebnim Bogom, je nevarnost, da si PO to le umišlja. NKC svetuje kombinacijo obeh momentov; tudi etičnost, kar pomeni ogibanje vsemu, kar sočloveku škoduje. (Politike brez nenehnega in direktnega škodovanja drugemu sploh biti ne more; zato je obet, ki ga daje SKS - SKD, ZKC - ljudem, ko jim govori o etični krščanski politiki, tudi Juhant v omenjenem članku, Peterle pa stalno, kar precejšnja - temeljna - sleparija. Če pa EK dopušča ostrino do sočloveka, ker ta prakticira v družbi-zgodovini zelo napačno pot, EK svetuje kritiku, da jemlje svoje ravnanje na svoje rame in vest; da ga nikakor že vnaprej ne opravičuje kot pravo, pravično, pošteno ravnanje, češ da nastopa v imenu - božje - Pravice.

Žal je prav to model samoopravičevanja in samoupravičevanja današnje ZKC na Slovenskem. V ta namen si je izdelala sistem krščanske etike, ki da je v temelju krščanske politike; kdor dela v skladu z njo - dokazljiva pa je na ravni Pravice -, je kristjan. To je direktna reporganizacija KC.

2

Zavedajmo se, da tudi omenjena kombinacija obeh momentov ni povsem gotova. In načelno ne more biti, ker je le en del Boga človeku dostopen, drugi je zmerom neznan in ne vemo, kaj je, kaj hoče. Še tisto, kar nam je od Boga dostopno, razodetje, razumemo po svoje, ker smo temni kot ustvarjeni po božji podobi in še posebej kot zgolj ljudje. Stik med Bogom in človekom je tesen, a ni razviden, kot so mislili Mahnič in Tomec, Ušeničnik in Odar. Delanje tega stika za razvidnega in jasnega po modelu l'age classique je tipična razsvetljensko kartezijanska pomota, reduciranje Živega življenja na geometrično prostorske in disparatne enote mehanike; neotomizem je v nemajhni meri, čeprav ne povsem, mehanicističen. Tomec to potrjuje s svojim slepim pristajanjem na umska načela, na disciplino. Pač po modelu Ignacija

Loyole in sploh kazuistike, tridentinske KC: kot da se da vse - od morale do vere - subsumirati pod načela, pravila, nadzor nad načeli, pod metodo usklajanja načel s prakso itn. V bistvu gre tu za močen vzrok kolektiv(istič)nega humanizma: za subjektiviteto v novoveškem duhu. Znotraj KC jo je razvil prav barok - od Loyole naprej. Le da KC to kolektivno subjektiviteto prikriva kot božjo voljo, ki se izraža direktno skozi sveto ustanovo KC. Zato mora biti KC sveta, nedotakljiva, brezgrešna - kot kasneje Partija, ki direktno izraža Zgodovino in Naravo. Marxu še *Naturo*, pri Leninu le še *Materijo*.

Rožanc je bistro opozoril na negotovost, na dvoumnost, ki zadeva celo svetnika - Loyola - v smrtnih trenutkih; celo na greh, ki ga ogroža: Hudič; glej **Prizore s hudičem**. Rožanc je - tudi v drami **Lectio divina** - prav vztrajal na problematizaciji krščanstva-svetništva-meništva. V **Lectio** je podan samostan vse drugače pošastno kot v **Ženinu**.

Stik med Bogom in človekom je in bo ostal trajno tveganje; tega so se zavedali Kocbek, Mrak, Pregelj - ta posebno v **Thabiti kumi** -, torej prav slovenski umetniki. Pregelj v **Thabiti** radikalno indiferencira, duhovnikov spolni akt z blodno na smrt bolno deklico in njegovo željo, da bi deklica ozdravela, željo, ki sega celo v območje odreševanja. To je mejni primer. A človeka ne smemo jemati kot povprečno konvencionalno bitje, za katero veljajo povprečni zakoni socialne etike, kakor terjajo teologi socialni moralisti. Če človek - še - ni tak, ga reducirajo na to raven, dajejo na Prokrustovo posteljo, mu jemljejo svobodo, ga porivajo v model, ki je za vse enak, ti krojači moralno eksistencialne konfekcije, ti podružbljevalci velikega kova. Drugo ime za takšnega povprečneža je hlapec ali dekla.

Prav EK daje povsem drugačno merilo - poleg Jezusa neznansko velike apostole, prve mučence, vizionarje; Stara zaveza preroke. Za razliko od ostalega sveta - živalskega in anorganskega - je človek po načelu in izvoru bitje, ki ne sodi v povprečje; je mejni primer stvarstva. Kot je tak mejni primer stvarstva, če se smem metaforično izraziti, sam Bog. Točneje: onkrajmejni - transcendentni - primer, s tem pa ne več primer, ampak Stvarnik, a tudi kot tak temeljno Tuji, da ga ni mogoče zajeti v noben kategorialen sistem, kot uči Rahner. Zato analogija med EK in robom družbe-sveta. Ni bil Bog zaman križan kot marginallec. Potiskanje človeka v sredino - družbe in sveta - je v skladu bolj z grško etiko (kozmozologijo) zlate sredine, srednje mere; tudi s kitajsko; s Konfucijem in Aristotelom.

Prav ta moment poudarja Zupan v **Aleksandru praznih rok**, v liku Aristotela skuša uravnovežiti svoj prejšnji diabolizem, ekstremizem, negativizem s humanizmom, utemeljenim filozofsko in kozmološko, psihološko in naravno. A pri tem ne vzdrži; **Zapiski** so izraz drže skrajnosti, čezrobnosti, le da niso v duhu EK - EK je celo v nekaterih momentih v medvojni drami **Tretji zaplodek** -, ampak v duhu radikalnega seksističnega sadističnega demonizma. In tega je sprejela postmoderna za svoj emblem.

Treba je biti skrajno pazljiv; razločevati med anarhističnim kaotom, ki teži v kriminaliteto (Božičev Cunjar to še ni, je pa to že Rudolfov Kserkses), in svetnikom, ki je na robu družbe zato, ker ga je tja izrinila družba, ki ceni le povprečne: lik ekspatra Ambrozija, Uršula, Antigona, Meho, Prior, Fedja itn. Strniša poda to zgodbo v poštarju - **Žabe**. Prav v zamenljivosti obeh likov je nevarnost, ki pa je nujna. Ker so se je ideologi socialne povprečnosti zavedali, so menili, da je upovprečevanje človeka zanj rešitev; ker je tam, kjer

je vse povprečno in v sredini, vse jasno in razvidno, vse merljivo in obvladljivo, medtem ko je na robovih vse zmedeno, kaotično, romantično, izzivaško, inkomenzurabilno¹³⁰. A tako so stresli iz banje otroka obenem z umazano vodo. Videli v obvladljivosti-razvidnosti cilj krščanstva. Kar je strahotna pomota; kar je le filozofska etizacija pollaščenja: sveta, ki mu je predvsem do obvladljivosti vsega, bližnjega in drugega, ljudi in snovi¹³¹.

Medtem ko je EK drža pozitiven odnos do drugega; ljubezen do drugega predpostavlja, da drugega ni mogoče obvladati. Da ga je treba sicer opozarjati, kritizirati - njegova dejanja, tudi misli -, a na noben način prisiljevati, da bi se spremenil. Prvič, mogoče celo, da ima bolj prav od mene; nobena teza ni nikdar do konca zanesljiva. Drugič, sama prisila spodbije pravilnost drže-misli, v imenu katere nekaj spodbijamo. Zato sam (so)ustvarjam nek socialni institut - javnost -, v kateri se sme skoz dialog tako rekoč vse povedati¹³². To je tudi v skladu z vseporoznostjo, vserazpoložljivostjo, vseprisluškovalnostjo, vsepoučenostjo postmoderne. Ta dialog-javnost nista strukturirana kot nekoč, v arhaični dobi, po modelu absolutne resnice, po predpostavki, da more dialog pripeljati do absolutne resnice, do dokončnega razčiščenja. Ta predpostavka temelji na drugi predpostavki, da je na tem svetu nekdo, ki je sposoben na koncu oceniti, kaj je absolutna resnica, in to nato tudi odgovorno uveljaviti v javnosti, v celotni družbi, terjati od vseh udov družbe kot obvezno, da se tega tudi drže; imeti v rokah sankcije - moralnega, socialnega in fizičnega, tj. državno policijskega, tudi paradržavno cerkvenega, »inkvizicijskega« značaja - in tako doseči, da se vsi absolutne resnice drže. Kdor se je ne, dokazuje, da je po svobodni volji zel, ker se upira pač absolutni resnici, ne pa sankcionatorjem. Ti skrbijo za nujno in pošteno udejanitev Resnice s sankcijami; če bi bili popustljivi, bi kazali le svojo »liberalno« nenačelnost, koruptivnost, permisivnost ipd. Takšna je bila struktura KC vse do Drugega Vaticanuma.

Razlika, ki je med mojim predlaganim modelom in pravkar orisanim tridentinsko disciplinskim - Tomčevim itn. - je bistvena, čeprav se površnemu očesu ne zdi tako in ju isti. Pristajam na objektivne razmere okolja: na logiko-duha-naravo postmoderne. Nočem biti čudak, ki na slepo vztraja pri nečem (pol)preteklem, ker vem, da je (bilo) tudi to preteklo nekoč inovacija in je nastalo v času; čas vse spreminja, ukinja, zamenjuje. Seveda ne vse v bistvu; vsemu daje le drugačna znamenja okolja (časa). Rad bi ohranil, kar je trajno, stalno: onkrajno; kolikor sem zmožen to (u)videti. Regresivno vračati postmoderno - liberalno - KC v tridentinsko je neumno in predvsem neuspešno; morda v Hispanoameriki in Afriki, pa še tu dvomim. Tridentinizem je značilno evropski pojav disciplinske družbe; niti pravoslavje ga ne pozna; od tod dobršen del inkompatibilnosti pravoslavja s protestantizmom in Zahodom, kamor sodi tudi katolištvo.

Zamišljam si človeka, ki živi na dveh ravneh: dajte Bogu, kar je božjega in cesarju - temu svetu -, kar je cesarjevega, državnega, socialnega, čas(ov)nega. Kam je pripeljal tridentinizem, vemo: od blokad, ki se jim je bila pokonciljska KC prisiljena sama odpovedati, Galilejev primer itn., do nasilij in zločinov, kakršne je zagrešila neavtokritična, svojo pravovernost daleč predirektno, presamoumevno, predobesedno razumevajoča (Z)KC, primer inkvizicije itn. Na Slovenskem pa od deloma - analitično zelo - točne Mahničeve analize Stritarjevega itn. umetniškega sveta, ki jo je spremljala povsem napačna

razlaga teh svetov oz. terjatev, da jih je treba nadomestiti z drugimi svetovi (Stritarjevega in Župančičevega, Cankarjevega in Murnovega z Opekovim, Lampetovim itn.), ali, če hočete, že od enake strukture odklanjanja Prešernove poezije in forsiranja Levičnikove pesnitve **Katoliška cerkev**, do tikpredvojnega odklanjanja Prežihove, Miškove itn. literature kot naturalistične; zgled prave je bila Šalijeva, niti ne Balantičeva. Ali v 20. letih odklanjanje Pregljeve v dobro Sardenkove itn. Same pomote. Vse izrečene iz neavtokritičnega prepričanja, da je edino prava tedanja cerkvena »dogma« o klasičnem kánonu umetnosti.

Vsem tem pomotam, izrekanim s silno avtoritarnostjo (tudi s politično in moralno konotacijo, treba je pogledati le obsodbe slovenskih impresionistov kot nenarodnih, neumetniških, anarhističnih itn. (praktično pa je temu sledilo, da je dajala KC poslikavati cerkve, tudi ljubljansko frančiškansko, Nemcu Kaszynerju, ne pa res globoko pobožnima, a ne tradicijskima Groharju in Jakopiču), je sledila praktična odpoved tem sodbam, vendar - kar je značilno za tartifizem ZKC - ne javna avtokritika, spoved, obžalovanje, popravki grehov oz. pomot-napak, nova analiza, ampak molk in tacite prehod na nove - ponavadi spet napačne - pozicije, tudi glede Kregarja pred vojno ali Mraka ali Bulovčeve.

Danes vlada v ZKC glede tega strahotna zmeda. Uradni teologi - Koncilja, Zadavec itn. - so hvalili Rožanca, Zupana¹³³, Šeligo itn., čeprav ravno ti avtorji (če kdo) razbijajo krščanstvo, kakršno učijo ti ideologi-teologi; pač dezorientacija, ki je sledila zavesti predogmatskih sodb. Prehod v postmoderno, v vseenost sodb, a brez momenta EK. Kar se vidi še jasneje na primeru odnosa KC do gibanja new age oz. do Hribarjevega itn. kozmocentrizma. Katoliški dnevnik Slovenec je od začetka izhajanja, pod vsemi dozdejšnjimi uredniki - poleg ljubljanskega dnevnika - najbolj prepričano zatočišče new age tendenc na Slovenskem; posebno v kulturi. Le da objavlja Dnevnik diabolčno usmerjene tekste new age, Slovenec pa humanistično filantropične. Moje kritike Hribarja itn. niso podprli ne Bratina ne Virk ne Rot itn., a sem vse opozarjal, tudi javno. Slovenska KC odklanja new age le načelno. Praktično pa tega ne le da ni zmožna, to bi bilo še nekako razumljivo, ampak tega tudi noče. Kajti kot politični - oblastniški, kot ZKC - ji je navsezadnje vseeno, iz kakšne snovi so mreže, ki lovijo kaline. Zvesto sledi cinizmu-prakticizmu Mao ze donga, ki je učil vseenost ideoloških metod, le da vodijo k podreditvi Partiji, k hlapčevstvu. Pač eden od primerov, kjer je postala današnja slovenska KC liberalno postmoderna. A zgolj to: kot ZKC ostaja zgolj poganska¹³⁴.

Moj predlagani model govori o tem, da sme vsakdo imeti v družbi lastno držo-stališče, mnenje-spoznanje in možnost-moč, da to tudi javno zagovarja; da ne sme biti nobenih sankcij zoper drugačemisleče, drugačeverujoče in neverujoče, celo ne zoper nemisleče, saj bi v tem primeru morali strpati v zapor ali poboljševalnico skoraj vse ljudi (ZKC je bila včasih tik na tem.) Izhajam iz ocene, da so v postmoderni itak vsa stališča ludistična, relativna, neodgovorna, konstrukti, modeli ali fantazme ali izrazi interesov. Kar vnaša v postmoderno - v svet - absolutno merilo (absolutnost merila), ni eno izmed ideoloških ali znanstvenih mnenj-hipotez, ampak tisto, kar dela EK za božjo držo: ljubezen do drugega kot drugega (Snežnina drža). Ta drža pa niti ni kaj posebej zainteresirana za ugotavljanje, kdo ima prav in kdo ne; čeprav v omejenem okvirju to ni od muh. Gre ji predvsem za to, da se človek - drugi -

odreši; da uvidi, da ne živi le od kruha in od magije, sanj, droge. Da se preusmeri na pot, ko vodi k transcendenci. V EK, ki edino daje smisel človeškemu življenju, saj ga ne razlaga kot raztvorljivo v anorganskem, materialistični liberalizem in marksizem, ali kot večno spovračanje, Nietzsche, ali kot etično eksistencialni dvig v nirvano, (neo)budizem itn.

Vse to so ali skepticizmi ali naturalizmi ali biologizmi ali olajševanja z drogo, z ataraksijo; nobena od teh drž ne daje transcendentnega upanja v najdenje Smisla. Brez smisla pa je življenje nesmiselno ali zunajsmiselno; mogoče ga je uravnati le s stoično modrostjo, pa še ta pristaja na nekak smisel etičnih zakonov Narave, ali, kar je na Zahodu pogostejše, z aktivizmom uveljavljanja samega sebe, samopotrjevanja, biološko animalične ekspanzije, preinterpretirane v človeško prometjstvo in/ali gigantizem, pri Otonu Župančiču, tudi pri Kidriču in Kardelju. (Hribar je melanholična varianta tega, kar je paradoks; a Hribar živi od paradoksov, je ludistični artist.) Kam pa vodi aktivizem, vidimo in skušamo: v radikalno izrabo zemlje, človeka, sveta; v konstrukcije zamisli pretvorbe človeka v boga.

Kozmocentriem kot ena od filozofij ekologizma tega ne more preprečiti s posvečanjem kozmičnega življenja. Kajti kaj pomeni ponižnost pred Kozmosom? Pristanek ali na logiko anorganske materije, ta pomeni drobljenje človeka v atome, v magmo, v mehaniko, ali pristanek na logiko biosa, ta pomeni vrnitev ekspanzionizma¹³⁵. Začarani krog, circulus vitiosus, ki pa ni le logična napaka, ampak notranja absurdnost večnega spovračanja. Kajti za kaj bi človek pristajal na to spovračanje zmerom enakega? Zaradi užitka, govori postmoderni um, Žižek; ali pa se mu mora odreči z budističnim izstopom iz mučilnega kroga življenja-smrti; to pa je nihilizem, ki ga je učil že Schopenhauer.

Vse drugo so posledice mobilizacijskega uma, ki jih odkriva nazadnje Sloterdijk; vseužitek današnjih slovenskih liberalcev, ki so v osnovi krivi za današnje slovensko družbeno-psihično stanje popolne dezorientiranosti; je le zadnje, narcistično zatočišče panmobilizacijskosti evropskega aktivizma: pripraviti si maksimalen užitek. Ta pa je, kot kaže Rudolf v **Kserksesu**, sadomazohističen: totalna blaženost v panavtodestrukciji - kar je parodija blaženosti Katarine Sienske ali Janeza od Križa.

Socialno državno ideološke moralne sankcije v mojem modelu ni. In je ne sme biti. Edino sankcijo si človek preskrbuje sam: življenje v vicah, življenje v neodrešenem, v blodnji; Bosch je bil v opredelitvi tega natančen in jasnoviden. Tudi Jovanović v svoji **Antigoni**, kjer kaže zlom otrok cvetja, hipijev, prvih poetov postmoderne, ideologov in praktikov cvetnega hedonizma; zlom v smrti, ki jo prinese rebarbarizacija (današnje Bosne). Tudi Filipčič v **Psihi**, ki je slovensko zahodna varianta istega: tako dokončna izpraznitev smisla in vsega, da vodi v blaznost. Te Filipčič ne kaže dovolj jasno; pač pa jo je razkril že kdaj Rudolf, v **Kserksesu** itn. Tudi Jovanović v **Tumorju**. Jančar v **Klementovem padcu**, v **Velikem briljantnem valčku**, v **Disidentu Arnožu**.

Postmoderna se igra z norostjo, jo »civilizira«, uvaja v normalno življenje - po nasvetu in modelu filozofa Deleuza in psihiatra Guattaryja -, obenem pa ostaja sama žrtev lastne norosti, blodnje, saj jo občutek, da je prvi socialni sistem v zgodovini, ki obvladuje smrt (trpljenje) in ki je vsaj načelno znotraj svojih družb končal z vojnami, trpljenje celo spremenil v užitek, vodi v hybris, v nov tip samozaslepljevanja. Konec je že kdaj prognoziral Artaud; pa Bataille:

kot epidemijo. Opisovala ga je že Stara zaveza: kot svetovni potop-požar, ki je posledica življenja na način Sodome in Gomore¹³⁶.

Vprašanje je celo, koliko je postmoderna sploh zgodovinski novum; koliko ni bila udeležena že v grškem helenizmu, v rimski dobi dekadence, v egipčanski enaki dobi itn. Koliko ni model današnjega indijanstva, eskimstva in drugih sistemov, ki so žrtve užitka. Evropejci lastnega, sami so si ga omislili kot vrhunec smisla, kot rešitev, Indijanci tujega; so žrtve evropskega univerzalizma, planetarne epidemije, ki jo sami zaenkrat še obvladamo, a je ne bomo več dolgo. Kajti obvladujemo jo le navidez z medikamenti, v resnici pa s stopnjevanjem panaktivizma, panmobilizacije vseh sil¹³⁷ za konstruiranje novega kozmosa. - Kozmocentrizem je hinavska maska, za katero se skriva ta konstrukt novega kozmosa kot vrhunski konstrukt človekove blaznosti. V to smer divja tudi - sicer dvoumni, večplastni, ker je umetniški - Živadinov Rdeči pilot, njegovo kozmokinetično gledališče, njegovo sledenje Noordungu enega od pesnikov postmoderne Hermana Pototschnigga¹³⁸.

Vnos EK v življenje PO pomeni občutek-zavest za transcendenco, ki je Kristus; gre torej za kristocentrizem. Za Boga, ki je oseba, ki je človeka ustvaril¹³⁹, ga ljubi in mu je dal zgled, kako naj se odreši: z ljubeznijo do drugega kot drugega; z lastno žrtvijo. Ravno ta model onemogoča kakršno koli nasilje, socialni moralizem, ideologizem, tudi kontrolo. O tem, kdo je v literaturi bližji odreše(va)nju in EK, je mogoče presojati; seveda subjektivno in s tveganjem zmote. (To počnem v **RSD**.) Bolj nevarne so sodbe o živih ljudeh, čeprav postmoderna tako rekoč terja od svojih članov, da se nenehoma nadzorujejo, oprezujejo, kritizirajo - brez nenehne javne kritike postmoderna ni mogoča, regredira v ta ali oni avtoritarni sistem - in obsojajo, a te obsodbe nimajo nobenih pravno ideološko sankcioniranih posledic; kdor živi zgolj v postmoderni, jih jemlje za družbeno igro-tekmo-užitek.

EK pa uči, je treba skoz kritike odkri(va)ti bistvo: spoznati, da ene smeri vodijo v krog igre, druge pa v odpiranje onkrajnemu. To je temeljna diferenciacija v postmoderni; obenem tudi destrukcija postmoderne, saj ludizem s tem pade in prepusti mesto EK. Ali se bo nekdo odprl osebnemu odrešeniškemu Bogu ali ne, je njegova stvar; v to ga ni mogoče prisiliti. Tudi z vzgojo ne. Zato je vzgoja v postmoderni bistveno drugačna od tiste, ki jo opisujeta Finžgar v povesti **Študent naj bo** in Debevec v **Vzorih in bojih**. Človeku se EK ne da disciplinsko in socialno moralno vbiti v glavo-srce¹⁴⁰. Pač pa se ga da z vzgojo, ki je kultura, napotiti k metodam-držam samoodpiranja, avtokritike, avtorefleksije. A prav tega današnja ZKC ne dela, rada bi vrnila predvojne Škofove zavode, kar seveda ni mogoče, in bo nazadnje utonila v sinkretizmu z new age; promiskviteta Pavla Bratine z Janijem Virkom, ki je posledica politizirane KC, vodi naravnost v to stanje kaosa.

Ker odreševanja ne morejo doseči zunanji dejavniki, ampak le notranji, imenovani kot milost, je tako važen poudarek EK na avtonomiji in svobodi PO. Čim več znanja, informacij, vednosti, a ob tem - in to bi bila preroška vloga slovenskih duhovnikov - edino »pravo« védenje, ki pravi, da so vse informacije odveč, če človek ni odprt »informaciji« o odreševanju. Tu pa se lahko naredi s primerno vzgojo ogromno; se mora dati narediti. Božja - razodeta - Beseda in institut Cerkve je ravno v tem: v orientaciji človeka k odreševanju; Cerkev je toliko ustanova, kolikor je v tem svetu potrebna materializacija, okostje, praktikoinertnost, da kaj sploh časovno fizično traja. Res da se v tem božja

Beseda izgublja; a to tveganje je treba sprejeti. Treba je biti do institucije kot take, ki je fizika in kolektiv(izacija), v kritični distanci; jo jemati le kot pomoč in nujo, obenem pa razločevati zrno od plev, božjo Besedo od uradniške ZKC, kaj šele od politične.

Navdihnjeni - preroški - kleriki so v božji milosti, v okrilju Svetega duha: oni ohranjajo božjo Besedo svežo, smiselno, pristno, pravo, njenega Duha¹⁴¹, ne njeno prazno - institucionalno, politično - formo. Ne le oni. Morda je prav naloga uradnih teologov, da ohranjajo zunanjo besedo; skrbijo za njen natis; in ima politika v KC vendar neko smiselno in pomembno vlogo: da ohranja Cerkev pred sovražniki, s tem fizično eksistenco zapisane božje Besede¹⁴²; da pa je naloga duhovne razlage božje Besede pri drugih. Če se tega kleriki zavedajo, so ponižni in primerni, saj tako služijo Bogu. Če pa so prepričani, da so edini pravi nosivci božje Besede - razlagavci Biblije itn. -, potem grešijo z napuhom.

Zatrđiti moram, da je v slovenski umetnosti - od Prešerna do Plečnika, od Cankarja do Balantiča - več preroškega duha EK kot v idejah klerikov-teologov; bistveno več; več kot v času Jerana, Mahniča in Stresa-Juhanta. Tudi mene je k EK - skoz desetletja - vodil »problematični« Mrak; medvojni politično vojaški duhovniki in ideologi - razrednik Tomec - so me odbijali. Spet so me pritegnili duhovniki iz časov pod stalinističnim preganjanjem, vsaj v 80. letih, Koncilija, Janez Pogačnik¹⁴³ itn. A so me teologi-uradniki a la Stres, Gril itn. spet strahovito odbili. Razumem njihovo izjemno težko nalogo. Bojim se, da jo opravljajo slabo in neodgovorno do Boga; težka sodba, a vanjo sem prepričan. Da je več božjega navzoče v preprostih karizmatikih, ki jih vodijo preprosti, a pobožni duhovniki kot župnik iz jeseniškega Rovta¹⁴⁴.

3

Ob Majcnovih dramah si bravec zastavlja predvsem vprašanja. Na nobeno ni odgovorjeno enkrat za zmerom ali enosmiselno¹⁴⁵. Ko si že odgovoriš in misliš, da si odgovoril ustrezno, se začneš znova spraševati o istem predmetu. Recimo o Mlakolopu. Majcnova paradoksalika je ravno v tem, da se zdi mogoč in prepričljiv na eno vprašanje najprej en odgovor, čez čas pa drug, ki se s prvim izključuje. Človek pristane na oba, čeprav ve, da to ni mogoče. Pa res ni mogoče? Gotovo da je mogoče - in celo zaželeno - s stališča ciničnega uma ali sofizma in diabolike, katere namen je dokazati, da ta svet ne drži skupaj noben um, nobena morala, noben zakon, nič vezljivega; da je vse kaos, samospodbijanje, nemožnost, absurd.

To je bila na intelektualnem analitičnem nivoju drža dr. Minskega v Kozakovih **Dialogih** in celotne Božičeve dramatike na prehodu 50. v 60. leta. Postmoderna je nastala šele tedaj, ko so stari humanistični red - kolektivni in individualni humanizem **Kreflov** in Borove drame **Zvezde so večne**, ali še starejšega **Tiberija** in **Štirih sten** - podrle nove zavesti, avtokritične in avtodestruktivne; dokler ni nobena vrednota več stala nepoškodovana, neomajana; dokler ni vse postalo vprašanje, vse nično. To se je zgodilo od **Norcev** in **Celjskega grofa na žrebcu** h **Kserksesu** in **Znamkam, nakar še Emiliji**, torej v 60. letih. In je bil ludizem kot drža hedonizma navidez najbolj

ustrezen odgovor na popolno spodmaknjenost življenja; če je vse nič in zaman, potem se vsaj zabavajmo, ludizem, **Sadeži**. - Mene pa zanima, če je mogoče metodo radikalne destrukcije pomenov, hkratnosti trditve in zanikanja, absurdizem in nihilizem sprejeti tudi s stališča EK. To se zdi konvencionalnim udom SKS nemogoče, pohujšljivo, kriminalno. A če je to mogoče sprejeti, kako sprejeti?¹⁴⁶

EK ne terja, zdaj ga razlagam s svojega vidika, da naj človek pri priči zapusti ta svet; da ga smatra za povsem neprimernega; to bi bila stališča samomorivstva ali radikalnega umika v puščavništvo, v socialno izolacijo¹⁴⁷; drže Smoleta v zadnjih letih življenja (**Zlati čeveljčki, Igra za igro**), Sardenka v poemi **Šotor miru** ali končnega **Timona Atenskega** in **Meha** ali Alcesta v Molierovem **Ljudomrzniku**. EK terja od človeka, da živi za drugega; tega se ne da ne v popolni samoti ne v smrti. EK, ki ga še ne zasvoji »socializem«, tj. kolektivizem, podružbljenost, kakršna je značilna recimo za današnjo SKS, naj bi temeljilo le na kritični distanci do tega svet, do materije in do družbe, do bioloških vrednot - polaščanja, samopotrjevanja - in socialnih: do tekme, do proizvodjanja, predvsem pa do bratovstva-terorja. Za EK pomeni bratovstvo nekaj povsem drugega; raje pa tega izraza ne uporabljajmo, da ga ne bi mešali z modelom bratovstva-terorja, ki je najbolj pogost in običajen. Za EK bi bilo bratovstvo kvečjemu pojem, da je vsak človek človeku brat.

A tudi to ni najboljše izražanje, kajti vemo, kaj pomeni biti nekomu brat; to vemo že od odnosa Kajn-Abel, Eteokles-Polinejkes; koliko poganskih bogov je v takem medsebojnem morivskem odnosu, bodisi da je kriv le eden ali oba. Niti odnos oče-sin ni najboljši; poznamo ga iz grške kozmogonije, Kronos-Zevs, Uranos-Kronos; ali mati-otrok, **Samorastneži, Oresteja**. Krščanski - že judovski - Bog (JHWH) je le zato lahko imenovan oče, čeprav ni roditelj ljudi, ker je transcendenten temu svetu, njegov stvarnik; ta svet je ustvaril iz nič. A prav slovenska uporaba tega izraza kaže, da je nevaren: da krščanskega Boga repoganizira, dela za roditelja Rodu Slovencev, (enako pri nemških gentilistih Nemcev itn.), za varuha našosti; s tem ga iz transcendence privabi nazaj v pogansko imanenco, ga namami v masko idola; ga naredi za enosmiselno polnost zemeljskega tipa, ki jo človek ali njegova tostranska Cerkev lahko obvladujeta, od nje živita, jo zajedata.

To vse je tuje EK Bogu¹⁴⁸. Zato je mnogo bolje ostati pri izrazu Bog, v razmerju med ljudmi pa ne poudarjati bratovstva-sestrinstva (poznamo odnos sester do Pepelke, tudi pri Filipčiču do Psihe), ampak odnos do drugega kot drugega. Človek kot naš se postavlja nasproti tujcem, ljudem kot drugi našosti, zato napačni, zoperčloveški, takšni, da jo je treba uničiti: muslimansko in hrvaško s stališča srbstva kot našosti, srbsko in muslimansko s stališča hrvaštva kot našosti in srbstvo in hrvaštvo s stališča muslimanstva kot našosti; ali na Slovenskem med vojno ekskluzivno iztrebljenje našosti komunistov in našosti domobrancev; **Gabrijel in Mihael**.

EK deluje šele tam, ko človek - zato kristjan - v drugem kot drugem, v tujcu, kot poudarja že Torah, prepozna človeka: natančno tisto bitje, ki mu je usodno-milostno poslano na pot, da se bo ob njem preizkusil: ali kot pogan, kot zastopnik našosti, ali kot kristjan, kot varuh vsakogar drugega, tj. svojega brata. (Kajn to odbija: »Mar sem varuh svojega brata?¹⁴⁹«.) Judovstvo je institut tujca šele sprejelo; a še ne dovolj razvilo. V Jezusovem času se mu je že temeljito odpovedovalo; ali pa je s tujci - z Rimljani, prej in obenem z Grki

- politično in utilitarno kolaboriralo, kar je čisto nekaj drugega. To je par: kolaboriranje-upor; Judje so ga udeležili tja do leta 70, do razrušenja Jeruzalema, a od zelotskih uporov, od Massade. Tudi Slovenci v dobi 1941-45; glej **Rojstvo** itn.

Kršćanstvo je institut tujstva začelo razvijati, saj je sprejelo z vero v Kristusa kot vstalega Boga tujce, najprej helenistične Jude, nato prave Rimljane. Krščanstvo sploh še ni razvilo svojega potenciala; kot stvarno je vse preveč determinirano po poganstvu, po deželnih bogovih in ródovih - narodnih - izročilih. Jezusa bo razumelo in posnemalo primerneje šele tedaj, ko bo kristjanu tujec - njegovo odrešenje - večji problem kot odrešenje lastnih bratov, lastne rodovno družinske krvi¹⁵⁰. - Vendar se tu zastavlja vprašanje: je to sploh mogoče, uresničljivo? Ni meja človeka kot biološko živalskega lika prav tu nekje, na stiku mogočega z nemogočim; torej prav v paradoksaliki meje?

Tujec je s stališča gentilizma-narodenosti ne le drugi, ampak tisti, ki se z našim - moje se razume kot naše, kolektiv(istič)no - izključuje¹⁵¹. Božja navzočnost v predkrščanskih religijah se vidi najbolj po tem, kakšen odnos imajo do tujca: institut gostoljubja, tako lepo viden pri Abrahamu, ki je začetnik judovske (in s tem krščanske) vere, ko ga obiščeta tujca (zakrita, nepoznana angela); kaj vse jima pripravi. Nacionalizem je ena najbolj zoperkrščanskih drž; ne pravim, da je današnji slovenski enak hrvaškemu/srbskemu; še zdaleč ne. Prikrit je, hinavski, deluje potihem - v čustvu, ne le retorično -, v vrednotenju; KC ga mnogo premalo razkrinkuje, kar je razumljivo, saj skuša biti - posebej po polomu 1945, ko celo škof in mnogo duhovnikov odide(jo) iz domovine skupaj z okupatorji (ne glede na pobijavskost komunistov oz. na to, da je šel škof nekaj dni pred tem na Koroško, potem pa se je želel vrniti, če se je?) - poudarjeno narodna; tudi glede na očitke komunistov, da je bila narodno izdajavska. A je, žal, narodno poudarjena v manj primernem trenutku.

Ne pravim, da tujec ne prinaša terorja; kot posameznik manj ali komaj kaj, čeprav poznamo drame, v katerih pomeni sprejeti tujca odpreti se zlu. Drame to stanje tematizirajo, problematizirajo: **Pohujšanje**, **Otroka reke**, **Dva bregova**; večkrat gre tudi za vračanje rodnega sina iz tujine, Ganglov **Sin**, Maks iz **Kralja**. Levstik je tu najbolj nacionalistično šovinističen: v **Tugomerju** vloga nemškega priseljence Grippa, ki ga prav udje današnje SKS vidijo v tistih bivše-današnjih Jugoslovanih, ki so dobili slovensko državljanstvo¹⁵². Tujec res nemalokrat vnaša v naš Rod tuje nazore, tuja pravila obnašanja in vrednotenja, in ker ga rod ponavadi slabo sprejema, pride do sporov, do tujčeve maščevalnosti in tragedije. Tudi v **Medeji** je ta moment močan, saj imajo Medejo za tujko - bolj v Grillparzerjevi kot Zajčevi različici. Tudi **Mlada Breda** je - pri Zajcu - tujska v družini Osojne kraljice, kamor se omoži; tam je žrtev našosti. Ljubosumnost - kriminalna sovražnost - Osojne kraljice do Brede izhaja iz obrambe in vrednot našosti.

Kozmopolitska družba - že babilonska, zanjo je značilen Kirov edikt, ki dovoljuje vrnitev Judov v Judejo, še bolj rimska, da ne govorim o današnji zahodno evropski in ameriški v ZDA - po eni strani integrira tujce, po drugi pa je odprta, strpna ravno zato, ker mora doseči pluralno sobivanje različnih. Tega se je že Krekova linija (KC) najbolj bala; gojila je odpor do Judov, do Nemcev, češ da bodo moralno pokvarili in obenem denacionalizirali slovenstvo. Vsak tak odpor ozkosrčnega domačijstva ima svoj racionalni razlog; posebno Nemci

so bili res agresivni in so hoteli Slovence narediti za hlapce, pod nacisti za sužnje, obenem pa za Nemce. Bivanje s tujcem terja od človeka celo vrsto lastnosti, ki so kulturno in etično krščanske: predvsem strpnost, odprtost za drugačnost, samoobvladovanje, ne dajati prvenstvo samopotrjevanju, ki temelji na napuhu, odprtost do tujca terja ponižnost.

Je pa nevarnost, da te - etično verske - lastnosti razumemo bolj kot socialno karakterne in pademo v nekaj, kar nikakor ni drža EK, a so jo za takšno delali prav kleriki v duhu tridentinizma: namreč hlapčevstvo do vseh močnejših, tudi do tujcev, če so ti močnejši; do Nemcev v stari Avstriji, do Srbov v Jugoslaviji itn. Tu gre za napačno zamenjavo drugega-tujca z močnejšim v (ob)lastniškem pomenu. Specificum ni tujec, ampak mogočni. Zato hlapec niti ne razločuje med domačim in tujim oblastnikom; obema služi - a na socialen način, ne v krščanskem duhu. V duhu EK sploh ne sme služiti idolom; med temi pa je (ob)last na prvem mestu; tudi bog kot oblast. »Služiti« mora sočloveku kot drugemu: ga pomagati (so)odreševati, ne pa mu pomagati, da si pridobiva še več (ob)lasti; takšno tolmačenje je strahotna pomota, a najbolj česta v slovenskem - hlapčevskem lumpenfevdalnem - katolištvu. To vidimo iz **Grče, Hlapcev, Aškerca** itn. Prav hlapčevstvo tujim in domačim gospodarjem najbolj očita partizanska stran domobranski: liki Žolca in Mirtiča v **Rojstvu**, Dizme in duhovščine v **Preizkušnji**, Klavore, Ratka in Romihove v **Operaciji** itn.

Problem je komaj rešljiv. Zapreti se pred tujcem pomeni repoganizirati se v animalizem: ostajati v lastni družini-panju-krdelu-zemlji. (Idealizacija tega je Kosmačev scenarij **Na svoji zemlji**.) Odpreti se tujcu pa pomeni redno nevarnost, do bo tujec, ker je agresivno pollaščevalen, naivnega odprteža, zaupljivca zlorabil, podredil, pokončal¹⁵³.

Tugomer ni pisan na izmišljeno témo, le Levstikov obrat iz modre previdnosti - iz kritike neumne, otroško otročje zaupljivosti - k militarističnemu nacionalistično gentilističnemu (še bolj temu) ekskluzivizmu je čezmeren. Prvi kristjani so postali del okupatorskega imperija, rimstva; niso ostali pri domačem judovstvu. Z močjo svoje gorečnosti - in z božjo pomočjo - so kristjanizirali celoten imperij; kristjanizirali so močne dele vseh slojev imperija, cesar pa je potem njihovo vero naredil za državno, s čimer je zagrešil zelo dvoumno dejanje; EK vsaj deloma - odločilno? - repoganiziral. Kristjanizacija v duhu EK ne more biti državno-vojaška; s tem se avtodestruira. Ampak le oznanjevalno verska, Pavlova, Petrova, Jakobova. To najbolj nazorno pokaže Smole v **Krstu**, v klerofašističnem liku krvavega oznanjevalca Križa Črtomirja.

A reševanje komaj rešljivih nalog je prava narava - poslanstvo - kristjana¹⁵⁴; brž ko se kristjan takšnim nalogam ogiba in se usmerja k varnosti, psihološki, kolektivni, se že repoganizira. Biti kristjan pomeni - in extremis - hoteti, verovati, upati »nemogoče«; upati zoper upanje, kot je učil apostol Pavel. Nemogoče s stališča tosvetne logike. Brez božje pomoči nemogoče¹⁵⁵. A krščanstva ni, če ni vere v božjo pomoč, v čudež vstajenja od mrtvih¹⁵⁶; že Jezusovega. To je preizkusni kamen za kristjana; kdor v to ne veruje, je »kristjan« le kulturno civilizacijsko tradicijsko; in to je pomen sklicevanja na krščanstvo SKD: krščanska etika. Ta v bistvu ni krščanska, ker je socialno moralna, ker kolektivizem - bratovstvo kot teror - v nji prevladuje nad osebno vestjo svobodne PO¹⁵⁷. Zato ves čas trdim, da med »krščansko« in liberalno stranko ni bistvene razlike; le v poudarkih, v taktiki: med tistimi, ki poudarjajo idilične momente (v slikarstvu Šorlijeva, v ideologiji Jože Zadravec), in tistimi,

ki poudarjajo cinične (v filozofiji Žižek, v umetnosti Ogorevc). Obe drži pa sta tosvetni.

Prav kristjanova naloga je, da se po lastni svobodni volji bliža položajem, ki so »nemogoči«. Ne zato, da bi mazohistično užival v lastnem porazu; žrtev ni poraz. Ali v triumfu, ki sledi nazadnje; za kristjana je odločilno, da uresničuje božje kraljestvo na zemlji, tj. vceplja drugim vero v vstajenje od mrtvih, v Kristusovo premaganje smrti, ne pa, da drogantno in »maščevalno« sanjari o tem, kako bo užival v nebesih. Bolje bi bilo, če si kristjan ne bi kaj preveč predstavljal nebes, vsaj ne po modelu hedonizma-sreče, grške blaženosti duš. Za EK so nebesa tedaj, če se človeku posreči drugemu pomagati v soodreševanju; če se mu posreči (so)navdihniti ga z vero in upanjem v Smisel, zaustaviti sočlovekov obup¹⁵⁸, tisti obup, ki je tako pošastno prevzemal predsmrtnega Smoleta in ki ga je ta tudi genialno uprizoril, a radikalno avtodestruktivno kot pekel duše. Ta Smole - Pia je zadnja pozitivna figura prejšnjega, zrelega Smoleta - ni dopuščal niti vic, ampak zgolj pekel. Kot da je presegel s tem celo Zajčev obupanjski nihilizem. Kajti Zajca - like njegovih dram - je od **Kalevale** do **Medeje** veselil vsaj karnistično seksistični užitek, Smoleta pa tudi ta ne. Ostal je purist-moralist, le tako, da je prikazal tosvetno bivanje (drugega pa ni) kot neznosno somučenje, gnus, obup, zlo, govno, mlako (tudi v navidez karnistični **Igri za igro**). Drugi mu ni bil cilj soodreševanja, ampak izvor trpljenja, ki ne odrešuje: mesto - in nenehno obnavljajoči se vir - zastrupljanja. Zato s takšnega sveta ni drugačne rešitve kot pobeg - skoz samomor in samoodmrtje - v nič. Ne v smrt, ki so vrata onkrajnosti; ampak v smrt, ki je zgolj nič: brezno praznine¹⁵⁹.

EK se nič-praznini ne ogiba, kot se mu socialni moralizem; ta vse človeške in medčloveške odnose napolnjuje s pravili, opravki, disciplino, socialnimi pomočmi, obredi, tako da ne bi nikjer več bilo nobene praznine, nobenega problema ali vsaj ne nerešljivega s stopnjevanjem moralno socialne - tudi telesne - zaposlenosti. Model Don Bosca; tudi model današnjega slovenskega klera, ki nima časa niti za poglobljanje svoje vere in vere drugih; za pogovor o bistvenem; za študij. V celoti je absorbiran od socialnih dolžnosti. Odtod »prirojen« odpor današnje slovenske duhovščine do odpiranja dialoga o bistvenih rečeh. Zadovoljevanje s hitrim kurzom ideologizacije.

Uspeh mesečnika Ognjišče je ravno v tem: v konstrukciji idilično sladkega, infantilnega sveta, ki ima velik posluš za bolne, za zapuščene, za duševno in drugače poškodovane, za čustveno odrinjene itn. - kar so ali se čutijo predvsem mladi -, a vse to rešuje z idilističnim ideologizmom, ki vse pomirja, tolaži, a tako, da ukinja, zamazuje problematiko¹⁶⁰. Ko otrok odraste, v hipu spozna šibkost, prekratnost, fiktivnost takšne tolažbe (droge) in pade pod bremenom spoznanja strašne realitete¹⁶¹; ali pa se predela v aktivista-politika. Lep moment v modelu Ognjišča je le nedolžnost-lepota¹⁶²; kot v slikarstvu Šorlijeve: čistost. A je osnovno vprašanje, kako jo ohraniti v realnem življenju; in kako preprečiti, da ne služi za alibi-masko pollaščevalnosti - politizmu, ekonomizmu itn. - ZKC.

Primer pošastne cukrenosti in infantilizacije hiperideologizma, ki načrtno prikriva politizem - antikomunizem - tako, da ga naredi bolj uspešnega, čustvenega, »literarnega«, takšnega, da prek vzgoje otrok prehaja v človekove kapilare, je list o Grozdetu, ki so ga brali maja za šmarnice po slovenskih cerkvah, predvsem pa z njimi trpali srca in pameti otrok. Gre za stopnjevano

simulacijo sladkobnega antikomunizma iz tik predvojne. Ker pa je to simulacija, jo bodo tudi že otroci razumeli kot retoriko: kot geslo-slog, ki ga morajo zagovarjati, prakticirati, če se hočejo izkazati - legitimirati - kot naši; to pa bodo želeli, če bodo ugotovili, da jim našost prinaša nemale koristi. Kar spet pomeni - logika je železna -, da ZKC po tej poti vzgaja otroke k utilitarizmu, da dela (N)KC za ustanovo, ki skrbi za - »krščanske« - interese ljudi; torej le za eno od socialnih grup-subjektov. To je v popolnem nasprotju z EK.

EK, ki ga ni brez mistike, že na začetku inkorporira teološko filozofski in eksistencialno čustveni problem nič, praznine, s tem tudi nesmisla. Ta problem je postavljen že v Genezi, v prvih njenih stavkih. Kot prepričljivo poudarja Abécassis, je Bog - JHWH ali Elohim - ustvaril svet iz nič(a). Zato med Bogom kot onstranskim in tem svetom obstaja strukturalno načelni prepad, ki je drugo ime za brezno-praznino-nič. V krščanstvu ta prepad Bog še močneje premošča kot v judovstvu; ne le z Abrahamovo prvo zavezo z Bogom pa z drugo v Mojzesu, v Noetu pa s tretjo itn. Ampak z Novo v Jezusu, ki je Bog. Pa vendar tudi Jezus ne ukine tega prepada; razpet je čezenj, razkrižan med onstransko naravo, božjo v sebi, in tosvetno, smrtno, trpečo, izgubljačo se. Kot tak pa kar najbolj čuti v sebi - pod sabo - ta prepad, ki je vir (raz)križanosti, muke, celo zla¹⁶³.

Če bi se prepad ukinil, bi postal bog tosveten, s tem le bog, idol; svet bi bil njegova vsebina, on narava sveta. Prav to se dogaja v poganizaciji v ZHC. Če je Bog preveč - ali povsem - naš, mi pa predvsem ali povsem rod, tj. Kri in Narava (kaj je to, sem analiziral - zelo natančno - ob Levstikovem **Tugomerju**, knjiga še čaka na natis), potem smo Boga ujeli v naše mreže, ga nacionalizirali-gentilizirali. Prepada smo tako prenesli iz naše - moje - notrine onkraj meje ali na mejo med nami in tujci-sovražniki-drugimi; zdaj nas loči od drugih kot od zlih-zla; torej je okop-zid-bariera, ki preprečuje vstop zla v našo trdnjavo. To je stališče ideologije, ki je v bistvu zagovor našosti. Raza-rana-diafora (ki so jo Hribar, Urbančič, Grafenauer itn. dobro čutili, a ne zmogli premagati drugače kot ali s padcem v dia-bolizem ali s prekritjem z narojenostno bitjo, torej ali z nihilizmom ali z gentilizmom), ki poteka v človeku samem, v njegovem srcu-eksistenci in je tam od začetka, od stvarjenja, je s tem premaknjena in preinterpretirana v globok jarek pred obzidjem. Kar je onkraj tega jarka, ni cilj odreševanja, kot za EK, ampak negacija našega, tj. negativnost kot taka. Jarek-prepada služi za mejo med pozitivnim in negativnim. Kar je onkraj te meje, je dejansko le hudičevo in/ali ničevo-nično.

V duhu te pomenske strukture podata Vombergar-Jeločnik v **Napadu** partizane kot golo zlo (Polkovnika in Komisarke); enako Jeločnik v **Vstajenju** Rdečo zver, v **Simfoniji** oznovca, Debeljak v **Črni maši** partizane itn. A ker je marksistična Partija delana po istem modelu (ponotranjila je model Župnikov iz **Grče**, **Hlapcev**, **Aškerca**, le da ga je še dodatno radikalizirala, vsaj deloma v noro kriminalnost, v tem imajo sodbe **Napada** in **Simfonije** prav, takšne Komisarke in oznovski Zapeljivci so res eksistirali in delovali), se ta jarek-meja-okop-trdnjava-negacija pojavi tudi v Komunizmu-leninizmu. Liki Komisarja v **Aferi**, medvojnega in tikpovojnega Žlajpe v **Jobu**, zasliševalca Kovača v **Noči do jutra** itn., ki jim predhodijo liki belogardistov kot golega zla, gledani s stališča leninizma: črnorokca Sava v **Ognju**, duhovnika Klavore v **Operaciji** in padreja Giovannija v **Ognju** itn., oz. pri Snoju, ki obe drži poisti, lika obeh dvojčkov, Gabrijela in Mihaela.

V tej točki se zgodi tolikšna radikalizacija, da je očitno resnična le še negacija, ker se gleda le s stališča absolutne kritike-negacije; ker ves svet postane le še akcija uničevanja zla-drugega, tj. negiranje, tj. tisto, kar se negira: nič(enje). Gabrijel je zlo-nič za Mihaela; in nasprotno. Oba postaneta le aktivni nič; v točki skrajne aktivnosti obeh - ko dosežeta, kar hočeta: smrt drugega - pa izničenje enega in drugega, s tem tudi konec aktivizma: točka golega nič.

To je tudi Hribarjeva točka, ki pravi, da ni resnice o resnici; da je vse igra videzov in razen tega nič. Vsa akcija se kaže kot videzovanje; drža vodi v neobudizem, v nirvanistično varianto nihilizma. (Hribarjev nacionalistični aktivizem je le nedosledna, iz biologizma in prisile bratovstva-terorja, iz zasebne ambicije in samopotrjevanja v socialno političnem izvirajoči stranski maneuver, poskus za vsak primer.) Resničen je le nič; ker pa ni resnice o resnici, je tudi resnica - vsebina - nič neresnična. Po tej poti Hribar vrne videzovanje kot edino »resnico« sveta. To ni več ne metafizična resnica pri Platonu, ne krščanska pri Avguštinu. Je »resnica« v pomenu Baudrillardove hiperrealitete: nadresničnosti, če hočete, razumljene tudi v ironičnem pomenu. Tako tudi Hribar so-konstruira postmoderno kot ludizem. Nič ni resnično, vse je dovoljeno: ker je vse igra-retorika-videz. Radikalna postmoderna ne dovoljuje vojne-bratomornosti; zato radikalizira fiktivnost - fantazmatičnost, tudi simulirano ideološkost - postmodernega (kozmo-centrizem je hiperideologizem) sveta.

Seveda je ne more odpraviti, ker ostaja človek bitje umora. Ubija - Kajn, že v drugi generaciji človeštva -, ker ne zna v božjem duhu razrešiti spora-prepada v sebi. Ta prepada-nič zmerom znova človeka (pri)sili v ubijanje, v potiskanje meje-prepada izven mene-našosti, s tem k drugemu in v negacijo drugega, če ga ne »premagujemo« z ljubeznijo do drugega kot drugega, tj. do tistega, ki se nahaja onkraj prepada-niča. Kaozmatičnost in ludističnost postmoderne se slepi, da je to dilema premagala, ker je prepada-nič izločila tako iz notrine mene-našosti kot iz meje med našim in tujim; ker ga je naredila za konstrukcijski konstitutivni element same zgradbe postmoderne: ga včlenila v najmanjšo poro - atom, subatomske delec - družbe in psihe. V postmoderni kot v civilizirani paradoksaliki je vse videz, s tem tudi prepada-nič; tako tudi Hribar rešuje problem: s samozapeljevanjem, z zatiskanjem oči pred realiteto¹⁶⁴.

A prepada-nič v postmoderni ni oster, ni ekskluziven, ni meja med dvema opozicijama. Vse je strukturirano po modelu računalnika: 1,2,3 ... Eno poleg drugega, ne eno zoper drugo. Razlika, ki je med 1, 2, 3, ni prepada, ampak le majhna raz-delitev, prostor, ki ga strukturirajo črtice, ločene ena od druge, in ne črta. Črta totalizira, črtice so znamenje pluralizma; ne le črtice, tudi vse, kar je iz njih sestavljeno: pravokotniki itn. Kolikor se da, naj bi bilo vse geometrizirano na način ploskev, površin, ne kubov, ne prostornin. Površina je osnovni Baudrillardov konstrukcijski pojem; življenje kot soodsevanje površin, v njih pa je skrita najbolj močna dejavnost: odsevanje kot zapeljevanje, igra odsevov, ki je igra videzov, takšnih, ki človeka vabijo k sebi. Delajo - mu - vtis, kot da se bo drsal po njih, ludizem, dejansko (s stališča €K dejansko, s stališča ludizma dejanskosti ni) pa ga vabijo kot sirene v svoje naročje, globino, podzemlje, kaos, nezavedno, zlo; to je pač strategija diabolizma. Hudič je skrit za površino in zapeljevanjem¹⁶⁵.

V postmoderini tako ne more priti do močnega doživetja prepada-prepadnosti, ker so vsi prepadi zminimalizirani na disparacije med črticami; in ne do močne zavesti nihilizma, ker je nič spremenjen v mala igriva ničesa. Zato Zajc, Smole, Božič, Šeligo, Jančar še niso pravi postmodernisti; postmoderno le uvajajo. Premočno doživljajo probleme. Rudolf, Jesih, Filipčič, Rozman-Roza itn. že vse deproblematizirajo-ludizirajo. Zajc se trudi za to, tudi z ideologi(zaci)jo karnizma-seksizma, a se mu ne posreči. **Medeja** izzveni v strahoten gnus-dolgčas; enako Smoletova **Igra za igro**, že **Veseloigra v temnem**. Konec **Arnoža** je tragiška kritika veličastnih samoslepil; **Klementov padec** tematizacija ničā-prepada in želje-sanje, kako ga premagati, obvladati: leteti čezenj. Edino uspešno letenje čezenj poda ludizem: sanjariti let¹⁶⁶, ga retorizirati; eksistenco ukiniti oz. dati v oklepaj; znotrajtekstualizem. Seveda je ta uspešnost začasna: dokler traja vpliv droge-sanj; dokler se človek ne prebudi - še bolj nezadovoljen - iz more; dokler se ne vrne nič kot zlo-umor.

To usmeritev je pokazal Šeligo v poskusu umora v **Svatbi**, sicer neposrečenem¹⁶⁷, a jutri se bo posrečil: ko se bo vrnil ta ali oni milenarizem, tj. kolektivna sanja o idealnem tem svetu, ki se jo da uresničiti, kot praznoverujejo milenaristi, le s kolektivnim in stopnjevanim nasiljem-terorjem.

4

Postmoderna je, če uporabimo primerjavo, razpad pljuč v drobne koščke, razkroj tkiva in ne velika kaverna; rezultat pa je v obeh primerih isti: bolezen, smrt. Prepada, pomnožen v vrsto luknjic, ki tvorijo znamenito mrežo - net work - postmodernosti in o kateri sem že govoril v zvezi z Guliverjem in Liliputanci, dokazuje le, da ničā-prepada ni mogoče odstraniti; da ga lahko le prestrukturiramo, mu najde(va)mo nove forme, a je vsa ta inovativnost tosvetne človekove ustvarjalnosti zaman; je odrivanje, ne pa reševanje. Reševanje je, s stališča EK, lahko le odreševanje; sicer je navidezno.

Človek zmerom ostane predmet vdora - moči, akcije - ničā, ker je ustvarjen iz ničā; po veri Tore. Je božji, kolikor mu je Bog vdihnil božjo dušo, vest, intelektualno zmožnost doganjanja Boga, stik s sabo; in ker mu je namenil cilj: samoodreševanje, nadaljnje ustvarjanje sveta, versko - ne pa socialno - etiko. Če deluje človek v skladu z božjo voljo, se odrešuje: čuti v sebi blaženost - zadoščenje - ljubezni. Če se tej volji upira, se kaznuje: sam z vicami in peklom. A tudi če se odrešuje, je v njem zakon - struktura - njegovega nastanka, stvaritve: da je iz ničā. Ta zakon mora upoštevati, razumeti; ne pa ga odrivati stran.

Prav v razmerju upoštevanja-razumevanja tega zakona in nerazumevanja-odrivanja je preizkušnja, pred katero je Bog postavil človeka; da pa je človek bitje preizkušenj, sledi iz njegovega modela ustvarjenja: da izhaja iz ničā. Preizkušnja omogoča realizacijo-aktualizacijo, s tem eksistenco človekove svobode, odgovornosti, bogupodobnosti; če ne bi bil postavljen pred preizkušnje¹⁶⁸, tj. pred izbire, bi bil le bitje instinkta, kamor ga sili biologizem. Tudi pri Zupanu, **Zapiski**, tudi pri Potrču, **Krefli**, Krajncu, **Pot do zločina**, pri Boru, **Ples smeti**, le bitje materije, kamor ga sili marksizem in reizem kot

postmoderno nadaljevanje marksizma, kritično v **Termitih**, ideološko pozitivno v Borovi **Težki uri**.

Tja ga sili tudi material(istič)na logika dejstev, le da materializem v marksizmu ni tako jasen, ker ga deloma, vsaj na Slovenskem, dopolnjuje in vitalizira biologizem, v vsej NOBD, deloma pa historizem, človek, ki izpolnjuje nalogo Zgodovine (**Tiberij**), in humanistični etizem (Krim in Nina v **Rojstvu**), celo sentimentalizem (**Svet brez sovraštva**). Reizem kot ludizem-verbalizem je dosežen šele v **Sadežih**. Tu ni nobene svobode, le logika postmoderne: kontingenca, sama naključnost. Svoboda je spremenjena v naključnost, na ravni oseb pa v samovoljnost po istem modelu kot nič Geneze v ničlice postmoderne. Svoboda tu ni več problem, če je - po verjetnostnem računu - nazadnje vseeno, kdo nekaj izvrši; sistem se uredi, ker se to pač izvrši. Posledica je anonimizacija PO, izguba avtonomije in odgovornosti. Kajti če človek ni - božja - duša, s tem zavezan absolutnemu in sam prek tega bitje absolutnosti, potem je in extremis le reč/instinkt. A če je to, je vseeno, ali je svoboden ali ne; oz. svoboden sploh biti ne more, če je svoboda notranje povezana s preizkušnjo-odločitvijo etičnega značaja. Ta pa je smiselna le tedaj, če je človekov cilj drugi kot absolutno(stno) bitje. Sicer je le njegovo sredstvo-predmet, kar zniža razmerje med njima na model vzroka in učinka oz. despota in sužnja, gospodarja in hlapca, Župnika in Jermana, Komisarja in Kristijana. Jerman in Kristijan moreta postati iz predmetov terorja človeka le tedaj, če izstopita iz logike terorizma-materializma-despotizma; le če odkrijeta v sebi absolutno - nečemu ali nekemu transcendentnemu zavezano, prirojeno dušo; in to tudi, oba, odkrijeta¹⁶⁹.

Celo Boga je mogoče ustrezno (ustrezno? pač ustrezno glede na človekove moči in možnosti) razume(va)ti le v odnosu z ničem. Kajti če Boga ne gledamo kot bitje onkraj ničā - nič je torej vmes med Bogom in človekom -, je Bog potegnjen v ta svet, imanentiziran, repoganiziran; in je z EK konec. Veličina - nedosežnost, absolutnost, moč, božanskost - Boga je vidna le tedaj, če razumemo (razumemo? se trudimo razumeti) Boga kot moč, ki je celo nad ničem, ki lahko nič, ki sam na sebi ni nič, uporabi in predela tako, da iz njega ustvari - izpelje - ves svet in človeka in odrešensko zgodovino¹⁷⁰. To je nepredstavljiva moč - prav zato nepredstavljiva, ker si ne moremo predstavljati ničā; le - v postmoderni - ničle, niz malih ničel kot luknjice v mreži kaozmosa, ali - v klasičnem obdobju - hudiča oz. množino malih hudičev, ki človeka nadlegujejo, zapeljujejo, mučijo, izničujejo; nasproti biološki nazornosti klasične dobe, tridentinizma, ki gleda Boga kot Kralja na prestolu, pač še zmerom po fevdalnem tipu, a že kot aktivno naravno silo, ne le kot točko statizirane harmonije, že kot ravnotežje nasprotij, privlačnosti in odbojnosti in drugih fizikalnih parov, ne le kot vrh hierarhične piramide, ki daje mir, statično solidnost, red vsem podrejenim ravnem. Tridentinski Bog je naslikan v baročnem slikarstvu, že pri Michelangelu kot Stvarnik Adama in Éve na stropu Sikstinske kapele, še bolj kot pravični Sodnik na freski sprednje stene; srednjeveški na Ducciovih slikah, tudi pri fra Angelicu.

Bog v postmoderni - bog - nima več konkretno nazorne podobe. Postmoderna je abstrakcija, je razcvet tehnike, fizike, matematike, matematično znanstvenih modelov. Če stoji na začetku računalniškega niza, je označen kot ničla. Potem ni Bog; še »pristen« bog-idol ne; ta je poln užitek. Je le še abstrakcija, ideološka bergla, suspenzorični aparat, ki kot joker zapolnjuje

luknje-praznine, ki se pojavijo in ki jih znanstvena pamet še ne zna razložiti; torej kot premostitvena hipoteza.

Bog EK pa je neizmerno neposredna, občutena, doživljena, razumljena absolutna moč, od katere - in le od nje - je odvisno¹⁷¹, da svet ne bo padel nazaj v nič. Nekaj je to odvisno tudi od človeka, ker mu je Bog poveril moč samoustvarjanja. A ker je človek iz nič, ne le od Boga oz. ne le po božji volji, zmerom znova stvaritev - stvarstvo - zapelje na rob prepada; ga s predajanjem samopobožanstvenju nihilizira. Najbolj ga nihilizira prav tedaj, ko meni, da je svet poln, brez prepada-niča, oz. ko je prepričan, da je - v postmoderni - prepad-nič udomačil, obrzdal njegove demonično podzemeljske strasti-sile, ga kot gradbeni element - kot luknjo v mreži - vzdal v stene postmoderne, ki je s tem dosegla, da je svet nehal biti ječa. Postmoderna liberalna teologija, ki se ideološko prekriva z antikomunizmom ali s socialno moralo, je takšna drža skrajnega samoslepljenja.

Šele če človek kar naprej gleda v - tudi lastni - nič, če kozmično svetovni nič doživlja v svoji notrini kot nenehno možnost greha (prav ta nič šele ontološko omogoči greh), celo nujnost greha, vendar obenem veruje, da je Bog milost(en), da je dal človeku institut - zakrament, možnost - spoznanja greha, spovedi greha, odločitve, da ne bo več grešil, na osnovi ponotranjenja krivde pripravljenost na pokoro in s tem na odvezo od greha - to pa je v limiti prav vera v vstajenje od smrti¹⁷² -, šele tedaj zmore ne premagati, ampak - v odrešenjskem procesu - premagovati nič, usodno zapisanost nič. Če se ne prepušča - premehkotno, ideološko - fantazmi o nedolžni Liliji-Irisu, uživaški kontemplaciji lepe Nature, iluziji, da bo v kakršni koli Cerkvi ali Sekti našel varnost itn., če torej vidi v naravi lepih gozdov bodočo in preteklo kataklizmo, v liliji črva, v KC tudi ZKC, a ga to ne zanese zaradi grenkobe razočaranja v vsesplošni negativizem, češ, saj ni ne irisov ne lepega sončnega zahoda ne ljubezni med dvema ne karizmatične Cerkve, potem ima možnost, da se napoti v smer EK.

Postmoderna je tu enako zavajajoče samoslepilna kot prejšnji ideološki sistemi. Tudi zamisel CD - civilne družbe - kot pozitivnega in razrešujočega nasprotja državljanski ter bratomorni vojni pa komunizmu-fašizmu je le samoslepilo, če je ne spremlja zavest, da gre za dva obraza istega. V slovenskem jeziku je to prikrito; kajti pravim civilna družba na eni in državljanska vojna ali bratomorna vojna na drugi strani. Francozom je hitreje jasno, za kaj gre; la guerre civile in la société civile, obakrat »civile«, civilna. Že filozofija rimskega prava se je zavedala, glej tudi stoo, da je pravna država, še posebej pa Imperij, utemeljen na Cezarju, na načelu božanskega ravnotežja in pravice, le sredstvo, kako preprečiti ponoven izbruh državljanske vojne; cesarje so seveda ideologi divinizirali, a omenjena zavest je v ozadju divinizacije, kot njeno racionalno in pozitivno jedro.

Parlament, pluralizem strankarskega političnega tipa - to je sijajno pokazal Aristofan in za njim Smole v **Igri za igro**, kjer že vnaprej razkrinkuje CD oz. politično svobodo - ni nič drugega kot simulirani, a instrumentalizirani, funkcionalizirani, operacionalizirani, dialogizirani, umni sistem družbenega dogovora, ki transformira državljansko krvavo vojno v tekme-vojne interesov politično ekonomskega tipa; s tem retorizirane, a v osnovi še zmerom interesne. Generalni ekvivalent ni več neposredna menjava žive krvi - uboj -, ampak denar; in um. Seveda je ta um utilitarni um, kakršnega obudijo

predvsem angleški empiristi, Locke, Hume, Ricardo, Adam Smith, J. St. Mill itn. - do skeptično etično humanističnega Russla¹⁷³.

Na eni strani torej nenehna grožnja z regresom v rebarbarizacijo (iz mirnega obdobja, ki sledi državljanski vojni med Eteoklom in Polinejkom, v tem mirnem obdobju se dogaja Smoletova **Antigona**, to je že položaj druge polovice 50. let na Slovenskem, umirjanje revolucije, funkcionalizem, pragmatizem, utelešen v Kreonu, ljudstvo postaja zadovoljno, ker mu daje država panem et circenses - Antigona najde edini pravi izhod iz te CD), torej vsega tega v novo vojno obdobje, v ponovno civilno vojno, v položaj, ki ga uprizarja Jovanovičeva **Antigona**, spet se zakoljeta Eteokles in Polinejkes. Na drugi strani pa je hiperrealiteta CD, podana v **Psihi**, **Kserksesu** itn., ki pomeni izdelavo mirnega obdobja Smoletove **Antigone** in predvojnega v postmoderno, iz sveta **Punčke** Ferda Kozaka k Jesihovemu **Tovarišu Petru**.

Ta prehod je nakazal že sam Ferdo Kozak v obeh komedijah, v **Kralju Matjažu**, drami o fantazmatični vrnitvi mitske figure Kralja Matjaža, ki v postmoderni ni mogoča¹⁷⁴, in v **Profesorju Klepcu**, ki je prav tako antiteza Petru Klepcu, ljudskemu junaku, pogumnežu, heroju, h kateremu se razvija Kreftov Tiberij, a ga prej ubijejo. Kozak uprizarja tedanje slovenske SS - šolnike -, ki so predhodniki današnjih SSS. Izraz SSS moramo brati ne le kot spodnji srednji sloj, ampak tudi kot srednji srednji sloj. Lumpenstilno so danes vsi izenačeni, medtem ko pred vojno niso bili, čeprav je Kozak slikal tendenco k temu izenačenju-poistenju. Recimo med brati Granti, **Vida Grantova**, je najstarejši, najuspešnejši, najbogatejši, glava družine in podjetnik, Mihael Grant, kljub temu, da goji plemenite konje in jaha, navaden konjar, hlapec, ki se je dvignil do bogastva - po modelu družine **Glembajevih**. Medtem ko igra srednji brat Tomo kultiviranega esteta in tako zakriva lumpenistični izvor družine, ki je prišla z dna.

Nič kot prepad in nato razpor, razdor, prepir, razpoka, razlom je viden v vsaki tragediji in resni drami; je prav téma teh dram in še prej eksistencialni pogoj, da se začne usodno(stno) dogajanje. Cankar ga je v **Dušah** radikaliziral do religiozne dileme v politiku Mlakarju, ki se mora odločati med svojo uspešno advokatsko, politično, strankarsko, oblastniško kariero na eni in odkritjem transcendence, absolutnosti, polja odrešljivosti (ljubezni do drugega - do Pavle) na drugi strani; Mlakar se odloči v duhu EK - to je njegov »romanticizem«. A ta razpor v Mlakarju ni le napetost med konvencionalnostjo političnega človeka in dvigom k transcendenci, v vero, ampak obenem težnja v nič, v avtodestrukcijo. Cankar kaže, kako nič privlačuje; kako prepad sesa.

Cankar ponovi to v Maksovem liku, **Kralj**; Maks niha med sanjo in dvomom, vero in obupom, ljubeznijo in bojevitostjo, dejavnostjo za druge in zatekanjem v zasebnost. Čeprav deluje v delavskih izobraževalnih društvih, s tem uporniško revolucionarno politično v duhu milenarizma, je preveč trpen, neodločen - blokirata ga tako sanja o absolutnem kot privlačnost nič (ne zna še povezati sanje o absolutnem krščanskega tipa in marksističnega, to se zgodi v likih Poljanca in Dioniza v **Vidi**¹⁷⁵) -, kar je direkten vzrok za njegovo smrt; Kantor - buržoazija, ki je odločna in cinično kriminalna - ga ubije.

Teško je bilo ne brati te pomenske strukture kot poziv revolucionarjem, naj se ne prepuščajo »metafizičnim blodnjam«, verskim sanjam in dvomom, ker jim te jemljejo dejavnostno moč, ampak naj se poenotijo in udarijo. Kajti tudi Jerman je »propadel« na enak način; ni se uprl; uprl se je edino Ščuka. Tiberij

sledi Ščuki; še bolj mu sledijo Ivan Tomc, **Kreature**, Gubec in slovensko kmečko ljudstvo, **Puntarija**, Krim in Nina, **Rojstvo**, in vsa NOBD. Bilo pa je možno tudi drugačno branje Maksa; udejanjil ga je Grum v **Uporniku**, v **Trudnih zastorih**. Trpno branje; beg v drogo. In tretje branje; udejanjil ga je Mrak v **Rdeči maši**: versko branje. Fedja se odloči za zvestobo božjemu, ne za beg v sanje ne za leninistično revolucijo.

V vsaki drami - razen v komedijah - najdemo nič kot duševni prepad PO; le da na različne načine. Majcnova priprava postmoderne v **Ženinu** je ta, da kombinira resno dramo s komedijo; dramatika postmoderne je v temelju - strukturno - komedijska. Če ne pride v PO do razpora, do dilematizacije, do odločanja, ne pride zato, ker se nič ne pokaže v jasni razliki z Bogom in tudi ne s človekom, ki teži k božjemu - to je Mlakarjev model v **Dušah** -, ampak se zamaže. Bog se retorizira in ni več brezpogojna terjatev, ker ne kliče več človeka k uresničevanju Njegovega odrešenjskega načrta, ker postane idol, mrtva soha. Na eni strani se človek znajde v svetu brez Boga, neobremenjen z Bogom, povsem svoboden, sam kot bog, zato se zanj Mlakarjeva absolutn(ostn)a dilema transformira na niz relativnih, utilitarnih, (ob)lastniških: na dilemo med uspehom in neuspehom; dobiti zaželjeno ali ne dobiti, to je zdaj vprašanje.

Natančno to so dileme v **Psihi**, dileme obeh »kraljev«, podjetnikov: kako priti do Psihe. Kantorju se je še zasvetila vest, vsaj v enem trenutku je začutil krivdo, se hotel spovedati, očistiti. V **Psihi - Afriki, Sadežih** itn. - je takšna vest nepredstavljiva; vest pomeni le informacijo ali željo-poželenje-pohlep po nečem. Tak pohlep motivira že vsak milenarizem: željo po udejanjitvi nebeškega kraljestva na zemlji tako, da postane to kraljestvo državno-družbeno. To je motivacija, ki jo imajo Zupanov in Kavčičev Aleksander (**praznih rok**), Komisar iz **Afere**, Che iz **Legende** Primoža Kozaka. Zasebni pohlep po (ob)lasti je druga oblika istega: Kantor in Komisar sta dvojčka.

Medtem ko je Cankarjevo hrepenenje po izvoru drugačno; je božje narave; je njegov začetek in konec, pobuda in smoter v onkrajnem. Je neutolažljivo, brez konca. Neutolažljivo in brez konca je navsezadnje tudi radikalno poželenje tosvetnih; a ko to spoznajo, se obrnejo v larpurlartizem poželenja-zadostitve, v igro fantazem - **Kserkses** -, kar je bistvo za pomensko strukturo postmoderne, za socialni onanizem, medtem ko je merilo za EK konkretno: človekovo tveganje lastnega udobja, (ob)lasti, užitka v ljubezni do drugega, torej žrtev, odpoved, premik poudarka od jaza - narcisa - k drugemu. Merilo je v rokah drugega; človek se izroči drugemu¹⁷⁶ - kot sočloveku in kot Bogu, ne pa svojim fantazmam.

Majcen je **Ženina** že strukturiral v smeri postmodernizma. Marjeta bi kot nuna, ki jo zagradi hrepenenje po domu-zemlji in nato kot eksnuna morala v resni drami, ki teži v tragedijo, ta svoj notranji problem razviti v razcep: bodisi v zunanjega, spor s KC, bodisi v notranjega, obup v sebi zaradi izdaje cilja, prehod v uporniško držo. Tako dobimo lik Mlakarja ali Arnoža, ta je bivši duhovnik, Črtomirja, ta je bivši pogan in vojskovodja, itn. V teh tragedijah vse poka, se bije, se razlamlja, čeprav Jančar svojo figuro vodi v postmoderno. Arnoža ne zadene herojsko tragična smrt, niti se sam v sebi trpljenjsko ne razlomi. Utopi se v hlevskem gnoju svoje komune kot iluzionist, ki je postal sam svoja žrtev, žrtev lastnih samoslepil o možni realizaciji Novega sveta na tej zemlji (socialno).

Arnož je strahotno nesrečna figura, v tem globoko tragična. Tudi Veber v **Valčku**, ki ga zapro v norišnico zaradi njegovih svobodomiselnih sanj in mnenj. V norišnici (glej tudi **Špansko kraljico**) je kaozmatiziran, psihiatrijsko predelan v nekoga drugega, v Poljaka Kochanovskega izpred stopetdesetih let, torej duševno alieniran, kar je v duhu postmoderne, saj je vsakdo on sam in kateri koli drugi in vsi drugi, torej sploh ne več sam v starem klasičnem pomenu identitete, ki še izhaja iz krščanstva in iz božje volje, da je vsakdo PO, vsaka PO pa ima z vsemi drugimi nezamenljivo dušo-osebnost, je zavezana osebnemu Bogu in je zato vsakršna identiteta-identifikacija z drugimi v temelju nemogoča-nedopustna. Vsezamenljivost oseb, ki izhaja iz vse-enosti, tudi iz versko moralnega cinizma, je najbolj nazorno uprizorjena v **Sadežih**.

Veber je tragičen, ker pod alienacijo-identifikacijo z drugim ohranja lástnost, sebe kot PO in zato silovito, čeprav zmedeno trpi, medtem ko liki **Sadežev** niso prav nič tragični in ne trpijo, saj niso PO. Jesih ima zato težave z resno dramo - zato ne piše tragedij -, ker se mu ne posrečijo dramski liki kot PO, le kot retorične zamenljive figure-vloge; te pa nimajo dovoljšnje individualno personalne plasticitete, le zunanjo fizikalno in verbalno. To velja tudi za Rudolfa, za Filipčiča, za vse ludiste, za Rupla itn. To jih dela za odlične komediografe, a za nezadostne dramatike resnega žanra; tu se je zlomil Ruplov **Job**. Jovanović, Šeligo ipd. pa sodijo v prejšnjo, še predludistično generacijo, katere drame imajo še močno primes tragično klasičnega.

Vebrov model alienacije v drugega, tj. identifikacije Vebra s Kochanovskim je ravno nasprotje modelu EK. V modelu ljubezni do drugega kot drugega se človek nazadnje celo žrtvuje za drugega, mu žrtvuje svoje odrešenje, a ne izgubi lástnosti, ker mora nujno ostati PO z lastno svobodno vestjo, z avtonomno odgovornostjo osebnemu Bogu; kot Snežna, Simčičeva **Mladost**. Morda je mogoč skrajni primer indiferenciacije, ki upošteva obe prvini: ohranitev lástnosti PO in alienacijo, če je ta v službi ljubezni do drugega kot drugega. Pri Vebru ni bila; Vebru so jo vsilili - s pranjem možganov, s predelavo njegove osebnosti - zdravniki v psihiatrični ustanovi; še huje ravna vojaški zdravniki v Jovanovičevi **Vojaški skrivnosti**. Tam predelujejo ljudi celo v živali.

Možna je tudi avtoalienacija. Ne le možna; je osnovni model postmoderne. Liki v **Sadežih** se transformirajo drug v drugega, ne da bi pri tem zadevali na kakršne koli težave, saj so vsi zgolj retorično lingvistični, označevalni ali reducirani na označevalce, brez sleherne semantične vsebine, brez čustev in eksistencialnosti, le rečni, reizem, le vloge. Huje je, če oseba ohrani neko zavest lástnosti - kot PO -, obenem pa se transformira v druge figure; primer Kserksesa, ki je vse hkrati, tudi lastna mati in otroci itn. Medtem ko Jesih retorizira, Rudolf upošteva človekov hedonizem, nivo emocionalnosti, tj. ne zgolj abstrakcije; tako dobimo pervertirane like blizu shicotipom, »prave norce«; v to smer je šel Jovanović z **Norci**; ti uprizarjajo prave norce iz norišnice, ki postanejo revolucionarji, ne razločujejo med eno in drugo vlogo. A ta tip - Kserksesa - tudi ne trpi (preveč), saj v trpljenju uživa oz. ravna sadomazohistično; uživa tudi v trpljenju tistih realnih PO, ki jih muči. Je na meji med despotom, ki druge zadeva-muči, in norcem-narcisom, ki le fantazira.

Povsem nekaj drugega pa je model avtoalienacije iz ljubezni do drugega. Ta lik bi bil delan po tipu Snežne. Snežna se je odločila, da zločinca Matjaža odkupi s tem, da se sama odpove odrešenju, tj. svoji absolutnosti. (Ponavljam:

Simčič razlaga to njeno dejanje kot hýbris in napuh; da človek tega ne bi smel početi. Sam mislim drugače, ker mi je merilo v odrešenju drugega: v »objektivnem«. Nekdo bi se mogel odločiti, da se odpove lastnosti PO, vesti in odgovorni svobodi, torej svoji božji naravi, če bi s tem pomagal (so)odrešiti drugega. To pa bi bilo mogoče le in ekstremis, v prehodu v smrt-blaznost, v položaj, ko objektivno ni več odgovoren zase, saj ali umre ali postane popoln norec, ki ga je treba ali internirati ali obravnavati kot stvar-otroka¹⁷⁷.

Tudi to bi bila žrtev v duhu EK. Skrajno nevarna, čeprav tu ne gre za igro z božjo naravo, za vračanje človekove božje narave v »korist« bližnjega. Zakaj ne? Mar ni storil Jezus tega s svojo božjo naravo? Ni dopustil - kot Bog - smrti sebe in Boga, ne le kot človeka, torej nekaj, kar je bilo ravno za Jude strahoten - najstrahotnejši možni - sakrilegij, in je tudi za mohamedance, saj gre za predpostavko, da je Bog smrten; da ima človek takšno moč, da ubije - križa - celo Boga? A če je to tako - in po nauku EK je tako -, potem je predpostavka, o kateri govorim - o avtoalieniranem človeku iz ljubezni do drugega -, uresničljiva. Morda pa je ravno ta - skrajnostna - predpostavka-možnost tisti model človeka, ki vnaša EK v postmoderno, ki najbolj ustreza prav duhu kaozmatike? Ker ni več zunanje herojska - kar je še zmerom Smoletova Antigona, to likvidira Kreon, in je Fedja, tega likvidira partizanski komisar Kogoj, ipd. -, ampak tak človek sploh zapusti območje herojskega, model biti žrtev drugih, prevzame vso moč v svoje roke, kar je realizacija humanizma, celo ekstremnega, ima tolikšno versko moralno moč, da se odreče svoji osebni identiteti, postane nor, zato smešen, nemočen, ubog? Ni s tem tak človek dosegel ustrezno sintezo humanizma, ki ga konsumira tako, da ga avtodestruira, in EK, ker postane sam po svoji volji - seveda ne iz užitkov perverznosti niti ne kot dokaz svoje vsemoči, ampak zaradi odrešenja drugega - ubog¹⁷⁸, tj. tisti in takšen, h kateremu se obrača ravno Jezus kot k pravemu človeku?

Herroj, pa naj je še tak svetniški herroj, kot so recimo klani domobranci v **Črni maši**, je zmerom tudi voj(šč)ak; s tem ubijavec drugih, delan po modelu Herakleja. Herroj je arhaična figura klasičnega mita, obnavljana prav v civilni vojni. ZKC teži k magizaciji - sakralizaciji - svetnikov, ki so v duhu NKC ubogi, ZKC pa iz ubogih naredi zmagovalce; če ne prej pa v nebesih, tudi v cerkvah, glej razviharjene baročne kipe svetnikov, ki imajo telesa - in duha - nadherojev; že v cerkvi svetega Petra v Rimu, liki apostola Pavla itn. Srednjeveški sveti Pavel v tej cerkvi je mnogo bolj v duhu NKC: skromen; Bernini pač izhaja iz Michelangelovega **Mojzesa**, predvsem pa iz figur v Sikstinski kapeli.

Sam govorim o svetniku, ki ostane do kraja ne le anonimiziran - kot sveti Aleš pod stopnicami -, ampak viden, vendar kot nor, kot alieniran, kot javna sramota. Kar pa Snežna ni. In še manj Meškov **Henrik, gobavi vitez**, ki prevzame gobe iz ljubezni do drugega; Meško je Simčičev predhodnik. Meško je kot malokdo čutil pravo smer; žal je ni osebno umetniško zmožel; a je **Henrik** izjemen kažipot. Je tekst iz 30. let, ko je Meško tako rekoč nehal ustvarjati in se je preselil k nabožni literaturi. Če bi zmožel, kar je Racine v Port Royalu z **Ester** ...

Strniša je čutil v to smer: z Uršulo. Vendar Uršuli manjka ljubezen do konkretnega drugega; kot pesnica je osredotočena na pesniško jasnoviden stik z onkrajnim, ki niti ni osebno. Strniša je to čutil tudi v **Ljudožercih**, kjer so

žrtve klavcev - Pajota itn. - anonimne in je iz njih izdelano meso za tržišče. To je moment groteskno pošastne dehumanizacije kot zavestne deheroizacije: a vrne dramatik heroizem v liku Komturja.

Cankar to čuti v liku Jermana, ki se »zlomi«; moral je računati, da ga bo tako razlagala vsa revolucionarno herojska slovenska usmeritev, Bor, Vidmar itn. Pirjevec to eksplicira, ko se odloči za takšnega - osramočenega, zminimaliziranega - Jermana v duhu Hvastje, v katerem pa je božjost in človečnost še bolj neherojska, Hvastja je bil desetletja - vse do Pirjevčeve razlage - simbol hlapčevstva, ponižanosti kot pokornosti. Cankar se zaveda tega, o čemer govorim, v likih Maksa, ki se ne odloči za revolucionarno likvidacijo - umor - Kantorja in je raje sam ubit ter velja za nemočneža, za nesposobneža, kot da bi bil heroj¹⁷⁹; pa v liku Mlakarja, ki se odpove ugledu, moči, (ob)lasti, saj je splošno spoštovan kot politični strankarski voditelj, kot močna osebnost, in ljudje njegove spremembe iz fascinantne tosvetne figure v »nemočnega« ljubezenskega »odvisneža« od Pavle, ki jo skuša rešiti, ne razumevajo drugače kot njegov moralno osebostni zlom. Ljudje pač presojujejo le po zunanjem videzu, po moči nad drugimi, nikar pa po službi drugemu, kar je merilo EK. Ker Cankar izhaja iz takšnega Mlakarja-Maksa-Jermana, v **Vidi** ne more narediti nosivca Ideje za heroja. Naredi ga za otroka: Dioniz je otrok in je utelešenje zamisli umirajočega Poljanca, torej na pol sanja napol človek iz azila, najbolj nemočni. Dionizova moč je le v absolutni Prihodnosti, ki pa jo Cankar vendar preveč milenarizira - kot marksist.

Mrak s Fedjo in Ambrozijem pristaja na sramoto; v duhu EK in Jezusa, ki je sramotno kaznovan: z obešenjem. Fedja velja med revolucionarji, med svojimi dotedanji prijatelji, za strahopetca, zmedenca, izdajavca, ker se ni odločil za partizane; niti se ni odločil, kot Vanja v **Revoluciji**, za domobrance. »Filozofira«, kontemplira krščansko budistični kaozmos; noče se vojskovati. Enako Ambrozij - sam Mrak -, ki sredi vojne razlaga frančiškov zgled ljubezni do živali in ljudi, do vesolja-narave, noče se vojskovati zoper okupatorje. Vsi ti ohranjajo pri sebi in zase jasno zavest - Mrak celo nenehoma terja maksimum ozaveščenosti - o tem, kaj počnejo; pri nji morajo vztrajati do smrti.

Ni pa v nasprotju z Mrakom model človeka, ki po svoji volji izgubi jasno zavest in osebno identiteto, da bi jo ohranil - rešil - drugemu; norost je meja, ko PO ni več odgovorna; in Mrak norost izjemno ceni, v figurah Gomizlja itn. Gomizelj je norček po naravi. Norosti iz lastne volje - točneje: videnja, prepuščanja jasnovidnosti, poslanstvu, terjatvam slikarske nuje - pa se odpira Van Gogh - v **Vidovem plesu**. Življenje bi dal za prijatelja - za Gaugina. Išče nekoga, ki bi se mu posvetil; ne le da bi bil kot slikar povsem posvečen slikanju absolutnega, ampak kot PO. Gauginu žal ne more pomagati. Kaznuje se, ker tega ne zmore - kot zmore Snežna¹⁸⁰; odreže si uho, se ubije, ker zdvomi vase. Mrak je bil torej že čisto blizu rešitvi, o kateri govorim.

VI

1

Na tej liniji bi mogel razlagati tudi starega Mlakolopa; ravno zato, ker je tako nemočen. Mar res le beži v fantazije, ko zida kapelico, kot sem ugotavljal s prejšnjega vidika? Kaj pa, če se v njem Majcen približuje modelu, o katerem govorim? In je Mlakolop otročji, ubog, neumen, negospodaren, zbežan, napol alieniran, ker najde le v tej vlogi pravost? Ker vidi, da gresta Marjeta in Janezek le v zdravo konvencijo srečno oženjenega Bernota iz **Kralja**, le bolj preizkušenega. Tudi Bernot bi bil preizkušen, če bi ga spustili iz zaporov, ker bi ugotovili pravega Maksovega morivca. To pa je malo verjetno, saj temelji kapitalizem in sploh vsaka družba, tudi še tako konvencionalna, na despotih morivcih, konvencionalci pa so njihovi hlapci in politura. To velja tudi za današnjo slovensko CD državo; da se uradno poklanja spominu Korošca, ni naključje. Da se en del njene današnje strankarske oblasti uradno poklanja tudi spominu Matije Mačka, prav tako ni naključno, pa ostaja kljub vsem beljenjem in razumevanjem Maček simbol lumpenzločinca, gospodarja povojnih oznovskih zaporov, o tem je mnogo dokumentacije. Enako poklanjanje je značilno za drugo oblastniško stranko, ki skupaj z ZLSD vlada, za SKD, katere člani se prav tako javno poklanjajo spominu Hacina, šefa policije pod nacisti, okupatorji in SS generalom Rösenerjem.

Obe stranki sodelujeta v tem, da kljub strankarski »spravi« na ravni delitve oblasti vztrajata pri legitimiteti te oblasti, ki izvira iz partizanstva in domobranstva, iz NOBD in iz SPED, iz **Rojstva** in iz **Vstajenja**, iz Polkovnika in iz Stotnika, iz Komisarja in Komisarke, iz Gabrijela in iz Mihaela; torej iz dvojčkov, (Jovanovičevih) Eteoklesa in Polinejka; ne iz Smoletove **Antigone**, ne iz Fedje, Uršule, Ambrozija, Sergeja, Ješue, ampak iz Kogoja in Harza. Torej iz zločincev, ki so - v osvetljavi obeh strank - še zmerom indiferencirani (nerazločljivi) od pozitivnih Vizij obeh Gibanj. Kot taka današnja slovenska CD-država ne temelji le na nenehno obnavljajoči se, čeprav strankarsko kanalizirani civilni vojni - ta se danes groteskno kaže v nenehni zavestni reprodukciji afer in škandalov politično policijsko ekonomsko kriminalističnega tipa -, ampak z javnimi izjavami-poklonitvami na polpreteklem Zločinstvu¹⁸¹ (in ne na EK Bogu).

Tega bi se morali zavedati vsi Slovenci. Kako naj EK katoličan sodeluje v - strankarski - politiki, če je ta takšna; načelno odobravajoča Zločinstvo? Jezus - Fedja, Uršula, Antigona, Snežna - je bil ubit od zločincev, ni bil Morivec v imenu idealov. Civilna vojna, ki traja, se zato obrača k reprodukciji - obnovi - barbarizacije bratomornosti, k Jovanovičevi **Antigoni**; socialni moralizem vseh vladajočih strank jim je le alibi. Žalostno je pri tem, da je postala alibi-masko tudi Pučnikova nekdanja žrtev; bil je zgled za Smoletovo Antigono. Danes je Pučnik veliki ideolog in s tem mistifikator CD nacionalne države¹⁸², advokat nemalo diaboličnega Janše; bogdaj, da bi bila Janševa maska le maska Konkordata (glej **Pohujšanje**). Vir - temelj - današnje Slovenije je, če gledamo tako, ne v **Vstajenju** in **Rojstvu**, rojena in vstala je le v ideološki avtoprojekciji,

ampak v **Procesu** zoper Ješuo-Jezusa, ki ne pristaja na pravila-zakone-sodišča tega sveta. Ne v Ješui, ampak v Judi iz Karijota, v Hannanu, v Pilatu: v posvetni pravni oblasti, ki sankcionira CD nacionalno državo (ND) kot legitimno in zakonski kriterij, Pilat. S stališča EK in Ješue vemo, da je to okupatorska država, ker je vsaka država, pa naj bo še tako nacionalna, okupatorska¹⁸³. Vsaka je oblast nad ljudmi, nad ubogimi, je okupacija onkrajsvetnega po tosvetnem.

Duhovno-konfesionalna oblast prav tako sankcionira - sakralizira - CD ND z javnimi izjavami ZKC, s prisostvovanji na uradnih slovesnostih CD ND - kot je Rožman prisostvoval pri državnih italijansko fašističnih med vojno in Jeglič pri avstrijskih in prvih jugoslovanskih; Hannan. S stališča EK in Ješue vemo, da hoče Hannan likvidirati božjost v imenu izpraznjene tosvetne institucije, ki bo šla nekaj let po Jezusovi smrti celo v nacionalno vojno zoper Rimljane, in skušala s tem - a zaman - z nacionalističnim smislom napolniti praznino judovske tosvetnosti. Drža Hannana - ZKC - je drža izdajavstva Jezusa (Ješue) in NKC, saj se Juda po eni strani veže na zelote-nacionaliste-vojake, na drugi pa Jezusa ovadi Rimljanom, okupatorjem, oblasti kot taki, ki mu je najvišja. Nesrečnik tudi tedaj, ko je Jezusov učenec, samoslepilno misli, da je Jezus novi judovski kralj, tj. nova najvišja oblast, in mu služi zato, ker se že - z občutkom za novega gospodarja - vključuje v sistem nove oblasti. Tako razumljen **Proces** je temelj »naše« današnje Slovenije. - Žal Rozmanova drama **Obsodili so Kristusa** ne izhaja iz ekvidistance do obeh Gibanj, ki sta obenem Viziji in zločinski, ampak identificira Jezusa z Ehrlichom oz. obe figuri bliža; podobno kot Majcen v **Revoluciji**, na drugi strani pa Miheličeva Jezusa s Špelco.

Postmoderna ni nekaj povsem drugega kot slovenska CD ND. Je vsebina - duh, pomenska struktura - CD ND¹⁸⁴. Naj je še tako ironična do CD ND - v **Psihi** do predsednika slovenske države, itn. -, ostaja pri izvajanju slovenske CD ND iz polpreteklih zločinov, le da se dela, kot da niso zločini; le da jih de facto ekskulpira; le da jih pretvarja v videze, v retoriko; Jovanović v **Antigoni** dobro opozarja, da se to ne da. Postmoderna ne more ravnati - ne misliti, ocenjevati - drugače, saj sploh nima lastnega vira, vere v kak drugačen vir: v vir Drugosti kot odrešenjskosti. Je zajedavska, kot taka »življenjsko« odvisna od življenja telesa, ki ga zajeda; to pa je slovenska CDND. Tu je morda najslabša vloga postmoderne: da prikriva zločinskost tega sveta. Odpravlja krščanstvo, da bi s tem odpravila umor kot ne le simbolično, ampak dejansko osrednjo točko sveta in odrešenjske zgodovine; celo umor Boga, a tudi človeka, pač bogočloveka. Pomaga k temu, da živimo - nadaljujemo živeti - z zločinom kot z nečim normalnim in neresnim, retoriziranim. Medtem ko obe strani-Gibanji nadaljujoče se slovenske civilne vojne na ideološkem planu dolžita le druga drugo zločinskosti: desnica mačkovce, levica hacinovce.

Če ni Boga-žrtve (ki je umrl za drugega), ni v temelju sveta umora-zločina, tudi ne potrebe po odrešenju; je vse le Užitek - v duhu Žižka; le produkcija - v duhu klasičnih liberalcev; le verbalizem - v duhu pomenske strukture postmoderne lingvizma. Jovanović - kot »tujec«, kot nekdo, ki je moral prositi za slovensko državljanstvo, torej narojenostno kot neslovenec, v **Antigoni** ustrezno uči pišmevuharske Slovence, kaj je resnica njihove CDND. Šeligo je konec 80. let dolžil za vse zlo le stalinistično plat; v **Volčjem času** in prej v **Ani**. Nato je sam pomagal zgraditi CD v duhu ND, torej v duhu Pilata-Hannana-Jude(ža).

Naj zveni ta moja ugotovitev še tako paradoksalno in pohujšljivo, saj so nastopali Šeligo, Jančar, Peršak, Rožanc, Snoj, Rupel, Rudolf, imenujem le dramatike, pa Grafenauer, Hribarja, Urbančič in drugi pesniki mišljenja kot veliki heroji-heroine Slovenske pomladi, opasovali so se s trobojnicami in pozivali ljudstvo - kot Tiberij - na upor zoper okupatorje, zoper oblastnike, bili veliki retorji slovenske osamosvojitve in njeni politični državniki, strategji, njeni duhovni očetje in požrtvovalni izvajavci, izdelali so to, kar danes imamo; nekateri se danes umikajo, ker jih je sram lastnega izdelka ali pa ne marajo nositi zanj odgovornosti - Hribarja, Šeligo¹⁸⁵ itn. -, kar je strahopetno. Rupel je tu radikalnejši, vse stavi na strankarski politizem, na (ob)last, kot da je že sredi najbolj cvetoče Pomladi vedel, za kaj gre; Rupel je kot ludist bister analitik, skeptično ciničen pragmatik. Enako odgovornost so morali prevzeti heroji let 1917/18 in 1941/45: Ivan Hribar in Vladimir Levstik, Radivoj Peterlin Petruška in Pavel Golia, Oton Zupančič, Edvard Kocbek in Matej Bor, Ivan Potrč in Miško Kranjec. Prvi so sankcionirali Obznano, Vidovdansko centralistično ustavo itn., drugi pobite domobrance, dahavske procese, Goli otok in neizrecni povojni teror.

Danes je zunanega terorja komaj kaj, ustava je demokratična in pluralistična, a sistem, ki velja, v svojem bistvu ni drugačen od prejšnjih; in na obeh prejšnjih tudi temelji. Postmoderna je začasna sprememba krvavega terorja, ki so ga Rimljani izvajali nad Judi in kristjani, glej **Apostola Petra**, Judi nad Jezusom-Ješuo, glej **Proces**, in ga izvaja velika večina oblasti v zgodovini, v sladki teror z (za)dušenjem¹⁸⁶ oz. s fiktivizacijo ljudi-sveta, z idealizacijo, ki se ima za hiperrealizacijo. Vprašanje je, če ni ta - blagi »humanistični« demokratični - model še slabši od prejšnjih, saj vrača svet v nič, v začetni prepad nič, medtem ko klavski sistemi Boga priznavajo s tem, ker ga ubijajo¹⁸⁷. Postmoderna ne ubija, ker ga ima za izmišljotino. Témo EK ima za dolgočasno. Pripominja, da je ta téma ne zanima. Retorično z(a)ničujejo božjo navzočnost na zemlji vsi sodelavci postmoderne: levi in desni liberalci, vse stranke, klerikalci in nacionalisti in hedonisti. Vsi so vloge v isti igri: v **Sadežih** ali **Psihi**; vsi so razmnoženi **Tartifi**.

Takšni so pa zato, ker se je, preden je nastopila postmoderna, zgodilo tisto, kar sem že omenil: da je prišlo do norosti - znorenja, zmešanja - prejšnjih ljudi-tipov. Tosvetna zgodovina ni le in niti ni predvsem zgodovina nacij, razredov, držav, kraljev, političnih ureditev in njihovih zamenjav; to je ena plat zgodovine, izrazito zunanja (znana od Franca Kosa do Borisa Mlakarja, od Grudna do Jožeta Dežmana). Ob tej je druga - in to raziskujem jaz -, notranja, nekateri bi rekli fenomenološka (v duhu Husserlovih fenomenov), zame pa eksistencialna; raziskujem odnose med ideologijami in eksistencami - pomensko eksistencialne strukture -, ki se kažejo kot avtonomna tosvetna zgodovina, vendar mnogo bližja bistvenemu¹⁸⁸; kajti eksistenca je že na robu verskega oz. božjega. Eksistenca vsebuje notranji človekov odnos med božjim in tosvetnim, med odrešenjskim - božjo zgodovino - in trpljenjskim, obupanim, zbeganim, nesrečnim, zanosnim, išočim. Ljudje se ne moremo drugače orientirati kot ali z Bogom - v odrešenjski zgodovini - ali z ideologijami oz. pomenskimi strukturami, v katerih se prepoznavamo, identificiramo, ideologiziramo, projektiramo, konstruiramo in nahajamo v njih svojo posebno ter aktualno časovno resničnost; te pomenske strukture sem imenoval socialni

humanizem, etični - sentimentalni - humanizem, reizem, ludizem, civilizem itn.; o tem nizu sem tudi precej pisal.

Lik-model svetnika, o katerem govorim tudi v tej knjigi, ki obravnava **Teologijo postmoderne**, stoji zunaj državno nacionalne in pomensko strukturalne zgodovine; ker je merilo, ob katerem se meri, človekova eksistenca, njegova potreba po smislu. Ta lik je zunajčasen, čeprav se pojavlja v času in je na zunaj odvisen od fenomenov; zato je fenomenalno različen. A je v svojem bistvu trajen, ker je v stiku z božjim; je predstavnik božjega na svetu (Antigona, Uršula, Sergej, Pia, Fedja, Ješua ...)

Niz eksistencialno ideoloških figur oz. faz-stanj-položajev sem 86 - v ti. lüneburškem predavanju - končal s civilizmom; to so bila leta, ko sem verjel v zmago civilizma - CD - nad totalitarizmom militarističnega tipa; ko sem gledal v CD rešitev bistvenih človekovih vprašanj, predvsem svobode, avtonomije PO, politično osebne tolerance, političnega pluralizma¹⁸⁹ itn. Primer za to so mi bile komedije Goljevščkove **Pod Prešernovo glavo**, **Zelena je moja dolina**, **Lepa Vida 86**. Tudi Partljičeve: **Kakor pečat na srce**. Ruplove: **Kar je res, je res**. Itn.

Kasneje sem spoznal nezadostnost tega zgodovinskega niza in to, da drame s svetniškimi liki ne sodijo v ta niz; da so od njega neodvisne in zato zares in edino trdna - absolutna - merila, medtem ko se omenjeni niz vrti v krogu, saj je civilizem kot končna faza-oblika niza obenem njegova prva: socialni humanizem, dan recimo v dramah 30. let, v Ferda Kozaka **Kralju Matjažu**, **Punčki**, v Kreftovih **Komedijantih**, v Jožeta Kranjca **Direktorju Čampi** itn. Še kasneje sem skušal ta - eksistencialno ideološki - niz povezati s svetniško absolutnostjo, ki je obenem tudi vrh - smer, temelj, smisel - eksistence.

Medtem ko mi nacionalno državna, politično gospodarska, internacionalna zgodovina in zgodovina - zgodovinopisje - različnih sistemov, nivojev dobro služi kot pomožna veda, ki daje gradivo in vednost o človekovi predvsem politični in ekonomski, tj. (ob)lastniški orientaciji; ta ni le samoslepilo, ampak obenem ideološka preinterpretacija človekovega biologizma, če hočete celo animalizma. Žal je slovenska občina in literarna zgodovina precej preveč visela na tej zgodovini, čeprav je - posebej literarna - s tem, ko se je odpirala umetnini, uvidevala tudi drugačne vrednote, kot so nacionalno državno civilizacijske, kot so vrednote človekovega osvajanja sveta-prostora, mobilizacijskega uma, ekspanzijske pohlepnosti, ki se sama sebi predstavlja kot zastopanje zakonov Pravice, tudi tedaj, ko brani ozemlja, kri, rod, preteklost, tradicijo, življenjski prostor¹⁹⁰ ipd.

Nov pogled na eksistencialno ideološki niz sem mogel dobiti šele po tem, ko sem ga relativiral - uvidel kot zgolj časovnega - s stališča zunajsocialne absolutnosti. Tedaj mi je vrednost CD - zelo - padla; a tega nisem mogel doživeti v zadostni meri, čeprav sem to že predvideval, preden se CD na Slovenskem ni realizirala. Danes se bolj ali manj vsi strinjamo, da je CD na Slovenskem v krizi; da je celo ni; da je politika pokonzumirala CD, ki/ker je postala CD na oblasti, kar je paradoks in pomeni, da so oblastniki, ki so prišli iz CD na oblast po politični osvoboditvi - recimo predvsem kulturniki in posebej literati, dramatik in še posebej usmeritve civilizma, Rupel, Peršak, **Peter in Pavel**, itn. -, CD izdali, saj so se povsem zapisali državi, naciji (to tudi ideološko propagandno oznanjali v boju za CD, kot ideologijo gentilizma -

zoper to polemiziram že od 86) in oblasti: od Hribarjev do Pučnika. Tu je posebej kriva skupina okrog NoRe; morala bi bili najodgovornejša, pa se je predala najhujšim samoslepilom.

Skupne ocene o slabosti ali odsotnosti CD na današnjem Slovenskem nastajajo iz različnih vidikov. En vidik vztraja pri CD kot osnovni vrednoti - Veljko Rus; zato se bori, da bi postala današnja slovenska družba iz reinfantilizirane, lumpenizirane, re-balkanizirane, prepirljive, diletantske itn. zrela, odgovorna, prostor za srečavanje profesionalnih, avtonomnih, kultiviranih, družba blaginje in svobode, evropske ravni, ne pa podivjanih mladeničev, ki se gredo otroški vrtec in v njem vse razbijajo in preprodajajo. To je vidik civilizma, katerega cilj-merilo je zahodni svet v svojih najboljših momentih-potezah oz. v tistem, kar ima sam - tudi ideološko - za posrečeno realizacijo nekdanjih zamisli prvotnega etičnega meščanstva¹⁹¹. To je vidik od J. St. Milla do Raymonda Arona ali Hanah Arendt, ki sem ga tudi sam gojil, soustvarjal na Slovenskem, posebno - zavestno - od srede 60. let naprej; in ki se mu na eni ravni še danes ne odpovedujem. Gotovo da volim tega in ne Rdeče Khmere ali Castra. Odtod tudi moja ostra javna polemika na prehodu 60. v 70. leta zoper juvenilne slovenske castriste, maoiste, che guevarovce, trockiste, lacanomarksiste itn. Ti so danes nosivci cinične, oblastniške, pragmatične, aktualno liberalne slovenske vlade oz. sistema, ki ga črni in rdeči tartifi le prikrivajo, a delajo ter dejansko so isto. So groteskizacija - karikaturalizacija - zamisli Arona in Baumarchaisa, Linhartarja in Leskovca, **Kraljična Haris**, Krefta, **Komedijanti**, Trdinove, **V provinci**.

Tega dejstva, ki ga pravkar kritično opisujem, pa ni mogoče razumeti, če ga imamo le za deformacijo civilizma; le za balkansko ali hispanoameriško varianto zahodno evropskega - predvsem današnjega oz. po drugi vojni transformiranega - kapitalizma; če predpostavljamo, da je mogoče doseči evropsko »idealno« bistveno pomensko strukturo civilizma; in da je treba bistvene človeške energije, sposobnosti, pozornosti usmeriti k izdelavi takšnega civilizma. Kot sem omenil, je druga plat civilne družbe (CD) civilna vojna.

Če je to res, je tudi civilizem le maska civilne vojne¹⁹², navsezadnje takšne, kot jo kaže Jovanović v **Antigoni**; začasna maska, socialna maska kot politično kulturni prostor, ki pa se prej ko pred sesede in regrediramo v animalno oz. točneje v človeško, ki dobiva posebej močne poteze bestialnega. Ne gre za vrnitev človeka v živalsko stanje, ampak za človekovo »socialno«, »kulturno«, tj. asocialno in antikulturno regrediranje v stanje pozverinjenosti, morivskosti. Za živali je to stanje atipično, saj so omejene po zadovoljitvi osnovnih vitalnih potreb, človek pa kot bitje absolutnosti svoje potrebe, če jih ne zna uravnati v duhu EK, doživi kot absolutne, tj. kot absolutno poželenje, želje, pogoltnosti, aktivnost, pollaščevalnost. Vse to postane zanj brez meja; in v tem je njegova pozverinjenost, saj navsezadnje le kolje in kolje, kot Plavolasa zver, Harz, in kot Rdeča zver, Komisarka. V tem pomenu je njegova bestializacija kulturnega tipa, mogoča le pri kultiviranem človeku, ki se je »dvignil« nad stopnjo nabiravcev in lovcev; ki je v mestni civilizaciji barbariziranih nomadov izgubil »naravno« ravnotežje živali in se gre boga.

Opazil sem, da v eksistencialno ideološkem nizu (EIN) prihaja do dveh vzporednih, vendar različnih dogajanj, prehodov. Eden je vidnejši; dozdej sem se opiral predvsem nanj: to je prehod iz miru v vojno skoz klavstvo, skoz

umor(e). Večino analiz SD, ki sem jo delal od 50. let naprej, sem osredotočal okrog problema umora. Ta vidik je bil - za slovensko zavest - inovativen (glej mojo knjigo **Trojni ples smrti**, 1968 itn.), saj se je prej razumevala - slepila - v površnih kategorijah, tudi neurejenih, če jih je dojemala kot eksistencialne, urejala pa jih je tudi po konvenciji tedanjega literarnega zgodovinskega v okvirju nacionalno državno razrednega ali socialno etičnega.

Moment umora, ki so mi ga posebej osvetlili Kott, Girard, Ferguson, cambridgska šola, sploh etnologi-antropologi, Frazer itn., je imel v sebi še nemajhen naboj heroizma; Fraser govori o nujnem momentu prehoda med oblastema dveh kraljev, med zimo in pomladjo, o nujnem pogoju svete žrtve pri ustanavljanju mest-polisa; motiv samorogovih kosti v Strniševem **Samorogu**, prehoda od Kantorja - kapitalizma, buržoazije - k socializmu, h Komisarju; vmes je nujen umor, ki ga desnica oz. SPE(D) ni hotela sprejeti kot nujnega, ker in kolikor je delovala v pomenu civilizma. Jeločnik v **Vstajenju**, oba z Vombergarjem v **Napadu** itn. so sprejemali sveto žrtev le kot obrambo, ob kateri so bili branivci prisiljeni tudi sami ubijati; moment tragedije. Medtem ko je bilo žrtvovanje v NOB(D) aktivno, agresivno; Zupan utemelji rojstvo - v **Rojstvu** - nove Slovenije na umoru vseh dotedanjih protagonistov in antagonistov (Krima in Nine, Harza in Mirtiča); tudi Miheličeva predvodi svet ljubezni - v **Svetu brez sovraštva** - šele po Špelcini smrti, Špelcina smrt je za uresničitev Novega sveta nujen pogoj. Svete žrtve torej socializirajo in heroizirajo.

2

Dva dramatika sta ugledala zadevo globlje ali drugače; vsekakor še manj popularno, še bolj tuje-odtujeno. Smole je sicer novi vidik tudi uprizarjal, vendar mu je dal še zmerom herojsko zločinsko potezo, daleč proč od smešnosti in banalne norosti. Smoletovemu Črtomirju, **Krst**, se dejansko zmeša od pohlepa po krvi, ki je resnica ali druga plat želje po pokrščevanju - težko je v tej zvezi uporabljati izraz pokristjanjevanje -, od množične morivskosti. Smole tu kritično podaja resnico ideološke - prazne - milenaristične vere, ki praznino smisla napolnjuje s histeričnim fanatizmom, s krvoločnostjo, tako na skrajni desnici kot na skrajni levici, tako v (klero)fašizmu kot v stalinizmu. Črtomir je zoperkristus, je zopersvetnik; z njim poda Smole antitezo Antigoni kot protokrščanki svetnici. Črtomir konča na križu, a kot morivec, ne kot nedolžna žrtev. Smole je tu čisto blizu točki - pomenu točke -, ki jo omenjam in iščem: križ naslika kot križišče obojega: vélike verske vizije, ki pa se spremeni v klanje.

Smole - per negationem - dobro uvidi, kaj je vzrok tej spremembi: odsotnost ljubezni do konkretnega drugega, zvestoba zgolj abstraktni Ideji, ZKC, napuh, aktivizem, nepriznavanje nobenih meja za človeka, odprava ponižnosti itn. Črtomir ne ljubi Bogomile, kot jo v Prešernovem idealnem - krščanskem - **Krstu**. Njo - in vse - sovraži; v sovraštvu se svet neha, ker sovraštvo terja pomor vseh osovražnih, če je radikalno; in Črtomir je radikalen, ni noben malomeščan, učenec socialne morale. A tudi malomeščani - udje SSS - ponorijo,

ko se jim zamaje svet; kar dokazuje vznik fašizma-nacizma. Brez malomeščanov ti dve gibanji ne bi bili mogoči; tudi slovenski nacistalinizem ne. Pretvorbo SS v mučivce in klavce uprizarja Šeligo: v **Čarovnici**, v **Savni**, v **Volčjem času**.

A Smole v **Krstu** ne naredi odločilnega koraka, kot ga ob istem času Simčič s Snežno. Ostane pri liku Antigone; doda ji še dva »idealna« liki, a ne v pomenu ljubezni do drugega. To sta - oba iz **Krsta** - Patriarh, ki je lik grško antične modrosti, skrepse, distance, znanja vodenja družb in držav na razumen način; temu zgledu bo morda sledil Gorazd. In Pia, nuna, ki mistično kontemplira naravo-sonce kot emanacijo Kristusa v duhu svetega Frančiška. Oba sta sama, hote osamljena. Ko to uvidimo, spoznamo tudi »nekrščanski« moment v **Antigoni**: Antigona hoče vrniti čast bratu, ne dovoli, da bi njegov spomin - kosti - razglašali za zločinskega, Polinejka za posebej krivega. V tem pomenu Polinejka kot drugega ljubi; do smrti dosledno. Vendar je njena akcija osamljena, skrajno samotna; Paž ji sledi, a po svoji volji. Antigona je obrnjena proč od živih konkretnih PO. Iz takšne Antigone sledi - kot njen negativ - Črtomir, ki ljudi »ljubi« - prekrščuje - tako, da jih ubija. Do konkretnih živih PO - tudi do Bogomile - ima fizičen odpor¹⁹³.

To potezo Smole v nadaljnjih dramah le še razvija, čeprav na drugačen način: potezo gnusa do PO. (Posebej v **Čeveljčkih** in **Igri**.) Ljudje koljejo in delajo samomore, obupujejo, Administratorka, se odločajo za terorizem, Lampito, kar pomeni, da se jim meša; da ne verjamejo več v smiselnost - pozitivnost - človeške družbe. Smole se tako v **Igri** kot v **Čeveljčkih** - pa v **Cvetju zla** - pokaže kot jasnoviden kritik CD; to dela na osnovi Aristofana, aristokratskega kritika atenske demokracije kot ohlokracije. In Smole je te vrste aristokrat - blizu Cankarjevim, Maksu, Ščki, posebej Petru: bohem in potepuh z dragoceno rožo krizantemo-rožo smrti v gumbnici. A ker - če - Smole ne verjame niti v civilnizem niti v EK, od **Krsta** naprej neha v to verovati, Antigoninega lika ni mogel več ponoviti, v sebi ni našel dovolj mistične ekstaze do sočloveka kot ljubezni, je moral končati v skepticizmu-nihilizmu-desperatstvu. Vendar dvom-obup-nič še niso norost. So v zvezi z norostjo, ker se človeku razumni svet - razumnost sveta - podre; a vseeno oboje ni isto.

Antigono gleda ljudstvo - SSS - kot noro; nora (mu) je, ker ne skrbi za svoj vamp, tj. za svoje interese - pa naj bodo celo »krščanski«, kot skrbijo Juhanta -, ampak za udejanjenje »višjih zakonov«, transcendence. Tudi za apostole - za Pavla - je krščanstvo ne-umnost v pomenu drugačnosti od grško helenistične filozofsko socialno etične - tudi Stresove - umnosti; pomeni jim norost. Mrak poprime tu: Ambrozij in Gomizelj sta nora, vsak na svoj način, norček »naravno«, ekspater kot posledica spoznanja edine nujno svobodne in božje poti na svetu, a ta je na robu družbe, zato s stališča družbenega središča blazne ali trapaste, ljudstvu pomeni oboje isto.

A kar omenjam zdaj, je pozitivna - verska - norost kot drugo ime za milostno življenje v stiku s transcendentno. Na začetku tega dela premišljevanja pa sem mislil na negativno norost, na tisto, ki spodbudi Smoletove like k samomoru, h klanju drugih. A ne več v herojsko veličastni obliki, ampak v vse bolj klavni, smešni, nesmiselni: norost kot nesmisel. (Ki jo tako nazorno uprizarja Ionesco.) Na eni ravni jo je osvetljeval Božič - v absurdistični komediji **Vojaka Jošta ni**; tudi v **Paniki** ali v **Jezdecu na strehi**. Najdlje je prišel Božič v **Španski kraljici**. V tej drami je norost Sestre že eksplicitna reakcija na bratomornost, že edini rezultat civilne vojne med bratoma v družini, med Vanjo

in Kostjo. Sestra pobegne v fantazmo, v alienacijo: ima se za špansko kraljico. Kot taka je model postmoderne, v kateri je vsakdo vse, kar si želi - kot uprizarja Jesih v **Sadežih** in Rudolf v **Kserksesu**.

Vendar Sestra ni gospodar sama sebe; zgrabi jo bolezen. To velja tudi za postmoderno: ta le misli, da je prišla do svoje oblike umno, kot posledica evropske filozofije: Wittgensteina, Deleuza, Lyotarda, de Sada, Blaka; da se je šele v skrajni točki - pri Artaudu - zmedla v popoln kaos in njegovo epidemičnost zla. A da se da Artaudov svet obvladati; s kulturo, z ludizmom, z retorizacijo-lingvizmom. Da torej postmodernist še zmerom lahko, kadar se mu zahoče, izskoči iz te ali one vloge, tudi iz vloge norca - Španske kraljice - in navzame vlogo filozofa, skeptika, ne tepca, kot je Zupanov Diogen, **Aleksander**, ampak modreca, kot je Zvezdogled pri Strniši, **Samorog**, ali kak pesnik mišljenja, ki ima v rokah - v ustih - ključ skrivnosti-uganke sveta: geslo »bit«. Pri Hribarju itn.

A prav to je osnovna iluzija postmoderne: prepričanje njenih članov, da so svobodni - ludisti, suvereni - verbalisti, avtonomni - magisti itn. Da je vsa postmoderna zavestna igra: do zdaj v zgodovini družb-človeka najbolj umna - zavestna - konstrukcija sveta, narejena s skrajno sofistifikacijo, »utemeljena« na znanosti. Globlje gledujoča literatura odkriva norost te zamisli, njeno samoslepilnost: ujetost postmodernih v predpostavko svobode, **Ujetniki svobode**, njihovo ujetost v narcizem, v ogledalo, ki drži v rokah njihovo usodo, **Psiha**, njihovo ujetost v (psiho)predstave o sebi, ki so poljubne in s tem nične, **File - baron Münchhausen**, njihovo odvisnost od zgodovinskih likov-herojev, ki jih v onanističnih sanjah posnemajo, **Kserkses**, itn. Ugotovitev, ki sem jo postavljal že pred dvema desetletjema in več, da so ti liki lutke-marionete, kot si to zamišlja Rudolf v **Pegamu in Lambergarju** in kot to duhovito realizira Jesih v **Sedežih**: da so le besedne konstrukcije-vloge, me ne zadovoljuje več. Zdaj mislim na bolj usodno - eksistencialno - konsekvenco postmodernizma: na to, da SPD odkriva pod glazuro-konstruktom marionetnosti likov njihovo živo človeškost, vendar ta ni ne etično civilna ne v duhu EK, ampak nora: odprta človekova eksistenca - PO -, a ponorela. S tem na meji med skrajnim trpljenjem, ki ga povzroča blaznost - ujetost v zmedo, kaos -, in alienacijo, ki naredi človeka za reč-vlogo. Problem z ujetostjo rešuje postmoderna z ideologijo reizma-funkcionalizma.

To točko norosti - hkrati osvetljeno tudi socialno zgodovinsko - uprizarjata predvsem Jovanović v **Norcih** in Snój v **Gabrijelu in Mihaelu**. V **Norcih** pravi zgodba, da neki ljudje uidejo iz norišnice, prepričani - ker so nori -, da so revolucionarji, spodbudijo revolucijo, strašno klanje, okužijo družbo - druge - s svojo blaznostjo (revolucija je v Jovanovičevi percepciji blaznost, epidemija zla), povzročijo civilno in bratomorno vojno, dokler jih ne ujamejo, prepoznajo kot norce, vrnejo v prisilne jopiče, v ječo, svet pa (p)ostane spet tak, kot je bil: prostor za SSS (lik malomeščana Karla in njegove družine); s tem pa tudi za civilizem. Kajti CD je sestavljena iz udov SS; druge možnosti ni. CD ne dopušča ekstatičnosti vernikov EK; zato so zagovorniki katoliške CD - Stres itn. - nujno zagovorniki malomeščanščine: ljudi, ki umirajo v posteljah, ne pa v puščavskih votlinah in na križu. Jovanović izhaja iz civilizma, a ga odklanja kot nevrednega; kar ga vodi v avtodestrukcijo. Njegova dramatika je ena sama avtoproblematizacija - na najrazličnejših nivojih.

Dramatik ne pride do svetništva; a se tudi ne potopi v cinizem. Tega sicer obilo uporablja, a v nemalo ekstatični avtokritiki; v tem je ta dramatika zelo svobodna, obenem analitična. Ne ve pa, komu bi bila odgovorna. V tem je zmedena; sama do neke mere nora, ker je dezorientirana. Zato najde(va) trdne(jše) točke v tem, kjer odkriva rebarbarizacijo; ne le v **Antigoni**, ampak že v **Osvoboditvi Skopja**; kjer udarja usoda trdo; kjer je obujeno trpljenje; kjer ljudje ne bežijo v fantazme - kot v **Tumorju, Jasnovidki, Vojaški skrivnosti** - ali v modne vloge, **Plejboji**¹⁹⁴. Jovanovičeva meja je ravno tu; podal jo je - nanjo je trčil - že v **Znamkah**: v točki umora-norosti. Enkrat je umor resnica norosti, drugič norost resnica umora; v prvem primeru se bližamo tragediji, v drugem ludizmu. Jovanović stoji na meji med obema; tudi zato je tako močan dramatik. A, to je bistvo za mojo misel, ne najde rešitve iz trikotnika: umor, norost, malomeščanstvo CD; vse troje odklanja. Ostane le umetnost-umetnik, ki vse to gleda, uprizarja, analizira, se - kot ludist - zabava, kot tragik trpi, ostaja odprt, vendar ne zapade vsevednosti, zaprtosti, paranoji kakega malega človeškega boga: Kritika (Inkreta). Ve, da je kritika, pa naj je še tako lucidna, zgolj razdejanje in kaos, če ne izhaja iz Pravega. A kaj ko tega Pravega ne najde.

Snoj gre še za korak dlje. V **Norcih** je izhodišče CD, ki ima svoje zaprte prostore - ječe -, politične in psihiatrične. Če neprevidno dopusti, da iz njih vderejo pristni revolucionarji - Krim, Nina, Andrej Gale, Špelca itn. - ali pristni norci, potem pride do kaotizacije družbe-sveta. Ta kaotizacija je pozitivna s stališča, da je treba malomeščane po riti in po glavi, tako misli Jovanović, in negativna, ker povzroči neznanško veliko trpljenja, vse ljudi zmede. Rešitev torej ni ponovna internacija norcev in revolucionarjev v ječe. (V **Tumorju** prihaja do interakcije med ječo - samozaprtim gledališčem - in zunanjim svetom; a tu je pobeg iz ječe drugačen: ne v civilno svobodo in/ali revolucijo, ampak v fantazmo kozmosa.) Rešitve ni. Kar tako samoumevno in obenem cinično in hkrati melanholično skeptično obnavlja Jovanovičev ideološki pendant Inkret v svojem ludiziranem tragizmu¹⁹⁵.

Snoj si vzame drugačno izhodišče. Čeprav v okvirju - predzgodbi - drame izhaja iz istega kot Jovanović, iz mirne dobe, nekoč je živela družina skladno in blago, Snaj je temu tipu življenja bolj naklonjen kot napol kaot Jovanović, pa sama drama izhaja iz končujoče se, tj. k samemu vrhu in paroksizmu razvite revolucije-bratomornosti. Kot da je »normalno« stanje civilna vojna/bratomornost. V drami ni lika, ki bi izstopil iz okvirja, ki ga določa sveta vojna med dvojčkoma; vsi so inficirani po njuni total(itar)ni akciji; v drami ni - Smoletove - Antigone ali Strniševe Uršule ali Mrakovih Fedje in Ambrozija¹⁹⁶.

Svet te drame je vse ljudi povzel v blazni vrtinec mimetične krize, kakor jo razume Girard. Ta mimetična kriza pa je na tej stopnji hybrisa in vrtinčenja že norost kot taka. Kajti dvojčka Gabrijel in Mihael sta dejansko eno: dvojno eno, eno, ki se je razcepilo in medsebojno pobilo. V tej »deviaciji«, podobni Demokritovim in Lukrecovim odklonom atomov, kar je povzel Serres, je bistvo zadeve, bistvo postmoderne: deloma pobilo, deloma pa ostalo živo, a noro. Eden brat je ubit, drugi znori; vtaknejo ga v norišnico. Povsem vseeno je, kateri od bratov znori, kateri umre. Ker sta si dvojčka povsem podobna - identična navznoter in navzven -, ju ljudje zamenjajo; napačnega častijo kot partizana, lastnega pristaša sramotijo kot domobranskega izdajavca.

Norost - napačnost ocene - je tudi v družbi, ki ostaja. V drami ni tako kot pri Shakespearju, v čigar dramah na koncu ostanejo ali pridejo v dogajanje pravični, modri, nevpleteni v norost klanja; plemeniti zmagovalci (Richmond, Fortinbras, Casio itn.). Na koncu **Gabrijela**, ki je **Mihael**, ostane le radikalna zmeda; in trpljenje; in žalostinka nad trpljenjem. A brez rešitve. Ne ostane niti CD; kajti družba se ne razvije v Kavčičevo vsaj psevdo liberalno obdobje, kot so ga napovedovali **Norci**; začenja se obdobje bratovstva-terorja komunističnega tipa; pišemo maj 1945. Svet, ki je za Torkarja (**Preizkušnja**) in za NOBD prizorišče zmage pravih, osvoboditve iz ječ, triumf uma in poguma, je za Snoja pogorišče (že desetletje in več pred tem za Vasjo Ocvirka v njegovi pomembni drami **Mati na pogorišču**), mučilnica, svet neritualno pokopanih, tj. zavrženih, odvrženih, komaj zagrebenih, divjim zverem izpostavljenih - kot v Smoletovi **Antigoni** truplo Polinejka - kosti; opeval jih je Zajc, v **Potohodcu**; tudi Simčič v **Mladosti**. Te kosti se dvigajo iz zemlje, zemlja jih noče sprejeti; nastaja pošasten svet, ki je nujen pendant ludističnim prijaznim fantazmam Jesihovega tipa. Poraja se svet mōre, prividov, blaznih sanj-spominov.

Ne utvarjamo si, da ta svet mōre - Menad, Gorgone - ni skrit v postmoderni, v njenem nezavednem. Žižek in lacanomarksisti beže v Užitek in v Oblast ravno pred to pošastnostjo, ki je ne prenesejo, ker nimajo sredstev za to, da bi jo prenesli. Edino sredstvo varovanja pred prividi je vera v Kristusa, ki je premagal smrt, tj. to življenje, trpeče in blazno življenje. Edina pot je upanje v temeljno drug svet. A ne le socialno razreden, marksizem, ali socialno etičen, malomeščanski civilizem; oba tadva svetova nujno končata v dveh tipih istega: bratovstva kot terorja. Ampak drug od tosvetne imanence, pa naj je še tako razširjena v kozmos, do Siriusa in do tumorja - brezmejnosti sanjarij - v glavi, kot je to kritično genialno ugotovil Jovanović (v **Tumorju**). Žižkova in Hribarjeva CDND (pri prvem polna užitka, pri drugem heroizma, a civilnega, kar je samovšečnost borca-retorika, če jo primerjamo z izkušnjo borca-revolucionarja, Krima in Nine, ali borca kontrarevolucionarja, Vere in Stotnika) skuša za vsako ceno s hedonizmom in gentilizmom, politizmom in nacionalizmom prikriti, kar bo prej ko prej spet prišlo na dan, saj zemlja umorov noče sprejeti, bruha jih iz sebe, ljudje pa, ki smo odgovorni Bogu, jih ne moremo skriti, kot ni mogel Adam svoje golote in ne Kajn svojega zločina. Obadva sta se poskušala prikriti zaman; postmodernisti so v tem samoprikrivanju enako nemočni. To je prvi uvidel Rudolf, ki je napisal pendant **Kserksesu** z arhaično tragedijo **Koža megle**; in Jovanović, ki je **Plejboje** podložil z **Antigono**.

Kar v **Gabrijelu/Mihaelu** ostane, je smrt-umor (enega brata) in blaznost (drugega). CD ni nič drugega kot to, da blaznega brata družba ne izolira na Studenec, kot Jovanovičeve **Norce**, ampak mu - v duhu Guattaryja in Bassaglie - dopusti življenje med drugimi. Deleuze je šel filozofsko še dlje: svet je baziral enako na shicotipu-nomadnih kot na paranoičnem tipu-uradnikih-državi. Pri tem je pokazal prav pristransko nagnjenje do shicotipa. Čeprav je tudi meni ta tip bližji - sam sem shicotip - in selsko strukturiran, torej tudi bližji postmodernizmu-ludizmu kot socialnemu moralizmu bratovstva-terorja, ne morem nanj pristati enostransko. Terjam preoblikovanje človeka iz okolja postmoderne ne v sistem birokratske države, ampak v preroškost svetništva. Ta izhod je Deleuzu seveda povsem tuj. Deleuze je eden od očetov današnjega slovenskega liberalizma, čeprav ti tega ne priznajo in vse zasluge pripisujejo lacanu; Deleuze pa je lacana razvil naprej in iz prostih tokov želja naredil

porozen svet radikalne permisivnosti. Althusser se je ob njem zlomil, ko je ugotovil, da njegova neomarksistična naddeterminacija ne zadošča; zblaznel je in ubijal: najbližjega, ženo.

To postmoderna CD stori - da pusti norca živeti med drugimi -, ker ne razločuje več med norcem in normalnim; Lyotard govori o normi anorm(al)nosti, o plurinormnosti, o perversnosti kot zglednem modelu. Ni norec le alienirani brat. Nori postanemo vsi, če - ker - smo (vsi) izgubili kompas absolutnosti. Če te ni, ima Lyotard prav: so vse norme dogovori, konvencije; normalnost je konvencionalnost (Stresova, Rebulova, Capudrova drža.) Stres itn. se ne zavedajo¹⁹⁷ posledic svojega pristanka na konvencionalizem; le slutijo, da nekaj ni prav, zato se - politično ideološko - napenjajo, da bi uveljavili (prek države in strankarske politike) svoj model-razumevaje-normo konvencije; to je tradicionalna malomeščanska norma.

Rudolf itn. so bistrejši. Že pred četrto stoletje in več so uvideli, da je - bo - nova konvencionalna norma zelo drugačna od stare; da bo v postmoderini ludistična, reistična, misticistična, magistična; na robu mistifikantnega magizma pa norost - Kserkses itn. Če je človek lahko karkoli - težje je reči kdor koli, saj izraz kdor predpostavlja človeka kot PO -, kot kažejo (Jesihovi) **Sadeži**, potem je v duhu shicotipa svoboden/nor. Če je vseeno, kdo je zmagovalec in kakšna ideologija - svetovna vizija - je na oblasti, ali Gabrijelova ali Mihaelova¹⁹⁸, ali domobransko katoliška ali partizansko levičarska (seveda je to vseeno s stališča postmoderne, s stališča »nenačelne« koalicije med bivšimi medsebojnimi svetimi klavci, ne pa s stališča leta 1945, tj. NOBD in SPED), in če - tudi - iz te vseenosti izhaja vsezamenljivost norm, njihov laksizem, permisivizem, vsesplošna promiskviteta, sinkretizem, predvsem pa svoboda kot samovolja, samovolja postane norma, potem ni več možnega razločevanja med zdravjem in boleznijo, med svobodo in naključnostjo, med usodo in milostjo, med normo in a(b)normalnostjo, med običajnim in norim.

Filipčič se posmehuje sebi - filetu - kot baronu Münchhausnu, tj. kot lažnivemu Kljukcu, a kar govori o sebi, je kritična resnica. Vendar se zaradi bliskavega spoznanja lastne lažnosti, tj. fantazmatičnosti postmodernega človeka ne vznemirja; ostaja pri svojem, pri »laži«. Ne čuti potrebe, da bi jo premagal; a če to potrebo čuti, deluje le nezavedno in jo celo skriva pod ludizmom. Kaj je torej pri njem laž in resnica? Resnica laži je podoba laži, ki laž v zrcalu podvoji; jo narcizira. A je ne ukine - vsaj mentalno - s stališča resnice; kajti resnico le odseva in ne preusmerja. Medtem ko je resnica EK Kristus, živa PO in Bog, ki uči: Jaz sem resnica, pot in življenje. Ta »jaz« je treba razumeti kot božje, ne kot človeški jaz; kot pot posnemanja Jezusa v njegovi konkretni ljubezni do drugega.

Filipčiču - postmodernistu - kaj takšnega na pade na pamet. Ostane pri lastnem jazu, okrog katerega se vrti ves svet, tj. v čigar glavi se vrti veselje fantazem. Postmoderna ni nič drugega kot križajoči se, a ne antagonistični - ne na križ pribiti - nizi takšnih avtističnih paranoikov, ki se kot niz, kot celota razkrijejo kot variacije shicotipa. Shicotip se je tako zapletel v mreže, ki jih je spletel, da bi lahko skozi njega videl: v kozmos. Ne ve več, kjer je meja njega kot PO in kje začetek drugega; to je bistvo kaosa-kaotizacije. Njegova koža in meso sta porozna: luknje v sanje. Ljudje postajajo mrežaste marionete, lutke iz mrež. Mreže so poti, po katerih begajo ujeti nomadi; s postmoderno je konec

»pristnega« nomadstva: nomadstvo kot konvencionalna norma pomeni podružbljenje selstva.

Selec, ki svobodno izbira le variacije sanj, je norec. Kaj kmalu bo odkril, da so pod sanjami prividi alkoholika, ki ima abstinenčno krizo; mečejo ga krči telesnih in duševnih blodenj. Postmoderna se bo končala v razpadu kaozmosa na kaos pošastnih blodenj in na ponovno pomalomeščanje klasičnega tipa, kjer igra vlogo nadzornika nad preveliko - samovoljno - svobodo (ta vodi v norost) socialna etika, tj. bratovstvo-teror: nova varianta avtoritarizma, patriarhalizma/matriarhalizma. Torej regres. Postmoderna se bo skazala kot duhovita zamisel; a ker človek ni le Užitek in užitka brez asketske etike ni mogoče omejiti, dogovori med užitkarji se zmerom znova podrejo in se zato začne civilna vojna za zmago v družbi, za položaje, ki nudijo več (s)lasti in (ob)lasti, postmoderna ne more dolgo trajati; človek ni do kraja reifikabilen, reizem je ideologija-fantazma - kot komunizem.

Ko pa bo spet nastopila - kruta - bolečina, Jovanović jo v **Antigoni** že uprizarja, čeprav še ne z radikalno jasnostjo, bo človek znova začutil, da mu ni rešitve brez stika s transcendenco, brez vere v božjo odrešenjsko zgodovino. Tedaj bomo znali prebrati smisel in veličino Smoletove Antigone, Meha, Uršule, Ambrozija. Tedaj bomo postali zgledni. Ne pravim pa, da bomo postali socialno zgledni, kot so bili sveti Štefan, sveta Uršula, sveta Katarina ipd. Morda pa tudi. In se bo s tem, ker se bodo kot socializirani oddaljili od božjega, celoten cirkus - cirkel - spet ponovil. Izhod iz kroga je le preboj v onkrajnost.

3

Norost **Norcev, Gabrijela, Kraljice** je skrajna. In neodrešujoča. Kaj pa je z norostjo Mlakolopa, če sploh gre pri njem za norost?

Če je Jezus na gori govoril ubogim, tudi ubogim na duhu - norcem -, koga je mislil s tem? Poskusimo se približati preciznejši vsebini pojma z negativne plati: ne bogatim, ne uspešnim, ne oblastnikom, niti ne izrazito zdravim, ne politikom, ne državnikom, ne gospodarjem. Ti ubogi so radikalizacija ubogih iz Tore: sirot, vdov, tujcev, revežev. Brž ko nekje prevlada družba, tj. družbene vrednote, prevlada tisto, kar je v nji živalsko, biološko, potrebe, sposobnost ohranitve lastnega prostora, plodnost, dolgoživost, obvladovanje okolja, fizično zdravje, kar vse lahko podvržemo vrednoti uspešnosti. Družbenost=uspešnost.

Rus govori o vplivu-vplivnosti, kar je bolj ustrezno od moči-oblasti, ki jo zastopa Pučnik, čeprav ta večstrankarsko nasproti Zihlerovi enostrankarski; a je vpliv tudi moment uspešnosti. Kdor ne vpliva, ni uspešen¹⁹⁹, kaj šele oblastno močen. Gomizelj, Fedja, Uršula, Meho ipd. so povsem brez - zunaj - oblasti, a tudi brez vpliva; nihče jih ne posnema. Smoletovo Antigono Kreon preganja, ker se boji, da bo dobila posnemovalce; dobi Paža. V nji je močen potencial vplivnosti-zglednosti; kar kaže tudi sama drama, njen izjemni uspeh, medtem ko **Blagra premagancev, Rdeče maše, Meha** ipd. nihče ne pozna. **Samorog** je izjema - in sploh Strniša -, a v glavnem zato, ker so norovci ugledali v Strniševi literaturi potrdilo za svoj magizem-kozmo-centrizem in ga forsirajo;

Hočevarjeva gre po liniji najmanjšega odpora, režijsko ilustrira - propagira - magiste in esteticiste Strniševe, Zajčeve, Smoletove generacije. Opravlja posel reklame in publicitete. A nič ne odkriva.

Odkritja so bila prve izvedbe **Antigone, Žab, Krsta, Samoroga; Maša, Blagor premagancev, Meho** pa sploh še niso bili izvajani. Izviren režiser, ki ne računa že vnaprej na uspeh, bi se moral lotiti prav teh; to je nonkonformističen režiser. Hočevarjeva je naredila eno samo izjemo; a še to kot svojo prvo režijo: Goljevščkove **Srečanje na Osojah**. Ker Goljevščkova ne sodi med izbrance, kakor označuje Hočevarjeve mentor Inkret elito, za katero se je kulturniški lobi srednje generacije odločil - kot se je nekoč za Bora, Miheličevo, Kosmača, Kranjca itn. -, a vanjo prav tako ne sodijo Božič, Partljič, Rudolf itn. (čudno, da Hočevarjeva še ni režirala Jančarja), je pri Goljevščkovi začeto prakso opustila. Grupa, ki ji pripada, gre na gotovo: na priznane umetniške vrednote tistih, ki so danes korifeje slovenske kulture-dramatike. Pač eden od konvencionalizmov. Ko jaz obravnavam Smoletove, Jovanovičeve, Strniševe itn. drame, jih s čisto druge plati, ne z esteticistično konvencionalno pozunanjene in izpraznjene, snobistične in kulturistične; poleg tega pa sem te drame odkrival, ko so nastajale, ne pa zajedal, ko so uspele.

Tudi Sergeja bo morda kdo posnemal, a ni tako nevarno, razen če bo to kak duhovnik; Sergejeva pot je individualno personalna, medtem ko je družbenca - apologete dane oblasti - strah političnega vpliva. Zato so imeli težave z uprizoritvijo dram politično socialnega značaja, ki bi mogle fascinirati in zanimirati: **Tugomer, Hlapci, Za narodov blagor, Creature, Aleksander praznih rok** kot kritika titoizma (Tita ali Kidriča), **Topla greda**. Je pa značilno in v zvezi z liki, ki jih analiziram, da prav v teh dramah ni svetnikov, božjih ljudi; da so v njih heroji, kritiki, voditelji, državniki. (Najbrž bi imel tudi **Tiberij Grakh** težave, če bi ga skušal Kreft uprizoriti. A ga je imel - upravičeno - za mladostno, za začetniško - delo in ga je spravil v predal.) Pač pa so v dramah svetniki, ki so brez vpliva, ker ne angažirajo ljudi v smeri moči-oblasti, ampak v smer ljudi, ki so družbeno nekoristni, odvečni, neuporabljivi, celo smešni in zavrženi.

Rusovo zavzemanje za vpliv navsezadnje vendar cika na družbeno moč, čeprav na takšno, ki bi bila minimalno oblastniška in maksimalno kooperativna, kulturno zrela, osebno etična, funkcionalno nevtralna²⁰⁰. A kaj ko je zmerom nek človek in kaka skupina, ki upravlja s sistemom, pa naj bo še tako funkcionalno zamišljen; ona ga funkcionalizira iz ne - dovolj - funkcionalnega, ona skrbi za to, da ga drugi spet ne privatizirajo in lumpenizirajo. Da pa bi bila uspešna, mora posedovati kar precej oblastniške moči, deloma fizične, še bolj pa intelektualno moralne: vpliv v javnosti. In smo pri isti pomenski strukturi: pri vplivu, ki ljudi prepriča v eno smer-držo; torej pri vplivu na porazdelitev družbene moči. Ker je ta v centrih družbene moči, osredotoči družbeno moč v svojih rokah vsak reformator; če je ne, ne more postati reformator. ZKC je svetnike naredila za splošen socialni - moralni, vzgojni - cilj-zgled, ker bi bila njihova praksa, če ne bi bili znani in od neke - vladajoče ali k oblasti stremeče - grupe forsirani, brez moči. Tako se socializirajo, njihov model pride med ljudi, a se obenem dekristjanizirajo: postajajo socialne vloge, ne pa karizmatične milosti, ki so dostopne le PO zunaj redukcije na družbeno.

Kar opisujem, je paradoksen položaj, značilen za realno krščanstvo in za človeka kot takega, ki je pol božji pol od hudiča, tj. od podzemlja, kaosa, napačnosti.

Tudi moje pisanje je opredeljeno po tem - neodvnljivem - paradoksu. Le da skušam to paradoksalnost zmanjšati na čim manjšo mero. Objavljam, tj. dajem ljudem možnost, da preberejo, kar napišem - brez tega jim ne bi mogel svojega spoznanja posredovati, komunikacija pa je pogoj tudi za ljubezen do drugega, sicer ostaneta oba človeka v praznini. Vendar ne objavljam v dnevnem časopisu, kjer se dogaja vplivanje in boj za oblast; niti ne v konvencionalnem strokovnem²⁰¹, kjer so teksti predvsem strokovna potrjevanja mest, ki jih zasedajo v znanstveno-kulturniški instituciji družbe pisci kot profesorji, raziskovalci, kot družbena bitja in s tem kompetitivci, za oblast, za čim boljša takšna mesta²⁰². Na Slovenskem poznamo celo vrsto ljudi, ki so znanstveno strokovno komaj kos nalogam, a so predsedniki desetih komitejev, društev, komisij, odborov, grup - natančno tistim, kjer se deli denar in razporeja oblast. Tudi ministri a la Tancig, politizirajoči znanstveniki, kot prej Frlec pa Osredkar itn.

Mrak je bil neznan širši publiki kot umetnik-mislec, znan le kot smešna figura, nebogljen, odvečna. Pa je vendar prišlo do stika med njim in mano. Brez tega stika ne bi bil, kar sem; bil bi nekaj čisto drugega. Ta stik je bil milost. Mrak je objavljaj, čeprav šapirografirano; organiziral je seanse, na katerih je bral svoje drame - in to v najhujšem obdobju stalinizma, tik po 45; branje komaj katere drame sem zamudil. Komunikacije med socialno obrobniimi so skrajno intenzivne; le da so po modelu drugačne. Če bi Savinšek ostal v okvirju Mrakovega duha - pa ni, sprla sta se, hotel je uspeti -, bi morda še živel; usmrtila ga je premočna socialna ambicija, ki jo je gojil ob svoji ustvarjalni in genialni. Je pa bistvena razlika med obrobniimi socialnimi grupami, ki hočejo vpliv in nazadnje celo oblast - od predvojne Partije do norovcev -, te namreč morajo hoteti oblast, ker nimajo stika z Bogom, so zato v sebi negotove, relativnostne, potrebne le avtofascinacije, od te živijo, na eni strani in verskimi skupinami, ki jim vpliv-polaščevalnost nista potrebna, saj imajo cilj v božjem, ne v zgodovinsko socialnem²⁰³.

Torej so ubogi, sirote, otroci, vdove, tujci brez oblasti in vpliva. Oziroma: njihov vpliv mora biti temeljno drugačne vrste: ne sme voditi do oblasti. To je osnovni pogoj. Če ne razumemo tega pogoja, ravnamo kot Mrakov Juda iz Karijota (**Proces**); v tem pomenu sledi ZKC Judi, ne Kristusu oz. v KC se oba srečujeta, udje KC ju dostikrat mešajo (zakladnika - Judo - s prerokom in Bogom). Majcen predvidi, da bosta Janezek in Marjeta uspela. Pokoren in samostan sploh uspevata: sta družba v družbi. Marta, Marija, Janez in Jernej sicer ne uspevajo, a bi radi uspeli; so ubogi le zato, ker se jim ne posreči priti do vpliva-oblasti; to so nepristni ubogi. Mica je imela, dokler je bila zdrava, izjemen vpliv - na vso družino; a se je skazalo, da je bil napačen, slab. Mlakolopka sicer nima ne - večje - oblasti ne vpliva, vendar brani zemljo in usmerja delo k zemlji; s tem pripravlja teren mlademu paru; torej je prednik socialno uspešnega.

Le eden je, ki je hote zunaj vplivanja in oblasti. Po vlogi - posebej zahtevani in močni v patriarhalni agrarni družini zaostale vasi - je Oče; naj bi bil gospodar in socialno družinska avtoriteta; pa se ji odpoveduje, že vse od začetka drame. Na začetku je zbežan, niha med Mico in ženo, pušča, da gre

kot gre, ker ne ve, kaj naj bi. Na koncu pa se - in to je ironični paradoks **Ženina** - zave svoje naloge. Uresničuje jo s skrajnimi napori, z milostjo, saj je povsem brez fizičnih moči, pokonci ga drži le notranja gorečnost. Ne zapravlja svojih realnih sil, kot mu očita okolje, ki ga ne razume; realnih fizičnih sil sploh nima (več): povsem je iztrošeni, bolni: starec. Povsem nemočni. Da lahko teše in kleše kamen, postavlja kapelo, dobiva moči od onkraj²⁰⁴.

Torej ni le šema, ki proizvaja fiktivni svet fantazme, tudi cerkev, kot se da soditi z ene plati, s plati razsvetljensko-utilitarne države, Čopove, **Prekop**; ampak je - poleg šeme, smešnega borca - tudi »idealno« zgljedna figura. Mlakolop pri tem razvije figuro starega Šotarja - bližina izrazov-priimkov: šota in mlaka - iz **Prekopa**, Kamilinega deda, ki hote živi arhaično življenje goščarja, gozdovnika, nabiravca sadežev, povsem samotnega, bivajoča povsem zunaj socialnih odnosov, vasi. Medtem ko je vas razpoložena agresivno linčarsko, da bi - pod vodstvom Župnika - ohranila stare socialne odnose bratovstva-terorja, na katere se je navadila, jih ponotranjila, je Šotar svoboden, naraven, lep, miren, veder, v stiku z božjim, čeprav se to božje ne kaže kot krščanska oseba Boga, ampak skoz naturo; a to ni katolicizirana - etizirana - magična natura Vombergarjeve **Vrnitve**, ki posvečuje in utemeljuje družino-kmetijo kot osnovno celico družbe-vasi. Šotarjeva natura je s stališča družbe(nosti) anarhična, svobodna, tudi zunaj socialne etičnosti, ne igra vloge kaznovalca zlih in branivca dobrih, ampak je glede tega nevtralna; je mnogo bližje Deleuzovemu nomadstvu²⁰⁵.

Šotarjevo barje je pragozd, ki ga pa razsvetljenski um - razsvetljenska država - ne more tolerirati; skoz pragozd bo speljala prekop. Prekop²⁰⁶, ki uničuje hkrati vaško arhaično skupnost in nomadstvo, ima - kot državna znanost - do vsakega od uničenih različni odnos: vas se bo postopoma, čeprav skoz revolucije, prilagodila (skoz Jalnov **Dom**, skoz **Krefle**, skoz **Delavnico oblakov**). Nazadnje bo postala sama del postmoderne v duhu SSS - **Afrika** -, nomadstvo pa bo izbrisano s prostora kot puščave-pragozda; oboje bo naseljeno. Nomadstvo bo prešlo v duše(vnosti) in na robove mest - kot kriminal in kot verska nedolžna točka v nenadzorovanem; nenadzorovanem zato, ker se zdi Družbi škoda energij, da bi jih posvečala tako nepomembnim, smešno nebogljenim, kot so Šotar, Meho, Mlakolop, otroci iz **Dedičev**, sami edino pravi dediči nebeškega kraljestva. (Kriminal v točki potepuha in razbojnika Petra, **Pohujšanje**, svetništvo v Poljancu-Dionizu, ki bivata-umirata v ubožnici.)

Hčerka Marija, nadaljevalka pobožnjakarske Mice, svoje polsestre, podpira zidavo kapele, ker jo razume kot ekspanzijo ZKC, župnika: kot estetizacijo kmečkega prostora, ki kompenzira njeno osebno nezadoščenost. S tem kapelo socializira, institucionalizira, instrumentalizira v povsem drug namen, kot jo zida Mlakolop. Mlakolop jo ne podreja KC. Njegova drža je dejansko preroška - če gledamo z verskega EK stališča, ki je vsaj pol paradoks(alnosti) **Ženina**, sestavljenke iz ironije in mistike, iz protopostmoderne in EK. Njegovo izjavo je treba vzeti kar se da resno, ko odgovarja na ženino zabavljanje, da troši družinski denar in spodkopava domačijo, ker počne nekoristne reči: »Z božjo pomočjo je še Noe pristal z barko, ko so se utekle vode, pa ne bi jaz s teboj, mati?«

Izjava je središčnega pomena. Ne le da v nji pokaže, da ni sam, da jemlje v svojem preroškem potovanju s sabo svojo ženo, ne da bi ona to želela in

sploh vedela, kaj počne njen mož - povsem slepa in gluha je za njegovo romanje²⁰⁷; ampak sklicevanje na Noeta je odločilno. Bog je prav z Noetom sklenil zavezo, po tem, ko so ljudje prekršili zavezo; Bog je večkrat sklepal zavezo med Elohimom in Abrahamom. Vsi so bili kaznovani - kazen je drugo ime za končni zlom postmoderne, o kateri sem malo prej govoril -, le Noe ne; skoz Noeta je Bog ohranjal svojo naklonjenost ljudem, svojo ljubezen do drugega; človek je drugo od Njega. Postmoderna gre v svetovni potop; ta se že pripravlja. To je Šeligo začutil v **Vidi**, a ni znal razložiti oz. le z novo magizacijo.

Postmoderna sama je - kot kaozmos - že svetovni potop; voda vdira skoz pore-luknje v mreži. Nekaj časa se bodo barke, sestavljene iz lahk(otn)ih materialov, še držale na vodi, spretnost znanosti in tehnike, »čudež« motorjev in novih snovi²⁰⁸, polagoma pa se bodo napile vode in utonile. Potoniti v podzemlje - v nezavedno, odkoder grozijo pošastni prividi blaznosti in rebarbarizacija v bratomornost - je nujna usoda vsega, kar ne ohranja - čez prepad ničā - stika z božjim. Le božji čudež - ne pa laži čudež tehnike in mobilizacijskega uma - lahko reši zablodelo človeštvo. Očitno postaja, da je le Mlakolop toliko nedolžen, da ga je Bog izbral za rešitelja: za tistega, prek katerega sam pošilja rešitev. (Enako je izbral Meha, Sergeja, Šotarja, otroke in zblaznelo Polkownico in Zdravnika-Odrešenika v **Dedičih**. Vsak od teh likov je svoja različica istega - Bogu posvečenega - modela.) Rešitelj pa je lahko - tudi ostali omenjeni -, ker je povsem zunaj mobilizacijskega uma, polaščevalnosti, ekspanzivnosti, utilitarnosti, politizma, ekonomizma itn. Ker je - s socialnega in oblastniškega vidika gledano - nemočen, zunaj igre. Majcen Noeta radikalizira v duhu Jezusovega govora na gori: iz patriarha, ki ima mogočno družino in zbere v rešilni ladji vse primerke stvarstva celo po dvoje, da bi se vse obnavljalo, torej iz zastopnika rodovnosti, porajevalnosti, plodnosti, socialnosti, kar so vse momenti, bližji kanaanskemu poganskemu Baalu kot EK (prav te momente poudarja slovenska ZKC, ko terjā od katoličanov velike družine²⁰⁹, mnogo otrok, in spoštuje matere kot stroje za rojevanje - Jezus pa ni imel otrok in apostoli niso znani po svoji patriarhovski, jakobovski rodnosti; new age Jezusu pripisuje potomstvo - v zgodbi o Graalu itn. - prav zato, da bi dopolnila držo EK s pogansko rodovno, kajti le ta je v očeh poganske new age močna, vplivna, fizična, narurna, ne pa osamljeni križani Jezus s svojo golo Besedo), ga dela za fizično nebogljenega starčka.

Sicer sta tudi stari Abraham in devetdesetletna Sara že zanosila, sina Izaka. A v **Ženinu** ni govora o tem, o vidiku plodnosti, o božji obljudi Abrahamu, da bo njegovega potomstva kot listja in trave in da se bo razprostrlo po vsem svetu. Prav v duhu EK se v **Ženinu** dogaja poduhovljenost sveta-človeka, ki pa ni ekspanzionistični duh-um filozofije, ki je zavladal svetu - od grštva do danes, poiesis kot techne -, ampak evageljski duh ubožnosti: duh kenozis. Kapela, ki jo zida Mlakolop - zdaj vemo, da je to ime za slehernika, ki bo v vesoljnem potopu lopnil v svetovno mlako -, je današnja Noetova barka. Ko bodo vode odtekale, bo stala le takšna kapela; ali takšne kapele: božja znamenja - znamenja, ki jih Bog pošilja človeku, da ga ni zapustil, z zidavo kapel te vrste kaže človek Bogu, da razume njegovo Besedo -, da svet ne bo v celoti potopljen, kaznovan, spuščen v mlako. Kar je na medčloveški ravni zastonska ljubezen, o kateri govori sveti Pavel in jo je na liniji Dostojevskega obnavljal predsmrtni Pirjevec, je na liniji fizične simbolike Mlakolopova kapela

in delo zanjo: zastonjsko delo, delo, ki se zdi s socialne ravni zaman, nesmiselno, bedasto in smešno; a je delo, ki odrešuje²¹⁰.

Zanimivo bi bilo primerjati to zgodbo z najnovejšo v Lainščkovem romanu **Ki jo je megla prinesla**²¹¹. V tem romanu osamljeni, že skoraj zdvojnjeni, obupani, skeptični, nesrečni, krivi duhovnik Jon Urski, ki ne zna dobiti do drugega-sočloveka odnosa ljubezni, a zavestno trpi v puščavi zapuščenosti od Boga, ne da bi ubežal v drogantne magije, zida v barbarski linčarski arhaični vasi sredi močvirja cerkev. Pride potop - simbol svetovnega -, vas in vse zalije voda, vse postane močvirje (mlaka); le cerkev - prav nič na zunaj veličastna, nič estetsko kultivirana, ne posvečena od visokih duhovnikov - ostaja nezalita. Je kapela nad mlako. Bog je ženin te kapele-cerkve kot dokaza človekove odprtosti Njemu.

Lainščkov roman, ki kot evangeljsko navdihnjen bistveno presega Jančarjeve kozmopolitsko kaotične in diabolično melanholične, da ne govorim o Rožančevih lahkotno uspešniških in Zupanovih karnistično populističnih, je daljna parafaza **Ženina na Mlaki**. Je obuditev Noetove - in Mlakolopove - teme, a tudi svojevrstno izvirno dimenzioniranje te teme. **Ženina** je treba brati v luči Lainščkovega romana. V tem je dan ključ za branje **Ženina**: kapela-cerkve obstoji - ravno zaradi svoje socialne odvečnosti in verske čudežnosti v duhu EK.

4

Treba je storiti še zadnji korak: presoditi še Mico Pljusk z istega stališča kot Mlakolopa.

Z zgodbo o Mici se namreč **Ženin** konča. Ironična - razsvetljenska, komedijska - plat je poroka Janezka in Marjete, novega inženirja Čopa in bodoče Mete (iz **Cesarja Janeza**). Na drugi strani temeljnega pomensko strukturnega paradoksa drame pa je čudež. Dramo bi mogli imenovati **Čudež na Mlaki**²¹². Drama **Bogar Meho in Marija** je uprizarjala čudež pojavljanja Marije, videnja Marije, videl jo je veliki otrok Meho; zdaj gre za čudež telesnega tipa, ki spremlja osnovno - versko - sporočilo drame.

Mica ni le grotesken spaček, ki trpi za posledicami histerije, šoka, ko je zagledala Marjeto vrniti se iz samostana; ko je doživela s tem polom vseh svojih sanj. Mica naredi tudi nekaj izjemnega: da se podari namesto Janezka in Marjete Bogu. Tu Majcen zadeva v bistvo govora na gori, ki je tako poudarjeno »asocialen«: da je božje odrešenje namenjeno predvsem ubogim, tistemu, kar je ubogo v človeku; v vsakomer, kajti vsak je končno bitje, narejeno iz nič. Biti duhovnik ali nuna je ugledna reč, posebno v času, ko se dogaja **Ženin**. Biti bolnica a la Mica je trpko in malovredno.

Debeljak predvsem zato tako spoštuje pobijane domobrance - v **Črni maši** -, ker so to zdravi mladi fantje, vojaki-žrtve, ubiti v cvetu let, polni naravnih sil. Mica je njihovo nasprotje. Dramatik poudari, da je negibna; torej popolnoma imobilizirana, na nasprotnem koncu sleherne aktivitete, vojaške, socialne, fizične²¹³. Drama na koncu odkrije, da je taka kot - zavestna - žrtev; da je prosila Boga za takšen tip žrtve-nadomestila-odkupnine.- Ne za kaj slavnega,

kar dela Debeljak s pobitimi domobranci; pôje jim posmrtni triumf v duhu svete srednjeveške vojne ali španske kontrarevolucije ali baročnega vnebovzetja mučencev. Eroika katoliškega tipa. So kot Jeločnikov Junak iz **Vstajenja**.

Današnja desnica v Sloveniji - in ves čas SPC na svoji ideološko politični ravni - na njih utemeljuje novo slovenstvo; zdaj pač v tiho domenjeni in tolerirani pogodbi z ekskomunisti, ki imajo svoje junake-idole; desnica je pač še šibk(ejš)a in ne zmore poimenovati ulic in trgov s svojimi heroji; zaenkrat jim vzdava le spominske plošče; Velikonjeva dejavnost. - Sam sem že pred leti zastopal stališče, da mora dobiti tudi desnica svoj socialno simbolni prostor v slovenstvu. Na socialni ravni sem pripravljajl današnjo črno-belo-rdečo koalicijo. Še zdaj jo imam za optimalno na politični ravni; za veliko zaslug o nenačelnosti - pragmatičnosti, postmoderne ludističnosti - teologov-ideologov. - Desnica bo sčasoma močnejša in bo dosegla tudi nekaj simbolnih zmag, ki bodo v skladu s pluralizmom legitimitet.

Povsem drugje je Majcen z Mico, Mlakolopom, z **Ženinom**. Hroma Mica ne more biti simbol nobenega triumfa²¹⁴; nasprotno. Še Cankar si ni upal podajati tako zverženih revčkov v **Vidi**. Damjan je pretresljiv, a po svoje veličasten stavec, parafaza na Hlapca Jerneja; Poljanec se nahaja v mističnih ekstazah visoko intelektualnega tipa; da o Dionizu kot skoraj ničejanskem, vsaj po eni plati nosivcu Volje in Moči, vsekakor Zdravja in Prihodnosti, Mladosti, Vstajenja ubogih sploh ne govorim. To je ideološko magična točka **Vide**.

Bliže Majcnu je Grum. A pri Grumu gre za dogodek v mestu **Gogi**, ne za čudež na mlaki. Pri Cankarju gre za pohujšanje v **Dolini šentflorjanski**; vaški Mojzes - Peter -, ki je priplaval kot nezakonski otrok po potoku v košari, ne zmore drugega kot slep(ar)iti, zajedati, strašiti, vladati, uživati, nazadnje zbežati. Ne Arnožu ne Klementu se ne posreči čudež. Pač pa Mehu, otrokom v **Dedičih** - vidijo Kristusa -, ljudem v **Ženu**.

S stališča Herakleja in herojskih svetnikov - Junaka iz **Vstajenja** - je Mica komaj kdo; nihče. S stališča EK je Mica slehernik - v njegovi nebogljenosti; pri tem se kaže tako, pri drugem drugače. (Biti cesar, cezar, Aleksander je samoslepilo; to ve že Zupan. Vse imeti pomeni biti **praznih rok**.) Ko Mica »v blaznem strahu stresa glavo v znak, da ji vse to ni prav«, kar govori Janezek, Janezek pa sramoti očeta in kapelo kot slaboumnost, se Mica davi: »je ... je ... je ...« Ne mislim trditi, da izreka s tem J E v Heideggerjevem pomenu; da izraža bit; to bi bila povsem napačna razlaga. Vendar pa ta »je« ne pomeni le joj joj joj. Je tudi - spet druga plat ironije - bistvo človekovega govora. Ludizem je pripeljal retoriko do vrhunca; semiotiko itn. Ludizem je artizem-verbalizem-lingvizem. Kot Jesih ipd. ni znal prej nihče gibčno govoriti, duhovito, spretno, očarljivo, svobodno. Mica je nasprotje te suverene retoričnosti. Je afazična. (Kar je nakazal-razvil Zagoričnik kot notranja opozicija ludizma že sredi 60. let, le da v diabolični obliki.) Kot da pravi drama: kar ni božja Beseda, je nazadnje vse le bebljanje: je ... je ... je ... Variacija tega je prepevanje Bitlsov.

Kot da je zgolj človeška beseda le jedljanje; kot da je resnica Jesihove itn. virtuoznosti le jedljanje, če jo pogledamo s stališča EK. Razlika med Micinim jedljanjem in tistim v **Psihi** je v tem, da je za klobasanjem šefov Smelta in Elana nič, okužen s poželenjem, za Micinim je-je-je pa njeno trpljenje; trpljenje, ki ga postmoderna ukinja. Ludisti zakrivajo nič, ki je zadnja resnica njihovega sveta. Mica se hoče izraziti: resnico, ki pa ni nič; je pozitivno odrešujoče

sporočilo. Mica ve, da je treba ohraniti - postoriti - oboje: sezidati kapelo in poročiti mlada dva. Ohraniti tosvetnost družbe, utemeljene na zdravju, vitalni sili, etiki, obenem pa zidati tisto socialno utilitarno nepotrebno, odvečno, preseženo: božje. To je Majcnovo najbolj sintetično sporočilo²¹⁵.

Marjeta na Micino jedljanje pripomni: »Ena edina beseda ji je še ostala, ta njen je ... je ... je ..., pametnejša pa je od nas vseh.« Marjeta sluti resnico. Je tudi pripravljena za Mico storiti vse: iz ljubezni do drugega, posebno do ubogega. Ko jo koristnostni Janezek opozori, da bo morala Mico rediti, ker si sama ne zna pomagati, za Janezka pa je to odvečen posel, saj se s tem daje jesti nekomu, od katerega ni koristi, ker ni več delovna sila, Marjeta skrajno ostro odgovarja; konča z izjavo: »Dokler mi bo za temi nohti plala kri, bo - Mica - živela, in če bi jo morala v košu prenašati od hiše do hiše. Imaš še kakšno skrb?«

Mica ni le pametnejša od drugih; izraz pomeni še mnogo več. Mica je orakelj. Ne magističen - kot v **Jasnovidki**; tu gre za trivialno varianto new agea. Ampak za orakelj v pomenu zares jasnovidne, etične, verske odločitvesresnice. Niti ne paradokсно arhaične, kakršne so sporočali Delfi. Celotna drama **Ženin** je en sam paradoks, obenem pa je končna Mica jasna in preprosta kot Jezusovo sporočilo. Marjeta, najmočnejša od vseh, tudi najbolj preizkušena, pametna, ve, da mora vprašati za odločilni nasvet Mico - in to prav Mico, ki se zdi bebasta in je afazična, skoraj nema.

V tem - zadnjem - hipu drame se mora razrešiti tudi osnovna skrivnost drame: vprašanje o nadomestilih-odkupu, o Micini, Marjetini, Janezkovi resnici. Marjeta na Janezkovo vprašanje, ali ga hoče za moža - vprašanje ni tako direktno, a je to njegov pomen: »tudi zdaj še nisem pripravljena dovolj« na odgovor. »Mico moram vprašati.« Janezek: »Mico?« Ne gre mu v glavo. Marjeta: »Prav njo. Potem pa - kakor Bog da.« Skoz Mico bo govoril Bog: skoz najbolj ubogega, (pri)zadetega, nesposobnega - s socialnega in biološkega vidika²¹⁶.

Marjeta opisuje Mici in zbranim hip svoje vrnitve iz samostana. Zvedeti hoče, kako je to vrnitev Mica v resnici doživela: ali jo je zadelo od sramu, poraza, obupa, kar je povrhna razlaga, ali pa: »Mica, vstani, če je res: ti si se takrat ponudila namesto mene in si bila sprejeta.« Torej je šlo za zavestno - versko etično - žrtev. In Bog je to žrtev sprejel. Ni večje milosti, kot če je človek - njegov dar - sprejet; Kajnov ni bil. Sprejetost od Boga pomeni človekovo odrešenje.

Kaj se zgodi? Kako reagira Mica? Mica, ki je bila zdaj dolgo negibna, »vstane²¹⁷«. Marjeta nadaljuje: »Ponudila si Mu, kar si imela, sebe, svojo moč, svoje zdravje. In Gospod je ponudbo sprejel. Ali je tako, Mica? Odgovori kakor pred Bogom!« Trenutek ni le svečan, je eksistencialno in versko odločilen. Že to, da je Mica vstala, je čudež; je dokaz, je potrdilo. Vstala je - kot Lazar, (skoraj) od mrtvih, od mrtvoudnosti. In kaj je to, kar je največ na svetu? To, kar je na tem svetu največ vredno: zdravje, moč, lástnost PO, avtonomizacija, svoboda, vitalna sila. Vse to je pravi dar: dati od sebe najboljše v pomenu tosvetno najboljšega; s tem pa darujoči doseže stanje tosvetno najšibkejšega. Izprazni se - kenozis²¹⁸ -, da pride vanj Bog: Bog ne kot dokaz tosvetne Moči, ampak kot povsem drugi od tosvetnih vrednot. Bogu ni nič do tosvetnih vrednot: do zdravja, moči, lástnosti človeka kot sebe; vsega tega ne potrebuje. Bog zna spoštovati človekovo - edino zares čezčloveško - moč, ki je

v tem, da se človek odpove temu, kar nima za najbolj vredno le njegovo okolje, ampak kar ga tudi drži pokoncu biološko, kozmično naravno. Največja žrtev je radikalna avtodestrukcija, ki dokazuje vero v Boga in s tem božjo navzočnost, kajti tako samoizničujoči se - samoizničeni - človek ne le dokaže svojo moč, ampak je ob tem še veder. Mica je v hipu razkritja skrivnosti blažena: v nebesih.

Mica na Marjetino navedeno vprašanje: »z rokami pred obrazom prikima«. Torej ne le vstane, ampak dvigne roke, giblje z obrazom. To moč ji daje Bog: navdihnjenost po Njem. (Kako vse drugačno je to mistično doživetje od disciplinskega zunanjšega životarjenja v samostanu! Od praznega svetovljanstva ZKC diplomatov in uradnikov!) Marjeta nadaljuje: »Vedela si, da me čaka Janezek in da bi bila rada srečna z njim, a da bi mu morala reči: ne, če se ne bi našel nihče, ki bi me rešil obljube.« Marjeta namreč noče prelomiti zvestobe Njemu kar tako. »Ti si me rešila.« Mica Pljusk postane radikalna - groteskna, s stališča tega sveta cinično uprizorjena, bedasta, neugledna, patološka - varianta Snežne, čeprav se je že zdelo, da bolj radikalne drže od Snežnine ni in ne more biti. A je - prav v duhu govora na gori in božjega uboštva. Snežna se odreka odrešenju, kar je gotovo skrajnostno, a že po tem, ko je mrtva, ko jo drugi ubije(jo); Mica se odreka življenju - iz lastne volje. Ne samomor iz obupa, kot v **Čeveljčkih**, ampak samoizguba - samoodstop - zaradi odreševanja drugega: ker hoče Mica Marjetino srečo.

Majcen kljub apoteozi Mice ni temnogled in človeka sovražec puščavniški asket; je vedro dobrodušno, čeprav ironično naklonjen življenju, kot mu je v srečnem koncu **Mater** in v liku Mete iz **Cesarja**. Snežna je hotela - in se ji je posrečilo, njena molitev je bila sprejeta - rablja Matjaža odrešiti. To je veličastna volja-pripravljenost; je v okvirju svetniškega herojstva. Micina želja ni prav nič herojska: Janezek in Marjeta bosta navidez povprečen par²¹⁹. Ni pa nujno, da postaneta oba le uda SSS. Morda bosta zmogla storiti nekaj podobnega kot Snežna ali Mica; kaj pa vemo, kaj ju čaka v življenju? Mirni čas leta 1940 je v enem samem poletju-jeseni postal čas vojne, blaznosti, bratomornosti. Med vojno so najbolj preprosti ljudje - Špelca, Tanja, Miha in Marjana, Fedja, Vera - počeli najveličastnejša dejanja, v katerih ni bilo malo božjosti.

Zato sodim, da se da razlagati Micino dejanje kot še bolj radikalno od Snežninega; čeprav le z enega vidika. Tudi z vidika oblike, v kateri je to dejanje storjeno; simulacije mrtvouda, popolne malopomembnosti takšne bolezni, ironija dobi tako pri Majcnu naenkrat versko pozitivno vlogo; kar je tudi ironično paradoksnost, le da se iz negativizma obrne v odrešilnost. Čeprav »rešitev« Marjete ni enaka odrešenju Matjaža, pa je Micina žrtev enaka; oz. težko je presojati, katera je večja. Sicer pa ravno to ni v duhu EK. Vsak stori, v duhu EK, kar more; kar tedaj mora. Bog izbira priložnosti. Ali pa jih izbirajo naključja, ki jih mora človek razumeti kot božjo voljo; vseeno gre za interpretacijo sveta, ki jo Bog človeku kot soodreševalcu in soustvarjalcu sveta dopušča, omogoča.

Marjeta nadaljuje: »In je Gospod zdaj zadovoljen?« Marjeta predpostavlja - veruje -, da je Mica v stiku z Gospodom; ni pa verjela in še ne verjame, da sta v stiku z Gospodom dr. Pokoren in Mati prednica. Mica v odgovor na Marjetino vprašanje »spusti roke, s svetlim obrazom« - svetloba je tu odločilna, vedrina: »Je ... je ... je ...« Ve, da je Bog zadovoljen. Majcen v zakonu

Janezka in Marjete ne vidi bratovstva terorja, ampak srečanje dveh, ki sta vsak svoja avtonomna svobodna različna in nemalo preizkušena PO. Tudi to je možen in realen vidik; ni vsak odnos bratovstvo-teror. Marsikaj v odnosu med dvema je tudi ljubezen do drugega kot sodelavca, očeta in/ali matere skupnih otrok²²⁰: naravnega in etičnega v pomenu solidarnosti, ne pa socialne prisile ali ideologi(zaci)je. To je komedijskost konca **Ženina**, ki je ni treba brati groteskno.

Konec drame je ključ za naslov drame. Janezek: »To je tedaj Micina bolezen?« Marjeta: »To je Ženin na Mlaki.« Ženin je tu pisan z veliko začetnico. Je Kristus. Za Micinim odkupom stoji pristna verska navdihnjenost: Bog. Bog vstopa tudi v mlako; ta svet je mlaka. Mica ni dobila ženina v fantazmi svoje histerije, kot razlagajo takšno situacijo psihoanaliza, psihiatrija, slovenski lacanizem kot banalni cinizem-ironizem, ki je take narave, da družba, na njem utemeljena, res ne more biti kaj bolj prida kot ta(kšna), kot danes je. Mica je dobila pravega Ženina. Že dobila: to je komedijska oblika zmagovitosti: samospodbijajoča in vendar neverjetno krščansko pristna v duhu EK: ker je tako uboga. In človek je prek Mice dobil Ženina-Nevesto. Nagrada za pomoč pri reševanju drugega je Poroka z božjim.

Ženin na Mlaki je komedijska oblika krščanske teofanije v duhu EK²²¹.

1993

OPOMBE k razpravi KRŠČANSKA KOMEDIJA I

1. Razmere in dogodke iz časa, ko je nastala **Krščanska komedija (Koda)**, sem navajal podrobno NDM. Avgusta 1993, kmalu po dokončanju **Kode** - pisal sem njeno nadaljevanje, naslovljeno **Teologija postmoderne**, v nji sem Majcnovo dramo **Ženin na Mlaki** primerjal s Kreftovo mladostno **Tiberij Grakh**, razprave nisem dokončal, prej so me odpeljali v jeseniško bolnišnico - me je zadel infarkt; kasneje se iz nekakšnega nezavednega strahu zamisli-celote nisem upal nadaljevati. Dolgo je še trajalo, da sta izšli obe knjigi **MD**, ki bi ju moral takratni založnik **RSD** Hanžek izdati že jeseni 1991, a je zavlačeval skoraj dve leti. Za natis pripravljeni tipkopis **MD 1** in **2** sem mu predal že prej, preden sva z Alenko odšla v Ameriko, v Kanado in Argentino (avgusta 1992), a ni v času najine odsotnosti (do pomladi 1993) naredil nič. Skrajno mučno izdajanje obeh knjig, tiskarske pomote itn., je trajalo do pomladi 1994. Knjigi sta izšli šele tedaj, ko je založniške posle prevzela v roke Hanžkova partnerka.

V tem času so se najini odnosi s Hanžkom poslabšali. Ni uvidel, da kot založnik ni sposoben; bil je brez sledu ARF in AK, prepričan, da zmore tako rekoč vse. Ne pravim, da ni znal biti od časa do časa - celo zelo - požrtvovalen; pomanjkanje discipline, koncentracije, organizacijskih zmožnosti, trajne volje je nadomeščal z občasnimi zagoni, ki pa so jim sledili hudi padci, mesece se izdajanje **RSD** ni premaknilo niti za ped. Povedano velja za izdajanje **RSD** tudi za naslednja leta, dokler se sredi 90-let s Hanžkom nisva razšla. S svojo - že kar načrtno - nemarnostjo je povzročil ne le zastoje izdajanja, ampak je **RSD** kot založniški projekt ogrozil.

Tedaj sem se šele polno zavedel, kaj je **RSD** kot HKD: kakšne ne le skrajne napore terja od sodelavcev, njihovo Rad posvetitev načrtu, ampak ob predanosti zamisli tudi osnovno razumevanje projekta in sporočila. Tu je glavni vzrok, da se je Hanžek ponesrečil. Najprej se je silil, da bi dobil do **RSD** Poz notranji odnos; ni se mu posrečilo. Njegova ideologija je socialni Lib, ustrezna platformi Sobotnega Dela, v tej prilogi zadnja leta tudi veliko in uspešno sodeluje; EK-OK-OT kot videnje Dti pa mu je knjiga, zapečaten s sedmimi pečati, nedostopna. Vsekakor takšna, da daleč presega njegove moči. Zato jo je, reakcija je običajna, zasovražil in njenega avtorja - mene - z njo; zato je njeno realizacijo oviral. Tega nisem pravočasno opazil, saj mi svojega vse bolj - v Neg - spreminjajočega se odnosa do **RSD** ni jasno izrazil. Kot rečeno, manjkali sta mu ARF-AK, sam ni vedel, kaj je z njim in z **RSD** narobe. Ni si hotel priznati, da je trčil na delo, ki mu je tako rekoč v celoti neznan, prevelik zalogaj. Silil se je, občasno celo trudil, a zaman, njegov odpor se je le povečeval, dokler ni prešel v načrtno blokiranje projekta.

Hanžku sem hvaležen za marsikateri napor, s katerim je v začetku sodeloval pri izdajanju **RSD**, ne pa pri njenem duhovnem nastajanju, menda je prebral izmed vseh tisočev strani **RSD** le nekaj odstavkov, o vsebini-sporočilu **RSD** mi ni nikoli mogel ali hotel povedati ničesar. Svojo pomoč pa je skvaril s svojimi - nehotenimi in nazadnje hotenimi - sabotажami. Šele ko je opustil sodelovanje pri izdajanju **RSD** - prepričan, da bo brez njegove pomoči propadla -, sem odkril, koliko nepotrebnih muk mi je priredil, kajti od tedaj naprej teče izdajanje **RSD** kot po maslu. Lani (1998) je moja nova ekipa zares požrtvovalnih sodelavcev izdala kar 14 knjig, dejansko od knjige **Zbogom zvezde**, ki je prva med njimi izšla pri novi založbi (SGM) in v novi opremi. V vseh letih sodelovanja s Hanžkom od preloma 80-ih v 90. leta pa je njegova založba LUMI izdala le 6 knjig **RSD**, 3. del **Poezije slovenskega zahoda** in tri knjige trilogije **Slovenski čudež v Argentini**, v kartonastem ovitku za vse tri skupaj; ovitek je razpadel, ko si ga dvakrat vzel v roke. Založba je bila res v pravem pomenu besede amaterska. Hanžku ni prinašala ne ustreznega zaslužka ne ugleda, skoraj vse njegove založniške ideje so se končale s polomom, od izdajanja knjig kosovskih Albancev do **RSD**. Ni nenavadno, da se je v drugi polovici 90-let povezal z Zagoričnikom.

Ko je odpovedal Hanžek, sva se dogovarjala z Zagoričnikom, da bi on prevzel izdajanje **RSD**. Bil je pripravljen, a imel ni niti registrirane založbe, vse je bilo v zraku, pesniško, dadaistično, veliko zanosa, a malo čuta za stvarnost. Nisem se mogel odločiti, da bi mu **RSD** predal na milost in nemilost; Zagoričnik je bil človek, ki je vsako prednost, ki jo je dobil nad kom, pri priči zlorabil, samopotrjeval se je kot sadist. Hvalabogu, da sem si zaupal in da sem s pomočjo preostalih svojih otrok in Alenke sam prevzel izdajanje **RSD**. Bojan Kavčič kot ravnatelj je ljubeznivo pristal na to, da da Slovenski gledališki muzej ime založbe in da se na njegov račun stekajo za izdajanje potrebna finančna sredstva. Kavčič se v ostalo ni vtikal, bil je korekten, sodelovala sva dobro, hvala mu.

Za **RSD** so prišli dobri časi, meni se je odvalil kamen s srca. Dela je bilo sicer še več ko prej, a brez - dostikrat absurdnih, nepotrebnih - sporov, ki so mi neznansko žrli živce. Čas izdajanja **RSD** pri LUMIju imam v spominu kot težko nočno mōro. Čezmerno sekiranje zaradi (ne)izida **MD** - dveletnega nategovanja s Hanžkom - je prispevalo svoje k mojemu infarktu. - Razprava **Koda** je nastajala torej v zame mučnih časih. Ni čudno, da me je nekaj nejasnega, s čimer si nisem hotel priti na čisto, oviralo skoraj 6 let, preden sem se lotil priprave tipkopisa za tisk.

Naj še omenim: popravljam le tipkopisne napake, sem in tja kako prenerodno formulacijo. Držim se preizkušene in deklariranega pravila, da tam, kjer hočem kaj popraviti ali dopolniti, dopišem opombo. Želel bi si, da bi bile tokrat **Opombe** krajše kot dozdej. Pravkar sem opremil s 140 stranmi opomb pol krajšo razpravo o dramatizaciji Finžgarjevega romana **Pod svobodnim soncem**. Sorazmerje med razpravo in komentarjem bi moralo biti ob **Kodi** obratno. Bom zmožel vzdržati pri tem načelu-obljubi samemu sebi? (KasO: nisem vzdržal; tudi zato sem prekinil s pisanjem **Opomb I.**)

2. Tip: v teh šestih letih, odkar sem napisal **Kodo**, **Ženina** skoraj ne upoštevam; ne navajam ga, ko primerjam PD v SD. Kot da se mi je - zaradi

infarkta, ki je bil hud? - zbrisala zavest o **Ženinu** in **Kodi**. Bom v teh **Opombah** odkril točnejši vzrok za odsotnost svoje zavesti o obeh tekstih, Majcnovem in mojem? Neg plati KC, ki jih danes - bolj profilirano - pripisujem FKCi, sem 1993 in še dolgo zatem označeval kot Z(unanja)KC. Zakaj sem naziv spremenil, pojasnujem NDM. Osnovno stališče mojega Krša pa je danes podobno kot 1993, le da ga danes radikaliziram. Bilo pa je že tedaj močno kritično do takšne KC, ki sem jo imel za napačno. Prav 1993, ko sem se bil vrnil iz Amerike, se je začela SKC Rad ReAr, ReFe, postajati iz Krš Pota nekaj slabega. Tudi to spoznanje - da sem zaupal napačnemu projektu - me je strahotno mučilo in sopovzročilo moj infarkt. V **Kodi** sem odkrival Neg KC; **Ženin** je Majcnova do KC najbolj kritična drama. Ker sem na Majcna - ob Mraku - dal največ, me je podrobno preučevanje **Ženina** še dodatno potrjevalo v mojem spoznanju Neg KC in lastnih SSL. 1993 je bilo zame v tem pomenu odločilno, prelomno leto. Kot prej v življenju, se tudi tokrat nisem ogibal neposrednemu soočenju z grenko resnico: da sem se zmotil. Točneje; nisem se zmotil, moral sem skoz notranje izkustvo KC, prav sem ravnal, ko sem se ves posvetil KC, a enako prav sem ravnal, ko sem KC absolviral. Šel sem skoznj o kot skoz blodnjak - Smš, Blato in Blodnjo -, posrečilo se mi je priti skoz peklensko črevo. Vendar le s skrajnim naporom osebne discipline in vere v Dt Boga, ki ga je, kot sem z žalostjo ugotavljal, v KC mnogo manj, kot sem bil pričakoval v 80-ih letih, v času, ko sem verjel, da se je (S)KC notranje reformirala v duhu Drugega Vatikanuma.

3. Navajam drame, ki sem jih podrobno preučeval oz. opremil z opombami na prehodu 80-ih v 90. leta; razprava o **Krišu** je izšla v knjigi **Od bratovstva k bratomoru I**. Svoje poznavanje SD sem posebej razširil v drugi polovici 90-ih let.

4. Moja kritika DaSlje je bila 1993 že Rad. Tudi to spoznanje o bistveno nižji kvaliteti Slcev, kot sem jo bil pričakoval od njih - čeprav sem bil do njih eden najbolj kritičnih -, je sodelovalo pri mojem infarktu. Prav 1993 se je zgostilo nekaj močno usodnih vzrokov in me ogrozilo. Bil sem na meji; ni bilo gotovo, da bom pred udarci usode vzdržal. Da sem vzdržal, tolmačim K-milost. Bila je sreča naključja, ki pa sem ji močno pomagal z ustrezno RR usode. Porazu se nisem predal. Popustilo mi je le telo, duh pa mi je ostal boder in verujoč kot malokdaj. Po preboljenem infarktu sem svojo OT-vero le poglobil. Smrtna nevarnost me je naredila še bolj odprtega Dt Bogu.

5. Vse te moje ugotovitve so se v naslednjega pol desetletja potrdile, Neg Slov se je le še okrepilo. Zamolčevanje **RSD** itn., o katerem govorim zadnja leta, je del iste strategije: hinavskega linčarstva.

6. Program obeh zadnjih odstavkov **Kode** je postal moj program v 90-ih letih; pri njem vztrajam - dobesečno - še danes. Danes ga le še bolj HKD in poglobljeno izpolnujem. Razumem ga kot sodelovanje z Dt Bogom, kot izpolnjevanje poslanstva, ki ga razlagam, kot da je od Boga. Imenujem ga ON. V zadnjih letih podrobneje izdelujem tako teologijo v **Kodi** zapisanega programa kot Litteorijo, tj. metodologijo in aksiologijo. Glej podniz **Geometrija redov (GR)**, katerega prva knjiga bo kmalu izšla.

7. Čeprav imam danes več razumevanja za Partijo, hočem biti v čim manj osebno prizadeti distanci do nje; svojo Rad kritiko Partije, zapisano v **Kodi**, še zmerom podpišem.

8. V opombah ne bom zapisoval ali vsaj prečesto ne: še zmerom se strinjam, prav sem imel, drži ipd. Če se še strinjam z zapisanim, ne bom dodal nobene opombe. Dodal jo bom le tedaj, če bom menil, da je treba rečeno popraviti, kritizirati, celo odkloniti. Dopolnjeval v glavnem ne bi rad; kajti iz takšnih dopolnil nastajajo nove razprave. Raje bom svoje nove analize ohranil za tekste ob analizah novih, še ne preučenih dram.

9. Moja kritika nove SLD je Rad, točna. Da je takšna, je razumljivo: nezasepljenemu se je že 1993 razkrila SDb v vsej neustreznosti. Vendar, naj me je to še tako poniževalo, obenem me je potrjevalo v izboru prave poti: da sem se že zdavnaj odločil za PO, kasneje sem začel pisati SAPO, ne za Db. Za Db-Zg so se odločili moji bivši prijatelji-sodelavci, s Hribarjem na čelu. Še danes se ne zmorejo odpovedati napačni usmeritvi. To jih vodi v SZ.

10. Kreftovega **Tiberija Grakha** tako često omenjam, ker sem ga prav takrat podrobno preučeval in o njem začel že pisati; tudi to razpravo bom kmalu - komentirano - objavil. (KasO: je že pripravljena za »tisk«, sodi v Pniz **KtDvK 3**.)

11. DSD igra na drugo različico, na DR, večina pa je sprejela prvo: sodelovanje pri ropu-zajedanju. Ne ena ne druga nimata perspektive. Celotni SDbi manjka projekt, vizija, manjka pa ji, ker ne temelji na BSAPo, ampak na uravnoteževanju-spravi med Pskom in Kolom. Sprava, ki je de facto dosežena, je osnovni vzrok za današnjo vsesplošno SZ.

12. To je vedel pred njim že Cankar, a je verjel v idealno Db kot izraz posebnega razreda: Prola. Majcen te Cankarjeve iluzije ne deli. Cankar sam se je moral zelo truditi, da ji je verjel; obenem je ostal v Krit razmerju do NLa, glej lik Jermana, sporočilo **Hlapcev**. - Cankar je analogno verjel v Db-Prol kot jaz okrog 1990 v KC. Še danes se zamisli - odrešenijske - Cerkve ne odrekam, čeprav gledam na Db in na Cerkve enako kot Majcen. Človek živi svoje lastno nasprotje. OZn to razlaga s pojasnilom, da človek kot Id izvira iz Praumora Dra-Boga, da je zato v njem oboje: Agrld in skriti Dr. Razmerja med obojim v sebi ne zmore razrešiti.

13. Ali se je Majcen po vojni tako spremenil ali pa je SPĖ dramatik Simčič tako dvojen, ker se je tesno pisemsko povezal z Majcnom; Simčičev resnični lik mi ni jasen. SPĖD dela Ehrlichove učence za idealne like, za svetnike, glej Rozmanovo dramo **Človek, ki je umoril Boga**. Protoehrichovec Čuješ pa je zoprna, ovaduška, fanatična, najbolj Neg figura **Meha**. Budnost - čuječnost - Čuješev je kasneje prevzela Partija, jo terjala od svojih agentov.

14. Verjetno je tudi preučevanje **Ženina** vplivalo name kot dodatno in posebej vredno utemeljevanje moje vse večje kritičnosti do SKC, kakršna se je vse bolj razkrivala. Komu naj bi bolj verjel kot Majcnu (in Mraku, ki je prihajal v **Mariji**

Tudor prav tako do Rad kritike FKC)? Ravno Majcen je dosegel držo, ki ni bila enostranska, ne proKC, kot SPED, ne kontraKC, kot NOBD. Majcnova (in Mrakova) drža mi je bila zgled(na).

15. Čeprav sem svojo kritiko ZKC kot FKC še zaostril, v bistvu ostajam pri izrečenem; nekakšna OC mi ostaja »ideal«. Nočem in ne morem se odpovedati nekakšni - vsaj minimalni - institucionalizaciji IpKe; imenujem jo Cerkev. Nočem pasti v držo OPska, v individualizem, v OIS.

16. Danes sem jo - ne zgolj v temelju - našel. Sem jo tudi že konkretno artikuliral in operacionaliziral. Preteklega pol desetletja je bilo zame najplodnejši, teološko najpomembnejši čas mojega življenja. S strani uradne KC je naletelo to moje delo na molk, kvečjemu na posmeh; name - na OT, na **RSD** - so nahujskali neofitko Jeričko. Jih ni sram, da zlorabljuje ubogo zmedeno dekletko za takšne posle? So mi jo skušali prej vsiliti kot nemški Libci in/ali SoDi Kreku Theimerjevo? Jim smem pripisovati takšno podlost? Komu? Tistim, ki se skrivajo v temi, farizejem in pobeljenim grobovom; v blato, na tvegane naloge pa pošiljajo neofite, da bi jih preizkusili? Je model, ki ga Simčič pripisuje Partiji - ravnanje Gada z Matjažem, **Mladost**, praksa, da se novi vojščak krsti z zavezo v čezmernem dejanju, z umorom ali vsaj z ovajanjem in sramotjenjem -, doma ravno v FKC? Gre za dva krsta: za Prešernov OT krst, **PKrst**, in za krst s krvjo, z izdajo. Tudi Rozman je krst s krvjo v **Človeku** pripisal VOS-Partiji. Gre za psihoanalitični prenos lastne poteze na druge? Ne reducira ravno FKC Dra najbolj na Ido kot Ido?

17. Recenzent je bil Poniž. Poniž je danes še bolj naklonjen **RSD**, je Rad nasprotnik partitokratizma, a moje skepse do strankarstva 1988 vendar ni mogel sprejeti. Kdo jo je?

18. Kasneje sem za to karakteristiko skoval izraz PNP. Velja seveda tudi za teologijo DSKC. Od Šuštarja do Rodeurja je kar strmoglavila v mlako masovne cenene - trivialno tržne - redukcije.

19. NDM opisujem ta svoj prvi spor s KC oz. z DSD. Ko je v Podobnikovih Brazdah Zdravec objavil slavospev Materi-Kruhu, nisem verjel, da je mogoč v SKC-SKS takšen regres, takšna ReAr. Potožil sem se Rebuli in še nekaterim, menda spomladi 91. Sploh niso razumeli, kaj mi gre na živce. Rebula, ki me je takrat še toleriral, je menil, da očitam Zdravcu slab slog; da bi me motila simbola Matere-Kruha, si niso mogli niti predstavljati, jaz pa ne, da ostajajo pri teh simbolih. Današnji kruhospevec Kuntner je dedič te Materinske peke, s katero ropota že desetletja Pav(ček), ta VDPS (Veliki doneči prazni sod), ob podpori ZI(ob)ca, tega VPPGa (Velikega pojočega pobeljenega groba).

20. Pa Vošnjak v drami **Pred sto leti**; 1993 je še nisem poznal. Pravi inovator je Vošnjak, ne Kreft oz. Govekar, ki je Vošnjakovo igro 1905 priredil za gledališče.

21. Če kaj, to na Slskem ni dopuščeno: gledati v Abs, kot gledajo marginalci iz Cankarjeve **Vide**. Tudi zato sta občinstvo in kritika **Vido** tako odklonila. Slci

hočejo, pred sto leti in danes, **Rokovnjače** in **Legionarje**, Kidriča in Maistra, ne pa Majcna in Mraka. Med sabo se pričkajo, kateri naj bo pravi SI spomenik: Kidriču ali Maistru. Da bi poskušali gledati na svet skoz VIS MD in MrD, jim sploh ne pade v kretenske butice. Kolikor pa Majcna in Mraka dopuščajo, povsem na robu, poskrbijo, da ju dobi v roke bitje, kot je dr. Schmidt. Belsen-Berger izroči mrtva MaMra (Majcna-Mraka) temu jeklenemu Kovaču, ki zastopa linijo najvišje železarske in orožarske tradicije. Kar prihaja spod gigantskih rok kujočega Šmitka, je železnina, podobna stvaritvam pokojnega mlinarja Svetinca.

22. Da sem 1993 tako Rad presodil SKm, je bilo tudi posledica tega, da se je, kot opisujem NDM, prav tedaj usrala pred mojo hišo v Avberu oštarija; glej moje komentarje v knjigah **Zbogom zvezde, Blagor blata** itn. Vas, v katero sem se bil naselil, se je začela spreminjati iz idilične (umirajoče) v pridobitniško; tendenca traja do danes, še krepi se. Vse stranke, ki so se potegovala za kmečke glasove, so si na zastavo zapisale geslo o »trženju Krasa«.

A naj sem še tako kritičen do starejših kmetov, nemalo prednosti je na njihovi strani. Ko jih poslušam, kako govorijo, ne opazim v njihovih stavkih niti enega mašila; šefinja sežanske bolnišnice pa včeraj na koprski teve ni mogla niti enega stavka izpeljati brez »v bistvu«, v vsakem drugem je tičalo »prav za prav«, po vsakem petem »moram povedati«. Jezik starejših kmetov je izraz njihove kulturne in socialne koherence, zrelosti, notranje uravnoveženosti. Ne, AVS le ni zgolj SSL, zgolj idealizacija-idilizacija. Je nekaj podatkov, ki jo še danes kažejo kot socialno trdno skupnost, medtem ko postaja SNL (skupaj z elitami) jecljava, v SZ tičoča, umnost izgublajoča, komaj še za življenje primerna psevdogrupa. 1993 sem pravilno opazil začetek te AD, ki so jo SmD (Smoletova dramatika), ZD itn. že kdaj napovedovale; po osamosvojitvi se je le radikalizirala.

23. V **Soncu** piše Finž(gar) še PNP jezik, kot ugotavljam v analizah **Sonca** in **Polja** (tj. povesti **Pod svobodnim soncem** in dramske pesnitve **Na Gosposvetskem polju**).

24. To je osnovna teza moje razprave-analize o **Ženinu** in MD.

25. Spomladi 1993 sem napisal spremne besede k lainščkovemu romanu **Ki jo je meгла prinesla**. Še danes mislim, da sem ustrezno in prav poudaril Tr momente v tekstu; so v njem. Žal prešibki. Točneje: pod vplivom PM okolja je lainšček kmalu povsem popustil, postajal vse bolj tržni pisec trivialne literature, enako kot Tomšič in Jančar. Nobeden od njih ni vzdržal pri visokem merilu, ki ga je prej imel. Vzdržal ni, ker ni zidal na Dr Bogu. Vsi trije - najbolj nadarjeni - so sramotno nadaljevali svojo pisateljsko - Umet - pot. O tem pišem javno in ostro NDM. Šele ko človek primerja te pisatelje in njihovo pot z Majcnovo (Majevo), vidi, kako močan je bil Maj, a koliko je moral za vztrajanje pri svojem merilu-viziji plačati: s popolno osamljenostjo. - Sodba velja tudi za **RSD** in zame. Od 1993 do danes se moja izločenost iz SDb le radikalizira. Moj izstop iz SDb postaja celo vse bolj zavesten in hoten. V takšnem svetu,

kot mu lezejo v rit današnji Tomšič, Jančar, Lainšček, nisem pripravljen ne živeti ne sodelovati.

26. Regres k SAVSi sem podrobno analiziral na primeru Kosmačevega filmskega scenarija **Pesem in pevci** v knjigi **NaT**, glej podniz **M=A**.

27. Sodba ni povsem točna. Bartol je vendar do neke mere Km vsaj obrobno opazil v romanu **Čudež na vasi**. O romanu sem podrobno predaval v Trstu sredi 80-let. Škoda, da predavanja nisem bil napisal; tako sem ravnal le redkokdaj, zmanjkalo mi je časa.

28. RSD kot micelij povezuje tudi na prvi pogled najbolj oddaljene in nepovezane točke; zakaj ne bi smel približati Majcna in Jesiha, **Ženina** in **Afrike**?

29. Da(našnja)SD je lahkotna, cenena, površna, cinična, trivialna; Jesih je v nemajhni meri sokriv za ta njen razvoj-razkroj. Mnogo manj Jovanović, kot ugotavljam v P.S. k **Opombam** k analizi **Sonca**, glej knjigo **Širjenje svetega narodnega prostora**. Jovanović ostaja sočuten s človekom kot osebno dušo, s tem v neposrednem, čeprav ne ekspliciranem razmerju z Dr. Jesih tega ne zmore. Jovanovićevo zadnjo dramo-komedijo bi bilo mogoče še veliko bolj približati **Ženinu** kot **Afriko**.

30. To ni le ena od osnovnih tez **Kode**; tudi eno mojih osnovnih vrednostnih izhodišč, s tem eden od temeljev **RSD**.

31. Tudi to je ena od tez **Kode**. Moja takratna tema je bila: povezava med PM in teologijo oz. EK (OT).

32. Odkrivam, kaj ni mogoče; zapiram lažne - navidezne - možnosti, da bi prišel do edine ustrezne, ki pa je najtežja. Obe praksi se pogajata: človek mora odmetavati prekratke rešitve obenem s tem, da išče pravo. Ta povzroča na prvi pogled največ težav, a je na dolgi rok edina veljavna. Odkrivam, kako se ta proces izločanja in izbiranja dogaja-kaže v MD.

33. Opisujem model PM, ki je PSt, a obenem socialen: SSS. Resda še nisem napisal ves čas napovedovane knjige - podniza - o DaSD, ki je predvsem izraz mlajših dramatikov; **Koda** kaže, da se - in kako temeljito - na to nalogo pripravljam. Prav zdaj se odločam za začetek takšne analize: s primerjavo **SAnte**, **JAnte** in Dovjakove **Antigone**.

34. V to verujem, ker se sam razlagam, da doživljam takšne čudeže. Ne odklanjam pa skeptične pripombe, da se morda le prepričujem, da doživljam takšne čudeže. Kdo bi mogel do kraja - Abs trdno - presoditi, kaj je res? Do smrti ostaja vse odprto, po smrti pa še bolj. Gotovosti v svetu ni. So le konstrukti, v katere človek veruje. Zato verujem v K-Boga, ne v boga. Morda je ta vera le verjetje. Je torej vsaka OT vera le K-vera? Sem že tako v PM? Ali pa je moja rešitev dileme med OT in PM v tem, da ohranjam vero in simulacijo-virtualnost; spajam ju v kot-svet, v K-vero.

35. Glej Krekovo dramo **Sveta Lucija**.

36. V **Kodi** jasno izdelujem svojo teologijo. Gre za temelje, na katerih stoji OT.

37. Ne pravim, da ima Maj povsod bolj prav od Cankarja; v omenjeni točki pa gotovo. Je pa bilo Maju lažje: MD že temelji na ARF CanD, Maj napiše prvo dramo **Čudež**, 1915, po tem, ko napiše Can(kar) že zadnjo, **Vido**. Maj je znal-zmogel ustrezno brati Cankarja, AR ga je v dramatiko 20-ih let. Can si ni upal vztrajati pri odprtem paradoksu, kar naprej ga je zanašalo v ideološko propagandne Mag PNP platforme, zaradi njih je tudi tako uspel; glej njegove Gent, Ncl, SoD in ostale parol(izacij)e, retorizacije, ideologizacije. Maj je čutil-videl, kaj je storil-zagrešil s tem Can: dal sicer Slcem orientacijo, a k PNP socializaciji. S tem je Can samega sebe izdal. Maj je sprejel nase težjo nalogo: odpovedal se je uspehu v TSu, v SDbi - v nji je bil uspešen le kot uradnik, ne kot ideolog -, za to pa je dobil izjemno šanso: bližino resnice. MD je tako nerazumljena, ker je ARF CanD, njena notranja AK, izvršena v pravi smeri. Žal MD še ni odkrita. Dr. Žmitku je PNP ObDb naložila nalogo, da MD še naprej drži v nedostopnosti; a dr. Žm nima dovolj moči, da bi se mu nakana posrečila. Na osnovi MrD je MD danes že ustrezno berljiva. Tri moje knjige **MD** to dokazujejo.

38. To je Majev HKD pristop.

39. Ponavljam, da ne bi bilo nesporazuma: ne gre za Franca Zadravca, ampak za Jožeta. Prvi je (vsaj bil) levičar, drugi desničar. Oba slovenista, le da je drugi povrh vsega še duhovnik in časnikar (znamenitega DSD-Kfz tednika Družina).

40. Že dolgo se pripravljam, da bi podrobno analiziral kako od dramtizacij **Gadjega gnezda**; tekst je pomemben prav na liniji, ki jo v **Kodi** obravnavam. Tekst bi se dalo povezati tudi z obema finžovima, s **Poljem** in **Soncem**. Pa z Novačanovim **Hermanom Celjskim** itn.

41. Bravec najbrž težko sledi opisovanemu. Če čemu, **Ženin** ni podoben PNP reduktivizmu. V tem vidim posebno podobnost med **Ženinom** in **RSD**. Ni tudi slog **RSD** (ki je v zadnjih letih, ravno po 1993, mestoma močno posmehljiv, celo surov, žaljiv), posledica potuhe, ki sem jo dobil pri Majcnu in posebej pri **Ženinu**? Maj ni tako surov kot jaz: jaz sem nemalo lumanarhist, barbar; Maj ne. A pod vljudnostjo je Maj kar se da nespodoben; ker je zunaj Konv.

42. Kasneje so mi podrobne analize SPED in KMg, Krekove dramatike itn., pokazale, da je bila prozahodna usmerjenost Dmba bistveno manjša, kot se je to zdelo SPE po vojni; kot so se trudili dokazovati sebi in svetu. Prozahodnost je bila po vojni za SPE koristna, ker je prišla Juga v spor z Zahodom. Dejansko pa je SPE - vsaj velika večina v SPE - simpatizirala s Peronom, z Gent-Ncl južnoameriški diktaturami Fz tipa, na osnovi Franca in Salazarja; vsekakor antiZDA usmerjenimi. To je linija, ki je bila za - Kat - Rim, a zoper - zahodni RLH - Pariz in London. Strankarstvo v Dmb je bilo zelo pogojno, bolj maska kot

stvarnost. To potezo-spoznanje potrjuje vsa SPED, ne le **Vstajenje**. Vombergar je v kritiki strankarstva, glej **Martina Krpana**, nedvoumen.

43. Naj se je DSD sredi 90-ih let še tako fanatizirala v bližino Refe, v bistvu je ta regres simulirala. Danes Janša spoznava, da z Refe ne bo zmagal na volitvah; zato zlahka prehaja k vrednotam Liba: k poudarjanju tehnike, produkcije, uma, Zni. Niti ni nujno, da se bo pri tem vezal na vse bolj zaostale peterletovce, ki izražajo vse bolj regresivnega duha SPĖ in DSKC. Morda bo zamenjal Podobnika v koaliciji z Drnovškom. Pučnik je v temelju utilitaren - Hed - Libec. Oba z Janšo bosta stisnila zobe, premagala svojo maščevalnost, ranjenost od Partije, pa bosta uspela. Peterle in Podobnik pa bosta ostala na kahli, tj. pri regresu k FAVS, kakršne ne more več biti.

44. Iva Svetino, Janija Virka ne. Kakor koga. Svetina preučuje vzhodnjaške vere resno, odprto, Virk z njimi manipulira. Po Virkovi poti ni mogoče priti nikamor drugam kot v samovšečno blato. Točneje: v lastni drek.

45. Kasneje sem se začel podrobno ukvarjati s Svetinovo dramatikom in odkril v nji čudovite plati. Glej mojo knjigo **Blodnja 1**, razpravo **Prerok bahač**.

46. Razlika med mano in Hribarcom je bila že od 1986 nepremostljiva; Hribarčina vloga v ReSak(ralizaciji) Slova kot vojaškega ReHer 1991 pa je tujost med nama še poglobila. Ni čudno, da STH nista zmogla brati MD; navdušila sta se nad (buteljnom) Borisom Pahorjem in bi se, če bi jo poznala, nad **Kastelko**. Kaj je omejeni Pahor videl v Maju, da ga je hvalil, tega ne morem dognati; če sta si dva človeka in dva opusa, dve platformi in dve drži različni, sta si to Pahorjeva in Majeva. Tudi Majeva in Rebulina. Ubogi Maj, da ga hvali Pahor! Ni hujše reči, če te vzame nekdo v obrambo po smrti, ko se ne moreš več braniti. Ne vem, kaj je teže za Maja: da ga plasira Šmitt ali Pacor?

47. Ni čudno, da sem se šest let ogibal branja **Kode**. Šest let sem izdeloval platformo, izhajajočo iz **Kode**. Sem se bal, da bi izgubil Boga, če bi pristal na kontingenco? Pa sem res strahopetec! Danes berem **Kodo** mirno; vesel in ponosen sem, da sem ostal dognanjem, izraženim v **Kodi**, zvest.

48. Danes manj odklanjam novoveškost, kot sem jo pred pol desetletja in prej. Danes povezujem RLH in FKC, skušajoč ohraniti tisto Poz v njima in zavreči Neg, SSL, ožine, fanatizme, nasilja. Sem pa v **Kodi** pravilno izvajal nasilje DSKC tudi iz novoveškosti, iz njenega Kol subjektivizma, ki le še dodatno krepi prejšnji Arh paternalizem. V tem je DSKC še bistveno slabša od FKC. V tem je DSKC na poti v KfzKC. Hvalabogu, da je ta njen regres simuliran; da je Rodeur pajac in nič podoben Ehrlichu ali Tomcu.

49. Zdi se, da se zoper ta model KC v glavnem ne bori; da se bori v glavnem zoper EK-OK.

50. To je moje trajno ponavljanje ali nasvet: zavzeti Rad kritično distanco do SSL TSA, do SV, do vsakršnih akcij RPP - PN - tipa.

51. Model ostaja v veljavi do danes, postaja ekscesiven in s stališča Pol uspešnosti že kontraproduktiven. DSD lansira vsak teden novo afero, tako da se je volivno telo te neduhovite perseverativnosti že naveličalo. Mučno je, vodi le v Rad SZ. (KasO: še bolj se je naveličalo LDS stranke in volilo - 2004 - DSD. LDS je prav tako zabredla v SZ. Volilno telo je vse bolj naveličano vsega.)

52. Tako je Podobnik vložil tožbo zoper tednik Mladina. Kmalu je spoznal, da se je opekel. Iz neznanskega moralističnega ropota o Udbomafiji ni bilo nič. Podobnik se bo kmalu umaknil z oblasti kot polit cucek. Moraliziranje se očitno ne splača. PM je na današnjem Slskem močnejša od ruralistične ReAr. DSKC misli, da bo uspela, ker spaja oba vidika. Rodeur je simulirajoči rearhaizator. Vendar je premalo proizvajalen. Proizvaja AnK pamflete, kar ljudem, ki se hočejo kapitalizirati, ne zadošča. Janša čuti Rodetove slabosti in ga zapušča. Rodetu se obeta fara na mlaki. (KasO: Dobro sem predvidel. Z bojnega polja je poslal Vatikan Rodeta na zapeček.)

53. Danes so to psevdoherakleji. Psevdofz kotí psevdoheroje.

54. Poseganje v aktualizme Pol tipa mi služi za to, da izdelujem Alt model Krš izbire. Vsa naslednja leta, do danes, ga izdelujem; da bi bil čim stvarnejši, ga utemeljujem na nenehni sproti kritični analizi SDbe in Pole. Je pa v **RSD** to moje početje še posebej legitimno, ker toliko SD(ram) obravnava Polo kot eksplicitno temo. Tudi Maj v **Revoluciji**, deloma v **Janezu**, na robu skoraj v vsaki svoji drami, tudi v **Brez sveče**, **Mehu**, **Dedičih** itn.

55. Kljub naklonjenosti do KC si nisem delal iluzij o njeni Zg naravi.

56. Trditev, da je današnja SDb v temelju kriminalna, je ne le zanimiva; je tudi resnična. Danes jo podkrepljujem še s teološkim argumentom, da človek kot tak izhaja iz Praumora Boga kot Dra. S tega stališča so nato vsi pravni in socialni instituti zločinski, eni bolj direktno, drugi bolj prikrito. General Maček in poročnik Zlc, Pokončevalec in Pesnik, sta dve glavi iste Pošasti. Naloga Zlca je, da maskira in alibizira Klavca. Farizeji so šli zato Ješui tako na jetra; imenoval jih je pobeljene grobove. Če bi JKr srečal Zlca, bi šel mimo njega in počakal, da trči na koga drugega, da bi mu mogel izreči odpuščanje. Kajfe in njihovi pesnikuni niso ravno primerni predmeti ljubezenskih nagnjenj. Bi pa Zlc gotovo ravnal kot desni razbojnik. Če bi mu kdo ponudil, da pride v nebesa, kjer bo nekak podkralj, bi bil pripravljen zatajiti še lastno Dn. Kaj pa bi ga stalo, da se zapiše Hudiču, če ta ponuja nekaj zastonj, če potrebuje le izjavo?

57. Ta nasvet mi potrjuje, da sem analizo **Tiberija** v času, ko sem pisal **Kodo**, deloma že vrgel na papir; nisem pa je še dokončal. Začasno sem jo odložil, da bi vmes osvetlil paradoksaliko in PM teologijo **Ženina**.

58. Zgodbo o svojem razhodu s krogom NoR pripovedujem večkrat, zmerom s kakega novega - dodatnega - vidika. To kaže, kako me je ta razhod notranje in globoko opredelil. Bi me usodno, če se mi ne bi posrečilo ga RR -

(pre)Osm - v K-milost. Moje analize-razlage razhoda služijo predvsem temu namenu: usodo predelati v smisel. To je bistvo OE.

59. Tu in takrat se je začelo zamolčevanje mojega dela in osebe s strani mojih BP (bivših prijateljev); prej sem bil navajen na zamolčevanje s strani Partije in SHKI. Obe krili sta se zdaj združili. Bivši oponenti režimu so postali Strno isti kot bivši režimovci, Pav isti kot Šeligo, skupaj sta načelovala DSP, sestavljala in brala - pela - Majniško deklaracijo, Šeligo ob VDPS(od)u kot vitka trpeča flaša šnopsa, dve Bitji-Pitji. Zoper mene so se obrnili, ker sem edino jaz - ali eden od redkih - še zmerom stal zunaj modela ObDb. Glavni moj napor je bil posvečen temu: ne se pustiti posesati v ObDb; in: iskati Dr Boga. Oba procesa se dopolnjujeta, sopogajata.

60. Takrat sem dokončno pristal na to, da sem v temelju drug, ne le drug(ačen) od ostalih: od povprečne mase NLa. Bivši veliki kritiki NL mase, Šeligo, Zajc in podobni, so se polulali od strahospoštovanja pred novo Oblastjo; seveda zato, ker so ji sami načelovali, obetala jim je korist in slavo.

61. To je ena mojih osrednjih tez-analiz 1991.

62. Ko sem nato premišljal o svoji reakciji, sem se zavedel, kam me vleče sodelovanje z NoR; v ReHer, v Red, tja, kamor me za nobeno ceno ne sme zvleči. - Ima danes Ibrahim Rugova podobne pomisleke, ko odklanja UČK? Razlike med nama so bistvene: Rugova je politik, jaz ne. Moje možnosti izbire so večje. Tudi položaj Slova danes ni primerljiv s KosAlskim. Nekaj pa je analognega: odnos do Tota.

63. Spomladi 1993, torej nekaj mescev pred **Kodo**, sem napisal podrobno analizo Filipčičeve **Psihe**, uprizorili so jo v Mladinskem. V Gledlistu je izšel le en del razprave; ostalo čaka na objavo. (KasO: razprava je kasneje izšla v celoti, glej knjigo **Starši-otroci**.)

64. Analiza velja danes še bolj kot 93. V Poli - celo v Dž - prihaja do Rad SZ. V glavnem sem napovedoval celotni razvoj-razkroj Slje v 90-ih letih.

65. Podobnosti med dobo 1993, 20. let in na PrS so, a ne tolikšne, kot sem bil predpostavljajal v **Kodi**. Podrobna analiza SD iz PrS mi je odprla veliko novih vidikov; takratna SD je bila bolj HKD, kot sem bil mislil.

66. Ne enega ne drugega načrta-obljube še nisem uresničil. Ostajam na dolgu. Na izpolnitev obljube se ves čas pripravljam.

67. Na to resnico fašistoidni - omejeni, zaslepljeni, pohlepni - Slovencejmi še danes ne morejo pristati. Pred kratkim sem imel spet - manjši, a Tip - konflikt s takimi kvasači in lakotniki. Skoraj so me že spet označili za Nar izdajavca. Hočejo Abs avtonomijo Sl Dže. Ojoj, kakšni osli! Zadeva s Kosovom in z NATOM-ZDA spet motivira male stremljivce, da vidijo v ZDA hudiča, da fantazirajo o neomejeni suverenosti ND ipd. Kaj so ti ljudje res napojeni predvsem od branja pravljic? Ah ne. V času pod Partijo so modro molčali kot ribe. (KasO: AnZDA stališče Slcev se le še širi. Razrašča se ali Rad le ali le,

ki voli De; obe pa vse bolj infantilno presojata svet. AnAm(erikan)izem je test za izgubo Tem orientacije v DbZgi.)

68. Natančno to je Pučnik kmalu za tem, ko sem zapisal to sodbo, postal. Sem se motil, ker sem ga imel za dobrega filozofa-teoretika. V vseh 90-ih letih ni napisal nič na tej ravni omembe vrednega. - Omemba v **Kodi** kaže, kako - kritično - sem gledal na Janšo že poleti 1993, v času, ko sta ga STH še hvalisala. Tega, da bi bil naiven - razen glede božjosti Cerkve -, si ne morem očitati. Je pa na drugi strani res, da naivnost glede KC odtehta vse ostale moje blodnje, tako velika je bila!

69. To se še zmerom ni zgodilo, se pa bo. Moja prognoza je točna, le udejanjanje Strne zakonitosti teče zelo počasi, prav močno se zatika. Za te zastoje je največ kriva DSD, ki je hotela na oblast z AnK. Če se Janša zdaj res odpoveduje primatu politizma (AnKa) in se odloča za PM ekonomizem, se bo položaj v SDb deblokiral. Podobnikova stranka bo padla na branivce najbolj zaostalih provincialnih interesov, Peterletova v obrambo Kfz ressentimenta. Ekonomsko preusmerjenega Janšo bi volil celo jaz, če bi mu verjel. A je fant z vsemi žavbami namazan. Obljublja, kar meni, da mu bo prineslo glasove. (KasO: napovedujem 2005.) Kaj pa bo storil, če bo na oblasti? Morda bi bil najučinkovitejši pod Drnovškovim nadzorom, na mestu zdajšnjega Podobnika.

70. KC je in ni pristala na LD. Ravno od 93 naprej se je Rad ReKl, Refe. Kot skrajno spretna se bo prilagodila tudi LD, če bo ugotovila, da ji to bolj koristi.

71. Do tega regresa je prišlo v naslednji točki.

72. Moje predvidevanje se je potrdilo. Bučarjeva stranka se je kar naprej sesovala, dokler se ni sesula. Bučar je le še Db moralna figura iz svetle preteklosti, kot nekak nepadel prvoborec.

73. Podniz o TorkD (Torkarjevi dramatik) sem naslovil **M=A**. Gre za analizo SZ. **Ženin** je lucidna analiza SZ. Prvo razpravo o TorkD, namenjeno podnizu **M=A**, sem napisal 93. Zadeve so notranje povezane.

74. Sprava nima le nravno Pol socialnega pomena. Temelji v ontološkem, v teološkem kot sprava neba in zemlje itn. OT je drža zunaj para: nebo-zemlja, torej zunaj Sprave. Sprava je ena najbolj napačnih - SSL - usmeritev.

75. To so temeljne analize in stališča, ki se jih držim, jih razvijam in poglobljam v čim bolj HKD micelijske modele. Arhemodel, ki ga vzpostavljam, je razmerje Id-Dč, s tem Bm (v obliki SV), ob njem pa so moje analize ES, zato Zg Pol konkretne. Brez ES pristopa ni mogoče razumeti SD, ne NOBD ne SPED, a tudi ne SD na PrS, **Hlapcev** itn., in ne SPD, **Afere** itn. ES Db-Pol analize zame - za **RSD** - niso cilj, ampak sredstvo; z njimi pripravljam naslednji korak: odkrivanje-določanje PSt dram.

76. Leta 93 sem bil na začetku eksplicitne - dokončne - artikulacije **RSD**, takrat sem dal projektu tudi to ime, razdelitev pramenov projekta je bila drugačna kot kasneje, o tem NDM. Temo Družina sem kasneje opustil ali vsaj odložil.

(KasO: a sem se je lotil kasneje, glej **Starši-otroci** itn.) Ni našla enakopravnega mesta z Db-Zg kot tretjim momentom v Organogramu, naslovljenim **SkB**. V **SkB** grem direktno od Sm k Br, od Pska k DbZg. Dn mi je zelo važna, a po 93 je nisem tako poudarjal kot v knjigi **Od bratovstva k bratomoru I**, kjer sem tezo knjige in **RSD** utemeljil na Partljičevem **Pečatu**. PSt - sporočilo - te drame mi je ostalo enako važno kot 93 ali še važnejše; morda sem zato Dn izločil, saj mi je bolj bistvena od Pska in od Db-Zge, torej od drugega in tretjega dela Organograma. Sodila bi v prvi del Organograma, ker je ta naslovljen **BkB (Od bratovstva k bratomoru)**, pa spet ne, ker je dan s temi naslovi v prvi plan drug pomen, drugačna smer: Br, Sm, Bm; Dn in SAPO sta zunaj teh, sta bolj Poz od teh. Idealno bi bilo, da bi tvorila SAPO in Dn, osnovana na konkretnem razmerju dveh iz ldDr, jedro vsakega četrtega niza v vseh treh nadnizih, torej na koncu **BkB**, **BkS** in **SkB**. Žal se empirija zmerom ne pokriva stoo odstotno z modeli, z geometrijo, ki je praviln(ostn)a. Modeli so kot RKPL teror, red, ldM; empirija je kontingenca, ki kot kaos RKPL razkraja. Dr-Dt - s tem tudi SAPO in Dn - sta onkraj KaZa. Točneje: **RSD-OT-OZn** skušajo SAPO-Dn tako RR, da bi ju vzpostavili čim bolj izven KaZa. To je proces, ki se dogaja med analitikom-konstruktorjem in SD kot njegovim predmetom. SD se zamisli po eni strani upira, po drugi jo sama navdihuje in priteza. Prihaja do Raz kombinacij med analitikom in SD, ki jih skušam čim več in čim bolj HKD v **RSD** opisati.

77. Tukaj se začanja teror LD, ki ga vse bolj podčrtujem: sladki teror, ki ni le pedofilija, mučenje otrok v Dn itn., ampak samo načelo Trga in Kapitala, ki delata človeka iz SAPO vse bolj za masovno bitje PNP tipa, s tem za novega sužnja-tlačana-hlapca, podanika nove oblike razredne, IZ, pollaščevalne družbe (ObDbe). Dlje kot živim v LD, manj mi je pri srcu. S čimer pa nočem reči, da jo hočem, kot DSD in DSKC, zamenjati z regresom v predLib oblike. To je še hujše SSL kot pričakovati rešitev od LD. Rešitev je onkraj FD, LD in vseh oblik ObDbe. Zato sem kritičen do THM - do trojice ld, Dč, Dv; zato iščem k Dr-Dt, v ČHM. (KasO: glej v MSk **ŠHM blodnjak**, Pniz **GR 5**.)

78. To je temeljna analiza. Zadeve sem premislil v Argentini, kjer sem bival v času Slskih volitev in nekaj mesev po njih. Gledal in analiziral sem reakcije SPE kot skrajnostne grupe v KC-SKS. Platforma, ki jo opisujem v **Kodi**, velja za ves čas do danes, koalicija LDS-SLS. DSD Peterletove stranke, odkar je odšla v opozicijo, in Janševe, je postajala sicer vse bolj AnK, prišlo je do poskusa destitucije oblasti v SND v času padca Janše kot vojnega ministra itn., a naboj AnKa kot pristnega v DSD je bil ves čas verjetno tak, kot sem ga podal v **Kodi**. Depala vas in ostale afere so bile dejansko Pol spletke in ne Rad Tot zamisli, kar bi rade bile, a so jim za to zmanjkali osnovni pogoji: milenaristično verjetje v teokracijo, v TS paradiž, v brezrazredno Db, v nadosebne vrednote. (KasO: nisem se motil.) Vse to je DSD propagirala, a tako brez strasti, brez navdiha, intelektualno šibko, blede, epigonsko, da ni čudno, če je glavni kulturni novinar Slovenčeve in takšne DSD Horvat, človek brez jajc in brez uma, šleva in previden razumarček, ki ga fascinira PNP rumenega tiska; njegova naloga je, da ga barva v črno, v barvo SI svečenicov. Sam sem sicer ostro opozarjal na nevarnost fza, kajti dokončno zares ni nikoli mogoče vedeti, kdaj sta Refe oz. Refz pristni, kdaj v duhu PM. Človek je kot

Agriid tudi zver, še mnogo hujši kot Zver, zato zmerom lahko regredira v barbarskega Klavca. Kritično spremljanje pojavov fza je bilo - in je še - zato nujno. Sem pa ves čas dopuščal obojno naravo DSD (v duhu fz in v duhu psevdo fz), zato sem fz RR v temeljni pojem ObDbe: v Pol ideološko obliko Kola kot takšnega. V tem pomenu postaja tudi masovna PNP LD fašistoidna. Manj ko je v nji SAPO, in ta res izginja, bliže je psevdolib fzu. Da postaja DaSLD linčarska grupa do vseh, ki so v temelju Dri, je le posledica in znak njenega regresa v Kld-KAv. Av pa se ne deli več v avtentičen in v simuliran. Av je Inf kot takšna: njegova pristnost je ravno v tem, da je nerazločljiv: da je samopouživanje, Už samega sebe, Av kot projekt rešitve v Abs fantazmo.

79. Strankarskost DSKC je res popuščanje Libu. Podružbljenost in državotvornost KC pa sta temeljni potezi KC že od Konstantina naprej, sta bistvo FKC. Lib poteza DSKC je prilagajanje KC novim razmeram, v prilagajanju je bila KC zmerom spretna, gibčna, nenačelna. Danes gre z Drnovškom v posteljo Podobnik, včeraj je šel Peterle; takšna promiskviteta ne povzroča Cerkvi nobenih težav. NSZ, ki skuša biti bolj načelna, pa nima odločilnega vpliva. Justin Stanovnik in njegovi so starci, ki živijo v preteklosti in spominih. Skušajo obnoviti pristnost Ehrlicha in Tomca, a zaman. To dokazuje sam Rozman, ki ni zmožen danes napisati dram, kakršne je koncipiral pred štirimi desetletji; recimo **Človeka, ki je umoril Boga**. Če bi bil tega zmožen, bi dramo objavil. Ali pa Simčič. Ali pa Rebula. Rebula se lahko shisterizira do PNP hujskanja v tedniku Družina; ko pa piše Umet, se mu projekt sesuje. Veliki up SKS Capuder je toliko bister, da kot Umtk molči. DSD je brez pristnega zagona, ki ga daje ReAr. Tega zagona nimajo niti Srbi. Zmorejo klati neoborožene; a da bi to utemeljili s SV, kot Zahod z romanskimi katedralami v času križarskih vojn, to jim ni dosegljivo. SV okrog 1200 so bile izraz pristne vere. Dmb SV 1944 ni dala nobene drame. Edini Umet proizvod Dmba so Balantičeve pesmi, te pa so HedAD v okviru muk s Tr; z vojaškim vidikom Dmba nimajo nobene zveze. Kot vojak Dmba oz. Vaških straž Balantič pesmi sploh ni mogel več pisati.

80. O vsem tem - o teh mojih analizah-trditvah - ni hotel in še zmerom noče slišati nihče, ne iz vrst DSKC, ne iz vrst Libcev ali SHKI. Ker govorim besede, ki so jim zoprne - razkrinkujejo in spodbijajo njihova SSL -, se delajo, kot da naju z **RSD** ni. Če je Bog kot Dr, sva.

81. KC se je prav rada dala zapeljati, ker je bila HS prav ona tista, ki je udejanjila ta model že davno prej, že v FD.

82. Vse te analize so hudo grenke, a resnične. Bivanje v Argentini pri SPĖ nama je dalo z Alenko možnost, da sva v miru premislila, kar sva opažala; v tem pomenu je bilo za naju prelomno. Kar sporočam v **Kodi**, je sad premisleka iz Amerike, tudi na osnovi študija SPĖD in številne SPĖ Pol itn. literature; manj pogovorov, v pogovorih so skušali sogovorniki predvsem prikrivati, ne iskati resnico. Oz. zanje je resnica tisto, kar je korist KC. Sama koncepcija pojma resnica je zanje drugačna kot zame, za naju z Alenko. Žal sem potreboval nekaj časa, da sem to odkril: da je pod masko Drugega Vatikanuma še naprej vladal predkantovski - FKC - duh.

83. Ta moja izolacija znotraj KC se je začela torej že 1992. Moje evforično bivanje v KC je trajalo torej kar se da kratek čas: med 1988 in 91. Bil sem zalogaj, ki ga DSKC ni mogla pogoltniti. Danes mi tudi ni več do tega, da bi me použila. Če hoče, naj **RSD** bere, če noče, pa nič. Dolgo sem vlekel utapljučega se iz vode. Ko vidim, da se noče rešiti, da uživa v utapljanju, ker SSL meni, da potuje v nebo (ne opaža, da se vdira v pekel), se vračam na breg; KC prepuščam Sv v odločitvah. Tu sem, pojasnujem, vsakdo lahko **RSD-OT** bere; vsiljeval se ne bom več. (KasO: in se ne več.)

84. Sem res še? KC ne odpisujem, ker ne odpisujem nikogar in ničesar. A prav dosti nanjo ne dam več. Verjetneje je, da izgublja stik z Bogom; da se seli Bog v novo Cerkev: v OC. Kakšna je ta? **RSD** dela na tem, da bi jo artikulirala vsaj v zasnovi. (KasO: tudi tej novi Cerкви sem se odpovedal; pristal sem na Rad osamljenost z Alo.)

85. Okrog 1990 me je gnal ta zanos; nikogar nisem potegnil za sabo. Danes nimam manj zanosa, a je drug. Ne govorim neposrednim bližnjim, kot sem teologom petega letnika v semestru 1990-91. Neposredno ne govorim nikomur ali pa redkim, Alenki, svojim otrokom, nekaj svojim sodelavcem, ki pa so kar se da redki. Psihološko vzeto govorim Bogu kot Dru. Govorim Dru, ki se nahaja v vsakem človeku kot Dr, a ga človek ne sliši, ker je DrBoga ubil; točneje: skrili ga je v svojo vest-dušo, ki pa je ne razume, ni ji dovolj ustrezno odprt. Oblikujem to dušo Dra - Dti - v človeku, a tako, da jo zaenkrat odkrivam v SD, artikuliram v **RSD**. Do konkretnih ljudi moje sporočilo še ni prišlo, danes so še gluhi, ne morejo me slišati, polni so SSL o pollaščevalnosti, o Kplu, o AnKu, o vsem mogočem, zavajajočem, regresivnem, kar sodi v IdM. **RSD** ima čas. Nagovarja. Ko bo prišel kdo dovolj v njeno bližino in bo dovolj odprt, bo njen nagovor zaslišal. In moje delo bo osmišljeno.

86. Za ta cilj si velja prizadevati, a njegova praktična udejanjitev je še silno daleč. Ko so duhovniki v 80-ih letih molčali, sem predpostavljajal v njih najglobljo modrost, komaj sem si upal misliti, da bom kdaj preniknil vanjo. Ko so v 90-ih letih spregovorili, nisem mogel verjeti, kako enostavnega - PNP - uma so, kako celo podpovprečni po izobrazbi in pameti. Nekateri sicer dobri, a nikakor ne vsi; mnogi zavistni, hladni, preračunljivi, pollaščevalni, predvsem pa hinavski. Lik idealnega duhovnika, ki naj bi bil celo prerok, se mi je sesul v kupček žalosti. Zdaj sem srečen, če naletim na kakega duhovnika, ki ni podoben Štuhcu ali Grilu. JOGSSKi so postali zame merilo Neg, celo malovrednih ljudi. Zato ne konstruiram več sinteze svečenika in preroka. Vem, da bo preteklo še neznansko veliko časa, da bo prišlo do ustrezne OC.

87. Opisujem sebe; sam tako ravnaj-živim.

88. To se je zgodilo mojim BP: norovcem. Niso si upali razpustiti se, da bi postal vsakdo (B)SAPO. Tiščali so se skupaj, prepričani, da bodo tako uspešnejši; res so bili, a v Pol-Db pomenu, kar je imelo za nujno posledico redukcijo na PNP, konec ustvarjalnosti. Danes so Taufer itn. blede sence nekdanjih sebe. Vzrok je tudi v opisanem: da so se hoteli ohraniti kot moč-oblast, se v tem celo okrepiti. Včasih se je reklo: pozabili so na svojo dušo,

sklenili so pogodbo s hudičem, prepričani, da bodo hudiča, ki ni več teološka sila, prehudičili. OT uči: uničevanje le krepi nič. Ujeli so se v lastno past.

89. Jaz za Hannane - za JOGSŠKe in Rodeurja - (še) nisem Ješua; najbrž nikoli ne bom, ker ne učim ljudstva, ne živim EV preroka. Sem in ostajam Znik, čigar tekstov ne bere niti kulturn(išk)a elita. Torej sem za oblastnike zanemarljiva količina. Prav to hočem biti, na to igram, kajti tak položaj mi daje optimalen mir za delo. Toliko me zadevajo, da sem predmet-žrtev, da se lahko opazujem kot predmet linčarjev, pa spet nisem žrtev, saj lahko odidem, kadar koli hočem; sem igralec, ki zavestno igra-biva (EV) zdaj to zdaj ono vlogo. Bistveno je, da me nobena ne opredeli kot usoda oz. da vsako usodo RR v K-milost. Tako sem za oblast nedotakljiv, nerazumljiv, tudi nenevaren. Naj še tako pripovedujem, da vzpostavljam v temelju drugo Cerkev itn., mojih izjav nihče ne jemlje resno; imajo jih za napuh in važnost. Prav zato javno zapisujem v **RSD** - šele zadnje čase odkrito - vse več norih izjav, ker sem ugotovil, da me ravno takšne neresne javne izjave najbolj ščitijo: delajo me za netekmeča. Resen je Hribar, ufa, kot indijanski poglavar, bojmo se ga, če - ko - bo nehal kaditi pipo miru. Hribar molči in misli globoko kot svizec v luknji. Jaz pa klobasam. Sem res tako zvit, da lahko povem vse, kaj počnem, pa mi nihče ne verjame, in z izpovedovanjem resnice bolj zavajam kot bi, če bi načrtno-zavestno lagal in se skrival? Ni najbolj skrito tisto, kar je najbolj na očeh, glej Poea in njegovo **Pismo**?

90. Ko opisujem, kakšen bi moral biti duhovnik EK-OK Cerkve, opisujem svoja takratna in današnja npravna merila: OE. Teh meril ne bi moral uresničevati le klerik, ampak vsakdo. Opisujem vsebino LdDr, razmerje med dvema BSAPo. Tudi jedro svojega zakona. Soproga nista institucija, to sta poleg; v osnovi sta sobivanje dveh, od katerih vsak išče v Dr(ugem) Dra.

91. Puščam pisavo iz 93; tedaj sem pisal Boga, danes bi pisal boga.

92. Če bi Zahod poslušal moje analize Srbstva, ki sem jih dajal že 86, kmalu zatem tudi o Miloševiću, napovedoval sem ga, bi danes ne bil prisiljen bombardirati Srbije; ukrepal bi prej, tudi pred bosansko vojno. Mojim analizam ni verjel nihče. Menda sem izmed vseh Sloev Srbe najbolje poznal, namreč srbske intelektualce, ki so sfabricirali ideološko teološke Mag temelje svoji današnji SV. Poznal sem ude Srbske akademije, Čosića in številne. Tudi zato danes svojih dognanj nikomur več ne ponujam. Tu so, storite z njimi, kar hočete. Žal vem, da ne boste nič storili, ker ste gluhi in slepi! (KasO: in nemočni, dezorientirani, izgubljeni.)

93. Torej sem že 93 pisal tudi bog.

94. Stara Avstrija še ni omogočala razvitega Fza; tudi v Lueggerjevem gibanju ne. Potrebna je bila velekriza v koncu prve svetovne vojne. Zato Krekova dramatika ni dovolj Rad v smeri Fza, tudi **Turški križ** ne. Uradna smer v takratni KC je FP; glej Debevčevo dramo **Liberalizem ali večni žid**. PSt je še FP legitimizem. Fz išče in najde - RR - novi legitimizem NLa, ne več cesarja.

95. V tej točki pa je OT precej Raz od EK. Tudi zato sem opustil izraz EK; naj označuje stališče, kakor je razvito v **Kodi**. Za OT je pojmovanje iz **Kode** kljub vsemu preblizu FP. (KasO: danes sem opustil tudi kratico OT.) Ne zanikam pomena in vrednosti ravnanja, ki ga zagovarjam v **Kodi**, EK ravnanja. A BSAPOEV mora tudi čezenj. Če je človek BČČ, če skuša biti ČIDr, če je res močna BSAPOEV, potem ne sme Dra predpostavljati kot nebogljenega, kot nesrečnega, v stiski, trpečega, mu predvsem pomagati. Vse te poteze so Tip za človeka, za vse nas, enkrat bolj, drugič manj, za ene bolj, za druge manj. OT ne sme gledati sočloveka kot bitje, ki potrebuje pomoč, kajti s tem dela pomagajoči sebe za subjekt, Dra za objekt; regredira v FP odnos gospodarja in hlapca. To je kljub vsemu osnova FKČ. V OC naj bi ČIDr iskal v Dr(ugem) Dra. LdDr je tu Dg. Pomoč je potrebna, a ne zadošča. Cilj razmerja s sočlovekom ni njegova - in moja - varnost, ta utrjuje le moja - človekovo - Id, človeka kot Id. OT je onkraj para: varnost-ogroženost. Človek mora biti ogrožen, kajti če je varen v hlevu, je le Idčlovek in ne ČIDr. Šele ko gre skoz nevarnost OISa - skoz držo LDča, LReve -, skoz vrženost v blodnjak-Smš (o vsem tem 93 še nisem imel dovolj jasne predstave, čeprav sem to z modelom Blata napovedoval), more priti na Dr stran: v Tr. OC ni karitativna. Človek se ne sme opirati na sočloveka, ki je pomagajoča Id, ampak na Dr v njem in v sebi. Šele ta Dr je mesto teofanije. Človek išče Dra - v Praumoru je umoril Dra - in ne krepí sebe kot Ido. (KasO: v tem je bil moj bistveni premik po 99: od kolektivnosti k močni LdDr.)

96. Danes bi med navedenimi zglednimi liki bolj razločeval; danes sem zmožen bolj HKD postopka. Najvidnejša razlika med Sergejem in SAnto je v tem, da se Sergej zaveže konkretnemu sočloveku kot novorojencu, otroku, SAnt - Uršula, Fedja - ne. Razlika je bistvena. Sergeja vleče v FP, saj je on kot odrasli varuh, novorojenec kot povsem brezpomočni pa odvisnik. Tega momenta ni v **SAnt**, v **Sam**, niti ne v MrD. Mrak je tu začetnik avtonomizma emancipativnosti, torej pristne SAPO, medtem ko izhaja Majcen kljub vsemu še iz avstrijskega sveta, ki je FD. Za Majcna so problemi v premajhni solidarnosti s konkretnim Dr, Ivančiča s Kasijo, **Kasija**, okupatorjev z okupiranci, z otroki, **Dediči**, matere z otrokom, **Matere**. Šele v **Bogarju** ta paternalistični vidik odpade. V MrD ga je komaj kaj; Mrak tako rekoč »samoumevno« izhaja iz OPSka, tako »naravno« je v Rad sporu z Db-okoljem.

Višja stopnja od Mrakove pa je v Partljičevem **Pečatu** - ne zaradi Partljiča, ampak zaradi Vukove zgodbe, ki jo je le dramatiziral -, kjer si dva med sabo odpuščata, kriva sta drug pred drugim, a ni bistvo v soodpuščanju, sousmiljenju, karitativni sopomoči, ampak v tem, da sta vsak zase SAPO in vsak iz svoje osamljenosti naredi Dra za cilj, ne za predmet. Tako mislim še danes. (KasO: in še danes, 2005.) Zato menim, da je bilo prav, ker sem začel eksplícitno **RSD** s knjigo **BkB I**, z njenim sporočilom, ki je sporočilo **Pečata**. Analizo **Pečata** sem napisal nekaj let pred **Kodo**, kar pomeni, da sem 93 že imel bolj HKD - diferencirajoče - merilo; le da ga v komentiranem tekstu **Kode** nisem dovolj upošteval. Ni bilo niti nujno, saj mi ni šlo za razlike med zglednimi liki, ampak za poudarek tega, da mora biti človek zavezan Tr-Dru in ne Kollnstituciji (KCi).

Pravi zgledni lik OT sem izdel(ov)al šele postopoma, kar je prav. Nastaja iz Raz zglednih likov, od vsakega jemljem nekaj. Vsi so konkretni primeri iz SD.

Kot analitik-konstruktor imam pravico, da Poz poteze izbiram in povezujem v merilo, kakršno najbolj ustreza načelom OT.

97. Inkreta in njegov tip kulture vleče v PNP. Inkret je začel v Pers, kasneje prešel k UZni, se umestil v SHKI.

98. Tip: DSKC na veliko govori o Življenju, kar je izraz njene AgrKld, njenega vitalizma, ekspanzionizma. Govori o SoM, o dolžnosti KC, da prevzema odgovornost v početju in vzgoji otrok itn. Niti besede pa o tem, da bi morali biti duhovniki preroški. Tudi na to uho DSKC ne sliši. Motivirajo jo le nižji nagoni. V tem je skladna z današnjim SI povprečjem, z lumLib duhom SSS. Ker deluje **RSD** v smeri preroškosti, moj zgleđ sta še zmerom v nemajhni meri von Balthasar in Rahner, je za DSKC ali neobstojna ali smešna. Vidim Štuhčka, kako se hihita prerokom (šemam).

99. Tako se oblikujeta Dč: desni in levi, Jelko in Elko, **GiM**.

100. Bestializacija in reifikacija se dopolnjujeta. Veljata za oba Dč. Vsak Dč je za brata zver-reč. Ne le reč, ker je reč trpen predmet; šele pozverinjena reč je pravi hudič. Zver je bolj v PS, reč bolj v Dbi, ki napreduje k LD, a se zmerom - Strno - v nji kažejo močne poteze PS. O tem NDM, kjer analiziram, kako se na določeni stopnji LD pojavlja ReGent kot Ncl, glej oba **Tuga**. Geron-Hildebert sta zveri, kot je Črna zver esesovec Harz v **Rojstvu** in Kom Vodja v **Vstajenju** Rdeča zver. Šele če se nekoga ne gleda kot zver, pomeni, da se Db ne razume več kot organsko - kot NaRODno telo, kot Kri, kot Družina (naslov verskega tednika je Tip: je ReAr) - bitje, ampak kot mehanski in v PM že elektronski-informacijski dogovor med vlogami. Vloga je v osnovi funkcionalna reč, RMg, glej PSt **Sadežev**.

Tu je poseben problem Zahoda v razmerju do današnjih Srbov. Če se bo Srbe presojalo kot pobesnele Zveri, kar gotovo so, bo Zahod regrediral v model Dč: bo začel Srbe posnemati. Gledati pa jih le kot hladne vloge ni mogoče, ker hladne vloge ne počnejo tega, kar počnejo Srbi nad KosAlci, ne vlečejo kože raz žive ljudi, ne posiljujejo otrok, ne iztikajo oči. Početje Srbov dokazuje, da so se Srbi ReAr v tiste barbarske Turke, katere vidijo v vseh svojih nasprotnikih še danes kot oživljene vojake sultana Murata v Kosovski bitki. Srbi sami sebe ReAr, da bi mogli v sebi upravičiti Rad svojih zločinov. Tega Zahod ne sme dopustiti. Zato izdeluje za lase privlečeno srednjo - pomožno, neprepričljivo - razlago, da je srbski NL v redu, da je za vse kriv le Milošević. Vsakomur, ki nima teh težav kot Zahod, je jasno, da more Milošević vladati in tako ravnati le zato, ker ima večinsko podporo Srbov. Srbi se delajo, kot da ne vedo za početje arkanovcev in specialne policije; večinoma ga odobravajo, ker imajo KosAlce - že dolga leta, bil sem zgrožen, ko sem to prvič opazil - za podljudi, za živali, s katerimi je enako dopustno-legitimno delati, kot dela mesar z voli ali kuhar z raki, ki jih mora kuhati žive, da so primerno užitni.

Tim. prva civilna-moralna vojna v Zgi, kot Zahod imenuje bombardiranje Srbije, je po namenu in teoretični izvedbi tehnična, izbira le vojaške cilje (v stvarnosti od tega odstopa, kot vse na TS). Namen t(akšn)e vojne je tudi v tem, da se napadavci - ki se imajo za pravične kaznovalce, to tudi so, vendar

niso le to, oz. konsekvence tega so posebne - ne poistijo z napadenci; da ne razvijajo do njih čustev Sša, strasti: da ne postajajo Dč. Imajo se le za policijske enote, ki skrbijo za red, za varovanje človekovih pravic. Podobno se je čutil med vojno del SI Dmbcev (ne Fz del); čeprav so bili uvrščeni v enote nemške SS, so se imeli le za pomožne policijske čete v pomenu, da skrbijo za proge, za skladišča, za normalno funkcioniranje Db-Dž, ki je potrebno v dobrobit ljudi. Ob tem so bili tudi SV, a zoper Hudiča-Rdečo zver. To in takšni so bili v službi KC kot St-božje. Obe vlogi Dmba naj bi bili torej ne le Poz, ampak zgledni, hvalevredni, vzor za vse človeštvo. Ker jim Zahod tega noče priznati, celo vrnil je Dmbce Jugi, so preostali Dmbci - NSZ - v dno duše užaljeni, kot je Zlc užaljen, ker ga razkrinkujem kot Pobeljeni grob, sam se pa ima - Kajfal - za PČa.

Zahod se trudi biti v razmerju do Srbov (in KosAlcev) kot Dv do Br. Zanimivo bo opazovati, kako se bo ta odnos v teku časa-stvarnosti - kontingence - RR. Srbi Zahod zapeljujejo v ReAr, v Dč. Če bo napadel Zahod Srbe s kopensko vojsko, bo že bližji vojni tipa Dč. (KasO: se je zgodilo lani v Iraku.) Čeprav tudi še ne povsem, saj se ima Zahod za Izvajavca RPP, ne za eno od dveh AgrKld. Morda bo v funkciji Dč Zahod poslal nad Srbe KosAlce; za ta namen jih mora prej oborožiti in izvežbati, nekaj časa bo trajalo. Demonija Srbov - ni govora, da le Miloševića - je v tem, da vlečejo vase. (KasO: Musli v Iraku AngAme. A jih ne zvlečejo.) Osnovni problem za Zahod, tudi za Slce, je: kako se ogniti tej vleki v pekel, a ne obrniti hrbta od preganjanih-klanih KosAlcev. Ščititi jih pomeni prav tako regres v FD, saj postajajo KosAlci predmet karitativnosti in varuštva novega FDespota, ZDA in NATA. Tudi če bodo oboroženi in izvežbani, bodo KosAlci predvsem vojska v službi NATA. Pri tem imajo seveda svoje račune-cilj; osvoboditi Kosovo; zato je njihova vloga dvojna. Gre za HKD stvarnost-model. (KasO: isti problem je v Dalraku: Musle spraviti v LD. Je to sploh mogoče - zaradi islama?)

S tega vidika, ki ga nakazujem - in z nemalo drugih vidikov -, je vojna za Kosovo izjemno poučen eksperiment. V tem eksperimentu so žrtve konkretni ljudje kot PO. A to so - smo - bolj ali manj v vsakem eksperimentu. Tudi v genetskem inženiringu, ki se zdi - in je z ene plati - zgolj tehničen, znanstven, zgolj v modelu Dv. Človek pa kar naprej regredira v prejšnje štadije, v Dč in Id; tega sploh ne more preprečiti. To lahko kot usodo le do neke mere RR v K-milost. Mrak je imel prav, ko je gledal človeka kot tragično bitje. Tudi če bo postal ves planet ena sama LD-PM - še dolgo ne bo tak -, bo v sebi regrediral v Dč in Id: skoz mučenje otrok, skoz kriminalizacijo Pvti v Dn. Namesto da bi bila optimalna oblika LdDr, more postati Dn najstrahotnejši pekel. Po Praumoru Dr-Boga je vsaka točka TSa dvojna. Tudi v Miloševiću je nekaj Poz, tudi v Rodeurju nekaj Neg. Komaj kaj, ne vem kaj, ampak vem, da je.

101. Prav zadnje čase si upajo Nemci odkrivati, kako so s temi prisilnimi delavci delali med vojno v industriji. Ne pod vojaško komando, kaj šele pod SS; ampak normalno, v Db-Dž, kjer so imeli oblast župani, sodniki, običajna vaško-mestna birokracija, zdravniki, uradniki. Računa se, da so načrtno pobili - pustili umreti - čez 100.000 otrok do enega mesca starosti, ki so jih dobile poljske itn. ženske, v glavnem nezakonskih. Poslanec krščanskih demokratov, župan nekega nemškega mesta, je še pred dobrim desetletjem (slišal in videl

sem ga na tebe pred nekaj dnevi, šlo je za posnetek starega filma) trdil, da je bilo odstranjenje teh novorojenčkov moralno upravičeno, saj je šlo za otroke iz zunajzakonskih zvez. Nazornejšega primera za grozljivo kriminalno hinavščino KC in njene »Krš« Pole ni. (KasO: to ponavlja KC na DaHrškem, ko razglša v epruveti rojene otroke za reči.) Z nraavnimi argumenti - ubijanja - si je maskiral interes, otroci so bili namreč dodatna lačna usta, jemali bi delovno moč in pozornost materam-delavkam. Treba jih je bilo pač likvidirati.

Omenjeno likvidiranje masovnih razmer se je dogajalo pod zdravniško in sodno kontrolo. Sodstvo, zdravstvo - sploh Dž aparat - so bili v službi posameznih industrij, v omenjenem primeru industrijskega giganta Volkswagen. Odvetnik iz ZDA je že vložil tožbo zoper Volkswagen. Našli so se dokumenti, čeprav so jih Nemci po vojni masovno uničevali. Videl sem jih na tebe; takšna tebe je Poz. (Slovenska je v zanemarljivi meri takšna. Oddaje v Temni strani mesca so katastrofalno diletantske, ideološke, dosegajo celo nasprotno učinke.)

102. Prav to temo razvijam v zadnjem času podrobno in HKD; NDM.

103. Jeločnik je umrl prav v času, ko sem pisal **Kodo**; menda tedaj še nisem zvedel za njegovo smrt.

104. O problemu **Mladosti** in Snežne NDM. **Kodo - Krščansko komedijo** - sem (na)pisal kot dopolnilo-antitezo **Krščanski tragediji**, knjigi, ki obravnava Simčičevo **Mladost**. Obe knjigi je treba brati skupaj, vendar ne kot Dč. **Koda** skuša biti izhod iz para ekskluzivnih Dč. Dč sta si NOBD in SPED, **Rojstvo** in **Vstajenje**; glej mojo najnovejšo knjigo o tem, **M=A 4**. MD že ves čas jemljem - podobno kot MrD - kot izhod iz Dč.

105. Kot sem že povedal v eni prejšnjih opomb, je OT prav v tej točki najbolj Raz od EK. V tekstu **Kode**, ki govori o Jeločnikovi **Simfoniji**, se nazorno vidi, da je EK bistveno preveč odvisno od FP. Tedaj sem še pristajal na duhovnika kot tolažnika, pomočnika, dobrega Samarijana. Še danes mislim, da mora biti slehernik do sočloveka tak. A to ne zadošča. Kot varuh je vse preveč v nevarnosti, da postane fevdalni gospod. Žal je KC duhovnik to še zmerom in Strno. OC je zunaj takšne FK.

106. Tudi tu se OT oddaljuje od EK. Slehernik je božji otrok, a na nižji stopnji. Na eni ravni človek ostaja Bogov (bogov) otrok; a to ne zadošča. Teološka teza o človeku kot božjem otroku je notranje povezana s človekom, ki ga je Kristus odrešil. OT to teologijo RR. Če je bog človeka odrešil, potem je človek res v odnosu do boga kot odvisnik do Gospodarja. Takšna je teologija FK. OT uči, da Bog soodrešuje ne toliko človeka, ampak nič, točneje: človek kot Id je nič, za katerim je prikrit umorjeni Dr-Bog. ON pomeni, da Bog iz umorjenega - Križanega - vstaja (Vstajenje), v tem ko se bog-človek-Id ozaveščajo, da so morivci Boga; da so nastali iz Praumora Dra. Bog, ki se je rešil v skritost osebne duše, v najglobljo srčiko človeka, ki ni le Id, ampak obenem tudi prikriti Dr, deluje iz srčike duše kot Tr: kot ponavzočevanje, kot teofanija. Odreševanje se dogaja v sodobnosti; sicer tudi prej, a ne tako, kot uči FK: da bi bog enkrat za vselej odrešil človeka, ta mu mora biti za to hvaležen, tj.

od njega odvisen. Oz. da mora človek kar naprej ravnati, kot mu določa KC kot oblastniška (s svojo SoM), sprejemati zakramente kot Gospodarjeve žige. Da se nikoli ne ve, ali mu bo Gospod-bog odpustil ali ne. Odvisnost od takšnega Abs gospodarja je Tot. Ta Tot odvisnost uvaja v KC totalitarizem in onemogoča vzpostavitev SAPO.

S stališča OT je EK še zmerom v VISu FKC. Prehod od FKC-EK k OT je najpomembnejše moje dejanje v zadnjih - dveh, kvečjemu treh - letih. Ko sem se ga zavedel, sem spoznal, da sem v KC le še na eni ravni. Kot sem na eni ravni Slc. Na drugi ravni se mi ne le globoko upira-gnusi biti Slc, tudi nisem več Slc.

RLH je tu zgleden. Čeprav je še brez čuta za Dr-Boga, pa ve, da človek ni le ud te ali one Cerkve, naroda, razreda, rase, sploh skupine. Težava RLH je v tem, da je njegov človek preabstrakten; odtod omejenost - praznost - tim. abstraktnega Huma, ki potrebuje zato dopolnilo v InHu; brez InHa bi bil človek v RLH okviru le vloga, le pravna in Dž-Db oseba, le oseba kot persona-masko. Notranje probleme InHa analiziram NDM; tudi v zvezi z Zupanovimi dramami, glej **Barbaro Nives**, z Javorškovo dramatiko, glej **Kriminalno zgodbo** in **Povečevalno steklo**. (KasO: opomba 106 je bistvena.)

Danes cenim **Simfonijo** - in **Mladost** - bistveno nižje kot 1993. Iz povedanega v opombi 106 je jasno, zakaj.

107. To drži; a človek skoz Kristusa ni vrnjen tako temeljno k Bogu, kot trdi FKC. Bistveno je, ali razumemo Boga kot Soodreševalca ali kot Gospodarja. Človeka kot odrešenca ali kot soustvarjajočega. FKC se kot nižja oblika ukinja v OT, prehaja vanjo, v nji se z AAF-AK razhaja. KC, kakršna je danes, se bo morala raziti - AD -, da bi mogla preiti v OT.

1999

OPOMBE k razpravi **KRŠČANSKA KOMEDIJA II**

Razpravo **Krščanska komedija (Krškoda ali le Koda)** sem napisal - avgusta - 1993, **Opombe I** k nji 1999; teh **Opomb** je 107. Nanašajo pa se le na prvih 43 strani mojega tipkopisa **Kode**; nehajo se sredi 3. poglavja II. dela **Kode**. Zakaj sem jih nehal pisati, se ne spominjam več; tudi ni važno. Koliko bo še opomb h **Kodi** (od 3. poglavja II. dela naprej), ta hip ne vem; vsekakor jih ne bo veliko (KasO: novih opomb je 221, a so kratke; obsegajo 36 strani tipkopisa.). Ne bom ponavljal metode prvih 170 opomb. Odkar sem napisal te **Opombe**, sem ES podrobno komentiral - tudi z opombami - precej Pos knjig Pniza **DSPE** itn.; v teh Karjih in opombah sem povedal večino tega, kar je bilo potrebno za razumevanje mojega VISA - MetAkse - iz leta 93 oz. iz tistega časa. Z opombami sploh preobremenjujem knjige-analize. Skušal se bom omejiti na bistvene informacije.

V 1. opombi **Opomb I** razlagam svoje razmerje s Hanžkom kot založnikom. Od 99 do danes, tj. 6 let, teče moje sodelovanje z omenjeno novo ekipo še bolje; skupaj smo izdali čez 50 knjig RSD. Za ta podvig je najbolj zaslužna hči Ajda, čeprav sodeluje pri njem tako rekoč vsa moja Dn; vse tekste - po večkrat - skorigira Ala. - Analogno letu 93 sem tudi lani (od poletja do jeseni 2004) preživel skrajno telesno preizkušnjo, se znašel pred S(mrtj)o; morda ne toliko telesno kot psihološko, zaradi toliko naenkrat napadlih me bolezni. A letos - od tedaj teče že tretji mesec - spet najdevam tla pod nogami, smisel. Zato lahko RSD nadaljujem. - NDM razlagam svoj razvoj od 99 do danes; gre proč od vsake Cerkve.

Tokrat se mi je res posrečil veliki met: na 107 opomb sem napisal le dva odstavka, nekakšni uvodni opombi. Kako bo z nadaljnjimi opombami? Pred mano je še čez 150 mojih strani razprave **Koda**. Ker pišem zdaj **Opombe II**, naj začnem znova z opombo št. 1.

1. Še zmerom - in znova - skušam vzpostaviti "neposreden" stik - (po)govor - z Bogom, a ker je zame to UnBDr, govori le sluten(jsk)o govorico; koliko je komu znana, dostopna? Pekom, Strniši v **Samorogu**? Prerokom? Mistikom, Canu v **Vidi**? Jasnovidcem, Maj-cn-u v **Mehu**? Meni? Sleherniku? Je sploh v čem skupna poteza te govorice oz. razumevanj, ki so med sabo Raz, vsako je Pos EV? 93 sem še upošteval božjo besedo kot **Biblijo**, danes je ne več oz. le po lastni izbiri (RR). Sploh govorim Bogu? Mi Bog sploh govori? Je vse, kar v tej smeri počnem, le vera v vero v zaupanje, da je tak pogovor-stik mogoč, celo nujen, čeprav kar najmanj verjeten v stvarnosti?

2. Je res primerno vsako GhKo odpraviti kot KršPervDušNoto? Je Či brez zavesti GhKe sploh še Či z DušNoto, z vestjo? Ne postane le reč-V(loga)? Zadoščata le AAF-AK? Najbrž ne; torej tudi s stališča DgTije - DgEte - ne. Točka RazcDč se mora najbrž odpreti tudi točki-stanju GhK-Dč, ob AAF-Dč. Tega dozdej na smodelu ŠHM nisem predvideval-narisal; a je - bo - treba dodati.

3. V pisavi imena Hannan-Hannah v **RSD** diferiram, Mrak sam je uporabljal obe imeni oz. končnici.

4. To je tudi moja dilema: kako se tako razložiti (RR), da bi postali moji TS-neuspehi (polomi, muke, celo S) ravno nasprotno ali drugo; da bi bil od porazov - nazadnje od vseh izkustev - TSA čim bolj neodvisen. To je moje pojmovanje EifA.

5. Že iz **Opomb I** je razvidno, da mislim 99 zelo Dgč kot 93; danes še bolj Dgč. NDM o naravi milosti, VoMa, nemočnosti pred Bogom itn. V teh 12-letih sem od **Kode** napravil ogromen razvoj NejDam.

6. Danes sem zelo daleč tudi od Boga-boga kot Dobrega pastirja. Ta lik je vse preveč iz PSi, iz FDbe. UnBDr je onkraj parov dobri-zli, Pastir-Lovec.

7. Od čistosti - od NeČi - sem se v teh 12-letih oddaljeval, od skepse ne, le po svoje sem jo RR. Moja DgTija je postajala vse težja, s tem tudi moje Ž, ki je imelo vse manj opor(nikov). Mar le še oporo v Abs točki UnBDra, ki je dosegljiva le skoz nič?

8. Seveda pa ni postala zame vsaka NeČi napačna, puristično fašistoidna. Po svoje še zmerom kar se da visoko cenim NeČi; a treba je s HKD metodo diferencirati, natančno določiti, kaj je ta NeČi. Izredna - ne le očarljiva, ampak noro svojevrstna v svoji Rad ReAr - je NeČi Mojce Potrebujesh, glej posebno njeno zadnjo knjigo **Fantovske hišice**. Takšne Slci že dolgo nismo imeli; sploh kdaj? Zaslužila bi posebno ES analizo, tako je - ne glede na ReAr, na Refe, na RePS - izvirna, močna.

9. Ponavljam: analizi **Grakha** in **Ženina** je treba brati skupaj; čeprav sodi vsaka od teh analiz v svoj Pniz. Ravno to je micelij: povezovanje celo Pnizov, dveh tako Raz tem, kot sta temi rimske Reve in KršKode na AVSi. Ravno VIS oz. Anlnova domišljija-volja odločajo, kaj sodi skupaj. Anln more spraviti skupaj kar koli, on je avtor sveta, RR je njegovo stvarjenje. Preveč zvesto držati se teme-vsebine-predmeta (a kaj je tu preveč zvesto?) pomeni biti hlapec teme-predmeta; tako ravna manjvredna TradZn, ki repka za Umeto. DgZn je EifA. Ne dam se utesniti v noben okvir-prisilni jopič.

10. Danes tega ne mislim več.

11. Svoje Dadržje ne imenujem anarhizem. Izraz anarhizem je delan glede na red-arhe Dbe. Ne gledam se več z vidika-norme Dbe, ampak z vidika onkraj para Db-Psk ali para red-nered (AKPLEL-kaos). Dt je drugje.

12. Morda bi še danes lahko pristal na St duha, če smem interpretirati (RR) tega St duha kot izraz za Dt. Mnogi teologi so videli v njem - celo predvsem - Dt. A so se s stališča KCe znašli na robu herezije.

13. V njeno Notreformsko (z)možnost ne verjamem več. NDM.

14. Brez dvoma so ti liki ogromen in še povsem neizkoriščen - nerazumljen - Pot. DaSD ne ve z njimi kaj početi. Je že bilo Slov kdaj na nižji, manj perspektivni stopnji?

15. Pri teh načelih vztrajam.

16. To je najbolj nevarna in dvoumna točka: da se ne bi Cerkev skazala kot Muslo, v katerem Db izgine. MuslCerkev je dejansko PS. Cerkev, kakor sem si jo bil zamišljal 93, gre skoz RLH VIS, torej skoz Db, skoz SAPO, ki zmore zavzeti Kritodnos - ARF - tudi do Dbe in vsega-vsakogar. Po 93 sem posebej razvi(ja)l pomen-vlogo nič kot Blaka.

17. Kasneje sem se oddaljil tudi od teh, od FKCe. NDM.

18. Ni to opredelitev Čla kot takšnega? Čl=SSL. V tem pomenu je ISla odreševanje SZSL Čla. Naj je bogat ali reven, pameten ali neumen, če je SZSL, in to je, je "ubog", je v zmoti. Izdelujem "nauk", ki je zunaj zmote. Ni takšno moje stremljenje najhujše SSL, ker je Absnadutost?

19. Kasneje sem ugotovil, da Strno ni mogoč; KC ostaja KC, MonTotblok. Če vlada en ldbog, je Resa znana že vnaprej in Dia ni potreben. NDM.

20. Danes sem (spet) zoper sleherno pokorščino. lDdr se z Vrto pokorščine izključuje. Nekdo da lahko zgled za lDdr, ne more pa je od drugih terjati. Brž ko jo terja in jo nekdo izpolnjuje, ni več lDdr, ampak postane nujno - Strno - Hin. Odtod toliko Hina v KC.

21. Apostol ne sme biti, rečeno z Dajezičkom, Vodelj ali Vodja, Oče, ki zbira okrog sebe učence, karizmatični lik; le zgled, do katerega pa mora priti vsakdo sam. Je danes ta zamisel sploh že uresničljiva? Najbrž ne. Za klerike sem bil fantast, s tem pa realni KCi škodljiv. Zmešanec.

- O tej svoji razliki s KC, o svojem razhodu s KC in vzrokih zanj veliko pišem, se morda celo ponavljam. A le zato, ker je to bilo in je še zame tako važno-odločilno. Iti skoz KC na Dr stran. Ne ostati ne pri KC ne pri RLH VISu. To je najtežje, za slehernika. Tako rekoč vsak dan sem moral - še moram - preverjati, ali je ta moja odločitev-praksa prava. Nahajati se na robu ne daje občutka trdnosti-varnosti-pravosti, ampak vnaša v zavestnega marginalca nenehen dvom. Zato sem tako jezen na Psmarginalce, na afne, ki so le pod bifejske boheme skriti lumpenisti a la Todorović. Če s kom, nisem analogen tem podganarjem. Ne Šnitloh ne Todor-Mart(irk)a Gredolčič. Onkraj obeh, oba sta zame enako napačna. In so napačni sredinci, polni Zunstrpnosti, SpoDo MM. Zoper te in mnoge moram nenehoma - Strno - polemizirati, da vzdržujem svojo držo v MePu in jo še ostrim. Sem v nenehnem boju z okoljem in s sabo,

v skrbi, da ne bi popustil. Kako dolgo bom še vzdržal v tej - dejansko skrajno mučni - situaciji? In kdo bo šel za mano Posn, če je tako neprivilačna?

22. V preteklem desetletju se posvečam še posebej analizi tega.

23. Obe sem nato ES analiziral, posebej BRozovo **Obsodili so**; najprej obe v knjigi **SV**, nato še vsako posebej v Raz knjigah.

24. ZaSvo sem ES analiziral v **MD**.

25. To razliko sem razvil kot razliko med SAPO in SAKO; med obema kraticama-držama-formama je Notzveza. NDM.

26. Primerjalne sociološke analize kažejo, da zaupa v sočla 60% Korejcev, 40 % Švicarjev, le 15 % Slovcv. V vsej Evri so Slovci najbolj nezaupljivi do sočla, s tem najhujši individualisti. O tem govorim, ko jih označujem kot male ščukice, kot PohlPlde. V SD jih je uvajal že Part(ljič), ko se je vnemal za Vrto-lik Ščuke; ko je tako Zanič krape. Že Ingolič, glej Neg naslov drame **Krapi**; pri Partu: **Ščuke pa ni**. Ali/in: **Ščuke pa ne!** DaSlska ReBara je zelo velika, le da ni krvavo nasilna kot srbska, a je iste Stre. Kdaj bo retorična podivjanost prešla (se RR) v telesno? Se sploh bo? Jaz gojim retorično, da bi izživel - kompenziral - telesno. Ali pa je to le moje SSL, saj sem v zmerjaški retoriki brez meja, ker me nihče ne ustavlja, in bi ravno tako brezmejno klal, če me ne bi kdo ustavil? Pirca-Ahaca je poleti 42 ustavil Kardelj, Srbe Zahod; Čl mora imeti Zunmejo. Je zmožen samoomejevati se z Notmejo? Najbrž ne, če je po Stri-Nastu Pra(kla)vec.

27. Paradoks: v PMLD se silno razmahne lbn - neodgovorna Sv z Užem -, obenem pa je ta Sv Pskov ustrojena po SpS normi, torej v skladu s Zeitgeistom. Tak individualizem je obenem Makpomasovljenost. Ta stvar je torej močno napačna. Če je faza, skoz katero mora Čl, da bi prišel NejdDam, potem jo sprejemam kot nujno, a zoprno usodo; kaj pa, če ni? Kako to vedeti? Vnaprej se vedeti ne da, šele post factum oz. ex post, iz Prihi. To ni le nepresegljiv paradoks, tudi nepresegljiva meja Čl razuma in Ete. Tudi v tem se vidi, kako pomanjkljivo bitje je Čl. Pa vendar, edina šansa, ki jo ima, da preide v Dt, gre skoz take nemožnosti.

28. V mojem Daizrazoslovju: čim močnejši VerDč in čim močnejši ARF-Dč. Oboje! Oba!

29. Tem prebivalcem in ideologom Mokrega, Suhega, Kozjega, Butalskega dola, danes vladarjem najbolj napačnih segmentov oz. ravni Dbe.

30. Točno napovedujem, le da se je moja napoved odmaknila za desetletje in več. Desetletje je Slja še profitirala od svojih prednosti, dedovanih iz Preti. Zdi se, da prihaja pod novo vlado do položaja, ki sem ga bil predvidel. Trdneje se oblikuje neole. Če bo hotela Dž kje dobiti tistih manjkajočih 70 milijard SIT, o katerih je pred dnevi govoril Janša, jih bo morala vzeti upokojencem, zmanjšati socialne transferje itn. Tisti, ki bodo na slabšem, se bodo postavili v bran svojim tim. Picam, smo pač Db ČIP; videli bomo, kako daleč bo šla

eksplicitnejša oblika DžV. - Na čigavi strani sem? Na Kuzmaničevi ali Matjaža Gantarja? Oba se mi studita. - Že 93 sem v **Kodi** izdeloval svoje mesto na robu; kolikor dolgo bom mogel bom tu ostal.

31. Kmalu po tej izjavi sem začel sistematično preučevati SD KMg tipa, tudi Krekovo, **Tri sestre**, **Cigana-čarovnika**, **Turški križ**, **Ob vojski** itn. Podana analiza se mi je potrdila na ES gradivu.

32. S priznavanjem veličine Kardeljevi in Dasleparjem na Kpltrgu, Lužarjem, sem pretiraval; so od ostalih le bolj divji, bolj fanatični, bolj pohlepni, a Strno isti: beda.

33. Zakaj sem do Slovc tako velikodušen? To je Nar, ki je podoben bolj predpražniku v Evropredsobi kot subjektu. Nekoč smo res veliko investirali v ta Nar, trojka ZLV, Preš, itn. A kar je nastalo iz velikih sanj, dorekanj, dela Levsa in Jurča, Cana in Kosovela, je drek. Kakšna razlika je med ciganom iz Bršljina in njegovim SNcl - Sfz - alter egom, Zverom (če ni Rdeča zver, **Vst**, katere barve je ta zver? Je črna? Rumena?), med Brajdičem in Janšeljnóm, obeh cukov iz Velikega Uplja?

34. Imam prav, ko v **Kodi** trdim, da je Čl revež; a imam enako prav, ko dodajam, da je pezde.

35. Zmeraj bolj sem jo odkrival kot K-milost.

36. Je v Lenardovi **Dekli božji**; 93 je še nisem poznal.

37. Temnejšo plat je Medved zmogel v **Črnošolcu**; verjetno tudi te drame 93 še nisem poznal.

38. Najbrž sem mislil na Rebulovo dram(atizacij)o lastnega romana: na **Operacijo Timava**. Zelo Zunzadeva.

39. Ni bilo nič Dgč.

40. Zdaj se vse bolj vidi, da je bil namen mojega pisanja o **Grakhu** in **Ženinu** utemeljen v naslovu **Teologija postmoderne**. Pristati na PM, a najti v nji - skoznjo - UnBDra. Ta cilj zasledujem še danes. Ne zadoščata mi ne LD ne KC. Kar se dogaja v SPoli in v SDbi - danes -, je prilagoditev Libu, pa naj je De ali Letok; in ReAr. V tem pogledu je DaSlja katastrofa; polom in ne zgodba o uspehu.

41. Kasneje sem to tezo izrisal kot sistem MSk-MSI; v temelju kot THM-krog z več smodeli, posebno tam, kjer se Av RR v vrnitev AgrEkzilde.

42. Z Alo sva v 80-letih razmišljala, da bi odšla v samostan. Nisva odšla, ker sva se zavedela njegove dvoumnosti. Skušala sva ohraniti, kar daje samostan dobrega, v naju samih, zunaj institucije: disciplino in ločitev od ljudi. Oboje sva dosegla, pri tem vzdrživa; imava Sv. Ta nama bi v samostanu manjkala, z njo bi se Is Rese-smisla (ISla) izgubilo. A sva se obnašala, kot da sva že v

samostanu, ga tudi do neke mere od znotraj preučevala, s čestim bivanjem v Stični. Danes vem, da bi bil samostan zame - za naju - S; midva pa morava onkraj para ŽS. Sva v tem onkraj, a položaj ni prijeten, ni lahek. Le zaradi telesnih bolezni, ki me oblegajo? Ponoči sem imel nov napad žolčnih kamnov, povezan z velikim strahom. Brez môr; le s takó ostro zavestjo, ki je zavest nemoči, da nisem verjel, da bom vzdržal. Večkrat se mi zdi, da se mi bo vse zmedlo. Odtod stopnjevanje mojega odpora do bistva sveta; odtod moji načrti-fantazme o koncu-likvidaciji sveta kot takšnega, Ža-Čla. Kot da ne živim več ves v TSu; ali kot da mi TS vlada nad mojim telesom-psiho, moj duh pa je drugje in me gleda-presoja od drugod.

43. Koda je moj veliki obračun s KC, a na osnovi ES analize klerikov, ki sestavljajo-nosijo KC. Tudi obračun s KatIdeolo. In povezovanje KatIdeole s KomIdeolo, analogno obeh tipov TotVodij. Moral sem pristati na nekaj, česar me je bilo - in me je še - najbolj strah: na LDPM, a najti v nji smisel. Kot da bi iztiskal vodo iz kamna, tak napor je moje Ž v preteklem desetletju.

44. Je teza **Ženina** navsezadnje ista kot teza **Mater**, le da se **Matere** držijo znotraj AVSi, znotraj njenega VISA, medtem ko kombinira **Ženin** AVS in PM, s čimer naredi dramo Slcem komaj dostopno? Kdo pa je 44 razumel, kaj je PM? PM se je vnesla v SIZ prek mlade Gene in njenega Lbna, seksizma, retorizma novih SSS, medtem ko cépi Majc(en) PM na AVS, kar je za ideologe čistih žanrov, kar so PM-Zniki v Slji, nesprejemljivo, diletantizem. Z mojega vidika je Majc ravno s tem pokazal, da - edini - razume PMLD. Razume jo lahko le nekdo, ki je aristokrat, visoko v NKNMešu (po svoje tudi jaz), ne pa Slci, ki so prišli iz AVSi in se z enim skokom zavihteti v srčiko LDPM. Ti so le priučeni, zadeve ne dojemajo od znotraj. Vsa DaSlja kot LDPM je priučena, zato na Zunravni (še) uspešna, na globlji pa prazna, epigonska, diletantska. Slja je Db brez zadostne Kule. Majc jo je imel, jaz tudi, vse te Lajlerce in Drnačke, Janši in MatŽupi pa so fotokopirnica.

45. Kot se je vsega PoV naučil SrKos: od Hegla in Marxa do Stresa.

46. Poleti 93 se je še zdelo, kot sem pisal v **Kodi**, a zelo hitro se je položaj spremenil. Janša je imel načrt podrediti LDS in Drn(ovšk)a, a se mu ni posrečilo, Drn se je skazal za še večjega zvižona. Ker Janša ni zmagal na MonTot način, je začel pakt, o katerem pišem v **Kodi**, podirati, podiral pa ga je lahko le z De-Polo, z De-Ideolo, z DR retoriko; tudi v praksi s postopki (Depala vas), ki bi mogli biti uvod v Džpuč. Vse to dokazuje, da noben akt ni iskren, vsak le začasen, diplomatski, odvisen od ravnotežja - enake moči - sil obeh taborov. Bolj ko so bile sile De-snice šibke, bliže se je čutila DSD Fzu, DRevi. Danes, ko je DSD na oblasti in ji večina volivcev še po 100 dneh vladanja zaupa, se lahko vlada obnaša kot demokratično strpna; bomo videli, če se bo enako tedaj, ko jo bo podpirala le še četrtnina Slcev, recimo čez leto dni.

47. Smer, ki jo zastopam v **Kodi**, naslednje desetletje le še izostrujem: ekvidistanca do vseh Pol, s tem odmikanje iz PolObDbe na njen rob.

48. Po vsem vidnem polomu ReKI SKCe, to ReAr gibanje je vodil nadškof Rode, se je Vatikan odločil za zamenjavo Pole: za nadškofa Urana; pa je ta res bližji LibKCi ali PsLibKCi? Je res nekak Stane Kavčič pod Kardeljem? Ali pa je ljud-preprosti Matajev Matija?

49. Zame je ljud vsak dan bolj Drhal, SDb ohlokratija. Posebno ohlokratska je mediokracija.

50. Odpiram izredno pomembne teme, jih problematiziram. Jav sicer 2005 - v LDPM - še ohranja nekatere Tem Poz poteze, Refe je pomota, vendar kaže vse bolj Neg lastnosti; tudi zato sem iz Javi izstopil (IzDbJav). Vsepoučenost postaja vsevidnost, ki vse RR v pojave brez cene. Morda je ravno to najbolj prav, saj se PraVrte selijo od Javpriznanih - od Db hierarhične lestvice - v območje Dti. Že v **Kodi** dajem pod vprašaj omejevanje Sve uma, s tem bioinženiringa; témo kasneje razvijem, NDM. Rad vsezamenljivost bi mogla postati upravičen konec FP Vrt; kot Rad Inf začetek Vrt, ki so v temelju Dgč ustrojene.

51. Ravno to je vprašanje; 93 še nisem mislil dovolj Rad. Vsezamenljivost - Hanžkova komutativnost v Pzji - je znak, da nobena stvar ni več Vrta po sebi; da je bit kot Ožld izgubila vrednost. V Dv arhemodelu je vse poljubno. Morda pa šele tedaj pride zares do izraza ldDr, ki ni več ljezen do TradVrt, Gosa, boga, Matere, Rodu, ampak morajo ravno te ldVrte pasti, da bi se izza njih lahko pokazala Dt. Šele Minvarnost omogoča MakSvo, ki je odgovornost.

52. Nekaj ima "božjo naravo", če ni ne socialni subjekt ne izbranost, torej ne LD in ne FD. Božja narava je drugo ime za Dt.

53. Zdi se, da - ne le - v Slji (20)05 to znova poskuša doseči neole; koliko si pri tem sama sebi verjame? DSD si ne, to je danes že očitno; Janša je bil ves čas predvsem, če ne izključno manipulant, Janšev ZnaSi je SrKos. Kje so mladi v RadDSD? (Grims je le posnetek Janše.) Kdo so to? Niso profilirani, vsaj znani ne. Neole se trudi postati znana; a je tako brezbarvna, tako epigonska v svojem An AngAm Žurstereotipiziranju. Marta Gredolčič deluje kot omejenka spod Skalnice, ne kot resnobna-resnična gorečnica. To ni isto, gorečnež in tepka. KaKi (Kreft in MOč) nista bila omejenca; Kuzmanič, Kurberič in Kuzlarič delujejo kot idioti, ki se špilajo. To so Jesihovi repki, pajaci iz **Afrike**. RMg - PMLD - je le toliko močna, da se je ne da kar z eno potezo - z željo - izbrisati. Da bi Čl postal Komst ali fašist, mora (je moral) kaj narediti. Prvo bi bila ustanovitev domače teroristične ilegale; pa še tedaj ne bi bilo gotovo, ali ne gre za Gled. Šele preizkušnje v trdih zaporih bi nekatere RR v fanatike. Zato pa ludistki tako protestirajo zoper Guantanamo in Abu Grajf; tam se resno muči, oni pa bi bili radi mučeni kot v Gledu Glej, na lit zabaven način. Eno je Lovrič, drugo Moškrič, ki ga Dmb-Nemci pobijejo kot psa, pred tem mučijo. Neole je gnila - koruptna - do fundamenta.

54. Še mislim tako. Psk ima moč kot VelOs, kar Kantor kljub vsemu je: **Kralj**. Še večje VelOsi so bili Komsti, KaKi. Če zagledam danes Dadas-Lužarja ali Krka-Kovačiča ali Koper-Koreliča ali Velikana Bavčarja in jih primerjam z raso

Westinghousov, Fordov, Carnegijejev, Du Pontov, gre za primerjavo med pildki iz papirja in jekleno-granitnimi figurami. Danes ima moč le - ali vse bolj - sam Kap; Kplsti so kot nakladači, ki mečejo s tenderja premog v žrelo lokomotive-Kapa. So tretjerazredni, so le imidž moči, bistveno ne Raz od manekenk, ki se dajo za vsako ponudbo Javnostopa pofukat. To so prav za prav prostitutke, v primerjavi s katerimi so Ukrajinke po Slskih trgih Romrevice, belo blago, skoraj iz časov Dostojevskega, Sonja Marmeladova iz **Zločina in kazni**.

55. Kdo in kaj pa je Drn? Precej razumen hlačman, ki ga je Konta vrgla iz Izlak na Brdo. V Slji velja enačaja: Brdo=Izlake, metropola=Mokridol. Drn je maskot(ic)a, ki plava kot papirnati angelček, pritrjen z vrvico na nebo-strop nekega gostinsko-reprezentativnega Džobjekta. Kaj pa je SND drugega kot bife pod Gradom? - Zato tako težko - vsak dan teže - živim. Manj ko se slepim, kje živim, manj imam veselja s to drhaljo. Če kdaj, se danes ldn s Petrom iz **Poha**. Ni naključje, da sem se mu posvetil že v svojem prvem velikem - prelomnem - SLZ spisu **Problem Poha**, 51. Že več kot pol Stola živim med to mizerijo, med Drni, Būki, Ropi, salopi in faloti. Ko bi vsaj bili faloti kot Berlusconi! Pa so vsi le grajski sluge iz Mokric.

56. Eden mojih glavnih problemov: kako se ogniti kaosu v meni, v svetu? Se sploh da kaos premagati? Ni kaos načelo samega Ža, ki se sicer RR v kozmos, v RKPLEL, a le na eni ravni? Ž je začasen, prehoden pojav, S kot nič - PzM, vesoljska praznina - je trajen. Delovanje fizikalnih sil je kot dinamika SSL, namreč kot sanjarija-upanje, da bo gibanje Čla pripeljalo v kaj drugega, kot je. - Tako bi bilo, če ne bi veroval v Dt. Dt je predpostavka "sveta" onkraj kaosa-kozmosa, para ŽS, tudi onkraj kaozmosa kot navidezne rešitve-izhoda. Edino, kar je zame trdno, je vera v vero v vero v Dt, ki je drugje in je dostopna skoz nič; v UnBDra, ki je Un(ičevan). Koliko je ta trdnost vredna? Najbolj vredna je, Absvredna je; brez nje - brez te vere - bi ta hip naredil Sm. Naj živim iz motivacije kot SPoliki, Rop in Janša, iz PohlPide, iz sramotne sle kot samopotrjevanje mrčesa?

57. Me res ohranja pri Žu le še poslušanje Haydna, Schuberta, Brahmsa? Gledanje Vermeerjevih slik, branje Gradnikovih **Večnih studencev**? Kaj je več vredno: milijarda pohlepnih kretenov ali kvintet **Postrvi**?

58. Ne vračam se na ločitev med dobrim in zlim, med mojo NSSo in tujo NSSo. Prav tako pa ne delam enačaja med dobrim in zlim. Dobro in zlo sta dve točki na THM-krogu, sta dve Ožldi, ki se izključujeta v SV; s tem je že dan Dč arhemodel. Dv arhomodel EDč smodel derealizira; prepričan sem, da se to za trajno ne da, dokler je Čl bitje Ža. Ožld in z njo Agrčkzld se nujno - Strno - prej ko prej vrne oz. ves čas je že tu, le da ne zmerom na enako krvav način. To razumejo danes na Zahodu le AngAmi, medtem ko se Žursti in Le izgublajo v SSLih Dv arhmodela. Jaz zastopam zamisel, da je treba prestopiti NejdAm, tj. oditi onkraj para dobro-zlo. Nočem regredirati v **Staro zavezo**, obenem pa je nočem narediti za prazen zrak. PMLD se maskira s ČIP; z retoriko, ki je na vse več točkah - ne bojim se besede - laž.

59. Leta 93 sem predvsem poudarjal kaozmos in panlro, danes ugotavljam, da je za njima Prikr predvsem AD. Neole drža Žurstov je AD, katere se sploh ne zavedajo. Rečeno z izrazom Trade: so agenti islamizma, ta pa je MonTotOžld kot AgrĖkzld. Neole(vica) je ne le retorična, ampak sama sebi verjame, da brani šibkega, da vnaša v Dbo Pico; da šele ona realizira Vrte francReve. Verjame v te Vrte oz. prepričuje se, da verjame vanje. Ni hujšega SSLa kot takšna Psvera. Enačim jo s slepoto, s katero se je udaril Čl, da bi v - zanj pretežkih - razmerah preživel. Raje crknem, kot da bi se farbal na način Krivica in Hanžka. Če se Hanž farba ... Ko sem ga zadnjič - lani poleti - opazoval od blizu, se nisem zmoget otresti občutka, da je manipulant, nekak učenček SrKosa, poln sebe, samovšečen v Javpredstavljanju Ete. Še nikoli ni deloval name tako odbijajoče, ostudno. (Se ti lahko gnusi lastni sin? Zakaj ne?)

60. Kje je danes ta Ravnikar, Minsinček velikega očeta? Počil je skupaj z milnim mehurčkom, v katerega se je RR s svojo Trivteorijo zarote. Janša je bistrejši. Teorijo zarote je uporabil, dokler mu je služila, nato odvrigel; Ravnikar Jr se je z njo Notldn, zato propadel. Idealik za Manipulanta ostaja SrKos. Z ničemer se Not ne ldn; najbrž tudi z Matevžkom ne. Tudi s sabo ne. V tem je njegova moč: tudi nase gleda kot na stavo. Če ne bo uspel, pač ne bo; pa drugič ali nikoli. Saj nikoli ničesar ni bilo! SrKos je prerok AbsNič(es)a.

61. In tako diletantsko Posn Janč v **Zalezovanju Godota**.

62. Danes bi dejal, da je enaka porazdeljenost med ljudmi verjetna predpostavka, ampak ne porazdeljenost uma! Le porazdeljenost neuma-neumnosti, SSL, pohlepa. Tisto, kar je isto v vseh, je Ž kot AgrĖkzld; in le tak um, ki tej ldi služi. Ljudje so neizmerni osli. Vse huje doživljam to njihovo večstransko - vsestransko? - oslovstvo, brezvrednost. Ne vidim razlike med Jančem in Trkuljo, ki je hotel včeraj pognati stolpnico, v kateri živi, v zrak, če mu SND ne da državljanstva, ne sezida garaže itn. Straaašni Krivec ga je prišel na TeVe zagovarjat kot žrtev sistema; češ, če ne bi bil izbrisan, bi bil najbolj Pozdržavljan Slje. Čudno, da se ni kje v bližini pojavil še Hanž. A Hanž je bolj komot, Krivec pa je iz Prišole Ptjasketov, kot je bil njegov oče. Hanžev oče - moja malenkost - je bil zmerom uživač; zdaj le zato ni, ker mu telo ne dovoli.

63. Izvrstna analiza! Pa bi se kdo iz nje kaj naučil, če bi bila objavljena 93? Nič; prvič zato ne, ker je sploh ne bi bral, drugič zato ne, ker misli zunaj okvirja, znotraj katerega mislijo DaSlci. Kako naj kaj spoznajo, če so takšni, kot jih slikam? Danes so še slabši od tistih iz 93, in jaz sem še bolj odklonilen do njih. Niti mignil ne bi, če bi jih kdo zvelkel na veliko ladjo in potopil sredi Rdečega morja. Sicer bi pa bili srečni, vsaj Neole tepci: umreti sredi Rdeče vode! Živio Stalin, so tulili Prt Heri, ko so umirali ... za koga že? Za Sl domovino? Ali za Dadas lužarja in Čeferina-Mačefiča?

64. To je Zajc napisal-ugotovil za Čla kot takšnega, za like svojih dram. Ne pa zase! Sam je izjema, sam je personalizirana Narsubstanca. Je res tolikerim starcem uspeh zmedel presojo in se imajo za bogove? Ali pa so Cin manipulanti.

65. Ta moja izjava z Davidika ni le nekoliko prepatetična, tudi ne mislim več tako. Ne sklanjam več glave pred Bogom, ker vem, da UnBDr ni Gos. NeČi mi ni več Vrta, tudi prosim ne več in ne molim. Ne verjamem več, da bi Bog kar koli hotel početi z mano. UnBDr ni Perbog. Dt je onkraj osebe, točneje: kaže se skoz PO, a sama na sebi ni PO. Če bi bila, bi tak bog ostal FGos-bog, bog FKCe.

66. To ES analizo **Čudeža** bi rad opravil v pričujoči knjigi. Morda bi moral tudi še enkrat pisati o **Ženinu**. Kot kaže, je moja ES podrobna analiza **Ženina** v **Kodi** bolj uvod, bolj analiza konteksta; da "zadnja" ali osredotočena beseda o sami PD **Ženin** manjka. Analogno kot manjka takšna beseda o **Grakhu**; morda bi moral tudi o tem pisati še enkrat. Pred 12-letji sem se šele pripravil na ES analizi obeh dram. Takšna je moja metoda; nenavadno temeljita.

67. Od 93 sem ES podrobno analiziral tudi KocD, naredil sintezo svoje presoje o nji prav zadnje mesce, glej referat na simpoziju SAZU **KtD in KocD**.

68. Ni pa **Koda** le uvod; v nji je tudi vse polno zgoščenih opredelitev MD; navedena je ena od njih.

69. Ni se zgodilo čisto tako. **Večer pod Hmeljnikom**, takšen je naslov Kocove slavnostne igre za Kočevski zbor 43, je sicer harmonistična, a nemalo Žurdrama, bolj agitka kot NotPri(stna). Za Koca je najbolj bistvena **Pla(meni)ca**, 25, ki je leta 93 še nisem poznal, niti vedel še nisem za njen obstoj. Ink(ret) je ne ceni, zame je izredno pomembna. Dalo bi se jo vzporejati tudi z MD; morda naredim takšno primerjavo ob analizi **Čudeža**.

70. Tudi zato mi je tako blizu; a zakaj je blizu dr. Schmidt? Kje sploh je ta mož, ki me je pred desetletjem in več tako izločil iz okvira MD?

71. Ko iztirijo iz samogibnega reda, kajti na nered niso pripravljeni. Tedaj postanejo Km hujši uničevalci od vseh. Zakon AD. Najbrž klavske strahote lReve MV-II niso izhajale le ali predvsem iz lRevarjev, iz MrkStla, niso prihajale od ponorelih Izbov, kot sta bila Urban Dermastia in Pirc-Ahac. Še močnejše nagnjenje do klanja je izhajalo iz Km, iz AVSI, ki se je razprla in se iz Ožlde RR v EDč. Kot v Srbiji po 91. Morda so dajali prenapeti Izbi a la Fric Novak le zgled dotedaj (vse pre)mirnim Kmhlapcem. To je opazil že Verhovec v **Zoranu**, glej mojo ES analizo drame v knjigi **Upornik-človekoljub**.

72. Kako daleč sem že od njih, od vsega tega. Danes se ne morem več niti v duhu vživeti v položaj, da bi se izražal: moji KršPrili. Nikjer nobenega več; kot da nikjer nikoli nobenega ni bilo. Je Rot Kan? Je; a z Rotom sva Prila na Dgč ravni, ne kot vernika. Kleriki so mi tuji, Kani zoprni kot nunc Klinc spod Kepe. Srečen sem, da jih ne vidim. Odpadli so, izginili kot megla v Velikem dolu pod mojim oknom.

73. To počnem zadnja leta.

74. To je blodna teza BRozove SPED **Obsodili so**.

75. In takšnega Čla - s takšnimi nazori - naj bi me Juhanti in DSKC trpeli med sabo? Krivi niso oni, kriv sem jaz, ker sem v KC investiral, kar vanjo ne spada. Kot da bi investiral v dr. Pokorna Mater Terezo.

76. Ta moja trditev jim je šla najbolj na živce.

77. Tudi **Kršp (Krvavo Španijo)** sem kasneje ES analiziral; glej Pniz DSPE.

78. To je Temteza moje razprave **Koda**.

79. Najnižje, do globin Pij banalitete ga je spravil Murnik v **Napoleonovem samovarju (Sarju)** že konec 19-Stola, glej mojo ES analizo.

80. To zmes bi rada obnovila DSKC, a zaman, ne kaže na uspeh. Rode ga je zasral kot klerik, Bük ga še bolj serje kot Polik. Dve napol slaboumni nesposobnosti.

81. V tem odstavku - posebej o zanosu vere - razlagam svojo držo ali vsaj željo po gorečnosti, ki bi bila seveda napačna, če bi bila brez ARF, a brez nje ostane ARF pusta. Menim, da sem v temelju goreč še danes, pa čeprav izrekam toliko žaljivih besed in sem tako skeptičen do KC. Moja gorečnost ne zajema nobene Polideol ali institucionalne točke; niti čustvo noče več biti. Je onkraj čustev in Dbakcij, drugje: druga gorečnost, gorečnost (za) Dra.

82. Trudim se, da te povezave Boga s Člom ne bi razumel kot Hum. Hočem biti onkraj boga in Čla, tj. onkraj teokratizma in Huma, kaj šele onkraj ekleziocentrizma. Bog v Drem ni Gos v sočlu, ampak Dt v ES SAPOi. Vsi moji pojmi so - naj bi bili - glede na znane-dozdajšnje (močno) premaknjeni NejDam. V tem pomenu je **Koda** poudarjena Tija.

83. Moje izvajanje v tem poglavju je Tip primer komparativistike. Začenjam s primerjavami s slikarstvom, z Gasparijem in Groharjem, nato prehajam k primerjavam s Prešem, nazadnje k primerjavam znotraj MD: z dramami **Kasija, Brez sveče, Cesar Janez** itn. To ni moje nehoteno zastranjevanje, slaba disciplina, ampak z voljo zasledovan načrt HKD micelija.

84. To drvenje v hybris-napuh je bilo Tip za SKC v času vladavine prenapeteža in važiča Rodeta. Iz poloma Rodetove strategije se je KC nekaj naučila; vendar je vprašanje, kdo se je naučil: ali SKC ali Vatikan? Bojim se, da je Vatikan bistveno stvarneje ocenil Rodeurjevo početje kot DSKC. Če pa je to res, KC nadaljuje s hlapčevsko prakso: Urana sprejema, ker je tako odločil-ukazal papež, ne pa, ker bi se za to odločil - potrebo po tem spoznal - Sikler.

85. Razlogi, ki jih za svojo surovo retoriko naštevam, še veljajo; ker **RSD** - Dgfija - ni slišana, stopnjujem ostrino besede, vendar efekta ni. Preizkušam toleranco Javi, a na meje Javi - njenih pravil - še nisem naletel. Kot da jih ni več. Se res vse sme?

86. Vsaj 12 let sem torej že na istem.

87. Take in podobne izjave kažejo, kako daleč sem danes od svojega EK stališča iz 93! Danes je zame Bog UnBDr, s čimer ga ni mogoče opredeljevati kot NeČi bitje, kot stvarnika itn. NDM. Od 93 sem naredil velik razvoj NejDam.

88. V boga, kakršnega opisujem v teh izjavah, ne verujem več.

89. To je bilo bistvo moje drže-sporočila - Tije - 93 in 88. Na tej točki me je KC odvrгла; nisem (ji) bil - dovolj - pokoren.

90. Ta misel pa mi je še zmerom blizu. V Člu, ki jemlje nase GhKo drugih, vidim posebno - edinstveno - moč. Tu je meja egoizma, AgrEkzIde, s tem Ža (bios). Tu gre Čl čezse kot čez IdČla. Nočem Maz(ohizm)a in/ viktizma. Med tem in jemanjem bremen nase namesto drugih, ki so nesposobni nositi težo, je zame bistvena razlika. Kdor se le razbremenjuje in skrbi le za lastno rit, je zame manjvreden. PČ je, kdor zmora nositi več kot le sebe. Ta zmora reševati več kot le svoj problem. To temo posebej podrobno in natančno raziskujem v **Forumu II**, v IpK korespondenci svoje VelDne. (KasO: ki je ravno tiste dni - konec marca - doživela smrten udarec s strani sina-snahe. Več o tem NDM.)

91. Kasneje sem Krito Simčiča - celo močno - stopnjeval. Odkril, da je - celo velika - razlika med Simč(ič)evim Nvdarom in zavestnim umom; ta je zgledno šibak. Simč je bojzljiv in preračunljiv značaj. Ko se je vrnil v Sljo, je presodil, da je zanj najbolje, če se dela tepca. Morda mu to niti ni bilo tako težko, kot sem bil sprva domneval.

92. To temo zadnja leta demonstriram na primeru SrKosa.

93. Kasneje sem to narisal: kot THM-krog.

94. Od tega Boga še izhajam in ne več. Ne več, kolikor bi bil tak bog Idbog; in to v Kršu pretežno je. Lahko pa ga razumem kot Dt, ki je res povsod, na začetku, koncu, sredi, kjerkoli. Ta Dt ima tudi moč, čeprav ne Idmoč, ne moč kot oblast. Moč DrBoga je v sami predpostavki, da obstaja. Zato je lahko nosivec smisla.

95. Točneje: četniki. Majcov sin Fedor je bil kot četnik v PlaGi.

96. Jeločnik je **Napad** režiral. In ga - mestoma močno - dopisoval, tako da sta se z Vomb(ergarj)em sprla. Ohranjen je le tipkopis, iz katerega ni razvidno, kateri vrinki so režiserjevi. Sklepam, da tisti, ki so posebej patetični. Vomb je bil realist, Jel - dostikrat ropotajoč - retor.

97. Do Urba(nčiča) sem bil mnogo preveč prizanesljiv. Kasneje se je Urb vse bolj RR v Etumazanca, v lažnivca, ki je za nazaj potvarjal svojo vlogo, stvarnost prikrojeval po svojih interesih oz. želji po lepem imidžu. Analogno kot SrKos. Dve zgledno grdi figuri. Med najslabšimi MBP.

98. S ptujskim kapucinom patrom Karlom Gržanom sem se lepo povezal; šele pred nekaj meseci je prišlo nekaj med naju, čeprav ne vem, kaj zares; na zadnje pismo mi - je užaljen? - ne odgovori; mi zameri, ker sem ga - prvič -

kritiziral? (KasO: odgovoril mi je, kot vedno, zelo ljubezljivo. A do Dia z njim ne morem, zmerom se izmuzne. Hvali me - čez vse mere -, a kaj razume iz DgTije? Le SeH karitativnega tipa? Mu je dejansko bližji od mene Pavček?) O Dolencu nič ne slišim, Kobal pa je umrl; DSKC ga je odrivala. Dilema, ki jo zastavljam v **Kodi**, se je razreševala v duhu Rodeta in Juhanta. Bo odzdaj kaj Dgč? Dvomim.

99. Takšna je tudi **RSD** oz. Dgfija. Je nemalo Umet.

100. Tip, da je Capuder opustil pisanje Lite. Oblast ga je povsem zmedla; vzela mu je še tisto (majhno) nadarjenost, ki jo je imel.

101. Razlagam razlog, zakaj sem vse bolj izstopal iz DbJavi. Ta moj IzDbJavi se je dolgo pripravljal, temeljito in odgovorno sem ga bil premislil. Če kdaj nastopim v Javi - recimo z intervjujem v NINu -, počnem to zato, da informiram o svoji drži in vzrokih zanjo. Nikakor pa nočem naivno-samoumevno sodelovati v DbJavi; takšne ponudbe odklanjam. Če bom objavil intervju v Mladini, ga bom iz istega razloga: naj se vidi moja distanca do Dbe. A zakaj naj se vidi, me lahko kdo vpraša, če je Db zate brez vrednosti? Eksperimentiram, preverjam. (KasO: na intervju v Mladini so bile reakcije številne, skoraj izključno Poz. Še ugotavljam, kaj to pomeni.) Nikoli se dati dogmatizirati. Ostati Sven v odločitvah, tudi v kršenju odločitev, ki sem jih sprejel Svno. Moja Sv je nad katero koli mojo izjavo.

102. Tu se odpira vprašanje DaJanše. Zaenkrat se ne zdi, da bo vodil Janša vlado v MonTotfz, kot je bilo mogoče predvidevati pred desetletjem glede na njegove Javizjave. Zdi se, da je Janša Abs pragmatik, brez kakršnih koli Ideolnačel, ves usmerjen le v en sam cilj: postati Edini. Je to lik despota? Je, na eni ravni. Vsi naj bi mu bili osebno podrejeni, nanj vezani, kot na Očeta-Stvarnika-Vodjo; FP. A ni nujno, da se ta tip despotizma veže na MonTotfz. Ni mogoč recimo tudi de Gaullov model? Janša seveda ni de Gaulle; je pa lahko njegov posnetek. Je sposoben Janša kot de Gaulle pustiti Dbo, da ostaja LD, torej pluralistična? Mu zadošča le Pvt čaščenje, ki je - bi bilo - dejansko le Sim, le PM tipa? Svet je lahko kakršna koli povezava. Fz je le ena Rca. Danes ni čas za Pol Fz. Šele bo, a tedaj bo Janša morda za vlogo FzVodje že prestar. Kako vedeti? Če ne vse pa je marsikaj odprto, nedefinirano, odvisno od Konte.

103. Ni nujno, da bi Janša vse to obnavljal. Obnovo Dne, boga, Nara kot integralne Celote prepušča zaveznikom, Bükovi stranki, ki zaradi zastarelosti teh Vrt-pojmov le izgublja; prevzema odgovornost za slabe posledice Janševe vladavine, dobre bo požel Janša, ki se vnaprej ne ldn z nobeno Vrto, z vsako le manipulira. Je Janša učenec SrKosa?

104. V točki PM se tudi sama Ideola spodbije, RR v instrumentalizmu, kar je Ideola že po Stri, a se sama ne zaveda svojega ustroja. Misli - prepričuje se -, da je PnM-bit, a je že kot Ideola le PzM, Sim. S krvjo se skuša napolniti, avtentizirati, a ne gre, pa čeprav prelije veletoke krvi, kot Hitler (in Stalin). Janša je že otrok spoznanja-izkustva, da kri ne ozemlji; da je v bistvu

manipulirana. Zato prihaja danes do paradoksa: Slov kot ND - NL v duhu Trade - zastopajo-branijo bolj lestranke, LDS in ZLSD, kot Destranke. A v Resi sta vsem Nar in ljud le še instrumenta. - O ti SrKos ti, kdaj že si ti poznal skrivnosti, ki so se nam odprle šele kasno! SrKos je živel PM, jaz sem se ji moral šele odpirati. On jo je živel pod katero koli masko-Ideolo, pod Ptjo, KCo, Narom. Meni ne gre tako lahko; huje: jaz svoj SNar še zmerom - pristno, Strno - ljubim. Jaz sem z eno svojo EV še zmerom ArhČl. Je pa res, da sem s tem na mnogih točkah THM-kroga, medtem ko je SrKos le na eni: le v Dv arhemodelu. Je ozek kar se da. Je PzM kot takšno. SrKos=praznina; žal, neduhovita. Je neJesih.

105. S Fzom sem se ukvarjal še dolgo. Bil je realna možnost za Slce; tranzicija pomeni ravno to: ne ve se še, kam se bo obrnila Db: ali v regres, v RefAr, kar je Fz, srbska Rca po 91, ali v PM. Poz pomen vladavine LDS je tudi v tem, da je uspešno uvedla PMLD. Janša je bil pred dilemo: če bo in dokler bo vztrajal pri Refe, pri Refz, bo ostajal v opoziciji, zastopal le manjšino Slcev. Na zadnjih volitvah je zmagal, ker je pristal na PMLD, ker je postal v tem pomenu Libec. Pri tem vztraja še po 100 dneh. Bo ostal tako pameten, da bo nadaljeval Stro Dbe, kot jo je zasnoval Drn in za njim Rop, ali ga bo zgrabilo SSL-hybris in bo - prepričan, da ima v rokah moč - hotel AbsTotoblast? Būka sili v to smer Stra KCe; Janše ne. Se je torej tranzicija na Slskem končala, s tem ko je tudi prejšnja opozicija pristala na PMLD?

106. Duhovito - kaj vse vidim v Mici Pljusk. Še bistreje, da je vse to vstavil v Mico Pljusk Majcen že pred šestimi desetletji! Naj v Janši ne vidim več nujno czarističnega TotVodje, Mica Pljusk v njem ostaja. Ostaja mi smešen, nebogljen, nedozorel: vmes med otročičkom in šlogirancem. Hoteti biti Vodja-Vodelj v LDPM je groteskno.

107. To je DaSlja. Zato v DaSlji ni več VelOsi. Tudi Janša ni VelOs, čeprav bi to - silno - rad bil. Bolj ko se napihuje, bolj je smešna šemica. Enako Rupel, Hribar ipd. DaSlja je Db majcenih ljudi. Le ti so v skladu s PMLD. V Srbiji - Hrvaškem itn. - so VelOsi velike le po nezmernosti pohlepa, brezobzirnosti, nasilja, vsi ti Mladići in Tudjmani. Torej le bolje Janša in/ali Rop. Ali krumpasti Drn.

108. Kje so že ti **Trije vaški svetniki!**

109. Ni oplel; morda ravno zato ne, ker vsi vedo, da z Mago ne misli resno. Voli ga subProl, ljudje z dna, ološ, katerega ne briga Pripatos, ampak gola retorična opozicija, zadovoljstvo, da nekdo - najbolj kot se da - niža raven stila. Tudi Janša ni uspel zaradi magizma. Magizem je v Slji kot PMLD Sim(uliran); kot da se vsi tega zavedajo. Pred leti sem preveč dal nanj, se ga preveč bal, da bo zavladal. Pa je bil po bistvu "kosovski". Ne albansko-srbski, ampak v duhu SrKosa. Morda pa so Slci najmanj Pri Nar v Evri?! Najbolj že v PM nadomeščanju realitete s praznimi gestami. Na Hrškem se ubijajo, na Slskem se bijeta lužar in neki Ivo s Hrškim imenom kot dva Pantaloneja pri marionetah. Morda pa smo zato "napredni", ker smo tako brezzobi? Z zobmi ugrizneš; mar Jelinčič grize? Krade in ropa, baha se in važi, vse skupaj pa je

napenjanje starca, ki bi rad v Javi dokazal, da mu še stoji. Od vseh starih je najtočneje podal Slce Majcen in to ravno v **Ženinu!** Sami Sniki in Heri iz Mlake! Iz blata. Blatnodolci!

110. Tako se je zgodilo, moja napoved se je uresničila.

111. Nista tudi Kučan in Janša le kaplarja? SNL kot kaplarska Db? Kaplar Slc pomeni najvišjo stopnjo aristokracije, ki jo je zmogel doseči Slc. Vodja Slcev je lahko le kaplar. Slja je še kot PM ljudska v pomenu ljudske ali Narigre.

112. Kretenski Kani nadaljujejo s to Ideolo še (20)05, čeprav vidijo, kako je neuspešna. A ne gre Dgč, če so najsposobnejši Kani a la Snitloh in Bük. Bükü lahko s trahterjem vlivaš pamet v plešasto butico, vse bo steklo po ksihtu dol, njegovi možgani ne potrebujejo moče. Sposobnih Kanov - Polikov in Fifov - je ravno dovolj za elito v Sodražici.

113. V tej točki je naredila Slja ogromen napredek; Slja ve, kaj ji koristi: Teha. A mala Teha, povrhu vzdignjena na raven Indus(trij)e. Še zmerom Bleiweisovo Rkd. Fija, kakršno gojim jaz, pa Slcem ni niti smešna, kaj šele nevarna, kot jim je bila Jermanova RLH misel, **Hlapci**. Dgfije niti ne čutijo-vohajo. Zanje je ni, nimajo organov, da bi jo detektirali. Strno poškodovana grupa.

114. Ne; končni Janezek je DaSlc.

115. Tezo sem razvil v zadnjem letu, v Pnizu **KtDvK**, prav s primerjavo **Grakha (Tiberija)** in **Dia**.

116. Kako krasen bi bil naslov pričujoče razprave: **Kamen in gnoj!** In le podnaslov: **KršKoda**. Ampak bi zavajal: gnoj bi bil Pri(sten), kamen pa ne. V kamen verjame IvSvet, glej njegovo dramo **Kamen in zrno**, o nji sem napisal €S analizo, ni še objavljena, medtem ko je kamen za Majcna in **Ženina** Irizraz. V Majcnovem svetu Slcev ni kamna-kamnitosti, le šoder; ali pa je kamen uporabljan za napačne namene. Tudi LR kot kamnito - trdno - gibanje je bolj gibanica kot marmor ali granit. Granit kvečjemu kot topumnost fanatikov, ne kot čvrstina temelja. Na kakšnem temelju temeljijo ti Slci? Na gnoju, ki je oblečen v imidž kamna. To je bistvo PMLD, v Slji.

117. A kdo so graščaki na Slskem? **Gospod s Preseka**; ta je baraba. Majar iz **Brez sveče**; ta je bivši komi. Peter iz **Poha**; ta se zajebava. Baron Samo iz Bleiweisove ČD **Vdovec in vdova**; ta je še najbolj Pri, najbrž zato, ker gre za ponašitev. Graščak je postal Jozula Vidmar. Je danes edini graščak na Slskem dr. Marin (brez c), upokojeni UProf z AGRFT? Graščak, ki si zida graščino sam?

118. Mar je res Slja le ta bedna zgodba, ki jo tako lucidno in - skoraj - hudobno, a po Resi slika Majcen v **Ženinu?** Niso vsa moja prostaska zmerjanja blaga v primerjavi z Majcnovim donebesnim posmehom? Ni **Ženin** najbolj trpka - AAF, AK - slika Slova?

119. Kamor koli pogledamo po tej drami, povsod ista PSt: dvoumnost, paradoksen posmeh, morda celo AD. Kako se prav orientirati? Ni šel Majcen v mešanju vseh smeri tako daleč, da je nazadnje zmešal še sebe? Je šel torej predaleč? Kaj je predaleč? Glede na kaj? Glede na Dt ni nič predaleč, ker ni Dt ne daleč ne blizu; je nikjer. Daleč in blizu sta le Čl Rel pojma. Majcen res ni ideolog samoumevnosti, ki se prodaja kot - celo edina - trdnost. Je Majcen najbolj Rad v izdelovanju RMg? Niso Rudolfove drame le ceneno Posn **Ženina**?

120. Je **Ženin** spodbujanje - Neg dopolnilo - **Meha**? Je že v **Mehu** MMB predvsem spodnesena, RR v blodnjo, v **Ženinu** pa se proces destitucije Sništva le nadaljuje? Majcnu bi bilo vse pripisati.

121. Neg razlage **Ženina** so vsaj toliko verjetne kot Poz; dejansko so verjetnejše. **Ženin** ni nerodna agitka za KC; pod nekaterimi prijemi, Tip za agitko, se Majcen predaja brezmejnemu posmehu.

122. V to sem danes manj prepričan, kot sem bil 93. Do Huma sem sicer - že dolgo - Krit, pa vendar je RLH višja stopnja od teocentrizma. Hum omogoča imeti Čla za cilj. Sam Čl kot cilj je premalo, ker se skaže, da je le IdČl. Torej je Prapot: Čl, ki ni le IdČl, ampak nastaja kot DrČl. Torej Hum da, le da preOsm v Dtfijo.

123. Je takšne opise mogoče brati Dgč kot en sam vseposmeh?

124. Morda ga pa ne, razmišlja Majcen, in je edino, kar je vredno, tisto, kar je neuporabljivo? Vse, kar je uporabljivo - na uporabljivost reducirata predvsem Kom in Kpl -, služi le telesu, obnovi Bioreprodukcije, Ža. Je to sploh kaj razen onanije? Medtem ko je v Člu višja-druga zmožnost videti onkraj utilitarnosti. Morda je slabost Mlakolopa in analognih, da še ne vidi primerne oblike Dti, da je njegova vizija Dti še otroška, nerodna, smešna, a je največja Čla moč, da vztraja pri tej obliki, ker - dokler - ni našel primernejše. Takšna vztrajnost je ravno zaradi njene smešnosti največ vredna, ker vzdrži sramoto, ne odneha od Isa Dti, pa čeprav se zdi Dbi tako popolnoma in jasno zmotnjena. Nista **RSD** in Dgfija nekaj prav takšnega kot mlakolopovanje? Se nisem dolžan Notprepoznati ravno v Mlakolopu, ko vztrajam pri takšnem svojem bivanju? Ni **Ženin** drama o meni?

125. Ni v tem Pravzrok, da se mi je čez **Ženina** in mojo analizo te drame za 12 let spustila gosta megla? Da me je sama analiza najprej nagradila z infarktom, ker mi je odkrila preveč strašno podobo mene samega, a podobo, ki sem ji moral dati prav, nisem ji bil pa še zmožen prisluhniti, jo nositi? Desetletje sem bežal pred njo, tako je nespodbudna, tako me obsoja v sramoto in smešnost; a ker sem si ostajal zvest - svoji edini smeri: Isu Dti -, sem moral nazadnje pristati nanjo, pa naj bo, kar hoče. Vse Ž sem skušal biti Romjunak, sem se važil in napihoval, skrbel za imidž, nazadnje pa sem moral sprejeti podobo sebe kot Janezka, Mice Pljusk, Marjete in Marte, Mlakolopa, bedakov, čudakov, norcev, a bistvenih ljudi, ljudi v njihovem bistvu. Sem torej danes zmožen nositi svoje mlakolop(ov)stvo? Je to, da se mi sicer meša, ko popravljam in komentiram **Kodo**, vendarle znak moje dozorelosti do moči, ki je

minimum za Čla, ki hoče biti blizu Rese, da pa je ta dosegljiva le skoz faze mlakolopizma? Sem se šele lani, ko sem se neposredno soočil v So in dobil do para ŽS ekvidistanco, usposobil za mirno sprejetje-razumevanje **Ženina**? Sem torej šele zdaj na Prazačetku dojemanja Dti? Res skoz primerno recepcijo PMLD-RMge, presojane s stališča Majcnove čudovite - edinstvene, odrešilne - mistike?

126. Ni IdČI nadomestek za DrČla? Ne pišem v **Forumu II** o nadomestnih očetih? Je sam bog le nadomestek za Dt? Je treba torej skoz boga - skoz vse izkustvo o njem, skoz KC, skoz vse malikovavstvo -, da bi ČI sploh dobil (ravno s pomočjo ARF-AK) primeren odnos do Pranarave Boga? Idboga kot Hera je treba z AD Unič(iti), da bi se mogla izza poloma, raztresenih kosov, ničča pokazati sled Dti kot UnBDra. - Najbrž sem s takšnim razmišljanjem na Prapoti. In je bilo vredno opraviti ves strahoten - dostikrat ne-umen - napor **RSD** kot tisočev strani ES analiz zgolj za to, da bi se mi posvetilo, o čemer pravkar pišem.

127. Prav takšen se moram doživljati, da bi se odkril kot Pot za (po)Is UnBDra. Torej sem prav iskal, ko sem se pred poldrugim desetletjem tako jasnovidno odpiral Jezusovemu govoru na gori in ubogim? Le skoz ARF spoznanje svoje neSve, nemoči, omejenosti, smešne izgubljenosti lahko zaslutim Dt.

128. Ni, če znam prav brati. Odklanjati Kpl s stališča neoleretorike je morda najbolj ogabna reč, drža kakega Studio City Igorja Vidmarja, ki uživa le v tem, da izziva, seveda čezmerno. Nekoč je izzival z nošnjo kljukastega križa, enako kot Hanž, policija je oba nabunkala, danes se postavlja za advokata zgaranih tekstilnih delavk, vse na liniji najbolj umazane tržne demagogije Psanarhizma lumdreka. V ubogih je nebeško kraljestvo, a uboge je treba prav razumeti; neole in vidmaroidno govnaštvo jih Prikr. Kot da je naloga teh ničvrednežev, da zavajajo; zavajajo s tem, da s svojo hvalo vzbujajo dvom v hvaljene. Je kakšna bolj podla manipulacija z ubogimi? Še SrKos je v tem manj zel; je bolj hladnokrvno instrumentalen, medtem ko je neole SM Hed pedofilska.

129. Problem sem pravilno zastavil, le prehitro sem odnehal; nisem znal še razločevati. Potreboval sem srečanje s So (infarkt), nato desetletje - vse bolj nadležnih - bolezni, trajno ukvarjanje z zavestjo staranja, povečevanje nemoči, da bi lahko danes, po 12-letih, nekoč zastavljena vprašanja ustrezno rešil. Moral sem preživeti, a si svojo prelahkotno, presamozavestno, pretriumfalno Svo obremeniti s tonami peska (z Mlakolopovimi skalami), pa vendar težo vzdržati in še naprej prosto misliti. Bil sem blizu rešitvi in vendar še strašno daleč od nje! Šele danes sem zmožen narediti naslednji korak. Koliko je še korakov do Dti? Milijon? Milijarde in milijarde?

130. Velik del svoje pozornosti namenjam analizi-utrjevanju obrobja, marginalnosti.

131. To je drža - Simbместo v **RSD** - SrKosa.

132. Ustvarjanje neke posebne Javi je že od nekdanj moj zavesten namen-načrt. Ne takšne DbJavi, v kateri vladajo merila oblasti; na to so - eden prej, drugi kasneje - pristali MBP, najvidneje SrKos. Tudi ne bolj ozke, specialistične Javi **Izbrancev**, kar je težnja MBP od Janeza Bernika do Inka. Moja Jav je bila najprej rezervirana za moje PriSo, v revijah-gibanjih-grupah Revija 57, Pers itn.; nazadnje se je omejila le name, na Alo in po svoje na mojo VelDno, na le nekaj preostalih Prilov, ki pa so bolj PvtPrili kot sodelavci. Cilj - združevalec - te Javi K-da je le še Bog kot UnBDr. Zato in v tem pomenu je **RSD** molitev k temu UnBDru. S stališča MasDbe-PMLDbe kar se da selektivna, ezoterična molitev. Me ne moti.

133. Svoje zmote so se pred nedavnim ozavestili, skušali spraviti Zupana - **Menuet** - s spiska šolsko obvezne Lite. Pred dvema desetletjema se je delala SKC za Diaodprto, danes ji to ni več potrebno. Je še kje kakšna organizacija, ki bi bila bolj prilagodljiva, taktizerska, nenačelna, kot je KC? Leta 1944 je - skoz škofa Rožmana - pristajala na Hitlerja, na tega zapriseženega in prakticirajočega Sža KCe in Krša.

134. Vse, o čemer pišem, drži še danes.

135. Že dolgo sem kritik Zelenosti, PsHare, ki naj bi vladala v Nvi, če se je ne bi dotikal Čl. Naj je neka Ideola še bolj zeleno harmonistična, je le maska za ohranitev Tempoteze Ža: AgrEkzIde. Same prevare, da bi bilo doseženo čim bolj Vitz Ž. Zelenci sploh ne vedo, kaj čvekajo. Ni bolj zavržene in SZSL grupe, kot so ti Psskrbniki Zemlje.

136. V SD je to storil IvSvet, glej **Šeherezado** itn.

137. ZDA so manj neprimerne od ZahÉvre, ker se manj podrejajo Užu, direktnješe so v panmobilizmu in radikalizaciji UmKapa; Évra se preveč trudi za varnost (in Už), ki jo maskira kot Eto; to jo še dodatno karakterizira za HinDb. Tudi DaSlja - posebno pa neole in Žur v nji - podpirata ta koruptivizem v Évri.

138. Nekoč me je Živadinov Fasc; a vse manj. V njem je bil velik Pot, ki pa se je reducirjal na kozmocentrizem. Živadinov ni vzdržal na rezilu paradoksa, neujemljivosti. Popustil je uspehu-trgu, zato izbral za svoje ekshibicije kozmos.

139. Moja presežena - FKČ - drža-misel.

140. Zdaj je v Slji DSD že nekaj mescev na oblasti, a svojih groženj - načrtov o vrnitvi FKČ vzgoje - ne uresničuje. Čaka na primernejši trenutek? Se boji posledic, odpora, upora ljudi, ki so že v LDPM in bi jih metode St Justina revoltirale? Je sama v sebi negotova? Šolsmister Zver se obnaša kot mila Jera, kot dobri striček, ne kot KC ideolog, ki terja RR celotne Javi, Kule, šolstva, MO v naše roke. (KasO: vse bolj postaja iz mile Jere zver-ca.)

141. Koliko kljub vsej Kriti še pričakujem od navdihnjenih klerikov! Ni čudno, da me je vidno jemalo, ko sem se seznanjal s stvarnostjo SI duhovništva. Nič od pričakovanega nisem našel. Svoje plamteče govore sem naslavljal na neobstoječe ljudi. Danes se zdi, da kleriki niti Prifanatiki niso, v ničemer

Pridediči Tomca in Ehrlicha. Kaj sploh so? Infantilni birokratki? Odpadek celo od povprečja Slcev? Kakšna pomota: in prav ti revčki zasedajo vloge, ki so nekoč - v FKC, še pred Stolom - veljale za mesta Gosov, celo za božje! Je Slja res še posebna parodija? Je imel torej od vseh najbolj prav Majcen, Majcen iz **Mlake** oz. z **Mlako**, ki je **Ženin**?

142. Niti v to ne verjamem več. KC je tako odvečna, da ni potrebe za njeno preživetje.

143. Kako se je šele ta skvaril! Povsem je popustil Polusmeritvi NoRe. Norovcem je dajal prostor za njihova Pijrajanja pod trnovskimi barjanskimi bresti. Se vrnil k AVSi iz **Prekopa**, ki je kot linčarska grupa grozila inženirju Čopu in se zoperstavljala ALH idejam. Nazadnje je tega Janezka, ki je bil manj lep od Majcnovega, pobralo: alkohol v telesu in zmeda v glavi.

144. Vmesna pripomba. - Moja angina pektoris se slabša. Deloma je vzrok prehod iz dolgotrajnega - čezmernega - mraza v zelo toplo pomlad, deloma prenapornost mojega Ža. Nisem pripravljen počivati, delam naprej z isto paro, telo protestira. Že če se vzdignem s stola, me zaboli v prsih, pod žličko, od De na Le me prereže nekje nad trebuhom topa bolečina. (KasO: odkrili so, da so to žolčni kamni. Zdaj sem pred operacijo.) Dokler ležim in sedim, bolečina miruje; tedaj so na sporedu druge težave, krči itn. Ko se premaknem, začne boleti. Ko se sprehajam, zaradi - preprečevanja, zmanjševanja - krčev se moram, me boli, včasih tako močno, da sem grogi; včeraj sem se komaj zavedal samega sebe, vse se mi je zdelo Inf, grabila me je omotica. Navkreber se komaj pomikam, po ravnem gre, navzdol bolečina mine. Še v prvo nadstropje, kjer spim in delam, mi je muka povzpeti se; celo presesti se. - Je vzrok v tem, da sva imela z Alo zadnje čase precej obiskov, takih, ki zdelajo, poštenih, domačih, smiselnih? Dvakrat je prišla Ajdina Dn, enkrat z Natanom, drugič z Jonom; po prvem sem napisal **Pismo Ajdi II**, po drugem bom **Pismo Ajdi III**; pri naju so bili včeraj. Pripeljala se je Brina, enako Aleševa Dn, po tem obisku sem jim oddal **Pismo Heleni**, obenem tudi **Stanetu, Bačku** itn. Ob pisanju **RSD** se vse bolj posvečam pisanju **Forumu II**; ta me šele Not izčrpuje, ves se dajem v ta pisma, obenem se zavedam njihove vprašljivosti, tvegam veliko, ko vrtam na psihoanalitičen način v soljudi. Soljudi odpiram, a tako, da prihajajo na dan sami problemi, ki jih moram pomagati sonositi. Edini, ki se upira vstopiti v IpK Forum, je Bačko; vse skuša Prikr. (KasO: potem sta se umaknila Aleš-Helena. Ta se je ustrašila. Dokler je upala, da bo VelDni zavladala, je tvegala; potem se ji ni več splačalo.) Vse mu je OK. Jon pa noče bližnjih - očeta in brata - užaliti, njegov razlog je Et. Moral bi se še potruditi in zmoči oboje: govoriti Reso, a tako, da ni - čezmerno - poškodljiva. To je moj cilj. A se sesuvam pod njim. - Komaj se lotevam nadaljevanja **Opomb h Kodi**. Rad bi jih končal, preden gremo v Planico: da bi bile nekako narejene 4 knjige za **RSD** in bi lahko naslednje mesce predvsem študiral. Če si ne bom odpočil, ne bom vzdržal do konca leta ... Si zmorem kaj dopovedati? (KasO, avgusta: narejenih je že 7 knjig za 2005.)

145. Morda je Majc tudi zato pri SLZgarjih tako neprijjubljen za analizo: ZadrPatri hočejo čim prej do dokončne Rese, primerno sporočljive, do tega, da

je vsak problem ad acta, da zavлада v SIZi (Et in Intel) red. Ne pa, da se razpira plast za plastjo, vsaka spodbija drugo. Kako živeti v takšnem svetu? Težko, odgovarjam. A kdo je obljubil Člu, da bo živel lahko in prijetno? Le kaka HedRca RLHa; **Biblija** že ne. Brez spoznanja Trpa ne gre. SLZ pripisuje Trp SNaru, dokler ni osvobojen in osamosvojen, to zdaj je, in Člu, čigar DušNota tiči nekako še v napačnem svetu, v FDBi, kot Preš, v KplDBi, kot ostali do 41, v KomPtji Dbi, kot do 1990. Po 90 ni več razlogov za TrpNara. Je torej sploh še razlog za Lito, za Umet? Ne ostaja SLZ le še urejanje zadev za nazaj, pomožna veda SNDže? A kaj naj bi bil **Ženin** v SNDži, ko pa vse spodbija?

146. Takšna naloga je še danes pred mano.

147. Ne, tako daleč ne grem, to bi bila AD. Še naprej ostajam v ISli. Zato v Trpu. Sm je doseženje mira, konca (vprašanj); mene pa še motivira zastavljanje in reševanje vprašanj(a) po smislu in Bogu. Doklej bom še zmožel nositi to poslanstvo? Pred par dnevi sta bili na obisku v Avberu dve Dni mojih sorodnikov, sestrične in bratranca v 3 ali 4. kolenu; prijetni ljudje, z dvema sem se prvič srečal, a imata med 76 in 81 let. Smisla ne iščejo, le živijo. Ž si olajšujejo, znotraj Etnorm, a čemú? Kaj jih drži pri Žu, če ni smisla?

148. To je eden osrednjih namenov **RSD** in DgTije: artikulirati Boga, ki naj ne bi bil ldBog, artikulirati ga kot Dt in ne kot NSS. Ker se tu z ljudmi najteže razumem, je nato vse ostalo nesporazum. Pripravljam se na analizo Kmedlove SLZ knjige **Tisoč let**; kako moreva dialogizirati, ko pa sta že najini izhodišči TemRaz? Bom izgubil še enega Prila, če bom govoril bridko Reso?

149. Je moj brat - Alešk - umrl tudi zato, ker sem ravnal kot Kajn in ne želel biti varuh svojega brata? Ker sem mu namenil premalo sebe? Ker sem se pokazal praznih rok in praznega srca? Sem šele od tedaj stopnjeval svoje lDDr razmerje do Ale, šele vis-a-vis Si, ki se je naselila v moje srce? Od Si svojega brata naprej sem tudi v svoji Etzavesti ubijavec in slabič, ki se trudi popraviti, kar je zagrešil in kar je nepopravljivo? - HUH trojki je bilo važno biti Varuh biti, igrati varuštvo nad bitjo, ki je (SI)jezik. To je izbira krajše in lažne poti. Pred jezikom Umeti in Fije je jezik lDDr. Tega jezika pa nisem znal govoriti. Eno je IVJ, tudi Prikr pod masko Mage (Tip za HUH trojko), drugo je jezik UnBDra, ki mu je bila **SAnta** že na sledi, HUH pa so to slutnjo izgubili, kolikor je bila v njih; postali so K(os)Urba(nčič), tj. Čl brez duše, prodajavec lastne duše.

150. Tu sem svoje ambicije zelo zmanjšal. Še lastnega Biobrata nisem bil zmožen rešiti, pa bom tujce? Napuh? Zato sem se zadnja leta posvetil vse bolj svoji VelDni. Ker vidim, kako malo morem, kako je njihovo Trp ogromno, jaz pa sem betežen in slabič, obenem spoznavam, da so mi prav tako tujci, da v meni ni več zavesti NSSi, se ukvarjam s člani svoje VelDne kot s sintezo bratov in tujcev. Sama Dt je predaleč, premogočna, da bi mogel direktno do nje. Največ bom storil, če bom zmožel kaj lepega v odnosu do svoje VelDne. Ne bom - nisem - še tu diletant, Čl želje, a trhlj rok? V **Forumu** preizkušam to svojo - Čl kot takšno - moč. Nekaj zmorem, to vidim; soljudi odpiram, navajam

k ARF mišljenju. Pa vendar, obenem se zavedam, kako malo je to. Lahko komu posredujem vero, VerDč smodel? Velik napor, komaj kak nasledek. (KasO: sin in snaha sta mi dala to kaj hitro vedeti.) Tudi to me teži, mi jemlje Svo in zdravje. Me bo zmlelo kot amorfno maso? Zmendralo v meglo?

151. Kakšen naj bom do udov svoje VelDne, če so mi kot tujci skoraj nedostopni, kot udje NSSi preblizu, napačni-lažni, le živali, le podaljšani jaz? Kako naj med obema pomotama najden tisto pravo: Dt, ki je najbolj Pramoja Resa? Grabim v prazno ali le nekaj sovzpostavljam, česar v lDbu (še) ni? (KasO: prav je, da se mi je tudi ta Ver predpostavka (VelDn) sesula. A se mi ni vsa. Pretežen del je ostal. Do kdaj?)

152. Levs(tik)ova slika-sodba ni netočna: večina teh Jugotov je peta kolona v možnosti. Le čaka, kdaj bi se lahko reaktivirala; takšni so tudi Izbrisanci. Biti tu naiven, upoštevati le ČIP, ne pa stvarnosti, tj. Člove AgrEkzld narave, je butasto, je samovšečno narcisoidno, Tip za Daneole, tudi za Hanzeljna. Izbrisanci nimajo za cilj udejanjati svet Dti, ampak takšne Dž, v kateri bodo vladali oni, obenem pa se maščevali nad tistimi, za katere sodijo, da so bili prej Gosi. Izbrisanci vračajo stare modele, kot - v limiti - islamisti. Vse to so zastarele drže, le Dekslaboumna neole(vica), ki se ludistično igra z vsem, jih uporablja za svoj teater. Neodgovorno se igra s sabo in tistimi, ki s(m)o se premaknili vendar nekoliko proč od FDbE in PSi.

153. To je trajen - Stren - problem Čloštva; tudi DaSlje. DSD - Vodopitni Jarec in taki - se zaveda nevarnosti, da bodo zavladali Slcem tujci, Bošnjaki, Musli, zato jim otežuje zidavo džamije; ima svoj prav. Svoj prav imata tudi Hanž in neole, ki se zavedata, kako strahotno se zoži prostor bivanja v ReAr, v vračanju Slje v FAVS. DSD vodi v samozadušenje, neole v samoizgubo. Dve napačni poti. Vendar se je Čl dolžan zavedati, česa vsega je zmožen agresor. Če se nekdo zaradi svojega fanatizma, pohlepa, agresivnosti noče podrediti strpnosti PMLDbe, kot se niso hoteli Judje-zeloti sredi 1-Stola Rimu, jih je treba pač likvidirati, in cesar Tit jih je. Bush ima prav, da skuša likvidirati islamiste (tim. teroriste). Ima pa Bush težjo nalogo. Stara Kitajska je bila zelo modra, ker se je zaprla s kitajskim zidom pred Sži. Naj stori isto RLH-Zah? Namesti na svoje meje atomske rakete? In jih zmeče na pobesnelce, če bodo ti skušali zavzeti Zah? Strno nujno je, da ga bodo skušali zasesti. Do vojne med Musli - islamisti - in Zahom mora priti. Kdor si bo zatiskal oči, kot si jih neole retorji, bo likvidiran. Je res Et(no) biti tepec? Se pa lahko odločiš za biti pobit, kot sem se jaz okrog 88 v duhu EK, JKra na križu. A vedeti moraš, kaj hočeš in delaš: da se puščaš žrtvovati. To se "splāča" pod pogojem, da veruješ v Boga-Gosa, ki bo SŽ rekompenziral z zmago po Si. Ker v to ne verujem, ker ostajam v svetu Konte, je dilema le: ali se pustiti pobiti ali pobiti Sža. Torej EDč smodel. Ob tej dilemi je še, in to sem iznašel zadnja leta, predpostavka genetskega inženiringa kot akterja slučajnega nusprodukta evolucije, ki bi postavil bivanje na novo bazo. Je to kompletno SSL ali vendarle možnost? Če je druga možnost nemožnost (EDč, **GiM**), je edino prva možnost: vera v vero v vero, da se bo razvilo načelo bivanja, ki ni Ž, torej ne AgrEkzld. Ta možnost je najmanjša verjetnost, zato jo že dolgo definiram kot Boga. Ta Bog seveda nima s Katldbogom nobene zveze.

154. Nehal sem biti Kan, ker sem ugotovil, da Krš od Čla ne terja Absnalog, le Abszavezo poslušnosti; med obema je bistvena razlika. Kar počnem v **RSD** zadnja leta, je komaj rešljiva - po vsej verjetnosti nerešljiva - naloga; a le ta me motivira. Tudi zato so se mi tako uprli Požlnki, SrKosi in PatrZadri: ker se ukvarjajo le z znanim, povprečnim, lahko rešljivim, korist prinašajočim, varnim. Energije namenjajo medsebojnim sporom, vse z naprezanjem, kdo bo višji v tej DabDbi, ki zame ni vredna obstoja. Kolikor so le takšni, tudi sami niso vredni obstoja. Kako naj živim z ljudmi, ki jih tako globoko Zanič?

155. Zdaj mi je toliko teže, ker v to božjo pomoč ne verjamem več. Zame je božja pomoč le vera v meni, da vztrajam v nji: v veri v vero, v upanju v upanje, ki gre celo zoper upanje. A kako je mogoče v tem vztrajati? Kaj je v meni, da te vere še nisem izgubil? Moja verska blaznost? Božji otrok v meni, kot se reče, tj. NeČi jedro, ki ne razume - noče razumeti - narave sveta kot lDba? Ker sem **Idiot**?

156. Veri v VoM sem se odrekel. Zame ni več nobene varnosti.

157. Kako rešuje to dilemo Rot? Občujem ga, ker je SAPO. A je tudi DbEt občan-Kan. Kaj je bolj? Je lahko oboje hkrati? Je SAPO, ne da bi bil BSAPO, tj. DgSAPO? Dg v pomenu reševanja komaj rešljive naloge? Je le najvišji EtKan, nič - ali premalo - pa norec? Muck je norec; a K-da je zadegan v Abstsfere Kule-Lite. Kmecl čuti in razume OIS MePov, a tedaj, ko piše Lito. Ko je LZgar, ni Raz od PatrZadra in Grd(in)e. Gržan se je izpihnil v societalnega KršHumsta. D(ovj)ak preživlja srečno epoho prvega očetovstva: AbsHaro. (Jaz sem jo - a le kot eno svojo EV ob drugi demonični - poleti-jeseni 56.) Vsi drugi so že zdavnaj zaostali. Kdo je še z mano? Le Ala, ki biva - ne zlahka - v veri v mene kot božjega norca? In Ajda?

158. Tega v primeru mojega brata AlešaK nisem zmogel; moja vera vanj in v UnBDra je bila premajhna. Je zdaj dovolj velika? Je **forum** mesto, kjer se mi vendar do neke mere posreči ljudem približevati smisel? Brini, ki je tako - že Trag - osamljena? Orientirati JonNata? Kako seznanjati s stvarnostjo, ki tiči pod njeno Ideaco-Harmonaco? (KasO: hoče Hela spodnesti **forum** iz zavisti in jeze, ker ne more v njem vladati?)

159. To je moje Intizkustvo, s katerim se najbolj bôdem: odkar pomnim. Moja najboljša PriSo Dine in Priž sta udejanjala (in kot Umtka artikulirala) obe največji nevarnosti zame: OIS in poskus uspeha v (DabPolKul)Dbi. Priž je spoznal ničesnost tega uspeha (tudi v **Cheju**), Dine ničesnost OISma. Ne ostane torej le vera v ISlo? Kot najtežja Rca?

160. To vlogo je v **forumu** prevzel moj zet Bačko; njegov sistem razbremenjevanja, olajševanja, Notpomirjanja, odprave motečih neskladij ipd. Kritanaliziram ga posebno glede na vzgojo njegovih dveh sinov, mojih vnukov, ki nihata med veliko zahtevnostjo matere do njiju in koruptnostjo očeta, ki jima hoče biti le good daddy, Pril, niti ne oče, jima v vsem ustreči; objektivno ju dela za vprežno živino, za spodnji sloj Dbe, ki bo s svojim položajem zadovoljen. Probleme-teme, ki jih v **Kodi** - in v **RSD** - odkrivam v SD, v **forumu**

prenašam na najbližje, v živo IpK, kjer postanejo nevarna tveganja. (KasO: sta se Hela-Aleš ustrašila tega? Iz IVJ Kule se vračajo tja, od koder so prišli: v živo Ž, ki je ves čas grožnja s So. Morda sem se na stara leta lotil najtežjega posla; ali pa mi je bil naložen. Morda je vse moje Trp, ki sem ga deležen, pogoj, da opravljam nalogo ARF analitika in motivatorja VelDne.)

161. Pred nekaj leti - desetimi recimo - sva se sprla (skoraj razšla) z Aka, ker me (naju z Alo) je najprej prosila, naj ji pomagava pri vzgoji otrok, po ločitvi od Bojana je ostala sama z njimi, nato pa naju je odrezala, ker sva prošnjo vzela zares in začela odkrivati Reso recimo odnosov med njenima starejšima hčerama, Brino in Severino. Ni se hotela soočiti z Reso, ki je bila neprijetna-trda; odločila se je, da kot mati kura vse svoje zaščiti kot IdeaNSS, jim drogantno vceplja zavest AbsHare. Na to temo je začela pisati zelo lepe črtice, a Umet je eno, stvarnost drugo. Od otrok ni nič več zahtevala, skorumpirala jih je, slabo so se šolali, neizobraženi so. Nazadnje so se jim odprle oči, spori med njimi samimi so se nadaljevali, še bolj z materjo (da ne govorim z očetom): Resa je pokazala zobe. Niso (bili) pripravljeni na stvarno Ž. Zdaj so v Rad težavah. Se Aka zaveda Rese ali jo bo spet RR na svoj način premikov v Demonaco in Ideaco? - **RSD** in moje najbolj IntEkP izkustvo se prekrivata. (KasO: Aka se je prav zadnje mesce izredno popravila, ozavestila, šibki člen je postal Aleš.)

162. Danes imam ta moment v Ognjišču za sleparijo, celo za zavestno laž. Ognjišče je le pars pro toto celotne DSKCe. Vodi ga buzi Rustja. Potvorba v samem jedru. KC kot pedofilska.

163. V naslednjem dobrem desetletju sem razvijal-poglabljaj prav to temo; je breme kot takšno.

164. Tedaj - okrog 93 - sem se še veliko ukvarjal s TH, danes komaj še kaj. Ne le, da sem svoje povedal, predmet Kritanalize Temizčrpal. TH sam je odplozal svojo življenjsko šanso. Boga Kairoso je močno zgrabil za knof, se prisestal nanj, se napihnil v pomen, ki je presegal njegovo dejansko moč, zdaj leži ob poti Zge kot preluknjan balon. Še se matra, piha in diha vase, a zaman. Spušča le kratkosapna sikanja. Prdce.

165. Točne analize. Da bi razumel RMgo v SD - Liti -, sem jo moral preučiti v Fiji in na EkP ravni. Tej sem namenil ukvarjanje s sabo, s svojo PvtZgo. Tudi v kombinaciji teh momentov je micelijskost - HKD - **RSD** projekta.

166. Temo sem razvil v knjigi **Let na dno**, posebno v ES analizah dveh DaSD: Ravnjakovega **Feniksovega leta** in ZKodriča **Molotova**.

167. V tej presoji je skrita že Temrazlaga DSD drže: obeta DRevo (Janša kot FzVodja itn.), ko pa napoči čas, da bi se lotila DReve, prehod med 2004 in 2005, se skaže, da je DSD praznih rok, da je njena vera v Spremembo Psvera, obljuba, ki ji niti sama ne verjame; da je le del LDPM. Šelova SZ (**Kanje**) je bila znak za njeno SZ, za neodločnost, kaj biti, za nemoč, kaj storiti: ali Posn

LRevo iz MV-II, ali se priključiti RMgi, Filetu in Rozi-Rozmanu. Zdi se, da se marca 2005 dogaja to drugo.

168. S tem spoznanjem skušam seznaniti svoje vnuke, ki sem jim bil napisal že 3 pisma, eno za v **Forum**, dve za **RSD**. Bačkova Fija je vera-predpostavka, da se more Čl - že kot otrok - ogniti preizkušnjam in težavam-protislovjem sveta; da se da vse urediti "na easy", kot pravi eden mojih vnukov, Nat(an). Vse sproščeno, počasi, harmonizirajoče, z distanco. PMLD naj ne bi več poznala EkP preizkušenj ali le kot arhaizme. Hm ...

169. To temo sem analiziral ob Koc(bek)ovi drami **Mati in sin**, prav letos pa ob **Pla(meni)ci**. Ta je Ideaprimier eksplikacije Tr, čeprav se v nji do neke mere še indiferencirata oba momenta: Tr in TS, s čimer nastaja TrI. A je tendenca k TrDt tako močna, da je nazorno-pedagoško razvidna.

170. Še zmerom sem presojal preveč z vidika TSa, imanentistično: boga kot moč. Edina moč je vera, vera je edina "metafora" za "moč" UnBDra, Dti. Celu ustvarjanje - Stvarnik - je preveč po modelu Gosa in lδBa. Soodreševanje je primernejši izraz od ustvarjalnosti, čeprav v njem moti poudarek na reševanju, ki je najbolj razvito v FKCi-FDBi. Vsi izrazi so nezadostni.

171. To je odvisno zgolj od vere. Mar se vračam k Lutru: sola fides?

172. Danes bi rekel: vera v bivanje (Dt) onkraj para ŽS.

173. Oz. prek Fije pragmatizma (Deweya itn.) v Radinstrumentalizem, ki ima Etu le še za masko, za enega od instrumentov. To je točka, ki jo je dosegel sicer nemarni, vendar po svoje genialni SrKos: genialni v radikalnosti svojega (navidez) "blagega" Cina. LDPM bi bila vredna le toliko kot SrKos, če ne bi - zaradi brezmejnosti eksperimentalnega UmKapa, tega pa SrKos ne zmore, pred tem se ustavi, se zaklene v povsem preizkušeni Konvstereotipni razum povprečja - omogočala evolucijske napake oz. AD same evolucije, s čimer mislim na - s stališča evolucije in lduma - ponesrečeni nusprodukt RR Ža (in Si) v Dt.

174. To je že v naravi - žanru - Kode: vse derealizira, realnost nadomešča s hiperrealiteto. Se pravi, da je hiperrealiteta (arhemodel Dv) v Člu kot lδČlu, kot lδMu, dana že od začetka, Strno. Zato ne pomaga sam razvoj, če se hoče Čl rešiti; poleg N(apr)ej je važnejši D(rug)am. Zamenjati je treba sam temelj, ta pa je Ž (in S, ker sta Ž=S).

175. Ta povezava je bila Mag(ična). Ljudi je sicer prepričala, a ravno kot fasca. Dejansko je bila le SSL-sinteza. V nji je bil čudovit moment vere v Dt, a naivnost prelahk(otn)e sinteze je vzela - seveda precej kasneje, v 50-letih - modelu zglednost. Bil je lep, a napačen konstrukt.

176. Tu se začenjajo najhujše težave; kako iz paradoksov? Dati se drugemu, vendar ne tako, da bi se mu izročil kot Gosu, to bi bil moj Maz, ki bi potrejeval - celo vzbujal - njegov Sad. Kako ostati SAPOEV in se obenem izročiti - celo merilu - Dti? To paradokсно sintezo skušam izraziti s kratico DrSAPO ali

DgSAPO. Je mogoča-udejanljiva le v limiti, ki je že sama Dt? Je le smoter, pobuda, smer?

177. Je res nujna edino tako skrajna konsekvencja? Ni mogoče kombinirati delno samoodpoved in SAPO? Čemú pa ima Čl um, če ne zato, da najde takšno kombiniranje? Čemú ima Etvoljo, če ne za to, da se mu takšno spajanje-povezovanje posreči? Ostati čim bolj SAPO in obenem čimbolj vzpostaviti Dra? Se oba pola te skupne zahteve res le izključujeta? Ni Čl paradoks, a tak, da (ga) biva?

178. Pri tej ubogosti vztrajam. A tudi če postane Čl ubog ne po svoji volji, ampak po Konti (recimo žena, o kateri zdaj debatira celo kongres v ZDA, ali ji narediti evtanazijo ali ne, že desetletja živi v komi), je v tem opozorilo na Človo Temnemoč. Ravno tak Čl bi se moral sočlu smiliti; a kako dolgo skrbeti zanj? KC je po eni strani podpirala vojne, po drugi se vnema za podaljšanje. Že tudi v primerih kome. Sama s sabo si je v nasprotju. Je predvsem pristašica Ža in s tem Agrčklzde? Ali res tako Rad sočuti z Ubogim, z JKrom, ki je na milost in nemilost prepuščen morivcem?

179. Dejansko je to tudi moja odločitev-drža. Nisem ubit-ustreljen, sem pa Zamol. Analogija se vsiljuje sama od sebe.

180. Najbrž sem se - tudi zato - tako navdušil nad Snežno, ko sem prebral Simčevo **Mladost**; v Snežni sem zagledal moč, ki je jaz nisem imel, bratu nisem mogel pomagati. A nisem se kaznoval s Smom; tudi Mrak se ni. Zadal sem si pokoro s tem, da živim Ž naprej, a da v njem iščem Boga-Smisel oz. da se krepim v tej smeri. Ni moje DaŽ ena sama muka, torej pokora? DabDb mi dopoveduje, da je ravno tisto, kar imam za edino vredno (**RSD**-DgTija), moja pomota. Biti moram neizmerno močan, da vztrajam pri tem vsesplošnem Zamolu DgTije-**RSD**. - Pred mescem dni mi je Priževa vdova samoumevno primazala klofuto: zakaj da mečem proč čas in se ubadam z **RSD**, namesto da bi pisal **Srečanja** s Prili in sodobniki, za katera sem nadarjen? Vdova živi znotraj Vidmarjevega okvira, ki je SpS veljaven. Morda so se mi **Srečanja** res posrečila, a so zame le delo na področju Kule (Omike), DabDbVrta; niso dovolj - eksplicite - Isla. Ljudem ne smem verjeti, nikomur. Še Ala je včasih izmučena od količine in nasilnosti **RSD** tekstov, pa jo zanese v napačno Krito. Neskončno vztrajno vero v Dt lahko črpam le pri Dt. V norosti, ki je božja pamet?

181. Bistvena teza: (S)ND - vsaka ND - temelji na svoji HerTradi, na NarZgi, s tem na Člu kot Klavcu; na zločincu, na zločinih. SH je zmogla priti le do apoteoze obojnih zločinov, do sprave med De in le zločinci-zločinstvi. Tudi zato se ne 91 ne prej ne kasneje nisem mogel scela in zares opredeliti za SND; le na Empravni, kot obrambo zoper SŽ NDže, nemško, srbsko. Vse, kar je vredno v duhu DgFije, se da "utemeljiti" le na Dti, tj. na UnBDru, tj. na neldi.

182. Že od konca 80-let sem se z MBP Pučnikom razhajal; 93 sem se, kot kaže moja sodba v **Kodi**, dokončno razšel. Od tedaj v glavnem nisva več komunicirala.

183. S stališča večine - skoraj vseh - Slcev je ta moja izjava strašna, seveda pri nji vztrajam. Šele kdor jo razume in sprejme, se more odpreti za DgTijo, za vero v UnBDra. V teh pasusih **Kode** prehajam k bistvu svoje Fije in svojih odločitev. Ni čudno, da me je zadel infarkt; sam sebe - konsekvenc svojega mišljenja in drža - sem se bil neznansko ustrašil. Pod njimi sem se (vsaj telesno) sesedel. A jih v nadaljnjem dobrem desetletju utemeljeval, analiziral, poglobljajal.

184. Danes - že nekaj časa - pišem: LDPM.

185. Le zdelo se je, da se umikata. Šel se je kmalu vrnil kot Praprofesionalni Polik-Džnik, kot Kulster; TH le čaka, kdaj bo prišla njegova ura in bo osvetlil - zatemnil? - celootno Slsko nebo.

186. Tudi ena mojih osrednjih tez, ki spodbija dejanskost napredka Zge Čloštva; utemeljuje THM-krog. Dokler izhaja Čl iz Ža, ostaja znotraj okvirja terorja. Le da sladki - PsSv - teror v LDPM omogoča eksperimentalno prebijanje lDba, saj z AD odpravi vse zakone, medtem ko prejšnji sistemi - še KlasLD - ohranjajo nedotakljive Etnorme. Ravno te Čla zazidavajo v sužnost; ljudje seveda mislijo, da jim te norme utrdijo SpoDo.

187. Veliko vprašanje. V odgovoru nanj niham. Enkrat se mi zdi ustrežnejše, če ostaja stvarnost-resničnost kot EDč in z njo Ubbog, drugič bolje, če se zavemo, da omogoča ta resničnost-stvarnost le Umor in AD. Čl bo moral vzdržati pot skoz nič - skoz Blak nič - , da bi prišel do Dti.

188. Utemeljujem in razlagam svojo DgZgo, Zlslo. **Koda** je HKD kompletna študija.

189. Imel sem prav, a le v danem okvirju. Grešil sem, ker sem preveč dal na ta - RLH - okvir. Preveč? Da in ne. Obenem sem ves čas z ARF spodbijal vrednost RLHa, NDže, LDbe, Tsa kot takšnega. A ker sem stvaren Čl, mi je bilo jasno, da je v dilemi (ali PtjDb ali LD) treba zastaviti sile za odpravo Ptjsistema; v takšnem boju se zdi sistem, za katerega se boriš, lepši. Ko je dosežen, si psihološko pripravljen na to, da uvidiš tudi njegove Negplati. Uvideval sem jih že vnaprej, poznal sem PV Zgo Slje kot KplDbe. A kljub temu, med Ropom in Popitom zame ni omahovanja; tudi DaJanša je primernejši od Popita, Vratuše, Zemljariča, Marinca, Dolanca, Ribičiča itn. - Svojo veličino ima NOB, s tem liki KaKija in Tita. A že spet ne tolikšno, da bi se vnemal za postavljanje spominskega obeležja nad Novo Gorico, imenovanega Naš Tito. Tudi ne SLO. Bolj všeč mi je bil napis Naš Fido. Tito je bil sicer Her in klavec, kot tak onkraj smešnosti; pa vendar, moč RMg-Luda je ravno v tem, da se posmehne vsemu in vsakomur. Tito je bil res tudi K-cesarski konjušnik, operetna opica, pes v krznenem kožuščku. Kdor ga imenuje Naš Fido, ga prav za prav civilizira, humanizira. A tudi tega napisa ne bi podpisal. Le zakaj je sploh treba nenehoma postavljati spomenike, ZnaSi? Ljudje brez Ideol in Magmask ne morejo. Se ne bi Hvalica in Jelinčič vsak dan ob 15h spopad(a)la na glavnem novogoriškem trgu, si trgala hlače, si pljuvala v ksiht, se vlekla za jajca? (Sta najnižja Reda Polinejka in Eteokla. SH je 88-91 klicala njiju, ta

trapa!) Kako dolgo bi ju ljudje gledali? Mesec dni? Občinstvo bi se kmalu naveličalo omejenih prepirljivcev, odšlo v zakonske postelje ali v bifeje. Če ne bi bili Slici Hini, bi se vsi zedinili v naslovu: Živel fuk! Ali: Naš bife!

190. Te trditve razvijam in dokumentiram NDM v **RSD**; na ES podroben način, v številnih razpravah in knjigah.

191. VeRus naloge, ki si jo je zadal, ni zmožal izpolniti. Desetletje sem opazoval, kako pada pod njo. Njegova čustva - vera v obnovo PriPrMeša - je postajala vse bolj Psprepričanje, vsebina njegove Zni pa neokorporativizem, ki bi bil, če bi uspel, LeRca Fza. VeRus je bil - je najbrž še - dedič Kardelja in njegovega samoupravljanja, s tem tudi Kreka in kolektivistov. Pod Kldo pa je ohranil oz. razvil CinPvtz. Morda se je nasprotja v sebi ozavestil, zato sestopil z Javtribune. Danes ne vpliva več, nikjer ga ni več, njegovi dediči so prešli k neole, Hanž ipd. Nekoč - med leti 55 in 65 - sem dal na VeRusa veliko, največ. Danes sem nad njim zelo razočaran. Ni baraba kot SrKos, a enako klavrn.

192. Ta teza in kar pišem v odstavkih prej in kasneje, je prav tako eno mojih osrednjih sporočil; **Koda** jih je polna. Te krute Rese VeRus ni bil zmožen uvideti; (bil) je zanj kot Os prešibak. Bal se je, da če jo sprejme, se mu vse sesuje in bo postal ali zgolj instrumentalist Cinkova kot baraba SrKos, ali ga bo odneslo v OIS oz. v PvtHed. Kot kaže, ga je neslo prav v tej smeri. Ker ga je bilo tega sram, svoj SekHed skriva kot kača noge. Njegov razdrapani obraz pa kaže, da trpi; da je njegovo bistvo OIS. V sebi žal ni našel vere v Is Dti. Bil je preveč Libec, imanentist. Ni zmožal dlje od svojega očeta. Njegov oče je bil skupaj s KaKijem Her (in zločinec); VeRus je bil velik kot sousmerjevalec gibanja-revije Pers, a se kasneje ni več znašel. Otepal je okrog sebe kot riba na suhem. Bolj nesrečna, Usma vredna figura kot klavrna, kaj šele kot Cinledeni um SrKosa, ki svet RR v vaško secirnico; tj. v secirnico amaterjev, niti ne na Anatomskem institutu. Nekaj časa je bil SrKos profesionallec, danes je kot Kulideolog Janševe stranke podeželski Učo. Karikatura Uča Šviligoja, ki je postal hudiček Konkordat. Ne, tako grotesken VeRus ni. Umaknil se je, (če se je, če ne čaka na svoj come-back), to je dostojno. SrKos pa se je do kraja razživel, ko se je smel - pod masko klerika - preseliti v bordel. SrKos sodi v **Lipicanijo**, VeRus v Ganglovo **Sfingo**.

193. To je bila Dinetova - morda glavna - težava; odkar sem ga poznal - od jeseni 43 -, je bil pod presijo strahotnega gnusa-odpora do ljudi-Čla. V Prilu z mano (Prižem ...) je ta odpor zadrževal, a z naporom. V smiselni grupi, v katero (v katere) sem ga potegnil jaz, od Revije 57 naprej, se je razcvetel, z vrhom v **SAnti**, a se nato spet zagnusil-osamil v OIS, vse do **Igre** in **Čečkov**. Morda me je celo zasovražil, ko je opazil, da grem Dgč pot; da mi pri tem pomaga KC-ĖK.

194. Odlične ES analize SPD, še posebej Jovanovića. To je model **RSD**: nenehno prehajanje iz ES podrobnih analiz v načelno teoretične in spet nazaj. Najbolj me motivira odkrivanje mej, prehodnih točk med obema momentoma.

195. Ink(ret)u je postal ludizirani tragizem navsezadnje maska-alibi za Ideolo, v katero se globokoumno skriva. Komaj kaj "srca" čutim v njem; je mali SrKos, SrKosek-košček. Nazadnje je Ink pristal na vlogo urednika **ZD** SI pisateljev in člana SAZU, na imidž, ki ni vroč kot imidž Jana Plestenjaka, vendar obstaja, vsaj v okolju, v katerem se Ink giblje. Jovanović je ambicioznejši: kot dramatik in režiser. Ostaja MočOs v SIGledžu. Ostaja (bolj) živ, medtem ko je Ink - skoraj - zombi. Kritik je le služabnik DabDbe, če ni Polik, v tem primeru postaja Gos Dbe, ali če je Krita zanj le začasna zgodba, kot je bila zame; ali le del HKD projekta. Tudi Vidmar je bil bistveno več kot Ink; in več sta bila Stritar in Brničič: Estet in Kulideolog. Ink je manjši Levec, morda bliže Tinetu Debeljaku, je pomembnejši Aleš Debeljak.

196. Tudi ta odsotnost Absvidika - Absvere, Isa Dti - je omogočila, da je postal Snój "le" poslanec Janševe stranke v mestnem odboru Lje. Kot Božič pri Libcih. Avtorja **GiMa** in **ŠpKe** sta se iz Radmislecev zvedla na dva mala politikanta-uradnika. Vsak s svojim hobijem: fusbalist **Peter** in mnogoženec **Jožef**. Imeni tiskam v boldu, ker gre za naslova dveh littekstov, Snojevega romana **Jožef** in Jesihove drame **Tovariš Peter**.

197. Se zaveda(jo), se; prav to hočejo MM in/ali SSS. Vedo, da so sami nič(es), zato bi radi, da bi bili nič(es) tudi ostali. To je Už v Cinu, v Mašču, v zavisti. Stres je živi zgled Čla, ki ve, da ni vreden nič, a zato ne dopusti, da bi bili ostali kaj več kot nič. Stres=Tejrezijas, Cinmodrec iz **SAnte**. Dine je v lažipreroku naslikal Tita Vidmarja, hlapca KomPtje, ni še vedel, da velja lik tudi za ZKC klerike.

198. Ta moja trditev se danes polno potrjuje: DSD na oblasti ni v ničemer bistvenem Raz od LDS na oblasti. Zamenjujejo kadre, tj. (Ps)elite, kar pa je zgolj znak za tržno tekmo dveh grup, ki sta PStrno isto.

199. VeRus je postal nesrečen, ker ne vpliva več. Mu je zmanjkala moč za vplivanje, volja do vplivanja? Je spoznal fiktivnost svoje težnje po vplivanju, to, da med vplivanjem in oblastjo navsezadnje ni bistvene razlike? Danes so najbolj vplivni Žursti; vplivajo, a za svoj vpliv ne odgovarjajo, so neodgovorni. Mediokracija je slaba sociokracija.

200. Več ko sem razmišljal o VeRusovi Ideoli, bolj sem postajal do nje skeptičen. Bolj se mi je razkrivala kot maska, pod katero MBP formira nov tip oblasti. Ira je v tem, da so Slci danes še tako zaostali, da tega novega tipa niso zmožni dojeti, sprejeti. VeRus je vse stavil na Državni svet, na ustanovo, ki je zame ena najbolj bednih, butastih, Pvtz zastopajočih, koruptnih, navideznih; karikatura kot takšna. In s takšnimi polljudmi je skušal VeRus vzpostaviti nov tip Dbe! Je imel res le smolo, ali pa je nedopovedljiv cepec?

201. Svojo odločitev o IzDbJavi v zadnjem desetletju stopnujem.

202. Neg vzor za takšnega Čla mi je postal Ink, še bolj seveda SrKos. A ta je v svojem ravnanju tako popoln, da že meji na Absvrednost.

203. Ta cilj v božjem sem forsiral v gibanju-grupi Revije 57, Pers itn. jaz, medtem ko sta STH kar naprej vsaj z enim učen škilila na uspeh-moč v Dbi. Ko sta zaslutila, da je tak uspeh mogoč, sredi 80-let, smo se razšli; morali smo se raziti. Rožanca, ki se ni mogel odločiti, ostajal je vmes, je raztrgalo. Odločal se je za norovce, a čutil, da je ta odločitev napačna. Njegov zli duh je bila Manca Koširca: s sladkim Zaplom ga je hudičevka vodila v past DabDb uspeha.

204. Nisem v t(akšn)em Mlakolopu vnaprej portretiral Dasebe?

205. Bolj kot Šotar sem Mlakolop; a sem večkrat želel biti Šotar. Majcen slika v obeh likih sebe. Od Ivančiča v **Kasiji**, v katerem riše svojo GhKo, prek Šotarja do Sergeja in Mlakolopa. A tudi skoz UProfa Stvarnika; tu - v tem - doseže njegova AK največjo ostrino: AD.

206. MD je obenem zgodba mojega Ža, ena od zgodb.

207. Tu sva si z Majcnom tako Raz. On je nesrečnež, žena ga ni - nič - razumela, potrpel je z njo, a obenem trpel. Z Alo sva si enakovredna, zavest obeh je enako močna. Oba v enaki meri veva, kaj je najin cilj: Is Dti, LdDr.

208. Fasca s kibernetiko; računalniki, ta droga mlajših Gene, tudi mojih vnukov. Glej moja **Pisma vnukom in vnukinjam**, napisal sem jih že od I-III, obenem pa še vrsto vsakemu posebej, Brini, Jonasu, Natanu. Glej **Forum II**.

209. Z Alo sva skušala združiti oba momenta. Imava VelDno, pa vendar temeljiva na SAPOi. Plus tretji moment; da tvoriva LdDr par dveh.

210. Ta(kšna) kapela je **RSD**. Ni treba, da gledam **RSD** le z veličastne plati kot romajočo katedralo. Majcen je bil skromnejši od mene: zadoščala mu je skoraj smešna kapelica.

211. Lainšček je bil izreden talent, njegov roman **Megla** je obetal največ. A je tudi njega posrkala mlaka in to tako, kot je najslabše: RR jo je v Svetpotop, sebe v Noeta, v veleUmtka, ki oznanja Reso. Iz slutenjskega Čla je postal provincialna žaba, ki se napihuje. Kapele-cerkve ni zmožl preOsm v kapelo iz **Ženina**, v katedralo iz **Lj(udož)ercev**; zmamila ga je Maga, ker ga je zmamil uspeh na trgu. Postal je flisarček-flosarček, eden od zamurskih genijev, podoben Žabotu, ki so se utopili v zatokih Mure. Ni zmožl ostati v sramoti kot Mlakolop, v osamljenosti kot Prior, **Ljerci**, zmanjkalo mu je vere v (po)Is Dti. Začel je pisati profesionalno berilo za trg, Trivlito; odlično napisano, a nič(es)no. Srce me boli, ko podoživljam usodo nadarjenih, a žal premajhnih Osi.

212. Majcen je svojo prvo dramo naslovil: **Čudež**. (KasO: takoj ko končam tipkopisno popravljanje teh **Opomb II**, se lotim ES analize **Čudeža**.)

213. Sem spet naletel na **Ženina** ob zame Pračasu? Je to novo srečanje z **Ženinom** zame K-milost? Moram dramo brati, kot sem jo 93, a tedaj ne vzdržal

peze Rese? Tedaj me je podrl infarkt; a sem preživel, K-milost mi je naložila še dobro desetletje dela-truda na odkrivanju Rese. Se zdaj znova bližam točki srečanja s So, morda celo možganski kapi, ki bi zamenjala srčno? Bom postal kot Mica negiben, pa vendar pri zavesti, ki pa je ne bom mogel sporočiti drugim, le Ala me bo čutila-razumela? Je bilo moje počutje predvčerajšnjim, ko sem že mislil, da je po meni, uvod v Reso, ki me bo naredila za Mico Pljusk? - Kako daleč sem od avtoHerace BNaka, od razgrajanja Polikov, tudi Rupla, od samouveljavljanja samovšečnih literatov, tudi Janča(rja), od Hinklerikov, tudi Stresa, od športnikov in vseh baž tekmecev, ki se juvenilizirajo, kot celo starček Bučar! Kako naj me kdo razume takšnega? Tudi **RSD** je šele prava, če je njeno jedro mrtvoudnost Čla kot brezkraino ubogega. Sem prebrodil etapo-epoho dvomov, sem premalo veroval v DrBoga, ker sem ga preveč gledal kot Moč in pozabil, da je **Noč duše** kot za Janezka od Križa? Moram svojo 75-letnico - tudi praznovanje ob nji v krogu svoje VelDne (KasO: ni ga bilo, odpovedal sem ga) - brati kot milost nemoči? Kot par Mlakolop in Mica Pljusk?

214. Triumf(alizem) problematiziram v dveh knjigah Pniza **CiMet**; sta še (le) v rokopisu oz. sodita v **Šesterčka**, o katerem le informiram, glej **Četverko 04**, posebej knjigo **Red blodnje in vizija**.

215. Tega sporočila sva se z Alo držala vse Ž. Bila sva - in po svoje sva še - Marjeta in Janezek, ustvarila sva - celo Vel - dno, bila RLH borca, grešnika, PM eksperimentalista, vse, kar je Čl. Vendar pa ves čas tudi Mlakolop in Mica; oba oboje.

216. Verjetno ima Marjeta prav. Šele v ohromeli Mici Pljusk se razkrije Bog kot UnBDr.

217. VoM ali "vstajenje" onkraj para ŽS? Rekel bi: to zadnje. Micina mrtvoudnost je K-S(mrt). Mica je absolvirala Ž in S. Zdaj vstane v "svet" onkraj obojega; v Dt? Smem z razlago tako daleč?

218. To - kar v odstavku sledi - je Prarazlaga kenozis, tudi Notpokoja, ki se naseli v Čl NotDuši, ko stopi onkraj para ŽS. To ni mir Tsa kot ogibanje boju, naporu, Isu ciljev; tak mir propagira moj zet Bačko, o zadevi govorim v **Pismu Jonu**, ponoči sem ga spisal prvo polovico.

219. Ni pa nujno, da je le povprečen. Že zdaj vidimo, da je v Marjeti mnogo več kot v povprečnem Člu. Pred obema je še vse Ž; bogve kaj bo terjalo od njiju, kakšne cilje jima bo zastavljalo. Morda bosta počela velike reči, posta(ja)la Snika, Hera, Umtka, ustvarjavca. Morda bosta udejanjala LdDr. Ne vemo. Vidimo le, da jima je Mica s svojim odkupom omogočila, da postaneta nekaj, kar ni le MM in SSS žlota. Zato pozivam svoje vnuke, naj ne nasedajo Ideoli razbremenjevanja, Uža, počitka, miru duše, ki si ga Čl kupi s tem, da se ne zmeni za Trp drugih. A kako težko je Daotrokom odpreti oči-srce! Ajda se zaveda tega, o čemer govorim in kar skušava z Alo uresničiti, Stane ji sledi (po svoje - na čudovit način - tudi Stanetova sestra Mojca Potrebuješ); a kdo še?

220. V minulem desetletju se je razvilo, kar sem napovedal in pripravil 93 v **Kodi**, v svojem branju **Ženina**.

221. Na takšno razlago €K pristajam še danes.

Sredi marca 2005

ČUDEŽ V MLAKI

(ob Majcnovem ČUDEŽU)

1

Čudež naj bi bil napisan 1915; o Raz Emp podatkih ob tej Majcnovi drami piše urednik **ZD** podrobno v 5. knjigi. Po **Alenčici, kraljici ogrski**, 1912, od katere pa je ohranjeno le 2. dejanje, naj bi bil **Čudež** najstarejša - prva - MD; vsekakor prva kompletna. Je Tip RIgD(rama). Je uvod v vrhunske 3 Majcnove RIgD, napisane MV-II, v **Brez sveče, Bogarja Meha** in **Ženina na Mlaki**. ES analiza **Čud(ež)a** sklepa pričujočo knjigo, naslovljeno **Teologija postmoderne; Bogarja** sem ES obravnaval že prej, v **MD 2, Brez sveče** še čaka na ES prijem, nameravam jo obdelati v istem Pnizu, torej v **MD 4**. To - zadnjo - knjigo bi uvedel, tak je moj trenutni načrt, z analizami 4-dram, dveh iz KMge, Vodopivčeve **Na Skalnici**, 1922, in Krekove **St Lucije**, 1913, in dveh iz 80-let, Gošinega **Srečanja na Osojah** in Lainščkovega **Čudeža pri fari Marije Magdalene**. Tematiko čudeža obravnavam v knjigi **SČŽ**, Turnškovo **Božjo planino**, tudi v **SV**, Jeločnikovo **Simfonijo iz Novega sveta** itn. Čudež je Tip tema za KMg.

Za **Bogarja** ni jasno, ali je njegovo predsmrtno zagledanje - videnje - MMBe privid ali vizija; mogoči sta obe razlagi, Neg in Poz. V analizi **Žen(in)a** razkrivam Majcnovo Inf-lr metodo paradoksalike, ki nazadnje pušča vse odprto; odprto je dejansko tudi v **Bogarju**, ne pa v **Sveči**. Tudi zato bom **Svečo** naskočil kot zadnjo. V **Čudu** je treba vzeti kot dejstvo, da se je čudež zgodil. Kazimira, 13-letno dekle, ki je hroma-negibna že od rojstva, je čudežno ozdravljena, ozdravi jo "duhovnik", tako ga imenuje Majcen v Seznamu oseb, Martin; v zadnjem - 12. prizoru - že sedi, pred tem je vstala iz postelje; "sede" k očetovim "nogam". Tam sedi do konca drame. Sicer ne vstane več, a tega ne gre razumeti kot podatek, da ne more več vstati; dokler je bila hroma, tudi sedeti ni mogla. Obvelja, da je čudežno ozdravljena. Čudež se je stvarno zgodil.

Marsikdo verjame, da se čudeži (še) dogajajo. Kani so prepričani, da hromce ozdravljata Katbog in MMB; člani NA gibanj, sekt in usmeritev, da jih ozdravljajo njihovi gurugi, Raz zdravilci z Razsposobnostmi bioenergije, Duhmoči itn. Jaz - Anln te razprave - v čudežna ozdravljenja ne verjamem in ne verujem; če se kaj podobnega zgodi, imam to za Nvdogodek. Moram pa vzeti na znanje, da verjame-veruje (mogoče je uporabljati oba glagola) v Č(udežno)Ozdr(avitev) dramatik. Vendar s tem še ni rečeno, kakšne narave je ta Čozdr: ali telesne ali je treba dogodek, ki ga uprizarja Majc(en), tolmačiti na Simb način. Predpostavljam, da ga je tolmačil na oba načina sam avtor. Če ga je na prvi način, potem pomeni vsa nadaljnja njegovaD(ramatika)

problematiziranje telesnega Čozdra (TelČozdra); temo ohranja odprto, tudi v **Ženu**; rezultat nikakor ni tako enoumen - Red - kot v **Čudu**. Večpomenskost razlage prehaja v drugi način, v simbo(liko). Tu se z Majcnom ujameva; vendar je vsebina tega, v čemer se ujemava, pri obeh Raz. Podal bom svojo. Katera je Majcnova? Vsak Anln podaja neko svojo tudi kot Majcnovo.

Čudež vežem na smisel; Čl išče smisel. Če se da dokazati čudeže, ki nastajajo na osnovi vere bodisi bolnika bodisi zdravilca, je smisel mnogo laže potrjen, kot če se vera v smisel ne more potrditi z ničimer Emptlesnim. KC temelji na čudežih, ki so jih naredili najprej FKr (JKr?), nato Sniki s pomočjo Katboga; že samo stvarjenje sveta je čudež. KC veruje, da se čudeži še dogajajo; če se ne bi, ne bi mogel papež razglasiti nobenega novega Snika, tudi Slom(šk)a ne. Niti novi papež Benedikt - pripravljati takšno razglasenje - Janeza Pavla II.

Za Martina ni stoodstotno jasno, ali je duhovnik kake institucionalne Rlge, KČe ali OrtČe. (ProtČ ne priznava čudežev Snikov.) Duhovnik bi bil lahko le Čl duha, izjemne - Abs - DušNote kot moči. Čeprav je spet res, da se Mar(tin) sklicuje na "cerkev"; a kakšna je ta Cerkev? Naj navedem njegove izjave iz 7-prizora. Vazilu, tj. vrnivšemu se Kazimirinemu (Kazinemu) očetu: "Naš poklic ni razdirati". Naš pomeni, da ni v gibanju ali Cerkvi sam; sam tudi ne more tvoriti Cerkve. Razmišljam dobesedno: kdor ne razdira, se tudi ne bori zoper kraljestvo hudiča; KC razdira - likvidira - kraljestvo zla (heretikov, Muslov, Komstov, tudi Libcev); če tega ne bi delala, ne bi sledila **Bibliji**, ki ukazuje SV, puljenje ljulke, odstranjevanje zlih, Husa, Bruna, vse do turjaških žrtev, Vita Kraigherja, bratov Tumov itn., ki jih sicer pobije Črna roka, a z blagoslovom KČe: PolicKoms dr. Loh z blagoslovom duhovnika, ki da žrtvam splošno odvezo. (Izjava dr. Loha PolicKomsu Geržiniču, tega meni.) Ljškof Rožman blagoslovi Dmbce kot vojake, katerih naloga je premagati, s tem tudi ubi(ja)ti Prte. Ub v obrambi Pravere je za KC dovoljeno. Kot SV je celo Vrta, po božji volji: sodelovanje s FKrom kot vojskovodjem božjih trum in udejanjevalcem najprej Kraljestva božjega na teh zemlji. Majc ni odobral Dmbcev - na liniji zgolj "zidave" dobrega.

Mar(tin) naprej: "Jaz nisem prišel vzbujat srda in sovraštva, dediščine človeške, špičit osti, ki spi v človeku, v grehu rojenem." KC je vzbujala Sš do zlih (Komstov) že MV-II in ga še danes, čeprav eksplicite tega ne priznava. Mar(tin) je prepričan, da sta čustvi srda in Sša zgolj človeški, dediščina Kajna (Adama po izvornem grehu, GhK); JKr ju ni gojil. Zame je Sš Tipčustvo IdČla, ki je vrhunec Ža; ki je AgrČkzld. More kdo ostati zunaj IdČla, s tem AgrČkzld, s tem zunaj Sša (srda)?

Okrog 90 sem veroval, da more; recimo Snežna, glavni lik **SimčMladosti**; svojo tezo sem utemeljeval v knjigi **KršTraga**. Torej so mogoči Sniki kot NeČi ljudje. Danes v to nisem več gotov. Doklej so otroci NeČi? Ne verjamem, da je kdo od DaKanov NeČičl. Okrog 90 sem verjel, da je bil NeČi Grozde; danes mislim, da je bil kot ud Tomčevih Mladcev isti kot njegovi tovariši, recimo dr. Fink, ki je - njegova izjava meni - kljub Tomčevi prepovedi nosil revolver, ko je Uča v bolnišnici stražil; danes kot dedič Mladcev - kot ud KA, tj. Katakrije - uči Sš do Komstov, hujska v imenu RPPe.

Grozde nosi z njim vred Kolodgovornost gibanja, ki mu je pripadal, kot jo nosim jaz kot simpatizer MV-OF in član SKOJa med 47 in 48. Rojenost v grehu tolmačim kot Biorojenost, ta pa pomeni del Ža; in ker je Ž kot AgrČkzld Ub, je

slehernik, ki živi, kriv prek Kolodgovornosti; tudi otroci. To so vedeli križarji, ki so v pohodu na Jeruzalem nabadali OrtC otroke na kole in jih pekli, enako so ravnali z Indijanci nekaj Stol kasneje. Križarje so Posn Prti, Dermastia in Pirc-Ahac, ko sta pekla cigane, imela sta jih za Kolkrive. Tudi Črna roka z blagoslovom KČe ni maja 45 dokazala (pred sodiščem - v skladu z upoštevanjem ČIP) krivde dr. Mesesnelu, bratoma Tuma, enako ne nekaj prej dr. Gerloviču, ki je bil Kan, ne dr. Šturmu, ko ju je likvidirala. Zadoščal je sum, da so pomagali OF-Ptji, Gerlovič, da je Prte-ranjence skrival v psihiatrični bolnišnici v Polju; cigani so res izdajali Prte ltom, za mal denar. Za Prte so bili tudi vrnjeni Dmbci maja 45 Kolkrivi; odtod PVD.

Zame je Či kriv kot tak, kot Ub; Čloštvo je Kolkrivo, nosi KolGhKo. Nekateri še izraziteje od drugih. Dr. Hacin in Maček, Rupnik in KaKi; tudi MOč, ki je - po novih podatkih, glede na zasliševanje na OZNI 48, zapisnik sem dobil v roke prejšnji teden - priznal, da je sodeloval pri vsaj 4-ih soodločanjih o likvidacijah jetnikov v Buchenwaldu. (Je izjavil to zgolj pod pritiskom?) Sam - najverjetneje - s svojimi rokami ni sodeloval pri nobeni od teh likvidacij, jih je pa soodbril, ne da bi sodbe prej izreklo sodišče. Razumljivo, ustanavljanje pravno legalnih sodišč v NemKonclagerju je bilo nemogoče; samozvani sodniki so sodili iz legitimitete, kot VOS-Ptja 42, ko je likvidirala Natlačena in Ehr(lich)a. Tudi KaKi najbrž nista nikogar ubila z lastnimi rokami, kot ne Rožman in Rupnik. Res je, sokriva sta za PVD, ki je pomor nekaj tisočev ljudi, medtem ko je kriv MOč v 4-primerih. A načelo ostaja pri vseh isto. Tudi pri - izredno pobožnem - dr. Lohu in KČi oz. EŠ konkretnem duhovniku, ki je s svojo Pervestjo odobril zakol (zgolj ustrelitev?) turjaških žrtev.

Moj ujec Ernst Tomc je bolj kriv od MOča, ker je s svojo roko ustrelil na S obsojenega Izda (leta 28), za katerega se je kasneje skazalo, da je bil vsaj glede obtožbe - Izda - NeČi. Nalog za likvidacijo je dal France Klopčič, bil zato v SovZi obsojen na dolgoletno taborišče. Če bi likvidirani res izdajal Komste, bi bil s stališča Ptje res kriv in bi FKlop(čič) in ETomc izvršila le Pozdejanje; ETomca je Ptja kot likvidatorja NeČi člana Ptje dala leta 37 ubiti. Kot je dala ubiti Frica Novaka, ker ga je osumila umorov NeČi (glede na Fricove obtožbe NeČi) Prtov. A če je kriva Ptja kot Kolgibanje (kot jedro pa še bolj OZNA), analogno SS organizaciji NemNcza, tudi SKOJ, enako pa je kriva KČ, ker je soorganizirala Dmb kot Vojskupino, kdo je sploh še NeČi?

Le OR (oprezne riti), ki so z nedejavnostjo dopuščali vladavino zla? Nihče ni brez GhKe. Le JKr, če je, prvič, živel, drugič, če je bil Bog (BČ). Če pa je bil zgolj Čl, kot mislim danes, ali če celo ni živel, kar je mogoče, potem je bil ali sokriv ali ga ni bilo. Bil je ideja-zamisel: Ideaca. Če ni živel, ni BDra, je le ldbog. Le Ž TSa. A kako je v tem primeru s smislom? Če vztrajam pri Isu smisla (ISli) kot Isu Dti (ali Isu UnBDra), mar mislim, da že sama pot Isa zadošča, da nekdo ni kriv, da si opere GhKo? Ne, tega ne mislim. Naj počne kar koli, kriv ostane, vsaj kot živo bitje, ki je v točki Čla prišlo do ARF zavesti o sebi, o Resi, s tem o GhKi Ža.

Mar(tin) obračunava (odklanja ga) s Člom, "z napuhom pojenim" (napuh je Člprepričanje, da je lahko NeČi, takšna je moja razlaga napuha), "brez prestanka zaganjajočim se ob postave božje in cerkve na zemlji". Postave katerega boga (Boga?) in katere Cerkve? In kaj so te postave? Le zidati, kar ni mogoče? Tvegati svoje Ž za soČla - za Dra -, če ga kdo ogroža? S tem braniš Ž, ki pa je zlo. Ne le; braniš tudi možnost, ki je v Žu: da Čl išče BDra;

dokler je živ, ima to možnost. Majc jo je iskal do Si, ne le do Rlgdram iz 44. Čl, ki se žrtvuje za soČla, da bi tega ohranil v možnosti za Is Dti, je brez dvoma optimalen (s stališča DgTije), vendar še ni NeČi; še zmerom je kriv. Ravno ker je kriv, mora delovati čim bolj tako, da bi omogočal Is sveta, ki je zunaj krivde in NeČi(stosti).

S pisanjem kratice hočem podčrtati, da NeČi ni nedolžnost-čistost, ampak še zmerom - Strno - nečistost.

Žrtev je torej potrebna; le opredeliti je treba, kakšna žrtev, kaj je njena vsebina. V trojčku SČŽ (svetost, čudež, žrtev) St odklanjam, čudež tudi, razen če ga ne tolmačim Simb; žrtev pa sprejemam, če je res Žrt(ev) za Dra, ne le za tisto, kar je v Drem Id. A SV zoper Sže je ravno to: voj(šč)ak je solidaren - tudi za ceno svoje Si - s svojim tovarišem vojščakom ravno zato, da bi ga ohranil pri Žu, da bi ta (oba skupaj) še naprej in čim uspešneje ubijal(a) Sže. A kako ugotoviti, kaj je v SoČlu DrČl in kaj IdČl? Nista v preveč Inf odnosu, da bi se med enim in drugim dalo jasno razlikovati?

Ni ravno to spoznal Majc v **Ženu**? Ne pa še v **Čudu**, kar je razumljivo. **Čud** je kot izhodišče PnM (čudež se je zgodil), nato se skoz ARF-AK Čl razkraja. Prva stopnja: krivi Ivančiča v **Kasiji**; a Ivančič se zave, da je kriv, nosi konkretno GhKo pred Kasijo, ki jo izda. Kaj pa Čop v **Prekopu**, ki je kriv le zato, ker je akter RLH VISa - inženir TehNsveta -, kar spozna njegov SoČl, Kamila, ki naredi zaradi tega spoznanja Sm? Čop je kriv, ker ji ni zmožgel posredovati smisla; kot sem kriv jaz, ker ga nisem zmožgel posredovati svojemu bratu AlešuK, ki je prav tako naredil Sm. In je kriv Majc, da ni zmožgel pokazati Prapoti svojemu sinu Fedorju, ki je leto dni po očetovi RlgD, leta 45, bil ubit kot pripadnik četniške vojske, nosil je puško; to je celo zavestno hotel: streljati, čeprav v samoobrambi Nara-Kata, glej Majcnovo dramo **Revolucija**, lik Vanje. Vanja je živel v SSL, ko je sodeloval s četniki kot njihov vojak; četniki so bili z mojega vidika posebej zgrešena vojska, vračali so PVJugo, s tem RadDžV. Majc je bil kriv - se je imel PV za krivega -, ker ni nič storil za preprečitev umora svojega sina, P(oboja)VD.

Mrak se je izjemno trudil, da kdo (vsaj od njegovih učencev, recimo Krištof) ne bi naredil Sma; glede te teme moram še analizirati na ES način **Kleista**, tudi **Čajkovskega**. Jaz sem se razkril sam pred sabo maja 66 (21 let po maju 45) za enako nemočnega, kot je bil maja 45 Majc, ali kot je bil Javoršek, ki je v Škofovih zavodih tedaj iskal svojega Prila Remica, vrnjenega Dmbca, da bi ga rešil, a ga ni več našel živega. Javor(šek) je verjetno gledal v Smu lastnega sina, Svita, kazen za svoje sodelovanje s Komsti, za S - ne le - Remica. Tudi ob lastnem sinu je ostal enako praznih rok. Kot jaz ob raku svoje hčerke Ajde; in ob LudČti svojega najstarejšega sina Hanželjna. Ker sem ga preveč pritiskal v drugo smer, k Dti, se je obrnil zoper mene in se vrnil k Neololingvizmu; njegove ČIP so bolj lingvizem (Lud) kot ne; so samovšečna retorika. Zanje se ne žrtvuje, kot se je za svojo zamisel kozmičnega nenasilja Fedja, lik iz Mrakove **Rdeče maše**; le - zelo visoko - plačo prejema od Dže, katero kritizira. Hanž je v Čtpogledu moten tip (môten in móten, nePri in nevrotik). A kako naj bi jaz preprečil Nast raka pri hčerki? Morda pa bi ga lahko, če bi bil primernejši z njo? Če bi ji vzel več bremena, ki si ga je naložila, da bi razbremenila druge. Njeno samoobremenjevanje s soljudmi (z njenimi bližnjimi, od otrok naprej) sem spoznal šele zadnje leto, glej **Forum**, a tedaj se je v nji rak že pripravljal, če ne že začel. Bil sem slep, SZSL.

Prav SZSL - SSL - je Tip poteza ČITemGhKe. Od SZSLa Komstov, da z veleUbom uresničujejo šele zares PraNsvet, do SZSLa Katov, ki ukinjajo Čl Svo (Čla kot SAPO) in s tem možnost, da bi šel po poti Isa BDra. Poteka ČIŽ le med zločini in SSLi?

Majc je izrekel to misel-presajo v **Revoluciji**. Zločine delajo dr. Štrucar in Ptja-OZNA, SZSL bedak je dr. Stvarnik, tj. Majc sam. Vanja je žrtev, a ne SŽ; je tudi vprašljiv, ker nosi puško. S puško ničesar ne doseže, povzroči le lastno S. **Revolucija** je drama hujše skepse kot **Žen**. V **Ženu** se odpravita Janezek in Marjeta v Ž, ki je - naj bi bilo - Is BDra, v **Reci (Revoluciji)** se to Is neha in z neuspehom. V **Čudu** se zgodi Telčudež, v **Reci** ga ni. Hoče Majc reči, da ni več mogoč? Če Čl prav vzgoji Dra, eskaplan novorojenčka (Viktorijinega otroka), **Sveča**, in Majc je bil prepričan, da je prav vzgajal svojega sina Fedorja, na koncu spozna, da se je motil; bil je SZSL. Bi morala Ptja ubiti Fedorja Majcna, kot je Fedjo v **Rdeči maši**, v kateri Fedja ne sprejme orožja? Mrak terja to že prej, pred poletjem 45, ko sem **Mašo** bral. Kaj pa, če Mrakova trditev - meni - , da je **Mašo** napisal (v prvi Rci, ki sem jo bral jaz poleti 45) že 44. leta, ne drži, in jo je napisal v Resi šele po PVD, po maju 45, ko je Empvidel, da so bili tisti, ki so nosili orožje, ubiti? Mrakova učenca Hieng in Savinšek sta nosila Dmbuniformo, a ne orožja; se Fedor Majcen ni ravnal po Mrakovem nasvetu?

2

Čud je še posebej mogoče razlagati zgolj - ali vsaj pretežno - Simb, ker nam to ne le dovoljuje, ampak celo sugerira sam dramatik; v uvodni didaskaliji piše: "To dejanje nima ne kraja ne časa." To dejanje obsega celo dramo, je drama v enem dejanju. "Ne kraj ne čas nista važna, ker je napisano radi ideje." Zunverjetno je, da se **Čud** dogaja na galicijski fronti, podobno kot recimo Cerkov(nikov) **Kdo je kriv?** A to je podatek, na katerega sklepamo, ker se je tam vojskoval Majc, ker nastopajo Rusi ali Ukrajinci. Morda podatek iz te didaskalije celo - hote? - zavaja, v tem ko beremo: "edina oseba, ki ga krajevno in časovno kolikor toliko kolorira, je duhovnik Martin. Ta prikazen" - pojav ali dobesedno prikazen kot spačeno videnje? - "je vzeta iz področja ruske ortodoksne cerkve in iz časa verskih socialnih ruskih prekucij v prvem desetletju dvajsetega stoletja." Prvi del izjave morda zavaja, češ da je duhovnik predstavnik-zastopnik OrtC, da je prek njega ravno OrtC tista, ki ima moč ozdravljanja bolnikov-hromcev. Drugi del izjave je točnejši: gre za duhovnike in sploh Duhljudi, kakršni so se v Rusiji pojavljali v prvem desetletju 20-Stola, bogoiskatelji, vseh vrst preroki, razsejani po cestah širne Rusije, kjer so učili, molili, se postili, predstavljali vsekakor zelo veliko - tudi Fasc - Duhmoč, a je z njimi opravila LR od 1917 naprej; med nje sodijo tudi tolstojanci, ki so bili v Slji - vsaj v liku njihovega Uča pisatelja Leva Tolstoja - znani že konec 19-Stola. Misli Majc na te skupine in Pske SvNasta in ne na Cerkev kot institucijo?

Tu je točka, kje je treba brati **Čud** skupaj z dvema kasnejšima SD, eno iz naslednjega desetletja, iz SD-20, Kreftovim **Letom 1905 (Lo-5)**, 23, in

Oblakovo ponašitvijo iz češčine **Križ in Sovjetska zvezda** (**KrižSovZ** za razliko od DaSD Briškega **Križ** oz. **BrišKriža**) iz SD-30, 36. Obe sem ES podrobno analiziral v knjigi **VolZim**, v Pnizu **KtDvK**. Šele vse 3 skupaj dajejo HKD primerno celoto. **Lo-05** je drža KomPtje, ene Rce ultraHuma, MrkHuma, LReve; **KrižSovZ** je drža OrtC in KCe, Rad AnKa, analogno Poldrama kot **Lo-05**. Obe uvajata MV-II kot SV med dvema koncepcijama, ki sta obenem Rlg in Pol; sta Rad SV (NOBD in SPED, **Rojstvo** in **Vstajenje**). **Lo-05** v tem - a ne vrednostno - presega-prebija SIZ-20 oz. SD-20 z njeno MaPSto Rad problematizacije Čl-sveta, tudi Slova; najprej tematizacije bistvenih problemov, nato pa vrtanja v globino, Isa paradoksalike, absurda, vsega, kar bi lahko spodbijalo vse preveč Monenotno PSto starejše SD, pa naj sodi v KMg, kjer je razumljivo, da je enotnostna, ali v HMg, recimo ČD, kjer bi bilo to manj razumljivo, saj je NKNM načelo zastavljanja vprašanj in ne le realizacije že dane Rese (RPPa).

HMg se šele v 1. desetletju 20-Stola odpre ARF-AD, recimo Kvedina **Pica** itn., vse do Ganglove **Sfinge**. A mistike, kakršno vnese v SIZ tim. Ekpm, v tej dramatici prvega desetletja še ni. Če imamo tematizacijo problemov v KMgi, recimo v **Luciji** in/ali (Lenardovi) **Dekli božji** za problematizacijo, kakršna se zgodi v SD-20, se motimo. KC ve, da je TS poln problemov, a obenem ve, kako se jih da - jih je treba - rešiti; v tej zavesti ne niha niti za hip. Problemi so zlo; so, ker pač zlo je. (Je na način ni; bit postaja tu nič.) Med Slci je vse premočan alkoholizem, ki razkraja prej trdne Sldomove-Dne, otroci morajo od doma, ki se zruši, pride na dražbo, v mestih, kjer vlada Lib, se dekleta izgubijo, postajajo prostitutke itn. To je motiv **Dekle**. A božja milost - Usm - s pomočjo duhovnika-KCe problem tudi reši, čeprav ne brez S(mrti). S je milost; doseže, da se greh - prostitucija - konča. A umirajoča - Rezika ali Nežika ali kakor koli že, pač Recihatka - se skesa, spove, dobi odvezo, prišla bo v raj. Vzrok za zlo je jasen, je v Dbi, zato je odstranljiv; vzrok je LibKpl. Ko ga bo nadomestil socialni nauk papeža Leona XIII., bo spet vse v redu, kot je bilo v solidarnostni Dbi srednjega veka; Lenard in KC ne povesta, da je šlo za RazrRad krivično FD.

Analogno govori **Lucija**. Spor med dvema zaselkoma je hud, vaščani se sovražijo med sabo, v svetu - v AVSi - vlada razpor namesto solidarnosti in enotnosti. Čudež - Snice Lucije - doseže poenotenje obeh zaselkov v enotno vas Dražgoše. Simba je jasna; KC čaka na tak čudež tudi v Slji v 1. desetletju 20. Stola: da se bodo poenotile Sl pokrajine v enotno Sljo; da se bodo kmalu ukinile Polstrankarske razlike v Slji, prišlo bo do enotne Polinstitucije ali Stranke, seveda do Katljudstranke kot gibanja, ki ga vodi KC; Libci bodo odpadli kot prepirljivci, Komsti se niti pojavili ne bodo. Tega čudeža v ZgDb stvarnosti ni bilo. Nasprotno: vojna - I. SvetV -, KC jo je blagoslovila kot vojno, ki bo poenotila celotno Evro, morda celo Ruse in Srbe rekatolizirala, je prinesla Rad razkroj in konec FDbe in s tem tudi FKCe; kasneje se je FKC še obnavljala, a brez uspeha.

Vsaj v 20-letih pa se je ozaveščala svojih napak - celo GhKe - iz konstantinskega obdobja; najvišjo stopnjo je dosegla ta ARF - tudi AK - prav v MD, od **Dedičev** do **Sveče**. V KatSIZ-20 ni bilo več tako jasno, kaj je vzrok za zlo v TSu - Dbi - oz. postalo je jasno, da vzrok ni le v Kplu, ampak enako v srednjeveški zasnovi Dbe, v AVSi, ki nikakor ni takšna, kot je trdila KC o nji, da je. Meško in ARemec pokazeta strahotno sliko KmDne, glej **Pri Hrastovih**, 21, in **(Pre)užitkarje**, 23. ARemec razkriva problematičnost tudi v srednjeveški

Dbi, v kateri vladata PIK, ki ju je Debevec kot Tip predstavnik FKCe (KMge) še tako enoumno častil kot St temelja PraDb, glej **Junaške Blejke**, 12, tu celo Avscesarsko vojsko, in dramo **Liberalizem ali večni žid**, 97, v kateri postavlja Debevec Dbo še zmerom na par tron-oltar; ARemec pa v **Zakletem gradu**, 25, vsaj PI destituira, posredno pa tudi KC, ker kaže, kako se porajajo mimo nje praznoverna Vergibanja sektašev, nastalih iz razkroja protestantstva. Ta gibanja - Vervaščani na cestah, išoč RPP - so analogna tistim iz Rusije iz 1. desetletja 20-Stola, med katera pa se v Rusiji vklopi že KomPtja, **Lo-05**.

Lo-05 kot DbPolD (zame) uprizarja Trago mladega Komsta Vanje, ki že ubija - likvidira na zunajsoden način - v duhu RadPtje; likvidacija mu služi kot Temsredstvo za SV zoper zlo-zle, enako kot kasneje v NOBD, glej lika likvidatorjev Matjaža in Špelce iz **Ure** in **BSSveta**. AnKD dokazuje, da sodbe, ki so jih izvrševala redna sodišča v Dži SovZi, niso bile v bistvu nič bolj poštene ali pravne kot likvidacije iz prvega desetletja, iz časa, ko Ptja še ni bila na oblasti; tudi v 30.letih so bile farsa. Isto dokazuje Joža J. Lovr(enčič): da so bile farsa tudi po letu 45, ko štiri glavne - Poz - like njegove drame **Izd(ajalec)** obsodi na S redno sodišče v Lj-Slji. Kreft dokazuje nasprotno: da je PIK (+ KplBrž) oblast v Rusiji leta 1905 ubijala brez sodbe in sodišča, recimo Učo Sonjo v **Lo-05**. Isto dokazuje Can že v **Kralju**, kjer ubije Kplst Kantor Maksa, ne da bi bil za svoje dejanje - za umor - kaznovan. Kot ubijajo nekaznovano in krivično PI (s KI) v FDbi, glej Kreftovo **Punt(arijo)**.

Čud pa ni v ničemer PolDbD(rama). Njena srčika je Fija oz. še bolj Tija Misttipa; vprašanje je, kaj je s čudežem, ali je mogoč, kakšen je. In ali daje edino čudež Člu smisel. Ali ni svet, v katerem čudeži niso mogoči, nesmiseln, brez temelja; mar šele čudež omogoči bivanje nad nivojem zgolj imanence? V tem pomenu pa si vse tri omenjene SD, ki tvorijo HKD celoto, vendarle niso tako raznarazen. SV temelji na veri v čudeže. Da temelji KMg (KCMV-II), je samoumevno; MV-KC kliče čudeže. Grozde naj bi bil kot kandidat za Snika ČI, ki je delal čudeže; enako Rožman, ki ga ima Vomb(ergar) v SPED **Ljubljanski škof, pozdravljen!** prav tako za bodočega Snika, glej mojo ES analizo te drame v knjigi **Slovenski narod se lomi**.

SV je RIgvojna, ni navadna vojna za oblast, za teritorij, za čast kakega suverena ali Nace. Ni le prepir-spor, ki bi se mogel razrešiti s sporazumom, odkupnino, interesno, znotraj imanence. Tudi v - vsaki - SV se dogajajo boji za oblast in prestiž, a ta nivo ni odločilen. Vernivo, ki je zares odločilen, terja, da zmaga ena stran do kraja; da druga ni le poražena, ampak iztrebljena (ravno v tej točki doseže St), ker ni le navadna Dž, ampak leglo-načelo Zla, Hudičeva tvorba. Kana grof Geron in škof Hildebert vodita v **LTugu** SV v imenu KCe zoper SlavPoge do njihovega iztrebljenja, ga, kot vemo iz Dbstvarnosti, tudi dosežeta, polabskih Slavov danes ni več, le ostanki imen in manjšina lužičkih Srbov. Levs v imenu teh Slavov, Tugova babica Vrza, obeta Nemcem isto usodo: izbris do zadnjega, Holo(kavst), kar obnavlja Ptja z Dmbci v PVD maja 45: zob za zob, glavo za glavo. PVD je odgovor na **LTuga**; po svoje se tega PoVPtja zave, ko da Kreftu - nekoliko - posodobiti in za oder nanovo prirediti **LTuga**, 46.

V **LTugu** in (Debeljakovi) **Črni maši**, ki podaja PVD s KatDmb strani, se mešata smisel in vojna, vera in PN, mešata na Inf način, nerazločljiva sta do nerazpoznavnosti. Tudi v **Lo-05** in **KrižuSovZ**. Ne pa v **Čudu**. Majc ve, kaj

počne. **Čud** napiše 1915, to je v času, ko je kot Čtk Avsvojske že v bitkah, izkusi fronto na neposreden DušTelnačin, kot Krip(pner) v **CrkKavi** ali Vojak v **Kdo je kriv?** Ljškof Jeglič poleti 14 še ne ve, kaj je-bo vojna; še blagoslavlja Avsorožje, še poziva KatSlce na vojskovanje zoper kletega Sža, ki je pravoslavac; glej Lipuščkovo dramo **Vse za vero, dom, cesarja**, 2004. Še strastneje počne to šef Katstranke Šušteršič. Ta ostane do konca vojne za Avso, Jeglič se 17-leta obrne k Jugi; aggiornamento KČe.

Krek naredi drugačno spremembo: ne od avstrijakanta k jugoslovenarju, kot tolikeri Kani, glej Špic(arj)eve **Patr(iot)e**, leta 14 Krek ni avstrijakant in zoperSrb Natlačenovega kova, čeprav ni enako proJSlavski, kot so Hribar, Maselj, Ilešič, Lah ipd., od katerih nekatere Avsvojska celo degradira, Maslja, konfinira, Hribarja, Vlevsa. V Kreku se njegova nekdanja vera v SV AvsKánov zoper Musle, v tem je Krek dedič Iskračeve KMge **Andrej Turjaški**, obrne v SV zoper herezijo. V tej drami, imenovani **Turški križ**, 1900 (že tretji **Križ**, a še eden - četrti - je zagovor FKČe in KMg: **Za križ in svobodo!**), Krek v liku ljudvodje Uršule, Kmpastirice, izdeluje novo - Sisko - Ivano Arško, Sveto Ivano, v nji spaja SV in Kat (in Sljud, če hočete). **TKriž** je poln strastnega Vernavdušenja za vojskovanje s Turki-Musli z ognjenim orožjem; Krek propagira in uprizarja vojno. Le nekaj - niti ne deset - let kasneje pa v predsmrtni drami **Ob vojski**, 16, vojno popolnoma razvrednoti. V nji ne vidi nič Poz, le Neg: le Trp mater in seveda njihovih sinov, ki padajo na frontah ali so ujeti od Sža. Smisel najde le še v pomoči sočlu, v Trpu, ki odkupuje GhKo, najbrž tudi njegovo, ker je propagiral SV; in GhKo KČe, ki jo je 14 zanesljivo podpirala. Kreku se zveza smisel-vojna (PN) povsem sesuje. Kat-30 to zvezo obnovi, glej Jeločnikovo **KrŠp**, 38.

V tej vojni, ki je obenem LR in DR, se obnavljajo pravične likvidacije, z obeh strani. Kopinič - v zelo zanimivi Cenčićevi knjigi **Enigma Kopinič** - pripoveduje, kako je dal že mesec dni po prihodu iz SovŽe v Španijo, leta 36, saboterje v neki ladjedelnici pred preki sod, tj. likvidirati. Kdor je bil Komst, mu je bila likvidacija Sža nujna reč; ko je KC MV-II spoznala, da se nahaja v SV (kot DR), je reagirala enako. Črna roka ubija v **Ognju in pepelu**, tu še Libec Savo, a v povezavi z duhovnikom padrejem Giovannijem. V tem delovanju je še uspešnejši župnik Klavora v **Operaciji** ali župnik v Ocvirkovi **Materi** ali kaplan Kregulj v Božičevem **Križu**.

Majc pa se že 1915 zaveda, da je to povsem napačna pot. Od 15 do 44 ostane Majc pri istem: pri Kriti vojne kot nasilja; tudi PN ni Pra(vo). Vanjo v **Reci** pokaže kot TragŽrt, a ne da mu prav, ker je Vanja terjal in sprejel orožje za obrambo domovine in (Kat)vere. Majc ostane v **Reci**, 52, dezorientiran, negotov. (Kot jaz še danes.) Je ostal tak do Si?

V **Čudu** je ravno poanta - sporočilo -, da ni PNa; je ali nasilje ali Pica. Niti to ne. Morda je Pica, da Kaz(imir)a shodi. Res, ljudje smo - naj bi bili - enaki; zakaj naj bi bili torej eni poskočni in drugi hromi? A Pica ni Majcnova eksplicitna tema, kvečjemu je konotirana. Majcnu je važen - odločilen - smisel, ne Pica. SV spaja obe TemVrti: Pico in smisel. Prabog je Pravični in Osmišljujoči; KC mnogo bolj poudarja njegovo Pico in manj osmišljevanje; da ne govorim o Ptji, ki se še bolj vojskuje za Pico na TSu; KC ve, da je Pica na TSu Rel, da obstaja le znotraj KČe. - RLH Krita KČe je v tem, da odkriva Strno isto neenakost, s tem nepravilnost tudi znotraj KČe, od papeža zgoraj do

navadnega vernika spodaj. KC kot FKc odobrava FDbO, Razrsistem od cesarja zgoraj prek PIK kot edinih dveh Prastanov navzdol, do tretjega stanu, Meša, ki ga FKc dolgo ni pripravljena sprejeti kot enakopravnega, še v **Dekli** in **Blejkah** ne, tu le Km, a na poseben način: kot predmet odreševanja-zdravljenja, ne kot subjekt; subjekta ostajata le PIK, Grof in Škof, kot v **LTugu** (in **Zoranu**, grof Scharfenstein in Župnik), kot v **Punti**, kjer je grof Drašković obenem škof; še Rožman ima naslov knezoškof. HMg riše na prvi stopnji predvsem - skoraj izključno - NKNM, tim. ČD, **LjDa** itn.

Pica je predvsem problem Dbureditve, smisel sega dlje, onkraj Dbe. (Vsi, ki mi prigovarjajo, naj se resocializiram, ostajajo znotraj pomenskega polja Pice, TSa in Dbe; dejansko ne razumejo pomena-vloge smisla, osmišljanja kot Dga.) Za Majcna je v **Čudu** Dbsistem irelevanten. V **Kasiji** podaja PIBržo Krit(ično); enako v **Dedičih**. V **Prekopu** razširi Krito na zaostalo AVS, na barjanske Slce, na Slce kot barjance, močvirce (**Mokrodolce**). Šele v **Materah**, 44, se odloči za zagovor Kma. V **Cesarju Janezu** pa - vsaj do neke mere - celo za zagovor kralja Petra I. Karadjordjevića, s tem FP legitimitete, ob tej za zagovor poštene Trade Slova; predstavlja jo "cesar" Vrhovljan, tj. Ivan Hribar. (Hribar je leta 15, ko piše Majc **Čud**, od Avsoblasi že preganjan.) A ta svoj zagovor prenese dramatik v domišljijo, v spomin, v Pravco; s tem ga naredi pogojnega.

Majc vendarle navede v uvodni didaskaliji, kje bi se **Čud** mogel odigravati: "Utegne biti torej umestno, da se vse ostale osebe prikojijo ti prikazni in se dejanju vtisne pečat avstrijske Galicije nekako leta 1905, vzlic temu, da se je moglo vršiti tudi kje drugje in kdaj drugič"; oče Vazil odhaja v vojno, kar bi govorilo za MV-I. Majc kaže vojno le kot Negmoment. Zanj ostaja ves čas pomembno le osmišljanje - skoz čudež.

3

Majc eksplicite zavrača zvezo med vojno in čudežem (smislom). V 1. prizoru že iz prvega pogovora med Kazino materjo M(ar)eno in hišno deklo Beto zvemo, da išče smisel-čudež Vazil v vojni; Mena: "Ali misliš, da bo ozdravela, če naši zmagajo?" Naši ne morejo biti drugi kot Rusi v I.SvetV. "Vazil je vendar zato šel v vojsko, da bi Kazimira shodila." SV ozdravlja (naj bi ozdravljala).

Mena podrobneje razloži soprogove motive za odhod v vojno; so motivi, ki so znani tudi v Slji, v SlZ, v SD, v SPĖ. Bolezen kot kazen za greh. "Preden je šel v vojsko, je rekel tole: Bog me je radi obilih in težkih grehov, ki jih imam na duši, kaznoval s tem otrokom." Gre za eno Tem prepričanj FKc. Razlika znotraj tega prepričanja je v tem - a je bistvena -, koga je bog kaznoval in zaradi čigavih grehov. MV-II SKC najprej moli za odkup(ovanje), ker je grešen svet; to je pomenilo tedaj precej Abstrazlog. Kdo je grešen, konkretnije? Slci? Brez dvoma; če ne bi bili grešni, ne bi potrebovali odveze in bi KC odpadla; to ne pride v poštev. Ker so Slci - skoraj vsi - Kani, so grešni tudi Kani; je pa razlika, za kakšne-katere Kane gre. PriKani, ki volijo Katstranko (Šušteršiča in Kreka), so - s stališča SKC-MV-I na začetku tega štiriletnega obdobja -

bistveno manj grešni od Libcev, ki so ZunKani. Dvakrat na leto gredo v cerkev, dajo se krstiti ipd., a obenem delajo zoper KC. Tudi glede fije niso neoporečni, Katleolo kombinirajo z RLH VISom, eni bolj, Hribar, eni manj, sredinci, oprezneži, previdneži, konjunkturisti. Zaradi teh Libcev je Slja bolj grešna, kot bi bilo treba, da je. Če bi jo sestavljali zgolj Lenardi, Opeke, Jeglič, Lampeti, Ušeničniki, bi bilo za njeno odrešenje potrebno mnogo manj, kot pa je nastop vojne z vsemi njenimi grozotami kot posledicami, ki pa si jih naivni Jeglič poleti 14 še ni predstavljal; kot vse spopadajoče se Vojstrani je bil prepričan, da bo vojne - seveda z našo zmago - konec že čez mesec dni.

KC-MV-I ima za najbolj krive JNclste, pristaše Srbov in Srbije, kralja Petra I., člane tajne Polorganizacije Preporod. Te mnogi Kani ovajajo, tudi v Javi-MO, in policiji; glej **Patre**, Kreftove **K(reat)ure** itn. A ker mora dober Kan nositi breme tudi drugih, krivih, mora trpeti in se odkupovati tudi za Libce, ker so Slci; v tem je celo Kanova veličina. Brownov roman-kriminalka **Da Vincijeva šifra** je sicer AnKC tekst, a ko podaja albina, hlapca Opus Dei, navaja točno, ko slika, kako se bednik trpinči, dela pokoro, nosi spokorniški pas z bodicami; tudi Jeglič in Ehr sta bila podobna asketa in s tem odkupovala grehe Slibcev, sama kot Pska sta bila MakNeči.

Koliko so MV-II Kani hote nosili tudi GhKo Komstov? To je že težje odgovorljivo vprašanje. Po eni strani se je JKr (in JKra naj bi PriKan Posn) obremenjeval tudi z GhKo Izda Judeža iz Kariota; po drugi pa so Komsti taki zločinci, da so kandidati za pekel, za Vepogubljenje; jim je res treba pomagati nositi breme GhKe, posebno še, če se sami tega svojega GhKe ne zavedajo? Moje razumevanje KCe je bilo okrog 88-90 takšno, da sem videl veličino - Pot - SPE ravno v tem, da vzame nase GhKo Komstov, njihove zločine; v tem bi bila SPE - in prerोजना SKC (Ecclesia reformans) - edinstvena, vršila bi novo evangelizacijo v duhu EvKrša (EKa) in OKa.

Svoje upanje v takšno preOsm SKC sem utemeljeval na liku Snežne, nekakšne Snice iz **SimčMladosti** (glej **KršTrago**), ki je sama kot otrok še Neči, a noče v nebesa-odrešenje, dokler tja ne spravi - s svojo pokoro-odrekanjem - tudi svojega morivca-rablja Matjaža; Matjaža sem razumel kot zastopnika celotne Ptje (Prtov). Matjaž - Ptja - se mora pokesati svoje GhKe, jaz sem se, a Bog, kateremu se kesa-pokloni, ni več ldbog FKCe, ZKCe, ampak BDr. Nova EKc ne temelji več na nekdanjem Kl(eru), na Jegliču in Rožmanu, kaj šele na škofih Hildebertu in Hrenu, glej lik iz Poniževе drame **Tomaž Hren**. Nastane povsem nova - druga - KC, ki je NKC, točneje OC. Beseda Kat(oliška) odpade, ostane le O(odrešenjska)C(erkev).

Bravec **RSD** ve: kmalu sem spoznal, da sem se - takorekoč popolnoma - motil; iz mojega upanja ni bilo nič. Simč sam je bil skeptičen do Snežne, tudi sam je pristal na to, da je PraPozlik Kana Vombov Stotnik, **Napad**, Papežev Tomaž, **Svetinja**, VojDmbc, ne več Gojmir, PozKan kot trpna SŽ, kakršno je slikal v svojem 42 napisanem libretu **Krst pri Savici**. Ni več govora o ostajanju pri miru; Pradrža je VojDmb, Snik-vojščak, **Črna maša**. Ti so le še pogojno krivi, načelno, Abst. Vsa - bistvena - krivda pade na Komste, na Rdečo komisarko (Ptjo), **Napad**, na Rdečo zver, **Vst**, na VOS-OZNO, Hudič kot Zapl, **Simfonija**. Najprej na Kardelja, danes na Ribičiča, ker je še živ in bi bila Pica, izvršena nad njim (Mašč kot Pica), vidna, otipljiva, vzorna, v poduk mladini in celotnemu Slovu, kaj čaka zločinca. Kot v **Samorogu**, seveda z vidika Sodnika

(Bertrama), ko čaka neudomačeno - drugo, na NSS nezvedljivo - Uršulo skoz ogenj grmade Veogenj v peklu.

V SPÉ sem 89 srečal nekaj ljudi, mlajšega Hirscheogra, ki so mi Prizatrjevali, da je sledil poraz Dmbcev (SKCe) 45 (42 in 44 še ni bil pred-viden, ni se jim zdel mogoč) zaradi naših grehov, torej kot kazen za to, kar smo storili mi, tim. PriKani, verniki. Nismo bili takšni, le povrhu in nazunaj; bili smo Hini, zato smo si poraz in strahotno kazen - PVD - zaslužili. Tu se cepita dve razlagi: ali je PVD le zločin Komstov ali pa tudi hotena božja kazen nad SKani, torej tudi nad Dmbci. Če velja prva Rca, kaj je Katbog mislil tedaj, ko je metal Ribičič mlade fante v kraške jame? Je gledal stran? Ni bil poučen o zadevi? Nemogoče, je vseveden in vseviden, las ne pade z glave brez njegove volje. PVD je torej lahko le kazen ali pa preizkušnja; tudi ta je mogoča. Katbog hoče videti, ali so SKani toliko trdni, da bodo prenesli ne le PVD, ampak tudi Rad desakralizacijo, dekatolizacijo Slcev med 45 in 90. DSKC trdi, da je PoV-SKC preizkušnjo prenesla; nekako jo res je, ohranila se je. Zdaj mora le še Slce prepričati, kaj pomeni Zg: ne le Nast SNDže, ampak regeneracijo SDbe iz DaPMLD v neoKatDbo. DSKC je jedro, okrog katerega bo rasla nova KatSlja, nagrajena s KatNDžo, ker je prenesla preizkušnjo in morebiti celo božjo kazen. Kazen je odslužila, zdaj je Svna.

Zdaj je treba le še odstraniti ostanek starega sveta, PtjKomDbe; razmišljanje ima enako-isto Stro kot razmišljanje Ptje od 45 naprej. Ptja je nadaljevala s SV kot RazrPolbojem v diktaturi, KC jo bo kot boj zoper Libce v "pedagoškem" sistemu, kot nekateri imenujejo Janševo vladavino. Ne vemo, kam se bo razvila, ali v Kfz ali v cezarizem ali v miloševićevski tip Dbe; vsekakor pa se boj zoper Kontinuiteto, tj. sprego ALHa in Mrka nadaljuje in celo stopnjuje. Vojna - SV - je le vrh-zaostritev boja, ki se danes obnavlja, danes s strani DSD, jutri verjetno tudi s strani DSL ali neolece.

Vojna, ki je v zasnovi SV - tako pri JOGSŠkih kot ideologih DSD kot pri neole - in ki obnavlja PSto **Lo-05** in **KrižSovZe**, pa je v nasprotju s tezo MD **Čuda**. Simč časti Majcna le povrhu; ne upa si sprejeti njegove osrednje trditve: o napačnosti vojne kot SV. DSKC je pristala na Vojplatformo BRoza, **Obsodili so** in **Čika**. Ko je bedasti Pož razlagal ti dve drami, ni nič razumel; a bi lahko, o njiju je pisal v drugi polovici 90-let, ko so bile stvari že jasne; jaz sem ju analiziral v začetku 90-let.

Majcnovo temo hromega otroka kot možne kazni za grehe Či(oštv)a je treba vzeti torej Simb široko. Da se jo - mora se jo dati - razširiti tudi na DaPMLD v Sliji, čeprav zavesti o GhKi nima danes tu skoraj nihče. SKani ne, ti se čutijo zgolj žrtve. (JOGSŠki se delajo, kot da še danes vsako uro po njih mlati z bičem in jih meče v kraške jame strahotni Hudič nadnaravno vzrasli Ribičič.) Slibci ne, ker so odpravili čustva - merila - GhKe, sploh DušNote. Neoleca pa si še ni na jasnem, ali naj se vendarle realizira v Posn PVPtje in tvega svoja telesa, kot jih islamisti, ali pa nadaljuje s teatrom Magscene v tedniku Mladina in s ČIP retoriko. Zaenkrat Krivcu, BNaku in Hanželjnu zadoščajo Izbrisani, da jih imajo za motiv EtKrite in z njimi - navsezadnje ceneno - manipulirajo.

Mena nadaljuje z navajanjem Vazovih besed: "Ko se je porodil", ta otrok, Kaza (Skaza?), "smo videli vsi, da ne bo shodil svoj živ dan. Če hočem, da me Bog pomilosti", pomilostitev je FPVrta, "in mi odvzame kazen, preden sem jo do konca prestal", kje je konec? V Nvni Si, torej vse Ž?, "se mu moram

odkupiti." To je počela MV-II-SKC in počne DSKC. "Moram nekaj žrtvovati za prijetnost, ki je v tem, da mi otrok na čudežen način ozdravi." Vaz(il) čudeža ne razume prav. Čudež bi mu služil za prijetnost, za to, da bi mu otrok ne bil več v nadlego, da bi mu - ali materi - pomagal pri gospodinjstvu; čudež bi dal Vazu občutek, da mu je bog naklonjen, kar bi se moralo kazati tudi na drugih področjih, v gospodarstvu itn. Ozdravitev otroka je Ut in prestižen problem. To pa s smislom - osmišljanjem - nima zveze. Ni čudno, da (za)nese Vaza v lRevo, ki jo pojmuje bolj kot boj za UtPice prikrajšanih, tistih z dna, ne pa kot boj za RlgNsvet.

MOč je nihal med obojim. Nsveta ni hotel razumeti na Rlgnačin, to je bil zanj regres; študiral je Marxa in **Kapital**; MrklRevo je imel za Raz od FrancReve ravno po tem, da je francR uveljavljala Mešnačela, s tem Ideolo in formalno pravo, ProllR pa mora udejanjiti dejansko, tj. gmotno enakost ljudi. MOč se je zato posvečal študiju ekonomije; zanj niso bile bistvene SŽ, te so bile zanj Maga, ampak razvoj in spremembe produkcijskih odnosov. Zato mu je bila tuja vojna, posledično tudi NOB 41-45; ta mu je bil tudi preveč v duhu (S)Ncla, premalo interNac tipa. Prti so potrebovali vojake, celo pustolovce, kakršen je bil Kopinič, španski borci, Daki, Bebler, Janhuba, Rozman, ne pa teoretike, Zgarje, kar je MOč vse bolj postajal v 30-letih, ko se je ukvarjal s spomini, s Prepeluhovimi, s Tumovimi.

MOč ni vstopil - okrog 20 - v Ptjo, kakršna se je razvila MV-II, ampak v dejansko Ptjo Kautskega, čeprav se tega ni zavedal in se je imel za dediča Karla Liebknechta. Njegov paradoks - vir Perpoloma - je bil v tem, da pa je SoD (Kautskega) odklanjal v imenu Lenina, tj. Janhube in Mačka, katerega ni zmožel - in ni hotel - Posn. Hotel je, česar ni hotel. Bil je Klasprimer SZi in AD. Namesto da bi se 31, ko se je vrnil s prve dolge robije, umaknil iz Ptje, ostal na Le(ci), kot Zgar SProla, nekje med Lemežem in Zihrlom, Zwitterom in Škerljem, se je skušal uveljaviti v Ptji, čeprav je vedel, da ne sme sprejeti nobenega vidnega položaja v nji, dokler Ptja ne razreši njegovega problema, to je zadržanja na policiji (v Glavnjači), 29, in pred sodiščem, 31. Ptja ni tega njegovega problema nikdar razrešila, niti po MOčevi Si ne; ostal je vmes, obvisel. Ko je to videl, bi se moral umakniti iz Ptje, še je bil čas, recimo sredi 30-let. Pa se ni. Vse bolj (mislim na PV) se je uveljavljal v KulJavi kot PolJavi, v reviji Sodobnost, predstavljal v tej DbJavi nekaj, kar dejansko (v Ptji, a zgolj ta je bila dejanska) ni bil.

Morda mu je bil njegov zagovor pakta Ribbentrop-Molotov, ki sta mu ga narekovala Kominterna in KPS, celo Pvt-Per povšeči in blizu, ker sta oddaljevala vojno; ker je čutil, da se v vojni ne bo znašel, da je po naravi paničar, celo oportunist, kot mu je očital Kardelj, celo strahopetec, slabič, mamin sinček, ki svojo nemoč kompenzira - in Prikr - ravno z aktivnim angažmajem v Ptji kot lRdejavnosti. Če bi ostala Juga pri pristopu k Trojnemu paktu in sledila Madžarski in Bolgariji, bi se MOčevo Ž morda ne nadaljevalo tako katastrofalno ponesrečeno. Ptja bi v tem primeru vzdignila najbrž precej šibkejšo NOB, kot jo je. Kaj šele v primeru, ki je bil MOču verjetno najbližji: da bi ostala SovZa zunaj vojne AngFami-Nemlti. Tedaj bi ostalo Društvo prijateljev SovZe, ki ga je soustanovil, Protiimperialistična fronta in ne OF kot SNcl fronta. V takšni fronti ne bi bilo Koc(bek)a, tudi JfRus in Sokoli bi imeli kot SNclsti manjši pomen, saj NczNem(čij)a, vzemimo kot hipotezo, oziram se na primer Francije 1940, ne bi ali vsaj ne bi na tako hud način preganjala

Komstov-Ptje. Morda bi Ptja celo sodelovala z Nemci in lti v njihovi vojni zoper ZahKpl; vsaj do neke mere; vsekakor pa bi ostajala čim bolj nevtralna.

Tedaj bi - pod Jugo, ki bi ji še zmerom načeloval knez Pavle Karadjordjević, v Slji pa vladali Kulovec, Natlačen, Majcen - bile Vojvrline Dakijev in španskih borcev nepotrebne. Čeprav je res, da bi aktivistični moment v Ptji najbrž prevladal, torej AgrEkzKld tipa Tomšiča, Kidriča ipd. Pa vendar, morda bi Kominterna tedaj bolj cenila Prežihovega Voranca kot Tita, Koširja bolj kot Kardelja; kdo ve. MOču realna DbZg - napad Nemčije na SovZo junija 41, vstaja JNarov, NOB - ni bila naklonjena. V sebi ni imel dovolj prilagodljivosti, da bi pristal nanjo, ji služil, se pritajil, se RR. Ostal je nadut, obenem zmeden. V SZ. Izbral je - doletela ga je - najslabša možnost. In to najslabšo možnost jemljem kot svoje najbolj lntbreme EkP tipa nase. Ne le prej, ampak še zmerom - morda pa še prav posebno - danes.

Vazil: "Matere žrtvujejo denar za cerkev", tj. Minobveznost Kanov, KC kot UtC, "plačujejo maše, užigajo sveče pred svetimi podobami", Maga, praznoverje, vsaj za Majcna; "Tega jaz ne morem, ker nisem mati, nisem ženska. Jaz moram žrtvovati nekaj večjega, možu primernejšega." Zdaj smo pri bistvu. "Jaz lahko žrtvujem življenje ali ga vsaj tvegam." Že že, a kaj je v tem primeru - zanj - Žrt? Od odgovora na to vprašanje je odvisno vse. Žrt so zelo Raz tipa.

In smo pri začetku-viru debate, ki karakterizira Krš: ali je Žrt lahko le trpna v pomenu JKrovega nenasilja oz. odklanjanja nasilja, pa čeprav bi bilo PN; to je stališče Majcna in Martina, tako sem okrog 88-90 razumel tudi Simča-**Mladost**, tudi Jermana-**Hlapci**, na osnovi Mraka, Fedja v **Rdeči maši**, opredeljevala me je že desetletja, v začetku 70-let sam Javpisal o tej **Maši**, a jo že prej doganjal. Ali pa more biti v duhu Krša tudi Žrt(ev), ki je Voj(aška), torej so Sniki tudi vojaki, ki ubijajo (seveda zlo in zle, a s tem ES konkretne ljudi, dr. Loh dr. Vita Kraigherja, dr. Krivec dr. Mesesnela, Marn-Črtomir Mekinovo). Oba tvegata Ž in ga izgubita: Stotnik kot Čtk-vojak in Vera kot Že, ki ne nosi orožja, a pomaga pri obveščanju Dmbcev, torej je via facti v DmbVOSu; oba sta lika iz **Napada**, Vomb sestavlja iz obeh Pra celoto.

Vendar, med Vera, Stotnikovo svakinjo, in JKrom je bistvena razlika. Vera sodeluje v kompleksu, katerega Vojost so Dmbci, a sega širše; v njegovem središču je sama KC kot (seveda Pra)oblast, oblast Trade v Slji. Ne tako JKr. Tradoblast v Judeji so (ob Rimljanih) farizeji, Hannan in Kajfa, glej Mrakov **Proces**. JKr je smatran za disidenta, če ne za upornika. S stališča Ptje Vera ovaja; ker sodelujejo Dmbci z okupatorjem, sodeluje z njimi - njemu ovaja Prte in ilegalce - tudi Vera. Nič podobnega ne počne JKr; JKr ima zgolj skupino učencev, ki jih uči, da njegovo kraljestvo ni od TSa. Je pa vprašanje, kaj ti učenci od JKrovega nauka razumejo oz. sprejmejo. BRoz v **Obsodili so** jih naredi za jedro FKCe, ki bo postala kaj kmalu tudi VojC. Mrak ne, glej **Evangelista Janeza**. Mrak se v **Rdeči maši** odloči za ekspatra Ambrozija, ta je za Zvesto(bo) St Frančišku, ne more v korak z uradno TaSKC, kakor tudi (zato eks)kaplan Sergej v **Sveči** ne; dramii sta nastali istega leta. MV-II je bilo - zadošča primer teh dveh izjemnih dram - jasno, kakšna je razlika med VojKatom, BRozov **Člk**, in EK držo, **Sveča, Bogar, Žen, Rdeča maša**.

Tudi Prti temeljijo na Žrt(vah); celo na SZ. A to je Magmoment, ki pride v NOB iz Ncla, stopnjuje se v VerIdeolo; že pri Libcih, glej Vidičevo **Ave, Patrio (APo)**.

MOču kot marksistu Plehanovljevega ipd. tipa, tudi Marxovega, celo Leninovega, ta usmeritev v ReMago nikakor ni mogla biti povšeči; bil je hud nasprotnik RIg(S)Ncla. NOB je izredno uspešna sinteza (S)Ncla in RBa, Stla in RLH idej; imenujem jo Lfz. NOBD je tako rekoč vsa primer tega Lfza, ReMage. Kolikor je postala LR (L)Fz in SNcl-SGent, je upravičevala Vazilov odhod v SV, žrtvovanje Ž(ivljenj). Je želel MOč vztrajati pri nekakšni trpni Žrt(vi), v zaporih - ječah stare Juge -, kjer bi pričeval Mrk, a sam ne vodil LReve kot dejavno AgrEkzKldo? Tudi če je to nameraval, se mu to ni moglo posrečiti, ker je bila Ptja že kot akter RBa aktivna. Marx sicer RBa ni pojmoval pretežno kot Vojakcije, v **Komunističnem manifestu** sploh ne, v zagovoru Pariške komune pa je že kar precej pristajal na Vojnasilne ukrepe komunardov, ki niso bili le likvidacije, ampak že Vojdpor.

DbZg je pokazala, da uspe LR le v razmerah vojne: oktobrska LR, J(ugo)LR, Kitajska, Vietnam. MOčeva linija ni imela objektivnih šans, da bi uspela. Se je pa odkril poseben problem tipa Žrt(ve), kakršna je bil MOč. Ker se v zaporu 29 in 31 pred RazrSžem ni obnašal zgledno, ni mogel postati Her; še bolj se je modelu Hera oddaljil MV-II, ker se je pustil aretirati in zapreti ltom in Nemcem, vojno je prebil v taboriščih. Imel je še eno šanso: da postane Her v zaporu 48-49. Najprej je vse, kar so mu očitali - kar so mu naložili, naj izpove - priznal; nato je vse to preklical. Podpisal - sam napisal (seveda pod diktatom) - je izjavo o sodelovanju z OZNO; kaj pa, če je tudi to izjavo preklical? Ne vemo. Izjavo je OZNA shranila, zdaj so jo marljivi Zgarji (Filipič - kakšno vlogo igra v Resi v zgodbi o MOču?) odkrili v arhivih; morda pa se skriva v arhivih tudi preklic izjave, a jo Zgarji ne odkrijejo, ne morejo odkriti ali celo nočejo, ker hočejo MOča potunkati? A zakaj? Zarota? So vezani na bivše Ptjoznovske strukture?

Zadnji zapisnik o MOčevem porazu pred PP 48-49 je odkrila in posredovala za Zbornik o MOču Zgarka, Drenikova, ki je napisala knjigo o **OZNI**; knjiga je napisana s simpatijo do OZNE. Ni prav ta Zgarka podaljšana roka Tomšičeve in Šentjurčeve, ki sta hoteli MOča zadržati v spominu kot Izda Ptje, kot Negznačaj? Imam prav, ko tem zapisnikom-izjavam verjamem? Nisem do MOča krivičen? Ne bi rad ravnal kot BNak, ki mu je vnaprej jasno, da so vsi njegovi sorodniki NeČi, ker so ista IdeaDn Novakov. Vendar, ali naj zlezem v vsako past, ki mi jo nastavljajo bivši oznovci, ker hočem biti zvest Resi na brezobzirno trd način, kot babica Naja, ki je ltom, ko so spomladi 41 iskali MOča, da bi ga aretirali, povedala, kje se nahaja?

Sam vem, da je pogodba s sočlom premalo; to je le RLH. Premalo je tudi geslo: ne stori sočlu tega, kar nočeš, da ti stori on! To je prav tako dogovor, v službi obojnega Uža. Potrebno je dati več, kot dobiš. Vendar, ni prav to definicija vrnjenega daru, menjave v PŠi, v ArhDbah? Mar Čl sploh more dati več kot dobi? Dobi Ž; recimo, da je to največ, več kot vsaka stvar, ki jo prejme (si jo pridobi) kasneje v Žu. A kaj lahko da več kot svoje Ž? Torej le toliko, kot je dobil? Da tudi svojo DušNoto; če žrtvuje Ž, premaga s tem strah ipd., a strah je Trp. Ž dobi kot novorojenček, ki se ničesar ne zaveda, ob pridobitvi Ža nič ne čuti. Odrasel Čl pa čuti in veliko: strah ga je Si, čeprav ve, da bo prej ko prej prešel vanjo; da je Ž=S, par ŽS.

Torej vendarle daje več kot prejme? Daje svojo zavest oz. ob polni zavesti sebe, ker veruje, da je Dr potreben tega dajanja-dejanja (žrtve)? Morda je dajanje TelŽa celo enostavnejše od vztrajanja v Žu, v katerem moraš dajati Dru

nenehoma, vsak dan, sebe. Morda so SV preenostaven - Red - izhod iz težavnosti Ža, ki, če hoče biti na ravni LdDr, ne sme preiti v UtUžž, kot prehaja v PMLDbi, ampak se sooča vsak dan z nalogo, ki je v bistvu (Mrakova) brezpogojna terjatev: živeti, a z zavestjo, da je Ž vredno le, če ga namenjam Dru, Dti, s tem UnBDru. Ni to opredelitev DgTije?

4

Majc uporabi Beto, da izpove svoje Temstališče do vojne in GhKe; Beta: "Sploh pa je vojska velik greh pred Bogom", kako je moral Majc v nji trpeti!, "ki so ga **vs** **enako krivi**", podčrtal jaz, "tisti, ki ubogajo višje in gredo na ukaz vanjo, in tisti, ki gredo" vanjo, "ker se hočejo oprati grehov v nji, ki se hočejo žrtvovati, kakor praviš." Oba tipa-lika sta kriva. Drugi je Vaz(il), prvi doseže stopnjo najbolj absurdne paradoksalnosti v poročniku Kripu, **CrkKava**, ki hoče biti vzoren Čtk Avsvojske v vojni zoper Sža, čeprav je po duši SoDpacifist; protislovje v njem je tako močno, da znorí. Bevk da v svoji **BeKavi** nastopiti tistim, ki gredo v vojno le po Zunukazu, a se skušajo ukazom in vojni ogniti, vendar se jim ne posreči; reducirajo se na preganjane ali v zakol peljane živali-govedo.

Beta udarja kot s kladivom: "Kako boš greh z grehom prala?" Drži. Naj so ene vojske Neg, AngAm vojska MV-II, in naj so druge še - mnogo - slabše, NemNcz vojska MV-II, obe sta kot vojski, ki tvorita vojno, po Stri Neg. Danes komaj kdo še zagovarja Poz NemNczvojske; Dgč je z MV-II v Slji. En del Slcev zagovarja Prte, drugi del Dmbce; Komstov-Ptje nihče več, preživeli Prti se delajo, kot da Ptje ni bilo ali kot da je bila nekaj tujega, Zun, povrhu, nebistvenega, prehodna pomota. To je - zame - najhujši GhK preživelih Prtov. Iz strahu pred tem, da bi morali jemati nase odgovornost, si umivajo roke in črtajo del svoje najbolj IntPerZge. Slabiči. V tej odsotnosti - nesposobnosti za ARF - je Temslabost DaSlje; je vir njene gnilobe. Zato je DaSlja le PMLD in komaj kaj še ob tem. Ker se obnaša analogno tudi nasprotna stran, bivši Dmbci (ne obstajata več Jelko in Elko, **Gim**, njuna dediča sta ideologa Prikra, ponarejevalca Zge in usraneta Janez Brkonja in St Justin, dve karikaturi), je DaSlja le PsDb; vprašanje je, če je vredna obstoja. Betine Rese ni sposobna prenesti. Tudi zato je danes MD Zamold.

"Vse je grešno, današnji svet je z grehom prepojen in zastrupljenost sega do vsepovsod." Takšno ARF-AK je zmogla dati leta 15 preprosta Kmženica; danes ga ni Slca, ki bi si upal tako misliti. GhKe ni skoraj za nikogar več; za Dmbce je GhK le še pri bivših Prtih. PMLD je nastala prav iz tega razloga: da ljudje ne bi več nosili bremena GhKe v svoji DušNoti. A v Zahčvri soobstajata PMLD in Trada, v kateri pa je GhK še veljavna, (bila) je zares Ponot, medtem ko se zdi, da je ostalo Kat pri Slcih predvsem Zundejstvo; vse preveč Zun. Ali je šlo v PervDč, kot **Dekla**, v t(akšn)em primeru je prav, da je takšna PervDušNota izgubila pomen, ali pa je izginilo v Pozun; prvi, ki je izpričal to izginjenje, je bil sam dramatik Lenard, ki je izstopil iz KČe, se poročil, morda postal celo Libec.

Moj nasvet je: ohraniti zavest GhKe, kajti s tem ohranjam(o) DušNoto, vendar ne je stopnjevati v PervDč SM z Refe; ohraniti obenem - točneje: sploh šele vzpostaviti - Čla kot SAPO, glej Pniz **Nast SAPOe**; ravno SA v tej kratici-pojmu omogoča, da Čl ni le trpna Žrt zla in nemoči, ampak da se z LdDr osmišlja in aktivira, čeprav ne na Vojnačin in ne kot AgrEkzld. Je mogoče, da je Čl že v možnosti ravnati kot DrČl? V tej smeri se trudim.

Žal gre Beta z mojega vidika predaleč; tudi z Majcnovega, upam. "Vojska, kuga, lakota, bolezen - to so posledice enega in istega vzroka"; o tem vzroku govorimo. Kuga in bolezen sta posledici Nve, bacilov, bakterij itn. Nv=Ž. Vzrok je Ž sámó. Zoper bolezen se Rel uspešno, tj. neuspešno - (ne)uspešno - borimo; jaz ne bi več živel, če me zdravniki ne bi od časa do časa zakrpali, mi vstavili nadomestne Tehorgane, spodbujevalnik srca, mehansko opornico v desno koronarko, umeten kolk, mi že 18-letnemu izčrpavali eksudat iz pljuč, mi operirali oči, vstavili nove leče itn. A to je le krpanje (po Prešu kopitarstvo-čevljarstvo), nič več. Za lakoto smo delno krivi sami, s svojim odnosom do Nve; a že z razmnoževanjem, Malthus je imel kar precej prav. Vojska je posledica Čl volje, ta volja pa je najvišji domet Ža kot AgrEkzld; v tem se Darwin in Hitler nista motila, le da je mislil vsak po svoje, Darwin je odkrival zakon žive Nve, Hitler ga je skušal uporabiti za svojo zmago, za zmago Nemštva. V lakoti in posebej v vojski je precej GhKe, v kugi in bolezni manj ali nič.

Beta konča svoj veliki EtRlggovor s pristankom na FKČ: "Ni se mogoče odkupiti drugače nego z vero, z veliko vero v božje neskončno usmiljenje z nami in moč njegove odrešitve na križu." Usm kot dejavnost Perboga odklanjam, ker ne verujem v Perboga kot Vsemogočnega, zame je tak bog le F(evdalni)Gos; pristajam pa na Usm, če je Usm le izraz za LdDr. Ena odrešitev na križu ne zadošča; zadoščala bi, če bi bil križan bog oz. PerBog, BČ, JKr kot Bog. A ker ne verujem v obstoj Perboga ne PerBoga, je zame JKr le vzor za LdDr. Treba ga je Posn; to uči tudi KC, le da ona uokvirja svoj nauk v svojo avtoritarno institucijo, jaz ne. NDM.

Je pa mogoče sprejeti Betino formulacijo, če je takšna: "Verujem, pa ne v rešno moč vojske, temveč v rešno moč in veliko silo vere, žive vere, ki jo nosi malokdo v srcu." Se pa tu odpre vprašanje, kaj je ta vera. Majc v **Čudu** je pristal nanjo, ko je dopustil vero v čudež kot celo Telčudež. V **Ženu** je zadevo že bistveno problematiziral; tu se PnM-čudež, enotn(ostn)a bit, kakršna je še v **Čudu**, paradoksalizira v mnogo bolj neotipljive konture, preide v PzM, skoz nič-prepad (Iro) v Is Dti.

Majc definira DaPMLD, neverjetno daleč je videl; Mena: "Mnogo ljudi je in vedno več jih je zlasti zadnji čas, ko se vse meša, rod in pleme, jezik in vera, in ne moreš videti v srce vsakomur." Celó po obleki se jih ne da več razločiti, delavci nosijo suknjiče in kravate, bogataši kavbojke. V PMLD vlada Inf, s tem je vse negotovo, ceno določa le trg, vrednosti (Vrt) ni več. Kako dobiti v t(akšn)em svetu trden temelj? Beta: "Res je, da ne vem, ker ne vidim z očmi, kje je prava vera." Če je sploh v kom. "Ali v tem, ki govori", DaKC in JOGŠŠKi, povrhni retorji, "ali v onem, ki molči." TH se je važil, da je treba molčati, glej **Besedo molka, molk besede**, a malokdo izdaja toliko knjig kot on, malokdo je tako nervozen, če preteče nekaj mesecev, pa ga nobeno SI MO ne povabi na intervju; TH je Čl Psmolka, ker je v biti ponarejen. "Zato pa nam je razodeto, da vemo in se ne motimo nikoli, kje je vir prave vere." To

pa je stališče Rodeurja in Uranovega Matajevega Matije oz. njunih ruskih MimDč teologov. Juhantek ve vse tako na pamet, da mora le potegniti za verižico (na Stršu), pa se vdere voda St Rese, ki izpere vse govno TSa, prinese odrešenje.

Mena ne dvomi v cerkveni nauk, na katerega se sklicuje Beta. Zanj "je tako, ker se da povzeti iz božjih besed, ker nas tako učijo." Obe ostajata v okviru uradnih KršC, KatC in OrtC. Zato Kaze ne zmoreta ozdraviti; kot je ne zmore Vaz. Potreben je Martin. A preden nastopi Mar(tin), sta potrebna še prizora s Kazo oz. še enkrat med Beto in Meno.

Kaza "leži na postelji" in očitno ves čas razmišlja, točneje: pričakuje očetovo vrnitev; povsem se zanaša na uresničenje njegove obljube, da bo ozdravela. Verjame mu, veruje vanj. Ne bi bilo treba tudi nje - otroka - tolmačiti šire in Simb(olno)? Nisem MV-II tudi jaz - enako trinajstleten kot Kaza - čakal na MOčevo vrnitev iz taborišča, na njegovo in njegove grupe (KomPtje) Abszmago, s tem na svoje in svojega (S)Nara ozdravitev-odrešitev-osvoboditev? Ni tudi MOč odšel enako kot Vaz v LR oz. vsaj tedaj sem mislil, da je bil v LRevi posebej aktiven in pomemben? T(akšn)ega pričakovanja SNL leta 15 ni moglo imeti, Slci kot Avsvojaki ga niso mogli ne obljubiti ne prineesti; kaj se je v Resi dogajalo z vojaki, zvemo iz obeh dram **V kaverni**. Slci so morali šele iz sebe vzpostaviti svojo-našo vojsko za NSS, Slov kot SAKO, to pa so zmogli storiti šele 41-45 (MV-II) s Prti in NOB-LRevo. TaSDe(ca) - ne 14 ne 41 - ni bila sposobna te RR hlapcev v SAKO; tudi 41-leta je hotela čakati, prepustiti odločitev o zmagi velikim silam, sam SNar pa naj bi se potuhnil in ostal trpen-odvisen.

Ira usode nastopi, ko se zgodi, da Kazo (trpnega otroka in Nar) reši-ozdravi Mar(tin) in ne Vaz(il), verujoči v Boga in nekakšna DgSAPO, ne pa verujoči v LRevo in nekakšna SAKO! Kot da je tudi v tem Majc zrl daleč NejdDam, preskočil ne le fazo MV-I, ki je pripeljala do Krekove **Ob vojski**, kvečjemu do **Patrov** in (Šorlijeve) **Na Pologu**, dveh osnov za razvoj SNcla, ki je bolj JNcl kot SNcl, glej **Apo**. Preskočil je tudi fazo MV-II - emancipacijsko dogajanje, ki je bilo vse Dgč aktivno in uspešno kot tisto 17, sproženo ob Majski deklaraciji. Majc je že 15 razumel Neg plati Ptje in LReve iz 41-45 in PoV delovanja. Naj sta Ptja in OF še tako ustanavljali Slov kot SAKO in Slce emancipirali, obenem sta jih ovirali, vračali v hlapčevstvo, destruirali, pač kot Stl in teror enopartijskega sistema. Najprej sta jim dajali smisel, terjali od njih dejavne Žrt(ve), a je bil ta smisel le TSen, Žrt v temelju zaman, le osnova za Nast SNDže 91, ne pa utemeljitev v (Isu) Dti, v LdDr, kar že terja Majc; kar stori Mar s čudežem dejanskega ozdravljenja trpnega otroka-Člka. Majc si je nalogo olajšal, ker je ugotovil, da se je čudež že zgodil in to kot PnM-bit.

Kasneje smo se zavedeli, da se ni; da pa se je napovedal na ustrežnejši - bolj pravi - ravni-točki. Čudež je sama vera v (po)Is BDra, ne pa fakt TSa kot zmage telesa oz. Ža (kot Zdravje TelŽa). Smisel-čudež sta razumeli SAnta in Uršula v **Samorogu**; v **SAnti** je najden Polinejk - smisel - v tem, da Čl vztraja na poti Isa Dti. Isto dokazuje Krstn v **Aferi**, ki gre v Prte, to je analogno Vazu, ki gre v SV LReve; a ker se skaže, da LR ne zadošča, da se znova zaplete v napačno usmeritev zmage na TSu, znotraj lDba, se Krstn preseli iz LReve, kjer postane sam njena Žrt, v DušNoto, v EtPervest, kjer šele zmore (po)Is PraBoga, ki je UnBDr, s tem tudi PzM - pot skozi nič -, preizkušnja EkP MePa pred

Vojsodiščem, nekakšnim prekim sodom. Prav to preselitev v DušNoto - na raven Dga - napove in pripravi Majc s **Čudom**.

V **Ženu** Majc v toliko problematizira oz. razenostavi čudež kot PnM, v kolikor pokaže prizadevanje za (po)ls smisla in Dti tudi kot proces Kode; v **Čudu** je (še) smrtno resen. V **Ženu** zreli Majc razume, kaj je hromost-bolezen; da more postati prav hromost-bolezen, ne pa zdravje telesa odrešilni akt-stanje. Kaza si prizadeva iz stanja hromosti-bolezni v zdravje, ki je kot gibljivost sólo Ž; v **Ženu** 3 desetletja kasneje pa se lDra - Žrt za Dra - Mice Pljusik udejanji tako, da zadene Mico kot odraslo (tako rekoč že star(ejš)o) mrtvoud. Kot mrtvoudna se lahko da za oba mlada, za Marjeto in Janezka; najprej za Marjeto, ki se že sama ponudi v odkup, s tem da gre (nerada) v samostan, kot nuna bo nadomestila ljubljene Janezka, ki ni vzdržal v bogoslovju in ni postal odkupnina Č(oštv)a bogu. A tudi Marjeti se zabliska, da ni Prav(va) za nuno, da sama EV nune ni Pra; da sta odkupa z duhovniškim in nunskim stanom preveč institucionalna, sodita v svet paralelne oblasti, ki jo izvaja KC ob PolDžoblasti; predstavnika KCoblasti sta Neg lika duhovnik Dr. Pokoren in mati prednica. Odkup se mora zgoditi drugje, je prepričan Majc, zato spravi oba mlada, Janezka in Marjeto, iz KČe v normalno Ž, na Km, kjer bosta obdelovala zemljo, smer **Majcmater**, 44, in imela otroke, smer tudi **Sveče**, ob **Majcmaterah**.

TS mora biti; je edina možnost, da Čl lahko začne ls BDra; mrtvec tega ne zmore, sam nič ne da nič. Par Janezek-Marjeta, ki je recimo normalizacija para ozdravljena Kaza in kot nadomestni oče uveljavljajoči se - prav tako eks - kaplan Sergej, pa omogoča staremu Mlakolopu, da počne, kar počne: namesto da bi skrbel za posestvo - za TS -, skrbi za zidavo kapelice; skrb za posestvo prevzame Jan(ezek)-Mar(jet)a, analogno kot v istega leta napisanem **Rojstvu** Mi(ha)Mar(jan)a; na liniji ČD **LjDa**, prvega zadevnega para Mir(ka)Mar(ic)e. Trije pari, ki jih s kraticami priream kot obraz enega (MirMara, MihMara, JanMara), od katerih prva dva še nosita v sebi tudi težnjo po (po)lsu smisla na ravni DbZge. MirMari je cilj razvoj Slova in NKNMeša kot Nsvet, glej Klodičevo dramo **Novi svet**; MihMari je cilj razvoj Slova kot Prola (še bolj kompletiranega SNLa, kot je pri Klodiču), glej Kristanovo NOBD **Za nov svet**; par JanMara pa že prepusti EV iskavca smisla Ž - zidarja kapelice - posebnemu Člu, Mlakolopu; ker se onadva povsem posvetita TS-gospodarstvu, se lahko Mlakolop povsem nameni Isu UnBDra. Ni več Infliktov-stanj, v katerih mora zato borec za Dbo biti obenem tudi iskavec Trsmisla. Tak model se je skazal za Neg, saj se je v njem smisel reducirjal na Db, Dt na ldo.

KC je to nekoč dobro razumela, ko je oblikovala Snike, recimo v prvih Stilih, a se je v odločilnem 4-Stolu zapletla. Snik je postal PervDč, eskaliral je v EDč med sektaškimi Sniki-asketi, ti so iz pobožnih molivcev postajali vojaki, prelivali kri (svojo in tujo) za NSS, s tem vrnili Pogsvet. KC po Konstantinu je sicer (raz)ločevala Snike-askete kot nenasilne (menihe v samostanu) in TSangažirane, a jih je obenem spet spajala v Infceloto. Celo morivski cesarji so postajali Sniki, St Teodozij, St Karel Veliki.

Majc pa hoče vzdržati Temrazliko med Mlakolopom in JanMaro, kaj šele med obema na eni in vojaki na drugi strani. Majc uvede ekonomizem PMLDbe, kjer (v **Ženu**) vojsko-vojno zamenja Kap; odtod naslov pričujoče knjige: **Teologija postmoderne**. Kap in vera v Dt ostajata Poz figuri, vojska ne. Tudi Polinstitucija, ki se RR v Vojorganizacijo, ne, pa čeprav je to KC, kakršno kaže

Majc v **Sveči**, od Župnika do Škofa: disciplinska, strogo hierarhična. In ne v **Bogarju** od Župnika prek kanonika do semeniščnika (Čuješa), ki bo kot član Straže v viharju (učenec Ehra) kaj kmalu začel nositi orožje in sodeloval v likvidacijah Sžov; dr. Loh ni bil le kot PolicKoms na LjPP zasliševalec in mučitelj, ampak obenem zgleden član KA (Katakcije).

Žen seveda glede na dejansko stvarnost idealizira; obnaša se, kot da je mogoč zgolj svet iskavca Dti in ekonomista. Vemo, da je Čl zmerom in obenem vse; da sta v PMLDbi oz. v arhemodelu Dv tudi arhemodela Ožld in Dč. Dokler je Čl živ, dokler je narejen na osnovi Ža, je AgrEkzld in bo ubijal; Dč se bo razvijal v EDč. Čeprav je obenem res, da se kot Psk - kot DgSAPOEV - lahko v točki, kjer bi prešel v EDč, ustavi, PrepDča RR v ARFDča, nato v smer IsDtDča. A to je mogoče zaenkrat šele SAPOi-Psku, izjemam. Svet kot bistvena Db je še povsem odvisen od Ža, tj. od Uba. Kap sam ni samozadosten kot skrb za Telpreživetje, kar predpostavlja Majc z vrnitvijo k AVSi, ki je bistvo Mlake. PMLD ni samozaprta AVS, ampak globalizacijsko ekspanzivna, Kap je kot FinKap, tržniKap itn. AgrEkzld. Majc olepšuje, **Žena** prilagaja **MajcMateram**; Ideaca. Resa je trda. **Rojstvo** kaže drugo - kruto - plat Rese: Ub, esesovec Harz ubija Prta Krma in Nino, tadva ubijata Harza; to je bistvo okupacije, Ncza, LReve in DReve, to zastopa ovaduh Žolc, ki prav tako nosi - kot Dmbc - orožje. - Žolca nadaljuje 49 Stotnik, **Napad**, ki je bivši semeniščnik; Janezek se ne vrne v AVS Mlako, ampak odide na bojišče, kjer bo ubijal Ruse na fronti, **MajcMatere**, nato v DžV Prte. SPED kot pendant NOBD.

Majc ne seže dovolj daleč, ne v **Čudu** ne v **Ženu**; najbolj NejDam gre v **Sveči**, zato ES analizo te drame ohranjam za zadnjo v analizi MD. Majc se svoje slabosti sam zaveda, zato **Žena** Strno preprede s paradoksaliko in Iro; par JanMara postane zelo preprost, Mica Pljusk je v svoji hromosti klavrna, Mlakolop v svoji pobožnosti skoraj smešen, tako trapast, da se zdi na robu sramote. Ženin - JKr, smisel - res pride na Mlako, tj. v mlako Tsa, med **Mokrodolce**, glej Roševo dramo, vendar se v mlaki sam naleze grotesknosti. Majc ve, da je JKr na Mlaki le ena od začetnih točk ohranjanja smisla v (po)Is Dti, komaj kaj več. Da je svet, ki ga izriše v **Ženu**, ob groteski(zaciji) Ideaca, kot nekaj let zatem **Cesar Janez**. Ta ima isto fSto in PSto kot **Žen**; je lepa NeČi spominska Pravca, a obenem trda slika slaboumne stvarnosti PV Dže, Pole, naivnosti Meša, nedozorelosti oblastnikov, samega kraljevega namestnika Hribarja-Vrhovščaka in kraljička Petra. **Žen** in **Čud** sta sijajna kot stopnji, kot možnost analize priprav na Is Dti; imata pa svoje - hude - meje. Kot imata meje SAnta in Uršula, premalo gresta skoz blatno izkustvo Tsa; **SAnta** in **Samorog** sta vendarle tudi Ideaca.

Kaplan Sergej ima več krivde na sebi: ker ni že prej izstopil iz KČe, se poročil z Viktorijo in s tem preprečil njen Sm; ali pa ker ji ni omogočil Sništva, če bi se pravočasno in zavestno boril zoper vpliv-moč Tsa, utelešenega kot zlo v Kpl trgovcu Majarju. Sergej je ostal vse predolgo pod vplivom Župnika, ni se zavedel Rese problema. Zavedel se ga je šele tedaj, ko je bilo že prepozno; čeprav ne še čisto prepozno. Viktorija je umrla, njen otrok pa je le ostal. Zanj bo, ker je brez staršev, skrbel prav on. To je bistveno bolj zadržana, skeptična, real(istič)na drža od Majcnove v **Čudu**. Tu naredi Mar z eno potezo nadNvne vere čudež, hromko ozdravi; Sergej bo moral leta skoz zopno in gnusno

banaliteto Tsa, da bo pomagal otroku primerno dorasti. Če se mu bo sploh posrečilo.

Anin sin Veljko se skvari, dajo ga v poboljševalnico, **Ana**. A Šel je Krit do Koma in s tem do Komstke Ane, čeprav se skuša vživeti vanjo in detektira tudi v nji iskavko smisla, kot v - vsaj nekaterih - PV Komstih. Sergej ne kaže, da bi postal iz klerika Komst, kot recimo Mikuš ali Lampret. Bliže je Jermanu, čeprav tudi za tega ne vemo, kako se bo obnesel na Goličavi, **Hlapci**; ali ne bo pogrnil kot Martin Kačur. Can se je prav v **Kačurju** polno zavedal težavnosti problema-reševanja. Ta problem sluti tudi Dovjak, ko postavi Norca-Kamnoseka, glej **Pipina Malega**, v svet banalnih preizkušenj, padcev, zmede, a ga obenem vendarle ohrani na poti Isa Dti, medtem ko v **Karuzu** že podvomi v to, ali je Čl celo kot božji otrok, kot Karuzo, sposoben vztrajati na poti Isa UnBDra. Karuzu se vse sfeclja, doseže Inf; ni v analognem Infu tudi Meho v **Bogarju**?

Kaza (2. prizor) čaka; "prebudi se" in vpraša: "Mati, ali pride oče kmalu domov?" Ženin na Mlako. Mati je nemočna: "Ne vem, otrok. Nihče ne ve, kje so in kako se vrši boj." Kaza: "Ali se spominjaš, kaj mi je obljubil?" Mena: "Vedno mislim na to ... Boj je težak, mnogo krvi mora izteči." MV-II je bil boj izredno težak, NOB in LR sta terjali ogromno Žrt(ev), a nazadnje se je skazalo, da je bil boj neuspešen, Vaz bo šel ponovno v SV, po LRevi 1905 v LRevo 1917, nato v LRevo 41-45, nato v islamizem; kateri Slc bo prvi med Slibnladnovci? A dosegli bodo isto, kar so križarji v 13-stolu, glej Žižkove **Otroke apokalipse**, kar zmagoviti Rimljani v (Pennovem) **Zatonu Metula**. Uporniki se porajajo znova in znova, isti kot zmagoviti Prti 45; vseh bo konec, kot je teh v letu 90. Kri ne zadošča, krvave Žrt(ve) tudi ne.

Tudi meni je govorila MoM, kot Mena Kazi; Kaza: "Oče mi je dejal: Ko se vrnem, boš zdrava. A meni ni nič boljše." Mena: "Ne smeš dvomiti, otrok, nad tem, kar je rekel oče. Če je obljubil, bo storil." MV-II sem nihal med vero in obupom, med Borovo obljubo: **Previharimo** - previharili bomo - **viharje** in Balantičevim desperatstvom, spoznanjem svoje Si, jalovosti, nemoči, tem, da le **V ognju groze plapolam**. Ko se je MOč vrnil, se je skazalo - meni in MGGi prav kmalu -, da so se naši očetje vrnili praznih rok in še bolj praznih src; navsezadnje smo odkrili, da so bili slabiči in zločinci, ubijali so in odobravalni Ub. Dinetov oče je naredil (44) celo Sm; Adma v **Čečkih**, 83, ga je ponovila. Božičev Andrej je bil v **ČvŠ**, 55, že tik pred tem (pred Sm); tudi Javorškov Pohlin, **Steklo**, 55. Čakanje Kaze, otroka, je bilo zaman; to artikulira MRemec v **Delavnici oblakov** že 67.

5

V 3. prizoru sledi Dia med Meno in Beto; problem razreši šele vstopivši Mar v 4. prizoru. Oba prizora je treba brati skupaj. Tretji prizor je zveza med drugim in četrtim; sodi k obema, drugega zaostruje, četrtega uvaja. Prav za prav gre le za dve repliki. Mena se jezi, češ da Beta Kazi izpodkopava vero, ker ne veruje v očetovo moč ozdravljenja hčere, Beta se brani, a na nejasen način; "vse skupaj" ji "je zidano na krivo podlago." A katera podlaga ji je Pra?

"Jaz pa pravim, da je otroka še mogoče rešiti iz njegovega srca ven, iz njega samega, brez očeta. Oče je itak že izgubljen." Recimo, da je to res; a kaj pomeni reševanje iz otroka samega? Da dobi otrok vero v ozdravitev? Mar je že nima? Jo veže le na očeta? Je ves Martinov postopek le v tem, da obrne vero Kaze v njo samo? Da postane Kaza Rad SAPO? Ne, te razlage - nadaljnja - drama ne potrjuje. Naj je še tako očitno, da ozdravi Kazo Mar, je Kaza hvaležna očetu; zakaj? Je Mar svojo zaslugo tako zmanjšal, da je Kaza prepričana, da jo je ozdravil dejansko oče in ne Mar? A ker vemo, da je očetova - Vaz(il)ova - akcija napačna, sam Vaz ve, da ni bil on ozdravitelj svojega otroka, zato se vrne v boj-LR, kakšna razlaga še ostane?

Je bistvena Martinova Radszkromnost-ponižnost? Da nekako izroči zasluge za svojo moč odreševanja Vazu, če jih? Da Kaza na to nasede, Vaz pa ne? A s tem je doseženo ravno nasprotno od tega, kar terjaja Beta; Kaza ni odrešena - se ne odreši - sama iz sebe, ampak jo odreši Dr, čeprav to ni njen oče. Odrešenjska moč tega drugega, Martina, je prav v tem, da vzbuja videz, kot da odrešuje Vaz, ne on, ne Mar. To pomeni, če je tako, da se Mar povsem odreka sebi, da je v njem tako velika LdDr, da da vse (zasluge) Drim, a tako, da je ta Dr (Mar) res Dr, se pravi, da je prepričan, da ne odrešuje on (Mar kot OžPld), ampak nekdo Dr, ki je Dr od Dra. Vaz s tem ni zadovoljen. Jezen je, ker vidi, da ima moč odreševanja Mar, MistKan, ne pa on-Vaz, ki je LRevar.

Torej nihče ne sme misliti, da odrešuje - da ima moč Mistozdravljanja - on, ampak zmerom le Dr, ki je Dr od Dra? Čl naj se trudi imeti največjo moč vere, ne pa tudi zavesti, da s to močjo vere zadobi tudi moč kot oblast nad kom ali čim, pa magari nad telesom Kaze, ki hrepeni po ozdravljenju.

Takšna, res precej zamotana razlaga bi bila v duhu Dga. Se je je Majc zavedal? Se mu je vsilila sama od sebe? Sem jo investiral v **Čud** le jaz kot Anln, **Čud** sam pa je, kot bi dejal kak Kritestet Inkovega kova (kot pravi Ink za Koc(bek)ovo **Pla(meni)co**), nezrelo, nejasno, diletantsko, začetniško delo? V tej dilemi naj se odloči vsak bravec moje razprave o **Čudu** (**Čudeža v mlaki**) po svoje. Drama je lahko čudež (Estodlična in EtPra in Prispoznavna), lahko pa mlaka, v vseh ozirih godlja. Zame je **Placa** recimo sijajna, "čudežna" drama. Jaz vidim v nji čuda, Ink nič(es). Je Ink res le slep (SZSL) površnež, jaz pa jasnoviden? Kako gleda na **Čud** dr. Schmidt?

Vstopi Mar(tin); 4. prizor. Pozdravi: "Kraljestvo božje med vas!" Ima pozdrav globlji pomen? Kaj je - pomeni - kraljestvo božje? Lahko je prispodoba za marsikaj. Mar(tin) prosi za prenočišče-počitek. Mena je dobra, pri priči mu ga odobri. Mena ima ob tem še postranski namen: zvedeti kaj o odsotnem možu-vojaku. Mar(tin) poroča o vojaki; poroča tako, kot da bi Majc opisoval Avsvojake, vračajoče se s fronte; glej tudi **BeKavo**, **CrkKavo**, **Ob vojski**. (Tudi poročnik Kerševan iz **Kirke** je ranjen.) "Vračajo se, s krvavimi glavami, z odrezanimi rokami, na berglah se vračajo trumoma. Vse črno, vse črno množice, ki brez reda" - poudarek na kaosu - "pljuska nazaj kakor morje." To je kvečjemu podoba poražene armade, Dmbcev maja 45 pred kraškimi jamami, morda LRevarjev 1905, nikakor pa Prtov maja 45; ti, čeprav so ohromljeni-invalidi, so polni donebesnega navdušenja, čustva zmage, ki ni le zmaga v imanenci, ampak - zanje - dokončna zmaga Nsveta, božjega ali Psbožjega kraljestva na zemlji, vrnjeni paradiž kot vrt Eden.

Le ob porazu postaja Čl Fif in se odpre ARF drži. (Sam sem postajal Fif že kot najstnik, da bi si razložil svoje poraze.) Mena: "Ti si svečenik in veš, kako

gre red med svetom. Kako dejanje sledi dejanju", najtežje vprašanje: kaj je vzrok, kaj posledica, kdo je kriv in odgovoren, kdo Žrt, "zakaj in ali se da preprečiti in narediti drugače." Do zdaj vojn (Mašča kot RPPa) ni zmozel še nihče preprečiti, ne karizmatični Pski, JKr, ne posvečene ustanove, KC; nekaj časa vlada lahko mir, v Evri od 45, a prej ko prej bo spet vojna; islamisti jo pripravljajo zavestno-načrtno. Churchill piše v spominih, glej **Moja mlada leta**, da so Angleži okrog 1895 verjeli, da ne bo nikoli več vojne, vsaj v Evri ne, mir je bil že od krimske vojne, precej desetletij tega. A se je spočela 1914-18 najhujša vojna. Znano je Chamberlainovo geslo: Peace for our time, izgovorjeno v Monakovem le leto dni pred izbruhom II. SvetV. Zame vojna ni Empvprašanje ali Etvprašanje slabih Člastnosti. Vojna je logična in Strno nujna posledica lđBa, Ža kot AgrČkzIde.

"Povej, ali je Bog poslal to hudo uro na nas, da bi nas kaznoval, ali je to, kar se nam zdi húdo, le sredstvo, da se poboljšamo, in ne osveta?" Tema - vprašanje - se kar naprej ponavlja, v drami je osrednja. V razpravi sem jo že komentiral. Zdaj gre za to, kaj misli o tem - o tej temi - Mar. Začne previdno: "Moji ljubi ljudje, jaz sem le človek, ki misli s tistimi možgani, kakor vi." Mar(tin) se ne dela za boga, kot je St Pavel naredil za boga JKra; hoče biti zgolj Čl. To pa ne pomeni, da ostaja le znotraj Huma. "Težko je najti v labirintu vprašanj in dogodkov, ki so uganka", dokler jih ne razrešiš, a kako jih razrešiti?, "kak drug odgovor kakor tistega, ki ga najde vsak človek, če misli." Ne, tako lahko ni. "Jaz nisem Bog, jaz sem le poklican..."

Ta izjava je nekaj novega. Biti poklican je izjemno veliko, čeprav še ne toliko kot biti izvoljen; v času Nasta **Čuda** so ljudje še poznali **Biblijo**, zato vedeli za razliko med biti le poklican in biti že izvoljen; danes poznajo to razliko le še strokovnjaki. V PMLD ni nihče ne poklican, kaj šele izvoljen; vsak se lahko udeleži tržne tekme, če hoče; če noče, se ji lahko ogne, ostane na robu Dbe in s tem Zge, ki je v PMLD isto kot trg in trenutni Zeigeist, kot uspeh v tekmi, v vplivanju na potrošnike (blaga in znakov). Za poklicane in izvoljene se imajo v PMLD le udje Raz sekt; to so EV, ki si jih Svno izbere vsakdo, a jih opusti, kadar se mu zljubi. To so - s stališča Dčev - poze, videz, prehod v Dv arhemodel, neobvezna igra (IVJ). Poklicanost-izvoljenost kot karakteristiko boga in/ali Snikov pokaže Briški v **BrišKrižu** kot Inf, kot črno grotesko. V **Čudu** pa morata biti pojma-Vrti vendar kaj več, kaj s težo. A kaj?

Mar(tin) razlaga Vrti najprej v duhu Konv KCe, vsaj tako ga gre razumeti. "Ti veruješ vame, to je lepo," a je premalo. "A ne v mene moraš verovati, temveč le v njega, ki govori iz mene, iz mojih besed." To pa je že velika - kar največja - samozavest: prepričanje, da govori bog skozme; razen če nisem kot klerik v posvečeni vlogi, zakramentu. Biti uslužbenec KCe (OrtCe), ki bere St besede-nauke iz **Biblije**, cerkvenih dokumentov, papežkih okrožnic, molitvenikov, je eno; ta EV je dostopna marsikomu. Verovati pa, da govori bog skozme kot skoz Čla, ki ga za božja usta ni določila C(erkev), ampak se je izbral sam, pa je huda stvar; lahko je Maknapuh, čezmerna stremljivost, samovoljja; lahko je pa strašno tveganje, jemanje silne odgovornosti nase.

Da bi čim bolj (zase) zmanjšal nevarnost napuha, se jaz (TaK) nimam za od boga poklicanega, ampak le za iskavca BDra. Nisem gotov, ali je to, kar trdim, Resa ali moje SSL. Katkleriki so stoodstotno prepričani, da govorijo AbsReso, ko berejo **Eve** in posredujejo KatČto; jaz ne. Jaz problematiziram in predlagam odgovore na zastavljene teme, obdelavo svojih trditev. Zame - v **RSD** - je zato

vse odprto, nedokončano. Vse je pot. Nič ni zanesljiv rezultat. Čudež vidim le tam, kjer je vera. A ker vem, kako Raz so si vsebine vere, od Crowleyeve NA Mage do Zihelovega dogmatsko doktrinarnega StlMrka, od vere Prta do vere Dmbca, mi navsezadnje niti vera ne pomaga. Mnogo kaj se zdi čudež - recimo zmaga Komstov maja 45 -, a se nato skaže, da ni bil čudež, ampak (v nemajhni meri) celo zločin. Kako dolgo bo sedela Kaza pokonci, hodila, bila zdrava? Veroval sem v letih 59-88 (ne le takrat), v OIS sem padal v letih 64 in 99, 51 in 70, 46 in še kdaj. Kolikokrat se Čl na poti ustavi, zdrsne v prepad nič, se skvari; a se spet postavi na noge, osmisli, nato pa spozna, da je bilo to osmišljanje SSL.

"Beseda in človek, to je dvoje." Če kaj, drži ta izjava. Župnik Klavora, **Operacija**, izreka Prabesede, navaja jih iz **Nove zaveze**, dela pa njim nasprotno. Čl je Hin po bistvu, "Glej, jaz sem truden nocoj, komaj pol človeka sem", ni sicer preganjan ilegalec kot oče Feodor v **KrižSovZi**, a morda ne manj od tega utrujen, "v tvoji roki je moje življenje." Če ne bom počival, bom umrl. "A beseda, ki jo govorim zmerom in povsod, je vedno enako močna." Je res? Katklerik je v to prepričan; kaj pa SAPO, ki deluje zunaj St institucije, kot eskaplan Sergej v **Sveči** in eksmenih Ambrozij v **Rdeči maši**? "Ta ni trudna nikdar, ne potrebuje nikdar opore." A kaj je ta beseda?

"Težko je govoriti o vojski, ko se razvaline še kade, ko še trepeče zemlja od pohoda tisočglavih čet, ko še ni suha kri, ki je tekla na zemljo. A to vse je le veliko zlo, ki ga je Bog poslal, da bi ga spoznali." Takšno razlago odklanjam; tak bog je zame ldbog oz. Hudič. "V lepoti in bogastvu, v blagodati polj in rodovitnosti živali domače ga nismo hoteli spoznati." To je tudi trditev **Ape**, AlgJNcla. To je, "vere hoče, zakaj brez vere ni življenja in ni odrešitve." Nujnost vere sprejemam. Čl se z vojskami sam kaznuje, to kaznovanje pa je Etnarave le povrhu; v globini pomeni kazen=S(mrt). Ker je Ž=S, je nujno samokaznovanje, če zakon Ža, ki je S, razumemo kot kazen. Lahko ga RR v kazni, ki je zavestna - Sv - odločitev-dejanje, to počne KC, lahko pa kazni odmislimo, tako trdi VIS RLH, ker ve(mo), da je S neogibna, pa naj se trudimo kolikor hočemo, da bi jo odstranili; lahko jo kvečjemu zadržimo, a za malo časa. Lahko pa se odločim za Eto, v kateri razglasim za GhK vsako dejanje, ki se mi zdi zlo; zato - kot da - terja kazni. Stvar odločitve, poimenovanja, Alg okvira, pomenskega polja. Torej ostajam pri že zapisani ugotovitvi: vera da, a kakšna vera?

Smer, v katero razmišlja Mar, mi ni všeč oz. le tedaj, če jo MakpreOsm. "Ali je vojska" - vojna - "le kazni ali tudi sredstvo, to razsodi sama." Samoumevno pa mu je, da je vsekakor sredstvo. Razen če razumem zadnjo izjavo zunaj konteksta prejšnjih; in v vojni Čl spoznava Človo zlo naravo: Ž kot Agrčkzld. Potem lahko postane vojna sredstvo in kazni, ki pa ju ne deli Vsemogočni bog, ampak si ju jemlje za Eto Čl.

Mar(tin) jasno odklanja MrklRevo; Mena: "Moj mož Vazil je šel v vojsko z živo vero." Mar: "Nehaj. Vera in vera ni isto." Res je, "Vsak človek v nekaj veruje"; se da reči, da veruje PMLD Čl v Kpltrg? Le, da verjame. "Če ne v Boga in njegovo moč", a bogovi so Raz (eden je Mehov, **Bogar**, eden lbn ladnov), "pa v svojo moč", Komsti, "in v svoje bogastvo", KplBrža. "In tudi živa vera, če ni prava", če je le vera v Komparadiž, v Nsvet kot v **Rojstvu**, "ne pomaga nič". Danes skoraj vsi mislimo, da je bila jalova.

Mena načne novo témo, o Trpu mater in otrok, razvije jo ne dolgo za tem Pregelj v **Plebanusu Joannesu**, a je podana že **Ob vojski**. Tudi po MV-II se nadaljuje, izraziteje v SPED, kjer je pobitih več sinov in objokujejo pobite sinove še živeče matere, kot v NOBD, kjer so matere razumljene kot Here, kajti tudi njihovi sinovi so predvsem Heri. V **Čudu** ni Herov; tudi v **Ženu** ne in ne v celotni MD. "In me in naši ubogi otroci?"

Je mislila SKC nanje, ko je poleti 14 blagoslavljal orožje Avsvojske, OrtC pa ruske vojske? "Ali ni ljubezen, s katero negujemo, matere, svoje otroke, ali ni trpljenje, s katerim čujemo ob njih bolniških posteljah, Bogu ljubo?" Posebno **Ob vojski**. Ko je tepena, začne KC razmišljati - stikati - v tej smeri; to je zelo človeško, samoSmil. (Krek bi bil res Snik in genij, če bi napisal dramo **Ob vojski** julija 14 in ne leta 16!)

Mena se ne zadovolji z Ljeznijo mater, **MajcMatere**; vprašanje - stališče? - razširi tudi na očete in njihov Vojaktivizem: "In ali ni sklep očeta, ki ljubi otroka, da hoče tvegati življenje za njegovo zdravje, ali ni ta sklep kakor naravnost od Boga vdihnjen?" Vsak pojav se da razlagati skoraj na vse, vsekakor pa na med sabo izključujoče se načine. Lahko velja zapovrstna enačba: Gavriilo Princip=Srbi; Princip je ubil ne le prestolonaslednika Franc Ferdinanda, ampak tudi njegove otroke; torej so jih ubili Srbi. Srbi se vse bolj kažejo kot AgrEkzPld, Apisova Črna roka itn. Če jih ne zaustavimo, bodo ubijali naprej, vse več naših otrok, otrok naših mater, Krekove otroke (ti so le zunajzakonski), Šušteršičeve, njegov sin je padel na fronti, Jegličeve, Jeglič je imel vse Sice za svoje otroke. Avsnapoved vojne Srbiji se da razumeti kot obramba, obramba pa je po nauku KC dovoljena, posebno če je povrh vsega še pravična. MV-II-KC se brani pred Komsti, ki njene vidne člane likvidirajo, Ćhra itn. Kdo je začetnik nasilja, krivic? Dejansko nihče oz. samo Ž, ki je AgrEkzld, ta pa je Pica, če je to naša AgrEkzld, naše Ž, NSS.

Mar(tin) razmišlja Dgč: "Vse te same na sebi lepe čednosti mater in očetov", Jegliča 14 in Kreka 16, "zatemne, brž ko niso v obrazu božjem. V senci leže, stran od svetlobe žarka božjega, zato je za njih bitje vseeno, ali so ali niso." Grozljiva izjava: Mar (tudi Majc?) tako rekoč razvrednoti-zanika vrednost Trpa mater in poguma očetov. Pogum bi se še dalo spodbijati, a Trp, posebno če gre za Trp NeČi(stih)? Mar(tin) ne odneha: "V svetlobi božji niso, v svetlobi njegove milosti niso, zato se temne in nične, čeprav je dejanje dejanju" navidez "enako." Morda pa Mar ne spodbija Kreka in sporočila **Ob vojski**, morda ravna celo nasprotno? Ga utrjuje, v tem ko oži vrednost Trpa le na tisto Trp, ki trpi v imenu - v zavesti - boga, KatOrtboga? Tako gre razumeti naslednje Martinove besede, a tak Mar postaja - vsaj meni - vse bolj nesimpatičen.

"Vsaka čednost mora imeti središče, v katerem se strinjajo njeni stoteri žarki." Za KC je to središče Katbog, za Ptjo MrkKom. "Če tega središča ni, če je čednost zgrešila ta cilj, deluje v prazno, se žrtvuje v nič, usiha v pesek." Takšno zamanskost Trpa kaže Vomb v **Napadu** na primeru Prt Polkovnika (Igorja), ki naredi Sm, Zup(an) pa v **Rojstvu** na primeru BržKplpodjetnika Mirtiča, ki naredi analogen OISm. Njuni S(mrt)i sta za SPED-NOBD (za KC in Ptjo) brez vrednosti, zamansko Trp. Trp mora biti osmišljeno, ne le trpno.

Mar(tin) je v svojem izvajanju neusmiljen: "Če ne veruješ, si pogubljena." Tu pa je vera zreducirana na vero v Katboga; tak Mar ne more biti vzoren, daleč je od PSte **Žen(in)a** in **Sveče**. Mar(tin) ne popusti: "Če ne veruješ, živiš, trpiš,

čakaš zaman." Res je, nevera se zgodi Dinetu in Admi, **Čečka**; a katera vera je Pra? Mena ima prav: "Ti si krut." Kot je bil krut KaKi. "Krut, a dober." Paradoks. "Če ne veruješ, ne živiš." S tem ko jemlje Mar – z njim najbrž tudi Majc – Ž v Poz pomenu, je že na napačni poti, vsaj s stališča DgTije.

6

V 5. prizoru Mar Kazi obljubi: "Ti boš ozdravela!" Zavzema razmerje do Kazinega očeta: "Tvoj oče je storil dobro, ko se je napotil v vojno", hm, "da bi te rešil"; dober razlog, slaba izvedba. "A ni storil pravega. Zmotil se je", tudi poročnik Zakotnik v **Do(bru)dži 1916**, ki postane dobrovoljec srbske vojske; a se ni zmotil povsem, Slja v Jugi je bila s stališča Slova kot SAKOe primernejša kot Kranjska in Štajerska v okviru Avse. "Kakor smo zmotni vsi, kar nas je pod nebom." Čeprav se te zmotnosti med sabo razlikujejo, vsaj na Ćpravni; po mojem je bila zmota Ćmana, ki se je odločil za sodelovanje z NczNemci, glej Mrakovo MV-II dramo **Gorje zmagovalcev**, hujša od Tomšičeve, glej Božičevo **Tomš(ičevo) S(mrt)**. Ćhrova, da - celo v PP – sodeluje s Fzlti, hujša od Brajnikove in Štadlerjeve, ki sta Ćhra (Natlačena itn.) likvidirala-justificirala. S stališča gospe Grasser-Pečarjeve je Resa ravno nasprotna. Presoja je odvisna od VISa presojanja.

Mar(tin) noče hčere hujskati zoper očeta, a očeta obsoja; zanj predlaga Usm (FP). "Ne smeš ga zato zaničevati." Torej tudi Ribičiča ne. "Ali zaničuješ slepca, ki ne vidi sonca", Ribičič je videl napačno sonce (Ptjo), "ker" – dejansko: kot – "ga vidiš ti?" Ga res vidi? Ga vidi Rožman ali KaKi? "Gotovo ne. Slepcom se je treba ogniti"; bi se dalo 42 ogniti vosovcem, ki so trosili naokrog PN? "Treba jih je" - celo – "obdarovati, ker jim je Bog vzel svetlobo luči." To prepričanje pa je hudo daleč od presoje klerika BRoza, ki bi vse Komste pobesil; od JOGSŠKov, ki jih hočejo postaviti pred sodišče, ne pa obdarovati! Mar(tin) je s stališča teologa UProfa dr. Ocvirka butelj, najbolj SZSL od vseh. A zakaj je (ne)komu bog vzel svetlobo oči?

Kazo zanima, kako bo ozdravela; Martin rad razloži: "Ti si bolna. Celice tvojega telesa so bolne, se razkrajajo in zamirajo. Zato ne moreš hoditi." To je spoznanje na ravni telesnosti. "A celice ne žive iz sebe, življenje", za Martina in Majcna je Ž najvišja Vrta, žal, "ki je dano", bog ga je dal, "in jim je vzeto", bog jim ga je vzel, a zakaj NeČi otroku, že novorojenčku?, "jim je vdihnjeno". Je treba razumeti izraz Ž kot vdihnjenost Simb(olično)? Niti ne, ker je Kaza hroma kot telo, ne kot DušNota; kot DušNota smo kvečjemu – skoraj – vsi hromi. Kaza le nima dovolj Ža oz. nima zdravja. Živí pa le. Je za Martina (Majcna?) dovolj, da Čl živi, pa čeprav mrtvouden, glej primer Mice Pljuska iz **Žena**? "Ali ne poznaš povesti o Adamu, prvem človeku, ki je ležal mrtev in testen na zemlji, preden mu je Bog vdahnil dušo?" Zdaj ostaja Mar povsem v okviru **Biblije**; bog je ustvaril svet in Čla.

Briški spodbija sporočilo **Geneze** in **Ćvov**, VoMa (JKra in FKra). **BrišKriž** podaja na osnovi Jesihovih **Sadežev** groteskno podobo umiranja in oživljanja, ki ne pripelje nikamor, je navsezadnje le črna igra. Za Briškega sta bog in Hudič par oz. bog – JKr – služi Hudiču. Majc pa se trudi, da bi rešil imidž-moč

boga. Mar: "Duša, to je življenje", spet Ž; "in duša je od Boga." Žal je tu bog le najvišje Ž, le Ideaca Ža, lDba. "Vsaka celica in vse skupaj imajo dušo, dokler jim je bog ne vzame." A tudi če je tako, tako verujejo Kani, Kaza ima hromo telo, ne duše; dušo imamo hromo kvečjemu vsi, tudi Kazina mati Mena pa Kazin oče Vaz. A zakaj je edina med njimi hroma Kaza? Majc kot da ni kos problematiki, ki jo zastavlja. Je pa res, da je to najgloblja-najtežja problematika sveta in Čla.

Martin govori celo leporečno, površno; to so lepa gesla in nič več, SpS: "Vsak človek nosi zdravje v sebi, če ga ni, napuhnjen, pahnil od sebe." Da bi bila Kaza – že kot novorojenček – bolj napuhnjena od Mene, Bete in Vaza, ki so v osnovi zdravi, čeprav že stari? Nonsens. Martin s takimi premišljevanji ni prepričljiv. Se Majc sam išče skoz Marova opletanja?

Šesti prizor. Mena: "Tolažiš, to vidim", a ... "Ni miru v srcu človeškem od rojstva do smrti." SpS. Mena opiše delovanje lReve: "Povem ti, ko so naši moški, preden so odkorakali na bojišče, porušili cerkev, strgali prte z oltarjev, strli zlate posode in vtisnili vse podobe, mi je bilo tako pri srcu, da bi bila zakričala od bolečine." Ljudje so nesrečni, spoznali so, da jim uradna C(erkev) ne pomaga, zato so se se ji Mašč; iz istega vzroka so številni SKani MV-II postali Komsti; videli so, da se po lji in drugje odvijajo spokorne molilne procesije, pobožnjakarji nosijo podobe brezjanske MMB Pomagaj, ne ona ne bog pa ne pomagata, se Trpa mater ne usmilita. V trenutku obupa – skoraj resignacije – SNla se je pojavila Ptja, obljubila odrešenje-ozdravljenje, Slci so ji množično sledili. Namesto cerkev so sezidali zadružne domove ipd., namesto **Biblije** učili – do 48 – **VKPb**, nato pa so se sesuli tudi zadružni domovi, vse bi spet napolnil OIS, če se ne bi pojavil Kplib in zdaj obljubljal uspeh-zmago-srečo. Pa smo na trgu LDPM. VS SZSL.

Majc podaja skoz Menino pripoved tudi lastno Krito KČe, ki je MV-I odpovedala: "Naši ... so rekli, da se bo na drug način pokazalo, ali moramo dalje trpeti", MV-II pod okupatorjem, "ali bomo rešeni sil in nadlog. K temu Bogu", h Katbogu, "so trdili, ne bomo več molili", tako so nehali moliti Janez Stanovnik, Anton Vratuša, Franček Kos, Marjan Breclj, Tone Fajfar in mnogi, "ker nima moči". Izkazalo se je, da "je lesen", isto je spoznal Meho, ko je kot bogar izdeloval lesene Križane, **Bogar**; "da hlepi samo po darovih, po denarju", DSKC, "po žrtvah", razlaga MV-II-SKC, "stori za nje pa nič. Sami v sebi bomo poiskali moči", ČiA-SAKO, "so rekli, ker je od drugod ni." Majc je odlično razumel duha MrkKoma-Ptje, že leta 1915. "In jo bomo preizkusili." In so jo, v stvarni lRevi, uprizarjata jo NOBD in SPED, **Rojstvo** in **Napad**. "Biti ali ne biti, o tem odločamo mi sedaj, so rekli in so šli." Natančno tako sta govorila Kidrič in Tomš(ič), glej Komsa v **Aferi**. Bili so Fasc(inantni): "Lepo je bilo, veš, ko so tako čili in svetli odkorakali po vasi," glej četo Prtov v Cajnk(arj)evi **ZaSvo**, "ko so jim bleščale puške in je tako v enak korak", vistosmerjenost Absdiscipline, "stopalo jih sto kakor en sam," ne pa anarhija SvM ideologov, za kakršne ima Koms v **Aferi** Krstna, Bernarda, Simona.

Tako – kot en mož in v navdušenju – so odhajali v vojno tudi Slci (17. pešpolk kranjskih Janezov) poleti 14; in kako so se vračali že 15, že 16, **Ob vojski**? Martin: "Toda naj se vrnejo", Mar napoveduje Prih, "in jih boš lahko videla, ali so še čili in svetli, ali še stopajo v en korak – skozi blato in noč s krvavimi glavami, z odsekanimi rokami, na berglah se trudoma vračajo". V Simb pomenu je to tudi slika Komstov po 90: poražencev. So "premagani". Naj

so se vmes še tako uspešno bojevali, pobili še toliko Sžov, "usuli vanj sto krogel", vse zaman. A kaj ni, kar ni zaman? Mar: "Kje je konec?" Tudi če Majc veruje – ali konstruira svojo vero – v čudež kot telesno ozdravljenje otroka-Kaze, je s tem ozdravljenjem tudi že konec zla, zmot, že začetek odrešenja? Je, ni? Zdi se, da pušča Majc vprašanje odprto. Ima prav.

7. prizor. Vrne se oče; čez vse trpko: "Premagan!" Vaz to prizna, Daživeči bivši Prti in Dmbci pa tega ne priznajo. Oboji trdijo, da so zmagali. Prti kot NOBD vojaki, Dmbci kot božji vojaki, kot SŽ; zdaj morajo svojo zmago le še prenesti v TS-SDbo. Kar je novo SSL, vodi jih v nove SV. Bivši Prti pristajajo na LD, ker so si v nji nakazali večji kos kolača, Dmbci ga nimajo, zato se morajo utemeljiti globlje – na St ravni -, da bi svoj TSpohlep upravičili.

Vaz se opravičuje: "Bili smo se kakor levje, kakor orli za svoje mladiče", imeli so seveda prav, "a smo propadli." Sledi opis poraza, vračanja, pogorišč. "Kaj me drži pokonci, sam ne vem." Ž-Vitz. Martinov prihod točno oceni: "Taki se ... vedno pojavijo takrat, kadar ljudem izpodleti poizkus, da bi se rešili na svoj račun." Sploh ob porazih. Tudi SIZ-SD-20 je kot ARF-AK rezultat poraza Avsvojske v ISvetV, v kateri je velika večina Slcev sodelovala na strani Avse; le redki, Tomec iz **Kur** in Zakotnik iz **Dodže** na strani zmagovalcev Srbov. "In zdaj ponujajo, vsiljujejo se, svoja sredstva." Drži. Eni jih prodajajo, Mar ne, vsaj ne za denar. Pa ni Mar na istem kot trgovci z vero, le da je stremeljivejši in hoče Duhmoč, ne finance?

Vaz in Mar se udarita; skaže se, da sta tekmecca, MimDč-TekmDč. Vazu je Mar "na poti", Mar mu vrača: Ti si "na krivi poti. Vidiš, da hodim pravo", izredno je samogotov, "in me zavidaš. Da z lahkoto dosežem to, kar ti s krajo in požigom in z vsem, z do kraja napetimi silami", to je LR, "ne moreš, in me sovražiš." Je zato Majc pristal na faktičen čudež, da bi utrdil Martinovo moč? Ni uvidel, da je ta moč lahkotna? Ni beseda napačna, zavajajoča?" Mar: "Jaz živim ob tebi mirno, ker te morem mirno opazovati", ta mir je Tip za NA mage, tudi za Marnika, zame ne, "tebi zaključuje vest, če gledaš mene." Josephu Deschmannu je zaključevala in se je sesul, zdaj se odkupuje s tem, da igra EV Ehra 6 desetletij kasneje. Karikatura.

Vaz v 8. prizoru sicer ponavlja, kar je že dejal in kar vemo, a bom njegove besede navedel, kajti Tip so; dokazujejo presenetljivo jasnovidnost dramatika, poznavanje stvarne DbZge in njenih Ideol, predvsem Koma. Majc ve, kar je Kreftu – in MOču – povsem neznano; tega nočeta vedeti, konstruirata Ideaco SovZe in KomPtje, **Lo-05, Tiberija Grakha**. Konstruira jo še vsa NOBD, vendar jo obenem udejanja, s tem deluje, odpira probleme, nekje dela zločine, drugje vzpostavlja SND-SAKO. Kdor deluje, v DbZgi, je kriv, a je kot akter povzročitelj dogajanja. Martin ostaja le popotnik na marginalni cesti, enako jaz. Navsezadnje tudi Majc; dolgo je uradnik, kaj je to? MV-II stoji ob strani, drame piše za predal. Sem celo jaz bolj deloval v DbZgi, kot publicist, borec zoper TotPtjo, za SvM, za LD. Deloval sem v nekakšni opoziciji. Ko je šlo "zares", od 88 naprej, sem se umaknil, kot Majc in Mrak in Bartol. Ti so bili moji zavestni vzori; NDM.

Vaz: "Kakor veš", to pripoveduje hčerki Kazi, "smo se napotili, da bi potisnili sovražnika iz dežele", Avse in Nemce MV-I, BeGa po letu 17, "da bi osvojili tla pod nogami, da bi priborili zraka za dihanje", Koc in KaKi in OF in Ptja, "da bi nam bilo opoldne na mizi več", RB, "in zvečer v postelji gorko in varno. Za hiše smo se borili, v katerih doslej nismo bili gospodarji". Za hiše v

AvsGaliciji, za hiše PlBrže, za hiše-dvorce. "Za dom, v katerem doslej nismo bili doma", a smo bili prepričani, da imamo nanj Pico; kot Prol delamo, medtem ko MešBrža le striže kupone, Pl pa brani svoje stoletne privilegije. "V stisnjem zraku, v katerem smo živeli leto in dan", glej SD-30, **Med štirimi stenami**, je zrak MM zadušen; enako v stanovanju Grantovih, **Vida Grantova**, čeprav je to stanovanje prostorna vila premožnega Kplsta, Mihaela Granta. A v nji Vido duši; njen svak Andrej in brat mladega Galeta Andreja **Med stenami** naredita zaradi brezdušnosti-brezperspektivnosti Sm. To pomenijo Vazove besede, da so se v brezračnosti "porodile in zagnezdele bolezni, ki so nam grizle dušo in telo leto in dan." Je tudi Kazina bolezen navsezadnje posledica te brezperspektivnosti MešBržDbe?

Vaz svojo obtožbo – Kritanalizo – Dbe še razširja-poglablja, kot jo Mrk: "Okužen je bil človek, komaj je stopil na svet", Kaza, brž ko se je rodila, Čl, brž ko se je znašel v Razrsvetu; ali pa, v moji interpretaciji, brž ko je odkril, da je kot Čl AgrĖkz(P)ld, tj. zločinec, Kajn, Eteokles, Polinejkes, Herakles. "Poznalo se mu je, da mu mati ni bila zdrava", mati=Db, "da se je nasrkal kuge v materinem telesu". Mati je samo načelo Ža. "Zlo, vedno gošče in vedno večje, je skoraj že vladalo med nami" pritisk oblasti 1940, Korošec je dal Komste-Izbe konfinirati v Bilečo, "medtem ko se je dobro na videz poskrilo popolnoma." Za Komste ne, SovŽa jim je ostajala kot svetla Zvezda jutranjica (rdeča petokraka); za marsikaterega Ielzba pa, ker se ni mogel podrediti paktu Stalin-Hitler, Udeta, Koca, Vodetovo. Ne MOča, ta je po svoje celo rad sprejemal omenjeni pakt, saj je omogočal, da bi ostala Slja-Juga zunaj vojne, vojne pa MOč kot Mrkeekonomist ni maral.

"Vedno pa so stali še v naših vaseh oni maliki, h katerim smo molili v naši stiski." Sniki a la St Lucija, a la MMB. "Človek pozna boljše življenje, ker ga je živel nekdanj, v pradavnih časih"; kot da podaja dramatik kratek kurz iz MrkKoma, nauk o vračanju praKoma, Majc je najbrž poznal Engelsovo knjigo **Izvor družine**. "Odtod hrepenenje po njem", po praKomu, ki je drugo - Zn - ime za izgubljeni vrt Eden v **Bibliji**. (Za moj paleolitik, kot sem se nanj obešal v drugi polovici 70-let, za Dbo vrnjenega daru, ki naj bi bila kot predproizvodna, kot nabiravska, še brez IdMa; motil sem se, nisem še dodobra razumel Darwina.) "Odtod molitev, da bi se vrnilo." Kom je RR praKoma. "Podrli smo torej malike", SV Ptje zoper KC kot malikovalsko Mago, "in si pomagali sami", 41-45. "Pest smo stisnili", pest je bila 41-45 ZnaSi za Ptjo, "in jo tako rekoč spustili, težko in trdo, na mizo." Ne le na mizo, na telesa tistih, ki smo jih razglasili za Sže.

"Poizkusili smo", vera v eksperiment, ali ne vztrajam tudi jaz pri njej, le da jo zelo radikaliziram, v eksperimentiranje z genetskim inženiringom?, "ali ne moremo ljudje, kateri" - kakršni - "smo". Res, takšni - IdB-Ž - ne moremo. "Ali ti moreš, kar je nemogoče?" A če je nemogoče, kaj nam ostaja? Znova poizkusiti ali obupati. Razlika med mano in Dinetom v **Čečkih** in **Igri za igro**. Po svoje ima Vaz prav: "Poizkušamo, slišiš, poizkušamo, v tem tiči vse dejanje in nehanje človeško." A če le poizkušamo, potem dejanskega čudeža ni.

Vaz spozna, da ni bil NČ (nadČl); da je tudi LR le eden med poskusi. S tem Kazo Rad razočara: "Ti si" mi "lagal." Obljubljal ji je storiti, kar je nemogoče. Res, Komsti so lagali; seveda najprej sebi, nato ostalim. Laž je v tem primeru SSL. Je zato oprostljiva? Kdo sem, da bi jim oproščal? Oproščanje - milost, Usm - je FP.

Vaz se brani, po svoje upravičeno: "lagal" - sem ti - "iz potrebe, iz muke, ko sem te videl, ležečo, trpečo". Kaza je ZnaSi za Prol, za trpeče-zatirano Čloštvo, "upajočo na rešitev. Ali mi ne moreš videti v srce?" Naj sta KaKi še tako manipulirala z ljudmi, v srcu sta verovala, da delata za ljudi, za Čloštvo, dobro, najboljše. Je SZSL GhK?

Hči je neusmiljena: "Čemu obljubljaš, če ne gre in ne gre, in veš, da ne bo šlo." Vaz tega ni vedel, in KaKi (MOč in Kreft) ne. Vaz: "Vem, da ne pojde? Napak, vem, da pojde". Če kdo, so vedeli Komsti, da pojde; verovali so, da vedo in da pojde. Ker ga je sram in ker vidi, kako je hčer prizadel, se Vaz vrača k laži oz. k upanju, da bo morda naslednjič vendarle šlo; da jo bo zmožgel ozdraviti. (Če je propadel Mrk, bo morda uspel islamizem, tako misli že lep del neole v Zahčvri; tudi že v Slji, le čisto dobesedno si tega še ne upajo izreči, Gregorčičke.) "Vem, da ti iz lastne moči pomorem na noge, vem, da boš vstala, če le hočem ... hočem." Zato, da bi udejanjil-potrdil svojo voljo, se odpravi Vaz še enkrat na vojno, v LRevo, čeprav je medtem Kazo Mar že ozdravil. A Vaz ne sme - ne more - verjeti tej ozdravitvi, da je Pra.

Obenem, ko se Vaz prepričuje, da hoče, se sesuva pred hčerinimi očmi; povsem zbežan je. Zdaj govori nasprotno od prejšnjega. (To ni dramatikova nesposobnost, da bi izdeloval psihološko enoten tip Čla, Vaza. Tudi jaz sem bil - neenkrat - analogno zbežan in sem govoril izključujoče se besede. Morda počnem to še danes, morda celo v tej razpravi.) Vaz: "Glej, vdaj se v usodo." Ta je pa huda; če kaj, vdanost v usodo ni v duhu LRevarja. "Nespremenljiva je", ojoj, do takšnih misli je prišel Mrzel po prihodu z Golega otoka, glej pesniško zbirko **Ogrlica**, "kakor se je pokazalo. Mora biti tako, kakor je." Kismet. Še huje: "Ni je slajše zavesti od te. Ko se nekako strneš z njo", Mist(ik)a nemoči, Už v Infdrogi, "ne upaš več nikamor, nočeš nobene spremembe več", Mrzel je pristal na InH, "ti bo naenkrat lahko". Ena Rca NA. Ali pa celo pristanek na banaliteto: "Živi se, ker je živeti treba." Treba? Ker najdeš v Žu Uže? Ni to platforma Čla v PMLD?

Vaz je strt. Mena mu to očita; drug drugemu si očitajo, namesto da bi si pomagali. "Kako ti trpinčiš otroka", in res ga trpinči, "to je huje od bolezni", morda je celo to res. Dokler ima hromec upanje v ozdravitev, gre; ko upanje izgubi, je Trp nesmiselno, ostane le še OIS. "Ali ne vidiš, kako se otroško srce muči k upanju?" Tako se mučimo k upanju vsi, vsaj jaz, ne le jaz. Tudi Preš, Can, Mrak, Majc, Balantič, Strniša, Dovjak, Muck.

7

Drama gre h koncu. V 9. prizoru se Mar odloči, da Kazo ozdravi; je glavni razlog za odločitev v tem, da dokaže tekmecu Vazu svojo premoč, premoč svojega tipa vere? Ali pa je le Vaz do Martina nezaupljiv, zavisten, in ne narobe? Vaz mu dovoli, "prosto ti, kakor hočeš, samo otroka se mi ne dotakni, to je prepoved! Ne poznam milosti, če iztegneš roko!" Vaz je nasilen, pač LRevar; a zakaj ga tako moti recimo polaganje rok na bolnika? Ker je to Posn biblijskega ozdravljanja, torej Kat postopek? Mar mu seveda obljubi; njegova moč je drugje. Kje?

Smo pred vrhuncem drame, pred odločilnim trenutkom teme; bo Mar zmogel? "(Stoji sredi sobe.) Kazimira, tvoj Bog te kliče." Tvoj? V čem je Raz od mojega? "Bog, o katerem sem ti pravil poprej, je blizu." Zakaj se ni oglasil-pojavil prej? "Je povsodi, v vsaki celici tvojega telesa." Zakaj potem dela ene bolne, druge zdrave? "Spal je v njem, ker ga niso poznali." Bog da bi kdaj spal? Je treba boga šele prebuditi? S Prabesedami? S Pravero? Dela ta(k) bog le za NSS? Je torej naše sredstvo, sredstvo Naše grupe, ki ga prebujajo, kadar ji ustreza? "Hoče oživeti", najbrž to pomeni prebuditi se, ne pa šele postati živ. "Hoče vzcvesti v krvi"; zakaj bi naenkrat to hotel? Ker ga k temu poziva Mar? "Hoče se gibati, gibati, dvigniti, vstati." Le zakaj vse to hoče?

Kazi še naprej: "Sledi mojim revnim besedam, idi s svojim Bogom skoz vse celice svojega telesa, poškopri jih, oživi jih", torej gre za življenje, kot v Lazarjevem in JKrovem primeru, "idi dalje, drami jih z njim, ker on je vesoljno sredstvo." Torej res sredstvo. Česa? Koga? Kaze ta debata ne zanima. V Kazi se res nekaj dogaja; Kaza se prebujajo: "(ekstatično) Verujem, verujem." A zakaj ni verovala prej, ko jo je oživljal njen oče? Kdo je Mar, da veruje le njemu? Martin sledi JKru: "Dekle, vstani!" Kaza "(se dvigne iz postelje in začudena obstane ob njegovi roki.)" Zakaj naj bi AnIn Martinu, Kazi, Majcnu verjel? Zame ta ozdravitev ni prepričljiva. Konstrukt je, dokazilo, a česa? Da obstaja vera, ki sega čez meje Nve? Le to? Je mogel na osnovi t(akšn)e vere Majc vztrajati v Žu tolikera desetletja, do 1970? Zakaj jaz ne potrebujem vere v Telozdravljenje? Sem bližji sporočilu **Žena**, v katerem odrešuje mrtvoudnica (Mica Pljusk)? In je verjetneje, da si Čl izprosi - besedo jemljem Simb - hromost kot živost, laže S kot Ž? Je šele v odločitvi za S oz. za njen nadomestek - mrtvoudnost - odločitev za Dt, ker Čl spozna, da je Ž=S? Tega pa Majc leta 1915 še ni spoznal; še je ostajal v risu Vitza.

Beta odobrava Martinovo ravnanje, a ga takoj obrne zoper Vaza; kot Kana zoper LRevarja: "Prav ti je, neverniki brezbožni, da moraš zdaj gledati Boga v dekletu." Ta teza - zadovoljstvo v zmagi nad RlgPoltekmece - vendar ne more biti motivacija za Majcna. Beta deluje v drami pristransko. "Vsak korak, vsaka kretnja telesa, ki se zdaj prosto giblje v zraku, ti spričuje Boga. Bog, Bog." Tako bi lahko govoril St Turnšek, ki pripravlja Slomškovo beatifikacijo, ne pa Majc.

Beta izreče čudne besede: "Vem, da bi dal življenje za Kazimiro ležečo, trpečo, upajočo - ne za Kazimiro ozdravljeno, zdravo, čudežno rešeno." Zakaj naj bi bil Vaz tak? Le iz zavisti do tekmeca? Mu je hči manj kot zmaga v merjenju sil? Je Vaz na strani bolezni (Si), Mar pa na strani zdravja (Ža)? Ne načenja Majc več tem, kot jih lahko (raz)reši? Beta konča izjavo s hujskanjem Kaze zoper lastnega očeta: "Hodi, pleši, vrisčaj", a obenem "beži, kar te noge neso." Pred kom? Pred očetom? "Jaz bi mu čez glavo skakala." Beta misli in ravna grdo, spletkari. Če se z Marom strinjata, je tudi Mar Neg; ali pa ga razume po svoje.

Vaz doživlja hčerino ozdravljenje kot poraz - Kazi: "Ne dotakni se me! Teh rok, ki ti niso nič pomogle, teh nog, ki so zaman prišle k tebi." Se drama res končuje s polemiko zoper KomPtjo in LRevo? Martin govori prav v tem duhu - Vazu: "Spreobrne se, dokler še vidiš, dokler se spominjaš in nisi pozabil, kar si videl." Vse to se dogaja v zadnjem, 12. prizoru. Je Majc nihal med Mistvero, šele zares se ji je odprl v **Ženu**, in AnKom, katerega je povzel v **Reci**? Je poanta **Čuda** predvsem AnK?

Vaz je podan res kot zadrž, zavidajoč, imanentističen zagovornik zgolj Tša. Čuti, da terja Mar od njega pokoro; tako ravna KC in OrtC, Simč od Matjaža, **Mladost**: da bi postal "Vazil spokornik." Mene je KC sprejela šele takšnega. "Ne, veš, pregloboko mi tiči ost, ki si jo zasadil vame", s tem da si mi ozdravil otroka. Res se zdi, da v drami - med moškima - ni šlo prvenstveno za ozdravitev Dra, ampak za vprašanje, kdo je močnejši, kdo poseduje moč oživljanja. "ti ne delaš v prid človeku." Mrk je - naj bi bil, ima se za - Hum, Marova vera je Kršvera. "Škodljivo je tvoje delo", tako bi reagirala Ptja 45, če bi se skazalo, da je bog oživil koga od vrnjenih Dmbcev, vrženih v prepade Roga. Škodljivo, "ker mamiš ljudi, ker jim s spretno roko kažeš, kar oni žuljevih rok ne zmorejo." Roke KomProla so žuljave, roke Katduhovnikov posvečene. "Sadiš seme zla v njih srca, zavisti in nesprave." Vaz reagira kot KaKi-Janhuba.

Dilema je: ozdravi lahko le bog, ne Čl, ali pa: ozdravi lahko le Čl. Martin propagira prvo rešitev: "Toda ali sem naredil jaz?" Vaz: "Kdo drugi? Ali smo kaj drugega videli?" Vaz ne verjame, da je to storil kak bog, ker boga zanj ni. Torej je storil Čl; če pa je storil Čl, potem je vendar s tem potrjen Hum, ki ga zastopa Vaz oz. LR. Za Vaza sta tekmi dve tosvetni ustanovi, obe zgolj človeški, obe sta po Stri enak(ovredn)i. Ker je Ptja NSS, je naša več vredna; a le zato, ne pa po sebi.

Ko se Kaza "privija k očetovim nogam", je ta do kraja vznemirjen, vznejevoljen: "Mene objema, mene objema čudež." To ne sme biti, to še stopnjuje moj poraz. "Proč", kriči hčerki, "vroče so tvoje roke, v licih ti tli žerjavica", hudič si postala, ker si ozdravljena od tekmecca, ki ne more ne biti hudič. Vaz ne verjame ne Maru, ne Meni, ko ta trdi: "Tudi jaz si ne vem pomagati"; Mar kar naprej izpričuje in potrjuje boga kot nadNvsilo. Mena se postavi na stran Mara, soproga poziva: "Kaj se upiraš?" Majc deluje vse bolj kot Kan.

Martin izjavlja svojo mističnost, ki je Mista njegove Cerkve; tako je učil tudi Rožman MV-II: "Jaz nisem nikdar nič, jaz sem, dokler sem, ni me mogoče tajiti." Skoz te Marove besede govori bog. Vaz pa se vse bolj razkrinkuje kot že poraženi Komst, kot Polkovnik Igor v **Napadu**, kot Pepca Kardeljeva v stvarnosti: "Meni se ruši svet pod nogami. Ves moj boj, moja tekma s silami, ki so naju hotele streti", naju z Meno, "trenuten polom vseh moči", Venišnikov in Avbeljev Sm, "zopet padec v staro globino." In naprej o bogu, ki je v svoji vsemogočni zel, ker se s Člo(štvo)m igra. Njegovi čudeži so le SM igra.

Kako naj na to odgovarja Komst? "Ne, nikdar!" Takih - tako zagrizenih, prepričanih, trdnih - Komstov danes več ni; bodo spet šele kot islamisti? "Predobro poznam sovražnika in vem, da zmagam, če zmagam", hm, "jaz in ne tretji. Kako bi bilo to mogoče", da bi zmagal tretji? Majc položi vprašanje Javoršku v usta že desetletja prej, preden ga da ta v naslov knjige: **Kako je mogoče?** Ne sme biti mogoče; ni mogoče. Moj poraz je neobstoje, ker je zoper smisel, kakršnega edinega priznavam jaz. Ne jaz, AnIn TaK, ampak jaz kot AgrÉkzPlD.

Tu je razložen tudi vzrok, zakaj se je Javoršek po toliko letih vrnil v službo Ptji; v tej službi je bil 44, v nji je spet v 70-letih, 74. "Nazaj v boj hočem, ker še ni končan." Moram dokazati, da čudež ni bil mogoč in da S (Sm Javorškovega sina Svita) ni obstajala. "Ker sem prezgodaj prišel domov", leta 1905, pred mano je leto 1917, "ker še tla niso osvobodena za nas", za nas!, "ker zrak še ni čist, ker dom še ni dom, ker se je gljiva, poprej drobna zvezda", to je zvezda repatica, ki vodi St tri kralje v Betlehem, glej Mrakovega

Heroda Magnusa, "razstročila zdaj tisočero, srkajoč nam kri iz telesa", takšna je AnKC propaganda Stla.

Kot da poziva Mar kot Kurat Tomša v **TomšSi**: "Zadnji čas je, spreobrni se, spokori se, spokori se, napiši materi pismo kesa, pristanka-podreditve KCi in njenemu bogu!" Martin Vazu: "Treba bi bilo samo koraka in stojiš tako, kjer stojim jaz." Le da stoji Božič na strani Tomša (Vaza), Majc na strani Kurata in, nazadnje, Vikarja (Ljškofa Rožmana). Vaz je Prih Tomša. Prih v liku (Božičevega) Andreja, **Čvš**, je tudi Adma iz **Čečkov**, "to je skok v globočino, iz katere še padec ne odmeva." Sluti, da bo nekoč Kom gibanje brez odmeva? Danes je Kom res neodmeven, odmeva le kot predmet RadKrite, češ da je le zločin. Vaz: "Meni se vrti svet." Ktz kot posledica padca-poraza Koma; Bož v **Paniki**, File v **Župniku**, nazadnje morda tudi Briški v **Briškrižu**.

Vaz se odloči, odide v ponoven boj, Tip Čl SSL: kadar se Čl zboji, da ga bo posesal prepad nesmisla, se odloča za boj, za SV. Po porazu Koma novo upanje v SV islamizma. Čl=Ž=AgreKzId=Ub.

Mena ve, da je boj brez upa zmage, kot je to vedel že Preš(eren) v **Krstu**. "Toda čemú zdaj še boj?" In Vaz - v Majcnovi optiki - res ne ve, zakaj, a mora vanj; udarjanje okrog sebe - Ub - je edino, kar mu ostane. Zdi se, da se bo pokazal Kom v primerjavi z islamizmom kot blago jagnje. Vaz: "Čemu? Boj za boj! Kaj vem ..." Se zavedajo DaSlci - DaleZahÉvr(opejc)i, da bežijo v ta boj (na strani islamizma) zato, ker niso sposobni Is(kati) smisla drugje, v NejDam smeri?

Majc konča dramo z likom Mara kot dobrega angela, kot Usmsamaritana, kot Čla, ki ne bo nikdar zapustil soČla v stiski. Mena Maru: "Kam greš, duhoven?" Mar: "Pustite me za njim." Vaz - Čl imanence, zgolj Čl - se sam ne more znajti; dokler in če je sam, bo zmerom znova padal v nesmisel, v OIS, od **Čečkov** do **Briškriža**. Le Katbog mu lahko pomaga. Torej le KC; pa četudi na način, kakršnega je izbral Majc v **Ženu**?

Tako morda misli Majcen, jaz ne.

P.S. Še istega dne, ko sem končal razpravo.

Da bi utrdil Vazilov značaj oz. tisto, kar ga čaka, kar bo, če bo PralRevar, naj navedem, kar je Tip za lRevarja, za njegovo bistvo.

DSD ideologi kar naprej citirajo Kardeljevo pismo Mačku o tem, da je treba postreliti vse duhovnike; ne poznajo vsebinsko pomembnejšega Kardeljevega pisma, ki ga je napisal 2. avgusta 42 Titu v Beograd iz Zagreba o Polsituaciji v Slji in Hrški. Navajam ga po Cenčičevi knjigi **Enigma Kopinič**, I. del, strani 214 do 317. Po mojem gre za enega najpomembnejših, tudi vsebinsko najizrazitejših dokumentov lReve. Kardelj se pokaže v pismu kot Rad mislec in akter. Če upoštevam še prejšnje izjave iz knjige o tem, da je lzd in zločinec vsakdo, predvsem pa član Ptje, ki do kraja požrtvovalno ne izvaja direktiv, da se lzdi in zločinci za njihove zločine kaznujejo, tudi PVD ni nerazumljiv akt, ne izrekanje Ptjkazni najvišjim funkcionarjem Hrškega CKja Ptjcem, češ da - ker - so bili premalo aktivni. Ptja je bila z njimi usmiljena, saj jim je le naložila kazni, Bakariću itn., ali jih le izključila, Matesa, ne pa streljala; marsikdaj jih je za iste obtožbe v Prtih streljala. Kominterna sporoča - v istem času, takoj po nemškem napadu na SovZo -, da mora biti (je) vsak JKomst vojak Rdeče armade. Komentiral bom le nekaj točk pisma, čeprav bi bilo celotno potrebno Karja, tako polne vsebine je.

Prevajam v Slščino: "Pri nekaterih tovariših obstaja strah pred represalijami, pred uničevanjem vasi in ljudi." Da bi jih Unič(evali) ustaši. "Prav ta strah najbolj ovira odločnejše pristopanje k mobilizaciji hrvaških vasi. Prepričan sem, da bodo prav represalije potisnile hrvaško vas na stran srbske vasi. V vojni se ne smemo bati uničevanja celotnih vasi. Teror" ustašev "bo brezpogojno pripeljal do oborožene akcije" kmečkega prebivalstva na strani Ptje. Represalije je torej treba izz(i)vati.

Tako si je Ptja najbrž zamislila tudi izzivanje ltofenzive poleti 42, tim. roške, ki je bila ena sama velika represalija. Vendar so bile posledice represalij v Srbiji, na Hrškem in v Slji Raz(ne). V Srbiji - ojoj ta HerSrbNar! - so Srbe povsem prestrašile, pacificirale; Prtov od 42 do zasedbe Srbije po bolgarski in SovZ armadi ni več bilo. Na Hrškem oz. predvsem v BiH so bile učinkovite, tam je bil položaj zaradi VerDžV oz. medNac SV poseben. V Slji so bile uspešne na pol. Del Slcev so aktivirale v močno Prtgibanje; del pa so jih odbile, nastale so Vašstraže, gibanje, ki je nato vršičilo v VojDmbstvu. ES razmere - Konta - opredeljujejo in "izkrivijo" še tako jasen - dosleden - načrt, kakršen je bil Kardeljev oz. bistva StlPtje.

Znotraj Ptje (in Prtov) so mora vršiti, kot piše Kardelj, "stalna čistka". Če je res, kar zvemo o tem, kako se je Kopiniču (Ptji) posrečilo infiltrirati se v ustaške vrhove, celo med Gestapo in povsod po Nemčiji-čvri, je razumljivo, da je Ptja sklepala, da se nekako posreči tudi NczNemcem infiltrirati se v Ptjigibanje. Kopinič je obdolžil sodelovanja z ustaši oz. Gestapom preveč ljudi, tudi Rada Končarja itn., ne le Hebranga, Srebrnjaka, Francko Klinčevo itn. A Ptja je morala sumiti slehernika, tudi Komste; Hebrang je bil sekretar CKja Hrš Ptje. Je potem čudno, da je Ptja tako razvila VOS in nato OZNO? Da je z vohuni in (kontra)obveščevalci prepregla ves NL, tako v Slji kot drugod v Jugi? Da je v tem procesu bilo likvidiranih tudi nemalo NeČi ljudi?

Kardelj je konkreten: "Treba je ustanoviti odrede skupaj z mačkovci. **Treba je izzvati njihovo akcijo. Šele teror zoper mačkovce bo vzdignil vso Hrvaško v odpor.**" (Podčrtal Kardelj.) Na Slskem velja analogno: treba je izzvati teror lto nad SKani; to vlogo je Ptja dodelila Kocu, Breclju, Fajfarju. Infernalno? Da, vendar obenem dosledno. PlaGa je bila tako šibka ravno zato, ker si ni upala v analogne konsekvence. TaSDeca tudi, dokler ni zadeve razumela in Ptjo Posn(emala), s PP in Dmbci.

Vazila je treba brati skupaj z Vanjo, glej **Lo-05**. Je Vaz prva podoba lRevarja v SD? Ali pa je treba kot lik lRevarjev vzeti že Kristanovo Kraljevanje, napisano par let pred Čudom, še pred izbruhom I. SvetV, a po ruski Revi 1905?

- Prebral sem tudi, kar piše Schmidt o **Čudu** v **ZD MD**; to je povzetek Schmidtovega članka iz 90. Avtor načenja Rlgvsebino **Čuda**, čeprav Dgč kot jaz; sklicevanje na THa zavaja. Iz primerjave med Schmidtovo razpravo in mojo pričujočo se vidi bistvena razlika med najinima MetAksama. Moja je poudarjeno komparativna, konstruiram (RR) Zgo Slova in Zg Člsmisla, ISlo. Schmidt izolira problem(e) **Čuda** kot Fijteme, tudi kot Tijteme, jaz jih pletem-vežem kot micelij. Schmidt to opazi, a ga ne zanima, moja MetAksa odklanja. Jaz njegovo sprejemam, a kot delno. Za Schmidta je moja analitika MD neuporabljiva. S tem sem zadovoljen: čim bolj sem neuporabljiv, tem bliže sem Dti, ki jo je mogoče imeti tudi za čudež vere.

Avgust 2005

SPREMNE BESEDE

Tretja knjiga v **Četv(erki)-05** je naslovljena **Teologija postmoderne (TijaPM)**. Njen daleč najobsežnejši del je razprava **Krščanska komedija (KršKoda)**, napisana poleti 1993. Kasneje sem razpravo opremil z **Opombami**, najprej leta 1999 (I), nato marca 2005 (II). V I je opomb 107, v II 221. V obeh opekah pojasnujem, kar se mi je zdelo bistveno v zvezi z Majcnovo dramo, ki jo v **KršKodi** ES analiziram, to je z **Ženinom na Mlaki**. **TijaPM** je 3. knjiga iz Pniza **MD (MajcnovaD)**, ki je šele spomladi 93, ko sva se z Alo vrnila iz Arge, izšla, oba njena dela; Tazaložnik **MD** in **RSD**, Hanžek, ni od poletja 92 do pomladi 93, ko sva bila z Alo odsotna iz Slje, zmožel izdati že popolnoma za tisk pripravljenih knjig; nahajal se je v globoki krizi; kriza se mu je nadaljevala vse do konca leta 96, ko se je z mano razšel.

Zveza med **TijaPM** in prvima dvema knjigama iz **MD** (knjigi nimata posebnih naslovov) je neposredna, čeprav je minilo kar nekaj let, odkar sem napisal zadnji razpravi za **MD 2** (o **Bogarju Mehu** 88, o **Brez sveče** 89). V razpravi **KršKoda** se ukvarjam s problemi, ki so zame najusodnejši, najvažnejši: s Tijo, ki ji Dapravim Is Dti. Ni čudno, da sem se v pisanju razprave (ne le te) in njene teme prenapel, zadel me je infarkt; zaradi popolnega razočaranja nad (S)KC, a tudi zaradi nemoči, ki sem jo čutil v sebi. Bil sem prepričan, da teme ne zmorem primerno odpreti, eksplicirati. Šele čez 6 let sem se prvič opogumil lotiti se ponovnega branja **TijaPM**, v **Opombah I**; a sem tudi takrat obnemogel. Šele letos v začetku leta sem dobil občutek, da sem zadevi kos. Napisal sem **Opombe II**, poleti letos pa še ES analizo Majcnove prve drame **Čudež**.

Od vseh treh dozdej s **SB** komentiranih knjig **Četv-05** je **TijaPM** daleč najbolj enostavno komponirana, vse se tiče MD, čeprav v razpravi **KršKoda** natančno in obširno analiziram DbZg kontekst **Ženina** in MD.

Pred mano je naloga napisati še **MD 4**.

10. XI. 2005

VSEBINE DRAM

(povzela Alenka Goljevšček)

Stanko Majcen: **ČUDEŽ**, 1915

OSEBE: *MARENA, KAZIMIRA, njena hroma hči. VAZIL, Kazimirin oče. BETA, dekla. MARTIN, duhovnik. VOJAKI.*

Vazil je na vojski, s tveganjem lastnega življenja hoče izprositi zdravje za svojo hromo hčer. Deklica trdno zaupa v očetovo obljubo, da bo ozdravela, ko zmagajo. Marena se sili verjeti, Beta pa trdi, da je vojna greh, rešitev je lahko le živa vera v človekovem srcu. Tudi pop Martin, ki se zateče v hišo, da bi se spočil, govori podobno: zaupati v očeta je premalo, vse čednosti se morajo osredotočiti v Bogu, če se ne, so zgrešile cilj, usihajo v prazno. Vtem se vrne Vazil, ranjen in premagan: moški boj, ko so podrl stare malike in hoteli ustvariti boljši svet, se je končal v porazu in občutku nemoči. Kazimira je strašno razočarana: obljubljal ji je zdravje, zdaj pa ji govori, naj se sprijazni z usodo! Tedaj se deklici približa Martin in ji vzbudi silovito vero: zgodi se čudež, dekle vstane in hodi. Toda Vazil ne prenese njenega pričevanja, odklanja Boga, ki se igra s človekom in dela "čudeže", kadar se mu zazdi. Boj še ni končan, tla še niso osvobojena, treba je nadaljevati, magari zaradi boja samega! Opaše si sabljo in gre, ni ga več.

Stanko Majcen: **ŽENIN NA MLAKI**, 1944

OSEBE: *JANEZ MLAKOLOP, FILOMENA MLAKOLOPKA, ovdovela Frlinka, roj. Pljusk. JERNEJ, JANEZEK, Mlakolopova sinova iz prvega zakona. JANEZ, Mlakolopov nezakonski sin. MARIJA, MARTA, MARJETA, Frlinkine, Mlakolopkine hčere iz prvega zakona. MICA PUUSK, Mlakolopkina nezakonska hči. Zdravnik, samostanske sestre, častita mati prednica, pater, sosodje, otroci. - Godi se na posestvu Mlakolopovih in Frlink na Mlaki v Slovenskih goricah.*

1. DEJANJE: Mlakolopovi so čudna družina: oče Mlakolop se zavzema za priženjenje hčere, materi pa so pri srcu primoženi sinovi, še posebej Janezek; ker ve,

da se imata Janezek in Marjeta rada, bi hotela, da se poročita, tako bi zemlja dobila dobrega gospodarja, ki bi mislil nanjo, ne pa na neumnosti, kot vse njene hčere; vse so pobožne, vse bi zemljo že davno zapravile v dobre namene. Mica in Marjeta imata celo videnja, tudi za Janezka hočejo, naj bo duhovnik, dela naj pa sama.

Vendar Janezek končno pove, da noče postati duhovnik, ne čuti se zmožnega, da bi nosil ta jarem, Bogu pa noče lagati. Sestre so hudo razočarane, Janezka so bile že zdavnaj obljubile Bogu, vsa ta leta hranile denar za njegovo šolanje. Tedaj Marjeta dobi poklic, šla bo v samostan in odkupila Janezka; zdaj je na vrsti ona, Gospod jo hoče zase. Janezek ugovarja, kako da hoče za nuno prav zdaj, ko se je on odločil, a Marjeta razume ljubezen tako, da mora ona storiti, česar ne stori on.

2. DEJANJE: Sestra Jedrt-Marjeta je tik pred posvetitvijo, doživlja pa hudo stisko, ne more se odvezati ne od domačih ne od Janezka in še najmanj od Mlake. Zateče se po nasvet k patru spovedniku, ta se skriva v spovednico in opazuje njeno slovo od domačih ter na osnovi tega, kar je videl, svetuje odložitev zaobljube za pol leta. Sestra prednica se zjezi: vse je že pripravljeno za posvetitev, novinka naj kar nosi, kakor nosijo one, naj bo vesela, da ji ni treba nazaj na Mlako; sicer pa vse to ni drugega kot običajna nervoza pred posvetitvijo.

3. DEJANJE: Pri delu na njivi se sestre pogovarjajo o obisku v samostanu. Mica se zaveda, da so bile lahkomišelnne, ko so Janezka obljubile Bogu; na srečo se je Marjeta ponudila zanj, sicer ne ve, kaj bi bilo, saj ona sama, tako zdrava, robustna in močna, ni za v samostan, čeprav hrepeneče sanjari o brezgrešnosti samostanskega življenja; tam sama čistost, tu pa vse zavaja v greh - kakor je zavedlo Marto, ki je pravkar rodila nezakonskega otroka. Mlakolopka se spet jezi: če si poklican v svetost - in vsi smo poklicani - si jo zasluži tu, v hlevu, pod kotlom, na zemlji! - Tedaj prinese sosedov deklič novico, da je Marjeta doma, pobegnila da je iz samostana. Mica se prestraši, vsi se poklapani razidejo nazaj na delo, boli jih sramota, ki bo doletela hišo. Ko pride Marjeta na njivo, je nihče noče slišati, lepo jo sprejme samo mati, vesela, da je vsaj ena od hčera prebolela »frlinščino«. Polagoma pridejo tudi drugi, fantje so v zadregi, Marta pa ji sovražno iztrga otroka iz rok. Vtem se z njive zasliši krik, Mica je dobila napad, blede o Ženinu in besni, da jo morajo zvezati. Marjeta presunjeno zasluti, da se je Mica ponudila v odkup za njo.

4. DEJANJE: Oče Mlakolop, ki je čudaško obseden od obdelovanja kamna, zida ob hiši kapelo, posvetili jo bodo sv. Marjeti - kakor bi hotel odkupiti hčerin greh. Mica hudo zadovoljna opazuje njegovo delo; od napada naprej ne more ne hoditi ne govoriti, samo goni: je je je je... Zdravnik se čudi, njeno stanje ni podobno nobeni znani bolezni, je nekaj psihičnega, česar ne more razumeti. - Mlakolopka, na smrt utrujena, se jezi: na moža, ker samo zapravlja čas in denar, na Marijo, ki ji gre po glavi le to, kako bi čim lepše okrasila cerkvico, za toliko lačnih ust pa se ne meni. Edina pomoč ji je Marjeta, ki je prav krepko prijela za delo in tudi z Martinim otrokom lepo ravna. In z njeno doto, ki jo je samostan vrnil, so Janezka dali naprej študirat. - Janezek se vrne iz šol, a je jezen, ko vidi, kako se na Mlaki gospodari, jezen na frlinščino, ki sestram meša glave, kakor da ni že nesrečna Mica dovolj. Marjeta se postavi v bran za Mico: skrbela bo zanj, dokler bo dihala, in prenašala sramoto, če je sramota, da si zavezan Bogu. Tudi ona je še zmeraj nuna, zato mu ne more biti nevesta. Janezek, ki tega od »svojega dekleta« ni pričakoval, sklene, da bo odšel od doma. Mlakolopka ga obupano pregovarja, na jok ji gre zaradi zapuščene zemlje, a Janezku ni nič prav, iz te zemlje raste po

njegovem samo neumnost. Mati pošlje Marjeto, naj ga pregovori, Janezek reče dekletu jasno besedo: ostal bo, če bo ona rekla ja. Marjeta pa se mora najprej pogovoriti z Mico. V tem pogovoru Mica potrди, da se je tistega dne, ko je sestra pribežala domov, ponudila Gospodu namesto nje, ponudila je tisto, kar je imela: svoje robustno zdravje in moč, Gospod je oboje sprejel, s tem je Marjeta rešena obljube, ki je ne bi mogla prelomiti in se poročiti z Janezkom. Je Gospod zdaj zadovoljen? Mica s srečnim obrazom izbeblja svoj je je je ... Janezek šele zdaj razume, kaj je Micina bolezen: izbranost za Boga, s katero jo je odlikoval Ženin na Mlaki.

I. OD BRATOVSTVA K BRATOMORU (BKIB)
MODELI

1. BLATO = ZLATO *IDENTITETA (Id)*

- Blato**
- 1 Zbogom zvezde
 - 1 Fideži brat
- Blagor blata**
- 2 Rdeče zlata zgodovina
 - 3 Bratovski objem blata
- Blato v izviru in izteku**
- 1 Premagovanje blata
 - 2 Križ čez blato

2. OBLAST , POLITIKA *DVOJČKA (Dč)*

- Politika**
- 1 Pravica do oblasti
 - 2 Diktator Aleksander Veliki
- Trije despotje**
- 1 Grof Tahi, Skof Hren

3. BLODNJA : VIZIJA *DVOJNIKI (Dv)*

- Majnova dramatika**
- 1, 2 Teologija postmoderne
- Od bratovstva k bratomoru I**
- Blodnja**
- 1 Človek in nič
 - 2 Rabelj-žrtev

- Kreftova dramatika v kontekstu**
- 1 Uvod in načrt
 - 2 Voljši ali zimzeleni čas?
 - 3 Konstrukt in resnica
 - 4 Vera in obup

Nastajanje SAPO

- 1 Detelova dramatika
- 2 Hinavstvo in cinizem
- 3 Družinska žitev
- 4 Starši - otroci

Iskanje drugosti
SD-20 + HistD

- 1 Veliki, mali, drugi
- 1 Iskavci smisla

II. OD BRATOMORA K SAMOMORU (BKS)
PONOTRANJENJE - POZUNANJENJE

1. IGRA = VLOGA = JEZIK (IVJ) *K INDIVIDUALNI Id*

- Geometrija redov**
- 1 Predpostavke
 - 2 Temelji
 - 3 Vidiki
 - 4 Prevezave
 - 5 Red blodnje in vizija

Slovenska dramatika - modeli *Metodološke in aksiološke teme*
Dialogi

- 1 Nagovori, drugovori
- 2 Hudogovori, pogovori
- 3 Razhajanja
- 4 Razgovori
- 5 Eseji, pisma, portreti
- 2 Predavanja

Eseji, pisma, portreti

2. KARNIZEM , MARGIZEM (KM) *K INDIVIDUALNIMA Dč*

3. OBUP - IZGUBLJENOST - SAMOMOR (OIS)
K INDIVIDUALNIM Dv

- Morala = amoralna**
- 1 Taščica ali noj?
 - 2 Taščica = noj
 - 3 Noj ali taščica?
 - 4 Pisma nojem in taščicam
 - 5 Taščica pod nojem

Današnja slovenska dramatika

- 1 Obračun med vrati
- 2 Komentariji
- 3 Kulturno okolje
- 4 Zgodovina Lipicanije
- 5 Let na dno

III. OD SAMOMORA K BRATOVSTVU (SKB) ZGODOVINA

1. (SLOVENSKA) PLEMENSKA SKUPNOST (S)PS H KOLEKTIVNI Id

Slovenski plemenski junaki - Tugomer 1, 2, 3
Crtomir 1, 2

Dramatika narodno osvobodilnega boja

1 Naša sveta stvar (leva)
Porajanje levice-desnice 1 Širjenje svetega narodnega prostora
2 Oženje domovine
3 Napačni in pravi

2. (SLOVENSKA) KATOLIŠKA CERKEV (S)KC H KOLEKTIVNIMA Dž

Dramatika slovenske politične emigracije

1 Sveta vojna
2 Krišćanska tragedija
3 Paradoks odreševanja
4 Pravica in kazni
5 Prijatelji in izdajavci
6 Krvavi ples
7 Vstojenje ali rekvijem
8 Razval ali poveličanje
9 Gnila voda
10 Goveja dolina

Svetost, čudež, žrtev
Ciril-Metod + Lepa Vida 1 Operacija Ciril-Metod
2 Triumf Ciril-Metod

3. (SLOVENSKA) DRUŽBA (S)DB H KOLEKTIVNIM Dv

Začetki slovenske dramatike

1 Zlo in s(i)la kot izvor
2 Greh in iskanje kot izvor
1 Klerikalizem in liberalizem
2 Paternalizem in emancipacija
3 Avtonomizem in kapitalizem

Duhovniki, meščani, delavci

1 Upornik človekoljub
Leto 1940

Primorska slovenska dramatika

1 Krivda in sanja
2 Ribe in tički
3 Nebo = pekel
1 Nadčlovek Blaže in princesa Nežica
2 Junak Janez in svetnik Anton

Kompleks Celjskih

Čitalniška dramatika

1
2 Krepast
3 Svoji-Naši
4 Pogodba
5 Pena
6 Narava in zopernarava
1 Sentimentalni heroizem
1 Patrioti in pokvarjenci
2 Vojaki in trpini

**Jugoslovanski nacionalizem
1991=1919=1945?**

SLOVARČEK KRATIC

(sestavila Alenka Goljevšček)

19=19	- Ali je čas 1990-91 res isti kot časa 1918-19 in 1941-45?	BkS	- Od bratomora k samomoru
Abs	- absolutno, absoluten	Blak	- blodnjak
Abst	- abstraktno	Bm	- bratomor(nost)
AD	- avtodestrukcija	BNak	- Boris A. Novak
ADH(um)	- avtodestrukcija humanizma	Br	- bratovstvo
Adma	- Administratorka	BrišKriž	- Matjaž Briški: Križ
Agr	- agresivno	BRoz	- Branko Rozman
AK	- avtokritika	Brž	- buržoazija
Aks	- aksiološki	BS	- Brižinski spomeniki
Alt	- alternativa, alternativno	(B)SAPO	- (božja) SAPO
AltB	- alternativno bivanje	BSAPOEV	- BSAPO-eksistenca-vloga
AltM	- alternativno mišljenje	BSSvet	- Svet brez sovraštva
AMor	- amoralna	BT	- bratovstvo-teror
Anarh	- anarhističen	Can	- Cankar
Anci	- Amerikanci	CanD	- Cankarjeva dramatika
AnG(lob)	- antiglobalizem	CanVida	- Cankarjeva Lepa Vida
AngAmi	- Angloamerikanci	CD	- civilna družba
AnIn	- analitik-interpret	Cerk	- Angelo Cerkvenik
AnK	- antikomunizem	CiMe(t)	- Ciril in Metod
APa	- Ave, Patria!	Cin	- ciničen
ARF	- avtorefleksija	CrkKava	- Cerkvenik: V kaverni
Arga	- Argentina	Čara	- čarovnica
Arh	- arhaično	Čara	- Čarovnica (iz Zgornje Davče)
Av(z)	- avtizem	ČB	- črnobelo(st)
AvId	- avtistična Id	ČD	- čitalniška dramatika
AVS	- arhaična vaška skupnost	Čečki	- Zlata čeveljčka
Avs(a)	- Avstrija	ČHM	- četverni hipermodel
Avsti	- Avstrijci	Čita	- čitalnica
Avt	- avtonomen	ČI	- človek
B(ož)D	- Božičeva dramatika	Člk	- Človek, ki je umoril Boga
Bar	- barbar(izacija)	Čloštvo	- človeštvo
BČ	- Bogočlovek	ČIP	- človekove pravice
BČČ	- božji čezčlovek	ČOzdr	- čudežno ozdravljenje
BDr	- Bog-Drugi	Čtk	- častnik
BDt	- Bog-Drugost	ČvŠ	- Človek v šipi
BeGa	- Bela garda	Dab	- družabno(st)
BeKava	- Bevk: V kaverni	Db	- družba
BkB	- Od bratovstva k bratomoru	Dbno	- družbeno
		DČ	- dobri človek
		Dč	- dvojček

DDč	- desni dvojček	Ēvi	- Ēvangeliji
De(ca)	- desnica	ĒvKrš	- evangeljsko kršćanstvo
Dek	- dekadentno	Ēvra	- Ēvropa
Dekla	- Dekla božja	Ēvri	- Ēvropejci
Deljud	- delovno ljudstvo	Fasc	- fascinacija
Demonaca-	demonizacija	FAVS	- fevdalna AVS
Dfz	- desni fašizem	FD	- fevdalna družba
Dg	- drugenje, drugiti	Fif	- filozof
Dgč	- drugačno(st)	Fija	- filozofija
Dia	- Dialogi	File	- Ēmil Filipčič
Dine	- Dominik Smole	Finž	- Fran S. Finžgar
Dmb	- domobranstvo	FKC	- fevdalna Katoliška Cerkev
Dn	- družina	FKr(ist)	- fevdalni Krist
Dodža	- Dobrudža 1916	FP	- fevdalno pojmovanje
Dogm	- dogmatični	FSt	- formalna struktura
DR	- desna revolucija	Fz	- fašizem
Dr	- drugi	Gen(t)	- gentilizem
DSD	- današnja slovenska desnica	Gene	- generacija
DSKC	- današnja slovenska Katoliška Cerkev	Geom	- geometrično
DSL	- današnja slovenska levica	GG	- generacija-grupa
Dt	- drugost	GhK	- greh, krivda
Duš	- duševen	Gilna	- gostilna
Dv	- dvojnik	GiM	- Gabrijel in Mihael
Dž	- država	Gimna	- gimnazija
Džan	- državlján	Gled	- gledališče
Džnik	- državnik	Gledž	- gledališko življenje
Džno	- državno	Glob	- globalizem
DžV	- državljanska vojna	Gos	- gospodar
EDč	- ekskluzivna dvojčka	GR	- Geometrija redov
EH	- epično historično	Graf	- Grafenauer Niko
Ehr	- Lambert Ehrlich	Har	- harmonija, harmonično
ĒiA	- emancipacija in avtonomija	Hed	- hedonizem
ĒK	- evangeljsko kršćanstvo	Hedst	- hedonist
Ēk	- eksistencialno, eksistenca	Heid	- Martin Heidegger
Ēkon	- ekonomski	Her	- heroj, herojski
ĒkP	- eksistencialno personalno	Heraca	- heroizacija
Ēkpm	- ekspresionizem	Herz	- heroizem
Ēks	- eksperimentalno	Hin	- hinavec, hinavski
Ēskl	- ekskluzivni	Hino	- hinavstvo
Ēkz	- ekspanzivno	Hist	- historicizem, historičen
Ēkzm	- eksistencializem	HKD	- hiperkompleksna diferenciranost
Ēmp	- empirično(st)	HM	- homo multiplex
Ēnot	- enotnost	HMg	- humanistična megastrukтура
Ēntra	- entropija	Holo	- holokavst
ĒrS	- erotika-spolnost (eros- seksus)	Hrš	- hrvaški
ĒS(no)	- empirično singularno	Hrška	- Hrvaška
Ēst	- estetski	Hrti	- Hrvati
Ēt	- etičen	HS	- historično strukturalno
ĒV	- eksistenca, vloga	HUH	- Hribar, Urbančič, Hribarjeva
		Hum	- humanizem
		Humst	- humanist
		Id	- identiteta
		IdB	- identitetno bivanje

Idea	- idealen	Klz	- klerikalizem
Ideaca	- idealizacija	Km	- kmetstvo, kmečki
Ideol	- ideološki	KMg	- katoliška megastruktura
IdM	- identitetno mišljenje	Koc	- Edvard Kocbek
Idn	- identifikacija	Koda	- komedija
Inca	- inteligenca	Kol	- kolektiv(no)
Indiv	- individualen	Kom	- komunizem
Indus	- industrijski	Koms	- komisar
Inf	- indiferenciacija	Komsti	- komunisti
InH	- intimistični humanizem	Konot	- konotiran
Ink	- Inkret Andrej	Kons	- konservativno(st)
Int	- intimizem, intimno	Konta	- kontingenca
Intel	- intelektualen	Konv	- konvencionalno, konvencionalizem
Intelci	- intelektualci	KosAlci	- kosovski Albanci
Interes	- interese	Kpl	- kapitalizem
IpK	- interpersonalna komunikacija	Kplsti	- kapitalisti
Ir	- ironičen	Krit	- kritično
Is	- iskanje	Krstn	- Kristijan (Afera)
IsDč	- iščočiči Dč	Krš	- krščanski, krščanstvo
Isla	- iskanje smisla	KrŠp(a)	- Krvava Španija
It	- italijanski	KtD	- Kreftova dramatika
IVJ	- igra, vloga, jezik	KtDvK	- Kreftova dramatika v kontekstu
Iz	- izkoriščan(je)-zatiran(je)	Ktz	- kaotizem
Iz(s)	- izstop	Kul	- kultura, kulturno
Izb	- izobraženec	Kulnik	- kulturnik
Izd	- izdajavec	Kulster	- kulturni minister
Izda	- izdaja	Kure	- Kreature
IzDbJav	- izstop iz družbene javnosti	K(a)Z	- kaozmos
Janč	- Drago Jančar	Kzmp	- kozmopolitizem
JAnt	- Jovanovičeva Antigona	KŽ	- književno življenje
Jfz	- jugofašizem	LaO	- laž, obrekovanje
JKr	- Jezus Kristus	Lbn	- libertinizem
JNcl	- jugonacionalizem	Lbt	- libertarnost
JOGŠŠKi	- Juhant, Ocvirk, Gril, Stres, Štuhec, Krašovec in sorodni	LD	- liberalna družba
Jr	- junior	LDč	- levi dvojček
Juga	- Jugoslavija	LdDr	- ljubezen do drugega
Jurč	- Josip Jurčič	Le(ca)	- levica
KaKi	- Kardelj, Kidrič	Lfz	- levi fašizem
Kan	- kristjan	Lib	- liberalizem
Kanje	- Kamenje bi zagorelo	Libci	- liberalci
Kaot	- kaotičen	Lin	- Linhart Anton Tomaž
Kap	- kapital	Lita	- literatura
Kar	- komentar	Lj	- ljubljana
KasO	- kasnejša opomba	LjDa	- V ljubljano jo dajmo!
Kat	- katolištvo, katoliški, katolik	ljezen	- ljubezen
KAv	- kolektivni avtizem	ljud	- ljudstvo
KC	- Katoliška Cerkev	Lo-05	- Leto 1905
Kfz	- klerofašizem	LR	- leva revolucija
Kld	- kolektivna identiteta	Lud	- ludizem, ludističen
Klas	- klasičen	LZ	- literarno zgodovinopisje
Klci	- klerikalci	LZnik	- literarni znanstvenik

M=A	- Morala = amoralna	Nar	- narod
Mag	- magizem, magija, magistično	Nast	- nastajanje
Magaca	- magizacija	Nat	- naturalizem
Majc	- Stanko Majcen	NaT	- Noj ali taščica?
Mak	- maksimalno	Ncl	- nacionalizem
MaPSt	- makropomenska struktura	Nclst	- nacionalist
Mas	- masovno(st)	Ncz	- nacizem
Mašč	- maščevanje	NČ	- nadčlovek
Maz	- mazohizem	ND	- nacionalna država
Mbdz	- morbidizem	NDG	- nova duhovna gibanja
MBP	- moji bivši prijatelji	NDM	- na drugih mestih
MČ	- mali človek	NeČi	- nedolžnost-čistost
MD	- Majcnova dramatika	Neg	- negativno
Me	- mega	NejDam	- naprej, drugam
Meho	- Bogar Meho in Marija	Nem	- nemški
MeP	- mejni položaj	Nih	- nihilizem
Meš	- meščanstvo	Nihst	- nihilist
Met	- metodološki	NKC	- notranja KC
MGG	- moja generacija-grupa	NKNM	- naravno kulturno npravno meščanstvo
Mim	- mimezis, mimetičen	NL	- narod-ljudstvo
MimDč	- mimetični dvojček	NOB	- narodno osvobodilni boj
Min	- minimalno	NOBD	- dramatika narodno osvobodilnega boja
Mist	- mističen	NoČi	- novi človek
Mista	- mistika	NOG	- narodnoosvobodilno gibanje
Mister	- minister	NoR	- Nova revija
Mit	- mitski	nor(ov)ci	- udje Nove revije
Miz(em)	- minimalizem	Noštvo	- Novo človeštvo
Mize	- Soldaški mizerere	Not	- notranji
Mizt	- minimalist	Nota	- notrina
MM	- malomeščanstvo, -ski	NSS	- Naša sveta stvar
MMB(P)	- Marija Mati Božja (Pomagaj)	NSZ	- Nova slovenska zaveza
MO	- množična občila	NTM	- na tem mestu
Mo	- moški	Nv	- narava
MOč	- moj oče	Nvno(st)	- naravno(st)
MočOs(a)	- močna osebnost	Ob	- oblast(niško)
Mod	- mod(er)no	ObDb	- oblastniška družba
MoM	- moja mati	Obs	- Obsodili so Kristusa
Mon	- monoliten	OC	- odrešenjska Cerkev
Mor	- morala	Odp	- odpuščanje, odpuščajoči
Morno	- moralno	OĒ	- odrešenjska etika
Morz	- moralizem	Ogenj	- Ogenj in pepel
MrD	- Mrakova dramatika	OIS	- obup, izgubljenost, samomor
Mrk	- marksizem, marksističen	OK	- odrešenjsko krščanstvo
Mrkst	- marksist	ON	- odreševanje nič
MSk	- modelna skica	OPsk	- osamljeni posameznik
MSI	- modelna slika	Org	- Organogram
Muč	- mučenje, mučilen	Org	- organsko
Musl	- musliman	Ort	- ortodoksen (pravoslaven)
MV I (II)	- med prvo (drugo) SvetV	Os(a)	- osebnost
MV	- medvojni	Osm	- osmišljanje
NA	- new age	OT	- odrešenjska teologija
Nac	- nacionalen		
Naca	- nacija		

Otr	- Otroka reke	Preds	- predsednik
OZn	- odrešijska znanost	Prep	- prepirljiv
Ožld	- ožja ld	Preš	- France Prešeren
P(r)Krst	- Prešernov Krst pri Savici	Pret	- preteklost
PAv	- posamezni(kov) avtizem	Pri	- pristen
Pav	- Tone Pavček	Prih	- prihodnost
PavZlc	- Pavček, Zlobec	Prikr	- prikrivanje
Pbog	- poganski bog	Pril	- prijatelj
PČ	- pravi človek	PriPra	- pristni-pravi
PD	- posamezna drama	PriSo	- prijatelji-sodelavci
Pek	- pesnik	Priž	- Primož Kozak
Per	- personalno, personalizirati	PrM	- prvotno meščanstvo
Pers	- Perspektive	Prol	- proletariat
Perv	- perverzen	Pror	- praumor
Pld	- posamezn(ikov)a identiteta	Prot	- protestantstvo
Pirc	- Dušan Pirjevec	PrS	- prelom stoletij
Pl	- plemstvo, plemiški	Prt	- partizanstvo
Placa	- Plamenica	PS	- plemenska skupnost
PlaGa	- Plava garda	Psk	- posameznik
Pleb	- plebejski	PSt	- pomenska struktura
PIK	- plemstvo, kler	Pt(i)ja	- Partija
PM	- postmoderna	Puč	- Pučnik Jože
PMg	- poganska megastruktura	PV	- predvojni
PN	- pravično nasilje	PVD	- poboj vrnjenih domobrancev
Pniz	- podniz	Pvt(z)	- privatno(st), privatizem
PnM	- polno mesto	Pvtnik	- privatist
PNP	- politično novinarsko pojmovanje	Pzja	- poezija
PO	- posamezna oseba	PzM	- prazno mesto
Poenot	- poenotevanje	Rad	- radikalno(st)
Pog	- pogansko	Raz	- različno(st), raznotero(st)
Poh	- Pohujšanje v dolini Šentflorjanski	Razc	- razcepljen
Pohl	- pohlepni	Razr	- razredni
Polic	- policijski	RazRese	- raziskovanje resnice
Pojas	- Pojasnilo	RB	- razredni boj
Pol	- politika	Rca	- različica
Polik	- politik	ReFr	- rearhaizacija
Polje	- Na Gosposvetskem polju	Reca	- Majcen: Revolucija
Polk	- polkovnik	Red	- reduktivno(st)
Polno	- politično	Reda	- redukcija
Ponot	- ponotranjen(je)	Rel	- relativno
Pos	- posamezno	Resa	- resnica
Posn	- posnemanje	Reva	- revolucija
Pot(no)	- potencial(no)	Revar	- revolucionar
PoV	- po vojni	Revno	- revolucionarno
Poz	- pozitivno	Rkd	- rokodelec
PP	- politična policija (Partija)	RKPL(EL)	- red-kozmos-polis-logos (-etos-lepota)
Prada	- prakrivda	Rlga	- religija
PraPri	- pravi-pristni	RLH	- razsvetljenstvo-liberalizem-humanizem
Pravca	- pravljica	Rltz	- relativizem
Pravec	- Pramorivec	RMg	- reistična megastruktura
		Rom	- romantičen
		RomD	- romantična dramatika

RomDuše	- Romantične duše	Snik, -ca	- svetnik, -ca
RP	- razvojna premica	Soc	- socialen(no)
RPP	- Resnica, Pravica, Poštenje	SoD	- socialdemokracija
RR	- reinterpretacija in rekonstrukcija	SoM	- socialna morala
RSD	- Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike	Sonce	- Pod svobodnim soncem
S	- smrt	SovZa	- Sovjetska zveza
SA	- svoboda in avtonomija	SPD	- slovenska povojna dramatika
Sad	- sadizem, sadističen	SPE	- slovenska politična emigracija
Sak	- sakralno(st)	SPED	- dramatika slovenske politične emigracije
SAKO	- svobodna avtonomna kolektivna oseba	SpoDo	- spoštovanje, dostojanstvo (= spodobnost)
Sakraca	- sakralizacija	SpS	- splošno(st)-skupno(st)
Sam	- Samorog	Sr	- senior
SAnt	- Smoletova Antigona	SSD	- starejša slovenska dramatika
SAPO	- svobodna avtonomna posamezna oseba	SSL	- samoslepilo
SaPsk	- samovoljni Psk	(S)SS	- (spodnji) srednji sloji
SB	- Spremne besede	Sš	- sovraštvo
SD	- slovenska dramatika	Steklo	- Povečevalno steklo
SeH	- sentimentalni humanizem	STH	- Spomenka, Tine Hribar
Sek	- seksualno, seksizem	Stl	- stalinizem
Sent	- sentimentalen	Stol	- stoletje
SH	- Spomenka Hribar	Stra	- struktura
SHKI	- slovenska humanistična kulturniška inteligenca	Stren	- strukturalen
Sim	- simulacija	Strno	- struktur(al)no
Simb	- simbol(ič)no	Strš	- stranišče
Simč	- Zorko Simčič	Stsk	- svetoskrunstvo
Simt	- simetrija, simetričen	Stš	- svetišče
Skak	- Kdor skak tisti hlap	Stž	- svetost življenja
SkB	- Od samomora k bratovstvu	SV	- sveta vojna
SKS	- slovenska katoliška skupnost	Sv	- svoboda
Sl	- slovenski	Svet	- svetoven
Slav	- slovanstvo	SvetD	- svetovna dramatika
Slci	- Slovenci	SvetV	- svetovna vojna
Slja	- Slovenija	SvM	- svobodna misel
SIK	- Slovarček kratic	Svno	- svobodno
Slov	- slovenstvo	SZ	- samozavrtost
Slski	- slovenski	SZSL	- samozaslepljenost
Slščina	- slovenščina	Sž	- sovražnik
SLZ	- slovensko LZ, slovenska literarna zgodovina	SŽ	- sveta žrtev
SIZ	- slovenska zavest	Še(I)D	- Šeligova dramatika
Sm	- samomor	Šel	- Rudi Šeligo
SM	- sadomazohizem	ŠHM	- šesterni hipermodel
SmD	- Smoletova dramatika	ŠpK	- Španska kraljica
SmKrst	- Smoletov Krst pri Savici	Teh	- tehnični
smodel	- submodel	Tekm	- tekmovalen
Smš	- smetišče	Tem	- temeljni, -a, -o
		Teor	- teoretičen
		TH	- Tine Hribar
		THM	- trojni hipermodel
		Tija	- teologija
		Tip	- tipično(st)

TKriž - Krekov **Turški križ**
 Tor(k) - Torkar Igor
 Tot - totalitarizem, total(itar)no
TPM - **Teologija postmoderne**
 Tr - transcendenca
 Trad - tradicija, tradicionalističen
 Trag - tragično(st)
 Traga - tragedija
 Trg - trgovski
 Trl - transcendenca v imanenci
 Triv - trivialen
 Trp - trpljenje
 Trž - tržen
 TS - ta svet
 U - univerzitetno
 Ub - ubijanje
 Učo - učitelj
 UH - univerzalna humaniteta
 Umet - umetnost, umetniško
 UmKap - umski kapital
 Umtk - umetnik
 UnBDr - uničeni Bog-Drugi
 Unič - uniče(va)nje
 Urb - Ivo Urbančič
 Usm - usmiljenje
 Ut - utilitaren
 UUBDr - ubiti-uničevani Bog-Drugi
 Už - užitek
 Užar - užitar
 VelOs(a) - velika osebnost
 Ver - verski
 VeRus - Veljko Rus
 Virt - virtualen
 VIS - vrednostni interpretacijski sistem
 Vit(z) - vitalen, vitalizem
 Vodelj - voditelj
 Voj - vojaški
VolZim - **Volčji ali zimzeleni čas?**
 VoM - vstajenje od mrtvih
 Vrta - vrednota
 VS - večno spovračanje
 VsD - vsebine dram
 Zah - zahod

ZahÉva - Zahodna Evropa
 Zamol - zamolčevanje
 Zanič - zaničevanje
 Zapl - zapeljevanje
ZaSvo - **Za svobodo**
 ZČ - zli človek
 ZD - Zajčeva dramatika
ZD - **Zbrano delo**
 Zg(ar) - zgodovina(r)
 Zgina - zgodovina
 Zgisla - zgodovina iskanja smisla
 Zgsko - zgodovinsko
 ZKC - Zunanja Katoliška Cerkev
 Zlc - Ciril Zlobec
 Zn - znanost, znanstven
 ZnaSi - znak-simbol
 Znik - znanstvenik
 Zun - zunanji
 Ž - življenje
 Že - ženska
Žen - **Ženin na Mlaki**
Žid - **Liberalizem ali večni žid**
Žoga - **Pisana žoga**
 Žrt - žrtev, žrtveniški
 ŽS - življenje-smrt
 Žur - žurnalizem
 Žurst - žurnalist

An pred besedo ali kratico = anti
 Da pred besedo ali kratico = današnji, -a, -e, npr. DaSD, DaSlov itn.
 F pred besedo ali kratico = fevdalni, -a, -o, npr. FBrž, FKrist itn.
 K- pred besedo ali kratico = kot, npr. K-milost, K-PO itn.
 Lum pred besedo ali kratico = lumpen, npr. LumPartija, LumLib itn.
 Ps pred besedo ali kratico = psevdo
 S pred besedo ali kratico = slovenski, -a, -o, npr. SZg, SGen, SDb itn.
 Ta pred besedo ali kratico = takratni, -a, -o
 Ve pred besedo ali kratico = večni, -a, -o

SEZNAM KNJIG RSD

V letu 2003

1. (88.) **Razval ali povečanje**, 2003, 248 s.
2. (89.) **Let na dno**, 2003; 238 s.
2005, Založba Miš, 250 s.
3. (90.) **Narava in zopernarava**, 2003; 240 s.
2005, Založba Miš, 250 s.
4. (91.) **Sentimentalni heroizem**, 2003, 258 s.
5. (92.) **Gnila voda**, 2003, 244 s.
6. (93.) **Goveja dolina**, 2003, 250 s.
7. (94.) **Razgovori**, 2003, 250 s.
8. (95.) **Ėseji, pisma, portreti 1**, 2003, 236 s.

V letu 2004

1. (96.) **Veliki, mali, drugi**, 2004, tipkopolis, 294 s.
2. (97.) **Patrioti in pokvarjenci**, 2004, tipkopolis, 312 s.
3. (98.) **Vojaki in trpini**, 2004, tipkopolis, 304 s.
4. (99.) **Iskavci smisla**, 2004, tipkopolis, 302 s.
5. (100.) **Operacija Ćiril-Metod**, 2004, tipkopolis, 300 s.
6. (101.) **Triumf Ćiril-Metod**, 2004, tipkopolis, 282 s.
7. (102.) **Uvod in naąrt**, 2004, Založba Miš, 248 s.
8. (103.) **Voląji ali zimzeleni ąas?**, 2004, Založba Miš, 240 s.
9. (104.) **Predavanja**, 2004, Založba Miš, 288 s.
10. (105.) **Red blodnje in vizija**, 2004, 276 s.

V letu 2005

1. (106.) **Konstrukt in resnica**, 2005, 254 s.
2. (107.) **Vera in obup**, 2005, 262 s.
3. (108.) **Teologija postmoderne**, 2005, 262 s.

KAZALO

KRAŠČANSKA KOMEDIJA (ob Majcnovi drami Ženin na Mlaki)	4
OPOMBE k razpravi KRAŠČANSKA KOMEDIJA I	162
OPOMBE k razpravi KRAŠČANSKA KOMEDIJA II.....	183
ČUDEŽ V MLAKI (ob Majcnovem Čudežu)	214
SPREMNE BESEDE	247
VSEBINE DRAM (povzela Alenka Goljevšček).....	248
ORGANOGRAM	251
SLOVARČEK KRATIC (sestavila Alenka Goljevšček)	253
SEZNAM KNJIG RSD	260
ZADNJICA.....	261